NUTUK — SÖYLEV

IV. CİLT

GENEL DİZİN

Birinci baskı : 1993
İkinci baskı : 1999
Üçüncü baskı : 2006
Dördüncü baskı : 2012

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
XXIII. Dizi - Sa. 2c4

GAZİ MUSTAFA KEMAL
(ATATÜRK)

NUTUK — SÖYLEV

IV. CİLT

GENEL DİZİN

Düzenleyen
Sami N. Özerdim

5. Baskı

ANKARA, 2019

Atatürk, Mustafa Kemal, 1881-1938
Nutuk-söylev. IV. cilt, genel dizin / Mustafa Kemal Atatürk ; düzenleyen Sami N. Özerdim. — 5. baskı. — Ankara : Türk Tarih Kurumu, 2019.
vii, 367 s. ; 24 cm. — (AKDTYK Türk Tarih Kurumu yayınları ; XXIII. Dizi-Sayı: 2^{c4})

ISBN 978 - 975 - 16 - 0140 - 7 (tk.)
ISBN 978 - 975 - 16 – 0552 - 8 (4. c.)

1. Atatürk, Mustafa Kemal, 1881-1938 _ Nutuk. 2. Atatürk, Mustafa Kemal, 1881-1938 _ Siyasi ve sosyal görüş. 3. Türkiye _ Yönetim ve politikalar, 1918-1927. 4. İnkılap tarihi, 1918-1923. 5. Kemalizm. I. Özerdim, Sami N., düzenleyen. II. E.a. III. E.a.: Genel dizin. IV. Dizi.

956. 1024092

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulu' nun 21.06.2019 tarih ve 778/43 sayılı kararı gereği 5000 adet basılmıştır.

ISBN: 978-975-16-0140-7 (tk.)

ISBN: 978-975-16-0552-8 (4.c.)

Kapak Tasarım: Emine ÇAKIR

Baskı
Kuban Matbaacılık Yayıncılık
İvedik Organize San. Matbaacılar Sitesi
1514. Cadde No: 20 06190 İVOGSAN - ANKARA
Tel: 0 312 395 20 70 Faks: 0312 395 37 23
Sertifika No: 13403

DİZİN ÜZERİNE

1. **NUTUK**'un ilk basımında (1927) ne başlıklar, ne de dizin vardır. 1934'te Latin yazısı ile ilk basımının, metni içeren ilk iki cildi sonlarında yedişer sayfalık kısa dizinlere yer verilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun **SÖYLEV** basımının ikinci cildinde (6. basım), yer yer kavramları da içeren, bilgiler veren bir dizin bulunmaktadır. Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun kısaltılmış **SÖYLEV**'inin beşinci basımından (1980) bu yana, kitaba kişi adları dizini eklenmektedir. Önce 1984'te basılan, ilk iki cildini Prof.Dr. Zeynep Korkmaz'ın sadeleştirdiği **NUTUK**'un ikinci cildinde: kişi, yer, kuruluş vb. adlarını içeren üç dizin bulunmaktadır. Nur Ardakoç'un sadeleştirdiği **NUTUK (Söylev)**'de de (1986) kişi adları için bir dizin düzenlenmiştir. Seyfettin Turhan'la Güney Haştemoğlu'nun hazırladıkları **Atatürk-NUTUK. Olaylar Ansiklopedisi**'nde de bir "maddeler" dizini buluyoruz. Ahmet Köklügiller'in çocuklar için hazırladığı **SÖYLEV (Nutuk)**'un son basımında da kişi adları dizini yer almıştır.

Bunların dışında, iki kitaptan birinde, Baki Kurtuluş'un ilk basımını 1981'de ortaya koyduğu **Tarihsel Olaylarla NUTUK**'un sonunda, kişi ve kuruluş adları üzerinde ayrıntılı bilgiler verilmiş, ancak dizin yapılmamıştır. İkincisi ise baştan sona bir dizindir: Adnan Önelçin (1919-1989): **NUTUK'un (Söylev'in) İçinden.** Yazarın, ikinci basımını hazırlarken yaşamını yitirdiği bu kitapta, kişi adları, ayrıntılı bilgilerle sıralanmış; madde sonlarında, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü'nün basımının sayfa sayıları verilmiştir; kuruluş adları için de özdeş yöntem izlenmiştir. Başka bilgileri de içeren kitapta, eski sözcüklerin geniş bir sözlüğü de yer almıştır.

2. Bizim çalışmamıza gelince: Önce, NUTUK ve SÖYLEV bölümleri için iki ayrı dizin düzenlemeyi düşündüm. Ancak, maddelerde verilen kısa bilgilerin yinelenmesi ile kitabı büyütmeyi sakıncalı buldum. Kişi, yer, kuruluş, olay adları ötesinde kavram ve kimi sözcüklere de yer verdiğim için, okuyanı yormaktan çekindim. Bunun üzerine genel dizinde karar kıldım. Şöyle ki:

Madde başları ve kısa bilgilerden sonra, [N] harfi ile NUTUK'un, [S] harfi ile SÖYLEV'in sayfa sayıları sıralandı. Kavram ve sözcükler, bunlar her iki bölümde değişik ise (millet/ulus gibi), ayrı harflerde yer aldı. Ancak, genç kuşaklara bir yardım olması için; madde başlarında, ya da kimi zorunluklarla madde sonlarında, eski sözcüğün [S]'deki karşılığı, yeni sözcüğün [N]'taki karşılığı verildi. Tamlamalarla uzayan maddelerde, yine kitabı uzatmamak için, bu yöntem kullanılamadı.

Tamlamalarla genişleyen maddelerde, madde başından sonra sık sık (-) işareti kullanılması -yinelemelerle kitabı büyütmemek amacı ile- zorunluğu doğdu. Kimi zaman (-)işareti daha çok sıralandı. (On Üçüncü Kolordu Kumandanı, - - - Kumandanlığı gibi). Ancak, addurumları (isim halleri)nda, siyah harflere başvurularak bir ölçüde kolaylık sağlandı (vatan, **-a, -da, -dan, -ımız, -ın** gibi).

Maddelerin sonunda, kimi zaman kısa, kimi zaman ayrıntılı bkz.'lara başvuruldu (kaza (ilçe)'ların sonunda, bütün ilçe adlarına yapılan göndermeler gibi).

Bir güçlük de kişi adlarından kaynaklandı. Kimi adların sahiplerinin kimlikleri bilinemediğinden, saptanması olanaksızdı. Bu, maddelerde belirtilmeye çalışıldı. Soyadları bilinenlerin, soyadlarından, NUTUK/SÖYLEV'de verilmiş olan ilk adlarına gönderme yapıldı. Çünkü, NUTUK'ta nasıl geçmişse, madde başına buna göre alınması doğaldı.

Madde başlarından sonra verilen bilgiler, kitabın daha çok genç kuşaklar için hazırlanmasına bağlanmalıdır.

Subayların, bilindiği ölçüde, Kurtuluş Savaşı'na katıldıkları sıradaki aşamaları (rütbeleri) ile ulaştıkları son aşama belirtilmiştir. (Eski ve yeni general aşamalarının birbirinden ayrımları nedeniyle, eskilerine sadece "general" denilmiştir).

Daha çok ilçe, köy gibi birimlerin Kurtuluş Savaşı sırasındaki durumları verilmek istenmişse de, kimilerinde bugünkü durumları verilebilmiştir.

Yazım (imlâ) konusunda, okuyucu, çelişkilerle karşılaştığını düşünecektir. Bunları çelişki değil, NUTUK'un dilinin bir gereği olarak benimsemelidir. Genç kuşak okuyucuları için, bir kesimi kaldırılmış olan inceltme (^) işaretinin kullanılması, şimdilik gerekmiştir.

NUTUK'ta (metinde) tamlamalar için kullanılan (-) işareti, SÖYLEV'de kaldırılmıştır; çünkü, SÖYLEV'de sadece Kuvayi Milliye, Kuvayi Seyyare gibi kuruluş adları bırakılmış; Osmanlıca tamlamalar Türkçeye çevrilmişti. NUTUK'ta ise (Dizin'de) sadece Heyeti Temsiliye ile Kuvayi Milliye tamlamalarında (-) işareti konulmasına gerek görülmemiştir.

3. Dizin'e girecek ad ve kavramların altı çizildikten sonra, bu maddelerin fişlere geçirilmesi için çalışanları burada belirtmeliyim: NUTUK'un ikinci cildinin yarısına değin Perran (Eralp) Özben (1926-1986); ölümünden sonra ikinci cildin sonuna değin Sevim Özertan. SÖYLEV'in üç cildini de Rebab Taşkıran. Kurum'un eski üyelerinden İsmail Arar ile Emekli Kurmay Albay Emin Arat'ı, verdikleri bilgiler, Adnan Önelçin'i ise yukarıda adını verdiğim kitabından yararlandığım için teşekkürle anarım. Serap Erkut, Ali Eker, Ahmet Çavuşoğlu'nun teknik yardımlarına teşekkür ederim.

4. Uzun, yorucu bir çalışmanın ürünü olan bu Dizin bir başlangıçtır. Yetkin olması şöyle dursun, eksikleri, fazlaları, sayfa sayılarında yanlışları bulunması olasıdır. İleride bu alanda çalışacaklar için bir yol gösterici olabilirse ne iyi! Tam değilse bile, bu dizin, NUTUK'un kavramlarını saptaması açısından yararlı olsa gerektir.

Ankara, Ağustos 1990, Sami. N. Özerdim

GENEL DİZİN

Ciltlere Göre Sayfa Sayıları

I. Cilt : s. 2-579
II. Cilt : s. 582-1197
III. Cilt : s. 1200-1917

Kısaltmalar

N, [N] : NUTUK, NUTUK'ta
S, [S] : SÖYLEV, SÖYLEV'de
bkz. : bakınız
d. : dipnotta

A

A.B.K. 19/2. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yolladığı mektupların birincisinde, gizlenmiş bir kişi adının simgesi. [N] 392. [S] 393. bkz. Sait Molla; Frew, Rahip.

A:R. Sait Molla'nın, Rahip Frew'ya yolladığı mektupların on ikincisinde, gizlenmiş yer adının simgesi. [N] 400. [S] 401.

A.S. bkz. Âbit Süreyya Bey.

(A) teklifi. Harbiye Nezareti'nin, General Milne'e yolladığı teklif. [N] 1714. [S] 1715.

Abanos(z)zade Hüseyin. Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti'nden. [N] 1206. [S] 1207. (metnin son satırında Kazazzade Hüseyin'den sonra gelir, unutulmuştur.)

Abaza,-lar. Kafkasya'da yaşayan Abhazların Müslüman olanlarına Türklerin verdiği ad. 19. yüzyılda Rus yayılması üzerine Türkiye'ye göçmüşlerdir. [N] 574, 596, 1602, 1612. [S] 575, 597, 1603, 1613; -köyleri [N] 346, 574, 1612, 1614, 1616. [S] 347, 575, 1613, 1615, 1617. bkz. Düzce Abazaları.

Abbasi,-ler. Emevilerin yıkılmasından sonra gelen İslam hanedanı. Bağdat halifeleri.[N] 944; - halifeleri 1852. [S] 945; - halifeleri 1853; - halifeliği 1853. bkz. halife-i Abbasiye; hilafet-i Abbasiye; hulefa-yi Abbasiye.

Abdullah Azmi Efendi (Torun, 1869-1937). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler Kütahya üyesi. Şer'iye ve Evkaf Vekili. [N] 1082. [S] 1083.

Abdullah Bey. Çerkez Ethem'in Kütahya'da atadığı merkez komutanı. [N] 708, 710. [S] 709, 711.

Abdurrahman. Mülâzımıevvel (üsteğmen). Gebze'de Yahya Kaptan'ı şehit edenlerden. [N] 440. [S] 441.

Abdurrahman Ağa, Şırnaklı. bkz. Şırnaklı Abdurrahman Ağa.

Abdurrahman Bey. Milli Aşireti başkanlarından. [N] 602. [S] 603.

Abdurrahman bin Avf (?-602). Muhammed peygamberin komutanlarından. [N] 1846. [S] 1847.

Abdurrahman Şeref Bey (1853-1925). Osmanlı Âyan (senato), T.B.M.M. II. dönem İstanbul üyesi. Tarih yazarı ve son Osmanlı vakanüvisi (devletin resmi tarihçisi). [N] 48, 538, 1074, 1080. [S] 49, 539, 1075, 1081.

Abdülaziz (1830-1876). 33. Osmanlı padişahı. Son halife Abdülmecid'in babası. [N] 928. [S] 929.

Abdülaziz Han oğlu Abdülmecid Han. bkz. Abdülmecid.

Abdülaziz Mecdi Efendi (Tolun, 1865-1945). Hoca. Osmanlı Meclisi üyesi. Ankara'da Şer'iye ve Evkaf Vekâleti Müsteşarı. [N] 500, 1756. [S] 501, 1757.

Abdülbaki Efendi bkz. Şeyh Abdülbaki Efendi.

Abdülhamid II (1842-1918). 34. Osmanlı padişahı. [N] 970, 974, 976, 978, 984, 1872 ve d. bkz. hükümet-i Hamidiye. [S] 971, 975, 977, 979, 985; -yönetimi 1873.

Abdülkadir, Seyit. bkz. Seyit Abdülkadir.

Abdülkadir Kemali Bey (Öğütçü, 1889-1948). T.B.M.M. I. dönem Kastamonu üyesi. 1924'te yayımladığı "Toksöz" gazetesi, 1929'da oluşturduğu Ahali Cumhuriyet Fırkası (Adana) ile karşıcıllık yapmış, partisi 1930'da kapatılmış, kendisi de yurt dışına çıkmıştır. Orhan Kemal'in babası. [N] 1138. [S] 1139.

Abdülkerim Paşa (?-1923). Erkânıharbiye Livası (Kurmay Tuğgeneral). [N] 232, 234, 236, 238, 242, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 1430, 1432, 1434, 1438,1440, 1448, 1450, 1452, 1456, 1460, 1462, 1470, 1480. [S] 233, 235, 237, 239, 243, 245, 247, 249, 251, 253, 255, 1431, 1433, 1435, 1439, 1441, 1449, 1451, 1453, 1457, 1461, 1463, 1471, 1481.

Abdülmecid (bin Abdülaziz Han, 1868-1944). -Efendi,— hazretleri. Son Osmanlı halifesi. Son padişah Vahidettin'in bir İngiliz gemisiyle kaçması üzerine, 18 Kasım 1922 günü T.B.M.M.'nce halife seçilmiş; 3 Mart 1924 günü kabul edilen, halifeliği kaldıran yasa üzerine yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 924, 926, 928, 930, 1858, 1860. [S] 925, 927, 929, 931, 1859, 1861.

Abdürrahman. bkz. Abdurrahman.

Abidin Bey (1890-1926). T.B.M.M. II. dönem Saruhan üyesi. 1926'da Mustafa Kemal'e hazırlanan suikaste karıştığı için idam edildi. [N] 1080. [S] 1081.

Âbit Süreyya Bey. Abdülhamid'in onursal yaverlerinden. Kurtuluş Savaşı sonunda İzmir'e giren I. Ordu Komutanı Nurettin Paşa'yı öven kitapçığın, A.S. simgesini kullanan yazarı. [N] 970, 996. [S] 971, 997. bkz. Nurettin Paşa.

"Âblar galip gelince döndüler dôlâblar". Cumhuriyetin ilanından sonra, karşıcıl gazetelerden birinde çıkan yazıda anılan dize: Sular azınca dolaplar dönmeye başladı. Şairi bilinmiyor. [N] 1088. [S] 1089.

Abuk (Ahmet) Paşa (Ahmet Hamdi, 1859-1923). Damat Ferit hükümetinde Harbiye Nazırı (Savunma Bakanı). [N] 280, 282, 284, 360, 1522, 1640. [S] 281, 283, 285, 361, 1523, 1641.

accord tripartite. İtilaf Devletleri'nin, Sèvres Antlaşması'ndan sonra, Anadolu'yu sömürme bölgelerine ayıran, Londra Konferansı'nda (1921) Bekir Sami Bey'e kabul ettirdikleri anlaşma. [N] 788, 1006. bkz. [S] Üçlü Anlaşma.

Acemi (Uceymî?) Sadun Paşa. [N] 332. [S] 333.

Acemistan. İran. [N] 1650. [S] 1651.

acı denemeler. [S] 1099. [N] acı tecrübeler 1096.

acındırmak. [S] 475. (N'ta: "nasafet ve merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur".)

açık celse. [N] 154, 274, 1078; -mektup. [N] 1102, 1104. [S] 1103,

1105. bkz. Lûtfi Fikri Bey; - oturum. [S] 155, 875, 1079; - ve gizli oturumlar. [S] 591 (N'ta: aleni...)

Ada. bkz. Adapazarı.

Adalar Denizi. Ege Denizi. [N] 542, 1004, 1006, 1808, 1810. [S] 543, 1005, 1007, 1809, 1811. bkz. Ege Denizi.

adalet. adil. [N] 32, 150, 184, 186, 210, 270, 306, 404, 504, 562, 834, 860, 862, 863, 942, 948, 952, 958, 1036, 1398, 1556, 1726; -ve müsavat. bkz. müsavat ve adalet; **adalet-i** İslamiye. 1648. [S] 33, 151, 185, 187, 211, 271, 307, 405, 563, 835, 861, 863, 869, 943, 949, 953, 959, 1037, 1399, 1557, 1772; - dilenmek ve acındırmak 475. bkz. acındırmak; - işleri 1033, 1035, 1037, 1041, 1767; - Komisyonu 919; - örgütü 1159; - **ve hak** 745; **adaletle** ilgili alanlar 1037; **adaletli** bir yönetim 689. bkz. âdilane...

Adalet Bakanı. (Ankara). Adliye Vekili. [S] 639, 641, 643, 645, 651, 1079, 1151, 1157, 1161, 1179. bkz. Celâlettin Arif Bey; Mustafa Necati Bey; Seyit Bey. bkz. Adliye Vekili.

Adam Block. bkz. Block, Adam.

adam vurmak, - vurulmak. bkz. Köprüde adam vurmak.

Adana. Kurtuluş Savaşı sırasında il. [N] 2, 128, 148, 306, 406, 410, 442, 510, 516, 526, 608, 610, 829, 1006, 1138, 1142, 1228, 1254, 1390, 1392, 1424, 1586, 1666; - cephesi 448, 506, 516, 610, 622; - havalisi 1424, 1552, 1724; - işgali 410, 442, 448, 526, 1288; - meselesi 1716; - mıntıkası 778; - (nın) tahliyesi 1858, 1718; - teşkilâtı 440; - vali-i sabıkı 634. bkz. Nazım Bey. [S] 3, 129, 149, 307, 407, 413, 443, 507, 609, 611, 829, 1007, 1139, 1143, 1229, 1255, 1289, 1391, 1393, 1425, 1587, 1667, 1731; - bölgesi 779; - cephesi 517, 611, 663; - eski valisi 635. bkz. Nazım Bey; -(nın) boşaltılması koşulu 1719, 1859; -(nın)işgali 411, 443, 449, 527, 1289; - örgütü 441; - sorunu 1717; - yöresi 1425, 1725.

Adapazarı. Sakarya ili merkez ilçesi. Kurtuluş Savaşı sırasında İzmit sancağının ilçesi. [N] 256, 342, 344, 346, 350, 352, 354, 386, 392, 404, 414, 428,572, 574, 594, 596, 598, 600, 622, 738, 742, 886, 894, 1482, 1484, 1488, 1524, 1602, 1604, 1606, 1608, 1610, 1612, 1614, 1616, 1618, 1622, 1624, 1662, 1682; - hadisesi 386, 404, 1662; - Heyet-i Merkeziyesi 1624; - Kaymakamı 344, 416, 1682. bkz. Tahir Bey. [S] 257, 343, 345, 347, 351, 353, 355, 387, 393, 405, 415, 429, 573, 575, 595, 597, 599, 601, 623, 739, 743, 887, 895, 1483, 1485, 1489, 1525, 1603, 1605, 1607, 1609, 1611, 1613, 1617, 1619, 1623, 1625, 1663, 1689;- ayaklanması 597, 601; - kaymakamı 343, 345, 417. bkz. Tahir Bey; - Merkez Kurulu 1625; - olayları 387, 405, 1663.

Âdem. Dinsel inançlara göre insanlığın atası. [N] 1840. [S] 1841.

adem-i itimat (kabineye). güvensizlik. [N] 1474 - - reyi 546, 1820 (kabineye). bkz. itimat reyi; - memnuniyet. bkz. milletin adem-i memnuniyeti; - - salahiyeti 1786.

Adem-i Merkeziyet Cemiyeti. bkz. Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti. -- şubeleri [N] 1206. [S] 1207. bkz. merkezden ayrılma.

Aden-Mısır-Suriye-Konya-İstanbul tarikı. [N] 986. [S] ----- yolu 987.

âdetullah. Tanrı töresi. [N] 1842. 1843. sayfanın, metinde alttan 4. satırındaki "Buna göre..." tümcesinden önce şu tümce atlanmıştır: (Tanrı töresi bu yolda yürüyegelmiştir.)

Adıvar, Dr. Adnan. bkz. Adnan Bey (Adıvar).

Adıvar, Halide Edip. bkz. Halide Edip Hanım (Adıvar).

Adıyaman. Eski adı: Hısnımansur. Kurtuluş Savaşı sırasında Malatya'nın ilçesi. [N] 1312 d. bkz. Hısnımansur. [S] 157, 181, 137, 1313, 1333.

Âdil Bey. İstanbul Damat Ferit hükümetinde Dahiliye Nazırı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 10, 170, 174, 176, 186, 224, 238, 240, 254, 264, 276, 352, 354, 382, 392, 408, 1322, 1326, 1342, 1348, 1352, 1370, 1372, 1374, 1402, 1422, 1426, 1442, 1444, 1480, 1494, 1519, 1622. [S] 11, 171, 175, 177, 207, 225, 239, 241, 255, 265, 277, 353, 355, 383, 393, 409, 1325, 1327, 1343, 1349, 1371, 1373, 1375, 1403, 1423, 1427, 1443, 1445, 1481, 1495, 1519, 1623. bkz. "Alçaklar, caniler..."

âdilane bir idare. adaletli bir yönetim. [N] 688. **adlî** (adaletle ilgili). [N] 1036; - istiklâl 834; - istiklâl-i tâm 860; **adlî kapitülasyonlar.** [N] 772, 1010; - **mali ve iktisadi** mevad 958; - **ve iktisadi** kapitülasyonlar 860, [S] 773, 959, 1011. **adl ü hak.** adalet ve hak [N] 744; adliye. adalet [N] 562, 1158; - Encümeni 918; - formülü 1032, 1040. bkz. adalet.

Adliye Nazırı. İstanbul hükümetinde adalet bakanı. [N] 382; - Nezareti. İstanbul hükümetinde adalet bakanlığı 388, 440, 538. [S] Adliye Nazırı 383; - nazırlığı 389, 441, 539.

Adliye Vekili. Ankara hükümetinde adalet bakanı. [N] 638, 640, 642, 644, 650, 1078, 1150, 1156, 1160, 1178, bkz. Celalettin Arif Bey;Mustafa Necati Bey; Seyit Bey. bkz. Adalet Bakanı.

Adnan Bey, Dr.(Abdülhak, Adnan-Adıvar, 1882-1955). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II, VII. dönemler İstanbul üyesi. Sıhhat ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı), Meclis ikinci başkanı. Bilim adamı. Eşi Halide Edip Adıvar'la birlikte yurt dışında uzun süre kaldıktan sonra 1939'da yurda döndüler. [N] 698, 718, 724, 962, 1066, 1108, 1110, 1136. [S] 699, 719, 725, 963, 1067, 1109, 1111, 1117.

Adriyatik Denizi. [N] 986. [S] 987.

Afgan. Afganistan. [N] 944; - Devleti 1126; - halkı 1126; - lılar 1256. **Afganistan** 948; - Ordusu 1256. [S] 945, 949; - Devleti 1127; - halkı 1127; - ordusu 1257; - **lılar** 1257. **Afganistan** 949, 1257.

Afrika. [N] 584, 946, 950, 986,

1254, [S] 585, 945 d, 947, 951, 987, 1255.

Afşar. Isparta'nın Gelendost ilçesinde bucak. [N] 738. [S] 739.

Afyonkarahisar(ı). Afyon. Eski adı: Karahisar-ı Sahip. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 12, 26, 46, 80, 132, 154, 256, 320, 322, 448, 486, 562,594, 604, 606, 662, 716, 778, 780, 786, 812, 848, 870, 886, 894, 900, 972, 1006, 1008, 1214, 1216, 1219, 1336, 1352, 1374 d, 1376, 1406, 1418, 1424, 1510 d, 1524, 1558, 1780; - - Dumlupınar arası 886; - Meydan Muharebesi. 902, 972; - havalisi 812; - Mebusu 606, 620, 874, 1006, 1162, 1176. bkz. Ali Bey; Mehmet Şükrü Bey; Ruşen Eşref Bey; (-) Karahisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i İdaresi 1510. bkz. Eskişehir - Kütahya - Afyonkarahisar hatt-ı umumisi; - Eskişehir-Seyitgazi - Afyonkarahisar hatt-ı umumisi; Karahisar. [S] 13, 27, 47, 81, 135, 155, 227, 321, 323, 449, 487, 563, 595, 605, 607, 663, 717, 779, 781, 787, 813, 849, 871, 887, 895, 901, 973, 1007, 1009, 1215, 1217, 1219, 1337, 1353, 1375, 1377, 1407, 1419, 1425, 1511, 1525, 1559, 1781; - - Dumlupınar Meydan Savaşı 903, 989; - - Eskişehir doğrultusu 767; - Meydan Savaşı 989; - Milletvekili. 607, 621, 875, 1069, 1163, 1177. bkz. Ali Bey; Mehmet Şükrü Bey; Ruşen Eşref Bey; - Savaşı 973, 997; - Müdafaa-i Hukuk Yönetim Kurulu 1511; - yöresi 813.

ağalar (Kürt). [S] 1319; [N] ağavat 1318.

ağır makinalı tüfekler [S] 597; - top 1013; - lıklar 597.

Ağva deresi. (Ağva, İstanbul ilinin Şile ilçesine bağlı bucak. Nutuk'ta geçen "Ahabadır" biçiminin nereden geldiği anlaşılamamıştır.) [N] 1004. [S] 1005.

ağyar. bkz. âmal-i ağyar.

Ahabadır deresi. bkz. Ağva.

ahali. halk, [N] 24, 26, 28, 32, 40, 50, 54, 56, 58, 80, 82, 114, 172, 174, 194, 210, 212, 220, 228, 256, 264, 270, 272, 330, 336, 338, 352, 372, 378, 382, 384, 400, 434, 470, 540, 542, 554, 572, 596, 604, 606, 608, 634, 636, 642, 646, 650, 662, 676, 684, 686, 688, 822, 824, 840, 938, 996, 998, 1116, 1118, 1216, 1220, 1226, 1324, 1340, 1360, 1394, 1396, 1400, 1402, 1404, 1418, 1422, 1426, 1430, 1446, 1482, 1484, 1496, 1498, 1504, 1514, 1516, 1518, 1526, 1554, 1598, 1620, 1634, 1664, 1674, 1686, 1716, 1720, 1794, 1812, 1866, 1868, 1898 (Hindistan), 1260; - kuvvetleri 606; **ahali-i** Hıristiyaniye 406, 414, 422, 766, 1210. bkz. Hıristiyan ahali; - İslamiye 6, 36, 50, 264, 648, 1228, 1258, 1736, 1802; - Müslime 1444, 1674, 1898, 1908. bkz. İslam ahali; **-nin** hürriyeti 1514. bkz. Anadolu ahalisi; Ankara ahalisi; halk; Hıristiyan ahali; İslam ahali; İstanbul ahalisi; İzmir ahalisi; İzmit ahalisi; köyler ahalisi; Kürt ahali; Malatya ahalisi; Rum ahali; Sinop ahalisi; Sivas

ahalisi; Şarki Anadolu ahalisi; Türk ahali; Urfa ahalisi.

Ahd-ı Millî. Misak-ı Milli. [N] 1176, 1758. [S] 1177, 1759. bkz. Misak-ı Millî.

Ahıska. Gürcistan'da -1828'e değin Osmanlı kenti. [N] 1412. [S] 1413.

ahitname (hafi). antlaşma. [N] 1730. bkz. muahede; Sèvres ahitnamesi.

ahkâm. hükümler; buyruk; kural; iş.. ahkâm-ı askeriye [N] 1012; - dıniye ve İslamiye 126; - fıkhiye ve hukukiye 754; - iktisadiye 1020; - İslamiye 942, 954. bkz. İslam... - kanuniye 270, 276, 952; - Kur'aniye. bkz. Kur'an; - maliye 1016; - Mütareke. bkz. Mütareke: - şer'iye 752, 952, 1188; [S] 953 d. bkz. din buyrukları; - şer'iyenin tenfizi [N] 952. [S] 953 din buyruklarının yürütülmesi 953 d.

ahlâk. [N] 996; ahlâkiyat 96; **ahlâksızlık** 208.

Ahmediye, şeriat-ı. Muhammed şeriatı. [N] 1344. bkz. şeriat-ı Ahmediye.

Ahmediye Cemiyeti. Ahmet Anzavur'un kurduğu dernek (?). [N] 524. [S] 525. bkz. Anzavur.

Ahmet. Trabzon Belediye üyesi. [N] 204. [S] 205.

Ahmet Anzavur. bkz. Anzavur.

Ahmet Asım Efendi, Kadı. Kütahya mutasarrıf vekili. [N] 708, 710.[S] 709, 711.

Ahmet Bey (Erverdi). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi yönetim kurulunda. [N] 86. [S] 87.

Ahmet Cemal Paşa. bkz. Cemal Paşa, Ahmet.

Ahmet Cevdet. bkz. Cevdet Bey, Ahmet.

Ahmet Ferit. bkz. Ferit Bey (Tek).

Ahmet Fevzi Paşa. Dahiliye Nazırı Mehmet Şerif Paşa'nın, Anadolu'ya yolladığı öğüt kurullarından (heyet-i nasıha) birinin başkanı. [N] 378, 462, 464, 466, 468, 512, 514, 1658, 1668, 1702, 1708, 1710, 1712, 1716. [S] 379, 463, 465, 467, 469, 513, 515, 1659, 1669, 1703, 1709, 1711, 1713, 1717.

Ahmet İzzet Paşa (Furgaç, 1864-1937). Müşir (mareşal). Nazır; Mondros Mütarekesi sıralarında sadrazam. Tevfik Paşa hükümetinde Dahiliye Nazırı iken, 5 Aralık 1920 günü Bilecik'te yapılan buluşmada Salih Paşa ile birlikte bulunmuş, Mustafa Kemal her ikisini Ankara'ya getirmiş, bir süre sonra İstanbul'a dönmüşlerdir. Özdeş hükümette Hariciye Nazırı. [N] 48, 136, 148, 308, 310, 312, 332, 358, 360, 534, 536, 678, 680, 682, 684, 702, 704, 718, 730, 738, 740, 760, 762, 804, 806, 808, 810, 862, 866, 916, 932, 984, 986, 1632, 1640, 1706, 1746, 1748; - Heyeti 684, 702, 704, 718, 740, 762.[S] 49, 137, 149, 309, 311, 313, 333, 359, 361, 535, 537, 679, 681, 683, 685, 703, 705, 739, 741, 761, 763, 805, 807, 809, 811, 863, 867, 869, 917, 933, 985, 1633, 1641, 1707, 1747, 1749; --- Kurulu 685, 703, 705, 719, 731, 741, 763.

Ahmet Kemal. bkz. İlyasazade Ahmet Kemal.

Ahmet Muhtar Bey (1870-1934).

Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II, IV. dönemler İstanbul, Kastamonu üyesi. Hariciye Vekili, Büyükelçi. [N] 724. [S] 725.

Ahmet Necati. Binbaşı. Maltepe Endaht Mektebi (atış okulu)nde görevli. [N] 416, 418, 420, 422, 424, 1682, 1684, 1686, 1688. [S] 417, 419, 421, 423, 425, 427, 1683, 1685, 1687, 1689. bkz. Yâhya Kaptan.

Ahmet Nuri Bey. Sivas Kongresi'nde Bursa delegesi. [N] 146. [S] 147.

Ahmet Onbaşı. Çerkez Ethem'in Kuva-yi Seyyare'sinden. [N] 690. [S] 691.

Ahmet Rıza Bey (1859-1930). Osmanlı Âyan (senato) ve Meclis başkanı. Siyasacı, gazeteci. [N] 48, 136, 396, 400, 700. [S] 49, 137, 397, 401, 701.

Ahmet Rüstem Bey (Alfred, 1862-1935). Sivas Kongresi, T.B.M.M. I. dönem üyesi. Washington Büyükelçisi. Müslümanlığı kabul ederek Osmanlı hizmetine girmiş olan Rüstem Paşa (Bilinski)'nin oğlu. [N] 366, 1440. [S] 367, 1441.

Ahmet Zeki (Soydemir, 1883-1954). Albay. Tümgeneral. Sivas'ta 3. Kolordu kurmay başkanı. Cumhuriyetten sonra Jandarma Genel Komutanı. T.B.M.M. V-VIII. dönemler Erzurum, Çankırı üyesi. [N] 1302. [S] 1303.

ahrar. bkz. Millî Ahrar; millî ahrar.

ahval-i dahiliye. İç durum. [N] 1390, 1492, 1494, 1584. bkz. dahiliye...; -siyasiye 808. bkz. siyasi...

ahzıasker reisi (Elaziz). [N] 1426: - rüesası 366; - şuabatı, şubeleri 688, 990. (ahz-ı asker: askere alma).

aile. [N] 1194. [S] 1195. bkz. huku-k-ı aile.

Ajaks. bkz. Ajax.

ajan. [N] 1898. [S] 1899. bkz. Vamvakas.

ajans-lar. [N] 36, 38, 82, 90, 240, 374, 384, 650, 704, 790, 866, 916, 922, 966, 1230, 1260, 1340, 1420, 1444, 1544, 1618, 1782, 1834. [S] 37, 39, 83, 91, 241, 375, 385, 651, 705, 791, 867, 917, 923, 967, 1231, 1261, 1341, 1421, 1445, 1545, 1619, 1783, 1835. bkz. gizli ajans; Türkiye-Havas-Reuter Ajansı.

Ajax. İngiliz savaş gemisi. [N] 848. [S] 859.

akademi. bkz. Harp Akademisi.

Akarçay. Afyon yöresinde dağlardan doğarak Eber gölüne dökülen akarsu. [N] 894. [S] 895.

Akbaş cephaneliği. Gelibolu yakınında Fransızların koruduğu, Köprülülü Hamdi Bey ile arkadaşlarının Anadolu yakasına taşıdığı cephanelik. [N] 516, 522, 524, 1762; - deposu 1778, 1780; - mevkii 1776, 1778. [S] 523, 525, 1763, 1777, 1779, 1881; - cephanesi 517, 523, 525; - depoları 1779, 1781. bkz. Köprülülü Hamdi Bey.

Akbaytugan. bkz. Ali Sait Paşa (Akbaytugan).

Akçadağ. bkz. Arga.

akçalı alanlar [S] 1037; - darlık 1769; - durum 149, 1475; - güç 749; - iktisadi, adaletle ilgili ve yönetimsel alanlar 1037; - işler 1017, 1023, 1043, 1173, 1903; - sorun-

lar 1035; 1769; - yasa ve tüzükler 1019. (akçalı: mali).

Akçay. Sakarya'nın ilçelerinden Sapanca'da köy. [N] 1602, 1610. [S] 1603, 1611.

Akdağmadeni. Yozgat'ın ilçelerinden. [N] 452; - mebusu 452. [S] 453; - Milletvekili 453. bkz. Bahri Bey (Tatlıoğlu).

Akdeniz. [N] 522, 902, 986, 1006, 1392, 1850; - sahilleri 1392. bkz. Bahri Sefit. [S] 523, 903, 987, 1007, 1393, 1851; -Filosu Genel Komutanı 923. bkz. Sir de Brock; - kıyıları 1393; - Müstahkem Mevki Komutanı 1625. bkz. Şevket Bey, Galatalı.

Aker, Mehmet Şefik. bkz. Mehmet Şefik Bey (Aker).

Akgöl, Eyup Sabri. Bkz. Eyup Sabri Bey (Akgöl).

Akhisar. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 46, 606, 620, 1000; - - Soma istikameti 618. [S] 47, 607, 619, 621, 1001; - - Soma yönü 619.

akıl. [N] 586. [S] 587.

akımlar. cereyanlar. [S] 49, 591, 593, 803, 1235. bkz. Kürtlük akımı; ulusal akım.

akide-i milliye. ulusal inanç. [N] 622.

Akkâ mutasarrıf-ı sabıkı. [N] 1380. [S] Akkâ eski mutasarrıfı 1381. bkz. Hakkı Behiç Bey (Bayiç).

Akkaya, Münir. bkz. Münir Bey (Akkaya).

Akmansü, Halit. bkz. Halit Bey (Akmansü).

akor tripartit. bkz. accord tripartite.

aksam. kesimler. **aksam-ı** memleket. [N] 1254; - meşgule-i memleket 1356; - mühimme-i vatan 1254, 1258; - saire-i meşgule-i memleket 192; - vatan 510, 1734; - vatanın mukadderatı 1392.

Akseki. Antalya'nın ilçelerinden. [N] 622. [S] 663.

Aksu. Bursa'nın Kestel bucağına bağlı köy. bkz. Dimboz-Aksu hattı.

Akşam. İstanbul'da 1918'de kurulan, Cumhuriyet döneminin önemli gazetelerinden. [N] 302, 1540. [S] 303, 1541.

Akşehir. Konya'nın ilçelerinden. Büyük Taarruz'dan önce Batı Cephesi karargâhı. [N] 662, 896, 898. [S] 663, 897, 899.

Aktan, İbrahim. bkz. İbrahim Bey (Aktan).

akt-ı sulh. bkz. sulh.

aktöre ilkesi. [S] 997. (N'ta: düstur-ı ahlâki).

akvam-ı garbiye. [N] 584; - şarkiye 584. ([S'de]: Batı, Doğu ulusları).

Akyazı. Sakarya iline bağlı ilçe. Kurtuluş Savaşı sırasında Adapazarı'na bağlı. [N] 342, 1602, 1606. [S] 343, 1603, 1607.

Akyürek, Hüseyin Nazım. bkz. Nazım Bey (Akyürek).

Akyüz, Muhittin. bkz. Muhittin Paşa (Akyüz).

Alaca. Çorum'un ilçelerinden. [N] 602, 722. [S] 603, 723.

Alaettin tepesi. Konya'da. [N] 662. [S] 663.

Alaşehir. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 486, 618, 1376; -Kumandanı 620. bkz. Âşir Bey. [S] 487, 619; 1377; -Komutanı 621. bkz. Âşir Bey (Atlı).

alay. [N] 30, 114, 162, 164, 178, 436, 486, 604, 606, 624, 668, 734, 778, 892; - kumandanı 114, 164, 606; - kumandanlıkları 1588, 1590. [S] 31, 115, 163, 165, 179,

185, 221, 437, 487, 605, 607, 625, 669, 735, 779, 893; - komutanı 115, 165, 607. bkz. İlyas Bey; Osman Bey; - komutanlıkları 1589, 1591. bkz. Aşiret İhtiyat Fıkrası Süvari Alayı; Dicle Grubu (alayları); Dokuzuncu Alay; İstanbul Muhafız Alayı; İkinci Topçu Alayı; Jandarma alayı; On Beşinci Alay; On İkinci Süvari Alayı; Piyade Alayı; Süvari İkinci Alayı; Süvari On İkinci Alayı; Topçu Alayı; Üçüncü Alay; Yunan Alayı; Yüz Yetmiş İkinci Alay.

âlâ-yi illiyyin, vâsıl-ı. Cennet katına erişmiş. [N] 1840.

Alayunt. Kütahya merkez ilçesi köylerinden. [N] 736. [S] 737.

Albayrak gazetesi. Erzurum'da Süleyman Necati Bey'in (Güneri) kurduğu gazete. [N] 84; - müdürü 1248. [S] 85, 1249, bkz. Süleyman Necati Bey.

"Alçaklar, caniler..." Mustafa Kemal'in, Dahiliye Nazırı Adil Bey'e 11 Ekim 1919'da çektiği telgraftan. [N] 176. [S] 177. bkz. Âdil Bey. **alçaklar** (dış) [S] 1469 (aslı: hâksar-ı haricî). (cani: canakıyıcı).

Aleksandros Zimbrakakis (Simbrakakis). bkz. Zimbrakakis, Aleksandros.

Alemdağı. Kocaeli Yarımadası batısında bir tepe. [N] 422, 1686. [S] 423, 1687.

âlem-i İslam. İslam dünyası. [N] 368, 400, 496, 552, 560, 584, 798, 926, 928, 930, 932, 944, 946, 966, 1102, 1104, 1272, 1636, 1740, 1834, 1836, 1846, 1848, 1850, 1854, 1858, 1860, 1862; - İslamiyet 790, 792, 1858. bkz. İslam âlemi; **âlem-i medeniyet.** [N] 6, 232, 404, 1430. bkz. medeni âlem; medeniyet âlemi. (S'de: uygarlık dünyası); **âlem-şümul** din. dünya dini. [N] 950. bkz. din.

aleni celse. açık oturum. [N] 1078; - ve hafi celseler 590. bkz. hafi celse.

âlet-i fenniye. teknik araçlar. [N] 1012.

Aleviler. Halife Ali'yi sevenler, tutanlar. Müslüman ülkeler halkına yayılmış gizemci inanca bağlı olanlar. Türkiye'de yaygındır. İbadet ve inanç konusunda Sünnilerden ayrılan yanları vardır. [N] 944. [S] 945.

aleyh (ine). - karşı. [N] 1180, 1312, 1318; - **tarlar.** bkz. Kuvayi Milliye aleyhtarları.

alınyazısı. mukadderat. [S] 69, 407, 481, 719, 745, 753, 777, 799, 875, 933, 957, 1065, 1123, 1183, 1221, 1231, 1255, 1257, 1271, 1297, 1401, 1451, 1455, 1503, 1505, 1511, 1543, 1557, 1569, 1633, 1635, 1653, 1739, 1833, 1879, 1881, 1885, 1893. bkz. Anadolu Doğu illerinin alınyazısı; Batı Trakya'nın alınyazısı; devletin ve ulusun alınyazısı; Doğu Trakya'nın alınyazısı; ters alınyazısı; Trakya'nın alınyazısı; Türkiye'nin alınyazısı; ulus alınyazısı; ulusun ve ülkenin alınyazısı;ülkenin alınyazısı; yurdun alınyazısı.

Ali. İstanbul'un işgal edildiği 16 Mart 1920 günü Harbiye Telgrafhanesi'nde bulunan görevlilerden. [N] 550. [S] 551.

Ali, Hazreti (598-661). Muhammed Peygamber'den sonra dördüncü halife. Peygamber'in damadı. [N] 758, 1846, 1848, 1852. [S] 759, 1847, 1849, 1853.

Ali, Yüzbaşı. Hilafet Ordusu subaylarından. [N] 600. [S] 601.

Ali Aguş Efendi. Yahya Kaptan olayını araştırmakla görevli subay. [N] 600. [S] 601.

Âli Askerî Şûra. [N] 1172. bkz. Askerî Şûra; Şûra-yi Askerî.

Ali Bey (Çetinkaya, 1878-1949). Yarbay, Albay. Kurtuluş Savaşı başlarında, Ayvalık'ta 172. Alay komutanı olarak Yunanlılarla ilk savaşa girişenlerden. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-IV, VII-VIII. dönemler Afyon üyesi. Nafia (Bayındırlık), Münakalât (Ulaştırma) vekili. [N] 298, 606, 1162, 1176. [S] 299, 607, 1163, 1177.

Ali Ferit Paşa. Bkz. Ferit Paşa, Ali.

Ali Firuzan (Hepoer). Tekirdağ mutasarrıfı. [N] 1806, 1808, 1812. [S] 1807, 1809, 1813.

Ali Fuat Bey (Türkgeldi, 1867-1935). Beşinci ve Altıncı Mehmet' (Vahidettin) in Mabeyin Başkâtibi. [N] 1402. [S] 1403.

Ali Fuat Paşa (Cebesoy, 1882-1968). General. Orgeneral. Kurtuluş Savaşı başında Ankara'da 20. Kolordu komutanı. Kasım 1920'ye dek Garp Cephesi ve Kuva-yi Milliye komutanı. Moskova Büyükelçisi. T.B.M.M. I-II, IV-X. dönemler üyesi. 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucularından, Atatürk'ün ölümünden sonra Nafia (bayındırlık), Münakalât (Ulaştırma) bakanı. T.B.M.M. Başkanı. [N] 38, 44, 46, 66, 114, 136, 138, 156, 220, 226, 228, 232, 234, 236, 238, 252, 266, 298, 320, 322, 344, 352, 364, 366, 378, 438, 462, 464, 466, 578, 592, 598, 606, 614, 664, 666, 668, 674, 676, 684, 704, 730, 894, 906, 910, 912, 1056, 1058, 1062, 1066, 1068, 1070, 1214, 1216, 1240, 1242, 1244, 1250, 1418, 1422, 1430, 1432, 1434, 1438, 1440, 1496, 1572, 1574, 1576, 1578, 1594, 1604, 1624, 1632, 1646, 1648, 1708, 1710, 1820. bkz. Garp Cephesi Kumandanı. [S] 39, 45, 47, 67, 115, 137, 139, 157, 221, 227, 233, 235, 239, 253, 267, 299, 321, 323, 345, 353, 365, 367, 379, 439, 463, 465, 467, 579, 593, 599, 607, 615, 665, 667, 669, 675, 677, 685, 705, 731, 895, 907, 911, 913, 1057, 1059, 1063, 1067, 1069, 1073, 1109, 1137, 1139, 1141, 1147, 1171, 1215, 1217, 1241, 1243, 1245, 1251, 1419, 1423, 1431, 1433, 1435, 1439, 1441, 1497, 1573, 1575, 1577, 1579, 1595, 1605, 1625, 1633, 1647, 1649, 1709, 1711, 1821.

Ali Galip Bey. Erkânıharp Miralayı (Kurmay Albay). İstanbul hükümetinin Harput (Elazığ) valisi. Mustafa Kemal'i tutuklamak, Sivas Kongresi'ni dağıtmakla görevlendirilmiş, başaramayarak sınır dışına kaçmış, sonradan Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 52, 54, 56, 58, 114, 156, 158, 160, 162, 164, 168, 170, 174, 176, 178, 182, 184, 218, 238, 264, 396(?), 404,

594, 1298, 1302, 1306, 1308, 1320, 1322, 1324, 1326, 1330, 1332, 1334, 1336, 1338, 1340, 1342, 1344, 1360, 1370, 1394, 1442, 1494, 1604. --- teşebbüsü 594. [S] 53, 55, 57, 59, 115, 157, 159, 161, 163, 165, 169, 171, 175, 177, 179, 183, 185, 219, 239, 265, 397(?), 405, 1299, 1303, 1309, 1321, 1323, 1325, 1327, 1331, 1333, 1335, 1337, 1339, 1341, 1343, 1345, 1361, 1371, 1395, 1443, 1495; -- in girişimi 595. bkz. Harput, Elâzığ valisi.

Ali Haydar Bey (Yuluğ, 1878-1937). Bolu mutasarrıfı; Sivas, İstanbul valisi. Ankara şehremini. T.B.M.M. II-III. dönemler İstanbul üyesi. [N] 346, 572, 1614, 1616. [S] 347, 573, 1615, 1617.

Ali Hikmet Paşa (Ayerdem, 1877-1939). Albay. Korgeneral. Kurtuluş Savaşı komutanlarından . T.B.M.M. II, V. dönemler Bursa, Gaziantep üyesi. [N] 1140, 1142, 1146. [S] 1141, 1143, 1147.

Ali İhsan Paşa (Sabis, 1882-1957). Tümgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda 1. Ordu komutanı iken komutanlıktan alınmıştır. T.B.M.M. IX. dönem Afyon üyesi. [N] 888, 890, 892, 894. [S] 889, 891, 893, 895.

Ali kaptan. Küçük Arslan çetesinden. [N] 424. [S] 425.

Ali Kemal (1867-1922). Gazeteci, yazar. Damat Ferit Paşa hükümetinde Maarif (eğitim), Dahiliye (içişleri) nazırı. "Peyam-ı Sabah" adlı gazetesiyle Kurtuluş Savaşı'na karşıt bir durum almış; savaş bitiminde Ankara'da yargılanmak üzere yola çıkarılmışken, İzmit'te halkça linç edilmiştir. [N] 10, 48, 50, 52, 264, 276, 322, 346, 352, 354, 386, 394, 396, 398, 402, 514, 536, 1234, 1236, 1518, 1580, 1616, 1622. [S] 11, 49, 51, 53, 265, 277, 323, 347, 353, 355, 387, 395, 397, 399, 403, 515, 537, 1237, 1239, 1519, 1581, 1617, 1623.

Ali Nadir Paşa. bkz. Nadir Paşa.

Âl-i Osman. Osmanoğulları. [N] 1854, 1858. [S] 1855, 1859. bkz. Osmanlı...

Ali Rıza Bey. Bahriye Miralayı (Deniz Albayı). [N] 332. [S] 333.

Ali Rıza Bey (1875-?). İstanbul hükümetinin Kastamonu valisi. [N] 156, 238, 264, 1442. [S] 157, 239, 265, 1443.

Ali Rıza Bey. Konya valisi. [N] 220, 264. [S] 221, 265.

Ali Rıza Bey (Kuruoğlu, 1871-?). Urfa Mutasarrıfı. [N] 230, 1428. [S] 231, 1429.

Ali Rıza Bey. Trabzon Mevki Kumandanı. [N] 204. [S] 205.

Ali Rıza Paşa (1859-1933). Müşir (mareşal). Damat Ferit Paşa'dan sonra (2 Ekim 1919) sadrazam. Önceleri Âyan (senato) üyeliği, nazırlığı vardır. 8 Mart 1920'de yerini Salih Paşa'ya bırakmıştır. [N] 260, 262, 264, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 282, 284, 286, 302, 308, 312, 354, 356, 390, 398, 458, 468, 476, 488, 492, 494, 504, 506, 512, 514, 516, 518, 526, 528, 530, 1466, 1500, 1502, 1504, 1522, 1526, 1528, 1532, 1622, 1628, 1632, 1704, 1712, 1744, 1746, 1750,

1760, 1764, 1768, 1772; --- **hükümeti** 280, 448, 1500; --- kabinesi 66, 262, 278, 292, 300, 318, 346, 350, 354, 378, 380, 390, 402, 404, 442, 468, 472, 478, 502, 504, 526, 530, 676. **Muaddel Ali Rıza Paşa kabinesi** 1764.[S] 261, 263, 265, 271, 273, 275, 277, 279, 283, 285, 303, 309, 313, 355, 357, 399, 459, 469, 475, 493, 495, 505, 507, 513, 515, 517, 519, 527, 529, 531, 1467, 1501, 1503, 1505, 1523, 1527, 1529, 1533, 1623, 1629, 1633, 1705, 1713, 1739, 1745, 1747, 1751, 1761, 1769, 1773, 1783, 1867; --- **değiştirilmiş hükümeti** 1765; --- **hükümeti** 67, 177, 263, 279, 281, 293, 301, 319, 347, 351, 355, 379, 381, 391, 403, 405, 443, 449, 469, 473, 479, 503, 505, 527, 531, 677, 1501, 1783, 1867; - - - kabinesi 67.

Ali Rıza Paşa. (Selânik'te). bkz. Süleymanpaşazade Ali Rıza Paşa.

Ali Saip Bey (Ursavaş, 1887-1936). Subay. Urfa'da Fransızlara karşı savaşlarda komutan. T.B.M.M. I-VI. dönemler Kozan, Urfa üyesi. [N] 608, 1072, 1154, 1156. [S] 609, 1073, 1155, 1157.

Ali Sait Paşa (Akbaytugan, 1872-1950). General. Orgeneral. İstanbul Muhafızı, Doğu Cephesi komutan vekili. 1. ve 3. Ordu müfettişliği, Askerî Yargıtay başkanlığı, Askerî Şûra üyeliği yaptı. T.B.M.M. V-VI. dönemler Kocaeli üyesi. "Çerkez" sanıyla anılırdı. [N] 1604 d. [S] 1605 d.

Ali Suat Bey. İzmit Mutasarrıfı. [N] 256, 554, 1482, 1484, 1486, 1824. [S] 257, 555, 1483, 1485, 1487, 1825.

Ali Ulvi Bey (1866-1922). İstanbul hükümetinin eski Kayseri Mutasarrıfı. [N] 382, 1672. [S] 383, 1673.

"âlicenap düşman yoktur". "iyilikçi düşman yoktur". [N] 1494.

Alişan. Koçkiri ayaklanmasına karışanlardan. [N] 840. [S] 841.

Alişer. Koçkiri ayaklanmasına karışanlardan. [N] 840. [S] 841.

Allah. Tanrı. [N] 146, 246, 388, 462, 540, 550, 730, 768, 770, 964, 1158, 1460, 1462, 1464, 1650, 1668, 1840, 1844; - kahretsin 1854. [S] 1855; -muhafaza etsin 730; - selâmet versin 1464; **Allaha** emanet 1462; -a ısmarladık 1462, 1464; **Allahın** emri 1394; - inayeti 1084; Allahlık 944. [S] 945, bkz. âdetullah; barigâh-ı ilâhi; cenab-ı hakk; -hafız-ı hakiki; -hallal-i müşkilât; - Hudavend-i kerim; - kaadir-i mutlak; - vahibülâmâl hazretleri; din; Elhamdülillahi Tealâ; emr-i Huda; gayretullah; Hak; Huda; ilâhi...; İslâm; inşallah; Mevlâ; muvaffakiyet Allahtan; Müslim; Müsliman; Peygamber; Tanrı birdir; Vahibülâmâl.

Allenby (Edmund Henry Hynman, 1881-1936). İngiliz mareşali; - **Mütareke Zeyli** [N] 1584, 1814. [S] 1585, 1815. bkz. Mütareke.

Alman, -lar. [N] 152, 328, 554, 1598; - Garp Cephesi 1550; - heyet-i askeriyesi 766; - sulhü 80. [S] 153, 329, 555, 1599; - askerlerinden bir kurul 767; - barışı 81; - Batı Cephesi 1551; - Genel Karargâhı 1551.

Almanya. [N] 16, 152, 584, 598, 1386, 1390, 1488, 1746; - Genel Karargâhı 1552. [S] 17, 153, 585, 599, 1387, 1391, 1489, 1747.

Alpullu. Kırklareli ili Babaeski ilçesine bağlı köy, istasyon. [N] 1796, 1798. [S] 1797, 1799.

Altay, Fahrettin. bkz. Fahrettin (Fahri) Bey, Paşa (Altay).

Altı İl. Vilâyat-ı Sitte. Osmanlı Devletinde: Erzurum, Van, Harput (Elazığ), Sivas, Bitlis, Diyarbakır illeri. bkz. Vilâyat-ı Sitte.

Altıntaş. Kütahya'nın ilçelerinden. [N] 778, 780, 812. [S] 185, 779, 781, 813. bkz. Kütahya-Altıntaş havalisi.

Altmış Birinci Fırka. Balıkesir'de 14. Kolordu'ya bağlı tümen. [N] 606, 618, 666, 734; --- Kumandanı 578, 1354, 1558, 1626, 1648, 1772, 1778, 1780, 1822. bkz. Kâzım Bey (Özalp); --- Kumandanlığı 12, 192, 552, 576, 1294, 1354, 1780, 1822.[S] **Altmış Birinci Tümen** 13, 193, 553, 577, 579, 607, 619, 667, 735, 1295, 1355, 1627, 1773, 1779, 1781, 1823; - - - Komutanı 579, 1627, 1773, 1779. bkz. Kâzım Bey (Özalp); - - - Komutanlığı 193, 553, 577, 1295, 1355, 1781, 1823.

Altmışıncı Fırka. Trakya'da 1. Kolorduya bağlı tümen. [N] 658, 1878. [S] **Altmışıncı Tümen** 659, 1879.

amaç. maksat, gaye. [S] 5, 7, 9, 15, 21, 31, 49, 53, 61, 67, 71, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 93, 103, 111, 149, 195, 197, 203, 209, 225, 229, 231, 241, 243, 255, 257, 259, 261, 269, 277, 289, 293, 307, 329, 333, 351, 371, 375, 385, 389, 401, 407, 427, 443, 455, 457, 461, 479, 503, 507, 511, 515, 533, 543, 545, 557, 627, 673, 685, 793, 815, 837, 855, 879, 885, 945, 1001, 1105, 1223, 1225, 1235, 1251, 1257, 1263, 1275, 1283, 1337, 1355, 1365, 1379, 1389, 1421, 1465, 1467, 1501, 1509, 1511, 1519, 1521, 1523, 1527, 1531, 1545, 1549, 1559, 1561, 1573, 1737, 1787, 1893, 1907, 1913, 1919, **-ve** ilke 297. bkz. **kutsal amaç; siyasal amaç; temel amaç; ulusal amaç; Yunanlıların ulusal amacı.**

âmâl. istekler. [N] 296, 482, 1404, 1454, 1456, 1520, 1528, 1888; bkz. düşman âmâli; ecnebi âmâli; Fransız âmâli. - **ve** cereyan-ı millî 194, 1366; - ve harekât-ı milliye 288. bkz. millî harekât; - ve hissiyat-ı milliye 1254. bkz. millî his; - ve irade-i milliye.bkz. irade-i milliye; - ve metalib-i milliye 284. bkz. metalib-i milliye; - ve tezahürat-ı milliye 1366. bkz. tezahürat-ı milliye; **âmâl-i** ağyar 302; - gayrımilliye 502, 1764; - hainane 1304; - Humayun 1458 60; - meşrua 194, 1782, 1874; -- ve mukaddese 1886; -- ve milliye 1336, 1344, 1474, 1868; - millet 1306, 1448, 1458, 1468, 1478, 1806, 1878. bkz. milletin âmâli.

âmâl-i milliye. ulusal istekler. [N] 48, 82, 102, 194, 242, 250, 258, 262, 264, 270, 276, 306, 314, 316, 318, 332, 352, 384, 388, 408, 448, 482, 504, 506, 512, 514, 528, 532, 556, 746, 834, 884, 1000, 1224, 1234, 1248, 1258, 1292, 1294, 1380, 1390, 1392,

1394, 1396, 1398, 1408, 1444, 1450, 1462, 1476, 1500, 1502, 1508, 1514, 1516, 1528, 1534, 1540, 1542, 1566, 1568, 1738, 1740, 1768, 1770, 1772, 1774, 1792, 1812; (yabancılar) 1258, 1362; âmâl-i mukaddese-i şahane 1500.

Amasya. Kurtuluş Savaşı günlerinde Sivas'a bağlı sancak. [N] 12, 28, 30, 42, 44, 48, 52, 54, 62, 68, 70, 72, 76, 78, 82, 94, 102, 104, 112, 120, 122, 124, 126, 128, 312, 324, 334, 336, 338, 340, 342, 346, 348, 350, 352, 354, 368, 384, 440, 572, 600, 788, 836, 1210, 1220, 1246, 1352, 1564, 1576, 1578, 1586, 1592, 1594, 1600, 1604, 1606, 1608, 1620, 1622, 1626, 1738, 1890, 1892; - Mebusu 788. bkz. Bekir Sami Bey; - mutasarrıflığı 1600.

Amasya Mülâkatı. Ali Rıza Paşa hükümetinin Bahriye Nazırı (Donanma Bakanı) Salih Paşa ile Mustafa Kemal arasında 20-22 Ekim 1919 günlerinde Amasya'da yapılan görüşmeler. Bu buluşmada beş protokol imzalanmıştır, [N] 324, 334, 354; **-protokolları.** Amasya buluşmasında düzenlenen, biri gizli beş protokol. 324, 326, 330, 332, 356; - **tamimi.** Amasya'da, Mustafa Kemal'in 21/22 Haziran 1919 gecesi yazdırdığı, ilk anayasal belge olarak tanımlanan yazı 42; - telgrafhanesi 334. [S] 13, 29, 31, 43, 45, 49, 53, 55, 63, 69, 71, 73, 77, 79, 83, 93, 103, 105, 113, 121, 123, 125, 127, 129, 313, 325, 335, 337, 339, 341, 343, 347, 349, 351, 353, 355, 369, 385, 441, 573, 601, 789, 837, 1211, 1221, 1247, 1353, 1565, 1577, 1579, 1587, 1593, 1595, 1601, 1605, 1607, 1609, 1613, 1621, 1623, 1627, 1739, 1891, 1893; - **buluşması** 325, 335, 355; - **genelgesi** 43 (metin); - görüşmesi 335; - Milletvekili 789, bkz. Bekir Sami Bey; - mutasarrıflığı 1601.

Amasya Tamimi. bkz. (yukarıdaki maddede). - **protokolları** 325, 327, 331, 333, 357, 391; - telgrafhanesi 335.

amele ordusu. işçi ordusu. [N] 140.

Amerika (A.B.D.). [N] 122, 124, 126, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 150, 152, 154, 210, 396, 400, 558, 1022, 1168, 1424, 1582, 1584, 1678, 1896; - devleti 152, 1548; - efkâr-ı âmmesi 1556; -- umumiyesi 126, 132, 210, 1402;- eytamhanesi 1316; - gazeteleri 1618; - heyeti, - leri 126, 132, 134, 1268; - himayesi 154. bkz. himaye. - hükümeti 122, 126, 230; - kefaleti 146; - Komisyonu. komisyonları 132, 138; - Kongresi 122, 138, 154. bkz. Washington Kongresi; Amerika(n) mandası 10, 16, 120, 124, 126, 128, 138, 144, 148, 150, 152, 1678; - mandaterliği 122, 126. bkz. manda; mandaterlik; - matbuatı 400; - mektepleri 124, 126; - milleti 130; - misyonerleri 126; murahhası 1022; - mümessil-i siyasisi 556, 1400; - mümessilleri 122, 510, 1622; - otomobili 1302; - Reisicumhuru 1002, 1720; - Rum muhacirleri 836; - sancağı (bayrak) 1582; - Senatosu 128, 206; - Tahkikat

Heyeti 148, 1418. bkz. tahkik(at). bkz. Avrupa ve Amerika menafi-i âliyesi. Cemahir-i Müttehide; Müttehide'i Amerika; **Amerikalı, -lar** 72, 120, 124, 128, 136, 138, 150, 208, 386, 1268, 1270, 1286, 1420, 1444, 1474, 1666, 1718; - gazeteci. bkz. gazeteciler; **Amerikan** müessesatı 836 (Merzifon); **Amerikanın** idare makinası 130; - istiklâli 1090; - muzahereti 154. bkz. muavenet; muzaheret. [S] 123, 125, 127, 129, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 145, 149, 151, 153, 155, 211, 397, 401, 559, 1091, 1169, 1399, 1425, 1585, 1679, 1717, 1897; - Cumhurbaşkanı 1003, 1721; - delegesi 1023; - devleti 153; - devletleri 1549; - gazeteleri 1619; - güdümcülüğü 127, 151; - güdümü 11, 17, 121, 123, 127, 129, 139, 145, 147, 149, 153, 1679; - hükümeti 123, 127, 231;- kamuoyu 127, 133, 211, 307, 1403, 1557; - kefilliği 147; - komisyonu 127, 133, 211, 307, 1403, 1557; - Kongresi 123, 139, 155. bkz. Washington Kongresi; - koruyuculuğu 155. bkz. koruyuculuk; - kurulu, kurulları 127, 133, 1269; - kurumları (Merzifon) 837; - misyonerleri 127; - okulları 125, 127; - otomobili 1303; -sancağı (bayrak) 1583; - Senatosu 129, 207; - siyasal temsilcisi 577, 1401; - Soruşturma Kurulu 149, 1419; - temsilciliği, temsilcileri 123, 511, 1623; - ulusu 131; - yardımı 139, 155; - yetimevi 1317; **Amerikadaki** Rum göçmenleri 837; **Amerika,-lılar,** 73, 121, 125, 127, 129, 131, 137, 139, 151, 209, 387, 511, 1269, 1271, 1287, 1421, 1445, 1475, 1667, 1719; - gazeteci 133; - siyasal görevli 1269; - **nın** bağımsızlığı 1091; - yönetim makinası 131.

âmetçi (bey). Osmanlı devletinde, önce dışişleri ile ilgili kâğıtları, padişahla sadrazam arasındaki yazışmaları saklayan; sonra bakanlar kurulunda tutanak tutan kalemin başı. [N] 272. [S] 273.

âmin. [N] 1262. [S] 1263.

âmme. [N] 942, 1556; **âmme-i** Müslimin 1858. (S'de: Müslüman kamusu).

Amr ibnül As. (?-663). (İslam tarihi) Mısır valisi. [N] 1846, 1848. [S] 1847, 1849.

ana ilkeler. [S] 1527; - kuvvetler 899 (düşman). (N'ta: düşman kuva-yi asliyesi).

ana vatan. bkz. anavatan.

Anadolu. [N] 10, 14, 18, 28, 40, 42, 48, 64, 68, 74, 82, 84, 88, 90, 106, 112, 120, 128, 132, 138, 148, 152, 180, 188, 192, 200, 202, 204, 226, 228, 232, 240, 248, 252, 270, 290, 322, 326, 330, 350, 356, 362, 392, 406, 408, 436, 442, 446, 462, 464, 466, 492, 496, 498, 502, 512, 526, 536, 548, 550, 562, 572, 592, 620, 658, 660, 680, 682, 712, 740, 744, 748, 750, 762, 764, 766, 768, 770, 788, 836, 840, 860, 892, 900, 902, 1002, 1004, 1006, 1060, 1200, 1220, 1222, 1232, 1234, 1236, 1242, 1244, 1250, 1254, 1258, 1260, 1264, 1282, 1284, 1290, 1292, 1330, 1358, 1362, 1378, 1388, 1394, 1396, 1398, 1400, 1426,

1444, 1446, 1458, 1460, 1468, 1472, 1486, 1488, 1490, 1492, 1496, 1500, 1514, 1516, 1546, 1548, 1554, 1570, 1586, 1588, 1632, 1644, 1668, 1748, 1764, 1766, 1768 d, 1792, 1830, 1848, 1850, 1868, 1870, 1872, 1902, 1914; - ahalisi 28, 1220, 1394; - ahvali 1400, 1516; - asayişi 1398. bkz. asayiş; - efkâr-ı milliyesi 442; - efradı 1362, bkz. efrad; - evlâtları 946; - galeyan-ı millisi 1388; - halkı 124, 946, 1284, 1394, bkz. Anadolu ahalisi; - harekâtı 1384, 1392; - harekât-ı milliyesi 1396; - Kongresi (Balıkesir) 1887;- matbuatı 516. bkz. matbuat; - murahhasları. bkz. Londra Konferansı; - mücadelesi 752; - Müdafa-i Hukuk Cemiyeti 1292. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; - müdafası 770; - şimendifer hattı 1006, bkz. şimendifer; - teşkilâtı. bkz. Trakya ve Anadolu teşkilât-ı milliyesi; - ulema-yi kiramı 594; - ve Rumeli Kongresi. bkz. Umumi Kongre; Erzurum Kongresi; Sivas Kongresi, - **nun** tahliye müddeti, - tahliyesi 862, 864, 870. bkz. Garbi Anadolu; Orta Anadolu; Şarki Anadolu. **[S]** 11, 13, 15, 19, 29, 41, 43, 49, 65, 69, 75, 83, 85, 89, 91, 107, 113, 121, 129, 133, 139, 149, 153, 181, 189, 193, 201, 203, 205, 227, 229, 233, 241, 249, 253, 271, 291, 323, 327, 331, 351, 357, 363, 393, 407, 409, 437, 443, 447, 463, 465, 467, 493, 497, 499, 503, 513, 527, 537, 549, 551, 563, 573, 593, 595, 621, 659, 661, 681, 683, 713, 745, 749, 751, 763, 765, 767, 769, 771, 789, 837, 841, 861, 893, 901, 903, 993, 1003, 1005, 1007, 1061, 1201, 1221, 1223, 1233, 1235, 1237, 1243, 1245, 1255, 1259, 1261, 1265, 1283, 1285, 1291, 1293, 1331, 1359, 1363, 1379, 1389, 1395, 1397, 1399, 1401, 1427, 1445, 1447, 1459, 1461, 1469, 1473, 1487, 1489, 1491, 1493, 1497, 1501, 1515, 1517, 1547, 1549, 1555, 1571, 1580, 1589, 1633, 1645, 1647, 1669, 1749, 1765, 1767, 1793, 1831, 1849, 1851, 1869, 1871, 1873, 1903, 1915; - basını. bkz. basın; - çocukları 947;- delegeleri. bkz. Londra Konferansı; - Doğu illeri alınyazısı 1401, 1555; - eylemi 1385, 1393; - halkı 29, 125, 443, 947, 1221, 1395; - illeri 1363, 1379, 1395; - Kongresi (Balıkesir) 1887; - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; - örgütü 399, 537; - savaşı 753; - savunması 771; - tren yolu 1007; - ulusal eylemi 1397: - ve Rumeli illeri 1285, 1549; - ve Rumeli Kongresi 1395, 1399. bkz. Erzurum Kongresi; Sivas Kongresi; - ve Rumeli ulusal örgütleri 43; - **daki** din bilginleri 595; - **nun** boşaltılması 863, 865, 871. bkz. Batı Anadolu; Doğu ve Batı Anadolu; Orta Anadolu; Şarkî Anadolu.

Anadolu ve Rumeli Heyet-i Temsiliyesi Reis-i muhteremi. bkz. Mustafa Kemal.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti.

(A.R. Ulusal Hakları Koruma C.) (**Nutuk**'ta genellikle, gösterilecek birkaç sayfa dışında, (Milliye) sözcüğü eklenmeden kullanılmıştır). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Sivas Kongresi'nden sonra bu adı almış, bütün ulusal dernekler bu ad altında birleşmiştir. 1921'de T.B.M.M.'nde A. ve R.M.M.H. Grubu olarak ortaya çıkmış; 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası'na dönüşmüştür. Bu dernek, T.B.M.M. açılıncaya değin, 11 Eylül 1919'da kuruluşundan başlayarak, Anadolu eylemini yürütmüştür. [N] 120, 202, 272, 274, 292, 314, 328, 330, 338, 366, 370, 416, 456, 490, 492, 506, 518, 522, 532, 534, 544, 556, 560, 656, 792, 796, 802, 846, 936, 1292, 1306, 1378, 1382, 1434 ve d, 1440, 1450, 1492, 1496 (M), 1558, 1568, 1570, 1572, 1874, 1876, 1880, 1882 (M), 1886, 1888, 1890, 1900; ----- Cemiyeti Erzurum Heyet-i Merkeziyesi 976, ------- Heyet-i Temsiliyesi 202, 244, 264, 278, 292, 416, (Kartal) 418, 424, 444, 490, 558, 1378, 1382, 1384, 1396, 1406, 1430, 1450, 1486, 1488, 1496, 1500, 1502, 1504, 1506, 1510, 1512, 1520, 1524, 1530, 1544, 1558, 1560, 1572, 1576, 1602, 1604, 1610, 1616, 1624, 1676, 1682, 1800, 1868, 1870, 1874, 1876, 1882, 1884, 1886, 1888; ------- Heyet-i Temsiliyesi namına, Reisi. bkz. Mustafa Kemal Paşa. bkz. Heyet-i Temsiliye; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti mümessili 1882. bkz. Mustafa Kemal Paşa; ------ mümessilliği 1880, 1882, ------- Nizamnamesi 328, 366, 518, 544, 1382, 1506, 1536; ------programı 328; -------- Teşkilât Nizamnamesi 1558, 1876, 1882, 1902, 1904. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi; -------- Teşkilat Nizamnamesi ve Lahikası; ------- -- Reisi 1568, 1602 (Heyet-i Temsiliyesi), 1682, 1886; ------- Trakya - Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi 1876, 1868, 1900. bkz. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti;**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu.** 10 Mayıs 1921'de T.B.M.M.'nde kurulmuştur. 796, 798, 804, 844, 846. bkz. Müdafaa-i Hukuk Grubu; -------- Heyet-i İdaresi 842, 968; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi 558, 1384, 1884. bkz. -------- Heyet-i Temsiliyesi (yukarıda); Heyet-i Temsiliye; ---- (-----) ---- Reisi 1886. bkz. Mustafa Kemal; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti (yukarıda "Milliye" sözcüğünü de eklemiştik. Sayfa sayıları: 1496, 1882); ------ mümessilliği 1900; Anadolu ve Rumeli teşkilât-ı milliyesi 42; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Trakya ve Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi 1876, 1888, 1900. bkz. Trakya ve Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi. [S] **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti.** 121, 203, 273, 275, 293, 315, 329, 331, 339,

367, 371, 417, 457, 491, 493, 507, 519, 523, 533, 535, 545, 557, 561, 657, 793, 797, 803, 847, 937, 1293, 1307, 1379, 1383, 1433, 1435, ve d, 1441, 1451, 1493, 1497, 1559, 1569, 1571, 1573, 1875, 1877, 1881, 1883, 1887, 1889, 1891, 1901; ------ başkanlığı 1529, 1603, 1683, 1887. bkz. Mustafa Kemal Paşa; ------ Erzurum Merkez Kurulu 797; ------ Heyet-i Temsiliyesi 203, 244, 265, 279, 293, 417 (Kartal), 445, 491, 559, 583, 1379, 1383, 1385, 1397, 1407, 1431, 1441, 1451, 1487, 1489, 1497, 1501, 1503, 1511, 1513, 1521, 1525, 1531, 1533, 1545, 1559, 1561, 1573, 1577, 1603, 1605, 1611, 1617, 1625, 1677, 1683, 1699, 1701, 1801, 1869, 1871, 1875, 1877, 1883, 1885, 1887, 1889. ------ temsilciliği, temsilcisi 1881, 1883, 1901. bkz. Mustafa Kemal Paşa; -------- Örgütler Tüzüğü, Eki 1559, 1877, 1883, 1903, 1905; -------- programı 329; **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu** 796, 799, 805, 845, 847; ------- Yönetim Kurulu 843, 969; Anadolu ve Rumeli ulusal örgütleri 43; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Trakya Paşaeli merkez kurulu 1877, 1889, 1901. bkz. Trakya ve Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Merkez Kurulu.

Anadolu ve Rumeli vilayatı. [N] 1548, -- **nin** tekmil vilayetleri 1284. bkz. Rumeli vilayatı; vilayat; vilayetler; **Anadolu vilayat ve elviye-i müstakillesi.** Anadolu illeri ve bağımsız sancakları delegeleri. [N] 1284; - vilayatı 1378, 1394; - vilayat-ı şarkiyesi mukadderatı 1400, 1554; bkz. Şark vilayetleri; şarki vilayat; --- vilayetleri 1394.

Anafartalar. Çanakkale'nin, Gelibolu Yarımadasındaki ilçesi Eceabat'ta, birbirinden Büyük ve Küçük sıfatları ile ayrılan, Çanakkale savaşlarına adları karışan iki köy. [N] 964. [S] 965; - Grubu Kumandanı. [N] 1550. [S] 1551. bkz. Mustafa Kemal.

anane. gelenek. [N] 22; **ananevi.** geleneksel 14.

anapara. sermaye. [S] 959.

anarşi. [N] 468.

anasır. öğeler. (Türkiye'deki çeşitli din ve soydan öğeler). [N] 6, 136, 348, 350, 584, 764, 772, 934, 946, 952, 954, 1054, 1108, 1186, 1208, 1252, 1334, 1614, 1728, 1734, 1888, 1896. bkz. Ermeni; İslam; Hıristiyan; Kürt; Müslüman; Rum; Türk unsurları; **anasır-ı** gayr-ı müslime. Müslüman olmayan öğeler 36, 230, 326, 346, 376, 1394, 1508, 1536, 1616, 1654, 1720, 1726, 1728, 1734, bkz. gayr-ı müslim...; - gayr-ı müslim ve ecnebiye 1324. bkz. ecnebi....; - Hıristiyaniye 2, 36, 88, 328, 368, 376, 414, 1288, 1294, 1598. bkz. Hıristiyanlar; - İslamiye 1394, 1398, 1506, 1518. bkz. İslam unsuru. [S] 1889 d. bkz. öğeler.

anavatan. anayurt. [N] 326, 656, 884, 1272, 1366, 1728, 1906, 1912. bkz. vatan.

Anayasa. (Osmanlı) Kanun-ı Esasi (1876); (Türkiye) Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (1921, 1924, 1960, 1982) [S] **Kanun-ı Esasi** 91, 127, 241, 263, 265, 269, 277, 567, 569, 755, 763, 1079, 1091, 1261, 1263, 1293, 1373, 1381, 1389, 1399, 1429, 1503, 1517, 1521, 1555, 1755; **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu** 753, 755, 761, 771, 795, 797, 799, 801, 803, 847, 887, 919, 927, 951, 953, 955, 957, 1071, 1073, 1077, 1079, 1081, 1091, 1097, 1117, 1157, 1163, 1177, 1833, 1861. (genel) 1079. (Amerika Birleşik Devletleri) 1091; (Fransa) 567; - değişikliği (Kanunu-ı Esasi) 1087, 1631, 1637; (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) 1083; - hükümleri (Kanun-ı Esasi) 1447; - Komisyonu (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu) 919; (Kanun-ı Esasi) 1083. Teşkilât-ı Esasiye Kanunu (metni) [S] 753/755.

anayurt. [S] anavatan. 327, 657, 885, 907 (vatan-ı asli), 1273, 1367, 1729, 1907, 1913; - **da** katılma 1913 (Batı Trakya).

Anderyadis. Pontusçu. [N] 1202. [S] 1203. bkz. Pontus...

angariye. angarya. [N] 878. [S] 879.

anı. bkz. tarihsel anı.

ân-ı tarihî. bkz. tarihî anlar.

Ankara. İl. 13 Ekim 1923'te çıkarılan bir yasa ile, yeni Türkiye'nin başkenti olmuştur. [N] 12, 14, 30, 38, 44, 46, 66, 114, 136, 152, 188, 192, 206, 212, 218, 220, 228, 232, 254, 348, 350, 352, 364, 372, 378, 382, 392, 394, 398, 430, 432, 440, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 458, 460, 462, 464, 466, 472, 476, 484, 486, 488, 494, 498, 502, 512, 514, 522, 524, 530, 532, 534, 544, 546, 548, 552, 560, 564, 568, 570, 574, 576, 590, 594, 598, 600, 608, 610, 612, 618, 624, 626, 628, 630, 632, 634, 636, 640, 644, 646, 648, 650, 652, 656, 666, 668, 670, 674, 676, 678, 680, 682, 684, 692, 694, 696, 698, 702, 704, 706, 708, 714, 716, 718, 720, 724, 726, 730, 738, 740, 744, 746, 748, 752, 758, 760, 762, 764, 766, 772, 776, 782, 788, 790, 796, 804, 836, 842, 844, 846, 848, 858, 860, 864, 866, 868, 886, 896, 898, 906, 908, 910, 916, 928, 938, 960, 992, 1028, 1034, 1038, 1044, 1046, 1048, 1050, 1056, 1060, 1066, 1068, 1070, 1088, 1092, 1108, 1110, 1114, 1116, 1126, 1128, 1132, 1136, 1140, 1142, 1144, 1152, 1158, 1166, 1182, 1202, 1212, 1214, 1216, 1230, 1242, 1250, 1294, 1308, 1328, 1336, 1346, 1348, 1352, 1354, 1370, 1374, 1380, 1392, 1406, 1416, 1418, 1424, 1430, 1432, 1434, 1442, 1496, 1512, 1524, 1564, 1574, 1586, 1594, 1618, 1620, 1622, 1626, 1646, 1658, 1666, 1688, 1690, 1692, 1694, 1696, 1698, 1700, 1702, 1706, 1708, 1718, 1720, 1744, 1748, 1750, 1752, 1756, 1760, 1768, 1770, 1772, 1774, 1776, 1778, 1790, 1798, 1800, 1802, 1804, 1806, 1808, 1810, 1814, 1816, 1820, 1822, 1826, 1828, 1830, 1834, ve d; - ahalisi 478; - Belediye Reisi 348; - - Ereğli şimendiferi 152; -- Eskişehir şimendiferi 440; --- hattı

hattı 450, 1698; - istasyonu 616, 830; **Ankara İstiklâl Mahkemesi** 714. bkz. İstiklâl mahkemeleri; **Ankara İtilafnamesi.** 20 Ekim 1921'de, Fransız diplomatı Franklin-Bouillon'la yapılan görüşmeler sonunda imzalanan bu anlaşma ile, güney illerimiz savaşsız boşaltılmıştır. 828, 834, 1000, 1002; - mahafili 848; - matbuatı. bkz. matbuat; - mebusu-ları 920, 1082, 1136, 1380. bkz. Ali Fuat Paşa; Gazi Mustafa Kemal Paşa; (Hoca) Mustafa Efendi; Ömer Mümtaz Bey; - Müftüsü 348, 350. bkz. Rifat Efendi (Börekçi); - ricali 808; - telgrafçıları 260. bkz. telgrafçılar; - telgrafhanesi 1214; - Valisi 154, 218, 238, 264, 352, 374, 630, 1442, 1666, 1672. bkz. Muhittin Paşa; Yahya Galip Bey; Ziya Paşa; - vali vekili 348, 1772. bkz.Yahya Galip Bey; - vilayeti 352, 1336; **Ankara'daki** hükümet 630; - hükümetin gayrımeşruiyeti 626; **Ankaralılar** 350, 478. **[S] Ankara.** 13, 25, 31, 39, 45, 47, 67, 115, 137, 139, 189, 193, 207, 213, 219, 221, 229, 233, 255, 349, 351, 353, 365, 373, 379, 383, 393, 395, 399, 431, 433, 441, 445, 447, 449, 451, 453, 455, 459, 461, 463, 467, 473, 477, 479, 485, 487, 489, 495, 499, 503, 515, 523, 525, 531, 533, 535, 545, 547, 549, 553, 561, 565, 567, 569, 571, 575, 577, 591, 595, 599, 601, 609, 611, 615, 617, 619, 625, 627, 629, 631, 633, 635, 641, 645, 647, 649, 651, 653, 657, 663, 667, 669, 671, 675, 677, 679, 681, 683, 685, 693, 695, 697, 699, 703, 705, 707, 709, 715, 717, 719, 721, 725, 727, 731, 739, 741, 743, 745, 747, 749, 753, 759, 761, 763, 765, 767, 773, 777, 779, 789, 791, 797, 805, 807, 809, 811, 821, 823, 825, 829, 831, 837, 845, 847, 849, 859, 861, 865, 867, 869, 887, 897, 899, 907, 909, 911, 917, 929, 931, 935, 937, 939, 961, 993, 1029, 1035, 1039, 1045, 1047, 1049, 1051, 1057, 1061, 1067, 1069, 1071, 1089, 1093, 1099, 1111, 1115, 1127, 1129, 1133, 1137, 1141, 1143, 1145, 1153, 1159, 1167, 1183, 1203, 1213, 1215, 1217, 1231, 1243, 1251, 1255, 1295, 1309, 1329, 1337, 1347, 1349, 1353, 1355, 1375, 1381, 1393, 1407, 1417, 1419, 1425, 1431, 1433, 1435, 1443, 1497, 1513, 1525, 1565, 1575, 1587, 1595, 1619, 1621, 1623, 1627, 1647, 1659, 1667, 1689, 1691,1693, 1695, 1697, 1699, 1701, 1703, 1707, 1709, 1719, 1721, 1745, 1749, 1751, 1753, 1759, 1761, 1769, 1771, 1773, 1775, 1777, 1779, 1791, 1799, 1801, 1803, 1805, 1807, 1809, 1811, 1815, 1817, 1821, 1823, 1827, 1829, 1831, 1835; -basını 957. bkz. basın; - Belediye Başkanı 349; -- Ereğli demiryolu 153; -- Eskişehir demiryolu 441, 451; -halkı 479; -- hattı 1699; - hükümeti 63; - ili 353, 1337; - istasyonu 617, 831; **-İstiklâl Mahkemesi** 715. bkz. İstiklâl mahkemeleri; - milletvekili, -leri 921, 1083, 1137, 1381; bkz. Ali Fuat Paşa,

Gazi Mustafa Kemal Paşa; (Hoca) Mustafa Efendi; Ömer Mümtaz Bey; - Müftüsü 349, 351. bkz. Rifat Efendi (Börekçi);- siyasa çevreleri 849; - telgrafçıları 261; - telgrafhanesi 1215; - vali vekili 349, 1773. bkz. Yahya Galip Bey; - Valisi 155, 219, 239, 265, 375, 630, 1443, 1667, 1673. bkz. Muhittin Paşa; Yahya Galip Bey; Ziya paşa; **Ankara'daki** devlet adamları 809; - hükümetinin yasal olmadığı 627. **Ankaralılar** 351, 479.

Ankara Anlaşması. Ankara İtilafnamesi. 20 Ekim 1921'de Ankara'da, Fransız diplomatı Franklin-Bouillon ile Mustafa Kemal'in imza ettikleri; güney illerimizin bize geri verilmesine ilişkin anlaşma. [N] 828, 834, 1000, 1002. [S] 829, 835, 1001, 1003.

anket, anket parlımanter. Meclis soruşturması. ênquete parlementaire. [N] 620, 1154, 1158, 1174, 1180. anket [S] 621.

anlaşma. bkz. Ankara Anlaşması; Ateşkes (1918) Anlaşması; Mudanya Ateşkes Anlaşması; uluslararası anlaşmalar; üçlü anlaşma.

Anlaşma ve Özgürlük Partisi. bkz. İtilaf ve Hürriyet Partisi.

anlayış. zihniyet. [S] 1195, 1673.

ant. tahlif. [S] 263, 1537, 1657. bkz. Ulusal Ant.

Antakya. Halep'in bir ilçesi iken 1918'de işgal edildi; 1938'de Fransızlardan geri alındı; 1939'da Hatay ili olarak Türkiye'ye katıldı, il merkezi oldu. [N] 1732, 1734. [S] 1733, 1735.

Antalya. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 2, 154, 556, 558, 662, 770, 786, 1008, 1352, 1406, 1424, 1524, 1558, 1886; - heyet-i milliyesi 1672; - Mebusu 1132. bkz. Rasih Efendi; - Mutasarrıfı 374, 388, 1667, 1670, 1672, 1674; - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi 1887. bkz. Yusuf Talât Bey; Antalya'nın işgali 1724, 1730. [S] 3, 155, 557, 559, 663, 771, 787, 1009, 1353, 1407, 1425, 1525, 1559, 1589; - Milletvekili 1133. bkz. Rasih Efendi; - Mutasarrıfı 375, 385, 1667, 1671, 1673;- Müdafaai Hukuk Cemiyeti Başkanı 1887. bkz. Yusuf Talât Bey; - ulusal kurulu 1673; **Antalya'nın** işgali 1725, 1731. bkz. Aydın, Muğla ve Antalya Havalisi Kumandanlığı.

Antep. bkz. Gaziantep.

antlaşma. muahede. [S] 407 (musalâha); 753, 807, 1007 (Sèvres), 1001. bkz. Balkan barış antlaşması; Barış antlaşması; Brest-Litovsk antlaşması; Bulgar antlaşması; eski antlaşmalar; Gümrü antlaşması; Kars antlaşması; Lozan antlaşması; Moskova antlaşması; Sevres antlaşması; Trabzon antlaşması; Türkiye-Gürcistan antlaşması; uluslararası antlaşmalar.

Anzavur, Ahmet. İstanbul hükümetinin paşalık gibi bir aşama (mirimiran) vererek İzmit'e mutasarrıf yaptığı ayaklanıcı. 1921'de öldürülmüştür. [N] 372, 386, 468, 488, 524, 526, 612, 630, 1652; - harekâtı 1788; - isyanları 596 (üç isyan); - meselesi 1712; Anzavurlar 768. [S] 373, 387, 469, 489, 525, 527, 613, 631, 1653; - ayaklanma(ları) 597 (üç

ayaklanma); -eylemi 1789; - olayı 387, 469; - sorunu 1713.

apôtre. İsa peygamberin dinini yayan arkadaşları. Ali Fuat Paşa'nın Mustafa Kemal'e bir sorusunda geçer. [N] 1058. [S] 1059.

ârâ. oylar. [N] 792. [S] 793; **ârâ-yi umumiye** 634, 636, 638, 1130. bkz. adem-i itimat reyi; itimat reyi; rey'i ahali.

Arabî tarihleri. Peygamber Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçüş yılını (622) takvim başı olarak benimseyen tarih (takvim). [N] 1840.

Arabistan. [N] 124, 326, 1256, 1360, 1582, 1650; - çölleri 1651. Arabistan'a istiklâl vermek 1644; - **Arabiye** (tamlamalarda) 1582, 1584. bkz. Cemiyet-i Arabiye. **Arap, -lar.** 584, 972, 988, 1582; - aşiretleri 996. bkz. aşiret; - hükümeti 126; 1584 (Suriye); -kütlesi 1838, 1840; - milleti 1848; - vilayetleri 1676. bkz. urban. [S] **Arabistan.** 125, 327, 1257, 1361, 1583, 1651; - çölleri 1651; Arabistan'a bağımsızlık vermek 1645. **Arap,-lar** 585, 973, 989, (urban) 1361, - boyları 997; - Derneği 1583; - hükümeti 127, 1585 (Suriye); - illeri 1677; - takvimleri 1841; - topluluğu 1838, 1841; - ulusu 1849; - Yarımadası 1583; 1839 (cezîretü'l Arap).

araç. vasıta. [S] 853, 943 (din), 1013, 1061.

Arap. bkz. Arabistan (maddesi içinde). **Arapça.** [N] 928, 1464 d, 1732, 1734, 1862. [S] 929, 1733, 1735, 1863.

arazi. topraklar. [N] 134, 1016, 1588, 1676. **arazi-i** meşgule. işgal edilmiş topraklar 870. bkz. millî topraklar; terk-i arazi; toprak; toprak terketmek.

Ardahan. Kars'ın ilçelerinden. 1992'de il. [N] 656, 1412. [S] 657, 1413.

Ardase. Torul. Gümüşhane'nin ilçelerinden. [N] 252, 1472, 1478. [S] 253, 1473, 1479. bkz. Torul.

Arga. Malatya ilçelerinden Akçadağ'ın eski adı. [N] 158, 1296. [S] 159, 1297.

Argeşo, Ömer Lûtfi. bkz. Ömer Lûtfi Bey (Argeşo).

Arıburnu. Gelibolu batısında, Ege Denizi'nde burun. Çanakkale savaşının geçtiği ünlü yerlerden. [N] 964; - **Kuvvetleri Kumandanı** 1550. bkz. Mustafa Kemal Paşa. [S] 965; - Kuvvetleri Komutanlığı 1551.

Arıkan, Saffet. bkz. Saffet Bey (Arıkan).

Arıtma Komisyonu. Tasfiye Komisyonu. 1922 (Mart) barış önerisinde, genel borçlar (düyun-ı umumiye) için kurulması önerilen kurul. [S] 1021.

Arif Bey, İskeçeli. bkz. İskeçeli Arif Bey.

Arif Bey (Mehmet; Ayıcı, 1882-1926). Kurmay Yarbay, Albay. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. Beşinci Kafkas Fırkası komutan vekili. Mustafa Kemal'e suikasta karıştığı için idam edilmiştir. Ayı beslemekle tanınır. [N] 68, 72, 122, 126, 128, 1246, [S] 69, 73, 123, 127, 129, 1247; **Arif Bey müfrezesi.** Düzce ayaklanmasında. [N] 598. [S] -- Birliği 599.

Arif Oruç (1892-1950). "Yeni Dünya" gazetesinden. Cumhuriyetten sonra "Yarın" adlı gazeteyi çıkarmıştır. Ayhan takma adını da kullanmıştır. [N] 714. [S] 715.

Arnavut âsileri. [N] 1180. [S] - **ayaklanıcıları** 1181. bkz. Rıza Nur Bey, Dr.

Arnavut Küçük Aslan çetesi. bkz. Küçük Aslan çetesi.

Arnavutluk. [N] 1180, 1550. [S] 1181, 1551.

Arpaçayı. Kars'ın ilçelerinden. [N] 654. [S] 655.

"Artık İstanbul Anadolu'ya hakim değil, tabi olmak mecburiyetindedir". (Mustafa Kemal'in mektubundan). [N] 48. [S] **"--- egemen değil bağlı olmak zorundadır".** 49.

Artvin. 1918'de ilçe, 1921'de sancak, 1924'te il (1933-1936'da Rize'ye bağlı ilçe; 1936'da Çoruh adı ile il; 1956'da adı yeniden: Artvin). [N] 656. [S] 657.

ârzu-yi millet. ulusun istekleri. [N] 1838; - millî 40, 140, 216, 218, 244, 292, 294, 480, 570, 852, 1222, 1232, 1356, 1368, 1404, 1452, 1492, 1888, 1890.

"asacağım". Çerkez Ethem'in Mustafa Kemal için söylediği. [N] 652. [S] 653.

Asaf. Sivas Kongresi'nde Bursa temsilcisi. [N] 1376. [S] 1377.

asakir-i şahane. padişahın askerleri. [N] 1344, bkz. asker.

asarak öldürme. idam sehpasında... [S] 631.

asayiş. asayiş-i dahiliye, - memleket [N] 78, 120, 124, 136, 194, 340, 392, 406, 426, 442, 488, 512, 552, 556, 676, 772, 840, 1190, 1246, 1250, 1336, 1338, 1352, 1398, 1400, 1442, 1516, 1526, 1538, 1588, 1662, 1722, 1724, 1736, 1826, 1876, 1886, 1888; - **ve huzur** 1192; **asayişsizlik** 14, 34, 412, 414, 422, 1684, 1686.

ashab-ı güzin. Muhammed Peygamberi görmüş, konuşmuş olan seçkin kişiler. [N] 1842. [S] 1843.

ashab-ı şûra. danışma kurulu. [N] 1846.

asılma. idam. [S] 687. bkz. darağacı; idam kararı; ölüm yargısı.

Asım Bey. bkz. Mustafa Asım Bey.

asi,-ler. ayaklanıcı, başkaldıran. [N] 40, 52, 92, 462, 596, 598, 600, 602, 604, 622, 626, 662, 732, 736, 840, 1170, 1188, 1190; - kuvvetler, bkz. dahilî isyanlar; isyanlar; usat.

asil bir millet. [N] 924; **-kan** (Gençliğe Hitabe'de) 1196. (**S'de: soylu...**).

Asir. Suudi Arabistan'da bölge. [N] 944. [S] 945.

asker,-ler. [N] 4, 44, 48, 56, 58, 90, 108, 156, 172, 174, 180, 182, 196, 220, 276, 320, 412, 418, 432, 548, 578, 590, 600, 604, 606, 610, 616, 620, 622, 650, 662, 664, 668, 708, 718, 724, 760, 776, 834, 842, 860, 868, 896, 1004, 1008, 1012, 1014, 1016, 1170, 1172, 1262, 1274, 1318, 1388, 1412, 1426, 1484, 1486, 1558, 1582, 1630; (yabancı) 2, 4, 34, 170, 442, 524, 540, 556, 686, 750, 766, 1216, 1218, 1226, 1256, 1782, 1872, 1884, 1896, 1898; - **den** hali bir saha 864, 868; **askere** davet 626; **askerî,** bahri ve havai kontrol komisyonları 1014; - cemiyet-i fesa-

diye 1562. bkz. Nigehban-ı Askerî Cemiyeti; Askerî Ceza Kanunu 880; - hareket 94, 904. bkz. harekât-ı askeriye; - umumiye-i askeriye; hareket-i askeriye; - heyetler 662; - inzıbat 718. askerî işgal. bkz. işgal-i askerî; - komisyon 1014; (İtilaf Devletleri) 868; - milletler 828; - murahhas 332; - müşavir (Lozan); -nakliyat 822; Askerî Nigehban Cemiyeti. bkz. Nigehban-ı Askerî Cemiyeti; - rüesa 1168-1170; - sansür 1520. bkz. sansür; - Şûra 1856. bkz. Âlî Askerî Şûra; bkz. Şûra-yi Askerî; - tertibat 320; - üniforma 928; - vazife 660, (vazifem, Mustafa Kemal) 906; 1416; - vaziyet 828, 864. vezaif-i askeriye; - ve mülki faaliyet 63; - - - vazife 636; **askerî,-iye;** (tamlamalarda 332, 632, 636, 650, 836, 860); **askerin** siyasetle meşgül olduğu fikri 1596; **askerle** zabitan aileleri 648; **askerlik** 626, 814, 1172; - hayatı 974; - mesleği 1138. bkz. meslek-i askerî; - şubesi 1650 d. bkz. ahz-ı asker; - vazife ve icabatı 622, 660 bkz. vezaif-i askeriye, askerliği af (padişahın) 626; **askerlikten** istifa (Mustafa Kemal) 60, 84, 228, 1277; - müstafi (M. Kemal), 90; bkz. ahz-ı asker şubeleri; Âli Askerî Şûra; Alman heyet-i askeriyesi; asakir-i şahane; askerlik şubesi; cihet-i askeriye; efrad; erkân-ı askeriye; hareket-i askeriye; hizmet, hizmet-i mecburiye-i askeriye; hususat-ı askeriye; inzıbat; kıtaat-ı askeriye; kumandanlar, -lık; kuva-yi askeriye; makamat-ı askeriye; mensubin-i askeriye; muhaberat-ı askeriye; nefer; Nigehban-ı Askerî Cemiyeti; ordu; Osmanlı askeri; rical-i askeriye; Şûra-yi Askerî; teşkilât-ı askeriye; ücretli asker; vaziyet-i askeriye; zabit,-ler. **(yabancı)** Alman askeri; Bulgar askeri; düşman askeri;Düvel-i İtilafiye askerleri; Düvel-i Müttefika askerleri; ecnebi asker; Ermeni askeri; Fransız askeri, -efradı, - erkân-ı askeriyesi; - kuva-yi askeriyesi; İngiliz askeri; İngiliz bahriye askeri; İngiliz mümessil-i askerisi; İtilaf askerleri; müstemleke askeri; Müttefik askerleri; siyaset-i askeriye; ücretli asker; Ümera; Yunan askeri-leri; zabit, zabitan. **[S] asker.** asker, efrad, er. 5,57, 59, 109, 157, 175, 181, 197, 221, 419, 483, 549, 595, 601, 607, 611, 627, 669, 709, 743, 869, 1015, 1319, 1485, 1583, 1631, (yabancı) 3, 5, 35, 171, 443, 525, 557, 687, 751, 767, 1217, 1219, 1227, 1257, 1783, 1873, 1885, 1897, 1899; - aylıkları 1363; - bulunmayan bir alan 865, 869; - devlet adamları 799, 801, 803, - **ile** subay aileleri 649; - kaçağı 663, 693, 709, - kurulları 663; - milletvekili 1179; - ve sivil görevliler 651, 1261, 1263, 1331, 1357; - - - makamlar 1889; **askerce** sıkı düzen 719; **askere** çağırmak 627; - durum 1007; **askerî** 413, 1169; - başkan,-lar 1171; - birlikler 181, 345, 577, 597; bozgunculuk derneği. bkz. Askerî Nigehban Cemiyeti; - Ceza Yasası 881; Danışma Kurulu 857, 889; - danışman 1025; - delege 333; - durum 733, 829, 873, 879, 997, 1629; - düzenleme 821; -

eylemler 623, 675, 729, 1035; - görevler 91, 277, 637, 661, 907, 1147, 1149; - güç 139;- hareketler 95, 243, 689, 907, 1037; - işgal 1427, 1429; - komisyonlar 1015; - konum 1559; - kuvvetler 1723, 1725; - mahkeme 191, 265, 331, 621, 711, 889, 895, 993, 1017; - makamlar 45, 49, 579, 591, 1519, 1889; - memurlar 183; - okullar 1013; - örgütler 1559, 1585; - sansür 1521. bkz. sansür; - sırları açığa vurmak 1389; - sorunlar 1413; **-Şûra** 857, 889, 1585, 1589, 1591; - ulaştırma 823; -...uluslar 829; - üniforma 929; - ve ulusal çalışmalar 63; - - - örgütler 67, 69; - yasalar 1563; - yazışmaların çaldırılması 1389. **askerlik** 333, 627, 637, 651, 777, 813, 815, 835, 861, 1015, 1173; - bakımından güdülen siyasa 843; - bilim ve teknikleri 881; dairesi 991; - durumu 991; - gerekleri 623, 661; - gideri 1485; - görevi 661, 689, 907, 1139, 1141, 1147, 1149; - görevler 629; **askerlik** güdümü 1101; - mesleği 65, 617, 1139, - - nden istifa (Mustafa Kemal) (silk-i askerîden) 64, 65, 84, 229, 1277; -ödev 627; - örgütü 625; - sanatı 599; - sıkıdüzeni 725, 975; - şubesi 465, 689, 991; - şubesi başkanları 367, 1427; - uğraşı 1059; - yasaları 879; **askerlikçe** ileri büyük uluslar 829; - **le** ilgili eylemler 1005; - - hükümler 1013; askersiz bölge 1005, 1009, 1017. (yabancı askerler) Alman askeri, Bulgar askerleri; düşman askeri; Ermeni askerleri; Fransız askerleri; İngiliz askerleri; İtilaf Devletleri askerleri; Müttefik askerler; sömürge askeri; yabancı askerler; yabancı devlet askeri; Yunan askeri, -askerleri. **askerî.** (tamlamalarda) Bulgar askerî kuvvetleri; Fransız askerî komutanı; Fransız askerî kuvveti; İtilaf Devletleri askerî güçleri, kuvvetleri; sivil ve askerî görevliler, makamat; ücretli asker; Yüksek Askerî Şûra.

Askerî Nigehban Cemiyeti. İstanbul'da birtakım subayların kurduğu dokuncalı dernek. [S] 315, 347, 369, 373, 1563, 1565. (Nigehban Cemiyeti, Nigehban-ı Askerî Cemiyeti olarak da geçer).

"askerlik mesleğinden çekildiğimi..." askerlikten çekilme, çekilmiş; isteğimle ayrıldım (Mustafa Kemal). [S] 65, 85, 229, 1277.

Aslan çetesi. bkz. Büyük Aslan çetesi; Küçük Aslan çetesi.

Aslıhanlar. Dumlupınar yakınlarında, savaşılan yer. [N] 780, 900; - muharebesi 780. [S] 781, 901; - savaşı 781.

Asr-ı Saadet. Peygamber'in mutlu çağı. [S] 1845 d.

asrî. çağdaş. [N] 128, 134, 956, 1194; - gaye 150, 1508; -halk 130; - hayat 948; - hukuk 952, - idare 130; asrileşme 1280.

astkomutanlar. [S] 889, 891. (N'ta: madun kumandanlar).

Asuri-Keldani menafii. Asurlular, Irak'taki Hıristiyan Nasturiler; Keldanlılar, Doğu Nasturileri. [N] 1006. [S] Asurlu-Keldanlı çıkarları 1007.

Asya. [N] 948, 950, 1102, 1838, **Asya-i** kısım 1839; Asya-yi Suğra (Küçük Asya) 866;- - Müttefikin

Orduları Başkumandanı 1752. bkz. Milne. [S] 949, 951, 1103, 1839. bkz. Küçük Asya.

aşair. bkz. aşiret(ler).

âşar. toprak ürünlerinden alınan, uygulayıcıların halkı sıkıntıya sokması nedeniyle 1925'te kaldırılan vergi. (17 Şubat 1925 günlü yasa). [N] 958. [S] 959.

aşılama (düşman) [S] 1279. (N'ta: düşman telkinatı).

aşırı istekler. bkz. istekler; - ulusçu. [S] 1181. bkz. Rıza Nur Bey.

Âşir Bey (Atlı, 1881-1957). Albay. Tümgeneral. Alaşehir komutanı T.B.M.M. VII-VIII. dönemler Gaziantep, Kütahya üyesi. [N] 620, 892, [S] 621, 893.

aşiret, -ler, (aşair). [N] 90, 94, 110, 156, 178, 180, 182, 184, 602, 840, 892, 1264, 1272, 1304, 1332, 1334, 1336, 1340, 1360, 1391, 1404, 1728; - rüesası. başkanları 110; **aşair-i** mutia (itaatli) 1404. (aşiret) 602, 604, 1394, 1728 (Osmanlı Devleti'nin aşiretten geldiği); - İhtiyat Fırkası Müretteb Süvari Alayı Kumandanlığı 1300; - kuvvetleri 604; - reisi 94, 110, 178, 840, 1264, 1272, 1316, 1328.(Arap 996; Kürt 156, 1360, 1394; Türk 972). [S] 91, 95, 111, 157, 173, 181, 183, 185, 603, 605, 893, 1265, 1273, 1305, 1333, 1335, 1337, 1341, 1361, 1395, 1405, 1729; - başkanı 95, 111, 179, 812, 1273, 1317, 1329; - yedek tümeni 1301. bkz. Arap aşiretleri; Dersim aşireti; Karakeçili; Koçiri aşireti; Konyar aşireti; Kürt aşiretleri; Milli aşireti; Mutki aşireti.

ata yurdu. [N] 18, 20. [S] 19, 21, bkz. Türk ata yurdu.

Atabinen, Reşit Saffet. bkz. Reşit Saffet Bey (Atabinen).

Ataç, Hasan Fehmi. bkz. Hasan Fehmi Bey (Ataç.)

ataşemiliter. (Mustafa Kemal). [N] 1550. bkz. [S] 1551. bkz. Mustafa Kemal.

Atatürk'ün notu. NUTUK-SÖYLEV metinlerinde, Mustafa Kemal'in koyduğu dipnotlar. [N] 80, 482, 558; 1188 (sadece bu son sayfada "Atatürk'ün notu" kaydı da konulmuştur; ancak, hepsi (*) imi ile başlar); 1234, 1488, 1568. [S] 81, 483, 559, 1189, 1235, 1489, 1569.

atebe-i hilafetpenahi. halifelik (eşiği), katı. [N] 212; - seniye-i hazreti padişahî 532; - ulya 246; - ulya-yi mülûkâne 1342, 1532; - - şevketpenahi 1784.

Ateşdağlı, Atıf Bey. bkz. Atıf Bey (Ateşdağlı).

ateşkes, - anlaşması. mütareke, mütarekename. Mondros ataşkesi. Birinci Cihan Savaşı sonunda, İtilaf Devletleri ile, 30 Ekim 1918 günü, Limni adasının, Moudros limanında, Agamemnon adlı İngiliz savaş gemisinde imzalanan bırakışma. [S] 11, 153, 241, 269, 271, 409, 557, 559, 573, 609, 769, 835, 837, 891, 893, 1011, 1253, 1261, 1281, 1285, 1289, 1387, 1391, 1445, 1507, 1509, 1549, 1553, 1567, 1579, 1581, 1583, 1589, 1593, 1637, 1723, 1727, 1731, 1735, 1819, 1907, 1913. bkz. Mondoros Ateşkes Anlaşması (Bu maddenin bulunduğu sayfalar: 479, 653, 999, 1053,

1055, 1057, 1067, 1099, 1101); - belgesi 1723, 1725, 1769; - hükümleri 3, 87, 317, 369, 533, 1273; (Fransızlarla, Mayıs 1920) 611; (1922 önerisi) 862, 870; - önerisi 865, 867, 869; (Mudanya, mukavele, mütareke) 901, 907. bkz. Allenby ateşkes eki; ateşkes eki; Mondros Ateşkes Anlaşması; Mudanya Ateşkes Anlaşması.

Atıf Bey (Mehmet, Ateşdağlı, 1876-1947). Eskişehir Mıntıkası Kuvayi Milliye Kumandanı. [N] 226, 1412, 1418. [S] 227, 1413, 1417.

âti, -âtiye (tamlamalarda). gelecek. [N] 96, 298, 510, 1306. bkz. ensal-i âtiye; nesl-i âti.

Atilhan, Cevat Rifat. bkz. Cevat Rifat (Atilhan).

Atina. Yunanistan'ın başkenti. [N] 368, 764, 1636, 1794. bkz. kadim Atina cumhuriyeti; - Bankası 1794; - demokrasisi 1174. [S] 369, 765, 1637, 1795; - Bankası 1795; - cumhuriyeti (eski) 1175; - demokrasisi 1175.

Atinagora(s). Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201.

Atlı, Âşir. bkz. Âşir Bey (Atlı).

atlı. süvari. [N] 602, 604. [S] 603, 605; - efe 599; - piyade birliği [N] 54. [S] 55. bkz. süvari.

Attila (400-453). Hun İmparatoru. [N] 584, 972. [S] 585, 973.

avam. halk. [N] 256; - ..havas (seçkinler) 16; - kısmı 1538.

Avcı hatları. Küçük kara birliklerinde, erlerin arazide oluşturdukları saf düzeni. [N] 776. [S] 777.

Avcılar Kulübü. Bursa'da. [N] 1568. [S] 1569.

Avçar köyü. Adapazarı'nda. [N] 342. [S] 343.

avn-ı Hak. Tanrı yardımı. [N] 762.

Avni Bey, Hüseyin. bkz. Hüseyin Avni Bey (Ulaş).

Avni Bey, Paşa (1876-1930). Konya Komutanı. T.B.M.M. I-III. dönemler Saruhan, Cebelibereket üyesi. Ailesinin aldığı soyadı: Zaimler. [N] 662. [S] 663.

Avni Efendi. Erzurum'da Tahniye (öğütme) Müdürü. [N] 1828. [S] 1829.

Avrupa. [N] 8, 32, 130, 132, 138, 172, 210, 558, 750, 762, 764, 788, 790, 828, 830, 832, 862, 866, 948, 950, 1208, 1396, 1398, 1420, 1424, 1538, 1544, 1546, 1644, 1782, 1794, 1830; - devleti, -leri 130, 148, 1450, 1486, 1548, 1726, 1730; - diplomatları 1080; -düşüncesi 1080; - düvel ve milel-i mütemeddinesi (devletleri ve uygar ulusları) 1400; - efkâr-ı umumiyesi, âmmesi kamuoyu) 210, 306, 830, 1400, 1402, 1556; bkz. efkâr-ı umumiye; - hükûmatı (hükümetleri) 766; - matbuatı 1388, 1392; bkz. matbuat; - milletleri 496; - muvazenesi (dengesi) 1402; - müessesatı (kurumları) 1256; - siyaseti 1104; - ve Amerika menafii-i âliyesi (yüksek çıkarları) 1398; -nın namusu 1732; Avrupalılar 1632. [S] 9, 33, 131, 133, 139, 173, 211, 559, 751, 763, 765, 789, 791, 829, 931, 833, 863, 866, 949, 951, 1209, 1397, 1399, 1421, 1425, 1539, 1545, 1547, 1645, 1783, 1795, 1830; - basını 1389, 1393. bkz. basın; - dengesi 1403; - devletleri 131, 149, 1451, 1487, 1549, 1727, 1731; -diplomatları 1081; - hükümetleri 751; - ka-

muoyu 211, 307, 831, 1401, 1403, 1557; - kuruluşları 1257; - siyasası 1105; - ulusları 497; -nın namusu 1733; - uygar devlet ve ulusları 1401; - yüksek çıkarları 1399; Avrupalılar 1687.

Avusturya-Macaristan. Her iki ülkenin, Birinci Dünya Savaşı sonunda ayrılmadan önceki İmparatorluk durumu (1867-1918). [N] 16, 1586. [S] 17, 1587.

ayaklanıcılar. asiler, usat. [S] 229, 463, 599, 601, 603, 605, 623, 627, 733, 737, 841, 1171, 1189, 1191. (başkaldırıcılar) 41, 53, 93, 597, 729; (Arnavutluk'ta) 1181. (bkz. Rıza Nur Bey); ayaklanıcı eylemler (ihtilaliye) 1655.

ayaklanma. isyan. ihtilâl. (kimi yerde, anlam ayrımına göre bu sözcüğün karşılığı) [S] 11, 21, 51, 95, 403 (başkaldırma), 501 (kıyam-ı millî), 575, 593 (padişaha), 595, 597, 601, 603, 605, 627, 631 (Yozgat), 641, 663, 699, 707, 763, 1095, 1135, 1139 (tedibat), 1181, 1187 (Doğu), 1189, 1193, 1237, 1257, 1361, 1365, 1637, 1915. (iç ayaklanmalar) 597, 619, 623, 625, 627, 661, 675, 677, 841; - bölgesi 623, 663; - örgütü 369, 395; - planı 699. bkz. Adapazarı ayaklanması; Anzavur ayaklanmaları; Bolu ayaklanması; Doğu ayaklanması; Düzce ayaklanması; Ermeni ayaklanması; Hendek ayaklanması; iç ayaklanmalar; Konya ayaklanması; Milli Aşireti ayaklanması; Nasturi ayaklanması; Pontus...; Rum ve Ermeni ayaklanmaları; Türklüğe karşı ayaklanma; ulusal ayaklanma; Yenihan ayaklanması; Yozgat ayaklanması; ayaklanmış topluluklar (usat grupları) 625.

ayaklar altında. bkz. Ermeni ayakları altında.

Âyan, Âyandan. Osmanlı Devleti'nde senato, senatörler. [N] 260, 370, 518, 534, 572, 854, 856, 1230, 1532, 1576, 1644, 1676: - azası 972, 1676.

Ayastefanos. İstanbul'un Bakırköy ilçesine bağlı bucak. [N] 984. [S] 985. bkz. Yeşilköy.

Aydemir. Dumlupınar yakınlarında bir yer. - - Çalköy- Silkisaray hattı 780, 782. [S] 781, 783.

Aydın, Halil Hulki. bkz. Halil Hulki Efendi.

Aydın. Kurtuluş Savaşı sırasında, içinde İzmir'in (sancak) de bulunduğu il. [N] 28, 30, 48, 192, 320, 326, 452, 506, 510, 606, 664, 786, 1008, 1216, 1224, 1254, 1294, 1356, 1374, 1386, 1508, 1560, 1588, 1664, 1666, 1670, 1678, 1700; - cephesi, -leri 322, 382, 408, 440, 442, 464, 466, 486, 488, 506, 520, 530, 606, 618, 1509, 1700, 1708, 1776, 1888; - - kumandanlığı 338, 606; - - Kuvayi Milliye Kumandanlığı 378, 1708, - faciası 1386; - havalisi 606; - işgali 30, 1216, 1218. bkz. işgal; - Kuvayi Milliyesi 330, 1674; - Mebusu 450, 452, 1700. bkz. Hüseyin Kâzım Bey; -, Muğla ve Antalya Havalisi Kumandanlığı 990; - Mutasarrıfı 1664. bkz. Cavit Bey, - mutasarrıflığı 384, 1664; - valisi 1666; - vilayeti 1356. bkz. Salihli ve Aydın cepheleri (378). [S] 29, 31, 193, 321, 327, 453, 507, 511, 607,

665, 787, 1009, 1217, 1224, 1255, 1295, 1357, 1375, 1387, 1560, 1561, 1589, 1665, 1667, 1671, 1675, 1679, 1801; - acı olayı 1387; - bölgesi 49, 607, 993; - cephesi 323, 379 (Salihli ve Aydın), 383, 409, 441, 443, 465, 467, 487, 489, 507, 521, 531, 607, 619, 1509, 1701, 1709, 1777, 1789; - - komutanlığı 339, 607; - ili 1356; - işgali 31, 31, 1217, 1219; - Kuvayi Milliye Komutanlığı 379, 1709; - - - si 331, 1675; - milletvekili 451, 453, 1701; - Muğla ve Antalya Bölge Komutanı 991; - mutasarrıfı, mutasarrıflığı 385, 1665, - valisi 1667; - ve Salihli cepheleri 379. Aydınlılar. [N] 1700. [S] 1701.

aydın, -lar. münevver, münevveran. [S] 139, 951, 973, 1107, 1187, 1441; - **lar** ordusu 1159; **aydınlatılma.** tenvir. [S] 1101, 1271, 1409.

Aydınlı karyesi (köyü) Gebze yöresinde olabilir. [N] 424. [S] 425.

Ayerdem, Ali Hikmet. bkz. Ali Hikmet Paşa (Ayerdem).

âyet. Kur'anda sûrelerin cümleleri. [N] 250, 1462. [S] 251, 1463. bkz. Kur'an; Yedullah âyeti.

Ayıntap. Gaziantep'in 1921'de Gazi sanını almadan önceki adı. [N] Ayıntap cephesi 506; - işgali 1288, 1724, 1730. [S] bkz. Antep; Gaziantep.

ayırma, ayrılık, ayrım. bkz. soy ve din, soy ve mezhep ayrılığı.

Ayinpa. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

aykırı birtakım prensipler. [N] 670. [S] --ilkeler 671 (T.B.M.M.'nde); - davranışlar (savaş kurallarına) 1017.

aymazlık. gaflet. [S] 457.

aylıklı er. ücretli asker. bkz. ücretli asker.

Aynacıoğulları çetesi. Zile yakınında ayaklanan çete. [N] 602, 840. [S] 603, 841. bkz. çeteler.

ayrıcalık, -lar. imtiyaz, imtiyazat (içte azınlıklara ve dışarıya). [S] 89, 125, 131, 327, 329, 333, 787, 934, 1011, 1019, 1021, 1509, 1589, 1721, 1729, 1735; - hakları 1011, 1021, 1047. bkz. patrikhanelerin ayrıcalığı; Kapitülasyonlar.

ayrılık. tefrika. [S] 1271; - siyasası. ifitirak siyaseti. 1729.

ayrılma (askerlikten). bkz. "Askerlik mesleğinden kendi isteğimle..."; bkz. askerlikten istifa; çekilme. (Mustafa Kemal).

Ayvalık. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 606. [S] 607.

azamet-i İlahiye. Tanrının ululuğu. [N] 1462.

Azerbaycan. Türkiye sınırında, Sovyetler Birliği'nin bir cumhuriyeti. Bugün bağımsız. [N] 154, 1258, 1676; - İslam hükümeti 1582; - Müslümanları 1424; - ve Gürcü hükümetleri 1676/1678. [S] 155, 1259, 1677; - İslam hükümeti 1583; - Müslümanları 1425.

azınlıklar. ekalliyetler, anasır. [S] 3, 37, 39, 89, 131, 135, 201, 231, 351, 369, 905, 1013; - **ın** hakları 359, 477, 505, 1635, 1705, 1767; - haklarının korunması 869; - ın korunması 1011. bkz. Hıristiyan azınlıklar.

azil (Mustafa Kemal). [N] 48, 60. (azil: görevden çıkarılma).

Aziziye. Afyon'un ilçelerinden Emirdağ'ın, Tanzimat'tan cumhuriyete değin adı. [N] 46. [S] 47.

Aziziye. Kayseri'nin ilçelerinden Pınarbaşı'nın eski adı. O zamanlar Sivas'a bağlıydı. [N] 34, 164, 1228, 1310, 1318, 1320. [S] 35, 165, 1229, 1311, 1319, 1321.

azm-i dindarane. dindarca karar. [N] 1514. - millet, - millî. ulusal dayanç. [N] 1234, 1492; azm ü karar-ı millî 294, 412. bkz. milletimizin, milletin azim ve kararı; millî azim ve vahdet.

Azrail. Tanrı'nın dört baş meleğinden, can almakla görevli olanı. [N] 690. [S] 691.

B

(B, C) teklifleri. General Milne ile Harbiye Nezareti arasındaki önerilerden. [N] 1714, [S] 1715, bkz. (A) teklifi.

babalar. İslam gizemciliğinde tarikat şeyhi. [N] 1194, [S] 1195. bkz. çelebiler; dedeler; müritler; şeyhler.

Babaeski. Kırklareli'nin ilçelerinden. [N] 868, 1000, 1796, 1798, [S] 869, 1001, 1797, 1799.

Bâbıâli. 17. Yüzyıldan öteye sadrazamlık katı. Cumhuriyetten sonra İstanbul valiliği. Bâbıâli caddesi, sonradan Ankara caddesi adını almıştır. [N] 32, 34, 96, 170, 174, 212, 392, 394, 492, 554, 1230, 1262, 1402, 1532, 1534, 1550, 1658, 1724, 1744, 1750, 1834, 1904; - merkezi 382, - müdürü. 274 (her ikisi de, telgraf merkezi, müdürü olmalıdır). [S] **Bâbıâli** 33, 35, 97, 171, 175, 213, 393, 395, 493, 555, 1231, 1263, 1403, 1533, 1535, 1551, 1659, 1725, 1745, 1751, 1835, 1905; -merkezi 383; -müdürü 275 (her ikisi de telgraf merkezi ile ilgilidir).

Bafra. Samsun'un ilçelerinden. [N] 836, 838; [S] 837, 839; -ağzı. [N] 1916. [S] 1917.

Bağdat. Bugün Irak'ın başkenti. 1923 yılında -Lozan Antlaşmasına değin- Osmanlı illerinden biri idi. [N] 944, 972, 1256, 1850, 1852, 1856; - - İskenderun hattı 1586. [S] 945, 973, 1257, 1851, 1853, 1857. [S] -- hattı 1587.

bağımsız. müstakil. [S] 149, 491, 1231, 1291, 1583, 1727, 1737; -devlet 307, 1007, 1557, 1729; -Ermenistan 1677; - hükümet 327; - İslâm hükümeti 327; -kuvvet 745; -Kürdistan 1313; -milletvekili 971. bkz. Nurettin Paşa; -mutasarrıflıklar 31, 195, 265, 1205, 1261, 1505; -Müslüman devletler 951; -sancaklar 93, 193, 279, 285, 367, 505, 563, 577, 579, 1285, 1355; 1501, 1503, 1521, 1561; bağımsız tek egemen kuvvet 745; - ulus 831. bkz. Trakya bağımsız Müslüman hükümeti. **bağımsızlık.** istiklâl. 9, 19, 21, 29, 31, 39, 41, 43, 69, 83, 89, 101, 109, 123, 125, 129, 131, 135, 139, 143, 145, 149, 151, 153, 231, 259, 269, 327, 329, 369, 371, 387, 427, 475, 479, 489, 491, 497, 511, 531, 533, 557, 559, 561, 563, 567, 577, 589, 615, 747, 757, 759, 765, 769, 771, 777, 789, 793, 797, 801, 833, 835, 843, 851, 853, 859, 861, 879, 903, 921, 925, 937, 941, 947, 949, 959, 969,

1037, 1051, 1053, 1093, 1095, 1129, 1191, 1195, 1197, 1211, 1221, 1231, 1233, 1235, 1257, 1267, 1269, 1273, 1287, 1295, 1447, 1453, 1501, 1507, 1509, 1515, 1549, 1581, 1585, 1587, 1639, 1645, 1653, 1689, 1697, 1705, 1733, 1737, 1741, 1745, 1747, 1749, 1837, 1855, 1869, 1873, 1881, 1913; -amacı 1223; - bayrağı 369; -koşulları 749; -savaşı 1099; - ve yurt savaşı 561; **bağımsızlığımızı** savunma 1783; -bağımsızlığımızın korunması 319; -sağlanması 481. bkz. Amerika'nın bağımsızlığı; devlet ve ulus bağımsızlığı; devletin bağımsızlığı; iç ve dış bağımsızlık; Kürdistan bağımsızlığı; tam bağımsızlık; Türk bağımsızlığı; ulusal bağımsızlık; ulusun bağımsızlığı; ulusun iç ve dış bağımsızlığı; yurdun bağımsızlığı.

Bağımsızlık Grubu. İstiklâl Grubu.

bağışıklık, -lar [S] 1023 (diplomatik). bkz. vergi bağışıklığı. (N'ta: muafiyet).

bâğî. bkz. dağî bâğî.

bağlantı subayı. irtibat subayı. [S] 707, 709, 721.

bağlaşıklar (eski). Müttefikler. [S] 1391.

bağnaz bir ulusçu. [S] 1181. bkz. Rıza Nur; **bağnazlık** 595, 943, 1185, 1191, 1193; -ve gericilik duyguları 1193; (N'ta: mutaassıp bir milliyetçi).

Bahçe. Adana'nın ilçelerinden. [N] 1002, [S] 1003.

Bahri (Tatlıoğlu, 1880-1957). Osmanlı Meclisi, Sivas Kongresi, T.B.M.M. I. dönem Akdağmadeni (Yozgat) üyesi. [N] 452, 1376. [S] 453, 1377.

bahrî. [N] 1014 (Kontrol Komisyonu); **Bahriye** 332, 368, 550 (İngiliz). (bahrî: denizle ilgili).

Bahr-i Ahmer. Kızıldeniz [N] 1850.

Bahr-i Baltık. Baltık Denizi. [N] 1852.

Bahr-i Sefit. Akdeniz. [N] 986, 1006; - Donanması (İngiliz) 522; - - Mevki-i Müstahkem Kumandanı. 1624. bkz. Şevket Bey, Galatalı; - - Filosu Umum Kumandanı 922. bkz. De Brock, Sir.

Bahr-i Siyah. Karadeniz. [N] 1852.

Bahr-i Umman. Umman Denizi. [N] 1850.

Bahriye Nazırı. İstanbul hükümetinin donanma bakanı. [N] 90, 312, 324, 334, 338, 368, 512, 534, 538, 572, 678, 702, 1264, 1274, 1278, 1440, 1576, 1594, 1598, 1738, 1768, 1772, 1890. bkz. Rauf Bey; Salih Paşa; -Nezareti 538. [S] 90, 313, 325, 335, 339, 369, 513, 535, 539, 573, 679, 703, 1265, 1275, 1279, 1441, 1577, 1595, 1599, 1739, 1769, 1773, 1891.

Bahriye Vekili. Ankara hükümetinde Donanma Bakanı. [N] 1053, 1172. bkz. İhsan Bey, Topçu (Eryavuz).

Bahur Bey. Milli Aşireti başkanlarından. [N] 602. [S] 603.

bakan, -lar. vekil. [S] (Ankara) 671, 697, 719, 755, 819, 845, 857, 885, 907, 1049, 1065, 1071, 1077, 1139, 1153, 1155, 1157, 1159, 1161, 1213; -ların asker olması 1171; bakanların görev ve yetkileri ile ilgili yasa 1157; - ka-

rarları 1027, 1033; - seçimi 847. **Bakanlar Kurulu.** Heyet-i Vekile, İcra Vekilleri Heyeti (Ankara) [S] 591, 623, 627, 637, 639, 645, 647, 649, 651, 667, 669, 671, 717, 723, 725, 727, 729, 743, 745, 755, 805, 809, 819, 821, 843, 845, 847, 857, 865, 867, 869, 871, 873, 885, 887, 897, 907, 961, 963, 969, 1025, 1027, 1031, 1033, 1035, 1041, 1043, 1045, 1049, 1055, 1061, 1063, 1065, 1067, 1071, 1073, 1075, 1087, 1097, 1127, (İstanbul, Meclis-i Vükelâ) 273, 305, 1239, 1325, 1383, 1391, 1399, 1403, 1501, 1503, 1511, 1513, 1525, 1529, 1545, 1555, 1661, 1719, 1739, 1783, 1803, 1829, 1831; - - Başkanı (Ankara) 671, 755, 761, 769, 885, 887, 901, 907, 909, 961, 1025, 1033, 1049, 1051, 1053, 1055, 1057, 1063, 1065, 1073, 1075; - - başkanının görevi 1075; - - başkanlığı 761, 845, 867, 1027, 1035, 1037, 1039, 1045, 1047, 1049, 1059, 1063, 1073, 1137; - - seçimi 591, 1065, 1077, 1089; - - **ile** ilgili yasa 591, 671; **bakanlık.** vekâlet (Ankara). [S] 583, 711, 713, 755, 855, 857, 1067, 1141, 1151, 1159. bkz. Adalet Bakanı; Dışişleri Bakanı, Bakanlığı; Din- Bakanı, Bakanlığı; Evkaf Bakanı; Genel Kurmay Bakanı; İçişleri Bakanı, Bakanlığı; İktisat Bakanı, Bakanlığı; Maliye Bakanı; Millî Eğitim Bakanı, Bakanlığı; Millî Savunma Bakanı, Bakanlığı; Mübadele İmar ve İskân Bakanlığı; Sağlık Bakanı; Tarım Bakanı, Bakanlığı; Ticaret Bakanlığı; bakan, bakanlık (dış) bkz. Dışişleri bakanlıkları; (Fransız) Dışişleri Bakanı; İngiltere Dışişleri Bakanlığı; İtalya Dışişleri Bakanı (bkz. nazır, vekil).

Bakanlar Konferansı (Paris). [S] 869.

Bakırköy. İstanbul'da ilçe, eski adı: Makrıköy (N'ta). [S] 985.

Baki Bey. Şarki Anadolu Vilayeti Erzincan Heyet-i Merkeziyesi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'den. [N] 1356. [S] 1357.

Bakla Burnu. Gelibolu Yarımadası, Saros Körfezinde burun. [N] 1006. [S] 1007.

bâlâ. Osmanlı Devletinde, vezirlikten bir önceki rütbe. [N] 1264. [S] 1265 d.

Balıkesir. Kurtuluş Savaşı sırasında, Karesi adı ile bağımsız sancak. [N] 12, 192, 320, 322, 362, 364, 372, 378, 380, 400, 414, 448, 494, 524, 552, 578, 596, 606, 612, 618, 624, 1078, 1142, 1294, 1354, 1558, 1560, 1564, 1572, 1574, d, 1576, 1608, 1648, 1676, 1778; - cephesi 378, 382, 936, 1508; - Heyet-i Merkeziyesi 1624, 1774, 1778; - Heyet-i Milliye Reisi 1286, 1886. bkz. Hacim Muhittin Bey (Çarıklı); - Kolordu Kumandanlığı 1742; - **Kongresi** 1570, 1572, 1886; - Mebusu 1150. bkz. Vehbi Bey (Bolak); - Reddi İlhak Cemiyeti 1572. bkz. Hacim Muhittin Bey (Çarıklı). bkz. Karesi. [S] 13, 49, 51, 193, 321, 323, 365, 373, 379, 381, 401, 415, 449, 495, 525, 553, 579, 597, 607, 613, 619, 625, 937, 1079, 1143, 1295, 1355, 1425, 1539, 1561, 1565, 1573, 1575, 1577, 1609, 1625,

1649, 1677, 1779, 1823; - cephesi 383, 1509; - Heyet-i Milliye Başkanı 1887; - Kolordu Komutanlığı 1743; - Kongresi 1571; 1573, 1887; - Merkez Kurulu 1625, 1779, 1781, 1887; - Milletvekili 1151, bkz. Vehbi Bey; - Redd-i İlhak Cemiyeti 1571, 1573; bkz. Karesi; Nazilli-Balıkesir-Bursa yolu.

Balkan,-lar. [N] 850, - Harbi 1256, 1538; - muahede-i sulhiyesi 1808; - muharebatı, muharebesi 850, 1551. [S] 851; - barış antlaşması 1809; - Savaşı 851, 987, 1259, 1539, 1551, 1813.

Baltalimanı. İstanbul'da, Rumelihisarı'ndan ötede, Damat Ferit Paşa'nın oturduğu yer, doğal liman. [N] 536, 540. [S] 537, 541.

Baltık Denizi. [N] 1852 d. bkz. Bahr-i Baltık. [S] 1853.

Banaz. Uşak'ın ilçelerinden. [N] 780. [S] 781.

Banco di Roma. Antalya'da Banco di Roma şubesi. [N] 1674. [S] 1675.

Bandırma. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 12, 46, 192, 314, 370, 372, 380, 442, 486, 494, 524, 552, 594, 606, 618, 900, 1200, 1294, 1354, 1648, 1742, 1762, 1780, 1822, 1902; - - Akhisar yolu 46; - çerkezlerinden... 1612, 1614. bkz. Bekir; - Sevkiyat Reisi 314, 1562. bkz. Sevkiyat Reisi; - - Soma şimendifer hattı 442; - vapuru 428; - nın işgali 1762, 1764. bkz. işgal, [S] 13, 193, 315, 371, 373, 381, 443, 487, 499, 525, 553, 595, 607, 619, 901, 1201, 1295, 1355, 1563, 1649, 1743, 1763, 1781, 1823, 1903; - - Akhisar yolu 47; - çerkezleri 1613, 1615; - Sevkiyat Reisi 315, 1563; - Soma demiryolu 443; - vapuru 429; -nın işgali 1765.

Bank di Roma. bkz. Banco di Roma.

banka, bankalar. [N] 958, 1362. [S] 959, 1363. bkz. Atina Bankası; Banco di Roma; millî bir banka; Osmanlı Bankası; ulusal bankalar; Ziraat Bankası.

Barak. bkz. Cerablus.

Bardız. Erzurumun Şenkaya ilçesi bucağının eski adı. [N] 652. [S] 653.

barındırma, yedirme. ibate, iaşe. [N] 1156. (1157. sayfadaki yanlışlık, bu madde başındaki gibi düzeltilecektir).

barış. sulh. [S] 81 (Alman), 139, 147, 151, 153, 211, 307, 331, 359, 369, 411, 465, 477, 501, 503, 505, 513, 515, 519, 555, 655, 677, 679, 719, 745, 753, 765, 771, 775, 787, 791, 793, 797, 835, 855, 859, 865, 867, 871, 905, 937, 959, 971, 981, 999, 1021, 1025, 1029, 1031, 1033, 1035, 1037, 1039, 1047, 1051, 1053, 1055, 1157, 1253, 1289, 1295, 1399, 1401, 1403, 1509, 1557, 1581, 1633, 1639, 1645, 1647, 1725, 1741, 1763, 1767, 1769, 1775, 1783, 1835, 1837, 1897, 1913; - antlaşması 1031, 1631, 1635, 1811, 1909. bkz. Lozan Barış Antlaşması; 1809 (Balkan); - delegeleri 1705, 1771; - görüşmeleri 655 (Ermenilerle), 747, 761, 1401, 1403, 1447, 1667. bkz. Lozan Barış görüşmeleri; -hazırlıkları 137, 1677; - ilkeleri 859, 869, 1033; -Konferansı 909, 911, 1831, 1833. bkz. Lozan Konferansı; Pa-

ris Barış Konferansı; -önerileri 863, 1023, 1757. bkz. üçüncü barış önerisi; -sorunu 961, 963, 1033, 1045; - tasarısı 959; - ve Esenlik Derneği. bkz. Sulh ve Selâmet Cemiyeti.

Barış Hazırlıkları Komisyonu. İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu. buna bkz. [N] 63, 411, 413, 1677, 1719.

barış koşulları. sulh şeraiti. [N] 998. [S] 999.

barış önerileri. sulh teklifatı. bkz. birinci barış önerisi; ikinci barış önerisi; üçüncü barış önerisi; dördüncü öneri (teklif).

barigâh-ı İlahi. Tanrı katı. [N] 1294. bkz. Allah; Tanrı.

basın. matbuat. [S] 53, 151, 153, 155, 211, 277, 279, 303, 375, 377, 393, 397, 399, 401, 497, 517, 521, 533, 683, 705, 957, 961, 967, 1157, 1159, 1167, 1389, 1391, 1393, 1521, 1557, 1563, 1637, 1677, 1745, 1777, 1889, - Derneği. Matbuat Cemiyeti; 561, 1541; - Genel Müdürlüğü. Matbuat-ı Umumiye Müdiriyeti 1521; - koleksiyonları 583; - kurulu 303, 1231, 1545; - Müdürlüğü. Matbuat Müdiriyeti 385; - sansürü 1519, 1583. bkz. Anadolu basını; Avrupa basını; Fransız basını; gazeteler; İngiliz basını; İstanbul basını; - ve taşra basını.

baskı. [S] 121, 143, 277, 361, 377, 505, 643, 687, 1095, 1289, 1641; - ve zor 589; - yönetimi 955, 1179. (N'ta: istibdat; tazyik).

baskın. bkz. strateji- taktik baskını.

Başara, Rasim. bkz. Rasim Bey (Başara).

başarı [S] 283, 583, 1051, 1055. (N'ta: muvaffakiyet).

başbakan, -lık. başvekil. [S] 969, 1063, 1071, 1081, 1127, 1141, 1147, 1149, 1151, 1155, 1171, 1181; (yabancı), 9 (İtilâf Devletleri), 787 (Fransız), 903 (İngiliz), 999 (Yunan).

başka dinlerden olanlar. [S] 1729. (N'ta: edyan-ı saire erbabı).

Başkak, Mehmet. Pehlivan Ağa. bkz. Pehlivam Ağa.

başkaldırıcı kuvvetler. [S] 597; **başkaldırıcılar.** bâgi 1341; **başkaldırma.** isyan, ihtilal. 11, 21, 41, 53, 93, 229, 403, 603, (kıyam) 1295. (N'ta: asi; isyan...)

başkan (önder). [S] 95. **başkanlar, başkanlık** 367, 589, 785, 893, 1097, 1115, 1720, 1729. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanlığı; Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı; asker başkanlar; aşiret başkanı; Bakanlar Kurulu Başkanlığı; Balıkesir Heyet-i Milliye Başkanı; Delegeler Kurulu Başkanı; Devlet Başkanlığı; din başkanları; Diyanet İşleri Başkanı; Erzurum Müdafaa-i Hukuk Merkez Kurulu Başkanı; Gebze Müdafaa-i Hukuk Kurulu Başkanı; Genelkurmay Başkanı, Başkanlığı; Heyet-i Temsiliye Başkanı; hükümet başkanlığı; Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliye Başkanı; Kartal Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı; Kuvayi Milliye Başkanı; Matbuat Cemiyeti Başkanlığı; Meclis (Osmanlı) Başkanlığı; Meclis-i Mebusan Başkanlığı; Milli Aşireti Başkanı;

Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Kurulu Başkanı; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye cemiyetleri başkanı; örgüt genel başkanı; Sivas Kongresi Başkanı; Trakya-Paşaeli Merkez Kurulu Başkanlığı; Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı; -Başkanlık Kurulu, -yüce başkanlığı; Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı; Türkiye Devletinin Başkanlığı; Ulusal Ordu Genelkurmay Başkanlığı; Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Başkanlığı. (yabancı) İngiliz Muhipler Cemiyeti Başkanı; İtilâf Devletleri millet meclisleri başkanları. (N'ta: reis; riyaset...)

Başkaya, Yusuf. bkz. Yusuf (Başkaya).

Başkâtip Bey (Saray). [N] 528, 538, 1126, 1128. bkz. Mabeyn; Meclis Başkâtibi (T.B.M.M.); Saray; Serkâtipler. 570. bkz. Recep Bey (Peker) (başyazman).

başkent. payıtaht-ı saltanat, makarr-ı saltanat. [S] 377, 382, 509, 557, 563, 1235, 1253, 1255, 1259, 1289, 1395, 1397, 1515, 1563, 1637, 1723, 1905, 1915. (Yeni Türkiye) 1061. bkz. padişahlık başkenti; saltanatın başkenti.

Başkomutan. Başkumandan (Ankara). [S] 583, 821, 829, 845, 855, 865; 879; 881, 903, 993, 1051, 1053, 1831, 1835, 1837; - Gazi Mustafa Kemal Paşa 1831; - Savaşı 901; - Vekili 817; - **lık** (Ankara) 593, 785, 815, 817, 819, 827, 843, 845, 871, 873, 875, 881, 883, 885, 905; - Karargâhı 821, 845; - Yasası 871, 873, 877, 879, 883, 885. **Başkomutan (İstanbul)** 187, 313, 1343, 1347, 1349, (Gazi Osman Paşa) 975; (yabancı) 469, 473, 859, 901, 915, 923, (İngiliz); 1753 (Müttefik Orduları). bkz. Kutsal Başkomutanımız; Ulusal Ordu Başkomutanı.

Başkumandan. Başkomutan (Ankara). [N] 582, 820, 828, 844, 854, 864, 878, 880, 902, 992, 1050, 1052, 1830, 1834, 1836; - Gazi Mustafa Kemal Paşa 1830; - Muharabesi 900; - Vekili 816; - **lık** (Ankara) 590, 784, 814, 816, 818, 826, 842, 844, 870, 872, 874, 880, 882, 884, 904; - Kanunu 870, 876, 878, 882,884; - Karargâhı 820, 844; **Başkumandan (İstanbul)** Başkumandan-ı akdesimiz 186, 1342, 1346; (Gazi Osman Paşa) 974; (Osmanlı Garp Orduları) 312 (yabancı) 468, 472, 858, 900, 915, 922, 1752.

Başmabeyinci. Saray ile dışarısı arasında her türlü ilişki ve yazışmaları sağlayan bölümün başı. [N] 528, 1126, 1128 (serkarin), [S] 529, 1127, 1129. bkz. serkarin.

Başmemur. [N] 1822. bkz. telgraf...

başmuharrirler. başyazarlar. [N] 1090, 1164, 1168. bkz. muharrir; Tanin başmuharriri; Tevhid-i Efkâr başmuharriri.

Başvekâlet. Başbakanlık. [N] 1180.

Başvekil (Türkiye). Başbakan. [N] 968, 1062, 1070, 1080, 1126, 1140, 1146, 1148, 1154, 1170, 1180. bkz. Fethi Bey; İsmet Paşa; (yabancı) 786 (Fransız); 902 (İngiliz); 8, 1208 (İtilâf Devletleri); 998 (Yunan); 1170, 1181 (başka devletler).

başvurulacak kat. merci. [S] 197, 201, 1475; - yer 1359, 1367, 1373, 1383.

Başyaver. [N] 216. bkz. Harbiye Nezareti Başyaveri (Salih Bey); **başyaverim (Mustafa Kemal'in)** [S] 217. bkz. Cevat Abbas Bey.

başyazarlar. başmuharrirler. [S] 1091, 1165, 1167, 1169. bkz. Tanin başyazarı; Tevhid-i Efkâr başyazarı.

Başyazman. (İstanbul) Başkâtip. [N] 339, 529, 1127, 1129, 1403. (T.B.M.M.) 571. bkz. Recep Bey; - **lık** 571.

Batı. Garp. [S] 589, 829; - devletleri 835, 861; - dünyası 1729; - ulusları 585; **Batılılar, Batılılaşmak** 1187.

Batı Anadolu. Garbi Anadolu. [S] 189, 203, 205, 267, 595, 937, 959, 973, 1255, 1283, 1287, 1289, 1293, 1297, 1381, 1441, 1915, 1917; - - delegeleri 1291, 1293, 1297, 1379; - - illeri (-miz) 111, 321, 447, 625, 1259, 1267, 1287; - - Kuvayi Milliye Komutanı 227, 1497. bkz. Ali Fuat Paşa; -- Savaşı 973, 997. bkz. Nurettin Paşa; - - temsilcileri 1441.

Batı Cephesi. Garp Cephesi. [S] 321, 449, 615, 659, 663, 665, 667, 675, 677, 685, 697, 717, 725, 729, 775, 783, 889, 895; - - haberleşmeleri 697; - - Karargâhı 593, 897, 899; - - Komutanı 665, 667, 669, 677, 691, 697, 699, 703, 705, 707, 723, 775, 777, 897, 899. bkz. İsmet Bey, Paşa; - - Komutanlığı 607, 665, 667, 669, 687, 691, 693, 695, 697, 783, 891; - - - Karargâhı Birinci Şube Müdürlüğü 725; - - Ordu Komutanlığı 695; - - Orduları Komutanı 905. bkz. İsmet Bey; Paşa; - - **nin** güney kesimi 675; Batı Ordusu. Garp Ordusu; - - - Komutanı; - Orduları Komutanı. Batı Cephesi Komutanı. bkz. İsmet Bey, Paşa.

Batı Roma. Garbi Roma. [S] 585.

Batı Trakya. Garbi Trakya. Bugün Yunanistan'da bulunan Türk bölgesi. [S] 5, 333, 539, 541, 543, 657, 1795, 1809, 1811, 1879, 1881, 1891, 1893, 1901, 1905, 1907, 1909, 1911, 1913, 1915, 1917; - - delegeleri 1885; - - göçmenleri 1905; 1911; - - Müslüman Komitesi 1799; - -örgütü 1907; - - ulusal örgütü 1915; - - **da** bağımsız bir Müslüman hükümeti 1893; - - **lılar** 1915; - **-nın** siyasal alınyazısı 1893.

batış ve dağılış. izmihlâl. [S] 301, 307, 309, 317, 481.

Batum. Gürcistan'ın, Karadeniz'de, Türkiye sınırında liman kenti. İki ülke arasında el değiştirmiş, Moskova Antlaşması gereğince Gürcistan'da kalmıştır. [N] 108, 656, 836, 838, 1256; - serbest limanı 1676. [S] 109, 657, 837, 839, 1677; - serbest limanı 1677.

Bayar, Celâl. bkz. Celâl Bey (Bayar).

Bayazıt. Ağrı'nın ilçelerinden. Doğubayazıt. Kurtuluş Savaşı sırasında Erzurum'a bağlı sancak. [N] 12, 110, 636. [S] 13, 111, 637.

Bayburt. Gümüşhane'nin ilçelerinden. 1989'da il olmuştur. [N] 12, 62, 460, 462; - müftüsü 460. [S] 13, 63, 461, 463; - müftüsü 461.

bayındırlık. nafıa. [S] 333, 505; - Danışma Kurulu 857; - işleri 773, 1767.

Bayındırlık Bakanı. bkz. Nafıa Nazırı; Nafıa Vekili.

Bayiç, Hakkı Behiç. bkz. Hakkı Behiç Bey (Bayiç).

Baykurt, Cami. bkz. Cami Bey (Baykurt).

bayrak. [N] 368, 1000, 1022, 1188, 1898. [S] 369, 1001, 1023, 1189, 1899. bkz. din bayrağı; Fransız bayrağı; İngiliz bayrağı; Kürt bayrağı; siyah matem bayrakları; Yunan bayrakları.

bayram. [N] 914. [S] 915.

Baytar Binbaşı. [N] 178. [S] 179. bkz. Mehmet; veteriner.

"bazı kafalar kesilecektir". [N] 920. (S'de: "birtakım kafalar kesilecektir".)

bedhahan. [N] 208, 240, 348, 368, 1410. **bedhahlar** (Gençliğe Hitabe'de) 1196. (S'de: kötücüller; kötülük isteyenler...)

Bedir Ağa. bkz. Hacı Bedir Ağa.

Bedirhanî ailesi. [N] 158, 1296; **Bedirhanlılar** 156, 164, 1304, 1306, 1308, 1312, 1326, 1336. [S] 157, 159, 165, 1297, 1305, 1307, 1309, 1313, 1327, 1337. bkz. Celâdet Bey; Cemil Bey; Cemilpaşazade Ekrem Bey; Kâmran Âli Bey; Halil Rami Bey; Bedirhanzade Kâmran bkz. Kâmran Âli.

Bekir Bey, Çerkez, Bekir Sıtkı. Adapazarı'ndan baskın düzenleyenlerden. Ordudan kovulmuş subay. [N] 342, 344, 346, 352, 1602, 1604, 1606, 1608, 1610, 1612, 1614, [S] 343, 345, 347, 353, 1603, 1605, 1607, 1609, 1613, 1615.

Bekir Bey. İstanbul Fen Müfetttişi. [N] 680. [S] 681.

Bekir Sami Bey (Günsav, 1879-1934). Miralay (Albay). 56. Tümen Komutanı. Bursa'nın işgalinde orada görevli idi. [N] 30, 46, 320, 322, 364, 578; 620, 624, 646, 1224, 1240, 1496, 1560, 1568, 1574, 1620, 1626, 1648, 1742, 1772, 1902, 1904, [S] 31, 47, 321, 323, 579, 621, 625, 1225, 1241, 1497, 1561, 1569, 1621, 1627, 1649, 1743, 1773, 1903, 1905. bkz. Elli Altıncı Fırka (Tümen) Kumandanı (Komutanı).

Bekir Sami Bey (Kunduh, 1862-1932). Eski valilerden. Sivas Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye'den. Muvakkat İcra Encümeni'nde görevli. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler Amasya, Tokat üyesi. Hariciye Vekili. Moskova görüşmelerinde, Londra Konferansı'nda görevli. Bu Konferans'ta Fransa, İtalya, İngiltere ile yaptığı anlaşmalar kabul edilmemiştir. [N] 90, 92, 112, 116, 120, 122, 124, 126, 128, 142, 144, 200, 312, 366, 496, 498, 618, 770, 784, 786, 788, 790, 792, 828, 830, 1008, 1016, 1264, 1378, 1440, 1572, 1574, 1632, 1700, 1710, 1750, 1772; - - - Heyet-i Murahhasası 828; - - - **itilafnameleri** 788, 828, 830, 832, [S] 91, 93, 113, 117, 121, 123, 125, 127, 129, 143, 145, 201, 313, 367, 497, 499, 619, 771, 785, 787, 789, 791, 793, 829, 831, 833, 1009, 1017, 1265,

1379, 1441, 1573, 1575, 1633, 1701, 1711, 1743, 1773; - - - - anlaşmaları 789, 829, 831, 833; - - - başkanlığındaki delegeler kurulu 829.(Kunduh, eski aile adıdır. Soyadı Kanunu 1934'te çıkmıştır, kendisinden sonra, geride kalan ailesi bu soyadını almış olabilir.)

Bekir Sıtkı. bkz. Bekir, Çerkez.

beklenen Mehdi. Kıyamet gününden önce gökten inerek insanları gönendirecek varlık. [S] 463. bkz. Mehdi.

Belçika Devleti. [N] 152; -Grubu. Kayseri-Sivas-Turhal yollarının yapımında yararlanılan grup. [N] 152. [S] 153; - Grubu 153.

belde-i İslam. [N] 1650.

Bele, Refet. bkz. Refet Bey, Paşa (Bele).

belediye, -ler. [N] 192, 194, 228, 1208, 1232, 1354, 1356, 1426, 1462 d, 1496; 1766, 1868; - hastanesi (Urfa) 1343; - heyetleri 40; - intihabı (Batı Trakya) 1898; - meclisleri 564, 1568; - reisi, reisleri 158, 204, 348, 1260, 1472, 1474, 1866, 1880; - riyasetleri 36, 560, 576, 1158, 1230, 1232, 1472, 1500, 1504; - teşkilâtı 1898, 1908. [S] 193, 195, 211, 229, 279, 1209, 1233, 1355, 1357 1427, 1497, 1767, 1867, 1869, - başkanı, başkanları 159, 205, 349, 1261, 1473, 1475, 1867, 1881; - başkanlıkları 37, 205, 561, 577, 1231, 1233, 1473, 1500, 1505; - hastanesi (Urfa) 1343; - kurulları 41, 205; - meclisleri 565, 1569; - örgütü 1899, 1909;- seçimi (Batı Trakya) 1899 bkz. Şehremaneti (İstanbul Belediyesi; ayrıca kent adlarına göre, kentlerde verildi).

belgeler. vesaik. [S] 9, 583, 1151 (gizli). bkz. Ateşkes belgesi; uluslararası belgeler.

Belgrad(t). 1919'da, Yugoslavya'nın başkenti. [N] 850; - ataşemiliteri (Mustafa Kemal) 1550. [S] 851; -ataşemiliteri 1551.

Bell, Albay. Halep'teki İngiliz birliklerinin subaylarından. (**Nutuk**'ta Pil olarak geçerse de aslı böyle olsa gerektir). [N] 182, 1334 d, 1374. [S] 183, 1335 d, 1375.

Bellioğlu, Sırrı. bkz. Sırrı Bey (Bellioğlu).

"Benim kararım". Mustafa Kemal'in kararı. [N] 16. [S] 17.

Bergama. İzmir'in ilçelerinden. [N] 606, 1254. [S] 607, 1255.

Berker, Şevki. bkz. Şevki Bey (Berker).

Berlin. Almanya'nın o yıllardaki başkenti, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Almanya'nın merkezi 494; - sefiri 939. [S] 495; -elçisi. bkz. Kemalettin Sami Paşa.

- berriye. [N] 368, 1428 (Kara Kuvvetleri, kuva-yi berriye). (berri, berriye: kara ile ilgili).

Berut. Beyrut. (**Nutuk**'un eski basımlarında bu biçimde geçer. bkz. Beyrut.

Beslan, Tahsildar. Çerkez Bekir'le Adapazarı baskınını düzenleyen. 342, 344, 1602, 1604, 1606, 1608, 1610. [S] 343, 345, 1603, 1605, 1607, 1609, 1611.

beslenme. iaşe. [S] 609, 649.

beş vakit namaz. [N] 1186, 1650. [S] 1187, 1651. bkz. namaz.

beşer. [N] 150-556, 1508; - **beşeriye** 556; **beşeriyet** 586, 942; **beşeriyet-i** mütemeddine 18, 510. bkz. medeniyet. - **in** tesanüdü 948. (N'ta; insan; insanlık).

Beşiktaş. İstanbul'un semtlerinden; ilçe. [N] 340, 430, 432, 1687, 1752, 1754, 1758, 1760, 1784, 1914. [S] 341, 431, 433, 1687, 1753, 1755, 1759, 1761, 1785, 1915.

Beşinci Fırka. Mardin'de, 13. Kolorduya bağlı. [N] 12, 602, 604, 780, 1336. Beşinci Fırka Kumandanı 54, 68, 72, 78, 126, 218, 340, 1626, 1772; - - - - Vekili 1246; - - Kumandanlığı 70, 76, 1592. [S] **Beşinci Tümen.**13, 603, 605, 781, 1337; - - Komutanı 55, 69, 73, 79, 127, 219, 341, 1627, 1773; - - - Vekili 1247, bkz. Arif Bey; Cemil Cahit Bey; Kenan Bey; - - Komutanlığı 71, 77, 1593.

Beşinci George. bkz. George V.

Beşinci Kafkas Fırkası. Merkezi Amasya'da. Üçüncü Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 600, 780; - - - Kumandanı 1626. bkz. Cemil Cahit Bey; - - - - Vekili 1222. bkz. Arif Bey. [S] **Beşinci Kafkas Tümeni** 13, 601, 781; - - - Komutanı 1627; - - - - Vekili 122.

Beşinci Kolordu. [N] 890, 1140; - - Kumandanı 1142. bkz. Fahrettin Bey (Altay). [S] 891, 1141; - - - 1143.

Beşinci Sultan Mehmet. bkz. Mehmet Han-ı Hâmis.

Beşinci Tümen. bkz. Beşinci Fırka (maddesinde).

beyanat-ı humayun. padişahın demeci. [N] 1468. bkz. Padişah; Vahdettin.

beyanname. bildiri. [N] (İstanbul) 262, 266, 290, 300, 306, 310, 326, 328, 384, 470, 474, 476, 502, 504, 506, 512, 518, 694; (Abdülmecid 926, 928, 930); 1554, 1556, 1764; **beyanname-i hümayun** 212, 244, 1400/1402 (metin), 1404, 1442, 1492; - resmî 374; (yabancı) 922 (Harington). (Anadolu) Erzurum Kongresi 108, 150; Heyeti Temsiliye 238, 256, 318, 560, 566, 568, 1390 (metin), 1426 (metin), 1528 (metin), İsmet Paşa 694; Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti 798; Sivas Kongresi 326, 328, 372, 1368, 1506, 1548, 1734; (imzasız) 556. bkz. Erzurum Kongresi; Heyet-i Temsiliye; Padişah; Sivas Kongresi.

Beydağı. Malatya köylerinden. [N] 1338, 1340. [S] 1339, 1341.

Beykoz. İstanbul'un Anadolu yakasında semt, ilçe. [N] 870. [S] 871.

beynelanasır. öğeler arasında. [N] 1888; **beynelislam** bir şûra-yi hilafet. [N] 526; - sefk-i dimâ. 1344. (N'ta: Müslümanlararası bir halifelik danışma kurulu; - kan dökülmesi).

beynelmilel (hukuk-ı). [N] 936. - bir hale ifrağ (İstanbul mıntıkasını) 1664. - muahedat 1012; - Sıhhiye Meclisi 1022. bkz. Meclis-i Âli-i Sıhhi; Sıhhiye Meclisi; - vesika 1054. bkz. vesika-i düveli. (beynelmilel: uluslararası).

beynelmüttefikin bir kontrol. Müttefikler arası bir denetleme. [N] 1678.

Beyoğlu. İstanbul'un semtlerinden, bir ilçe. [N] 550, 1128; -Telgrafhanesi 548, 550, 1822. [S] 551, 1129; - Telgrafhanesi 549, 551, 1823.

Beypazarı. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 574, 594, 596, 598. [S] 575, 595, 597, 599.

Beyrut. Lübnan'ın başkenti; eski Osmanlı kenti. [N] 90, 608 d; - vali-i sabıkı 1264. bkz. Bekir Sami Bey. [S] 91, 609; - eski valisi 1265. bkz. Bekir Sami Bey (Kunduh).

Beyşehir. Konya'nın ilçelerinden. [N] 594, 662. [S] 595, 663.

bırakılmış mallar. emval-i metruke. [S] 1829.

"Bırakmadım, bırakamam, ve bırakamayacağım". Başkumandan Mustafa Kemal'in sözleri. [N] 882. [S] 883.

bırakmak (toprak). [S] 411, 413. (N'ta: terk-i arazi).

Bıyıktay, Ömer Halis. bkz. Ömer Halis (Bıyıktay).

bi inayet illahi'il kerim. Tanrının yardımı ile. [N] 1502; - lûtfihi tealâ 1266. bkz. Allah.

biçim. şekil. [N] 563, 939, 1007, 1077, 1117, 1119. bkz. cumhuriyet yönetimi biçimi, devlet biçimi, hükümet biçimi; yönetim biçimi.

Biga. Çanakkale'nin ilçelerinden. [N] 414, 524, 594, 712; - hâdisesi 1806. [S] 415, 525, 595, 713; - olay 1807.

bilâd-ı Osmaniye. [N] 50, 270, 575, 1236. bkz. memalik-i Osmaniye; Osmanlı memleketleri. (N'ta: Osmanlı ülkesi,-leri).

bilâkayd ü şart hakimiyet. [N] 926, 932. (S'de: sınırsız ve koşulsuz... egemenlik).

bilâtefrik-i cins ve mezhep. [N] 554. (S'de: soy ve din ayırmaksızın).

bildiri. beyanname. (İstanbul) [S] 263, 267, 287, 291, 301, 307, 311, 327, 329, 385, 471, 475, 477, 503, 505, 507, 513, 519, 695; (Abdülmecid 927, 929, 931); 1526, 1555, 1557, 1765. **beyanname-i hümayun** 3, 211 (padişah), 245, 1401/1403 (metin) 1405, 1443, 1492; - resmî 374; (yabancı) 922 (Harington). (Anadolu) Erzurum Kongresi 109, 151; **Heyet-i Temsiliye** 239, 257, 319, 561, 567, 569, 1381 (metin), 1427 (metin), 1529 (metin); İsmet Paşa 695; Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti 798; **Sivas Kongresi** 327, 329, 373, 1369, 1507, 1549, 1734, (imzası) 557. bkz. Erzurum Kongresi, Heyet-i Temsiliye; Padişah; Sivas Kongresi.

bildirim. tebliğ. [S] 69, 191, 195, 257, 267, 279, 291, 293, 341, 445, 497, 555, 557, 561, 567, 575, 577, 1825.

Bilecik. Kurtuluş Savaşı sırasında Bursa'ya bağlı Ertuğrul sancağı. [N] 228, 308, 310, 320, 680, 684, 690, 700, 806, 1072, 1422, 1524, 1561; Bilecik-Ankara yolu. 704; - istasyonu 702; **-Mülâkatı.** İstanbul'daki Tevfik Paşa hükümeti, Ankara ile yakınlaşma amacıyla, Ahmet İzzet ve Salih paşaları Bilecik'e, Mustafa Kemal ile buluşmaya göndermiş, 5 Aralık 1920 günü Bilecik'te buluşan İstanbul kurulunu, M. Kemal An-

kara'ya getirmiş, paşalar bir süre kaldıktan sonra görev almamak koşulu ile İstanbul'a geri verilmiştir. 682, 684, 702, [S] 229, 309, 311, 321, 681, 691, 701, 703, 807, 1073, 1525, 1561; - -Ankara yolu 705; - **Buluşması** 683, 685, 703; - istasyonu 703.

bilgi. [S] 1737. **bilgin** 595, 681, 1079. bkz. din bilgini; **bilgisiz** softalar 1185; **bilgisizlik** 595, 943, 1191, 1193. bkz. ilim; ulema; cahil.

bilim. ilim. [S] 921, 959: - adamları 957; bilim, kültür ve uygarlık Amerikası 559; - ve bilgi 1737; - - öğretim kurumları 1133; - - teknik 7, 21, 559, 587, 881, 943, 1173, 1195. bkz. teknik; **bilimsel ve tarihsel belgeler** 9.

bilinç. şuur. [S] 11, 595.

1918 Mütarekesi, 1918 Ateşkes Anlaşması. bkz. Ateşkes Anlaşması; Mütareke.

1897 Yunan Savaşı. (Rumi tarihle 1313). [S] 975.

1877 Savaşı. Türk-Rus savaşı. [S] 655, 1047. [N] 1877 Seferi 654, 1046.

"bir dûd-i muannit". Tevfik Fikret'in "Sis" şiirindeki "Sarmış yine âfakını bir dûd-i muannit" dizesinde. [N] 248, 1460. (S'de: inatçı bir duman).

birbirini öldürmek. mukatele. bkz. öldürüşme.

Birecik. Urfa'nın ilçelerinden. [N] 1002. [S] 1003.

Biren, Prof. Mehmet Tevfik. bkz. Tevfik (Biren).

Birestlitovsk. bkz. Brestlitovsk.

birey. fert. [S] 1733; **-ler** de vardır. 877; **-sel** saltanat 1097.

Birinci Anzavur Ayaklanması. bkz. Anzavur.

birinci (barış önerisi). bkz. birinci (sulh teklifi).

Birinci Dünya Savaşı. 1914-1918. [S] 3, 301, 463, 971, 991, 1003, 1013, 1021, 1053, 1123, 1209 d. 1796 (son savaş). (N'ta: Cihan Harbi; Harb-i Umumi).

Birinci Fırka. İzmit'te. İstanbul'daki Yirmi Beşinci Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 436, 1428, 1494, 1496, 1614, 1690; - -Kumandanı 344, 412, 418, 420, 422, 424, 428, 1486, 1492, 1498, 1604, 1608, 1682, 1688,1690, 1694, 1822, bkz. Mustafa Asım Bey; Rüştü Bey; - - - Vekili 428, 430, 438, 1694. bkz. Fevzi Bey; - - Kumandanlığı 1490, 1504, 1614, 1780; - - ve Bolu Havalisi Kumandanı 426, 1690, 1696. bkz. Fevzi Bey; Rüştü Bey. [S] Birinci Tümen 13, 437, 1429, 1495, 1497, 1615, 1691; - - Komutanı 345, 413, 419, 421, 423, 425, 429, 1487, 1493, 1499, 1605, 1609, 1683, 1689, 1691, 1695, 1823. bkz. Mustafa Asım Bey; Rüştü Bey; - - - Vekili 429, 431, 439, 1695. bkz. Fevzi Bey; - - Komutanlığı 1491, 1505, 1615, 1781; - - ve Bolu Yöresi Komutanı 427, 1691, 1697. bkz. Fevzi Bey; Rüştü Bey.

Birinci Hazret. Hazret-i Evvel. [S] 235, 237, 1439. bkz. Hazret-i Evvel.

Birinci İnönü (Muharebesi, Savaşı, Utkusu, Zaferi). bkz. İnönü muharebeleri; savaşları.

Birinci Kolordu. Trakya'da Kırklareli bölgesinde. Karargâhı Edirne'de.

[N] 28, 538, 558, 1140, 1878; - - Kumandanı 538, 658, 1140, 1142, 1220, 1626, 1648, 1772, 1798, 1804, 1810, 1812, 1822, 1880, 1884, 1890, 1892, 1898, 1900, 1904, 1906, 1912. bkz. Cafer Tayyar Bey; - - Kumandanlığı 192, 686, 712, 724, 1294, 1354, 1564. [S] 29, 539, 559, 1141, 1879; - - Komutanı 539, 659, 1141, 1143, 1221, 1627, 1649, 1773, 1799, 1805, 1811, 1813, 1823, 1881, 1885, 1891, 1893, 1899, 1901, 1905, 1907, 1913; - - Komutanlığı 193, 687, 713, 725, 1295, 1355, 1565. bkz. Cafer Tayyar Bey.

Birinci Kuvve-i Seyyare. Çerkez Ethem'in Kardeşi Çerkez Tevfik komutasında gezici kuvvet. [N] 686, 712; - - - Kumandan Vekili 694. bkz. Çerkez Tevfik [S] 687, 713, 725; - - - Komutan Vekili 695. bkz. Çerkez Tevfik. bkz. Çerkez Ethem; Kuva-yi Seyyare.

Birinci Ordu. [N] 888, 1058; - - Harekât Şubesi Müdürü 893. bkz. Cemil Bey; - - Kumandanı 894, 970. bkz. Ali İhsan Paşa; Nurettin Paşa; - - Kumandanlığı 842, 894, 994; - - Müfettişi 266, 1134, 1144. bkz. Fevzi Paşa (Çakmak); Kâzım Karabekir Paşa; - - Müfettişliği 1138; - - **muz** 888. [S] 889, 1059; - - Harekât Şubesi Müdürü 893. bkz. Cemil Bey; - - Komutanı 895, 971; bkz. Ali İhsan Paşa; Nurettin Paşa; - - Komutanlığı 843; 895, 995; - Müfettişi 267, 1134, 1145; - - Müfettişliği 1139; - -muz 889.

Birinci Ordu. Hassa Ordusu. bkz. Hassa Ordusu.

Birinci (sulh teklifi). Sèvres'de. [N] 998. [S] 999. bkz. Sèvres Muahedesi (Antlaşması); ikinci sulh teklifatı (önerileri); üçüncü sulh teklifatı; dördüncü teklif.

Birinci Süvari Fırkası. [N] 780. [S] - - Tümeni 781.

Birinci Tümen. bkz. Birinci Fırka (maddesinde).

birleşik bir dünya devleti. [S] 949, 951. bkz. Tek bir dünya devleti. (N'ta: cihan hükümet-i müttehidesi; cihanşümul ittihadi hükümet).

birleşik cumhuriyetler. (Kafkaslarda). [S] 1769. (N'ta: cemahir-i müttefika)

Birleşik Devletler. Müttehide-i Amerika. [S] 1169. bkz. Amerika Birleşik Devletleri.

birleşmiş Müslüman devletler. [S] 951. (N'ta: İslamşümul ittihadi hükümet).

birlik. vahdet. [S] 41, 129, 277, 311, 445, 461, 479, 481, 515, 519, 601, 605, 607, 615, 619, 659, 667, 687, 691, 705, 733, 865, 951, 989, 997, 1279, 1379, 1497, 1579. bkz. ülkenin birliği amacı 1379; - sağlanması 311; **-ve** dayanışma 41.

birlik (askerî). kıt'a. [S] 55, 719, 987, 991, 1001, 1013, 1697, 1719. bkz. Arif Bey Birliği; askerî birlikler; Çerkez Ethem Birliği; depo birlikleri; Dokuzuncu Ordu birlikleri; jandarma birliği; Kuva-yi Seyyare birlikleri; ordu birliği; özel birlikler;Yıldırım birlikleri. (Yabancı) 905 (düşman). bkz. Fransız birlikleri; İngiliz birlikleri; İtalyan birlikleri; İtilaf Devletleri

birlikleri; yabancı birlikler; Yunan birliği.

"birtakım kafalar kesilecektir." Mustafa Kemal'in sözü. [S] 921. (N'ta: "bazı ").

bitaraf bir hükümetin muzahereti. [N] 1582, 1584. bkz. muavenet; muzaheret; -devletler hariciye nezaretleri. [N] 556, 558: - sefaretler 442; -lık 1538. (S'de: Yansız bir hükümetin yardımı).

bitevfikihi Tealâ. Tanrının yardımı ile. [N] 1424. bkz. Allah.

Bitlis. İl. [N] 8, 58, 110, 964, 1002, 1204, 1230, 1276, 1336, 1352, 1356, 1360, 1362, 1406, 1416, 1418, 1424, 1440, 1524, 1550, 1552, 1723; - Mebusu, - - sabıkı 90, 1264. bkz. Sadullah Bey; - mümessili 1440. bkz. Mazhar Müfit Bey (Sivas'ta); - Valisi 264, 348, 1272. bkz. Mazhar Müfit Bey, Ziya Paşa; - in istirdadı 1272. [S] 9, 59, 111, 965, 1003, 1205, 1277, 1337, 1353, 1361, 1363, 1407, 1417, 1419, 1425, 1441, 1525, 1551, 1553, 1723 d; - Milletvekili 91, 1265 (sabık). bkz. Sadullah Bey; - temsilcisi 1441. Bkz. Mazhar Müfit Bey; - valisi 265; 349, 1272. bkz. Mazhar Müfit Bey; Ziya Paşa, **-in** düşmandan geri alınışı 1273.

"biz bize benzeriz". Rauf Bey'n, T.B.M.M.'de söylediği söz. Mustafa Kemal de anmıştır. [N] 114. [S] 115.

Bizans. 395-1453 yılları arasında yaşamış, Roma İmparatorluğu'ndan ayrılan bölüm. [N] 74, 768, 1838; - İmparatoru 973. [S] 75, 769, 1839, 1845 d; - İmparatoru 973.

Block, Sir Adam. İngiliz tahvil sahiplerinin Düyunu Umumiye'de temsilcisi. [N] 394, 396, 1618. [S] 395, 397, 1619.

Boğaziçi. İstanbul Boğazı'nın iki yan kıyıları. [N] 858, 1004, 1006, 1008, 1016, 1488. [S] 859, 1005, 1007, 1009, 1017, 1489.

Boğazlar. İstanbul ve Çanakkale boğazları. [N] 510, 764, 904, 1016, 1022, 1538, 1720; - havalisi 868; - **Komisyonu.** Daha Sèvres Antlaşmasında, Boğazlardan geçecek gemileri denetlemek için böyle bir Komisyon söz konusu idi. Lozan Antlaşması'nda bu Komisyon'un başkanlığı Türkiye'ye verilmişti. Montreux Sözleşmesi ile Boğazlardaki askersiz kesimler kaldırılmış, Komisyon da tarihe karışmıştır 1022; - meselesi 906; - mıntıkası 772, 1004; - mukavelesi 1022; - **daki** bitaraf mıntıka 904; - **ın** serbestisi 868; - - meselesi 1722. [S] 511, 765, 905, 1017, 1023, 1539, 1721; - bölgesi 773, 1005, 1017;- **Komisyonu** 1023; - - Başkanlığı 1023; - sorunu 907; - sözleşmesi 1023; - yöresi 869; **-daki** yansız bölge 905; - **ın** serbestliği 869, 1723. - **la** ilgili devletler 1023. bkz. Çanakkale Boğazı; İstanbul Boğazı.

Boğazlıyan. Yozgat'ın ilçelerinden. [N] 594; - isyanı. 600. [S] 595; -ayaklanması 601. bkz. isyanlar; ayaklanmalar.

Boizeau (Boisot ?). Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'da Fransız temsilcisi. Yüzbaşı. [N] 546. [S] 547.

Bolak, Vehbi. bkz. Vehbi Efendi, Hoca (Bolak).

Bolayır Kolordusu Erkânıharbiye Reisi. Mustafa Kemal'in Balkan Savaşı'nda bulunduğu Kolordu. [N] 1550. [S] 1551.

Bolşevik, -ler [N] 240, 648, 1444, 1538, 1736, 1762; - harekâtı 240, 1444; **-lik** 526, 612, 646, 1516, 1736, 1788, 1812; **Bolşevizm** 542. [S] 241, 649, 1445, 1539, 1737, 1763; - ayaklanması 241; - eylemleri 1445; - **lik** 527, 543, 613, 647, 1517, 1737, 1789, 1813. bkz. Kızıllar.

Bolu. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 224, 226, 228, 256, 412, 414, 568, 574, 596, 598, 600, 602, 612, 1336, 1352, 1406, 1420, 1422, 1424, 1448, 1524, 1696; - isyanı 596, 600; - Mebusu 716. bkz. Yusuf İzzet Paşa;- Mutasarrıfı 222, 346, 572, 1072, 1614, 1616. bkz. Ali Haydar Bey; - Telgraf Başmüdürlüğü 1512; Bolu ve Havalisi Kumandanı 575, 1691. [S] 223, 225, 227, 229, 257, 347, 413, 415, 427, 569, 573, 575, 595, 597, 599, 601, 603, 613, 717, 1073, 1337, 1353, 1407, 1421, 1423, 1425, 1449, 1513, 1525, 1615, 1617, 1691, 1697; - ayaklanması 597, 601; -bölgesi 427, 1691, 1697; - Milletvekili 717. bkz. Yusuf İzzet Paşa; - Mutasarrıfı 223, 347, 573, 1615, 1617; bkz. Ali Haydar Bey; - Telgraf Başmüdürü 1513; - ve çevresi komutanı 575, 1691. bkz. Mahmut (Nedim) Bey; Rüştü Bey.

Bolvadin. Afyon'un ilçelerinden. [N] 778. [S] bkz. Çay-Bolvadin hattı.

bomba topu. [S] 599. bkz. top.

Bor. Niğde'nin ilçelerinden. [N] 1376. [S] 1377.

Bor, Halit Hami. bkz. Halit Hami (Bor).

borcumuzun faizi. (- üremi.) [N] 142 (devlet geliri). [S] 143. bkz. faiz.

borç, -larımız [N] 146, 148, 1586 (devlet), - **larımızın** sikke-i tediyesi 1034, 1036 bkz. düyun [S] 143, 147, 149, 935, 1021, 1035, 1037, 1587. bkz. genel borçlar (düyun-ı umumiye).

Bordeaux. Fransa'nın güneyinde kent. 1870-1871 Fransız-Alman savaşında, Paris düştükten sonra Bordeaux'da toplanan mecliste, partilerin cumhuriyet kuruluncaya dek birleşmelerini kararlaştırmıştı. [N] 328. [S] 329.

Bosfor. bkz. Bosphore.

Bosphore. İstanbul'da çıkan Fransızca gazete. [N] 410, 1674 ve d, 1676. [S] 411, 1675, 1677.

boş inan. hurafe. [S] 943, 1185, 1187; - **-lara** bağlı ilkel bir topluluk 1195; **boş inançlar** ve kurumlar 1187.

boşaltma, boşaltılma. tahliye. [S] 541, 867, 871, 963, 1041; -protokolu 1061; boşalttırılan yerler 513. kentlere göre bkz. Adana (517, 609, 1719, 1858); Anadolu'nun boşaltılması; İstanbul (863, 1033); İzmir (331); Merzifon; Samsun (1446, 1492, 1514).

Boşnak Asım. bkz. Mustafa Asım.

boy. aşiret. [S] 973 (kürt); 983 (Konyar); 997 (Arap). bkz. aşiret.

boyun kırmak, ananevi. [N] 76. [S] 77 (geleneksel).

boyunduruk [N] 1256. bkz. ecnebi boyunduruğu; esaret. [S] 1257 (yabancı). bkz. tutsaklık.

Bozantı. bkz. Pozantı-Eskişehir Hattı.

Bozcaada. bkz. Tenedos.

Bozdağ. Ödemiş'in köylerinden; -cephesi [N] 1786; -ı işgal 526, 1784. [S] Bozdağ cephesi 1785; -ın işgali 527, 1785.

bozgun. hezimet. [S] 621, 623, 815, 1517, 1799; - **cu** dernek 1789; - eylemler 1605, 1607; cular 351, 355, - **culuk** 479, 1427, 1563, 1581, 1709, 1803; **bozulma** (cephe) 621.

Bozkır. Konya'nın ilçelerinden. [N] 372, 386, 392, 398, 594, 662, 1662, - hadisesi 254, 374, 386, 1662, 1666, 1668, [S] 255, 373, 375, 387, 393, 399, 595, 663, 1663, 1667, 1669; - olay 255, 375, 387, 1663, 1667, 1669.

Bozkurt, Mehmet Esat. Bkz. Mahmut Esat Bey (Bozkurt).

Bozok, Salih. bkz. Salih Bey (Bozok).

Bozüyük. Bilecik'in ilçelerinden. [N] 774, 1576. [S] 775, 1577.

bölge. mıntıka. [S] 227, 511, 525, 605, 663, 1007. bkz. Adana Bölgesi; Aydın bölgesi; Aydın-Muğla ve Antalya bölgesi; Birinci Tümen ve Bolu bölgesi; Boğazlar bölgesi; Bolu bölgesi; Çanakkale bölgesi; Çukurova bölgesi; Doğu Adana bölgesi; Doğu bölgesi; Eskişehir bölgesi; Fransız bölgesi; Güney bölgesi; Hakkâri bölgesi; işgal bölgesi; İzmir bölgesi; Karadeniz bölgesi; Kastamonu bölgesi; Kilikya bölgesi; Konya bölgesi; Kuva-yi Seyyare ve Kütahya bölgesi; kuzeybatı bölgesi; Maraş bölgesi; Menderes bölgesi; Muş bölgesi; On Üçüncü Kolordu bölgesi; özerk bölgeler; Samsun bölgesi; Serez bölgesi; Sirenaik bölgesi; sömürme, sömürü bölgesi; Umum Kuva-yi Seyyare ve Kütahya bölgesi; yansız bölge, - meclisi 1001; -sel birleşme 949; - kurtuluş yolları 17.

bölücülük. tefrika [S] 1211.

bölük eminleri. bölük yazıcıları. [N] 690. [S] 691.

bölünme, bölünüş. taksim. [S] 123, 125, 133, 193, 305, 385, 1375, 1885, 1893; - **ve** çökme 133. bkz. devletin bölünmesi; yurdun bölünmesi. **bölünmezlik** 327. bkz. ülke bölünmezliği. **bölüşmek.** taksim. [S] 101; **bölüşülme.** bkz. ülkenin bölüşülmesi (N'ta: taksim).

Börekçi, Rifat. bkz. Rifat Efendi (Börekçi).

Brest-Litovsk Antlaşması. 1918'de imzalanmış Alman-Sovyet (barış) Antlaşması. [S] 657. - - **Muahedesi** [N] 656. (metinde bitişik yazılmıştır).

Briand, Aristide (1862-1932). Fransa Başbakanı. [N] 786, 830. [S] 787, 831.

Britanya. bkz. Büyük Britanya; İngiltere.

Browne, Louis Edgar (1891-1951). Chicago'da çıkan "Daily News" gazetesi adına Kongre sırasında Sivas'a gelen gazeteci. [N] 120, 140, [S] 121, 141.

Brunot. Binbaşı. Sivas'ta Fransız jandarma müfettişi. [N] 104, 106, 108. [S] 105, 107, 109.

bucak. nahiye. [S] 29, 213, 603, 1365, 1403, 1675; - müdürü. 417, 419, 425; **-lar.** bkz. Afşar; Ayastefanos; Bardız; Carablus;

Çay; Çiftehan; Değirmendere; Derbent; Erenköy; Garzan; Gözene; Ilıca; Karabiga; Keçiören; Keller; Maden; Midye; Ömerli; Resülayn; Sarıköy; Tavşancıl; Umraniye.

Budapeşte. Macaristan'ın başkenti. [N] 850. [S] 851.

Budizm. Budacılık. Buda'nın inanç ve ilkeleri. [N] 948. [S] 949.

budun. kavim. [S] 1843.

Buhara. Batı Türkistan'da, Özbekistan'da tarihsel kent. [S] 577 d.

Buharî, Buharî-i şerif. Muhammed Peygamber'in hadislerini toplayan yazar (810- 869). Kitabı kendi adı ile anılır. [N] 576; [S] 577.

buhran. bunalım. [N] 472, 534, 536, 538, 1080, 1088 (ilk üçü İstanbul, son ikisi Ankara hükümetleriyle ilgili). bkz. kabine buhranı; **buhran-ı** vükelâ 532; (Ankara) 1080; 1788, 1792 (İstanbul); **buhranlı devre** 1554.

Bulca, Fuat. bkz. Fuat Bey (Bulca).

Bulgar, -lar. [N] 542, 1258, 1550, 1678, 1808, 1810, 1878, 1884, 1892, 1895, 1908, 1910, 1914, 1916; - askeri 540;- dostlarımız 1894; - Eksarhı 1588, 1728; - hududu 1882; - idare-i mülkiyesi 1908; - işgali 1866; - jandarmaları 1898; - kuva-yi askeriyesi 1898; - - milliyesi 1258; - kuvvetleri 1258; - memurin-i mülkiyesi 1898; - memurları 1898; - mezalimi 1890;- muahedenamesi 1890; - ların hakimiyeti 1882. [S] 543, 1259, 1551, 1679, 1809, 1811, 1879, 1885, 1893, 1895, 1909, 1911, 1915, 1917; - antlaşması 1891; - askerî kuvvetleri 1899; - askerleri 541; - dostlarımız 1895; - Eksarhı 1589, 1729; - görevlileri 1899, - işgali 1867; - jandarması 1899; - kıyıcılığı 1891; - kuvvetleri 1259; - önderleri 1895; - sınırı 1883; - sivil görevlileri 1899; - ulusal kuvvetleri 1259; **-ın** hakimiyeti 1883.

Bulgaristan. [N] 542, 658, 1386, 1390, 1582, 1586, 1588, 1808, 1810, 1878, 1880, 1890, 1896; - hududu 1882;- idaresi 1910; Bulgarya 540. [S] 541, 543, 659, 1387, 1391, 1583, 1589, 1809, 1811, 1879, 1881, 1883, 1891, 1897; - sınırı 1883; -yönetim; 1911.

buluşma. bkz. Amasya buluşması; Bilecik buluşması.

bunalım. buhran. [S] 535, 537, 539; (Ankara) 1089, 1117. bkz. hükümet bunalımı.

Burdur. Kurtuluş Savaşı sırasında Konya'ya bağlı sancak. [N] 382, 786, 1008, 1216, 1424, 1524, 1558; - Mebusu 450. [S] 383, 787, 1009, 1217, 1425, 1525, 1559; - Milletvekili 451. bkz. Baki Bey.

Burhanettin Bey. İstanbul'da Kartal bucak müdürü. [N] 424. [S] 425.

Bursa. 8 Temmuz 1920'deki işgali ile önem kazanan il. [N] 12, 30, 192, 228, 320, 322; 346, 350, 362, 364, 370, 380, 486, 494, 512, 514, 578, 612, 616, 618, 622, 624, 664, 666, 680, 728, 774, 812, 884, 902, 908, 936, 970, 972, 1004, 1136, 1200, 1222, 1224, 1294, 1352 d, 1354, 1374, 1376, 1406, 1422, 1424 d, 1496, 1524, 1558, 1560, ve d, 1568, 1570, 1572, 1574, 1616, 1618, 1620, 1624, 1626, 1648, 1652,

1772, 1822, 1832, 1902; -cephesi 666, 690; - felâketi 620; -Fırka Kumandanı 620, 646 bkz. Bekir Sami Bey; - Heyet-i Merkeziyesi 322, 1624; - Mebusu. bkz. Nuretin Paşa; - murahhası, -ları 146, 1570, bkz.Ahmet Nuri Bey; Osman Nuri; - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 1570; - Valisi 620, 1770. bkz. Hacim Muhittin Bey; Keşfi Bey; - yöresi 1406 d. bkz. Hudavendigâr; Nazilli-Balıkesir-Bursa yolu. [S] 13, 31, 193, 229, 321, 323, 347, 351, 363, 365, 371, 381, 487, 495, 513, 515, 579, 613, 617, 619, 623, 625, 665, 667, 681, 729, 775; 813, 885, 909, 937, 973, 1005, 1137, 1201, 1223, 1225, 1295, 1353, 1355, 1377, 1407, 1423, 1425, 1497, 1525, 1559, 1561, 1569, 1571, 1573, 1575, 1617, 1619, 1620, 1625, 1627, 1649, 1653, 1773, 1823, 1833, 1903; - cephesi 621; - delegeleri 147, 1571. bkz. Ahmet Nuri Bey; Osman Nuri; - Fırka Komutanı 621, 647. bkz. Bekir Sami Bey (Günsav); - Merkez Kurulu 323, 1625; - Milletvekili 1193. bkz. Nurettin Paşa; - valiliği 515; - Valisi 621, 1771. bkz. Hacim Muhittin Bey; Keşfi Bey.

buyruk. emir. [S] 257, 752, 823, 953, 955, 1329 bkz. din buyruğu; padişah buyruğu; şeriat buyruğu; Tanrı buyruğu; yasa buyruğu; yasal buyruk.

buyrultu. irade. [S] 881 (padişahın).

Bükreş. Romanya'nın başkenti. [N] 986. [S] 987.

Bülkat, Esat Paşa. bkz. Yanyalı Esat Paşa (Bülkat).

bünye-i içtimaiye. toplumsal yapı. [N] 1088.

bütçe (Ankara). [N] 690 (ordu); 704, 748, 772, 1016, 1018, 1022; - müzakereleri 1129. [S] 691 (ordu); 705, 749, 773, 1017, 1019, 1023; - görüşmeleri 1129.

bütün. [S] 121 (Anadolu), 543 (ulusal); **bütünlük** 43, 615, 1509, 1733. bkz. ulusal bütünlük; yurdumun, yurdumuzun bütünlüğü.

"bütün beşeriyete şamil, cihangirane devlet teşkili". [N] 586. bkz. cihangirane devlet; cihanşümul hükümet. [S] bütün dünyayı ele geçirme 585; **"bütün dünyayı kapsayan tek bir dünya devleti"** 587; bütün Müslümanların hakları 943; **"bütün Türkleri** de bir devlet olarak birleştirmek" 587. [N] **"bütün Türkleri** dahi bir devlet halinde birleştirmek" 586.

büyücüler, -cülük. [N] 1192, 1194. [S] 1193, 1195. bkz. falcılık.

Büyük Arslan, - - Çetesi. Yahya Kaptan olayı nedeniyle adı geçen çete. [N] 424, 426, 1688. [S] 425, 427, 1689.

büyük başkanımız (Mustafa Kemal). [S] 1115. (N'ta: büyük reisimiz 1184).

Büyük Britanya. bkz. İngiltere.

büyük devletler. [N] 32. bkz. düvel-i muazzama. [S] 33, 39, 211, 307, 1231, 1403, 1543, 1557, 1679.

Büyük Harp. 1914-1918 yılları arasında süren Birinci Dünya Savaşı. [N] 2. bkz. Cihan Harbi; Harb-i Umumi; Harb-i zail; harp. [S] **Büyük Savaş** 3.

büyük hazret. Tasavvuf terimi. [N] 234, 248, 1438 ve d, 1460. [S]

235, 249, 1461. bkz. hazret-i evvel.

Büyük Meclis. Meclis-i Âli (Ankara). [N] 1180. bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Büyük Millet Meclisi. (B.M.M., Millet Meclisi ile birlikte) bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi.

büyük mütehassıslar heyeti [N] 856, meclisi 854. [S] **büyük uzmanlar meclisi** 855, 857.

büyük reisimiz. [N] 1114. [S] başkanımız 1115. bkz. Mustafa Kemal.

Büyük Saldırı. 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz. [S] 887, 895 (genel).

Büyük Taarruz 886, 994 (umumi).

Büyük Savaş. [S] 3. bkz. Birinci Dünya Savaşı.

Büyük Taarruz [N] 886, 994 (umumi).

Büyük utku. Büyük Taarruz'la (Saldırı ile) sonuçlanan Büyük Zafer.[S] 871 993, 995, 1031.

"büyük ve asil bir millet". [N] 972. [S] **"büyük ve soylu bir ulus"** 973.

büyük ve kanlı Sakarya Savaşı. Sakarya melhame-i kübrası. [S] 827.

Büyük Zafer. [N] 870, 992, 994, 1030. bkz. zafer.

büyükelçi. sefir-i kebir. [S] 675, 1091, 1441. bkz. Ahmet Rüstem Bey; Ali Fuat Paşa.

C

C.H. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on ikincisinde, gizlenmiş bir yer adının simgesi, [N] 402. [S] 403.

(C) önerisi, teklifi. General Milne'e Harbiye Nezaretince yapılan önerilerden. [S] 1715. [N] 1714. bkz. (A) teklifi, (B) teklifi, önerisi.

Cafer İlhami. İstanbul Mahkeme-i Temyiz (Yargıtay) üyesi. Ahmet Fevzi Paşa başkanlığındaki öğüt kurulu üyesi. [N] 1658. [S] 1659, bkz. Heyet-i Nasıha; Öğüt Kurulu.

Cafer Tayyar Bey (Eğilmez, 1877-1958). Albay Tümgeneral. Trakya'da Birinci Kolordu, bölgenin ulusal kuvvetler komutanı T.B.M.M. I-II. dönemler Edirne üyesi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na girdi. Yedinci Kolordu komutanı. [N] 28, 322, 362, 538, 540, 542, 544, 656, 658, 660, 1138, 1140, 1142, 1144, 1146, 1220, 1626, 1648, 1772, 1798, 1804, 1808, 1810, 1812, 1822, 1880, 1884, 1890, 1892, 1894, 1900, 1902, 1904, 1906, 1912. [S] 27/29, 323, 363, 539, 541, 543, 545, 657, 659, 661, 1139, 1141, 1143, 1147, 1221, 1627, 1649, 1773, 1799, 1805, 1809, 1811, 1813, 1823, 1881, 1885, 1891, 1893, 1895, 1901, 1903, 1905, 1907, 1913. bkz. Edirne mebusu (milletvekili); Birinci Kolordu Kumandanı.

cahil ve mutaassıplar. bilgisizler ve bağnazlar. [N] 1184; - - mürteciler 956. bkz. cehalet; cehil, irtica; taassup.

Calthorpe (Sir Somerset Arthur Gouch, 1864-1929). İngiliz Amirali. İtilaf Devletleri Donanması komutanı. [N] 1714 d. [S] 1715.

cami, -ler. [N] 576, 980; cami-i şerif

1498, 1636, 1862 d. [S] 577, 981, 1499, bkz. Fevziye cami-i şerifi; Hacıbayram camii.

Cami Bey (Baykurt, 1877-1958). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. dönem Aydın üyesi. Subay, gazeteci. [N] 48, 132, 136, 496, [S] 49, 133, 137, 497.

camia-i İslam. Müslüman topluluğu. [N] 4, 942, - - **iyenin** salâhı 942. bkz. İslam, Müslüman; - **Osmaniye** [N] 268, 1506, 1514, 1580, 1734. bkz. Osmanlı ...; - - **nin** tamamiyeti 1506.

Can, Dr. Enis Fahri. bkz. Enis Fahri Bey (Can).

cana kıyıcı düzenler. suikast. [S] 1189, 1191; - kıyma düzenleri, girişimi 1191, 1193; cana kıyıcılar 177. bkz. "alçaklar, caniler..."

Canik. Samsun yöresinin eski adı. Bağımsız sancak. [N] 76, 206, 384, 1230, 1336, 1352, 1378, 1406; - livası 24, 384; - Mebusu 964. bkz. Emin Bey; - Mutasarrıfı 1244. bkz. Hamit Bey. bkz. Samsun. [S] 25, 39, 75, 77, 159, 207, 373, 385, 1231, 1245, 1337, 1353, 1379, 1407, 1425. (S'de Canik adı kimi sayfalarda Samsun'a çevrilmiştir); - Milletvekili 964. bkz. Emin Bey; - Mutasarrıfı 24, 39, 75, 77, 159, 373, 1245; - sancağı 385. bkz. Samsun.

"cansız bir vatan, kansız bir millet". Mustafa Kemal'in Erzurum Kongresi'ni açış söylevinden. [N] 1254, 1288. [S] "cansız bir yurt, kansız bir ulus" 1255, 1289.

Carablus. bkz. Cerablus köprüsü.

casus,-lar; - şebekesi. [N] 92, 186, 692, 1342, 1346, 1518; casusluk 392, 672, 686, 728. [S] 93, 187, 1343, 1347, 1518. **casusluk** 393, 673, 687, 729 (kimi sayfalarda; çaşıt).

Cavit Bey. İstanbul hükümetince atanan Niğde Mutasarrıfı. [N] 384, 1664, 1672. [S] 385, 1665, 1673.

cebel topu. dağ topu. [N] 598, 662, 712, 1012.

Cebelibereket. Osmanlı döneminde Adana-Hatay-Antep'in bir bölük topraklarını içine alan, Adana'ya bağlı sancak. Merkezi: Osmaniye; - guvernörü. [N] 412. [S] 413.

cebir ve ikrah. baskı ve zor. [N] 588.

Cebrail. Tanrı buyruklarını Peygambere ulaştıran baş melek. [N] 940. [S] 941.

Cebranlı Kürt Halit Bey. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası nedeniyle adı geçer. 1923'te idam edilmiştir. [N] 1186. [S] 1187.

cehalet. bilgisizlik, bilinçsizlik. [N] 594; **cehil, eçhel** 942; -, gaflet ve taassup 1192; - **ve** gaflet 242; - - taassup 110. bkz. cahil...; taassup.

Celâdet Bey. Bedirhanlılardan. [N] 156, 158, 160, 162, 1296, 1298, 1300, 1302, 1304, 1306, 1308, 1312, 1316, 1326, 1336. [S] 157, 159, 161, 163, 1297, 1299, 1301, 1303, 1305, 1307, 1317, 1327, 1337. bkz. Bedirhani ailesi.

Celâl, Zaralızade. bkz. Zaralızade Celâl.

Celâl Bey, Çapanoğlu. Ayaklanıcı. bkz. Çapanoğulları.

Celâl Bey (Mahmut, Bayar, 1883-1986). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-XI. dönemler Saruhan, İzmir, İstanbul üyesi. Mübadele İmar ve İskân, İktisat Vekili,

Başbakan (1937-1939). Demokrat Parti kurucusu ve genel başkanı (1946). Cumhurbaşkanı (1950-1960). 27 Mayıs 1960 eyleminden sonra kurulan Yüce Divan'da yargılanmış, sonradan itibarı geri verilmiştir. [N] 298, 606, 698, 700, 718, 720, 724, 726, 864, 1072. [S] 299, 607, 699, 701, 719, 721, 725, 727, 865, 1073.

Celâl Bey (Mehmet, 1864-1927). İstanbul'da Salih Paşa hükümetinde Adliye Nazırı. [N] 538. [S] 539.

Celâl Bey. Mutki'de Hacı Musa Bey'e Mustafa Kemal'in gönderdiği mektupta adı geçer. [N] 1274. [S] 1275.

Celâl Beyefendi (Perin, ? - 1964). Bulgar millet meclisi Sobranya üyesi. [N] 1904, 1906. [S] 1905, 1907.

Celalettin Bey. bkz. Celâlettin Arif Bey.

Celâlettin Arif Bey (1876-1930). Son Osmanlı Meclisi geçici üyesi. T.B.M.M. I. dönem Erzurum üyesi. İkinci başkanı. Adliye Vekili. İstanbul Darülfünunu'nda (Üniversite) hukuk müderrisliği (Prof.) vardır. Roma'ya elçi olarak atandı (1921). Yurda dönmeyerek Paris'te öldü. [N] 458, 460, 534, 536, 538, 566, 568, 570, 632,634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 804, 1718, 1786(?), 1792, 1828, 1830. [S] 459, 461, 535, 537, 539, 539, 567, 569, 671, 633, 635, 637, 639, 641, 643, 645, 647, 649, 651, 653, 655, 805, 1719, 1793, 1829, 1831.

celse-i aleni. [N] 820, - hafi, hafiyye. [N] 622, 672, 730, 758, 816, 844, 848, 860, 872, 874, 882, bkz. hafi celseler. (N'ta: açık oturum, gizli oturum).

cemaat. cemaat-i Hıristiyaniye. [N] 1416; - İslamiye (Trakya) 944, 1800, 1802, 1908. [S] 1801, 1803, 1909. bkz. İslam; Müslüman. (cemaat: topluluk).

cemahir-i müttefika. (Kafkaslar söz konusudur). birleşik cumhuriyetler. [N] 1678.

Cemal Bey (1862 - ?). İstanbul hükümetinin Konya valisi. Bir ara Ticaret Nazırı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 66, 154, 156, 238, 254, 264, 384, 1418, 1426, 1442, 1708. [S] 67, 155, 157, 229, 239, 255, 265, 385, 1419, 1427, 1443, 1709.

Cemal Bey. Ahmet. bkz. Cemal Paşa, Ahmet.

Cemal Bey. Binbaşı. Malatya'da Onikinci Süvari Alay komutanı. [N] 162, 164, 166, 178, 1300, 1302, 1330. [S] 163, 165, 179, 1301, 1303, 1331.

Cemal Bey. Kurmay Yüzbaşı. İstanbul'dan, olay nedeniyle Adapazarı'na gönderilen subay. [N] 1610, 1618. [S] 1611, 1619.

Cemal Paşa (Ahmet, 1873-1941). İkinci Meşrutiyet döneminin üç önderinden biri. Bahriye Nazırı. Birinci Dünya Savaşı'nda Kanal (Mısır) seferi komutanı. Tiflis'te Ermeni komitelerince öldürüldü. [N] 976, 978, 980. [S] 977, 979, 981.

Cemal Paşa (Mersinli, 1873-1941). Orgeneral. Yıldırım Birlikleri

Müfettişi. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M.I., VI. dönemler Isparta, İçel üyesi. Konya'da İkinci Ordu Müfettişi. İstanbul Ali Rıza Paşa hükümetinde - Anadolu'nun temsilcisi olarak Harbiye Nazırı. [N] 38, 66, 68, 228, 266, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 300, 302, 304, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 344, 346, 348, 350, 354, 356, 360, 362, 372, 374, 376, 378, 382, 384, 386, 388, 390, 404, 406, 408, 412, 420, 428, 430, 442, 454, 458, 460, 464, 466, 468, 470, 472, 474, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 524, 526, 540, 846, 976, 978, 980, 1218, 1240, 1242, 1244, 1522, 1524, 1526, 1534, 1536, 1562, 1564, 1566, 1568, 1578, 1606, 1612, 1622, 1626, 1628, 1636, 1640, 1644, 1658, 1660, 1662, 1668, 1670, 1680, 1682, 1684, 1702, 1718, 1740, 1742, 1746, 1760, 1764, 1798, 1912. (Konya'da İkinci Ordu Müfettişi) 228. [S] 39, 67, 69, 229, 267, 269,279, 281, 283, 285, 287, 289, 291, 303, 305, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 323, 345, 347, 349, 351, 355, 357, 361, 363, 373, 375, 377, 379, 383, 385, 387, 389, 391, 405, 407, 409, 413, 421, 429, 431, 443, 455, 459, 461, 465, 467, 469, 471, 473, 475, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 525, 527, 529, 541, 847, 1219, 1241, 1243, 1245, 1523, 1525, 1527, 1535, 1537, 1563, 1565, 1567, 1569, 1607, 1613, 1621, 1623, 1627, 1629, 1637, 1641, 1645, 1659, 1661, 1663, 1669, 1671, 1681, 1683, 1685, 1703, 1719, 1741, 1743, 1747, 1761, 1765, 1799, 1913.

Cemalettin Çelebi. bkz. Çelebi Cemalettin Efendi.

Cemil Bey. Bedirhani'lerden. bkz. Bedirhani'ler.

Cemil Bey. Binbaşı. Birinci Ordu Harekât Şubesi Müdürü. [N] 892. [S] 893.

Cemil Bey. Süvari yaveri. [N] 1334. [S] 1335.

Cemil Bey (Uybadın, 1880-1957). Asker. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Yazmanı. T.B.M.M. II-VIII. dönemler Tekirdağ üyesi. Dahiliye Vekili. [N] 658. [S] 659.

Cemil Cahit Bey (Toydemir, 1883-1956). Albay. Orgeneral. 5. Kafkas Fırkası komutanı. T.B.M.M. VIII.dönem İstanbul üyesi. Millî Savunma Bakanı. [N] 340, 600, 1626. [S] 341, 601, 1627.

Cemil Çeto. Garzan'da aşiret başkanlarından. [N] 1284. [S] 1285.

Cemilpaşa ailesi. bkz. Cemilpaşa ailesi.

Cemilpaşazade Ekrem. Diyarbekirli. Bedirhani'lerden. [N] 158, 160, 162, 164, 1072, 1296, 1298, 1300, 1302, 1304, 1306, 1308, 1312, 1326, 1336. [S] 159, 161, 163, 165, 1073, 1297, 1301, 1303, 1305, 1307, 1309, 1313, 1327, 1337.bkz. Bedirhaniler.

cemiyât. dernekler [N] 1206, 1210; - ı beşeriye. insan toplulukları 556. bkz. beşeriyet; - ı milliye 1230.

cemiyet,-ler. dernek. [N] 136, 304, 390, 526, 604 (fesat) 632 (hafi), 982, 1278, 1286, 1580; - heyet-i merkeziyeleri (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye

Cemiyeti). bkz. heyet-i merkeziyeler. bkz. Adem-i Merkeziyet Cemiyeti (Trabzon); Afyonkarahisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Ahmediye Cemiyeti; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Antalya Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; askerî cemiyet-i fesadiye; Askerî Nigehban Cemiyeti; Cemiyet -ül-Müderrisin; Çiftçiler Derneği; Dava Vekilleri Cemiyeti; Donanma Cemiyeti; Edirne Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Etniki Eterya cemiyeti; Fransız Muhipler Cemiyeti; Gümüşhane Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; hafi cemiyet, -ler; Halâskâr (Zabitan) Grubu; İhtiyat Zabitleri Cemiyeti; İngiliz Muhipler Cemiyeti; İtilaf ve Hürriyet (Hürriyet ve İtilaf) Cemiyeti (Fırkası); İttihat ve Terakki Cemiyeti (Fırkası); İzmir Müdafaa-i Milliye ve Redd-i İlhak cemiyetleri; Karakol Cemiyeti; Kartal Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Kızılhançerciler; Kürt Teali Cemiyeti; Matbuat Cemiyeti; millî cemiyetler; millî ve vatanî cemiyetler; Muallimin (muallimler) Cemiyeti; Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti; Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti; müdafaa cemiyetleri; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye cemiyetleri; Müdafaa-i Vatan Cemiyeti; Nigehban-ı Askerî (Askerî Nigehban) Cemiyeti; Pontus Cemiyeti; Redd-i İlhak cemiyetleri; Rumeli ve Anadolu (Anadolu ve Rumeli) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Sivas Müdafaa-i Hukuk-ı (Milliye) Cemiyeti; Sulh ve Selâmet Cemiyeti; Şarki Anadolu Heyeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Şarki Anadolu Vilayatı Erzincan Heyet-i Merkeziyesi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Teâli-i İslam Cemiyeti; Trabzon Adem-i Merkeziyet Cemiyeti; Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trabzon Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trabzon Pontus Cemiyeti; Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti; Trabzon ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Trakya Cemiyeti;Trakya Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Milliye Cemiyeti; Trakya ve Paşaeli Cemiyeti; Türk (Derneği ? Ocağı); Türk-İslam Cemiyeti; Vilayat-i Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Vilayatı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti. (Kimi cemiyet adları değişik biçimlerde verilmiştir; bunlar ayrı dernekler değildir).

Cemiyet-i Akvam. 1919 yılında, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, onun bir gereği olarak doğmuş, İkinci Dünya Savaşı'nda işlevi kalmamış, 1947'de yerini bugünkü Birleşmiş Milletler'e bırakmıştır. [N] 134, 772, 868, 904, 1002, 1004, 1010, 1012, 1022, - - Meclisi 1006, 1016; - - Nizamnamesi 150. (S'de: Milletler Cemiyeti).

Cemiyet-i Arabiye. Suriye'de. [N] 1582.

cemiyet-i fesadiye. (askerî). [N] 1562, 1564; - hafiyye-i İslamiye. [N] 1188. [S] 1189. bkz. hafi cemiyet; - milliye (Batı Trakya). [N] 1908 (bozgunculuk derneği; gizli dernek; ulusal dernek).

Cemiyet'in nizamnamesi (- tüzüğü). [N] 328. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Nizamnamesi; - programı. (aynı addaki derneğe bkz.)

Cemiyetler Kanunu. [N] 90, 1210, 1264, [S] 91, 1211, 1265.

Cemiyet ül-Müderrisin. Müderrisler (profesörler) derneği. [N] 1568.

Cemşit mevkii. Eskişehir'de bir yer. [N] 226, 1418. [S] 227, 1419.

Cenab-ı hafız-ı hakiki. [N] 444; - Hak 70, 100, 558, 560, 576, 1094, 1260, 1280, 1284, 1498, 1528, 1554, 1562, 1650, 1652, 1760, 1842, 1868, 1874, 1906; - hallâl-ı müşkilât 1436; - Hudavend-i kerim 1436; - kaadir-i mutlak 1460; - Mevlâ 248, 1460, 1468; - vahibülâmal hazretleri 1260, 1262/1264. (Tanrı'nın sıfatları). bkz. Allah.

cenab-ı hilâfetpenahi. halife. [N] 1326; - tâcdar-ı âzami. padişah. 1452. bkz. halife; padişah.

Cenab-ı Peygamber. 1840. bkz. Muhammed.

Cengiz. Kara Vasıf'ın takma adı. [N] 1788. [S] 1789. bkz. Kara Vasıf Bey.

Cengiz Han. (1155-1227). Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu. Asıl adı: Timuçin. [N] 1852, 1856. [S] 1853, 1857. (aslı: Çingiz. Sonradan Türkleştiği belirtilir).

cennet. [N] 1840. [S] 1841.

Cenubi Rusya. Güney Rusya. [N] 838. bkz. Rusya.

cenup. güney (Türkiye). [N] 82, 84, 716; **Cenup Cephesi.** Önceleri ayrı bir cephe iken, sonradan Batı Cephesi'ne katılmıştır. [N] 688, 690, 704, 714, 724, 728, 734, 736, 782. (S için bkz. Güney Cephesi. Ya da, verilen çift sayıların tek sayıları); - - Erkânıharbiye Birinci Şube Müdiyeti 724; - - kumandanı. 674, 776, 778, 780. bkz. Refet Bey; - Fransız cephesi. Gaziantep, Maraş, Urfa cephesi. 608; - menatıkı. güney bölgeleri 508; - mıntıkaları 602.

cephane. [N] 254, 440, 600, 626, 634, 664, 708, 836, 880, 888; - **likler** 1218, 1778, 1828. [S] 255, 441, 601, 627, 635, 665, 709, 865, 881, 889, 1593, 1595, 1763, 1779, 1781, 1797; **-lik** 1781, 1929. (N'ta: "cephane", "mühimmat" sözcükleri [S]'de: "cephane" olarak birleştirilmiştir.). bkz. Akbaş cephaneliği; esliha ve mühimmat; mühimmat.

cephe, -ler (genellikle). [N] 508, 510, 518, 526, 606, 608, 620, 624, 626, 768, 852, 1708, 1780; -karargâhı 824; - kumandanı, -ları 640, 642, 668, 686, 688, 690, 692, 706, 708, 710, 712, 720, 728, 844, 886, 894, 898, 994, bkz. Ali Fuat Paşa; İsmet Paşa; Kâzım Karabekir Paşa, - kumandanlığı 592, 636, 642, 686, 688, 696, 706, 710, 720, 894. bkz. Garp Cephesi;Şark Cephesi; - - - vekâleti 668, 674. bkz. Garp Cephesi. [S] 509, 511, 519, 527, 607, 609, 621, 625, 627, 769,

853, 1709, 1781; - gerisi 609; - karargâhı 825; - Komutanı,-ları 641, 643, 669, 687, 689, 691, 693, 707, 709, 711, 713, 721, 729, 845, 887, 895, 899, 995. bkz. Ali Fuat Paşa; İsmet Paşa; Kâzım Karabekir Paşa; - komutanlığı 593, 637, 643, 687, 689, 693, 697, 707, 711, 721, 895; - vekilliği 669, 675. bkz. Garp Cephesi. (cepheler, [N] ile [S] için ortaklaşa) bkz. Adana Cephesi; Alman Batı (Garp) Cephesi; Antep (Ayıntap) Cephesi; Aydın Cephesi; Aydın ve Salihli cepheleri; Ayıntap (Antep) Cephesi; Balıkesir Cephesi; Batı (Garp) Cephesi; Bozdağ Cephesi; Bursa Cephesi; Cenup (Güney) Cephesi, Cenup (Güney) Fransız Cephesi; dahilî (iç) cephe; dış (haricî) cephe; Doğu (Şark) Cephesi; düşman cephesi; Garp (Batı) Cephesi; görünürdeki (zahiri) cephe; Güney (Cenup) Cephesi; Güney (Cenup) Fransız Cephesi; haricî (dış) cephe; Irak Cephesi; iç (dahili) cephe; İzmir Cephesi; İzmir Yunan cephesi; Kafkas Cephesi; Kuzey (Şimal) Cephesi; Manisa Cephesi; Maraş Cephesi; millî (ulusal) cepheler; Salihli Cephesi; Salihli ve Aydın cepheleri; Sina Cephesi; Suriye Cephesi; Şimal (Kuzey) Cephesi; Türk-Rus Cephesi; ulusal (millî) cepheler; Urfa Cephesi; Yunan Cephesi; zahiri (görünürdeki) cephe.

Cerablus. Urfa'nın Birecik ilçesi bucağı [N] 594; - Köprüsü. Savaşta atılan köprülerden 1734. [S] 595; - Köprüsü 1735. (yeni adı: Barak).

cerideler. gazeteler. [N] 1490. bkz. gazeteler.

cereyan-ı millî. ulusal akım. [N] 102, 140, 218, 232, 240, 242, 1268, 1292, 1368, 1408. bkz. millî cereyan; cereyan-ı millî-i mukaddes 1446; **cereyanlar** 48, 86, 802, 1234. bkz. fırkacılık cereyanları; halkçılık cereyanı; Kürtlük cereyanı; menfi cereyanlar; siyasi cereyanlar.

cerrah. operatör. bkz. İbrahim Ethem Efendi.

Cevat Abbas Bey (Gürer, 1887-1943). Mustafa Kemal'in yaveri. Samsun'a O'nunla birlikte çıkanlardan. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-V. dönemler Bolu üyesi. [N] 42, 54, 216, 428, 430, 1414, 1546 ve d. [S] 43, 55, 217, 429, 431, 1415, 1547 ve d.

Cevat Bey (? - 1932). 5 Aralık 1920 günü Bilecik buluşmasında bulunanlardan. Büyükelçi. [N] 702. [S] 703.

Cevat Bey. bkz. Cevat Abbas Bey (Gürer).

Cevat Paşa (Çobanlı, 1871-1938). Orgeneral. 1918-1919'da Harbiye Nazırı, Erkânıharbiye Umumiye (Genelkurmay) Reisi. Elcezire cephesi komutanı. T.B.M.M. II.dönem Elaziz üyesi. Ordu Müfettişi. [N] 24, 26, 28, 40, 62, 72, 80, 136, 266, 314, 378, 486, 492, 496, 498, 1140, 1142, 1144, 1146, 1220, 1562, 1742, 1752. [S] 25, 27, 29, 41, 63, 73, 81, 137, 267, 315, 379, 487, 493, 497, 499, 1139, 1141, 1143, 1145, 1221, 1563, 1743, 1753.

Cevat Rifat Bey (Atilhan, 1892-1967). İstanbul'da Harbiye Nazırı

yaveri. Milis general. Yazar. [N] 280, 1520. [S] 281, 1521.

Cevdet Bey, Ahmet. Miralay. Diyarbekir'de On Üçüncü Kolordu komutan vekili. [N] 38, 164, 196, 1308, 1328, 1342, 1346, 1362, 1574, 1584, 1594, 1626, 1646, 1648, 1822. [S] 39, 165, 197, 1309, 1329, 1343, 1347, 1363, 1575, 1585, 1595, 1627, 1647, 1649, 1823.

Cevizlik. Trabzon'un ilçelerinden Maçka'nın eski adı. [N] 1410. [S] 1411.

Ceylanpınar. bkz. Resülayn.

ceza. [N] 1016. [S] 1017. **Ceza Kanunu.** [S] 277. bkz. Askerî Ceza Kanunu, - - Yasası, Kanun-ı Ceza. **cezaevleri** [S] 597.

Cezayir. Kuzey Afrika ülkesi. Halifelik nedeniyle anılır. [N] 944. [S] 945.

Cezire-i İbn Ömer. Cizre. Mardin'in ilçelerinden. [N] 1006. [S] 1007.

Ceziret ül-Arap. Arap Yarımadası. [N] 1582, 1838. [S] 1583, 1839.

Charpy (Antoine, 1868-1941). General, İstanbul'da, Fransız işgal kuvvetleri komutanı. Mudanya Konferansı'nda delege. [N] 906, 1894 d. 1896, 1989 d, 1908. [S] 907, 1895, 1897, 1899, 1909.

cidal. bkz. sergüzeşt ve cidal devri...

ciddi teşkilât-ı askeriye. [N] 624. (S'de: sağlam bir askerlik örgütü).

cihad. din uğruna savaş. [N] 722, 768, 1843. [S] 723, 769, 1843.

cihan. dünya. [N] 1080, 1082, 1084, 1126, - **efkârı,** - **efkâr-ı umumiyesi** 8, 368, 488, 870, 1396, 1516/18; - - - ve mahafil-i resmiyesi 1394. bkz. âlem; dünya; **efkâr-ı umumiye.**

Cihan Harbi. Birinci Dünya Savaşı, 1914-1918. [N] 1052. bkz. Büyük Harp; Harb-i Umumi; Harb-i zail; harp.

cihan hükümet-i müttehidesi. bkz. bütün beşeriyete şamil...; cihanşümul ittihadi hükümet; - sulhü 1052, 1054. bkz. sulh; - **cihana** adalet 1398. bkz. adalet; **cihangirane devlet teşkili** 586; - tasavvurlar 584; **cihan-ı** insaniyet 560; - medeniyet 236, 356, 552. 832, 1084, 1436, 1438, 1630. bkz. medeni cihan; medeniyet; **cihanşümul** ittihadi hükümet 948, 950. **cihanın** hakimi 948.

cihet-i askeriye. asker,-ler. [N] 340, 742, 1330. bkz. asker...

Cilli, Muhtar. bkz. Muhtar Bey, Ahmet (Cilli).

cinayet. [N] 6. [S] 1387. bkz. zulüm ve cinayet.

cins. soy. [N] 130.

Cizre. Mardin'in ilçelerinden. Eski adı: Cezire-i İbni Ömer. [N] 1006. [S] 1007.

Cizvit papazları. sofu, tutucu bir Hıristiyan tarikatına bağlı papazlar. [N] 104. [S] 105.

Clade, Sally. bkz. Flood, Solly.

Clémenceau, George B. (1841-1929). Fransa'nın 1917-1920 yıllarında başbakanı. [N] 100,400, 1538 d, 1396 d. [S] 101, 401, 1397, 1539.

Cobertin Noel. bkz. Noel.

coğrafi ve sevkulceyşi vaziyet. [N] 1060. coğrafi, coğrafiye (tamlamalarda) 270, 1392, 1060, 1508; coğrafi ve ulusal birliğimiz. [S]

1393; **coğrafya.** [S] 271, 1061, 1509.

Comburt. Uşak'ın Banaz ilçesi köylerinden. (metinlerde: cumburdu, cümbürt). Bugünü adı: Ayrancı. [N] 688. [S] 689.

Con Mehmet. Anzavur'un mektubunda adı geçen biri. [N] 1650. [S] 1651; **conlar.** Anzavur'un mektubunda. [N] 1650. [S] 1651.

Congress. bkz. Washington Kongresi.

Corc Milen. bkz. Milne, General.

coşku. heyecan. [S] 531. bkz. kutsal coşku.

cuma, - günü. Müslümanların kutsal günü. T.B.M.M.'nin açılışı (23 Nisan 1930) da bu güne getirilmiştir. [N] 576, 1728; - alayları. bkz. cuma selâmlığı; - namazı. cuma günleri öğleyin, yalnız erkeklerin kıldığı namaz. 258, 576, 980, 1484, 1486, 1488, 1498, 1862, 1648, 1862; - selâmlığı. Padişah ve halifenin cuma namazı için törenle camiye gitmesi 572, 928, 1860/1862. [S] 577, 1729; - alayları 1127; - namazı 259, 577, 981, 1485, 1487, 1489, 1499, 1649, 1861; - selâmlığı 573, 929, 1861, 1863. bkz. namaz.

Cumalı. Yugoslavya'da İştip dolaylarında bir yerin adı. - Ordugâhı. Mustafa Kemal, genç bir asker iken burada yapılan manevralara katılmış ve bu adı taşıyan bir kitapçık yayımlamıştır. [N] 598. [S] 599.

Cumburt. bkz. Comburt.

cumhurbaşkanı. (Türkiye). [S] 583, 1071, 1081, 1085, 1087, 1097, 1127, 1129, 1143, 1145, 1163, 1169, 1171. bkz. Türk Cumhurbaşkanı; Türkiye Cumhurbaşkanı; (genel olarak) 881; **cumhurbaşkanlığı** 1127, 1165, 1169, 1171; - makamı 1058, 1163, 1165, - seçimi 1070, 1082; - yüksek katı 1127. (N için bkz. Reisicumhur; Riyaset-i Cumhur; Türk Reisicumhuru; Türkiye Reisicumhuru).

cumhuriyet. [N] 588, 798, 950, 958, 1080, 1100, 1106, 1156, 1162, 1164, 1176, 1178, 1182, 1186, 1188, 1192, 1194, 1196; (birleşik cumhuriyetler) 1678; - düşmanları 1190; - esasatı 1090; - esbabı 110; - Halk Fırkası (aşağıda ayrıca verilecektir); - ilân etmek, - ilânı 800, 950, 954, 1056, 1058, 1070, 1086, 1088, 1090, 1092, 1096, 1098, 1100, 1102, 1106, 1108, 1114, 1118, 1120, 1168; - ilânı meselesi 1110; - -nda istical 1108; - kanunları 22; - kararı 1084; - kelimesi 1184; - mahkemeleri; - meselesi 1008, 1090, 1124; - prensibi 1112; - şekli, - şekl-i idaresi 1118; - "yapacaklar!" 312. bkz. Ali Rıza Paşa;**cumhuriyetçi,-ler** 1086, 1106, 1110, 1124, 1130, 1160, 1184; - muharrir 1170; **-çilik** 800; **cumhuriyet-i** idare 1096, 1098, 1106, 1114, 1118, 1174, 1190; **-i ilan** 798; - i ilan eden kanun 1154; - tarz-ı ilân 1090; **-in** hedefi 1104; - ilânı 954, 956, 1084, 1086, 1088, 1104, 1138. bkz. cumhuriyet ilanı; cumhuriyeti ilan; - istikbali 1128; - tarz-ı ilanı 1112, bkz. cumhuriyeti tarz-ı ilan, **cumhuriyetperver** 1106. -cumhuriyet (tamlamalarda) 1058, 1104, 1128. (bkz. bölümü, aşağıda,

(S'de verilecektir). [S] **cumhuriyet.** 589, 789, 951, 959, 1081, 1101, 1107, 1157, 1163, 1165, 1177, 1179, 1183, 1187, 1189, 1193, 1195, 1197; (birleşik cumhuriyetler) 1679; - biçimi 1119; - düşmanları 1191; - hükümeti (hükümet-i cumhuriye) 1059, 1105, 1129; - ilanı 801, 951, 957, 1059, 1069, 1071, 1087, 1089, 1091, 1093, 1097, 1099, 1101, 1103, 1105, 1107, 1109, 1111, 1115, 1119, 1121, 1139, 1091 -ilkesi 1113; - kararı 1085; - kuruluşu 1057, 1169; - mahkemeleri 1191; - sorunu 1091, 1111, 1125; - sözcüğü 1185; - tartışması 1125; - "yapacaklar!". bkz. Ali Rıza Paşa; - yasaları 23; - yönetim biçimi 1099, 1119; - yönetimi 957, 1097, 1107, 1115, 1119, 1175, 1191; - **çi** 1107, 1191; - **i** kuran yasa 1155; - **in** amacı 1105; - bağımsızlığı 1129; - ilan ediliş biçimi 1113; - kuruluşu 955, 1085, 1105, 1111 (sorunu) 1169 (ilanı); bkz. Ermeni, Ermenistan cumhuriyeti; Eski Atina cumhuriyeti; hükümet-i cumhuriye; riyaseti cumhur; Rum Pontus cumhuriyeti; Türk, Türkiye Cumhuriyeti; Ukrayna Cumhuriyeti; "Yaşasın cumhuriyet!". **cumhuriyetçi** 1087, 1107, 1111, 1125, 1131, 1161, 1171, 1185; - yazar 1171.

Cumhuriyet Halk Fırkası. Resmi kuruluş günü 9 Eylül 1923'tür; Halk Fırkası adı ile kurulmuş, cumhuriyet ilanından sonra, başına Cumhuriyet sözcüğü de konulmuştur. 1927 yılındaki ilk kongresini - Sivas Kongresi'ni birinci kongre sayarak - İkinci Kongre olarak belirtmişlerdir. **NUTUK** bu Kongre'de okunmuştur. 1921'de T.B.M.M.'nde oluşan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu, partinin resmen başlangıcıdır. Adı, sonraları parti'ye dönüştürülmüştür. 1980 yılı 12 Eylül eyleminden sonra öteki partilerle birlikte kapatılmış, yerine Halkçı Parti kurulmuş, bu parti daha sonra Sosyal Demokrat Parti ile birleşerek Sosyal Demokrat Halkçı Parti adını almıştır. 1992'de yeniden kuruldu. [N] 958, 970. (Fırka sözcüğü ile) 1060, 1062, 1080, 1082, 1104, 1110, 1112, 1114, 1122; - - - disiplini 1108; - - - Divanı 1072; - - - Grubu 1112, 1130; (Halk Fırkası) 1070; - - - Grup Reisi, Reis-i Umumisi 1110, bkz. İsmet Paşa; - - - heyet-i idare reisi 1068, 1070; - - - idaresi 1068; - - - heyet-i umumiyesi 1066, 1076; - - - Kâtib-i Umumisi 298. bkz. Recep Bey (Peker); - - - Meclisi1072; - - - programı 956; (Halk Fırkası) 1108, 1166, 1168; - - - Reisi, Reis-i Umumisi 1068, 1074, 1081. bkz. Mustafa Kemal; - - - Riyaseti 1110; (Halk Fırkası'nın demokratlığı 1168, 1174); (Halk Fırkası'nın prensipleri 1166); (Hükümet Fırkası 1168, 1184). [S] Cumhuriyet Halk Partisi (tek ad altında) 583 d, 959, 971, 1061, 1063, 1065, 1083, 1105, 1111, 1115, 1123, 1125, 1139, 1167, 1169, - - - Genel Başkanı 1069, 1075, 1081. bkz. Mustafa Kemal; - - - genel kurulu 1067, 1077; - - - Genel Yazmanı 299. bkz. Recep Bey (Peker); - -

- Grubu 1071, 1111, 1113, 1131; - - - Grubu Reisi 1111. bkz. İsmet Paşa; - - - ilkeleri 1167; - - - Meclisi 1073; - - - programı 957; - - - Yönetim Kurulu 1069; - - - - Başkanı 1069, 1071. bkz. Fethi Bey; - - - nin demokratlığı 1169, 1175; - - - nin halkçılığı 1169.

Curzon, Lord. bkz. Lord Curzon.

Cümbürdü. bkz. Comburt.

cürüm. suç. [N] 686.

Ç

çaba. gayret. [S] 63, 1135, 1307, 1571.

çadırlı ordugâh. [N] 898, [S] 151.

çağın ülküleri. asri gayeler. [S] 151.

çağcıl. asri. [S] 131, 135, 953; - bir yönetim 131; -hukuk anlayışı 953; -laşma 129;

çağdaş. asri. [S] 1195, 1509, 1857; - devlet 1195; - uygar devlet 1857; - laşma 1191.

Çakmak. Mareşal Fevzi. bkz. Fevzi Paşa (Çakmak).

Çalışlar. İzzettin. Bkz. İzzettin Paşa (Çalışlar).

çalışmalar (ulusal olmayan. gayr-ı millî). [S] 673. bkz. ulusal çalışmalar.

Çalköy. Kütahya ili Altıntaş bucağında köy. [N] 780, 782. [S] 781, 783.

Çamköy. Ege bölgesinde bu adı taşıyan köyler arasında, Kütahya'nın Gediz ilçesindeki köy olabilir. [N] 688. [S] 689.

Çamlıbel. Tokat'ın Artova ilçesinde bucak. [N] 600. [S] 601.

Çanakkale. Kurtuluş Savaşı sıralarında bağımsız sancak (müstakil liva). [N] 610, 902, 1004, 1104, 1560, 1780. -Boğazı 1004, 1650; -Mevkii Müstahkem Kumandanı 324, 432, 434, 544, 1618, 1638, 1632, 1634, 1640, 1646, 1680, 1684, 1688, 1700, 1750, 1754, 1756, 1760, 1762, 1784, 1914. bkz. Şevket Bey. Galatalı; - mıntıkası 1006; - sancağı 1104. [S] 611, 903, 1005, 1105, 1561, 1781; -Boğazı 1005, 1651; -bölgesi 1007; -Müstahkem Mevki Komutanı 325, 433, 435, 545, 1619, 1629, 1633, 1635, 1641, 1647, 1681, 1685, 1689, 1697, 1701, 1751, 1755, 1757, 1761, 1763, 1785, 1915. bkz. Şevket Bey, Galatalı; -sancağı 1005.

Çankaya. Ankara'da cumhurbaşkanlığı köşkünün bulunduğu semt. Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı'nda yerleşerek ölümüne dek oturduğu yer. [N] 298, 898, 1056, 1064, 1068, 1070. 1074, 1136. [S] 299, 899, 1057, 1065, 1069, 1071, 1075, 1137.

Çankaya. Mesut. bkz. Mesut Bey (Çankaya).

Çankırı. Kurtuluş Savaşı sırasında Kastamonu'ya bağlı sancak. O zamanki adı: Kângrı. [N] 1524, [S] 1525.

Çapanoğulları. Yozgat'ta eski bir ailenin bireyleri. [N] 602. Çapanoğlu Celâl Bey; - Edip Bey; - Halit Bey; -Salih Bey 602. [S] 603.

Çardak. Denizli'nin ilçelerinden. [N] 686, [S] 687.

çare. umar. bkz. kurtuluş çareleri. **çare-i halâs** [N] 14, 16, 118, 642, 1276, 1290. bkz. halâs çareleri; -necat. bkz. necat; necat ve halâs.

Çarıklı. Hacim Muhittin bkz. Hacim Bey (Çarıklı).

Çarka. Lûtfiye köyü yakınında bir köy. bkz. Lûtfiye köyü. [N] 1602. [S] 1603.

Çarlık Rusyası. [N] 1538. [S] 1539.

çarpışma. musademe. [S] 1821 (Maraş).

Çarşamba. Samsun'un ilçelerinden. [N] 836, 838. [S] 837, 839, bkz. Pontus sorunu.

çaşıt. casus. [S] 187, 693, 1343, 1347, 1519; -lık 393, 673, 687, 729. bkz. casus.

Çatalca. [N] İstanbul'un ilçelerinden. O günlerde sancak. [N] 986, 1796, 1798, 1878, 1902, 1904; -hattı. Balkan Savaşı'nda, Bulgar ordusunun geldiği askerî hat. Kuzeyden güneye doğru. 1000, 1550; - mevki-i müstahkemi. 1878. [S] 987, 1797, 1799, 1877, 1879, 1903, 1905; - hattı 1001, 1051, 1551; - müstahkem mevkii 1879.

Çatalköprü. Adapazarı-Hendek arasında köprü. [N] 572. [S] 573.

Çavdarhisar. Konya'nın Emet ilçesi köylerinden. [N] 668. [S] 669.

Çavdaroğlu, Damat Mehmet Şerif Paşa. bkz. Damat Mehmet Şerif Paşa (Çavdaroğlu).

Çay. Afyonkarahisar'a bağlı bucak. [N] 778, 780. [S] 781, -Bolvadin hattı. Yunan kuvvetlerinin ilerlediği askerî hat. [N] 778. [S] 779.

çay şöleni. Büyük Taarruz'dan önce, olayı gizlemek için, Mustafa Kemal'in Ankara'da çay verdiğini gazetelerle bildirmesi. [N] **çay ziyafeti** 898. [S] 899.

Çayözü. Yozgat yöresinde. [N] 840, [S] 841.

Çekil karyesi. bkz. Çığıl.

çekilme,-miş. istifa (askerlikten, Mustafa Kemal). [S] 65, 85, 91.

Çekürler. bkz. Çöğürler.

çelebi, çelebiler, çelebilik. Mevlâna Celâlettin soyundan gelenler. Mevlevi tarikatının başındakiler. [N] 444, 1192, 1194. [S] 445, 1193, 1195.

Çelebi Cemalettin Efendi (1862-1932). Hacıbektaş şeyhi. T.B.M.M. I.dönem üyesi, ilk başkan vekillerinden. [N] 444. [S] 445.

Çelik, Mehmet Vehbi. bkz. Mehmet Vehbi Bey (Çelik).

Çelikalay, Şükrü. bkz. Şükrü Efendi Hoca (Çelikalay).

çerakize. Çerkezler. [N] 1606. bkz. Çerkez, -ler.

Çerkes. bkz. Çerkez.

Çerkez, -ler. Kuzey Kafkasya boylarından. 1860'ta Türkiye'ye göçmüşlerdir. [N] 412, 596, 840, 1602, 1606, 1612, 1614, 1648, 1652, 1730; - köyleri, kura'sı 1608, 1612, 1616. bkz. Ümera-yı çerakize. [S] 413, 597, 841, 1603, 1607, 1613, 1615, 1617, 1649, 1653, 1731; - beyleri 1607; - köyleri 1609, 1613, 1617.

Çerkez Ali Sait Paşa. bkz. Ali Sait Paşa (Akbaytugan).

Çerkez Bekir. bkz. Bekir Bey (Sıtkı).

Çerkez Ethem, - - Bey (1885-1948). Küçük Zabit (assubay) Mektebi'nde okudu. Kurtuluş Savaşı başlarında Kuva-yi Seyyare (gezici kuvvetler) adıyla anılan birliklerin (1.Kuva-yi Seyyare, sonra -kendi deyimiyle- Umum Kuva-yi Seyyare) komutanı. Bu kuvvetler ile birçok ayaklanmaları bastıra-

rak yararlı olmuş; ancak, düzenli ordu konusunda İsmet (İnönü) Bey'e karşı gelmiş. ayaklanmış; gönderilen birliklere yenilerek 1921 yılının ilk günlerinde Yunanlılara sığınmış; Yüzellilikler listesi uyarınca yurt dışına çıkarılmış, bir daha Türkiye'ye gelmemiştir. [N] 596, 602, 628, 630, 632, 664, 668, 684, 686, 692, 694, 696, 698, 700, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 728, 730, 732, 734, 738, 1134; - - Kuvve-i Seyyaresi 686; - - Müfrezesi 596, 602, 630, 664; - - kuvvetleri 732, 734, 736, 738; - - ve kardeşleri 668. bkz. Çerkez Reşit; Çerkez Tevfik; - - ve Tevfik Bey müfrezeleri 630, 632. [S] 597, 603, 629, 631, 663, 665, 669, 685, 687, 693, 695, 697, 699, 701, 705, 707, 709, 711, 713, 715, 717, 719, 721, 729, 731, 733, 735, 737, 739, 1135; - - birliği 597, 603, 631, 665; - - Kuvve-i Seyyaresi 627; - - kuvvetleri 733, 735, 737, 739; - - ve kardeşleri. bkz. Çerkez Reşit, Çerkez Tevfik; - - ve Tevfik Bey 629.

Çerkez Hikmet. bkz. Hikmet, Çerkez.

Çerkez İbrahim. İstanbul hükümetinin İzmit mutasarrıfı. [N] 596, [S] 597.

Çerkez Kara Mustafa. Yenihan-Kaman ayaklanmasının elebaşılarından. [N] 600. [S] 601.

Çerkez Kâzım. Emekli binbaşı. İzmit Heyet-i Merkeziyesi ikinci başkanı. [N] 1604. [S] 1605.

Çerkez Reşit Bey. (1877-1951). Çerkez Ethem'in ağabeyi. T.B.M.M. I.dönem Saruhan milletvekili iken düşürüldü. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarıldı. [N] 568, 628, 632, 684, 696, 698, 700, 702, 705, 710, 712, 714, 716, 718, 720, 722, 724, 726, 728, 734, 738, 1134. [S] 525, 569, 629, 663, 667, 699, 701, 703, 705, 711, 713, 715, 717, 719, 721, 723, 729, 739, 1135. bkz. Çerkez Ethem; Çerkez Tevfik.

Çerkez Tevfik Bey. (Mehmet, 1879-1946). Yüzbaşı. Çerkez Ethem'in büyük ağabeyi, onun yokluğunda Kuva-yi Seyyare komutan vekili. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarıldı. 1938 bağışlanmasında Türkiye'ye döndü, burada öldü. [N] 628, 630, 632, 664, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 696, 698, 700, 704, 706, 708, 716, 720, 734, 738. bkz. Çerkez Ethem; Çerkez Reşit. [S] 629, 631, 633, 665, 685, 687, 689, 691, 695, 699, 701, 705, 707, 709, 711, 717, 735, 739.

Çerkezköyü, - müfrezeleri. Tekirdağ'ın ilçelerinden. [N] 1796, 1800. [S] Çerkezköyü; - birlikleri 1797, 1801.

Çeşitli mezheplerin ayrıcalıkları. mezahib-i muhtelife imtiyazatı. [S] 333.

çete, -ler. Genellikle Anadolu eylemine karşı, bu arada Anadolu yararına çeteler; Pontus çeteleri. (çetelerimiz) [N] 392, 398. (karşıcıl) 224, 416, 434, 438, 762, 786, 838, 1134, 1342, 1344, 1616, 1618, 1620, 1654, 1796, 1888; çete tabiri 1688; çeteci (Bekir). bkz. Bekir (Sıtkı); **çeteciler** 838, 1612; **çetecilik** 836; 1650. [S]

(çetelerimiz) 393, 399; (karşıcıl) 3, 25, 417, 435, 439, 763, 787, 839, 1135, 1343, 1345, 1617, 1619, 1621, 1655, 1797; -deyimi 1889; - çeteciler 839, 1633; **çetecilik** 837, 1651. bkz. (çeteler) Arnavut Küçük Aslan çetesi; Aynacıoğulları; Büyük Aslan çetesi; düşman çeteleri; Eftalidi çetesi; eşkıya çeteleri; fesat çeteleri; gayri müslim çeteler; Gümülcineli İsmail çetesi; Kara Aslan çetesi; Köroğlu çetesi; Küçük Aslan çetesi; müslim ve gayrı müslim çeteler; müsellâh çeteler; Pontus Rum çeteleri; Rum çeteleri; Sadık çetesi.

Çetine. Yugoslavya'da kent. Eski Karadağ kırallığı merkezi. Mustafa Kemal'in ataşemiliteri olduğu kent. [N] 1550. [S] 1551.

Çetinkaya, Ali. bkz. Ali Bey (Çetinkaya).

çevreler. mahafil. [S] 767, 1435, 1619. bkz. yabancı çevreler.

Çığıl köyü. Konya'nın Ilgın ilçesi köylerinden. [N] 662. [S] 663.

çıkar. menafi, menfaat. [S] 671, 673, 683, 723, 741, 761, 765, 969, 1125, 1143, 1371, 1401, 1445, 1599, 1699, 1727.(yabancı): 869, 1007 (Asuri-Keldani), 1291, 1393, 1399. bkz. ulusal çıkarlar; ulusun ve ülkenin çıkarları; ülke çıkarları; ülke ve ulusun çıkarları; ülkenin yüksek çıkarları; yurdumun çıkarları; yurdun yüksek çıkarları.

Çınar, Vasıf. bkz. Vasıf Bey (Çınar).

Çiçerin. (Georgiy Vasiliyeviç, 1872-1936). Kurtuluş Savaşı sıralarında Sovyet Rusya dışişleri bakanı. [N] 448. [S] 649.

Çiftçiler Derneği. bkz. Türk Derneği.

Çiftehan. Niğde ili Ulukışla ilçesinin bucağı. [N] 1448. [S] 1449.

Çin. [N] 944, 1178, 1838, 1848, -Denizi 1852; - hududu 1848. [S] 945, 1179, 1839, 1849. - Denizi 1853; - sınırı 1849.

Çine. Aydın'ın ilçelerinden. [N] 30, 192, 1224, 1294, 1354. [S] 31, 193, 1225, 1295, 1355.

Çivril. Denizli'nin ilçelerinden. [N] 594, 604. [S] 595, 605. bkz. Çopur Musa.

Çobanlı. Cevat. bkz. Cevat Paşa (Çobanlı).

çoğunluk. ekseriyet. [S] 135, 297, 1063, 1095, 1885. bkz. Müslüman çoğunluğu; Rum çoğunluğu; salt çoğunluk; Türk çoğunluğu; - grubu (Meclisi Mebusan) 529, 533; - partisi 803 (T.B.M.M.) 803.

Çolak Hüseyin Selâhattin Bey. bkz. Selahattin Bey, Çolak (Köseoğlu).

Çolak İbrahim Bey (Çolak, 1878-1944). Binbaşı, Albay. 2. Kuvve-i Seyyare, 3.Süvari Tümeni komutanı. T.B.M.M. II-V.dönemler Bilecik (Ertuğrul) üyesi. [N] 598; - müfrezesi 602. [S] 599; - birliği 603.

Çolak Salâhattin. bkz. Salâhattin Bey, Çolak (Köseoğlu).

Çopur Musa. Çivril'i basan haydut. [N] 604; - hadisesi 604. [S] 605; -olayı 605.

Çopur Yusuf. Erbaa dolaylarında ayaklananlardan. [N] 602, 840. [S] 603, 841.

çorbacı. Hıristiyan ileri gelenlerine verilen ad. bkz. İstelyanos çorbacı.

Çorlu Tekirdağ'ın ilçelerinden. [N] 540, 1796, 1798. [S] 541, 1797, 1799.

Çorum. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya bağlı sancak. [N] 218, 238, 594, 610, 1420; - mebusu 611. bkz. Fuat Bey; - mutasarrıfı 218. bkz. Samih Fethi Bey; - tertib-i hainanesi 1442. [S] 219, 239, 595, 611, 1421; - hayınlık düzeni 1443; - milletvekili 611; - mutasarrıfı 219.

Çöğürler. Kütahya'nın merkez bucağına bağlı köy. [N] 780. [S] 781.

çökertme (içeriden). [S] 677; **çökme** 133, 481. **çöküş** 5, 29, 317, 481; - dönemi 1855. (N'ta: inhilal; inhitat; izmihlal).

Çukurova. Adana ovasının güneybatı kesimi. bkz. Kilikya, - bölgesi [N] 1722 d. [S] 327, 373, 767; - bölgesi 1723.

Çulhazade Kadri. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nden. [N] 1206. [S] 1207.

Çumra. Konya'nın ilçelerinden. [N] 662. [S] 663.

Çürüksulu Mahmut Paşa (1865-1930). Osmanlı Âyan (senato) üyesi. İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu'nda. [N] 136, 394, 410, 1674, 1676, 1764. [S] 137, 395, 411, 1675, 1677, 1765.

çürümüş bir hanedan. [N] 1106. bkz. hanedan.

D

D.B.K. 91/3. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ilkinde, adı gizlenmiş kişinin simgesi. [N] 392. [S] 393.

D.B.R. 3/141. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on birincisinde, adı gizlenmiş kişinin simges. [N] 400. [S] 411.

D.B.S. 40/5. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on ikincisinde, adı gizlenmiş kişinin simgesi. [N] 400. [S] 401.

dağ topu. cebel topu. [S] 599, 663, 713, 1013.

dağılış, dağılma. izmihlal. [S] 301, 307, 309, 1793. bkz. batış ve dağılış.

dağıtılış, dağıtma, dağıtılma. [S] 501, 1095. bkz. Meclisi dağıtma hakkı. (N'ta: fesih).

dağı, bağı. ilkel, yabanıl gibi anlamlarda. [N] 304, 1340. bkz. değersiz bir asker (M.Kemal).

dahilden inhilâl ettirmek politikası. İçeriden çökertme politikası [N] 676. **dahili** asayiş. 1724. bkz. asayiş. - cephe 182. bkz. haricî cephe; zahiri cephe; - düşmanlar 790, 1628, 1630, 1792; - ifsadat 678; bkz. fesat; ifsat; - ihtilalat 628; - **isyanlar** 594, 596, 618, 622, 626, 660, 674, 676, 84. bkz. isyanlar; - mesail 1102; - siyasetimiz 1734; bkz. siyaset-i dahiliye; - vaziyet. 748. bkz. vaziyet-i dahiliye; - ve harici bedhahlar 1196. bkz. bedhah...; - - - düşmanlar 1404, 1630. bkz. düşman; - - - istiklal 142, 150, 152, 1508. bkz. istiklal; - - - siyaseti 1284. bkz. siyaset-i dahiliye ve hariciye; - - - vaziyet 284. bkz. dahilî ve haricî vaziyet; vaziyet-i dahiliye ve hariciye; vaziyet-i hariciye; - dahilî ve haricî vezaif-i mühimme 1064. - **dahiliye** (tamlamalarda) 142,

144, 240, 308, 310, 324, 388, 406, 408, 584, 586, 688, 896, 1158, 1390, 1418, 1492, 1494, 1528, 1576, 1578, 1584, 1670, 1672, 1722, 1724, 1792.

Dahiliye Müsteşarı. bkz. Dahiliye Nezareti Müsteşarı.

Dahiliye Nazırı. İstanbul hükümetinde içişleri bakanı. [N] 10, 48, 52, 170, 174, 176, 186, 206, 224, 238, 254, 264, 304, 316, 348, 352, 354, 356, 378, 382, 384, 386, 388, 408, 418, 434, 442, 450, 454, 472, 476, 512, 516, 534, 536, 538, 678, 703, 738, 1320, 1322, 1326, 1342, 1344, 1348, 1352, 1370, 1372, 1374, 1422, 1426, 1442, 1444, 1480, 1492, 1494, 1520, 1522, 1554, 1556, 1566, 1628, 1658, 1668, 1704, 1706, 1718, 1746, 1760, 1764, 1768, 1770, 1772; - - vekili. bkz. Adil Bey; Ali Kemal; Damat Şerif Paşa; Mehmet Ali Bey; Mustafa Arif (vekil); Tevfik Hamdi (aday). [S] 11, 49, 53 171, 175, 177, 187, 207, 225 255, 265, 277, 305, 317, 349 353, 355, 357, 379, 383, 385 387, 389, 409, 419, 435, 443 451, 455, 473, 477, 513, 517, 535, 537, 679, 703, 739, 1321, 1323, 1327, 1343, 1345, 1349, 1353, 1371, 1373, 1375, 1423, 1427, 1443, 1445, 1481, 1493, 1495, 1521, 1523, 1555, 1557, 1567, 1629, 1659, 1669, 1683, 1705, 1707, 1719, 1747, 1761, 1765, 1769, 1771, 1773. (Nazır adları, yukarıda verildi).

Dahiliye Nazırlığı (Nezareti). [S] 39, 49, 51, 53, 55, 81, 105, 107, 173, 177, 233, 257, 303, 331, 357, 375, 383, 385, 409, 417, 441, 451, 539, 681, 127, 1239, 1349, 1431, 1439, 1553, 1567, 1615, 1671, 1673, 1683, 1771, 1773, 1873; - (Nazırlığı) Müsteşarı 331, 353, 383, 409, 1771, 1773. bkz. Faik Âli Bey; Keşfi Bey.

Dahiliye Nezareti. İstanbul hükümetinin içişleri bakanlığı. [N] 10, 38, 48, 50, 52, 54, 80, 104, 106, 172, 174, 176, 232, 256, 302, 330, 374, 382, 384, 408, 416, 440, 450, 538, 680, 1236, 1238, 1348, 1430, 1438, 1552, 1566, 1614, 1670, 1672, 1682, 1770, 1772, 1872; - (Nezareti) Müsteşarı 330, 382, 408, 512, 1718, 1770, 1772. bkz. Faik Âli Bey; Keşfi Bey; - Nizamnamesi 880. [S] bkz. Dahiliye Nazırlığı.

Dahiliye Vekâleti. Ankara hükümetinde içişleri bakanlığı. [N] 516, 620, 638, 640, 644, 670, 672, 676, 820, 840, 1062, 1064. bkz. (S'de): İçişleri Bakanlığı.

Dahiliye Vekili. İçişleri Bakanı. [N] 662, 674, 724, 862, 1062, 1152, 1156, 1158, bkz. Adnan Bey; Fethi Bey; Recep Bey; Refet Bey (Paşa).

daimi bir ordu. düzenli bir ordu. [N] 1592.

daire-i intihabiye. seçim bölgesi. [N] 370, 632, 646,964, 1056, 1142, 1144; - - leri halkı 966.

dalâlet. sapkınlık. [N] 1196.

Dalbaşar, Kenan. bkz. Kenan Bey (Dalbaşar).

dalkavukluk. tekâpu. [S] 483.

damat (halife damadı). [S] 1107. **damad-ı** hilafetpenahi. [N] 1106. bkz. Enver Paşa.

Damat Ferit Paşa (1853-1923). Osmanlı Devleti'nin son yıllarında beş kez sadrazamlık yapmış sivil devlet adamı. (19.5. - 1.10.1919, 5.4.- 17.10.1920). Sèvres Antlaşmasını imzalayan kurulda başdelege. T.B.M.M.'nin gizli oturumlarından birinde idama yargılandı. 1922'de yurt dışına kaçtı. Nice'te öldü. [N] 2, 10, 38, 40, 90, 96, 100, 126, 138, 148, 158, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 204, 210, 212, 218, 228, 234, 238, 240, 242, 244, 246, 250, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 274, 276, 280, 302, 306, 308, 310, 316, 318, 320, 348, 350, 352, 354, 378, 380, 382, 392, 394, 408, 464, 466, 472, 478, 488, 514, 530, 532, 536, 538, 560, 592, 594, 610, 676, 682, 740, 768, 890, 918, 992, 1260, 1292, 1348, 1350, 1352, 1354, 1356, 1372, 1386, 1388, 1392, 1394, 1396, 1402, 1404, 1426, 1442, 1444, 1446, 1448, 1452, 1456, 1460, 1468, 1500, 1502, 1538, 1542, 1622, 1672, 1704, 1708, 1724, 1730, 1736, 1738, 1784, 1786, 1788,1790, 1814, 1816; - - - hükümeti 238, 594, 610, 676, 1444; - - - - nin sukutu 320, 1396. - - - kabinesi, -leri 158, 228, 244, 250, 256, 260, 274, 276, 280, 304, 316, 318, 348, 380, 382, 408, 472, 478, 592, 594, 992, 1352, 1354, 1362, 1380, 1390, 1394, 1396, 1398, 1402, 1404, 1410, 1418, 1420, 1426, 1428, 1430, 1442, 1444, 1446, 1452, 1456, 1458, 1476, 1478, 1484, 1492, 1494, 1500, 1512, 1514, 1516, 1528, 1536, 1542; - - - zihniyeti 1672. [S] 3, 11, 41, 91, 97, 101, 127, 139, 149, 159, 185, 187, 189, 193, 195, 205, 211, 213, 229, 235, 239, 241, 243, 245, 247, 251, 253, 255, 257, 259, 261, 263, 275, 277, 281, 303, 307, 309, 311, 317, 319, 321, 349, 351, 353, 355, 379, 381, 383, 393, 395, 409, 465, 467, 473, 479, 489, 515, 531, 533, 537, 539, 561, 593, 595, 611, 677, 683, 741, 769, 891, 919, 993, 1261, 1293, 1349, 1351, 1353, 1355, 1357, 1373, 1387, 1389, 1393, 1395, 1397, 1403, 1405, 1427, 1443, 1445, 1449, 1453, 1457, 1459, 1461, 1469, 1501, 1503, 1539, 1543, 1623, 1773, 1705, 1709, 1725, 1731, 1737, 1739, 1785, 1787, 1789, 1791, 1815, 1817; - - - anlayışı 1673; - hükümeti 159, 229, 245, 251, 257, 261, 275, 277, 281, 305, 311, 317, 319, 349, 381, 383, 409, 473, 479, 593, 595, 1353, 1355, 1363, 1381, 1391, 1395, 1397, 1399, 1403, 1405, 1411, 1419, 1421, 1427, 1429, 1431, 1443, 1445, 1447, 1453, 1457, 1459, 1477, 1479, 1485, 1493, 1495, 1501, 1513, 1515, 1517, 1529,1537, 1543. - - - kabinesi, -leri 1353, 1355, 1391 N'taki "kabine" sözcükleri genellikle S'de "hükümet" olarak çevrilmiş bir ikisi "kabine" olarak kalmıştır; - - - hükümetinin düşmesi 321, 1397.

Damat Mehmet Şerif Paşa (Çavdaroğlu, 1874-1958). İstanbul'da Ali Rıza Paşa hükümetinde Dahiliye Nazırı. 1924'te Osmanoğulla-

rı ile birlikte yurt dışına çıktı. Yazar, çevirmen. [N] 302, 304, 316, 348, 352, 374, 378, 382, 384, 386, 388, 408, 434, 442, 454, 472, 476, 512, 516, 538, 1550, 1554, 1556, 1566, 1658, 1668, 1704, 1706, 1718, 1746, 1760, 1768, 1770, 1772. [S] 303, 305, 309, 317, 349, 353, 381, 385, 387, 389, 409, 435, 443, 455, 473, 477, 513, 517, 539, 1551, 1555, 1557, 1567, 1659, 1669, 1705, 1707, 1719, 1747, 1761, 1767, 1769, 1771, 1773.

Danışma Kurulu. şûra. [S] 527, 1231, 1259. bkz. Askerî Danışma Kurulu; Bayındırlık Danışma Kurulu; **danışmanlar** [S] 703, 761, 1025.

Danıştay. Eski adı: Şûra-yi Devlet. [S] 1157 (Ankara).

Danimarka sefareti. [N] 1400; - sefiri 1786. [S] 1401; - elçisi 1787.

Danişmend. İsmail Hami. bkz. İsmail Hami Bey (Danişmend).

darağacı. idam sehpası. [S] 847. bkz. asılma; idam; ölüm yargısı.

darbe. baskın. [N] 82, 84.

Darıca Rum bekçileri. Kocaeli'nin Gebze bucağında. [N] 420, 426, 1684; - Rumları 424. [S] 421, 427, 1685; - Rumları 1425.

Darıdere. Bulgaristan'da bir Türk köyü (?). [N] 1878, 1882. [S] 1879, 1883.

Dar ül-Hilafe. Dar ül-hilafet-ül aliyye. Halifeliğin merkezi. İstanbul. [N] 450, 454, 522, 930. [S] 931 d. bkz. Deraliye; Dersadet; İstanbul.

Dar ül-muallimat. Kız öğretmen okulu. Batı Trakya'da. [N] 1800.

daskal. Yunanca: daskalos'tan; erkek öğretmen. [N] 1796. [S] 1797.

dava. [N] 130, 132; **Dava Vekilleri Cemiyeti.** Dava işlerini izleyenlerin Bursa'daki derneği. 1568; - **davamız** 130, 132, 559; **dava-yı** milli 510, 762, 770, 814, 854. bkz. milli dava; - mukaddes, - mukaddesemiz. 884, 1836, 1838. [S] 131, 133, 559, 1837. bkz. ulusal dava; **Dava Vekilleri Derneği** 1569.

dayanç ve karar. bkz. ulusal dayanç.

dayanışma. tesanüt. [S] 41, 339, 513, 515, 949.

Dayanışma Grubu. bkz. Tesanüt Grubu.

De Brock. Sir. Amiral. İngiltere Akdeniz Filosu Genel Komutanı. [N] 922. [S] 923.

De Caix (Du Caix, Duquest?). İstanbul'da Fransız Yüksek Komiserliği Müsteşarı. [N] 608. [S] 609.

Dedeağaç. Yunanistan'da, Batı Trakya'da liman kenti. [N] 1794, 1878, 1882, 1884, 1896, 1898, 1908, 1910. [S] 1795, 1879, 1883, 1885, 1895, 1897, 1899, 1909, 1911.

dedeler. Mevlevi deyimi. Çile çeken derviş. Bektaşilikte: Dede baba. Bu sanlar da, 30 Kasım 1925 günü çıkarılan yasa ile yasaklanmıştır. [N] 1194. [S] 1195. bkz. babalar; müritler; şeyhler.

Defrance. İstanbul'da Fransız siyasal temsilcisi. [N] 38. [S] 39.

defterdar. ilin maliye işlerine bakan görevli. bkz. Ferit Bey (Törümküney).

Defterhane Emini. Osmanlı Devleti'nde bütün toprak kayıtlarını

içeren defterlere bakan bölümün başı. [N] 538. [S] 539.

değer. [S] 1517; **değersiz** bir asker. Mustafa Kemal'i, İstanbul'da, başkaldırmış (dağı, bağı) değersiz bir asker (simple soldat) sayan romancıların deyimi. [S] 305.

Değirmendere. Kocaeli'nde, Gölcük'te bucak. [N] 346, 1616. [S] 347, 1617.

değiştirim sözleşmesi. mübadele mukavelenamesi. [S] 1583. **değiştirilme,** toprak ve halk. bkz. Anayasa'yı değiştirme; göçmenlerin değiştirilmesi.

delail-i tarihiye. tarihsel kanıtlar. [N] 1838.

delege,-ler. murahhas. (Türkiye içinde) [S] 15, 29, 43, 63, 83, 87, 93, 103, 111, 113, 115, 117, 139, 147, 155, 203, 253, 285, 647, 1233, 1253, 1267, 1283, 1285, 1287, 1291, 1293, 1295, 1297, 1379, 1383, 1395, 1399, 1403, 1405, 1447, 1477, 1479, 1505, 1537, 1571, 1573, 1803, 1885, 1901, 1905, 1909; (dışarıya) barış konferansı 261, 271, 333, 407, 1223, 1405, 1503, 1585, 1705, 1739, 1771, 1835; Lozan Konferansı 1019, 1023; (yabancılar) 611, 759, 773, 1017, 1023, 1027, 1039; - seçimi 81; **-ler** kurulu 743, 773, 785, 787, 829, 831, 909, 915, 935, 963, 1031, 1037, 1041, 1043, 1047, 1053, 1057, 1209, 1399, 1543, 1909; (yabancılar) 959, 961, 1039; - - başkanı 787, 789, 831, 909, 911, 1025. bkz. Bekir Sami Bey; İsmet Paşa; - - başkanlığı 909, 911, 1025, 1053. bkz. İsmet Paşa. bkz. Anadolu ve Rumeli delegeleri; barış delegeleri; Batı Anadolu delegleri; Batı Trakya delegeleri;Erzurum halkı delegeleri; Gümüşhane delegeleri; Lozan (Konferansı) delegeler kurulu; Osmanlı delegeleri; Rumeli delegeleri; Trabzon delegeleri; Türk delegesi; ulusal eylem İstanbul delegesi; Uzunköprü delegelerimiz. (yabancı) Amerika delegesi; Fransa delegesi, Fransız delegesi; İngiliz delegesi; İtalya delegesi; İtilaf delege kurulları; İtilaf Devletleri delegeleri; Japonya delegesi; Yunan delegeler kurulu.

Deli Hacı. Zile yakınlarında ayaklananlardan. [N] 602, 840. [S] 603, 841.

Deli Hasan. İç ayaklanmalarda adı geçer. [N] 840. [S] 841.

Deli Ömer çetesi. Yozgat yakınında ayaklanan çete. [N] 602. [S] 603.

Delibaş. Konya'da ayaklanan, kente birkaç gün egemen olan haydut. [N] 662. [S]. 663.

Demange. Fransız albayı. [N] 34, 1228 d. [S] 35, 1229.

Demirci Efe, - Mehmet Efe (Demirciefe, 1885-1951). Kurtuluş Savaşı'nda Aydın cephesi Kuvayi Milliye komutanı. Bir ara ayaklanmışsa da bağışlanmıştır. [N] 380, 606, 706, 714, 1176, 1675, 1710. [S] 381, 607, 707, 715, 1177, 1675, 1711.

demiryolları. hutut-ı hadidiye; şimendifer. [S] 153, 441, 443, 449, 451, 563, 595, 779, 935, 959, 1005, 1215, 1723, 1879; - hatları 1725; 1879; - ulaştırması 547. bkz. Ankara-Ereğli demiryolu; Ankara-Eskişehir demiryolu; Bandırma-Soma demiryolu; Ereğli

demiryolu; Keller-Diyarbekir demiryolu.

demokrasi. [N] 1162, 1168, 1170, 1174, 1178; - esasatı 1174; **demokratlık** 1168, 1174. [S] 1163, 1169, 1171, 1175, 1179; - ilkeleri 1175; **demokratlık** 1169, 1175. (Halk Fırkası'nın). bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın demokratlığı.

denetim, denetleme. murakabe. [S] 89, 329, 515, 865, 867 (yabancı) 1533, 1594, 1637 (düşman), 1723, 1909 (yabancı); - hakkı, -ları 329, 1011; - komisyonu 1015. bkz. kara, deniz ve hava denetleme komisyonları (yabancı); - kurulu, -ları 455, 867, - kuvveti 517; - yetkisi 521. bkz. Fransız denetimi; İtilaf Devletleri denetimi.

denge. muvazene. [S] 89, 327, 1403 (Avrupa), 1533.

Denikin Ordusu. Rusya'da, Bolşeviklere karşı şavaşan generalin ordusu. [N] 1258, 1762, 1776, 1778. [S] 1259, 1763, 1777, 1779.

deniz. - albayı. [S] 333. bkz. Ali Rıza Bey; - erleri 551 (İngiliz); - kuvvetleri 369 (İngiliz), 1015 (Türk); - yolları 1067. bkz. kara, deniz ve hava denetleme komisyonları.

Denizli. Kurtuluş Savaşı sırasında Aydın'a bağlı sancak. [N] 12, 674, 1218, 1374, 1376, 1406, 1418, 1424, 1524, 1558; - Mebusu 1154. bkz. Necip Ali Bey, [S] 13, 327 d, 675, 1219, 1375, 1377, 1407, 1419, 1425, 1525, 1559; - Milletvekili 1155. bkz. Necip Ali Bey (Küçüka).

depo kıtaatı. Savaş sırasında yitikleri gidermek için menzil alanında bulunan bütünleyici birlikler. [N] 668, 1012. [S] depo birlikleri 669, 1013.

Deraliye. İstanbul'un adlarından biri. [N] 174, 272, 504, 548, 1208, 1432, 1544, 1756, 1772. bkz. Darülhilafe; Dersaadet; İstanbul; makarr-ı hilafet... [S] bkz. İstanbul.

Derbent. Kocaeli'nin merkezi İzmit'in ilçelerinden. [N] 1608. [S] 1609.

Derince. İstanbul-İzmit arasında demiryolu istasyonu. [N] 550. [S] 551.

Derne Kuvvetleri Kumandanlığı. Mustafa Kemal'in Trablusgarp'ta komutanlığı (1912).[N] 1550. [S] 1551.

dernek. cemiyet. [S] 137, 305, 391, 527, 605, 633, 983, 1211, 1279, 1281. (Burada, genel olarak verilmiştir. Dernek adları listesini "cemiyet" maddesinde arayınız.)

Dersaadet. İstanbul'un adlarından biri. [N] 4, 66, 74, 96, 100, 122, 132, 134, 136, 138, 158, 188, 204, 226, 252, 322, 324, 330, 338, 350, 414, 426, 430, 432, 452, 454, 476, 508, 534, 544, 554, 556, 572, 730, 744, 748, 764, 766, 1206, 1230, 1244, 1250, 1258, 1268, 1270, 1338, 1358, 1384, 1388, 1422, 1424, 1464, 1474, 1476, 1478, 1488, 1518, 1550, 1558, 1576, 1590, 1604, 1608, 1620, 1626, 1628, 1634, 1638, 1640, 1680, 1684, 1692, 1696, 1698, 1700, 1706, 1748, 1808, 1814, 1816, 1830, 1834, 1888, 1890, 1900, 1914; - Heyet-i Merkeziyesi 1688, 1696; - matbuatı 1520. bkz. matbuat; - - sansürü 1518. bkz. sansür -

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mümessili 1604; - Posta ve Telgraf Müdiriyet-i Umumiyesi 1802; - Telgrafhanesi 1822. bkz. Darülhilafe; Deraliye; İstanbul; makarr-ı hilafet... [S] bkz. İstanbul.

Dersim. Bugünü adı: Tunceli. Kurtuluş Savaşı sırasında Elaziz'e bağlı sancak [N] 114, 164, 570, 602, 1418, 1422; - aşairi 178. bkz. aşiretler; - Kürtleri 112,114. bkz. Kürtler; - Mebusu 1150, 1154. bkz. Feridun Fikri Bey; - Mutasarrıfı 408; - mutasarrıflığı 218; - mümessili bkz. Şeyh Hacı Fevzi Efendi. [S] 115, 165, 179, 571, 603, 1419, 1423, 1441; - aşiretleri 179; bkz. aşiretler; - Kürtleri 113, 115. bkz. Kürtler; - Milletvekili 1151, 1155. bkz. Feridun Fikri Bey; - Mutasarrıfı, mutasarrıflığı 219, 409; - temsilçisi. bkz. Şeyh Hacı Fevzi Efendi.

Derviş Bey, Paşa (Ahmet, 1884-1932). Binbaşı. Korgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda Süvari Tümeni komutanı. [N] 662, 738. [S] 663, 739.

dervişlik. Tarikat üyeliği. 30 Kasım 1925 günü çıkarılan yasa ile kaldırılan sanlardan. [N] 1192. [S] 1193. bkz. şeyhler; tekkeler.

derya-yi rahmet-i izzet. Tanrının yarlıgama denizi. [N] 1460.

Despere. bkz. d'Esperey, General.

d'Esperey. [N] 1902 d. bkz. Franchet d'Esperey.

destek. [S] 11 (İngiliz). bkz. güdüm.

destek örgütleri. menzil hatları. Ordunun cephe gerisi işleri. [S] 813.

devair-i resmiye. resmî daireler, devlet dairesi. [N] 270.

develi (kuvvet). [N] 604. [S] 605.

devlet. (genel). [N] 130, 296, 480, 560, 586, 880, 896, 924, 948, 1846, 1852; - **lerin** inkıraz ve izmihlâli 481. **devlet (imiz,** Türkiye). 2, 18, 36, 38, 40, 68, 94, 100, 122, 142, 150, 152, 238, 240, 244, 246, 288, 300, 302, 310, 312, 316, 368, 406, 466, 474, 490, 504, 536, 566, 576, 590, 616, 728, 750, 768, 800, 826, 860, 874, 946, 954, 1088, 1106, 1136, 1148, 1150, 1187, 1194, 1258, 1260, 1272, 1284 d. 1288, 1344, 1444, 1514, 1518, 1532, 1542, 1586, 1648, 1652, 1672, 1720, 1726, 1728, 1734, 1766, 1792, 1836, 1856, 1850, 1858; - adamları 240, 1086, 1122; - idaresi 1086. bkz. idare-i devlet; - (in) maliyesi 1172; - mefhumu 802; - millet ve vatanımız 1280; - reisliği 1116. bkz. reis-i devlet; - riyaseti 320 (Vahdettin). bkz. riyaseti-i devlet; - - makamı 1056, 1058, 1096, 1098 (Ankara); - şekli 798. bkz. şekl-i devlet; - ve devletin kalbgâhı 1344; - - memleketin mes'uliyet-i mutlakası (kesin sorumluluk) 1260; - - millet 38, 68, 100, 122, 142, 150, 152, 238, 240, 566, 1434, 1652, 1736, 1836. bkz. millet; - - milletin istiklâli 68. bkz. istiklâl; - - - - ve haysiyeti 20; - - millet-i Osmaniye 554. bkz. Osmanlı...; - - milletimizin baka-yi hayatı 1434; - - - dahilî ve haricî düşmanları 1792. bkz. düşman; - - - - - - istiklâli 158. bkz. istiklâl; - - milletin istiklâl ve haysiyeti 20; - - - istiklâli 68, 370, 442, 476, 490, 1704; - - - istiklâ-

lini tahlis (kurtarma) 370; - - - mukadderatı 68, 1652; - - - sıyaneti (korunması) 1400; - - - tahlisi 516; - - - teşkilâtı 796; - - - timsal-i istiklâli 368. **Devlet-i** Aliye (Osmanlı Devleti) 386, 532, 766; - Aliye-i Osmaniye 1344, 1446, 1506, 1666. bkz. Osmanlı ...; tarih-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye; **devlet-i ebedmüddet.** sonsuza dek yaşayacak devlet. Osmanlı Devleti 240, 1284, 1444; - - - olduk 148; - - - i Osmaniye 1444; devlet-i ecnebiyenin sahabeti (yardımları) 108. bkz. ecnebi devlet...; devleti idare 116; bkz. idare-i devlet; - İslamiye 948; - müstakille (bağımsız) 307; **Devlet-i Osmaniye** 270, 300, 306, 508, 526, 556, 560, 1534, 1556, 1578, 1728, 1892, 1912; - - tarihi 532. bkz. tarih-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye; - Osmaniye'nin merkezi 270; **devletimiz** 1716, 1722, 1726, 1734; - **izin** istiklâli 1286; - malikânesi (Garbi Trakya) 1258; - menafi-i esasiye ve hayatiyesi 1444; - şekil ve mahiyeti 1076. bkz. şekl-i devlet; **devletin** dahilî teşkilatı 584; - - ve haricî istiklâli 142. bkz. istiklâl; (herhangi bir) devletin fennî, sınaî, iktisadi muaveneti 1508; - hakk-ı kazası (yargılama hakkı) 1388; - hayat ve istiklâli 1190; - haysiyet ve şerefi 934; - (bir) iktisadi muavenet ve muzahereti 1584; - - ve fennî muavenet ve muzahereti 1586; - inkısamı 1235 (bölünmesi); - istiklâli 474, 496, 948, 1287, 1854; - menafi-i hakikiyesi 302; - selameti 1518; - istiklâl-i siyasisi 488, 496; (dış) devletin muzahereti 130; - reisi 938, 1070, 1080, 1096. bkz. reis-i devlet; - sahife-i tarihi 1254; - selâmeti 1518; - siyaseti 1172; - siyaset-i dahiliye ve hariciyesi 388; - umur-ı dahiliye ve siyasiyesi 388, 1670 (iştirak kabul etmez); - vahdet-i umumiyesi 1528; **devletlerin** İstanbul süfera (elçiler) mümessilleri 1398; **devletlû.** büyük rütbelilere verilen san. 1502 (Ali Rıza Paşa); 1712 (Mustafa Kemal). bkz. Osmanlı Devleti; Selçuk Devleti; Türk Devleti; Türk ve İslam Türkiye Devleti; Türkiye Devleti; Türkiye-Selçuk Devleti; Yeni Türkiye Devleti.

devletler (dış) [N] 14, 16, 18, 106, 130, 138, 140, 146, 148, 150, 152, 306, 328, 408, 560, 562, 586, 808, 834, 858, 860, 904, 944, 950, 1008, 1010, 1016, 1020, 1022, 1122, 1136, 1138, 1256, 1286, 1288, 1388, 1394, 1396, 1398, 1400, 1402, 1444, 1486, 1532, 1542, 1544, 1568, 1586, 1723, 1728, 1736, 1744, 1746, 1768, 1847; **Devlet-i** Abbasiye 1848. bkz. Abbasiler; **devletlerin** şahsiyet-i maneviyesi 1252. bkz. Acemistan; Afganistan; Almanya; Amerika; Arnavutluk; Avrupa devletleri; Avusturya-Macaristan; Azerbaycan; Belçika; beşeriyete şamil (devlet); bitaraf devletler; Bulgaristan; Büyük Britanya; büyük devletler; cihangirane devlet; cihanşümûl ...; Çin; Danimarka; düşman devletler; Düvel-i İtilafiye (İtilaf Devletleri); Düvel-i Muazzama (büyük devletler); Düvel-i Müte-

life (İtilaf Devletleri);Düvel-i Müttefika (İtilaf Devletleri); ecnebi devletler; Fas; Felemenk (Hollanda); Fransa; galip devletler; Gürcistan; Hindistan; Irak; İran; İslam, İslam-Türk Devleti; İspanya; İsveç; İsviçre; İtalya; İtilaf Devletleri; Japonya; Macaristan; mağlûp devletler; medeni devletler; muhasım devletler; muzahir devletler; Mütelifin; Müttefikler; Polonya; Romanya; Rusya; Sırp-Hırvat-Sloven Devleti; Suriye; Tunus; Ukrayna; üç devlet; Yunanistan. [S] (devlet) (genel). 131, 297, 481, 561, 587, 881, 925, 949, 1847, 1853; **devletlerarası** belge 619; devletlerin yıkılma ve çökme kargaşaları 481. **devlet(imiz, Türkiye).** 3, 19, 37, 39, 41, 69, 123, 143, 153, 239, 261, 289, 301, 307, 311, 313, 317, 327, 339, 369, 407, 467, 475, 491, 505, 533, 537, 561, 567, 577, 591, 729, 751, 769, 827, 875, 927, 935, 947, 949, 951, 955, 957, 1065, 1105, 1107, 1137, 1149, 1151, 1187, 1195, 1253, 1255, 1259, 1261, 1273, 1281, 1285, 1345, 1447, 1543, 1587, 1649, 1653, 1673, 1721, 1727, 1729, 1735, 1737, 1767, 1793, 1851; - adamı 617, 809, 1087, 1101, 1121, 1123; - adamları 63, 77, 95, 241, 617, 799, 801, 803, 809; - başkanı 701, 939, 943, 945, 1071, 1081, 1097, 1107, 1133, 1169; - başkanlığı 321, 1057, 1099, 1107, 1117, 1121; - - katı 1059; - başkenti 563; - biçimi 799, 1071, 1077, 1107, 1119; - büyükleri 95, 615; - gelirleri 143; - (siyasal) görevlileri 397; - gücü 563; - (din ve devlet) haini 339; - hizmeti 277, 307; - işleri 195, 247, 297, 877, 1459, 1557, 1581; - kavramı 803; - kuvvetleri 567; - merkezi 271; - örgütünü değiştirecek kararlar 801; - siyasası 917, 1833; - ulus ve yurdumuz 1281; **devlet ve** ulus 39, 69, 101, 123, 143, 151, 153, 239, 241, 517, 567, 1653, 1653, 1737, 1873; - - - bağımsızlığı 21, 69, 37, 375, 443, 477, 491, 1287, 1705, 1837, 1893; - - - yararı 537; - - ulusu kurtarmak 517; - - ulusumuzun hakları 1285, 1401, 1793; - - - alınyazısı 69; - - - iç ve dış düşmanları 1793; - - - onuru 1515; - yasaları 1563; - yönetimi 1087, 1767; **devletimiz** 1717, 1723, 1735; **devletimizi** ortadan kaldırmak 1011; **devletimizin** biçim ve niteliği 1077; - temel ve yaşamsal çıkarları 1445; - yurtluğu 1259; **devletin** akçalı işleri 1173; - bağımsızlığı 475, 497, 949, 1191, 1287, 1855; - başkanı 1097; - bölünmesi 1235; - (bir) devletin ekonomik ve teknik yardımı 1587; - esenliği 1519; - genel birliği 1529; - gerçek yararları 303; - iç örgütü 585; - iç ve dış bağımsızlığı 143; - iç ve dış siyasası 389, 1151; - içişleri ve siyasası 389, 1671; - kurtarılması 563; - onuru 935; - - ve bağımsızlığı 475; - siyasal bağımsızlığı 489, 497; - tarih sayfası 1255; - varlığı 935; - ve ulusun alınyazısı 1653; - - - bağımsızlığını 371, 385, 443, 477, 491, 1705. bkz. bağımsızlık; - - - bağımsızlık bayrağı 369; - yargılama hakkı 1399; - yaşamı

ve bağımsızlığı 1191; - yönetim biçimini (rejim) değiştirme 583; - yönetimi 1117; **devletlerin** İstanbul elçi ve temsilcileri 1399; **devletli** (devletlû). 1503, 1713. bkz. Osmanlı Devleti; Selçuk Devleti, Türk ve İslam Türkiye Devleti, Türkiye Devleti; Türkiye Selçuk Devleti; Yeni Türkiye Devleti. **devletler** (dış). 15, 17, 131, 139, 141, 149, 151, 161, 307, 329, 409, 481, 561, 809, 835, 859, 873, 897, 915, 951, 1009, 1011, 1017, 1021, 1023, 1139, 1289, 1389, 1395, 1397, 1399, 1401, 1403, 1445, 1487, 1509, 1533, 1543, 1545, 1587, 1711, 1723, 1737, 1745, 1747, 1768, 1847, 1849; **devletlerin** manevi kişilikleri 1253. (yabancı devletler listesi, (N sayfalarının sonunda verilmiştir).

Devlet Şûrası. Şûra-yi Devlet. Bugünkü Danıştay'ın adı, önceleri başlıktaki biçimiyle yürürlükte idi. [S] 539.

devlet-i ebed-müddet. sonsuza değin yaşayacak devlet (Osmanlı Devleti). [N] 148, 240, 1284, 1444.

devr-i inhitat. çöküş dönemi (Osmanlı Devleti). [N] 1854; - tarihî 1804.

devrim. inkılâp. [S] 571, 583, 593, 629, 641, 799, 957, 981, 1057, 1101, 1121, 1179, 1187; - amacı 637; - evresi 415, 537, 569; - güçleri 1121; - tarihi 653, 681, 729, 735, 775; 969; - ülküsü 629; **devrimimiz** 583. bkz. Meşrutiyet Devrimi; Türk Devrimi.

Deyrizor. Suriye'de kent. (1934 basımında: Dirzor). [N] 1734 d. [S] 1735 d.

dış. haricî. [S] - alçaklar 1469; - bağımsızlığımız 143, 1509; - baskı 143; - cephe 853; - durum 129; - düşman 633, 655, 1393, 1631, 1793; - etkiler 1471, - görevliler; - kamuoyu 1793; - kötücüller 1197; - kuvvetler 519; - olay 495; - siyasa 309, 311, 325, 585, 949, 1393, 1577, 1587, 1709, 1735; - yardım 1705.

dışişleri. [S] 619, 745, 1769. **Dışişleri Bakanı.** Ankara Hükümetinde Hariciye Vekili [S] 619, 725, 771, 785, 789, 831, 863, 907, 909, 911, 1051, 1061, 1063; - - vekili 865, 1041. bkz. Celal Bey (Bayar). bkz. Fransa Dışişleri Bakanı; İtilaf Devletleri dışişleri bakanları (867); tarafsız devletler dışişleri bakanları. **Dışişleri Bakanlığı.** Ankara Hükümetinde. Hariciye Vekâleti. [S] 653, 655, 787, 789, 855, 865, 1025, 1089, 1181; - - vekili 865, 1041. bkz. İngiltere Dışişleri Bakanlığı; bkz. hükümetin iç ve dış siyasası, iç ve dış siyasa.

Dicle Grubu. Birinci Dünya Savaşı'nda, Irak'ta. [N] 890, 892. [S] 891, 893. (Alayları: 9, 43, 18, 22; tümenleri: 5, 13, 14).

diktatör. [N] 684; - lük 684, 732, 1476. [S] 685; - **lük** 685, 733, 1477.

dil. lisan. [N] 952. bkz. lisan; Türk dili; Türkçe. [S] 953, 1071 (lisan). bkz. Türk dili; Türkçe.

dilekler. âmal. [S] 285, 339, 1367, 1535, 1765 (ulus, ulusal).

Dimbos (z) - Aksu hattı. Bursa yöresinde. [N] 618. [S] - - kesimi 619.

Dimetoka. Yunanistan'ın kuzeydoğusunda, Meriç kıyısında kent. [N] 1550, 1878, 1884, 1894, 1908, 1910. [S] 1551, 1879, 1885, 1895, 1909, 1911.

din. [N] 198, 338, 552, 768, 950, 952, 954, 1070, 1260, 1344, 1736, 1800, 1840, 1848; - bayrağı 1188; - gayreti 1134; - kardeşleri 402, - oyunu aktörleri 942; - taassubu 1184. bkz. taassup; **din** ve devlet 1162, 1652; -- devlete hizmet; --devletimizin halâsı, selâmeti ve istiklâli 576; --- istihlâsı 1224; -- milletlerini satmış Kürt beyleri 1312; -- şeriat 954. bkz. şeriat; -- vatan haini casuslar (yerli) 1342; **dindar,** dindarca, dindarane 194, 198, 1314, 1514. **dindaşlarım** (vatanperver) 1280; **dindaşlarımız** 1280, 1734, 1470, 1870, 1906; **dinen** 1126; (dinen) müstakil olmak 1736; **dini** alet ve vasıta olarak kullanmak 942; dinî bir mesele 944; din-i İslam 950, 1728, 1840; dini kurtaracak yegâne fırka 1188. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası; din-i Muhammedî 1650. bkz. Muhammed; dinî temayül ve tarafgirlik 130; - vazife 1850; - ve ananevi rabıtalar 14; -- millî teşkilat (fetihte) 1728; -- siyasi haklar 6; --menfaat 1132; - mevaid (vaatler) 1186, 1188, din-i Muhammedî 1650, **dinî,-diniye** tamlamalarda) 126, 246, 270, 1452, 1508; **dinine** merbut 1334; **dinsel** başkan 1588 d; **dinsiz,-ler** 14, 460; - ve milliyetsiz 130 (Amerika); **dinsizlik** 954. bkz. edyan; diyanet. (din ile ilgili başka bkz. maddeleri, S'nin sonunda verilecektir). [S] din. 199, 339, 353, 769, 953, 951, 953, 955, 1071, 1127, 1187, 1261, 1345, 1729, 1737, 1801, 1841, 1849, -adamları 129, 405, 1653; - bakımından bağımsız olmak 1737; -başkanları 1417, 1729; - bayrağı 1189; - bilgini 113, 335, 339, 595, 1133, 1441, 1449, 1497, 1867, 1869; - buyruğu 339, 753; - buyruklarının yürütülmesi 953; - çabası 1135; -, devlet ve uluslarını satmış Kürt beyleri 1313; - duygusu 943; - görevi 185; - işleri 1187; - kardeşleri 403; kitapları 955; - kuralları 463, 955; - kurallarına saygılı 1189. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası; - oyunu oyuncuları 943; -örgütleri 7; -sorunları 951; - ve devlet 577 1653; --devlete hizmet 1259; --- haini 339; -- devletimizin kurtuluşu 1225; -- din kuralları 955; -- düşünce özgürlüğü 953; --gelenek bağları 15; -- hukuk hükümleri 755; -- mezhep özgürlüğü 123, 125, 127; -- soy 553; -- ulusun esenliği; 195; --- ödevi 1453; --uluslarını satmış Kürt beyleri 1313; -- ulusumuzun kurtuluşu 1225; --vicdan anlayışı 235; --yurt hayını çaşıtlar 1343; **dinden** dönme 1845; - yana olma 131; **dindarca** 1515; **dindaş,** -larımız 1281, 1735, 1741, 1871, 1907; **dine** dayalı kanun kitabı 1185 d. bkz. Mecelle; **dini** araç olarak kullanmak 943; - kurtaracak biricik parti 1189. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. **dinsel** amaç 793; - bağnazlık 1185; - cezalar 809; - düşünce ve inançlara saygı 1185, 1187, 1189;

- eğilim 131; - görev 757; -haklar 1509; - kışkırtmalar 1187; - konularda verilen sözler 1187, 1189; - örgütler 1729; - savaş 491; - sorun 945, 951; - söylevler 577; - sözler 199; **-ve** siyasal haklar 7; --- yarar 1133; -- ulusal görev 247; --- örgütler 1729; -- uygar gerçekler 1841; --- yurtsal çabalar 1307; --tören 576; **dinsever** 1189; **dinsiz,-lik.** 15, 461, 955; - ve milliyetsiz 131 (ABD devlet makinası). bkz. ahkâm-ı diniye (dinsel yargılar); - şer'iye; Allah; âyet; cenab-ı Hak; cennet; diyanet; fetva; Hak; halife; Hıristiyanlık; hilafet; Huda; hukuk-ı İslamiye; İslam; Kur'an; kütüb'i şer'iye; Mehdi; Mekke; Mevlâ; Muhammed; müftü; Müslim, Müslüman; nebi; panislamizm; Peygamber; şeriat; şeyhülislam; şiilik; Tanrı; türbeler; Türkiye Devletinin dini; zıllullah. (İlişkin birçok madde, bu maddelerde gösterilmiştir).

Dinişleri (ve Evkaf) Bakanı. Ankara hükümetinde. Şer'iye ve Evkaf Vekili. [S] 725; **-Bakanlığı** 725, 957, 1129, 1131, 1133; **--nın** kaldırılması 957 (3 Mart 1924); - Komisyonu 919, 921.

Dinar. Afyonkarahisar'ın ilçelerinden. [N] 714. [S] 715.

Dinç, Raif Efendi. bkz. Raif Efendi, Hoca (Dinç).

Dispasimas. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

diplomasi. [N] 860; - sahası 902; **diplomatik** mesai 906. [S] diplomatik bağışıklıklar 1023; - sorunlar 907; **diplomatlar** 1081. bkz. Avrupa diplomatları; muafiyet-i diplomatikiye.

direniş, direnme. [S] 121.

Dirik, Kâzım. bkz. Kâzım (Dirik).

Dirliği ve Düzenliği Sağlama Yasası. 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu. [S] 1191.

dirlik ve güven. [S] 195, 353; -, düzenlik ve güven 409; -- düzenlik 407, 553, 623, 723, 1129, 1191, 1193, 1509; -- esenlik 533.

Dirşev. [S] 1277 d; Dirşevli (Dirşulu) Ömer Ağa. Mustafa Kemal'in 1919'da mektup yazdığı kişilerden. [N] 1276. [S] 1277.

Dirşu(?). bkz. Dirşev.

Dirzor. bkz. Deyrizor.

divan (askerî). [N] 620, 1610. [S] 621, 1611; **Divan-ı Âli.** Yüce Divan. [N] 264, 276, 1386, 1518, 1540. **Divan-ı Harp.** Savaş Divanı. [N] 190, 264, 330, 710, 888, 894, 992, 1016; -- Riyaseti 570, 1756; -- meselesi 1756.

Diyale nehri. Irak'ta. [N] 988. [S] 989 (-ırmağı).

Diyanet İşleri Reisi. 3 Mart 1924'te Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nin kaldırılması üzerine kurulan kuruluşun başkanı. [N] 1260. [S] 351. bkz. Rifat Efendi (Börekçi).

diyanet-i celile-i İslamiye [N] 1260; - İslamiye 1130. bkz. İslam.

Diyarbakır. [N] bkz. Diyarbekir.

Diyarbakır. il. [S] 9, 13, 27, 31, 39, 111, 153, 159, 161, 181, 183, 189, 193, 197, 221, 223, 363, 375, 405, 495, 553, 571, 605, 787, 965, 1009, 1073, 1145, 1205, 1209, 1211, 1219, 1231, 1285, 1291, 1295, 1297, 1299, 1305, 1309, 1311, 1321, 1329, 1337, 1353, 1355, 1359, 1361,

1363, 1405, 1407, 1417, 1419, 1423, 1425, 1441, 1513, 1525, 1551, 1553, 1565, 1575, 1579, 1595, 1627, 1647, 1649, 1723, 1743, 1773, 1823; - mektupçusu 1321; - yöresi temsilcisi 1441. bkz. İhsan Hâmit Bey (Tigrel).

Diyarbekir. Diyarbakır. [N] 8, 12, 26, 30, 38, 110, 152, 158, 160, 180, 188, 192, 196, 220, 222, 362, 374, 404, 494, 552, 570, 604, 786, 964, 1008, 1072, 1142, 1144, 1230, 1284, 1290, 1294, 1296, 1298, 1304, 1310, 1320, 1328, 1336, 1352, 1358, 1360, 1362, 1406, 1416, 1418, 1422, 1424, 1440, 1512, 1524, 1550, 1552, 1564, 1574, 1578, 1594, 1626, 1646, 1648, 1742, 1772, 1822; - mektupçusu 1320; havalisi mümessili 1440. bkz. İhsan Hâmit Bey. bkz. Keller-Diyarbekir şimendiferi.

Diyarbekirli Cemil Paşa ailesi. [N] 1296. [S] 1297; - Cemilpaşazade Ekrem. Bedirhanilerden. [S] Cemil Paşaoğlu Ekrem. bkz. Cemilpaşazade (Cemilpaşaoğlu) Ekrem.

Diyarbekirli Hilmi Efendi. Malatya'da Binbaşı Noel ile birlik olanlardan. [N] 1300, [S] 1301.

Diyarbekirli Kâzım Paşa (İnanç, 1880-1938). Samsun valisi. T.B.M.M. IV-V. dönemler İzmir üyesi. General. [N] 612. [S] 613.

doğal haklar. hukuk-ı tabiiye. [S] 1509, 1529.

Doğruer, Sedat. bkz. Sedat Bey (Doğruer).

Doğu. Şark. [S] 75, 81, 83, 131, 461, 537, 561, 639, 655, 717, 829, 867, 869, 909, 1085, 1187, 1189, 1289, 1425, 1901; - Adana bölgesi 609; **-ayaklanması** (1925) 1187, 1189; - bölgesi 653; - durumu 81; - işleri 65, 1259; - olayları 83; - Orduları 1901 (İtilaf Devletleri); - ordumuz 655; - sınırları 653; **-sorunu** 131, 743, 745; - ulusları 583; - ve Batı Anadolu illeri 1267; - daki Kolordu (15. k.) 635. bkz. Yakın Doğu.

Doğu Anadolu. Şarki Anadolu. [S] 113, 121 , 267, 411, 1265, 1279, 1287, 1293, 1379, 1389, 1553, 1677; -- halkı 411; -- illeri 199, 201, 203, 205, 1285, 1291, 1293, 1379, 1383; --illeri Heyeti Temsiliyesi 199, 201, 1371; --illerinin alınyazısı 1401, 1555; ---hakları 1371, 1373; -- Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 203. bkz. Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.

Doğu Cephesi. Şark Cephesi. [S] 633, 641, 653, 893; -- Komutanı 637, 641, 643, 653, 799, 839, 855, 857. bkz. Kâzım Karabekir Paşa;-- komutanlığı 637, 645.

Doğu illeri. Şark vilayetleri. Vilâyat-ı şarkiye. [S] 7, 9, 41, 43, 91, 121, 135, 447, 449, 651, 799, 1005, 1139, 1187, 1209, 1233, 1255, 1259, 1267, 1271, 1283, 1305, 1361, 1393, 1401, 1405, 1477, 1515, 1543, 1555, 1593, 1731; -- Genel Valisi. 643, 645. bkz. Celalettin Arif Bey; -- Müfettişliği 639; -- valiliği. bkz. Doğu Anadolu illeri.

Doğu İlleri Kongresi. Vilayat-ı Şarkiye Kongresi. [S] 63, 77, 123, 139, 1385, 1477. bkz. Erzurum Kongresi.

Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği. bkz. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti.

Doğu Roma İmparatorluğu. [S] 395 yılında ikiye ayrılmış olan Roma İmparatorluğu'nun doğudaki kesimi. Bizans. 585.

Doğu Trakya. Şarki Trakya. Türkiye'de kalmış olan bugünkü Trakya kesimi. [S] 327, 541, 543, 657, 905, 1795, 1799, 1801, 1809, 1811, 1879, 1881, 1885, 1891, 1911; -- alınyazısı 1885; -- Bulgarları 1911; -- Müslüman Komitesi 1799.

Doğubayazıt. bkz. Bayazıt.

Doksan Üç Seferi. bkz. Bin Sekiz Yüz Yetmiş Yedi Seferi.

dokunca ödentisi. bkz. ortaklıklar ödentisi; **dokuncalı** yayın. muzir neşriyat. [S] 1581; - siyasal kuruluş. muzir teşekkül-i siyasi. 1191. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.

dokunulmazlık. masuniyet. [S] 37, 269, 369, 277, 1193, 1259, 1455, 1477, 1509. bkz. halifelik ve padişahlık, Padişahlık dokunulmazlığı.

dokuz ilke. bkz. dokuz umde.

9. R. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların dokuzuncusunda, gizlenmiş bir kişi adının simgesi [N] 398. [S] 399.

dokuz umde. Mustafa Kemal, 7 Aralık 1922'de, basına Halk Fırkası'nı kuracağını açıklamış, o güne değin sonuçlandırdığı işlerin izlencesini dokuz ilkede saptamıştı. [N] 956. [S] - ilke 957.

Dokuzuncu Alay. Eski yıllarla ilgili bir birlik. [N] 892, 986. [S] 893, 987.

Dokuzuncu Fırka (Tümen). 15. Kolordu'ya bağlı; Merkezi Erzurum'da. [N] 12, 1410; 140; --Kumandanı 12, 214, 462, 640, 1410. [S] 13, 463, 1411; -- komutanı 13, 215, 463, 641, 1773. bkz. Halit Bey (Deli Halit Paşa); Rüştü Bey (Paşa).

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi. Mustafa Kemal'in, Samsun'a bu ordu'nun müfettişi olarak gönderildiği. [N] 1216, 1218; -- Müfettişliği 1208, 1212, 1216, 1222, 1224, 1226, 1228, [S] -- Birlikleri Müfettişi 1217, 1219; --- Müfettişliği 1209, 1213, 1217, 1223, 1225, 1227, 1229.

Dokuzuncu Tümen. bkz. Dokuzuncu Fırka (maddesi içinde).

dolaplar (İstanbul'un). entrikalar. [S] 1411. bkz. Ermeni dolapları; Rum ve Ermeni dolapları; yabancı dolapları.

Dolmabahçe Sarayı. İstanbul'da, Boğaziçi'nin Avrupa yakasında, 1853'te Abdülmecit günlerinde yapılan saray. [N] 1860. [S] 1861.

dominyonlar. İngiltere imparatorluğunda, kimi bakımlardan İngiltere'ye bağlı yabancı devletler. [N] 902. [S] 903.

donanma (düşman). [N] 2,408, 522; 1636. [S] 3, 409, 523, 1637.

Donanma Bakanı. bkz. (İstanbul'da) Bahriye Nazırı.

Donanma Cemiyeti. 1909'da, Osmanlı donanmasını kalkındırmak amacıyla kurulan dernek; Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye

Cemiyeti. [N] 330, 440. [S] 331, 441.

dost. [N] 130, 408, 1598, 1894. [S] 131, 409, 1599, 1895; dostluk. [N] 586, 826. [S] 587, 827. bkz. Ermeni dostları; Fransız dostları; İngiliz Muhipler Cemiyeti; Türk dostu; Yunan dostu.

dördüncü barış önerisi. bkz. Dördüncü teklif.

Dördüncü Fırka (Tümen). İkinci İnönü Savaş'ından sonra adı geçer. [N] 780. [S] 781.

Dördüncü Ordu Müşiri. [N] 1628. [S] -Mareşali 1629. bkz. Zeki Paşa.

dördüncü öneri. Lozan Konferansı ile sonuçlanan barış önerisi. [S] 1001. [N] - teklif 1000.

dördüncü sulh teklif. bkz. dördüncü teklif.

Dördüncü Süvari Livası. [N] 778, [S] -- Tugayı 779.

dördüncü teklif. Lozan'da sona eren barış önerisi. [N] 1000. [S] 1001. bkz. birinci barış önerisi; ikinci barış önerisi; üçüncü barış önerisi (sulh teklifatı).

Dördüncü Tümen. bkz. Dördüncü Fırka (içinde).

4.R. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların altıncısında, adı gizlenmiş kimsenin simgesi. [N] 396. [S] 397.

Dört Yüz Otuz Birinci Kanun. 3 Mart 1924 günü kabul edilen, Hilafetin kaldırılmasını gerçekleştiren yasa. [N] 1130, [S] 1131. bkz. hilafet.

Dört Yüz Otuzuncu Kanun. 3 Mart 1924 günü kabul edilen, medreseleri kaldırarak öğretimin birleştirilmesini gerçekleştiren yasa. [N] 1130, [S] 1131. bkz. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (öğretimi birleştirmek).

Dört Yüz Yirmi Dokuzuncu Kanun. 3 Mart 1924 günü kabul edilen, Şeriye ve Evkaf Vekâleti ile, Erkânıharbiye-i Umumiye (Dinişleri, Genelkurmay Başkanlığı) vekâletlerini kaldıran yasa. [N] 1130. [S] 1131. bkz. Şer'iye ve Evkaf Vekâleti; Erkânıharbiye-i Umumiye Vekâleti.

Dörtler Kurulu. Dörtler Meclisi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı Devleti ile yapılacak barışın koşullarını hazırlamak üzere kurulan yüksek meclis. İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşmuştur. [N] 124, 742, 1716 d. [S] 125, 743, 1717 d. bkz. Meclis-i Âli; Paris (Sulh, Barış) Konferansı.

Dörtler Meclisi. (yukarıdaki maddeye bkz.)

Dörtyol. Hatay'ın ilçelerinden. [S] 413 d. bkz. Cebelibereket.

Drama. Yunanistan'da, eski Osmanlı kenti. [N] 1882. [S] 1883.

Droteos. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

dua. [N] 248, 576, 1086, 1462. [S] 249, 577, 1087, 1463 (yakarı).

"dûd-i muannit". bkz. "bir dûd-i muannit".

Dumlupınar. Kütahya'nın Altıntaş ilçesinde köy. [N] 728, 734, 774, 776, 778, 780, 786, 894, 902, 972, 988, 994, -merasimi 1136; -Meydan Muharebesi (1921) 782; (1922) 988; -sırtları 618, 666. [S] 729, 735, 775, 777, 779, 781, 787, 895, 903, 973, 989,

995; -Meydan Savaşı (1921) 783; (1922) 989; -sırtları 619, 667.

Duquest (De Caix, Ducaix ?). Suriye Olağanüstü Komiseri'nin verdiği yetki ile, bizimle ilişki kurmak üzere 1920'de gelen kimse. [N] 608. [S] 609.

Dursubeyzade (Dursunbeyoğlu) Cevat Bey (Dursunoğlu 1892-1970). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum Şubesi üyesi. Erzurum Kongresi üyesi. T.B.M.M. I. VI-VIII. dönemler Kars, Erzurum üyesi. 1961'de açılan Temsilciler Meclisi, T.B.M.M. I (XII.) dönem Erzurum üyesi.[N] 86, 1248. [S] 87, 1249.

Duru, Kâzım Nami. bkz. Kâzım Nami Bey (Duru).

durum. vaziyet. [S] 129, 827, 865, 1007, 1475, 1509. bkz. akçalı durum; askerî durum; Doğu durumu; genel (ve özel) durum; iç (ve dış) durum; siyasal durum.

dünya. [N] 90, 1102, 1118, 1120, 1728; - devletleri 152; - Müslümanları 942. bkz. Müslümanlar; - tarihi 948. bkz. tarih; - dünyada mevcut bütün Türkler 586. bkz. cihan. [S] dünya 91, 561, 585, 587, 925, 1081, 1083, 1085, 1103, 1119, 1121, 1127, 1397, 1729; - devletleri 153; - dini 951; - düşünürleri 1121; - kamuoyu 9, 369, 489, 871, 1395, 1397, 1517, 1569, 1587, 1637; - Müslümanları 945. bkz. Müslümanlar; - ölçüsünde bir birleşme... 949.

Dünya Savaşı. [S] 1053, 1281, 1283, bkz. Birinci Dünya Savaşı; -tarihi 793, 827, 949, 1855, 1857; - uygarlığı 1631. bkz. uygarlık; - da adalet 1399; **-daki** bütün Türkler 587; **-nın** dirliği 1509; - egemeni 949. bkz. birleşik bir dünya devleti; cihan; İslam dünyası; medeniyet dünyası.

Dürrizade Esseyit Abdullah (1887-1923). Kurtuluş Savaşı'nı yeren, Mustafa Kemal ve arkadaşları için idam fetvası vermiş olan Şeyhülislam (fetvası: 13 Nisan 1920). [N] 808. [S] 809.

düstur. ilke. [N] 802, 958; düstur-ı ahlak 996.

düşman (iç ve dış). [N] 12, 20, 22, 24, 26, 30, 32, 36, 50, 106, 146, 150, 160, 176, 192, 226, 256, 270, 292, 306, 312, 316, 322, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 350, 352, 354, 368, 372, 378, 384, 386, 404, 408, 414, 510, 520, 522, 530, 532, 548, 552, 560, 590, 594, 602, 606, 614, 618, 620, 622, 624, 654, 656, 658, 660, 662, 672, 676, 686, 688, 690, 708, 710, 728, 732, 734, 738, 746, 758, 764, 766, 768, 770, 774, 776, 778, 780, 782, 790, 808, 810, 812, 814, 820, 826, 842, 850, 852, 854, 860, 866, 874, 876, 880, 882, 890, 894, 896, 898, 900, 916, 932, 964, 966, 988, 990, 994, 1060, 1098, 1122, 1132, 1134, 1186, 1192, 1196, 1258, 1268, 1272, 1274, 1276, 1278, 1280, 1282, 1284, 1304, 1324, 1342, 1344, 1388, 1392, 1404, 1422, 1470, 1492, 1494, 1528, 1540, 1580, 1584, 1598, 1620, 1626,

1628, 1630, 1636, 1644, 1656, 1674, 1704, 1706, 1728, 1730, 1752, 1792, 1808, 1836, 1858, 1860, 1880, 1882, 1892, 1894; - âmali 752, 758, 1284; - askeri 686; - casusu 92. bkz. casuslar; - cephesi 732, 888, 894; - çeteleri 414, 422. bkz. çeteler; - devletler 408; - donanma topları 1636; - fırkası, -ları 658, 686, 688, 734, 780.bkz. On Üçüncü Düşman Fırkası; - işgali 240, 448, 1444. bkz. işgal; - kıtaatı 904; - kuva-yi asliyesi 898; - kuvvetleri 402, 518, 660, 750, 766; - mıntıkası 602; nokta-i nazarı 1540; - ordugâhı 738; - ordusu 664, 808, 824, 826, 848, 886, 888, 894, 900, 902, 904. bkz. Yunan ordusu; - - Başkumandanlığı 900. bkz. Trikupis; - parası 1344, 1580, bkz. İngiliz parası; para; satılmış, satınlanmış...; - safları 732 (düşmandan yana); - taarruzu 622, 688. bkz. Yunan taarruzu; - tarafından satınalınmış... 1344; - tayyareleri 594; — tazyiki 360, 1640; - tecavüzatı 718; -tekâlif-i şedidesi 1858; - telkinatı 1278, 1282; - teşkilat-ı hainanesi 386; - zabitleri 1388. bkz zabitler (yabancı); -esaret boyunduruğu 342. bkz. esaret;- **düşmanların** hesab-ı menfaati 1290. bkz. menafi; menfaat; düşmanlık 1304; **düşmenan** 1470. bkz. cumhuriyet düşmanları; ecnebi düşmanlar; haricî düşman(lar); millet düşmanı; pây-i âdâ; Türkiye düşmanları; Türkiye'nin düşmanları.

düşman. [S] 13, 21, 23, 25, 27, 31, 33, 37, 51, 107, 147, 151, 161, 171, 177, 193, 227, 257, 271, 293, 307, 313, 317, 323, 337, 339, 341, 343, 345, 347, 351, 353, 355, 369, 373, 379, 385, 387, 405, 409, 415, 423, 429, 449, 451, 459, 473, 477, 479, 511, 517, 521, 523, 531, 533, 549, 553, 561, 591, 595, 603, 607, 615, 619, 621, 623, 625, 655, 657, 661, 663, 665, 667, 673, 677, 687, 689, 691, 709, 711, 729, 733, 739, 747, 759, 763, 765,767, 769, 771, 775, 777, 779, 781, 783, 791, 883, 891, 895, 897, 899, 901, 917, 933, 965, 967, 973, 989, 991, 995, 997, 1031, 1061, 1099, 1113, 1123, 1133, 1135, 1187, 1191, 1193, 1197, 1259, 1269, 1273, 1275, 1277, 1279, 1281, 1283, 1285, 1291, 1305, 1325, 1343, 1345, 1389, 1393, 1405, 1423, 1471, 1493, 1495, 1537, 1539, 1541, 1579, 1581, 1585, 1599, 1627, 1629, 1631, 1637, 1645, 1657, 1675, 1705, 1707, 1729, 1731, 1753, 1783, 1793, 1809, 1837, 1859, 1861, 1881, 1883, 1893, 1895; - ana kuvvetleri 899; - askeri 687, - aşılamaları 1279; - baskısı 361, 1641; - birlikleri 905; - bölgesi 603; - cephesi 733, 889, 895, 901; - çeteleri 415, 423, bkz. çeteler; - denetimi 1637; - devletler 15, 17, 409, 999; - donanması topları 1637; - elindeki yerler 323; - eline geçme 241, 309; - girişimler 415; - görüşü 1541; - istekleri 753, 759, 1285; - işgali 241, 449, 1445. bkz. işgal; - kuvvetleri 387, 403, 509, 519, 651, 751, 767, 939; - ordusu 665, 667, 809, 825, 827, 849, 887, 889, 895,

901; - - Başkomutanı 901, bkz. Trikupis; - (hain) örgütleri 387; - parası 1345, 1581. bkz. İngiliz parası; para; satınalınmış; - saldırısı 623, 689, 719; - subayları 1389. bkz. subaylar; - tümeni, -leri 659, 667, 687, 689, 735, 781; - uçakları 595; **düşmanca** davranışlar 723; - satınalınmış 1345; **-dan** geri alınan ...693; **-larımızın** çıkar hesabı 1291; **-ların** tutsaklık boyunduruğu 1291; - yurdumuza girişi 317; **düşmanlık** 133, 1471, 1529. bkz. cumhuriyet düşmanları; dış düşman; iç düşman; Türkiye, Türkiye'nin düşmanları; ulus düşmanı; yabancı düşmanlar.

düşük hükümet. hükümet-ı sakıta; sakıt hükümet, kabine. [S] 1523, 1633, 1679, 1687.

düşünce,-ler. [S] 483, 611, 677, 765, 855, 903, 975, 1081, 1195, 1893; - akımı 155, 545; - özgürlüğü 953, 955; **-ve** inançlar 955. bkz. dinsel düşünce ve inançlara saygı; - ve uygarlık savaşı 133. düşünen kafalar 853 (Türkiye'nin). (N'ta: efkâr; fikir).

Düşünsel, Feridun Fikri. bkz. Feridun Fikri Bey (Düşünsel).

düşünür ve yazarlar. [S] 53, 1121. (N'ta mütefekkirler, muharrirler).

düşürülme (hükümetin). bkz. düşük hükümeti; hükümetin düşürülmesi.

düvel. devletler. [N] 1400 (Avrupa); - ve millel-i mütemeddine 210. bkz. mütemeddine; **düvel-i** Garbiye. 834.

Düvel-i İtilafiye. İtilâf Devletleri. İngiltere, Fransa, İtalya'nın, Birinci Dünya Savaşı'nda oluşturduğu küme. [N] 1220, 1234, 1258, 1266, 1268, 1288, 1404, 1422, 1428, 1492, 1504, 1506, 1508, 1514, 1520, 1536, 1538, 1580, 1762, 1772, 1778, 1780, 1788, 1826; -- askerleri 1778; -- kuvvetleri 1214, 1260, 1324; -- mümessilleri 1416, 1418, 1428. bkz. mümessiller; **--nin** iktisadi menafii 868. bkz. Düvel-i Mütelife; Düvel-i Müttefika; İtilâf Devletleri.

Düvel-i Muazzama. Büyük devletler. [N] 16, 30, 210, 306, 1230, 1402, 1542, 1556, 1679. bkz. Büyük devletler; İtilaf Devletleri; -- mümessilleri 32. bkz. mümessiller; Düvel-i Muazzama-i Müttefikin. Müttefikler büyük devletleri 1470.

Düvel-i Mütelife. İtilaf Devletleri. [N] 358, 476, 516, 530, 1470, 1704, 1714, 1716, 1718, 1724, 1768, 1896; -- kuvve-i askeriyesi 1894/1896; -- mümessilleri 8, 746, 1660. bkz. mümessiiler. bkz. Düvel-i İtilafiye; Düvel-i Müttefika; İtilaf Devletleri. [S] 1209 d. bkz. İtilaf Devletleri.

Düvel-i Müttefika. İtilaf Devletleri. (Aslında, karşı küme (Almanya-Bulgaristan-(daha önce) İtalya, Avusturya-Macaristan, sonradan: Osmanlı Devleti) için kullanılan bir terim idi). [N] 742, 864, 870, 1008, 1010: 1016: 1782, 1830; -- hariciye nazırları 866; --tebaası 1018, 1020; --nın İstanbul mümessilleri 742. bkz. mümessiller. bkz. Düvel-i İtilafiye; Düvel-i Mütelife; İtilaf Devletleri. [S] 1831 d. bkz. İtilaf Devletleri.

düvel-i selâse mümessilleri. üç devlet (İngiltere, Fransa, İtalya) temsilcileri. [N] 492. [S] bkz. üç devlet mümessilleri. **-düvelî** (tamlamalarda) 504, 618, 1360, 1362. bkz. İtilaf Devletleri (ve Düvel-i...).

düyun (dış borçlar). [N] 1020; **Düyun-ı Umumiye.** genel borçlar. Osmanlı dış borçlarına karşılık gösterilen gelirleri toplamak üzere İstanbul'da yabancı görevlilerden oluşan kuruluş. Cumhuriyet hükümeti bu borçları 1933'te arıttı. [N] 868, 1018, 1020, 1586; -- faizleri 1032, 1040; **düyunun sikke-i tediyesi.** borçların ödeneceği para çeşidi. 1036. (S'de: genel borçlar).

Düzce. Bolu'nun ilçelerinden. [N] 344, 424, 428, 566, 568, 574, 594, 596, 600, 706, 712, 1488, 1608, 1612, 1616, 1690, 1694; - Abazaları 574. bkz. Abazalar; - isyanı 596, 600, 630. bkz. Hendek-Düzce yolu. [S] 345, 425, 429, 567, 569, 575, 595, 597, 601, 625, 707, 713, 1489, 1605, 1609, 1613, 1617, 1691, 1695; - Abazaları 575; - ayaklanması 597, 601, 631. bkz. ayaklanmalar; isyanlar.

düzeltilme. ıslah. [S] 1767.

düzen. tertip. [S] 57, 1189, 1625 (İngiliz).

düzen ve güven. [S] 513, 723; **düzenli** bir savaş 527; - birlikler 719; - **ordu** 383, 629, 677, 1593; düzenbağı. bkz. parti düzenbağı. düzenleme (askeri) 851; düzenlik 409. bkz. dirlik ve düzenlik.

düzensiz örgüt düşüncesini ve siyasasını yıkmak kararı. [S] 677; düzensizlik 35, 719. (Kurtuluş Savaşı, önceleri dağınık güçlerle, Kuvayi Milliye ve Kuva-yi Seyyare (gezici kuvvetler) ile başlamış; ancak, Mustafa Kemal ile İsmet (İnönü), düzenli ordu düşüncesine bağlı kalmışlar, bu durum Kasım 1920'de gerçekleşmiş, buna karşı çıkan Çerkez Ethem de yenilip Yunanlılara katılmıştır). (N'ta: " gayrı muntazam teşkilât fikrini ve siyasetini yıkmak kararı".)

E

E.B.K. 19/2. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ilkinde, adı gizlenmiş kişinin simgesi. [N] 392. [S] 393.

Ebubekir Hazreti (573-834). Muhammed peygamberden sonra seçilen ilk halife. [N] 1842, 1844, 1852, [S] 1843, 1845, 1853.

Ebu Musa el-Eş'ari. (? - 663?). Halifeliğin Ali ile Muaviye arasında, hangisine verileceğini saptayacak seçici. [N] 1846. [S] 1847.

Ebülbeşer Nuh aleyhisselâm. İnsanlığın babası anlamına peygamber Nuh. [N] 1838.

Ebüzziya, Velit. bkz. Velit Bey (Ebüzziya).

ecanip. yabancılar. [N] 140, 184, 206, 208, 238, 270, 316, 318, 334, 340, 358, 368, 388, 466, 482, 934, 1338, 1362, 1388, 1442, 1514, 1536, 1568, 1576, 1598, 1634, 1666, 1668, 1702, 1704, 1706, 1776, 1782, 1892, - **ile** münasebat-ı siyasiye 270. bkz. ecnebi...

Eceabat. bkz. Maydos.

Ecevit. Kastamonu ormanlarında bir yer. [N] 784. [S] 785.

ecnebi.-ler. yabancı. [N] 18, 32, 36, 60, 92, 158, 172, 176, 230, 240, 252, 322, 360, 390, 436, 474, 494, 498, 500, 530, 552, 556, 746, 850, 932, 934, 1102, 1260, 1268, 1284, 1397, 1426, 1574, 1616, 1640, 1656, 1724, 1730, 1736; - âleti 1266; - anasırı 510, 1324, 1614, 1778. bkz. anasır-ı gayr-i müslime ve ecnebiye; - askeri 170, 1218, 1226, 1318, bkz. asker; - boyunduruğu 1256. bkz. Esaret; - devlet 1138; -- himayesi 1210. bkz. himaye; - devlete iltica. 1288; - devletler 506, 944, 1222, 1287, 1444. bkz. devlet-i ecnebiye; devletler, düvel...; - düşmanlar 344, 966, 1628. bkz. düşman; - efendi 18; - efkârı 1338, 1892. bkz. efkâr...; -entrikaları 1578, 1688, 1728; - erbab-ı vukufu 1766; - fırkası (tümen). bkz. fırka (yabancı); - gazete,-ler; -gazeteci; gazetesi. bkz. gazete,-ler; gazeteci (yabancı); -himayesi 8, 40, 924, 1210, 1254, 1566, 1582, 1860, 1912, bkz. himaye; - hükümeti, -leri 784, 836. bkz. hükümetler (yabancı); -idaresi 560, 656; -- veya himayesi 1912.bkz. ecnebi himayesi; himaye; - ihtirasatı 1388. bkz. ihtirasat-ı ecnebiye; - işgal ve himayesi 1254, 1566. bkz. himaye; işgal; -- ve müdahalesi 88. bkz. ecnebi müdahalatı; müdahalat-ı ecnebiye; - işgali 326, 328, 372, 828, 1054, 1060, 1906. bkz, işgal; - kıtaatı 562, 594. bkz. Fransız, İngiliz , İtalyan, Yunan...; - komiserler bkz. komiserler; - kontrol heyeti 866. bkz. kontrol komisyonları; - kuvveti 1494, 1518; - kuvvetler 172, 182, 510, bkz. kuvvetler; - mahafili 672. bkz. mahafil-i ecnebiye; - mandaterlikleri. bkz. mandaterlik, - matbuatı. bkz. matbuat; - müdahalatı, müdahalesi 10, 24. bkz. ecnebi işgal ve müdahalesi; müdahalât-ı ecnebiye; - müfreze ve zabitleri 24. bkz. zabitan (yabancı); - mümessilleri 96, 210, 390, 410, 836, 1126. bkz. mümessiller; mümessilin-i ecnebiye; - müstemlekesi 1906. bkz. müstamere; müstemleke; - mütehassısı 1010. bkz. ecneb-i erbab-ı vukufu; - otomobil, 1866; - parası 330, 1258, 1610, 1616; - parası ile satınalınmış cemiyetler 330. bkz. İngiliz parası; satınalınmış; - parmağı 1616; - postaları 772, 1020. bkz. posta...; - sansürü 276, bkz. sansür; - sefaret ve şehbenderhaneleri 1008. bkz. konsolosluklar; sefarethaneler; sefirler; - sermayesi 152; - tahrikâtı 1612; - taht-ı himayesi. bkz. ecnebi himayesi; himaye; - taarruzu 1636; - teklifi 512. bkz. teklif. - tesiri. bkz. tesirat-ı ecnebiye; - teşebbüsatı 1614; - unsurları. bkz. ecnebi anasarı; - zabit ve memurları 2, 996; - zabitanı 188, 562, 772, 1012, 1014, 1006. bkz.memurlar; -zabitleri 158, 184, 380, 442, 498; -- nin tevkif edilmesi 498. bkz. zabitan (yabancı); **-lere** emr-i teftişte salahiyet-i kâfiye 504; **-lerin** iktisadi, umrani, medeni muaveneti 1256. bkz. muavenet; muzaheret;- işgali. bkz. ecnebi işgali; işgal; - tahakküm ve idaresi 1256.

ecza-yi memalik-i Osmaniye. Osman-

lı ülkeleri parçaları, [N] 1810. bkz. memalik-i Osmaniye; - Osmaniye 1808; - vatan 834, 1266; -- **dan** gayri kabil-i infikâk... 326. bkz. vatan.

Edip, Sarı Efe. bkz. Sarı Efe Edip.

Edip Bey, Çapanoğlu. bkz. Çapanoğulları.

Edip Bey. kurmay. İstanbul polis müdürlüğü için aday. [N] 1618, 1754. [S] 1619, 1755.

Edirne. İl. [N] 4, 26, 28, 192, 266, 326, 362, 370, 494, 538, 542, 550, 658, 868, 904, 1000, 1220, 1222, 1354, 1550, 1564, 1626, 1648, 1794, 1798, 1800, 1804, 1810, 1812, 1822, 1866, 1868, 1870, 1872, 1874, 1876, 1878, 1882, 1884, 1890, 1898, 1900, 1902, 1904, 1906, 1908, 1912; (telgraf) Başmüdüriyeti 1802; - hattı (askerlik) 540; - Heyet-i Merkeziyesi 1806, 1812, 1890, 1902. bkz. heyet-i merkeziyeleri; --Karaağaç istasyonu 658; - Kongresi 1882; - Kuvayı Milliye teşkilâtı1802. bkz. Kuvayı Milliye; - Mebusu 656. bkz. Cafer Tayyar Bey; - Mevkii Müstahkem Kumandanı 1742; ---- Kumandanlığı 1740; -- Trakya-Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi 1804; - Türkleri 866, 1002; - vali vekili 1868, 1870, 1878, 1874. bkz. İhsan Adli Bey; - Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 1222. bkz. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; - vilayetinin hukuku 28. [S] 5, 27, 29, 193, 267, 327, 363, 367, 371, 495, 539, 541, 543, 551, 659, 869, 905, 1001, 1221, 1223, 1295, 1355, 1551, 1565, 1627, 1649, 1795, 1799, 1801, 1803, 1805, 1811, 1813, 1823, 1867, 1869, 1871, 1873, 1875, 1877, 1883, 1885, 1891, 1893, 1899, 1901, 1905, 1907, 1909, 19, 1913; - ili hakları 29; - İli Ulusal Hakları Savunma Derneği (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti); - Karaağaç istasyonu 659; - Kongresi 1883; - Kuvayi Milliye örgütü 1803; - Merkez Kurulu 1807, 1813, 1891, 1903; - Milletvekili 657. bkz. Cafer Tayyar Bey; - Müstahkem Mevki Komutanı 1743; --- komutanlığı 1741; -- Trakya Paşaeli Merkez Kurulu 1803; - Türkleri 869; - vali vekili 1869, 1871, 1873. bkz. İhsan Adli Bey; - Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 1223.

edvar-ı kablettarihiye. tarih öncesi çağlar. [N] 1838. bkz. tarih.

edyan. dinler. [N] 122, 124, 126. edyan-ı muhtelifeye mensup anasır 952. bkz. anasır; **-ı** saire 1728. bkz. din; dinler.

efe süvarisi. [N] 598. efeler 322. [S] 599, 323. bkz. Demirci Efe; Halil Efe; Sarı Edip (Efe); Yörük Ali Efe.

efendi (yabancı). [N] 18. [S] 19.

Efendi Köprüsü. Gediz yöresinde. [N] 688, 689, 693.

efkâr. düşünceler. [N] 20, 764, 952, 954, 1066, 1262, 1892; **-ve** vicdan 954; **efkâr-ı** ahali 1554; - âmme 1556; - ecanip. bkz. ecnebi efkârı; - hariciye 1792; - millet 214; - milliye 442; -- münevvere 950; **efkâr-ı umumiye.** kamuoyu. [N] 22, 198, 210, 216, 224, 306, 322, 338, 362, 364, 408, 436, 518, 532, 554, 560, 640, 682, 698, 732, 764, 814, 832, 950, 1024, 1030, 1032, 1086, 1088,

1090, 1092, 1098, 1100, 1104, 1110, 1146, 1170, 1262, 1268, 1356, 1366, 1368, 1388, 1416, 1556 (-âmme), 1572, 1630; - umumiye-i cihan 1586, 1636; -- dahiliye 1792; -- İslam 938; -- İslamiye 1836; -- millet 910, 1030, 1066, 1520, 1642, 1662. bkz. Amerika efkâr-ı umumiyesi (-- âmmesi); Avrupa efkâr-ı umumiyesi; cihan efkâr-ı umumiyesi; Fransa, Fransız efkâr-ı umumiyesi; Meclis efkâr-ı umumiyesi.

"...efkâr ve itikadat-ı diniyeye hürmetkâr" (Fırka). "dinsel düşünce ve inançlara saygılı". [N] 1184, 1186. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.

efrad. erler. [N] 10,54, 460, 524, 668, 714, 720, 986, 988, 1012, 1306, 1362; efrad-ı askeriye 664, 1216. bkz. asker; neferler; - millet 244, 1400, 1402, 1514, 1516. bkz. millet (efrad, burada: birey).

Eftalidi çetesi. Trabzon bölgesindeki Rum Pontus çetelerinden. [N] 840. [S] 841. bkz. çeteler.

Ege Denizi. [N] 1004 d, 1808 d. bkz. Adalar Denizi, [S] 543, 1005, 1007, 1809, 1811 (kimi yerde: Adalar Denizi).

egemen. [S] 49, 949; - kuvvet 745. bkz. Kuvayi Milliyeyi etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak; **egemenlik.** hakimiyet. [S] 19, 139, 141, 271, 277, 281, 285, 287, 289, 295, 295, 327, 405, 507, 511, 517, 557, 559, 561, 589, 679, 751, 763, 765, 817, 869, 903, 911, 919, 921, 925, 927, 933, 937, 939, 947, 949, 955, 959, 1001, 1067, 1081, 1091, 1095, 1097, 1099, 1101, 1107, 1109, 1117, 1121, 1129, 1157, 1163, 1177, 1179, 1189, 1193, 1275, 1517, 1521, 1529, 1543, 1637, 1639, 1733, 1811, 1837, 1839, 1851, 1857, 1861; - hakkı, hakları 125, 127, 745, 747, 751, 769, 919, 1273, 1839; **-sınırsız ve koşulsuz ulusundur** 1081; - ulusundur 753, 771, 957; - ve saltanat 1851. bkz. Osmanlı egemenliği; ulus egemenliği; ulusal egemenlik.

eğilim. temayül. [S] 131, 533, 1767.

Eğilmez, Cafer Tayyar. bkz. Cafer Tayyar Bey (Eğilmez).

eğitim. maarif, talim, tedrisat. [S] 97, 1551, 1775; - ve öğretim 97, 123, 125, 127.

eğitim ve öğretimin birleştirilmesi. [S] 1131. bkz. genel eğitim; Millî Eğitim Bakanlığı; Müslüman eğitim ve öğretimi; tevhid-i tedrisat.

ehl-i beyt-i Resul. Peygamberin kızı Fatma ile eşi halife Ali ve çocukları [N] 1852. [S] 1853. ehl-i İslam. [N] 942, 1132, 1842. bkz. İslam.

ekalliyet,-ler. azınlıklar. [N] 38, 130, 134, 200, 904, 1010, 1012 (Hıristiyan); **-lerin** himayesi 1010; - hukuku 358, 476, 504, 1634, 1704, 1766; - müdafaa-i hukuku 868.

ekonomik. [S] 329; - açı 1669; **-ve** teknik yardım. bkz. iktisadî...

ekrat. Kürtler. [N] 166, 168, 1300, 1310, 1312, 1322, 1336, 1365. bkz. Kürdistan; Kürtler.

Ekrem Bey (Rize, 1891-?). T.B.M.M. II. dönem Rize üyesi. [N] 1072. [S] 1073.

Ekrem Bey, Cemilpaşazade. bkz. Cemilpaşazade Ekrem Bey.

eksarh. Rum ve Bulgar kilise ruhani başkanları. [N] 1588, 1728. [S] 1589, 1729. bkz. Bulgar eksarhı.

ekseriyet. çoğunluk. [N] 38, 40, 109, 134, 296, 884, 1878, 1896 (Rum). bkz. nüfus; - fırkası 802; - grubu 528, 1706; **ekseriyet-i** İslamiye 1508. bkz. İslam ekseriyet-i kahiresi; - mutlaka. salt çoğunluk. 564, 670; - müslime. 1884 (Batı Trakya). bkz. Müslim; Müslüman.

Elâzığ. Mamuretülaziz'in kısaltılmışı Elaziz ilinin değiştirilmiş adı. [N] (hepsi dipnotlarda 1204, 1310, 1322, 1352, 1514). bkz. Elaziz; Mamuretülaziz. **Elazığ.** Elaziz. Kurtuluş Savaşı sırasında Harput ilinin merkezi. [S] 3, 9, 53 d, 59, 161, 163, 165, 167, 179, 181, 197, 571, 651, 787, 1009, 1205, 1231, 1299, 1303, 1305, 1307, 1309, 1317, 1323, 1341, 1343, 1345, 1353, 1361, 1365, 1407, 1425, 1427, 1495, 1513, 1515, 1723 d; - Telgraf başmüdürü 1513; - valiliği 59; - Valisi 52, 115, 171, 175, 177, 179, 265, 403, 1205, 1301, 1303, 1323, 1341, 1495. bkz. Ali Galip Bey; - ın Müslüman halkı 1356. bkz. Harput; Mamuretülaziz. (Elazığ maddesinde, Elaziz ve Mamuretülaziz adları birleştirilmiştir).

Elaziz. Kurtuluş Savaşı sırasında Harput ilinin merkezi. Asıl adı: Mamuretülaziz. Bugünkü adı: Elazığ. [N] 4, 8, 58, 160, 162, 164, 166, 178, 180, 196, 570, 786, 1008, 1204 d, 1230, 1298, 1302, 1304, 1306, 1308, 1316, 1340, 1352 d, 1360, 1364, 1406, 1424, 1426, 1514; - ahali-i İslamiyesi 1344; - Telgraf Başmüdürü 1512; - Valisi 114, 170, 174, 178, 264, 404, 1302, 1308, 1342, 1494. bkz. Ali Galip Bey; -- vekili 1204. bkz. Hulûsi Bey; - vali-i sabıkı 404, 1342 (Ali Galip); - vilayeti 58. bkz. Elazığ; Harput; Mamuretülaziz.

elbiseler, ayakkabılar (kıtaatın). giysiler. [N] 650, 868.

Elbistan. Maraş'ın ilçelerinden. [N] 158, 184, 1296, 1334, 1338. [S] 159, 185, 1297, 1335, 1339.

elçi,-ler. [S] 703, 809, 1000, 1231, 1399, 1841. bkz. Danimarka elçisi; Gürcü elçisi; Hollanda elçisi; İngiliz elçisi. (Tanrı elçisi: 185, 941, 1849); elçilik, -ler 443, 1009. bkz. İngiltere elçiliği; İspanya elçiliği; İsveç elçiliği; Moskova elçiliği (kurulu 675). (N'ta: sefir, süfera).

Eldeniz, Naci. bkz. Naci Bey, Paşa (Eldeniz).

elebaşı (haydut). [S] 1171 (N'ta: eşkiya reisleri).

elhamdülillah, Tanrıya şükür. [N] 238, 1422, 1424, 1440; **-i** tealâ.240-1440.

Elhamra Sarayı. İspanya'da, Granada kentinde, 13 Yüzyılda, Emevilerden Ahmeroğullarının yaptırdığı ünlü saray. [N] 1852. [S] 1853.

elif. Arap alfabesinin ilk harfi (a,e,i,u,ü; (vav), (ye) harfleri de eklenince geri kalan seslileri de verir). [S] 117 d.

Elli Altıncı Fırka. Bursa bölgesinde, On Dördüncü Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 604, 618, 1222; ---Kumandanı 30, 46, 442, 578, 604, 620, 1224, 1240, 1496, 1560, 1574, 1620, 1626, 1648, 1742, 1772, 1902, 1904. bkz. Bekir Sa-

mi Bey (Günsav); --- kumandanlığı 1780, 1822. [S] Elli Altıncı Tümen. 13, 605, 619, 1223; 31, 47, 443, 579, 621, 1225, 1241, 1497, 1561, 1575, 1621, 1627, 1649, 1743, 1773, 1903, 1905; ---kumandanlığı 1781, 1823.

Elli Altıncı Tümen. bkz. Elli Altıncı Fırka (maddesinde).

Elli Beşinci Fırka. Tekirdağ bölgesinde, Birinci Kolordu'ya bağlı. [N] 658, 1878. **Elli Beşinci Tümen.** [S] 659, 1879.

Elli Sekizinci Fırka. Çine'de. [N] 1354; --- kumandanlığı 192, 1294. [S] Elli Sekizinci Tümen. 1355; --- kumandanlığı 193, 1295.

Elli Yedinci Fırka. İzmir'de Yunanlıların eline düşen On Yedinci Kolordu'nun tümeni. Denizli'de On İkinci kolordu'ya bağlanmıştır. [N] 12, 30, 780, 1224; ---kumandanı 606. bkz. Mehmet Şefik Bey; -- Piyade Fırkası 778; --- Topçu Kumandanı 606. bkz. Hakkı Bey. **Elli Yedinci Tümen.** [S] 13, 31, 781, 1225; --- komutanı. bkz. Mehmet Şefik Bey (Aker); -- Topçu komutanı 607. bkz. Hakkı Bey.

Elmalı. Antalya'nın ilçelerinden. [N] 1002. [S] 1003.

Elmustansırbillân. Hulagû'den kurtulup Mısır'a kaçan, burada halife ilân edilen Abbasi halifeleri soyundan bir kimse. [N] 1852. [S] 1853.

eltaf-ı İlahiye. Tanrı lûtufları, [N] 1860; - suphaniye 1402.

elviye. livalar (sancaklar). [N] 224, 278, 568, 650, 1402, 1416. bkz. liva; mutasarrıflık; **elviye-i müstakille.** müstakil livalar; --heyet-i merkeziyeleri 1502.

emanat. emanetler. emanat-ı mukaddese. kutsal eşya. Peygamber'e ve başkalarına değgin eşya. Topkapı Sarayı Müzesi'nde. [N] 922.

emanet. bkz. şehremaneti.

emaret. emirlik. Emirin buyruğundaki yer. [N] 1842, 1844, 1846; emaret-i İslamiye 1844, 1848.

emekliler. [S] 85, 267, 277, 1519. (N'ta: mütekaidin; mütekait).

emel ve metalib-i milliye. ulusal istekler. [N] 280, 1522; emel—i halâs. 622; emeller 1196 (istilacıların).

Emeviler. İslamda, dört halife döneminden sonra iktidarı alan soy. Bunları Abbasiler izlemiştir. [N] 944, 1852; **Emeviye** ordusu 1846. -Emeviye (tamlamalarda) 1848. [S] 945, 1853; - ordusu 1847; - saltanatı 1849; - sultanları 1849.

Emin Bey (Gevecioğlu, 1889-1934). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I, IV. dönemler Samsun üyesi. 1922 yılı sonlarında, iki arkadaşıyla birlikte, Mustafa Kemal'i milletvekili seçtirmemek amacıyla, seçim yasasında değişiklik önerisi verenlerden. [N] 846, 964. [S] 847, 965.

Emin Bey. Yüzbaşı. Kastamonu'da Jandarma komutanı. [N] 222. [S] 223.

Emin Paşa (Mehmet, Koral, 1881-1959). Albay. Korgeneral. Büyük Taarruzda Birinci Ordu Kurmay Başkanı. Cumhuriyetten sonra Kolordu komutanı. [N] 994. [S] 995.

eminlik. bkz. emanet.
emir. bkz. Tekâlif-i Milliye emirleri.
emîr, bkz. inananların emîri.
emîr-ler. Halife Ali'nin soyundan gelen seyyit ve şeriflere verilen san. Tekke ve türbeleri kapatan, 30 Kasım 1925 günlü yasanın kaldırdığı sanlardan. [N] 1194, 1848. [S] 1195, 1849.
Emir Faysal. bkz. Faysal, Emir.
Emir Paşa (Marşan, 1860-1940). T.B.M.M. I. dönem Sivas üyesi. [N] 718. [S] 719. (Belgeler cildimizin sonundaki kişi adları dizelgesinde yanlışlıkla "Erkilet" olarak yazılıdır. "T.B.M.M. albümü 1920-1973'te ise "Emin" olarak geçer).
emir subayı. bkz. Üçüncü Kolordu emir subayı; Üçüncü Tümen emir subayı.
Emirali. İmralı'nın eski adı. Marmara'da ada. [N] 1006. [S] 1007.
Emirdağı. bkz. Aziziye (Afyon).
Emirfakılı. Gediz yöresinde, Kuva-yi Seyyare bölgesinde yer adı. [N] 686. [S] 687.
Emiri Efendi, Ali (1857-1923). Yazar, İstanbul'da Fatih Millet Kütüphanesi kurucusu. [N] 332. [S] 333.
emirlik. emîrin buyruğu altındaki yer. [S] 1843, 1845, 1847. bkz. emîr.
emir ül-müminin. inananların emiri. Peygamberin halifesi. [N] 944, 1846, 1848, 1852. [S] 945, 1847, 1849, 1853.
emniyet tertibatı. [N] 722; -i tâmme 332; -umumiye 1398. (S'de: güvenlik).
emperyalist (namuslu). [N] 128. [S] 129.
emr-i hayr-ı vatan. yurdun iyiliği. [N] 1438.
emr-i Huda. Tanrı buyruğu. [N] 1460, 1462.
emval-i metrûke. bırakılmış mallar. [N] 642, 822, 1826, 1828. [S] 643 d, 823 d, 1827 d, 1829 d.
en büyük askerî makam. [N] 590. [S] 591. bkz. Erkânıharbiye-i Umumiye Riyaseti; Genelkurmay Başkanlığı.
enbiya. bkz. hatem -ül enbiya.
encümen. komisyon. (Ankara). [N] 844, 856, 908, 918, 920, 1082, 1172. bkz. Adliye Encümeni; Hukuk-ı Esasiye Encümeni; Kanun-i Esasi Encümeni; Meclis encümenleri; Müdafaa-i Milliye Encümeni; Müşterek Encümen; Şer'iye Encümeni; Teklif Encümeni.
Endaht Mektebi. atış okulu. İstanbul, Maltepe'de. [N] 1686.
endişe-i vatan; - nezih-i vatan. [N] 1436, 1450, 1638, 1662. (S'de: yurt kaygısı).
Endülüs. İspanya güneyinde bölge. Andalucia. Emevi kırımından kurtulan Abdullah'ın burada kurduğu devlet. [N] 584, 944, 1848; -teki halifeler 1852. [S] 585, 945, 1849; -teki halifeler 1853.
Enez. bkz. Midye-Enez Hattı.
Enis Fahri, Doktor(Can, 1896-1980) Yahya Kaptan olayında adı geçer. [N] 1696. [S] 1697.
enquête parlementaire. [S] 621, 1155. (N'ta aynı zamanda: Meclis tahkikatı).
ensal-i âtiye. gelecek kuşaklar. [N] 390, 660, 996, 1106; - cedide. yeni kuşaklar 810; -- ve müteakıbe. yeni ve gelecek kuşaklar. 810.

ensar. yardımcılar. Muhammed peygamberi Medine'ye çağırıp ona yardım edenler. [N] 1842. [S] 1843.

entrika. [N] 422, 1410. [S] 1689. bkz. ecnebi entrikaları.

Enver Paşa (1881-1922). Meşrutiyet devrimi öncülerinden. Asker. 1913'te Harbiye Nazırı 1918'de Birinci Dünya savaşında yenik kümede bulunduğumuz için yurt dışına çıkmak zorunda kaldı. Rusya'da Bolşeviklerle savaşırken şehit oldu. [N] 1106, 1584. [S] 1107, 1585.

er, -ler. efrad. nefer. [S] 11, 27, 55, 59, 113, 133, 159, 161, 173, 181, 429, 433, 461, 525, 551, 627, 663, 665, 669, 711, 715, 723, 735, 777, 889, 989, 995, 1013, 1015, 1217, 1307, 1363, 1665; (aylıklı) 1015. bkz. Fransız erleri; İngiliz deniz erleri; İngiliz erleri; Türk subay ve erleri.

Erbaa. Tokat'ın ilçelerinden. [N] 594, 602, 836, 840. [S] 595, 603, 837, 841.

erbab-ı fikir ve kalem. düşünür ve yazarlar. [N] 52; - ilm ü fen. bilim adamları 956; -vukuf. bkz. ecnebi erbab-ı vukuf; ecnebi mütehassısı.

Erciyes Dağı. Kayseri yakınında. [N] 1006. [S] 1007.

Erdek şibihcezîresi. Balıkesir'e bağlı ilçenin bulunduğu yarımada. [N] 1004. [S] -Yarımadası 1005.

Ereğli (Karadeniz). Zonguldak'ın ilçelerinden. [N] 256, 678; - madenleri 786. [S] 257, 679; -madenleri 787.

Ereğli (Konya). Konya'nın ilçelerinden. [N] 24, 152, 1214. [S] 25, 15, 1215.

erek. gaye. [S] 49, 483, 1379.

Erenköy. İstanbul'un semtlerinden. Kadıköy'ün bucağı. [N] 274. [S] 275.

Ergani. Diyarbakır'in ilçelerinden. [N] 1188; - maden imtiyazı. 786. bkz. Bekir Sami Bey (Kunduh). [S] - ve madenleri işletme hakkı. 787, 1189.

Erivan. Sovyetler Birliği Ermenistan Cumhuriyetinin merkezi. Revan. [N] 1424, 1588, 1676. -ve Nahcivan Ermenileri 1424. [S] 1425, 1589, 1677; - ve Nahcivan Ermenileri 1425.

erk. kudret. [S] 389, 583, 927, 1091, 1389, 1849. bkz. hükümet erki.

erkân. [N] 434, 462, 1524; -ı askeriye 1172, 1388; - hükümet 1126. (S'de: generaller; ileri gelenler; üstsubaylar...)

Erkânıharbiye. Genelkurmay. (İstanbul) [N] 1012, 1702; (Ankara) 1136, 1584; - Reisi (İstanbul) 358, 486, 492, 500, 1632, 1746; - Reis-i sanisi 1818. bkz. Kâzım Paşa (İnanç); - Riyaseti 526 (İstanbul); -tahsili 1550 (Mustafa Kemal); Erkânıharbiye-i Umumiye (İstanbul) 14, 1708; (Ankara) 590, 616, 704, 1172; -- Dairesi 1550 (Mustafa Kemal); -- Reisi (İstanbul) 24, 26, 72, 488, 496; 1220, 1752; (Ankara) 614, 620, 666, 674, 776, 784, 824, 844, 886, 896, 898, 908, 994, 1064, 1128, 1134, 1140, 1144, 1172. bkz. Cevat Paşa; Fevzi Paşa (Çakmak), İsmet Paşa. -- Reis Vekili 724. bkz. Fevzi Paşa (Çakmak);

-- Reisliği (Ankara) 592 bkz. İsmet Paşa; -- Riyaseti (istanbul) 40, 62, 266, 378, 1588; (Ankara) 590, 620, 664, 668, 674, 676, 692, 724, 736, 782, 784, 820, 842, 844, 872, 1134, 1136; - talebesi 1586; erkânıharpler 598. bkz. Cenup Cephesi Erkânıharbiyesi; Garp Cephesi Erkânıharbiyesi; Hassa Ordusu Erkânıharbiyesi; Kuvayi Milliye Erkânıharbiyesi; Kuva-yı Mürettebe Erkânıharbiyesi; Ordu Erkânıharbiyesi; Redif Fırkası Erkânıharbiyesi; Üçüncü Kolordu Erkânıharbiyesi; Üçüncü Kolordu Müfettişliği Erkânıharbiyesi. **[S] Erkânıharbiyei Umumiye Reisi.** bkz. Genelkurmay Başkanı.

Erkânıharbiye Vekâleti'nin ilgası. (Ankara) 3 Mart 1924 günlü üç yasadan biri arasında bulunan yasa ile, Kurtuluş Savaşı koşulları içinde bakanlık olarak çalışması gereken bu kuruluşun kaldırılması. [N] 1130.

Ermeni,-ler. [N] 4, 6, 8, 34, 36, 132, 134, 136, 384, 406, 410, 422, 448, 510, 516, 648, 650, 652, 654, 760, 784, 836, 1002, 1226, 1252, 1258, 1280, 1282, 1284, 1288, 1360, 1424, 1498, 1536, 1592, 1616, 1636, 1638, 1675, 1806; - âmâli 1258; - anasını 1252, - askerleri 1336; - ayakları altında...; -Cumhuriyeti 1582, 1588; - dostu 130; - emvali 6; -eytamhanesi 1342; - göçü. tehcir. 1616 d; - jandarmaları 1228; -Kategogisi 1728; - kıtali 400, 508. bkz. katliâm; - kuvveti 1360; - mazlumları 132; -meselesi 132, 1412; - mezalimi 652. bkz. zulüm; - muhtariyeti 38, 1424; - mültecileri 34, 1226. bkz. mülteciler; - nasyonistleri 516; - nüfusu 1296. bkz. nüfus; - ordusu 654; - patriği 4, 346, 1200, 1588, 1616; Patrikhanesi 322, 1580; - talebe 124; - yurdu 868, 1004; - zalimleri 330. bkz. zulüm; **-ve** Rum kongreleri 1388; **-lerin** mutalebatı 1674, 1676; - taarruzu 652; - vaziyeti isyaniyeleri 1636, bkz. isyan; **Ermenilik** 120, 136; - teşkili 120, 1508. bkz. Osmanlı Ermenileri; Türklük-Kürtlük-Ermenilik mesaili. **[S]** 5, 7, 9, 35, 37, 125, 133, 135, 137, 139, 159, 331, 347, 385, 407, 411, 423, 429, 449, 511, 517, 641, 649, 651, 653, 655, 761, 785, 837, 1003, 1227, 1259, 1277, 1281, 1283, 1287, 1289, 1291, 1297, 1361, 1425, 1499, 1537, 1593, 1617, 1637, 1807; - askerleri 1337; - ayaklanma durumu 1637; - ayakları altında... 1277, 1287; - Cumhuriyeti 1583, 1589; - dolapları; - dostu 131; - göçü 7; - halk 1589; - istekleri 1251, 1259; - jandarmalar 1229; - Kategigosu 1729; - kırımı 401, 509; - kıyıcılığı 1291; - kıyımı 653; - kuvveti 1361; - malları 7; - nüfusu 159; - ordusu 655; - ögeler 1253; - öğrenci 125; - özerkliği 39, 1425; - Patriği 5, 347, 1201, 1587, 1589, 1617, 1619; - Patrikhanesi 323, 1581; - saldırısı 653; - sığınıkları 35; - sınırı 1003; - sorunu 133, 1413; - ulusçuları 517; - ve Rum kongreleri 1389; - yetimevi 1343; - yurdu 869, 1005; **-lerin** aşırı istekleri 1675, 1677; - göç ettirilmesi 1617; **-le** barış görüşmeleri

655; - savaş 651, 653; **-lik** 121, 1509; - sorunları 7. bkz. Osmanlı Ermenileri.

Ermenistan. Sovyetler Birliği'nde cumhuriyet. Bugün bağımsız. Kurtuluş savaşı sırasında, Türkiye sınırları içinde bir Ermenistan kurulması tasarıları... [N] 8, 132, 134, 138, 154, 410, 412, 640, 652, 654, 680, 1004, 1006, 1008, 1014, 1016, 1021, 1254, 1258, 1272, 1282, 1288, 1336, 1360, 1514; - Cumhuriyeti 1424, 1538; - hududu, hudutları 372, 1546, 1674; - hükümeti 126, 1548; - lehine tavizat 1676; - mandaterliği 124; - muhtariyeti 40, 1424; - seferi 650, 652; - teşkili 1404, 1542, 1582, 1644; Ermenistan'a devrolunacak arazi 1004. bkz. müstakil bir Ermenistan. [S] 9, 133, 135, 139, 155, 411, 413, 641, 653, 655, 681, 1005, 1007, 1009, 1015, 1017, 1023, 1255, 1259, 1273, 1283, 1289, 1337, 1361, 1515; - Cumhuriyeti 1425, 1539; - güdümcülüğü 125; - hükümeti 127, 1549; - kurulması 1405, 1543,1583, 1645; - özerkliği 41, 1425; - sınırları 773, 1547; 1675; - yararına ödün 1677. **Ermenistan'a** bırakılacak topraklar 1005. bkz. bağımsız Ermenistan.

Ertegün, Münir. bkz. Münir Bey (Ertegün).

Erverdi, Ahmet. bkz. Ahmet Bey (Erverdi).

Eryavuz, İhsan. bkz. İhsan Bey (Eryavuz).

erzak. erzak. [N] 600, 642, 648, 1826.

Erzincan. Kurtuluş Savaşı sırasında Erzurum'a bağlı sancak. [N] 90, 94, 106, 110, 112, 134, 136, 636, 1002, 1076, 1204, 1230, 1336, 1352, 1356, 1358, 1406, 1418, 1424, 1440; - Boğazı 112; - Heyeti Merkezi 1358; - Müdafaa-i Hukuk cemiyeti Heyet-i Merkeziyesi 196. bkz. Şarki Anadolu Vilayeti Erzincan Heyet-i Merkeziyesi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; - Mebusu 1062. bkz. Sabit Bey; - mümessili 1440, bkz. Şeyh Hacı Efendi; - Nakşi Şeyhi 1264, bkz. (özdeş kişi). [S] 91, 95, 107, 111, 113, 135, 137, 637, 1003, 1077, 1205, 1231, 1337, 1353, 1359, 1407, 1419, 1425, 1441; - Boğazı 113; - Heyeti Merkezi 1359; - Milletvekili 1063. bkz. Sabit Bey; - Müdafaai Hukuk Cemiyeti Merkez Kurulu 197; - (ve Dersim) temsilcisi; - de Nakşi şeyhi 1440, 1264. bkz. Şeyh Hacı Fevzi Efendi.

Erzurum. il. [N] 4, 6, 12, 22, 26, 30, 38, 40, 42, 58, 62, 64, 72, 78, 86, 90, 98, 104, 106, 110, 112, 120, 122, 126, 134, 138, 146, 148, 158, 164, 170, 172, 182, 192, 198, 200, 212, 216, 242, 252, 254, 294, 322, 364, 412, 446, 456, 482, 494, 498, 516, 522, 562, 632, 634, 636, 638, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 654, 798, 840, 1136, 1200, 1204, 1208, 1212, 1218, 1224, 1230, 1240, 1242, 1248, 1252, 1262, 1264, 1266, 1268, 1270, 1272, 1274, 1278, 1282, 1284, 1286, 1294, 1296, 1308, 1322, 1328, 1336, 1338, 1342, 1346, 1352, 1354, 1360, 1364, 1368, 1370,

1384, 1406, 1408, 1412, 1414, 1416, 1428, 1440, 1446, 1472, 1474, 1478, 1480, 1504, 1514, 1532, 1574, 1592, 1592, 1594, 1626, 1638, 1646, 1658, 1722, 1742, 1748, 1822, 1826, 1828, 1830; -ahali murahhasları 646; - ahalisi 212, 634, 640, 646, 648, 650, 654; - halkı 84; - Heyet-i Merkeziyesi bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum Heyet-i Merkeziyesi; - Kadısı heyeti 460; - Kolordu (15. K.) Kumandanlığı 1742. [S] Erzurum. 5, 7, 13, 23, 27, 31, 39, 41, 43, 59, 63, 65, 73, 79; 85, 87, 91, 99, 107, 111, 113, 121, 123, 127, 135, 139, 147, 149, 159, 165, 171, 173, 183, 193, 199, 201, 213, 217, 243, 253, 255; 295, 323, 365, 413, 447, 457, 483, 495, 499, 517, 553, 563, 601, 633, 635, 637, 639, 641, 643, 645, 647, 649, 653, 655, 799, 841, 1137, 1201, 1205, 1209, 1213, 1219, 1225, 1231, 1241, 1243, 1249, 1253, 1263, 1265, 1267, 1269, 1271, 1273, 1275, 1279, 1283, 1285, 1287, 1295, 1297, 1309, 1323, 1329, 1337, 1339,1347, 1353, 1355, 1361, 1365, 1369, 1371, 1385, 1407, 1409, 1413, 1417, 1419, 1425, 1441, 1447, 1473, 1475, 1479, 1481, 1505, 1515, 1533, 1575, 1593, 1627, 1647, 1659, 1723, 1743, 1749, 1775, 1823, 1827, 1829, 1831; - çevresi 1831; - halk delegeleri 647; - halkı 85, 213, 635, 641, 647, 649, 651, 655; - Kadısı kurulu 461; - Kolordu komutanlığı 1743,

Erzurum Kongresi. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin 23 Temmuz-8 Ağustos 1919 günlerinde Erzurum'da topladığı kongre. [N] 42, 62, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 96, 98, 110, 112, 116, 124, 148, 170, 198, 200; 202, 204, 254, 260, 268, 278, 284, 318, 328, 412, 444, 478, 480, 792, 1232, 1250, 1252, 1260, 1262, 1264, 1266, 1268, 1270, 1274, 1276, 1278, 1280, 1282, 1284, 1290, 1294, 1338, 1360, 1364, 1368, 1370, 1374, 1384, 1388, 1446, 1500, 1504, 1540, 1676, 1732, 1736; -- beyannamesi 108, 150. bkz. beyanname; -- Heyeti 150, 1292; -- mukarreratı 1360, 1364, 1506, 1774; -- nizamnamesi 198, 204, 1266; -- nutku (Mustafa Kemal, açış) 1252; -- riyaseti 86, 92, 1374; - (kongre) nizamnamesi 198, 1266, 1278; - Sivas kongreleri esasatı 478. [S] Erzurum Kongresi 43, 63, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 97, 99, 111, 113, 117, 125, 149, 171, 199, 201, 203, 205, 255, 261, 269, 279, 285, 319, 329, 413, 445, 479, 481, 793, 1233, 1251, 1253, 1261, 1263, 1265, 1269, 1271, 1277, 1279, 1281, 1283, 1285, 1291, 1295, 1339, 1361, 1365, 1369, 1371, 1375, 1385, 1389, 1447, 1501, 1505, 1541,1677, 1733, 1737; -- bildirisi 109, 151; -- genel kurulu 151, 1293; -- kararları 1361, 1365, 1507, 1575; -- söylevi (açış, Mustafa Kemal); -- tüzüğü 199, 205, 1267; - ve Sivas kongreleri ilkeleri 479.

Erzurum (devam). [N] -mebusu,-ları 90, 632, 634, 642, 644, 646, 648,

796, 804, 874, 964, 1264. Bkz. Celalettin Arif Bey; Hüseyin Avni Bey; Necati Bey (Süleyman); Raif Efendi, Hoca; - millî müfrezesi 600, - muhiti 1830; Erzurum Müdafaa-i Hukuk heyeti-i merkeziyesi reisi 650. bkz. Tevfik Bey; - mümessili 1440. bkz. Raif Efendi, Hoca; - Nizamnamesi. bkz Erzurum Kongresi Nizamnamesi; - Polis Müdiriyeti 646; - şubesi (Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti) 1248; - vali vekâleti 634, 638, 642, - vali vekili 634, 638. bkz. Kâzım Bey (Dirik); - valiliği 38, 634, 638, 1264; - valisi 38, 252, 644, 1478. bkz. Münir Bey (Akkaya); - ve Sivas kongreleri esasatı. bkz. Erzurum Kongresi (maddesinde); - vilayeti vekâleti 1336,: - lular 642, 644, 1248. [S] Erzurum (devam). Merkez Kurulu 197, 797: - milletvekili, -leri 91, 633, 635, 647, 649, 797, 805, 875, 965, 1275 (adları yukarıda verildi): - Müdafaa-i Hukuk Merkez Kurulu Başkanı 649, 651. bkz. Tevfik Bey; - Polis Müdür Vekilliği 647; - temsilcisi 1441. bkz. Raif Efendi, Hoca; - tüzüğü. bkz. Erzurum Kongresi Tüzüğü; - ulusal birliği 601 (müfreze); vali vekili, vekâleti635, 639, 643, 1397; - valiliği 91, 635, 639, 643, 1265; - Valisi 39, 253, 645, 1479. bkz. Kâzım Bey (Dirik); -- vekilliği 635, 639, 643; **-lular** 643, 645, 1249. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Erzurum Merkez Kurulu; Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi.

Erzurumlu Münir Bey. bkz. Münir Bey, Erzurumlu.

Erzurumlu Nazım Nazmi Bey. Bkz. Nazım Nazmi Bey.

esaret. tutsaklık. [N] 18, 20, 516, 566, 660, 746, 770, 932, 1738; - boyunduruğu 130, 756, 1290, 1338. bkz. ecnebi boyunduruğu, esir.

esasat. İlkeler. [N] 92, 1254; **esasat-ı** medeniye 32; - milliye 828, 1530, 1542, 1704. bkz. milliyet esasları; - esasiye (hutut-ı) 1526.

Esat Efendi, Hoca (İleri, 1882- ?). T.B.M.M. I-II. dönemler Aydın, Menteşe (Muğla) üyesi. [N] 1138, 1140. [S] 1139, 1141.

Esat Paşa (Işık, 1865-1943). Göz doktoru. Millî Kongre'den. [N] 136, 358, 362, 394, 1632, 1640. [S] 137, 359, 361, 395, 1633, 1461. bkz. Millî Kongre.

Esat Paşa, Yanyalı. bkz. Yanyalı Esat Paşa.

esbab-ı medeniye. Uygarlık nedenleri. [N] 942; - milliye 1392.

esenlik, selâmet. [S] 267, 289, 533, 723, 725, 727, 943, 1501, 1509, 1519, 1533, 1831.

esir yaşamak. tutsak... [N] 78, 460, 524, 1210, 1280, 1394, bkz. esaret; Yunanistan'daki üseramız.

eski Atina Cumhuriyeti. [S] 1175.

eski antlaşmalar. uhud-ı atika. [S] 935. bkz. kapitülasyonlar.

eski boş inançlar. [S] 187. bkz. boş inançlar; - **hurafat müessesatı.** [N] 1186.

eski Yunanlılığın diriltilmesi. [S] 837. - **Yunanlılığın ihyası.** [N] 836.

Eskişehir. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 154, 226,

228, 310, 320, 366, 371, 375, 388, 440, 444, 450, 562, 594, 602, 618, 632, 666, 684, 694, 696, 698, 700, 704, 708, 710, 714, 716, 722, 724, 726, 732, 766, 774, 778, 810, 812, 824, 900, 936, 960, 1244, 1316, 1352, 1374, 1376, 1418, 1422, 1424, 1446, 1496, 1524, 1560, 1698, 1780, 1816; - İngiliz kontrol zabiti 226; -- Kütahya-Afyonkarahisar hatt-ı umumisi 870; - mıntıka kumandanı 388; - mıntıkası 886; - Mıntıkası Kuva-yi Milliye Kumandanı 226. bkz. Atıf Bey; -- Seyitgazi-Afyonkarahisar hatt-ı umumisi (askerî) 848. bkz. Ankara-Eskişehir şimendiferi; Kütahya-Eskişehir muharebeleri; Pozantı-Eskişehir hattı; [S]. Eskişehir. 155, 227, 229, 311, 367, 389, 441, 445, 451, 563, 595, 603, 619, 633, 667, 685, 695, 697, 699, 701, 705, 709, 711, 715, 717, 723, 727, 733, 767, 775, 779, 811, 813, 825, 901, 937, 961, 1245, 1317, 1353, 1375, 1377, 1419, 1423, 1425, 1447, 1497, 1525, 1561, 1699, 1781, 1817; - bölgesi 887; - bölgesi Kuvayi Milliye Komutanı 389. bkz. Atıf Bey; - İngiliz kontrol subayı 227; -- Kütahya-Afyonkarahisar kesimi 871; -- Seyitgazi-Afyonkarahisar kesimi 849. bkz. Ankara-Eskişehir demiryolu; Kütahya-Eskişehir savaşları; Pozantı-Eskişehir yolu.

esliha. silahlar. [N] 254, 440, 1594, 1656, 1724, 1780; - ihtiyacı1916; -ve cephane 822, 1014, 1780. bkz. cephane; - ve mühimmat 640, 642, 1776, 1778, 1828, 1914. bkz. mühimmat; silah; teslihat.

esnaf. [N] 334, 338, 824. [S] 335, 339, 825.

esrarengiz ve müthiş bir komite. [N] 98. (S'de: gizemli ve korkunç bir komite).

esrar-ı askeriye. [N] 1390. (S'de: askerî sırlar).

esselâmü aleyküm. dinsel selâm. [N] 198, 1368. [S] 199, 1369.

eşirra. kötü ve fesatçılar.[N] 1320, 1326, 1374, 1612, 1614, 1616. bkz. şerir.

eşit vergi. [S] 1023. bkz. vergiler. (N'ta: müsavi...); **eşitlik.** müsavat. [S]. 1557, 1783.

eşkâl-i hükümet. hükümet biçimleri. [N] 1080, 1178. bkz. hükümet şekli; şekil.

eşkıya. [N] 112, 114, 174, 176, 434, 436, 602, 1170, 1322, 1326, 1336, 1614; - çeteleri 836, 1656. bkz. çeteler; men'i şekavet; şaki; şekavet.

eşraf. ileri gelenler. [N] 56, 182, 184, 642, 1364, 1416, 1496, 1498, 1802, 1862, 1866; -ve mütehayyizan. ileri gelenler 412, 1206, 1224, 1720. bkz. esnaf; tüccar. [S] 413.

Eşref. İstanbul'da, 1919 Ekim'inde, Zeki Paşa başkanlığında kurulacağı söylenen hükümette nazır adayı. [N] 356, 1628. [S] 357, 1629.

Eşref, Şeyh. bkz. Şeyh Eşref.

eta tampon. etat tampon. güçlü ve düşman iki devlet arasında bulunan küçük devlet. [N] 326, 1678, 1678 d, 1892, 1892 d. [S] 327, 1679, 1893.

Etem. bkz. Ethem. (1934 basımında: Etem biçiminde geçer).

Ethem, Çerkez. bkz. Çerkez Ethem.

Ethem Bey, İbrahim. bkz. İbrahim Ethem Bey.

Ethem Bey. 1919'da İzmir'de Posta ve Telgraf Başmüdürü. [N] 442. [S] 443.

Ethem ve Tevfik Bey müfrezeleri. bkz. Çerkez Ethem ve Tevfik Bey müfrezeleri.

etıbba. hekimler. [N] 464.

etki. [S] 1345, 1393, 1471. bkz. yabancı etkileri. (N'ta: tesirat-ı ecnebiye).

Etniki Eterya Cemiyeti. 19. Yüzyıl başlarında, Yunanistan'ı bağımsız yapmak için kurulmuş dernek. [N] 836. [S] -- Derneği. 837.

evamir-i hainane. haince buyruklar. [N] 1518. bkz. hainler; hıyanet; ihanet.

Evkaf (nazırı, nezareti). İstanbul hükümetinde. [N] 538, 1760; (Batı Trakya) 1896 (vakıflar). bkz. Ömer Hulusi Efendi (nazır adayı); (Ankara'da) Şer'iye ve Evkaf Vekâleti. [S] 539, 1761; 1897 (Batı Trakya). bkz. Dinişleri ve Evkaf Bakanı; Şer'iye ve Evkaf Vekâleti (evkaf: vakıflar).

evlâd-ı memleket. ülkenin çocukları. [N] 996; - vatan 688, 1106, 1388, 1434. bkz. Türk İstikbalinin evlâdı; millet evlâdı; müstakbel evlâtlarımız.

evrenin övüncü, fahri âlem; fahri kâinat. Muhammed peygamberin niteliği. [N] 1840 d. [S] 941, 1841.

evrak-ı havadis. gazeteler. [N] 1882. bkz. gazeteler; matbuat.

"Ey Türk gençliği!". NUTUK'un sonundaki gençliğe seslenişin başlangıcı. [N] 1196. [S] 1197.

Eyfel. Yunan savaş gemisi. [N] 838. [S] 839.

eylem,-ler. harekât. [S] 267, 1005, 1313, 1375, 1399, 1445, 1487, 1493, 1519, 1655, 1791, 1889, 1905; **-imiz** 1421. bkz. Anadolu eylemi; Anadolu ulusal eylemi; askerî eylemler; ulusal eylem; ulusal yasal eylemler.

eytamhane. yetimlerevi. [N] 1010 (Rum), 1316 (Amerika), 1342 (Ermeni).

Eyup. bkz. Eyüp.

Eyüp, Şeyh. bkz. Şeyh Eyüp.

Eyüp Sabri Bey (Akgöl, 1876-1950). Subay. T.B.M.M. I, V-VIII. dönemler Eskişehir, Çorum üyesi. [N] 698, 718, 720, 724, 726, [S] 699, 719, 721, 725, 727.

Eyüp Sabri Efendi (Hayırlıoğlu, 1886-1960). T.B.M.M. II. dönem Konya üyesi. Demokrat Parti döneminde Diyanet İşleri Başkanı. [N] 1074, 1080. [S] 1075, 1081.

ezan. [N] 576. [S] 577.

F

F,G.S. Harbiye Nazırı'ndan 1919 Kasım'ında General Milne'e verilen yazı. [N] 1714. [S]. 1715.

faaliyet-i milliye. ulusal çaba. [N] 62.

facia (Aydın). [N] 1386.

fahametlû. sadrazama, prenslere vb. verilen san. (fahamet: büyüklük). [N] 1502. [S] 1503 d. **fahamet-penahi.** sadrazamlara, yabancı prenslere vb. verilmiş san. [N] 1516.

Fahrettin Bey (Altay, 1880-1974). Albay. Orgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda Beşinci Süvari Kolordusu komutanı. T.B.M.M. I-II. VII. dönemler Mersin, İzmir, Burdur üyesi. Ordu müfettişi. [N] 378, 462, 464, 466, 716, 720, 722, 778, 780, 1140, 1142, 1146, 1626, 1640 d; 1646, 1708, 1816, 1820, 1822, 1824. [S] 379, 463, 465, 467, 717, 721, 723, 779, 781, 1141, 1143, 1147, 1627, 1647, 1709, 1817, 1821, 1823, 1825.

Fahr-i âlem, -- efendimiz. Evrenin övüncü. Muhammed peygamber. [N] 1840, 1852. [S] 1841 d. ; - kâinat. [N] 940, 1792, bkz. Muhammed.

Fahri Bey. başmemur. şef. İstanbul'da telgraf başmemuru. [N] 1350, 1352. [S] 1351, 1353.

Fahri Bey. Fahrettin Bey. bkz. Fahrettin Bey (Altay).

Fahri Bey. Sivas'ta Mustafa Kemal ile telgraf başında bulunanlardan (19.9.1919). [N] 1474. [S] 1475.

fahrî hünkâr yaveri. padişahın onursal yaveri. [N] 970. bkz. Süreyya Paşa; - yaver 1552. bkz. Mustafa Kemal Paşa; - yaver-i hazret-i şehriyari. [N] 1212, 1218, 1222, 1240, 1242. bkz. Mustafa Kemal Paşa; yaver-i hazret-i şehriyari.

Faik Âli Bey (Ozansoy, 1875-1950). Kurtuluş Savaşı başında Diyarbekir valisi; Dahiliye Müsteşarı (İstanbul). Edebiyat-ı Cedide şairi. [N] 512, 514, 1580, 1770, 1772. [S] 513, 515, 1581, 1771, 1773.

Faik Bey (Kaltakkıran, 1870-1948). Osmanlı Meclisi ve T.B.M.M. I-VI. dönemler Edirne üyesi. [N] 1802, 1900, 1902. [S] 1803, 1901, 1903.

Faik Bey (Öztrak, 1882-1951). T.B.M.M. I-VIII. dönemler Cebelibereket, Tekirdağ üyesi. Dahiliye Vekili. [N] 1072. [S] 1073.

faiz. ürem. [N] 142, 1674. [S] 143 (borcumuzun), 1675. bkz. Düyun-ı Umumiye faizleri.

falcılar, falcılık. Tekkeleri kapatan 25 Kasım 1925 günlü yasanın yasak ettiği işlerden. [N] 1192, 1194, [S] 1193, 1195. bkz. büyücülük.

Falkenhayn, Erich von (1861-1922). Alman generali. Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Yıldırım Orduları'nın başına getirilmiştir. [N] 1552. [S] 1553.

fariza-i vataniye. yurt borcu. [N] 362, 1646. bkz. vatan.

farmason. franmason (franc-maçon)'dan halk diline geçmiş söylenişi. Mason. Masonluğun kökeni, duvarcı ustalarının loncaları örneğine göre kurulmuştur. [N] 1650. [S] 1651. bkz. Franmason teşkilâtı (örgütü).

Faruk Bey. Malatya'da jandarma yüzbaşı. [N] 178, 1328. [S] 179, 1329.

Fas. Kuzeybatı Afrika ülkesi. [N] 944. [S] 945.

Fatıma. Muhammed Peygamber'in kızı. [S] 1853 d. bkz. ehl-i beyt.

Fatımiler. Afrika'nın kuzeyinde, Müslüman Şii bir devlet (910-1171) kurmuş olan soy. [N] 944. [S] 945.

Fatih (İkinci Mehmet, 1432-1481). Yedinci Osmanlı padişahı. İstanbul'u fethettiği için bu adı almış-

tır. [N] 768, 928, 1738, 1862; **-in kıyafeti** 928; - Fatih'e ait şekilde bir sarık 928. Son halife Abdülmecit'in giyinmesini istediği kılık sarmak istediği sarık. 928. [S] 769, 929, 1729, 1863; **-in kılığı,** -inkine benzer sarık 929; **Fatih** Belediye dairesi. Adını, Fatih'in yaptırdığı camiden alan, İstanbul'un semtlerinden (ilçe) Fatih'in belediyesi. [N] 1092. [S] 1093.

fatih. "İzmir fatihi". [N] 972, 996. [S] 973, 997. bkz. Nurettin Paşa.

Fatin Efendi, Hoca (Gökmen, 1877-1959). Bilecik buluşmasında (Aralık 1920) İstanbul'dan gelen Ahmet İzzet-Salih paşalar kurulunda bulunmuştur. Cumhuriyet döneminde İstanbul Rasathanesi Müdürü. [N] 702. [S] 703.

Faysal, Emir (1893-1933). İngilizlerin buyruğunda 1916'da Osmanlı Devleti'ne ayaklanmış, sonradan İngilizlerce Irak kralı atanmıştır (Birinci Faysal). Sait Molla'nın on ikinci mektubunda geçer. [N] 400. [S] 401.

Fazıl Paşa. bkz. İsmail Fazıl Paşa.

faziletlû efendim. Osmanlı Devleti'nde bilginler için kullanılan sıfat. [N]. 1276, 1278.

fecayi. bkz. İzmir fecayii; Maraş hadise-i feciası.

fedekâran-ı vatan. [N] 1306; **fedâkâri** 760; **fedakârlık,-lar** 466, 478, 1430. (S'de: yurt özvericileri).

fehametlû. bkz. fahametlû.

Fehmi (Mustafa, Gerçeker, 1868-1950). T.B.M.M. I-VIII. dönemler Bursa üyesi. Şer'iye ve Evkaf (Dinişleri) Vekili. [N] 724. [S] 725.

felâh. kurtuluş, mutluluk. [N] 406, 522. bkz. vatan ve milletin felâh-ı tâmmı.

Felâh-ı Vatan, - - Grubu. Son Osmanlı Meclisi'nde Mustafa Kemal'in arkadaşlarınca kurulan grup. Oysa, adı, Müdafaa-i Hukuk grupu olarak saptanmıştı. [N] 482, 512, 514, 518, 522, 528, 1770 d; - - İttifakı 1768; --- Heyeti 1772. [S] 483, 513, 515, 519, 523, 529; -- Birliği 1769; - - -- kurulu 1773. bkz. Fellâh-ı Vatan.

felâket,-ler [N] 118, 468, 490, 948, 1392, **felâket-i** milliye 1386; - tarihiye 584. bkz. Bursa felâketi; haricî ve dahilî felâketler; iktisaden felâket. (S'de: yıkım. 119. felâket).

Felemenk (sefareti). Hollanda-Belçika bölgesinin tarihsel adı. [N] 1400. [N] bkz. Hollanda.

Fellâh-ı Vatan. Yukarıda belirtildiği gibi, adının değiştirilmesi nedeniyle Mustafa Kemal, böyle yazmış, dipnotta da isteyerek yazdığını belirtmiştir. [N] 482. [S] 483. bkz. Felâh-ı Vatan Grubu.

fen. teknik. [N] 20, 956, 1194. **fennî,** sınai, iktisadi muavenet (yardım) 150, 152, 328, 1508 -- ve iktisadi hal ve ihtiyacımız 150; - ve idari hususatta muzaheret (destek) 1586 (yabancı). bkz. iktisat; muavenet; muzaheret; sınai.

fener alayı. Damat Ferit'in düşmesi üzerine Sivas halkının, gece fenerlerle yaptığı yürüyüş. [N] 316, 1566. [S] 317, 1567.

fenerler. Deniz fenerleri. [N] 1022. [S] 1023.

Ferda. Adana'da 1918'de yayına giren, ulusal savaşıma karşı gazete. [N] 442. [S] 423.

ferda-yı vatan. yurdun yarını. [N] 1466.

ferd-i millet. ulus bireyi. [N] 348, 1234, 1260, 1274, 1638; - mücahit 1248, 1250.

ferdi saltanat; saltanat-ı ferdiye. (tamlamalarda). [N] 1094. [S] 1095. (S'de: tek kişi egemenliği).

Feridun Fikri Bey (Düşünsel, 1892-1958). T.B.M.M. II, V-IX. dönemler Dersim, Bingöl üyesi. Cumhuriyet Halk Fırkası, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Demokrat Parti'den. [N] 1150, 1152, 1154, 1158, 1160, 1174, 1180. [S] 1151, 1153, 1155, 1159, 1161, 1175, 1181.

Ferit Bey (Ahmet, Tek, 1877-1971). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler İstanbul, Kütahya üyesi. İstanbul'da Nafıa, Ankara'da Maliye, Dahiliye vekili. Büyükelçi. [N] 48, 724, 1640. [S] 49, 725, 1641.

Ferit Bey (Recai, Törümküney, 1878-1941). Kurtuluş Savaşı başında Kastamonu'da defterdar, vali vekili. T.B.M.M. I-II. dönemler Çorum üyesi. [N] 220, 222, 224, 226, 1416, 1424. [S] 221, 223, 225, 227, 1417, 1425.

Ferit Paşa (Ali, 1860-1937). General. İstanbul'da Harbiye Nazırı. Sulh ve Selâmet-i Osmaniye Fırkası başkanı. [N] 48, 64, 80, 90, 96. [S] 49, 65, 81, 97. bkz. Sulh ve Selâmet Fırkası.

Ferit Paşa, Damat. bkz. Damat Ferit Paşa.

ferman-ı hümayûn-ı şahane. [N] 1402. (S'de padişah hazretlerinin buyruğu).

fertler de vardır. [N] 876.

"Fertler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi ve fena istikametlere sevkolunabilirler". Mustafa Kemal'in sözleri. [N] 1732. (fert: birey).

feryad-ı millî. [N] 204. (S'de: ulusal çığlık).

fes. Fas'ta yapıldığı için bu adı aldığı sanılan, silindir biçiminde, kırmızı, kara püsküllü bir başlık.İkinci Mahmut zamanında benimsendiğinde karşı gelen bağnazlar olmuştur. 25 Kasım 1925 günlü yasa ile kaldırılmış, yerine şapka konulmuştur. [N] 1192. [S] 1193.

fesat cemiyeti. [N] 604; - çeteleri 428; - hareketi 404; **-fesadiye** (tamlamalarda) 1562, 1566. bkz. ifsadat.

fesih. (Meclis'in dağıtılması). [N] 356, 476, 496, 500, 526, 604, 1388, 1756, 1788, 1814, 1816. bkz. Meclis'in feshi.

Fethi Bey (Ali, Okyar, 1880-1943). Subay. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-III, V-VII. dönemler İstanbul, Gümüşhane, Bolu üyesi. İstanbul'da Dahiliye Nazırı; Ankara'da Dahiliye Vekili, Bakanlar Kurulu Başkanı, Cumhuriyet ilanından sonra ilk T.B.M.M. başkanı. 1924-1925'te başbakan. Milli Müdafaa Vekili (Savunma). 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası kurucusu, genel başkanı. Büyükelçi. Adalet Bakanı. [N] 298, 300, 446, 862, 976, 980,

1058, 1060, 1062, 1064, 1066, 1068, 1070, 1072, 1076, 1084, 1130; -- hükümeti 1188. [S] 299, 301, 447, 863, 977, 981, 1059, 1061, 1065, 1067, 1069, 1071, 1073, 1077, 1085, 1131; - hükümeti 1189.

fetih (İstanbul). [N] 1728. [S] 1729.

Fetih sûresi. Kuran'ın kırk sekizinci sûresi. [S] 1461 d.

fetva. Dinsel, hukuksal bir soruna, yargı niteliği taşımamak üzere, şeyhülislamlar, müftülerce verilir, kadı yargıya bağlar. [N] 526, 588, 626, 768, 808, 1122, 1650, 1788; **fetava-yi şerife.** fetvalar. 1860, 1862. (Anadolu din bilginlerinin) 594. **Fetva emini.** Fetvaya konu olan sorunların yanıtlarını hazırlayan görevli. 378, 1678. bkz. Hasan Efendi. [S] 527, 589, 627, 769, 809, 1123, 1651, 1789, 1861, 1863; - Emini 379, 1659. (Anadolu bilginlerinin) 595.

fevkalâde. [N] 556 (Meclis), 1158 (içtima).

fevkalâde komiserler. İstanbul'un işgali yıllarında orada bulunan İtilaf Devletleri olağanüstü temsilcileri. bkz. Düvel-i İtilafiye f.k.: Düvel-i Müttefika f.k.: Fransa f.k.: İngiltere f.k; İtalya f.k: Suriye f.k.; - mümessiller. temsilciler (İtilaf Devletleri) [N] 48, 466, 468, 940 (Trakya). bkz. İtilaf Devletleri f.m., İngiltere hükümeti f.m. - **meclis** 798, 800; - **salahiyet** 800, 874 (Meclis); 884 (Başkumandanlık). bkz, Mustafa Kemal; - tedbirler 1190; - (bir) zaman 880. (S'de: olağanüstü...).

Fevzi Bey. İzmit'te Birinci Fırka komutan vekili. [N] 428, 436, 438, 1692, 1694. [S] 429, 437, 439, 1693, 1695.

Fevzi Bey. Gebze Kaymakamı. [N] 434. [S] 435.

Fevzi Efendi, Şeyh. bkz. Şeyh Hacı Fevzi Efendi.

Fevzi Paşa, Ahmet. bkz. Ahmet Fevzi Paşa.

Fevzi Paşa (Mustafa, Çakmak, 1876-1950). Mareşal. Mütareke döneminde İstanbul'da Harbiye Nazırı. Anadolu'ya geçtikten sonra T.B.M.M. I - II, VII. dönemler Kozan, İstanbul üyesi. Millî Müdafaa Vekili; Bakanlar Kurulu başkanı; Erkânıharbiye Vekili. 1924-1944 yıllarında Genelkurmay Başkanı. [N] 62, 266, 298, 300, 524, 526, 592, 612, 614, 674, 718, 724, 760, 764, 768, 782, 820, 824, 830, 840, 842, 844, 886, 896, 908, 994, 1044, 1064, 1128, 1136, 1140, 1146, 1760, 1764, 1818. [S] 63, 267, 299, 301, 525, 527, 593, 613, 615,675, 719, 725, 761, 765, 769, 783, 821, 825, 831, 841, 843, 845, 887, 897, 909, 995, 1045, 1065, 1129, 1137, 1141, 1147, 1761, 1765, 1819.

Fevzipaşa. bkz. Keller.

Fevzipaşa Camii. İzmit'te. [N] 1488. [S] 1489.

feyz-i Huda. Tanrı kayrası. [N] 1436.

-fıkhiye (tamlamada). bkz. ahkâm-ı fıkhiye.

Fındıklı Sarayı. İstanbul'da, Fındıklı'da saray. İkinci Meşrutiyet'te, Osmanlı Meclisi'nin toplandığı yapı. [N] 522. [S] 523.

fırak. fırkalar. [N] 134; **-fırak-ı mutelife.** çeşitli partiler. 132, 134, 1230;- siyasiye. siyasal partiler. 1598, 1638. bkz. fırkalar.

Fırat. Güney'de, Türkiye'den doğarak, Dicle ile birleştikten sonra Basra Körfezi'ne dökülen ırmak. [N] 1006, 1734, 1844. [S] 1007, 1735, 1845.

fırka. siyasal parti. (genel). [N] 8, 50, 82, 136, 148, 296, 304, 376, 522 (parti), 532, 564,802, 804, 1108, 1166, 1188, 1514, 1542, 1554, 1580, 1680; - ihtirasatı 1530, 1872; **-fırka-i** siyasiye 1380, 1514; **fırkacılık** 1498; - cereyanları 1510. bkz. fırak.

Fırka (Halk Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası). [N] 1060, 1062, 1080, 1082, 1104, 1110, 1112, 1114, 1122, 1124, 1138; - disiplini 1108; - Divanı 1072; - Grupu 1112, 1130; -- Reisi 1110, 1112. bkz. İsmet Paşa; - Heyet-i İdare Reisi 1068. bkz. Fehti Bey; - heyet-i idaresi 1068; - heyet-i umumiyesi 1066, 1076; - kâtib-i umumisi 298. bkz. Recep Bey (Peker); - Meclisi 1072; - programı 798; - Reisi 1112. bkz. Mustafa Kemal, -- Reis-i Umumisi 1068, bkz. Mustafa Kemal. bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası, Halk Fıkrası; Halk İştirakiyun Fırkası; Hürriyet ve İtilaf Fırkası (İtilaf ve Hürriyet Fırkası); (İttihat), İttihat ve Terakki Fırkası; Millî Ahrar Fırkası; Millî Türk; muhalif fırkalar; Muhammedî Fırkası; siyasi fırkalar; Sulh ve Selamet Fırkası; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. **Fırka-i Muhammediye.** Muhammedî Fırkası. Ahmet Anzavur'un fırkası (?). [N] 1650. [S] 1651 d.

fırka,-lar. tümen. (genel). [N] 80, 162, 462, 540, 622, 690, 710, 718, 734, 780, 848, 888, 976 (Serez), 984, 986, 990, 994, 1550 (Redif), 1578. bkz. Altmış Birinci Fırka; Altmışıncı Fırka; Aşiret İhtiyat Fırkası; Beşinci Fırka, Beşinci Kafkas Fırkası; Birinci Fırka; Birinci Süvari Fırkası; Bursa fırkası; Dokuzuncu Fırka; Dördüncü Fırka; Elli Altıncı Fırka; Elli Beşinci Fırka; Elli Sekizinci Fırka; Elli Yedinci Piyade Fırkası: İkinci Süvari Fırkası; İkinci Fırka; Karahisar Fırkası; Kırk Birinci Fırka; Kırk Dokuzuncu Fırka; Nizamiye Fırkası; On Altıncı Fırka; On Birinci Fırka; On Dokuzuncu Fırka; Onyedinci Fırka; On İkinci Fırka; Onuncu Fırka; Onuncu Kafkas Fırkası; Piyade Fırkası; piyade ve süvari fırkaları; Sekizinci Fırka; Sekizinci Piyade Fırkası; Süvari İkinci Fırkası; Trabzon Fırkası; Üçüncü Fırka; Yirmi Dördüncü Fırka; Yirmi Üçüncü Fırka; Yirmi Üçüncü Piyade Fırkası.

Fırka-i Muhammediye. bkz. (Fırka maddesi sonunda).

fikir. düşünce. [N] 616, 664, 902, 1116, 1596; **fikir ve** temeddün (uygarlaşma) muharebesi 132; - **fikrî, fikriye** (tamlamalarda). **fikr-i** istiklâl ve müdafaa 768; - meşrutiyet 1398 bkz. meşrutiyet; **-millî** 1630; - teceddüt; 232, 724, 864. bkz. mütefekkir; tefekkür.

Fikret Bey, Dr. (Onuralp, 1887-1946). T.B.M.M. I-III. dönemler

Kozan, Ertuğrul (Bilecik) üyesi. [N] 1072. [S] 1073.

Fikri. Üçüncü Kolordu komutan vekili. [N] 1228. [S] 1229.

filinta. kısa namlulu tüfek. [N] 676. [S] 677. (Ali Fuat Cebesoy'la ilgili).

Filipin(ler). Güneydoğu Asya'da takımadalar ülkesi. 1935'e değin Amerika Birleşik Devletleri denetiminde ülke. [N] 130. [S] 131.

Filistin. Batı Asya'da, İsrail ile Ürdün arasında bölge. [N] 126, 306, 944. [S] 127, 307, 945.

filo. [N] 922, 988. bkz. Bahri Sefit Filosu; tayyare filosu. [S] 923, 989. bkz. Akdeniz Filosu (İngiliz); uçak filosu.

firar. [N] 604; firari,-ler 662, 692, 708, 720; - asker ve jandarmalar 432; - halife 924. (firar: kaçma; firari: kaçak).

Firuzan Bey. bkz. Ali Firuzan.

Flood, Solly. İngiliz generali. Eskişehir 'de İtilaf kuvvetleri komutanı. [N] 226. [S] 227.

Forbes, Yüzbaşı, Kontrol görevlisi. Yurt dışına çıkarılmıştır. [N]. 572. [S] 573.

Franchet d'Esperey (Louis, 1856-1942). General. Mareşal. Birinci Dünya Savaşı sonunda İtilaf Devletleri Doğu Cephesi komutanı. 1919 Şubatı'nda törenle İstanbul'a giren asker. [N] 104, 392, 1418 d, 1794 d, 1800, 1802, 1894 d, 1896, 1900 d, 1908 d. [S] 105, 393, 1419, 1795, 1801, 1803, 1895, 1897, 1901, 1909.

Franklen Buyon. bkz. Franklin - Bouillon.

Franklin-Bouillon. (Henri, 1870-1939). Fransız diplomatı. Ankara anlaşması için yapılan görüşmelerde Fransa temsilcisi. [N] 790, 830, 832, 834, 836, 904. [S] 791, 831, 833, 835, 837, 905. bkz. Ankara İtilafnamesi; - Anlaşması.

franmason teşkilâtı. [N] 394. - örgütü, [S] 395. bkz. farmason.

Fransa. [N] 6, 16, 128, 146, 392, 396, 400, 468, 584, 766, 784, 786, 1010, 1014, 1020, 1022, 1128, 1538, 1550, 1586, 1644, 1678, 1896; -, Büyük Britanya ve İtalya Fevkalâde komiserleri 468, 1712. bkz. fevkalâde komiserler;- efkâr-ı umumiyesi 830, 1268. bkz. efkâr-ı umumiye; - fevkalâde komiseri 1712; - himayesi 1792. bkz. himaye; - hükümeti 828, 830, 834, 904, 1712, 1752; - Meclis-i Mebusanı 556; - murahasları 906, 1021, 1023; -mümessili, - mümessil-i siyasisi 38, 492, 1010, 1400, 1622; - Sefareti 534, 1418. -nın muaveneti 6, bkz. muavenet. [S] 7, 17, 39, 129, 147, 393, 397, 401, 469, 585, 767, 787, 1011, 1015, 1021, 1023, 1129, 1539, 1551, 1587, 1645, 1679, 1897; - Büyükelçiliği 535, 1419; - delegesi 907, 1021, 1023; - hükümeti 829, 831, 835, 905, 1713, 1753; - kamuoyu 831, 1269; - millet meclisi 557; - olağanüstü komiseri 1713. bkz. olağanüstü komiserler; - siyasal temsilcisi,- temsilcisi 39, 407, 493, 1011, 1401, 1623; - nın yardımı 7. bkz. yardım.

Fransız, -lar. [N] 2, 104, 108, 208, 328, 392, 400, 410, 428, 442, 508, 516, 522, 524, 602, 608, 610, 662, 786, 830, 858, 1000, 1128, 1286, 1418, 1420, 1424,

1444, 1566, 1622, 1724, 1752, 1772, 1776, 1778, 1780, 1794, 1796, 1802, 1884, 1896, 1898, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912, 1914; - âmali 1906; - askeri,-leri 372, 1218, 1587, 1898, - askerî kumandanı 412; - Başvekili 786. bkz. Briand; - bayrakları 1104, 1898; - binbaşı 104. bkz. Brunot, 1268, 1270 (Sivas'ta); - cephesi (cenup) 608; - efkâr-ı umumiyesi 766, bkz. efkâr-ı umumiye; Fransa efkâr-ı umumiyesi; - efradı 178, 1778. bkz. Fransız askeri; - erkân-ı askeriyesi 1896; - Fevkalâde Komiseri 904. bkz. fevkalâde komiserler; - Hariciye Nazırı 1008; - harp sefinesi 904. bkz. sefine; - heyeti 608; - heyetleri 610; - himaye ve idaresi 154. bkz. himaye; - işgal mıntıkaları 608; -- sahası 1008, 1884, bkz. işgal; - Jandarma müfettişi 104. bkz. Brunot; - Kanun-ı Esasisi 566; - kıtaatı 608; - konsolos vekili 1796; - kontrolu 1908, - kumandanı 1898, 1910; - kuva-yi askeriyesi 1898: -kuvve-i berriyesi 104; - mahafili 766; - matbuatı 512, 1770, 1772. bkz. matbuat; - memurları 610; - mıntıka-i nüfuzu 1006, 1008. bkz. mıntıka-i nüfuzlar; - milleti 108; - Muhipler Cemiyeti (teşkili) 1718. bkz. İngiliz Muhipler Cemiyeti; - murahhasları 610, 1016; - müfrezesi 1218, 1898; - mümessili, -leri, mümessil-i siyasisi 216, 410, 546, 556, 678, 1400; - müstameresi (sömürgesi) 1892; - pasaport idaresi 1898; - ricali 108, 766. bkz. rical; - rical-i siyasisi 106; - siyaseti 1810; - şirketleri 1586; - telsiz telgrafı 389; - telsizi 678; - torpidosu 380; - ve İtalyan hariciye nazırları 1008; - zabitleri 104, 786, 1014; - lara ait müessesat 104; - larla itilafname 1002. [S] 3, 105, 109, 209, 329, 393, 401, 411, 429, 443, 509, 517, 523, 525, 603, 609, 611, 663, 787, 831, 859, 999, 1001, 1003, 1129, 1287, 1419, 1421, 1425, 1445, 1587, 1623, 1717, 1725, 1753, 1773, 1777, 1779, 1781, 1795, 1797, 1803, 1885, 1895, 1897, 1899, 1905, 1907, 1909, 1911, 1913, 1915; - Anayasası 567; - askerî komutanı 413; - - kuvveti 1899; -- leri 373, 1219, 1587; - basını 513, 1771, 1773. bkz. basın; - Başbakanı. bkz. Briand; - bayrakları 1105, 1899; - Binbaşı 105, 1269, 1291. bkz. Brunot; - birlikleri 609, 1219, 1899; -- cephesi 609; - çevreleri 767; - delegeleri 611, 1017; - denetimi 1909; - Dışişleri Bakanı 1009; - Dostlar Derneği (kurulması) 1719. bkz. İngiliz Muhipler Cemiyeti; - erleri 1779, 1781; - görevlileri 611; - ileri gelenleri 109, 767; - istekleri 1907; - işgali 373, 1885, 1907; -- bölgeleri 609; -işgali altında bulunan yerler 1009, 1885, 1903. bkz. işgal; - jandarma müfettişi 105. bkz. Brunot; - kamuoyu 767; - kara kuvveti 523; - komutanı 1897, 1911; - konsolos vekili 1797; - koruyuculuğu 155, 1779, 1795. bkz. koruyuculuk; - kurulu 609, 611, - kurumları 105; - olağanüstü komiseri 905. bkz. komiserler; - ortaklıkları 1587; - pasaport yönetimi 1899; - savaş gemisi 915. bkz.

gemi; - siyasi adamları 107; siyasal temsilcisi 557, 1401. bkz. - temsilcisi; - siyasası 1811; - sömürgesi 1893; - sömürü bölgesi 1007, 1009; - subayları 105, 787, 1015; - telsizi 679, 739 (-telgraf); - temsilcisi 411, 547, 679. bkz. Fransız siyasal temsilcisi; - torpidosu 381; - ulusu 109: - yöneticisi 413; **-lara** ait kurumlar 105; - larla anlaşma 1003.

Fransızca gazete, yevmî (günlük) gazete. [N] 6, 1208, 1674 d. [S] 9, 1209, 1675. bkz. Bosphore; Pays, Le; Temps, Le; - mektup (Mustafa Kemal'den Rahip Frew'ya) 402; (Harington'dan Ulviye Sultan'a) 922. [S] 403, 923.

Franşe d'Espere. bkz. Franchet d'Esperey.

Frew, Rahip. Dr. Robert. Sait Molla'nın mektuplar yazdığı kişi. İngiliz haber alma görevlisi (?). British Relief Fund (İngiliz Yardım Fonu) müdürü. [N] 10, 52, 338, 384, 390, 392 (mektuplar: 1-12: s. 392-402) [S] 11, 53, 339, 385, 391, 403, 537. (mektuplar I. 12: s. 393-403).

Fuat Bey (Ahmet, Bulca, 1881-1962). Subay. T.B.M.M. II-V. dönemler Rize, Çoruh üyesi. [N] 1068. [S] 1069.

Fuat Bey. Edirne polis müdürü. [N] 1866. [S] 1867.

Fuat Bey (1883-1921). T.B.M.M. I. dönem üyesi. [N] 610. [S] 611.

Fuat Paşa. bkz. Ali Fuat Paşa (Cebesoy).

Fuat Paşa, (1835-1931). Müşir (mareşal). Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen, doğru sözlülüğü nedeniyle "Deli Fuat Paşa" diye de anılan asker. [N] 714, 1628. [S] 715. 1629.

Fuatpaşazade Hidayet Bey. bkz. Fuat Paşa.

Fuat Paşa türbesi. Keçecizade Mehmet Fuat Paşa'nın (1815-1868) türbesi. [N] 394, [S] 395.

Furgaç, Ahmet İzzet Paşa. bkz. Ahmet İzzet Paşa.

futbol müsabakası. Büyük Taarruz'a hazırlanırken, Mustafa Kemal'in, bir futbol maçı vesile edilerek belli başlı komutanları Akşehir'e çağırıp düşünce alış-verişinde bulunması (28/29 Temmuz 1922 günü). [N] 896. [S] 897.

fünun. fenler. [N] 896. [S] 897. bkz. fen.

G

G-5. bkz. F,G.5

gaflet. bkz. cehil ve gaflet.

Galatalı Miralay Şevket Bey. bkz. Şevket Bey, Galatalı.

Galatasaray Lisesi. [N] 1730, [S] 1731, bkz. Sultani Mektebi.

galeyan-ı millî, [N] 1388. (S'de: ulusal kaynaşma).

Galip. Sait Molla'nın altıncı mektubunda geçer. [N] 396. [S] 397. Ali Galip olabilir. bkz. Ali Galip Bey.

Galip Bahtiyar Bey (Göker, 1881-1945). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. VI-VII. dönemler Edirne. İstanbul üyesi. [N] 1802, 1804, 1900, 1902/1904, [S] 1803, 1805, 1901, 1903.

Galip Bey (Ali). bkz. Ali Galip Bey.

Galip Bey, Mehmet (1865-1935). Kurtuluş Savaşı sırasında Trabzon valisi, tarih yazarı. [N] 156, 214, 238, 252, 254, 264, 128 d, 1442, 1474, 1478, [S] 157, 215, 239, 253, 255, 265, 1209, 1443, 1475, 1479.

galip devletler, galipler. savaşı kazanan devletler; yenenler. [N] 560, 1578.

Galtrop. bkz. Calthorpe.

gambot. [N] 1014. [S] 1015.

garazkâr millet (İngilizler). [N] 1752. (S'de: kinci ulus).

Garba temessül etmek. Batılılaşmak. [N] 1186. bkz. Garp.

Garbî Anadolu. Batı Anadolu. [N] 188, 202, 204, 266, 594, 936, 958, 972, 1254, 1286, 1288, 1292, 1914, 1916. bkz. Anadolu; Orta Anadolu; Şarki Anadolu. -- Kuva-yi Milliye Kumandanı. [N] 226 bkz. Ali Fuat Paşa; --murahhasları. 1290, 1292, 1296, 1378 (G.A. ve Rumeli); -- mümessilleri. 1440. bkz. Husrev Sami Bey, Ömer Mümtaz Bey; -- Umum Kuvayi Milliye Kumandanı. bkz. Ali Fuat Paşa; -- vilâyeti, vilâyetleri. [N] 1266, 1282, 1286.

Garbî Roma. [N] 395 yılında ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu'nun Batı bölümü. [N] 584. bkz. Şarki Roma.

Garbi Trakya. Bugün Yunanistan'da bulunan Trakya bölümü. [N] 4, 332, 538, 540, 542; 656, 1258, 1582, 1794, 1798, 1808, 1810, 1878, 1880; 1890, 1900, 1902, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912, 1914, 1916. bkz. Şarki Trakya; Trakya. -- muhacirleri. 1904, 1910. bkz. muhacirler; -- murahhasları 1884; -- Müslüman Komitesi 1798; -- teşkilâtı, teşkilât-ı milliyesi 1906, 1914; -- yalıları 1914: --nın mukadderat-ı siyasiyesi 1892. bkz. Darıdere, Dedeağaç, Dimetoka, Drama, Gümülcine, İğridere, İskeçe, Kavala, Kırcaali (Bulgaristan), Koşukavak, Kuruçay, Paşmaklı, Selânik, Seremköy, Seymenli, Sofulu.

garp. batı. [N] 522, 584, 828,1186; - âlemi 1728; - devletleri 860. bkz. devletler. - **garbi, - garbiye** (tamlamalarda...) [N] 584, 834, 1284. bkz. Garba...

Garp cepheleri. [N] 84, 320, 448. **Garp Cephesi.** [N] 614, 658, 662, 664, 666, 674, 676, 696, 716, 724, 726, 774, 782, 888, 894; -- Erkânıharbiye Birinci Şube Müdürlüğü. [N] 724; -- karargâhı. 592, 666, 896, 898; -- kumandanı 664, 666, 668, 676, 690, 696, 700, 704, 706, 722, 774, 776, 896, 900. bkz. Ali Fuat Paşa; İsmet Bey; -- kumandanlığı. 606, 664, 666, 686, 690, 692, 694, 696, 782, 890; -- Ordu Kumandanlığı. [N] 694; -- Orduları Kumandanı. 904 (İsmet Bey); -- nin cenup kısmı 674. Garp Ordusu, -- Kumandanı. bkz. Garp Cephesi Ordu Kumandanı. Garp Orduları Başkumandanı (Osmanlı Devleti) 312. bkz. Ali Rıza Paşa.

Garp vilâyetleri. [N] 320, 446, 624. bkz. Şark vilâyatı, vilâyetleri; Vilâyat-ı Şarkiye; vilayetler. (S'de: Batı illeri).

Garzan, Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı bucak. Dicle'nin kollarından bir akarsu. [N] 1284, [S] 1285.

gâvur. [N] 1184. [S] 1185.

gaye ve prensip. amaç ve ilke. [N] 296; **gaye-i âliye.** yüce amaç. 1378; - mukaddes. kutsal amaç 1912; - salâh ve millî 1234. bkz. maksat; maksut.

gayret-i milliye. [N] 1254; - vataniye. 1306, 1454; - vatanperverane. 514; **gayretullah.** 1254. (gayret: çaba).

gayr-i askerî mıntıka. askersiz bölge. [N] 1004, 1016; - insani 404; - kanuni 208, 270, 274, 284, 336, 566, 640, 642, 644, 646, 720, 846, 882, 1080, 1152, 1158, bkz. hilâf-ı kanun; kanun haricinde; kanunsuz; mugayir-i kanun; -- muamelât. 1762; - meşru. 208, 284 -- millî; - milliye 48, 502, 504, 1764; -- faaliyet. 672: - **muntazam teşkilât fikrini ve siyasetini yıkmak kararı** 676; - Müslim 556, 1012, 1588; -- çeteler. 1654. bkz. çeteler; -- tebaa. 1596. bkz. tebaa; -- vatandaşlarımız. 1734; - Müslimler. 1582, 1728; bkz. anasır-ı gayr-i Müslime; Müslim; - Türkler. 1010.

gaza. [N] 940. (S'de: savaş. gaza: İslamda kutsal savaş).

gazete,-ler. [N] 8, 52, 174, 240, 260, 302, 316, 330, 346, 374, 390, 398, 400, 410, 442, 518, 532, 572, 632, 682, 714, 800, 838, 866, 890, 898, 916, 928, 966, 1028, 1066, 1068, 1078, 1084, 1086, 1088, 1090, 1100, 1102, 1106, 1108, 1110, 1122, 1124, 1126, 1138, 1152, 1166, 1180, 1182, 1208, 1224, 1248, 1256, 1340 d, 1392, 1490, 1534, 1540, 1544, 1562, 1618, 1644, 1674, 1676, 1762, 1782, 1788; - makaleleri sansürü 1782. bkz. sansür; - mümessilleri 227;-lerin muzır neşriyatı 1580, (yabancı gazeteler) 126, 132, 240, 1444, 1618, 1679. (gazete adları için S'in sayfa sayıları sonuna bkz.) bkz. cerideler; evrak-ı havadis; İstanbul gazeteleri; muhalif gazeteler. bkz. (yabancı gazeteler) Amerikan gazeteleri; Fransızca yevmi gazete, İngiliz gazeteleri. [S] 9, 53, 163, 175, 240, 261, 303, 317, 331, 347, 375, 391, 399, 401, 411, 443, 519, 533, 573, 633, 683, 715, 801, 839, 867, 891, 899, 917, 929, 967, 1029, 1067, 1069, 1079, 1085, 1087, 1089, 1091, 1101, 1103, 1107, 1109, 1111, 1123, 1125, 1127, 1139, 1153, 1165, 1167, 1181, 1183, 1209, 1225, 1231, 1249, 1257, 1341, 1491, 1535, 1541, 1545, 1563, 1619, 1633, 1645, 1675, 1677, 1763, 1783, 1835, 1883; - temsilcileri 1227; - yazılarının sansürü 1783; **gazetelerin** (kışkırtıcı) dokuncalı yayınları 1581. (yabancı gazeteler) 127, 241, 443, 1445, 1679. bkz. Akşam; Albayrak; Bosphore; Ferda; Hadisat; İkdam; İrade-i Milliye; İstanbul (Türkçe); İstiklâl; karşıcıl gazeteler; Neologos; Pays, Le; Pontus; Son Telgraf; Takvim-i Vekayi; Tanin; Tasvir-i Efkâr; Tercüman-ı Hakikat; Tevhid-i Efkâr, Tevhit; Toksöz; Türk Dünyası; Vakit; Vatan; Yeni Dünya; yabancı gazete; Amerikan gazeteleri; Fransızca gazete; İngiliz gazeteleri; Temps, Le.

gazeteci, -ler. [N] 120, 132, 140, 240, 518, 952, 954, 1066, 1088, 1090, 1100, 1180, 1444, (ecnebi) 132, 1444. [S] 121, 133, 141, 241, 519, 953, 955, 1067, 1089, 1091, 1101, 1181, 1445.

Gazi (Mustafa Kemal). bkz. Gazi Mustafa Kemal.

Gazi (Nurettin Paşa). bkz. Nurettin Paşa.

Gazi Ayıntap. bkz. Gaziantep.

Gazi Mustafa Kemal. [N] 1128, 1142, 1144, 1836, 1860; - Mustafa Kemal Paşa. 928, 1038, 1042, 1044, 1046, 1050, 1052, 1082, 1720, 1830; - Paşa. 1032, 1075, 1078, 1080, bkz. Mustafa Kemal. [S] Gazi Mustafa Kemal. 1129, 1143, 1145, 1837, 1861; --- Paşa. 929, 1039, 1043, 1045, 1047, 1051, 1053, 1083, 1721, 1831; - Paşa. 1033, 1075, 1079, 1080. bkz. Mustafa Kemal.

Gazi Osman Paşa (1832-1900). Osmanlı mareşali. Plevne kahramanı. [N] 974. [S] 975.

Gaziantep. Ayıntap, Gazi Ayıntap. İl. 1918 sonunda İngilizlerin, 1919 sonunda Fransızların işgaline girdi. 1921 Şubatında, büyük bir direniş sonunda teslim oldu. T.B.M.M., 8 Şubat 1921 günü, kente "Gazi" sanını verdi. 20 Ekim 1921 Ankara Anlaşması gereğince 25 Aralık 1921'de kurtuldu. [N] 2, 182, 372, 400, 412, 506, 600, 608, 828, 1002, 1288, 1332 d, 1338 d, 1419 d, 1724, 1730 d. [S] 3, 183, 373, 401, 413, 507, 601, 609, 829, 1289, 1333, 1339 d, 1418, 1725, 1731. [N] Ayıntap cephesi 506; - işgali 1288, 1724, 1731. [S] Antep cephesi 507; - işgali 1289, 1725, 1731. (Kentin adı birkaç değişiklik geçirmiştir; bu yüzden Gaziantep adında birleştirdik). (N ve S metinlerinde çeşitli adlarla geçer. Dipnotlarda gerekli açıklama yapılmıştır).

gazve. Arap kabileleri arasında savaş; din savaşı. [N]. 996.

Gebze. Kocaeli'nin ilçelerinden. [N] 166, 416, 420, 432, 436, 438, 440, 1678, 1682, 1684, 1688, 1694; - Jandarma Yüzbaşısı. bkz. Nail Efendi; - Kaymakamı. 412, 420, 422, 424, 426, 434, 1678, 1680, 1684, 1688. bkz. Fevzi Bey; Gebze Kazası Milis Kumandanı (Yahya Kaptan) 434; - Kuvayi Milliye Kumandanı 434. bkz. Yahya Kaptan; - Müdafaa-i Hukuk Heyeti Reisi. 434. [S] **Gebze.** 417, 421, 433, 437, 439, 441, 1679, 1681, 1683, 1685, 1687, 1689, 1695, 1697; - **ilçesi milis komutanı** 419. bkz. Yahya Kaptan; - jandarma yüzbaşısı. bkz. Nail Efendi; - Kaymakamı 413, 421, 423, 425, 427, 435, 1681, 1685, 1689. bkz. Fevzi Bey; - Kuvayi Milliye Komutanı 435, bkz. Yahya Kaptan; - Müdafaa-i Hukuk Kurulu Başkanı 435.

gece namazı. [S] 1167. bkz. namaz.

geçici olduğu bildirilerek bir hükümet başkanı tanımak. [S] 589; - sınır çizgisi 471, 717; - yönetim 99, 197, 203, 1365, 1367, 1377. (N'ta: muvakkat...).

geçim. maişet. (Halifenin geçimi). [S] 1129.

geçiş dönemi hükümeti. [S] 281, 285. (N'ta: intikal devresi hükümeti).

Gediz. Kütahya'nın ilçelerinden; bu yörede bir akarsu. [N] 664, 666, 720, 728, 732, 738; - **muharebesi** 668, 674; - taarruzu 664, 666; -

telgraf hattı 720. [S] 73, 665, 667, 721, 729, 733, 739; - saldırısı 665, 667; - savaşı 669, 675; - telgraf hattı 731.

Gegbuza. bkz. Gebze.

Geldanlı. bkz. Keldanlı.

gelecek. [S] 133, 391, 767, 1187, 1197, 1307, 1639, 1679, 1915; - kuşak 299, 661, 811, 997, 1107; - **teki** savaşlar 829. bkz. ordunun geleceği; ülkenin geleceği. (N'ta: âti; istikbal...)

gelenek. [S] 15, 23, 154. (N'ta: anane).

Gelibolu. Çanakkale ilçelerinden; üzerinde bulunduğu yarımada. Kurtuluş Savaşı sıralarında Edirne'ye bağlı sancak. [N] 522, 524, 1004, 1550, 1776, 1778, 1780, 1796, 1876, 1902; - mürettep kuvvetleri 1550, - Şibihceziresi 868, 1006. [S] 523, 525, 1005, 1551, 1777, 1779, 1781, 1797, 1877, 1903; - mürettep kuvvetleri 1551; - Yarımadası 869, 1007.

gelir. varidat (gelirler). [S] 143, 935, 1002, 1016, 1018; - kaynakları 879. bkz. Türkiye'nin gelirleri.

gelişme (toplum) [S] 1191. (ulusun uygarlaşması ve toplumsal gelişmesi (inkişaf).

gemi, gemilerimiz [N] 1020, 1538;- lerin Boğazlardan geçişi 1022. bkz. bahrî; İngiliz gemisi; - kuvayi bahriyesi; sefine; Yunan gemileri; Yunan sefinesi. [S] 1021, 1538; **-lerin** Boğazlardan geçişi 1023; -likler (tersane). 1197. bkz. İngiliz gemisi, İngiliz savaş gemisi; İtilâf Devletleri gemileri; savaş gemisi.

gençlik. [N] 1196. bkz. Türk gençliği; Türk istikbalinin evlâdı. [S] 1197. bkz. Türk gençliği; Türk geleceğinin çocuğu.

genel amaç. [S] 873; -ayaklanma 595; -borçlar (düyun-ı umumiye) 869, 1587; -- ların üremleri 1033, 1041; - durum 3, 15, 23, 669, 873, 969; - eğitim 957, 1593; - irade 877; - karargâh 1557 (Alman); - Kongre. bkz. Sivas Kongresi; - kurul 803. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu genel kurulu; Cumhuriyet Halk Fırkası genel kurulu; parti (C.H.F.) genel kurulu; Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulu; - meclisler 1767; - merkez. bkz. İttihat ve Terakki genel merkezi; Vilâyet-ı Şarkiye Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye genel merkezi; - oy 285; - saldırı bkz. saldırı; Yunan genel saldırısı; Yunanlıların genel saldırısı; -seferberlik. 813 (Yunan) 813; - vali 643, 645 (Doğu illeri). bkz.Celâlettin Arif Bey; **-ve** özel durum 61, 101, 449, 707; - yazman 299 (C.H.F.); - yönetim işleri 40, 857. (N'ta, genel: umum, umumi).

Genel Borçlar Düyun-ı Umumiye. [S] 869, 1587; - - Kurulu 1019, 1021; -- ların üremleri 1033, 1041. bkz. Düyun-ı...

"genel durum ve görünüş". "Vaziyet ve manzara-i umumiye". [S] 3.

Genel Jandarma Komutanı. Umum Jandarma Kumandanı. [S] 331.

Genel Kongre. Umumi Kongre. Sivas Kongresi. [S] 199, 203, 367, 1263, 1297, 1369, 1373; -- bildirisi 167; -- Heyet-i Temsiliyesi 1357, 1367; -- kurulu 189, 191,

1331, 1351. bkz. Erzurum Kongresi; Sivas Kongresi.

Genel Savaş. Harb-i Umumi Birinci Dünya Savaşı. 1914-1918. [S] 3, 15, 129, 301, 463, 555, 837, 891, 971, 991, 1003, 1013, 1017, 1021, 1053, 1125, 1209, 1253, 1281, 1283, 1387, 1397, 1535, 1537, 1539, 1541, 1545, 1551, 1585, 1591, 1597, 1721, 1723, 1731, 1735, 1797.

genelge. tamim [S] 261, 263, 279, 445, 451, 453, 507, 557, 1825.

Genelkurmay (Ankara). Erkânıharbiyei Umumiye. [S] 591, 617, 705, 1173, 1551; (Kor.); - Bakanı 1131; - Başkan vekili 725; - Başkanı 615, 621, 667, 675, 777, 785, 825, 845, 873, 887, 897, 899, 909, 995, 1065, 1129, 1135, 1141, 1147, 1173; - Başkanlığı 591, 593, 621, 665, 675, 677, 693, 725, 737, 783, 785, 821, 843, 845, 1135, 1137; **Genelkurmay** (İstanbul). [S] 15, 41, 63, 1633, 1703, 1709, 1713, 1753, 1819; - Başkanı 25, 27, 73, 359, 487, 489, 491, 493, 497, 501, 1221, 1747; - Başkanlığı 267, 379, 527, 669, 1589.

general, -ler. [N] 1170, 1174, bkz. paşalar; - hükümeti 1176. [S] 1171, 1175; - hükümeti. 1177. bkz. İngiliz generali.

gensoru. [S] 621, 651, 711, 1141, 1151, 1153, 1159, 1161, 1165, 1167, 1175, 1181, 1183, 1185. (sorgu) 731. (yakınma) 841. (açıklama isteği) 843. (N'ta: istizah).

George V. (1865-1936). İngiltere Kralı.

Gerçeker, Mustafa Fehmi. bkz. Fehmi, Mustafa (Gerçeker).

gerçekler. hakayik. [S] 945, 1841.

gereçler. malzeme. [S] 941, 1841.

Gerede. Bolu ilçelerinden. [N] 574, 594. [S] 575, 595.

Gerede, Husrev. bkz. Husrev Bey (Gerede).

Gerede. Mehmet Ali. bkz. Mehmet Ali Bey (Gerede).

gereksinme. ihtiyaç. [S] 329.

gereksiz terimler. [S] 957. (N'ta: zait...tabirat).

geri bölgesi. Batı cephesinden Sivas'a değin uzanan bölge. [S] 609, 675; -hidematı [N] 686; - hizmetleri [S] 687; - mıntıkası [N] 608, 674.

gerici. mürteci. [S] 193, 957, 1117, 1183, 1189, 1191, 1193; - eylemler 1791; - grup 939; -hareketler 531; - haykırışlar 1187; -tutum 1355, - yol 1295; **-lik** [S] 1099, 1193, 1577, 1845; - ve ayaklanma. 575; **gerileme.** irtica. [S] 1189.

Gevecioğlu, Emin. bkz. Emin Bey (Gevecioğlu).

Geven aşireti. bkz. Keven aşireti.

Geyve. Sakarya ilçelerinden; o zamanlar İzmit'e bağlı. [N] 346, 562, 574, 594, 596, 680, 812, 1602, 1616; - Boğazı188, 596, 598; - hükümeti 1616; - istasyonu 742, [S] 347, 563, 575, 595, 597, 681, 813, 1603, - Boğazı 189, 597, 599; - hükümeti 1617, - istasyonu 643.

Gezici Kuvvetler. Kuva-yi Seyyare [S] 663, 665, 675; -- jandarma örgütü 705. bkz. Kuva-yi Seyyare; Kuvve-i Seyyare.

giderler. masarifat. [S] 651 (askerlik).

Giresun. Kurtuluş Savaşı günlerinde sancak. [N] 1002, 1510, 1524; - Heyet-i İdaresi 1426, [S] 1003, 1511, 1525; - Merkez Kurulu 1427.

girişimler. teşebbüsat. [S] 11, 345, 413, 425, 595, 1191, 1401, 1429, 1443, 1465. bkz. hayınca girişimler; ulusa girişimler.

Giritli Katahakis. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

giyecek, giysi. [S] 651, 669, 823, (N'ta: elbise; ibate).

giz. sır. [S] 1233 (ulusal).

gizemli ve korkunç bir komite. [S] 99. (N'ta: esrarengiz ve müthiş...)

gizli. hafi. [N] - ajans. 1420; -eller 1184; - muahedat 1538; - örgütler 1834 d. [S] - ajans. 1421; - antlaşmalar 1231, 1539, 1731; - belgeler 1151; - dernek 357, 391, 633, 977, 979, 981, 983; -eller 1185; - İslâm derneği 1189;-kolluk. bkz. Yunan gizli kolluğu; - kurul 1631; - merkez 101; - olarak çalışan bir grup 1063; -oturum 591, 611, 621, 673, 731, 733, 759, 817, 845, 849, 873, 875, 883, 931; - oy 116, 565, 885; - örgüt 397, - polis 369, 1519; -ulusal örgütler 323; - yazışmalar 1681; - yönerge 373, 541, 1833; -yönetmelik 541. bkz. hafi.

göç. [N] 1616 d. bkz. tehcir. [S] 7, 347, 1255; -ettirme. 1011, 1017, 1305, 1597, 1599. bkz. Ermeni göçü, Ermenilerin göç ettirilmesi. (Göç konusu, Türk halkının göçlerini de içermektedir. Özellikle, Doğu illerinden göçü önlemek). **göçmen.** muhacir. [S] 333, 837, 965, 1201, 1859, 1892, 1899, 1901, 1905, 1907, 1909, 1911, 1913; - değiştirme (mübadele) 1151; - Komisyonu 1203; - **lerin** değiştirilmesi 1139, 1141; -lerin yerleştirilmesi 1139, 1141. bkz. Gümülcine göçmenleri; Resmî Göçmenler Komisyonu; Rum göçmenleri; Rum Göçmenleri Derneği; Yunan göçmenleri.

Gök Bayrak Taburu. Osmaneli'nde bir birlik. [N] 706, 710, [S] 707, 711.

Gökberk, Şükrü Naili. bkz. Şükrü Naili Bey, Paşa (Gökberk).

Göker, Galip Bahtiyar. bkz. Galip Bahtiyar Bey (Göker).

Gökmen, Fatin. bkz. Fatin Efendi (Gökmen).

Gölcük yaylası. Ödemiş yöresinde. [N] 526, 1784 (Yunan işgali). [S] 527, 1785.

Göle. [S] 653. bkz. Merdenek (eski adı).

Gönen. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 468, 594, 1712, [S] 469, 595, 1713.

Gönen köyü. Isparta'nın köylerinden (?). [N] 688. [S] 689.

gönenç. refah. [S] 1073, 1093.

gönüllü. [N] 596 (asilere), 1592. [S] 597, 1593.

Gördes. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 686; **-muharebesi** 706. [S] 687; - **savaşı** 706.

görev. vazife [S] 5, 65, 229, 247, 411, 573, 661, 747, 757, 805, 811, 939, 945, 947, 951, 975, 1065, 1075, 1157, 1269, 1549, 1739. bkz. askerlik görevleri; halifelik görevleri; ödev; tarihsel görevler; ulusal görev; yasama görevi; yurt görevi; yurtsal görevler.

görevliler. memurlar. [S] 37, 51, 53, 69, 91, 173, 183, 185, 187, 191, 195, 197, 211, 221, 277, 285, 315, 331, 333, 337, 341, 353, 367, 375, 383, 389, 397, 405, 407, 409, 419, 515, 541, 543, 565, 571, 593, 597, 607, 635, 647, 651, 707, 749, 1225, 1241,1261, 1263, 1305, 1331, 1357, 1363, 1367, 1369, 1485, 1487, 1497, 1499, 1519, 1557, 1577, 1579, 1583, 1603, 1631, 1665, 1667, 1671, 1673, 1707, 1771, 1773, 1803, 1813, 1895, 1897. (asker) 175, 183, 321, 651, 1263. (yabancılar) 3, 233, 405, 611, 997, 1489, 1899. (**memurlar, memurin** maddesi sonunda, memurlar sınıflandırılmıştır; bkz.) bkz. asker ve sivil görevliler; resmî görevliler; sivil görevliler; sivil ve asker görevliler; telgraf görevlileri; yüksek görevliler.

görüş. [S] 15, 543, 765, 1851. (N'ta: efkâr; içtihat, nazar...)

görüşmeler. [S] 907 (siyasal). bkz. Amasya görüşmeleri; barış görüşmeleri; Türk-Rus görüşmeleri. (N'ta: müzakere, müzakerat).

gösteri. miting, nümayiş. [S] 5, 33, 35, 37, 49, 317, 519, 1201, 1227, 1229, 1581, 1599, 1635; -toplantısı 375, 559. bkz. ulusal gösteriler.

Gözene. İçel ilinin merkez ilçesine bağlı bucak. Gözne. [N] 1334. [S] 1335.

grafik. bk. istatistik.

grup,-lar (siyasal), [N] 292, 294, 296, 304, 314, 370, 442, 444, 456, 460, 476, 480, 482, 516, 518, 528, 532, 546, 794, 796, 798, 804, 884, 966, 1064, 1112, 1562, 1706, 1768, 1786; - reisi 1802. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu;ekseriyet grubu; Felâh-ı Vatan Grubu; Fırka (C.H.F.) Grubu; Halâskâr (Zabitan) Grubu; Halk Fırkası (C.H.F.) Grubu; Halk Zümresi; Islahat Grubu; İkinci Grup; İstiklâl Grubu; muhalif grup; Müdafaa-i Hukuk (Cemiyeti) Grubu; Müdafaa-i Hukuk Zümresi; siyasi grup; Tesanüt Grubu. [S] 293, 295, 297, 305, 367, 371, 443, 445, 457, 461, 483, 485, 515, 517, 519, 533, 539, 547, 795, 797, 799, 805, 885, 939, 967, 1065, 1113, 1707, 1765, 1769, 1787, -başkanı. 803. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu; Bağımsızlık Grubu; Cumhuriyet Halk Partisi Grubu; çoğunluk grubu; Dayanışma Grubu; Felâh-ı Vatan Grubu; Hakları Savunma Grubu; Halâskâr (Zabitan) Grubu; (Cumhuriyet) Halk Partisi Grubu; Islahat Grubu; İkinci Grup; karşıcıl grup; Müdafaa-i Hukuk Grubu; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Grubu; Tesanüt Grubu; Ülkücü Grup.

grup,-lar (askerî). [N] 734, 736. [S] 735, 737. bkz. Anafartalar Grubu; Dicle Grubu; Kocaeli Grubu; Uşak Grubu; Yıldırım Grubu. (yabancı) Yunan Grubu; Yunan Ordusu Uşak Grubu.

grup (dış). bkz. Belçika Grubu; İsveç Grubu.

güç (askerî, siyasi...) kuvvet. [S] 185, 563, 583, 741, 749, 771, 1121, 1273, 1855, 1907; **-lü** bir hükümet 1075. bkz. iç gücü; ulu-

sal güç; ulusun gücü; yasama gücü; yürütme gücü. (yabancı) 1151, 1159. bkz. İtilâf Devletlerinin askerî güçleri.

güdüm. manda, mandaterlik. [S] 11, 17, 121, 123, 125, 127, 129, 133, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 153, 155, 397, 851, 891, 1101, 1585, 1587, 1679, 1727; **-cülük** 123, 125, 127, 129, 131, 149, 151, 1005, 1295. bkz. Amerikan güdümü; İngiliz güdümü, İtalyan güdümü; yabancı devletlerin güdümü.

güdümlü balon. [S] 1015. (N'ta: kabil-i sevk balon.

güldürü. [S] 875, 877. (N'ta: komedya).

Gümrü. Sovyetler Birliği Ermenistan Cumhuriyet'inde kent. Aleksandropol. Leninakan. [N] 654; [S] 655; **Muahedesi.** [N] 654: - Antlaşması. [S] 655. 1920 sonlarında Ermenilerin başarısız saldırısında yapılan Antlaşma (2/3 Aralık 1920). Bu antlaşma ile, 1877-1878 savaşında Rusya'ya geçen topraklarımız geri alınmıştır.

gümrük resmi. [N] 1022; - rüsumu 1586; - tarifeleri 1020; gümrükçü 1014; **gümrükler** 1018. [S] 1579; -çü 1015; -vergisi 1021, 1023, 1587; -ler 1019. bkz. vergi.

Gümülcine. Yunanistan'da, Batı Trakya'da Türklerin oturduğu kent. [N] 1802, 1810, 1878, 1882, 1884, 1896, 1898, 1904, 1906, 1908, 1910, 1912; - Kongresi 1908, 1912; - muhacirleri 1910, 1912, bkz. muhacirler. [S] 1803, 1811, 1879, 1881, 1883, 1885, 1897, 1899, 1905, 1907, 1909, 1911; - göçmenleri 1911, 1913, bkz. göçmenler; - Kongresi 1909, 1913.

Gümülcineli İsmail Bey. İttihat ve Terakki Fırkası'na karşıcıl vali, politikacı. kışkırtıcılıklarda katkısı olduğundan Yüzellilikler listesine alınarak yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 346, 1616, 1620 (çetesi). [S] 347, 1617, 1621.

Gümüşhane. il. Kurtuluş Savaşı sırasında Trabzon'a bağlı sancak. [N] 254, 1510; - Mebusu 1158. bkz. Zeki Bey; - murahhası 252, 1476 (Zeki); - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i idaresi 1510. [S] 255, 1511; - delegesi 253, 1477; - Milletvekili 1159, bkz. Zeki Bey; - Müdaffa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i idaresi 1511.

Günan. bkz. Gönen köyü.

Gündüzbey. Arifiye-Eskişehir yolu üzerinde. [N] 774. [S] 775.

Güneri, Necati. bkz. Necati Bey, Süleyman (Güneri).

güney. cenup. [S] 25, 83, 675, 717; - batı illeri 447; - bölgeleri 509, 603; - Fransız cephesi 609; - Rusya 839, - sınırı 1731.

Güney Cephesi. Batı cephesinin güney kesimi önceleri ayrı bir komuta altında idi. [S] 675, 689, 691, 705, 715, 725, 729, 735, 737, 777, 783; -- komutanı 777, 779, 781. bkz. Refet Bey, Paşa; - komutanlığı 689; -- komutanlığı karargâhı Birinci Şube Müdürlüğü 725.

Günsav, Bekir Sami. bkz. Bekir Sami Bey, Miralay (Günsav).

Güralp, Şerif. bkz. Şerif Bey (Güralp).

Gürcistan. Sovyetler Birliği Türkiye sınırında cumhuriyet. Bugün ba-

ğımsız. [N] 154, 654, 656, 680. 906, 1258. [S] 155, 655, 657, 681, 907, 1259. bkz. Türkiye-Gürcistan Antlaşması, Muahedesi. **Gürcü,-ler.** [N] 656, 1592; - hükümetleri 1678; - mesaili 1412, - sefiri 656, [S] 657, 1593; - elçisi 657; - hükümetleri 1679; - sorunları 1413.

Gürer, Cevat Ahbas. bkz. Cevat Abbas (Gürer).

güven. [S] 195, 353, 409, 499, 1373, 1567. bkz. ulusal güven; ulusun güveni. (N'ta - emin, asayiş).

güvenlik. [S] 79, 121, 137, 195, 333, 489, 505, 677, 1399, 1401, 1503, 1517, 1577, 1579, 1589, 1655, 1657, 1663, 1667, 1713, 1723, 1737, 1767, 1771, 1879, 1897; - düzeni 723; -işleri 773; - kuvvetleri 787; - sağlanması 1825; - ve dirlik 407; - ve sıkı düzenin korunması 427. bkz. iç güvenlik; ülke (nin) güvenliği. (N'ta: emniyet).

güvenoyu. itimat reyi. [S] 321, 503, 505, 539, 1087, 1167, 1707, 1747, 1761, 1787.

güvensizlik. [S] 15, 23, 413, 415, 1475, 1687, 1787; **güvensizlik oyu** 547, 1821. (N'ta: asayişsizlik; adem-i itimat reyi).

H

(H.İ.) işaretli tezkere. General Milne'den gelen yazılar. [N] 1714. [S] (...yazı). 1715.

H.K. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yolladığı mektupların on ikincisinde, gizlenmiş bir yer adının simgesi. [N] 402. [S] 403. bkz. Sait Molla.

haber yazarı. muhabir. 401.

haberleşme. [S] 37, 59, 189, 191, 225, 227, 235, 291, 381, 491, 495, 595, 605, 679, 697, 709, 807, 1195, 1902; - hatları 1779, 1781; - yolları 525; **-nin** kesilmesi 52.

Habib-i Ekrem. Muhammed peygamber. Tanrının sevgilisi. [N] 1260.

Hacı Ali. Gebze Müdafaa-i Hukuk Kurulu başkanı. [N] 434, [S] 435.

Hacı Ali. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti üyesi. [N] 1206. [S] 1207.

Hacı Bedir Ağa (1872-1928). Kâhta aşiret başkanı. T.B.M.M. I-III, dönemler Kars, Malatya üyesi. Ailesinin aldığı soyadı: Fırat. [N] 166, 178, 180, 1314, 1316, 1322, 1332, 1334, 1340, [S] 167, 179, 181, 1315, 1317, 1323, 1333, 1335, 1341.

Hacı Hafız Efendi. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Erzurum şubesi üyesi. [N] 86. [S] 87.

Hacı Kaya. Malatya'da aşiret başkanı. [N] 1314, 1316. [S] 1315, 1317.

Hacı Musa Bey. Mirzabeyzade. Güney'de Mutki Aşireti başkanı. Erzurum'da seçilen Heyet-i Temsiliye üyesi. [N] 90, 444, 1264, 1272, 1440. [S] 91, 445, 1265, 1273, 1441.

Hacı Şükrü Bey. (Aydındağ, 1883-1935). Binbaşı. 57. Tümen alay komutanlarından. T.B.M.M. I. dönem Diyarbakır üyesi. [N] 606, 698. [S] 607, 699.

Hacıbayram camii. 15. Yüzyılda Bayrami tarikatı kurucusu Hacı Bayram adına Ankara'da sağlı-

ğında yapılmış cami. Türbesinin de bulunduğu semt. T.B.M.M.'nin açılış (23 Nisan 1920) günü tören burada başlamıştır. [N] 576 (Hacıbayram-ı Veli cami-i). [S] 577.

Hacıbektaş. Nevşehir'in ilçelerinden. Hacı Bektaş Velî, Anadolu'ya geldiğinde buraya yerleştiği için bu adı almıştır. Atatürk, Sivas'tan Ankara'ya gelirken buraya uğramış, Çelebi Cemalettin Efendi'yle görüşerek bu yörenin desteğini sağlamıştır. [N] 444. [S] 445.

Hacim Muhittin Bey (Çarıklı, 1881-1965). Kurtuluş Savaşı'nda, 1919'da Balıkesir ve Alaşehir'de kongreler topladı. Bursa'nın işgalinde orada vali idi. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VIII. dönemler Balıkesir ve Giresun üyesi. [N] 620, 1570, 1572, 1574, 1886. [S] 621, 1571, 1573, 1575, 1887.

Haçin. Adana ilçelerinden Saimbeyli'nin eski adı. [N] 1128, [S] 1129.

Hadımköy. İstanbul-Edirne demiryolu üzerinde istasyon. [N] 540. [S] 541.

Hadi. İstanbul'un işgaline yakın günlerde (9 Mart 1920) İstanbul'dan 10. Tümen komutanından gelen, İngilizlerin Türkocağı'na elkoyduklarını bildiren yazıdaki imza. [N] 548. [S] 549.

Hadi Paşa (1861-1932). General. Mütareke'de Ticaret ve Ziraat, Maarif nazırı. Sèvres Antlaşması'nı imzalayanlardan. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarıldı. [N] 232, 234, 1430, 1432, 1438, 1466. [S] 233, 235, 1431, 1433, 1439, 1467.

hâdim ül-haremeyn, -- iş-şerifeyn. Mekke ile Medine'ye hizmet eden. Halife Abdülmecid'in kullanmak istediği san. [N] 928, 1860. [S] 929 d, 1861.

hadis. Muhammed Peygamber'in, Kur'an buyruklarına yardımcı sözleri. [N] 1186, 1394. [S] 577 d, 1187, 1395.

Hadisat. İstanbul'da 1918'de yayına giren, Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin, sahipliğini üstlendiği gazete. [N] 8, 1208. [S] 9, 1209.

hadise. bkz. Adapazarı hadisesi; Aydın hadisesi; Biga hadisesi; Bozkır hadisesi; Çopur Musa hadisesi; haile; İzmir hadisesi; Malatya hadisesi; Maraş hadisesi, - faciası; Şark hadisatı; Sivas hadisesi; vaka. (S'de: olay).

Hafız. Jandarma binbaşılığından emekli. Adapazarı olayında adı geçer. [N] 1604. [S] 1605.

hafız-ı Huda. bkz. Huda.

Hafızzade Mehmet Salih. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti üyesi. [N] 1206. [S] 1207.

-hafi,-iyye. gizli. [N] 122, 390, 396, 438, 564, 590, 838, 1628, 1818; -ahitnameler 1730. bkz. muahedat-ı hafiyye: - celse, -ler. 590, 610, 620, 732, 930; bkz. celse-i hafiyye; - cemiyet, -ler, 8, 356, 390, 632, 976, 978, bkz. cemiyet-i hafiyye; - çalışmak 322; -komite 208. bkz. komite; - polis 368; -rey 116; -talimat 540; - teşkilât. 8, 628, 1138, 1632; -teşkilât-ı milliye 322. bkz. millî ve hafi teşkilât; teşkilât-ı hafiyye. [S] 1189.

hafid-i Peygamberi. Muhammed Peygamber'in torunu Hüseyin (kılıcı). [N] 998.

Hafik. Sivas'ın ilçelerinden. [N] 594. [S] 595.

hafiye ve casus teşkilât. gizli polis ve çaşıt örgütü. [N] 1518.

haile. bkz. hadise; İzmir hailesi; vaka.

hain, -ler, -lik. [N] 14, 52, 170, 176, 182, 190, 194, 210, 212, 240, 242, 318, 320, 340, 402, 590, 598, 734, 758, 1310, 1312, 1318, 1320, 1332, 1334, 1336, 1338, 1340, 1342, 1344, 1404, 1476, 1522, 1578, 1616, 1802, 1854; -çeteler 414, 416; - kabine 1416; - kuvvetler 734; -siyasiler; **hainane.** 192, 372,408, 414, 428, 434, 594, 1304, 1312, 1336, 1340, 1366, 1404, 1442, 1518, 1528, 1562, 1576, 1780, 1902; - siyaset 408, 1356. bkz. siyaset-i hainane; -teşebbüsat 10, 1428, 1902. bkz. teşebbüsat-ı hainane; hain-i din ve devlet 338; - millet 384, bkz. millet hainleri; - vatan 384, 428, 1802. bkz. millet hainleri; vatan ve millet hainleri. bkz. hıyanet; ihanet. [S] hain (hayın)-ler (-lar), -lik (-lık). 11, 15, 17, 53, 93, 163, 171, 177, 181, 183, 191, 193, 195, 203, 211, 213, 219, 239, 241, 243, 245, 249, 265, 277, 319, 321, 335, 337, 341, 373, 383, 387, 393, 403, 415, 435, 515, 557, 561, 569, 591, 593, 595, 687, 735, 759, 769, 801, 1197, 1311, 1313, 1319, 1321, 1323, 1325, 1327, 1337, 1341, 1345, 1347, 1355, 1373, 1391, 1393, 1395, 1405, 1419, 1443, 1447, 1453, 1457, 1459, 1477, 1495, 1501, 1519, 1523, 1563, 1577, 1579, 1597, 1611, 1617, 1675, 1803, 1855, 1859; - amaç 1337; - çeteler 1417; - hükümet 1417; - kuvvetler 735; - politikacılar 1577. bkz. ihanet; ulus hayınları; vatan hainliği; yurt hayınları, - hayınlığı; Yurt Hayınlığı Yasası. **hainee** (hayınca) 1577; - amaçlar 1389; - bir yol 1367; - buyruklar 1519; - davranışlar 1405; - düşmanlık 1529; - eylem 1313, 1427; - girişimler 11, 345, 1341; -istekler 1285; - işler 355, 1461; -kışkırtmalar 1519; siyasa 409. (N ile S sözcükleri arasındaki ayrımlar nedeniyle, bu maddede, bir koşutluk görülmemektedir.)

Haiti. Atlas Okyanusu ile Karaip Denizi arasında bir ada ülkesi. 1924'e dek Amerika Birleşik Devletleri koruyuculuğunda idi. [N] 1168. [S] 1169.

Hak. Tanrı. bkz. Allah.

hak,-lar [N] 6, 86, 744, 746, 768, 872, 1254, 1428, 1458, 1470, 1476, 1722, 1872; bkz. hukuk; **hakk-ı** baka ve istiklâl 1726; - hakimiyet ve istiklâl 1272; - hayat 100, 1464; -- ve istiklâl 560, 1052, 1054; - hayatımız 328; - hilâfet ve saltanat 756; - kaza 1388; - kaza (yabancı hükümet) 784, 934; - meşru-ı millet 1476. bkz. millî hakk-ı bülent; millî haklar; - murakabe (yabancı) 328; - rüçhan 786; - temsilimiz (dışarıda) 122, 124; - vatanımız 1458; **hakkımız** 1400. [S] hak. hukuk. 7, 9, 29, 37, 39, 41, 43, 61, 69, 87, 101, 109, 123, 125, 127, 135, 189, 193, 195, 201, 213, 239, 249, 263, 265, 271,

277, 329, 369, 407, 409, 413, 557, 561, 745, 747, 751, 755, 757, 765, 769, 785, 787, 799, 803, 857, 875, 919, 927, 935, 937, 939, 943, 951, 965, 967, 1011, 1037, 1052, 1054, 1095, 1105, 1121, 1159, 1193, 1207, 1209, 1223, 1229, 1249, 1251, 1255, 1261, 1263, 1273, 1277, 1279, 1283, 1287, 1295, 1331, 1389, 1391, 1395, 1399, 1401, 1403, 1429, 1441, 1451, 1458, 1465, 1477, 1479, 1503, 1507, 1509, 1515, 1519, 1545, 1551, 1557, 1599, 1677, 1679, 1723, 1725, 1727, 1731, 1733, 1735, 1769, 1833, 1837, 1839, 1871, 1873, 1881, 1907;-ları bozan 1263; - çiğneyici işlemler 1211; -ları kaldırılmış bir padişahoğlu 1121; - koruma bkz. müdafaa-i hukuk; -ları savunmak 1355. **haklı istekler.** metalib-i muhikka. [S] 1405; bkz. ulusal haklılık; **Haksız** işlemler 1547; **haksızlık** 1085. bkz. ayrıcalık hakları; azınlıkların hakları; devlet ve ulusumuzun hakları; doğal haklar; Doğu Anadolu illerinin hakları; egemenlik hakları işletme hakkı; hukuk; Müslüman öğelerin hakları; padişah ve halifenin hakları; padişahın hakları; padişahlık ve halifelik hakkı; temel haklar; Türkiye Büyük Millet Meclis'ni dağıtma hakkı;'Türkün hakları; ulus ve ülkenin hakları; ulusal haklar; ulusun hakları; ulusun kutsal hakları; ulusun yasal hakları; ülkenin hakları; yargılama hakkı; yaşamak hakkı.

Hakları Savunma Grubu. bkz. Müdafaa-i Hukuk Zümresi.

Müdafaa-i Hukuk Grubu.

hakan. [N] 1344, 1448, 1460; **hakan-ı** celilüşşan 1344, 1440. 1850. bkz. padişah; Türk hakanı. [S] 1345, 1443, 1449, 1461, 1851. bkz. ulu hakan.

hakayık-ı diniye ve medeniye. dinsel ve uygar gerçekler. [N] 1840.

hakem komisyonu. yargıcı kurulu. [N] 1016.

hakim (olmak). egemen. [N] 48.

hakimiyet. egemenlik. [N] 284, 404, 510, 556, 558, 744, 746, 750, 768, 832, 920, 926, 932, 936, 938, 948, 1080, 1108, 1182, 1272, 1274, 1838, 1856, 1862; -bilâkaydüşart milletindir 1080; - milletindir 752, 770, 856; - ve saltanat 920, - ve saltanat-ı milliye; 918. bkz. istiklâl ve hakimiyet.

hakimiyet-i milliye. [N] 18, 110, 140, 270, 276, 294, 296, 404, 506, 588, 816, 936, 954, 958, 1066, 1090, 1094, 1096; 1098, 1106, 1108, 1116, 1120, 1156, 1160, 1176, 1178, 1192, 1516, 1528, 1638, 1732, 1810, 1836, 1838; -- esasına müstenit halk hükümeti 588. bkz. halk hükümeti; hükümet. bkz. millî hakimiyet. (S'de ulusal egemenlik).

hakimiyet-i Osmaniye. Osmanlı egemenliği. [N] 516, 678, 762, 764, 1636; - siyasiye 88, 326, 1508, 1734; -şahsiyeye müstenit şekl-i hükümet 938.

hâkipay. (padişahın) ayak toprağı [N] 252; hakipay-i hilafetpenahi 1382; -humayunları 1402; - meâli-cây-i hilâfetpenahileri 1792; - meâli-ihtiva'yi cenab-ı hilâfetpe-

nahi 1402; - şahane 1530, 1790. (padişah-halifenin sıfatları).

Hakkâri. Kurtuluş Savaşı sırasında Van'a bağlı sancak. [N] 522; - mıntıkası 1138; -Mebusu 522. [S] 523; - bölgesi 1139; - Milletvekili 523. Bkz. Mazhar Müfit Bey (Kansu).

Hakkı Behiç Bey (Bayiç, 1886-1943). Sivas Kongresi Denizli delegesi. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. dönem Denizli üyesi. İcra Encümeninde; Maliye, Dahiliye vekili. [N] 366, 628, 632, 698, 700, 1374, 1380. [S] 367, 629, 633, 699, 701, 1375, 1581.

Hakkı Bey. Binbaşı. Aydın cephesinde. 57. Tümen topçu komutanı. [N] 606. [S] 607.

Hakkı Bey. Osmanlı Meclisi Siverek milletvekili. [N] 458. [S] 459.

Hakkı Bey. süvari. İstanbul Muhafız Alayına bağlı Süvari Bölüğü komutanı. [N] 426. [S] 427.

Hakkı Efendi. Mülâzım (teğmen), Nigehbancı. [N] 1680. [S] 1681.

Hakkı Efendi. Topçu binbaşı. Bandırma eski Sevkiyat Reisi. Halâskâr Zabitan Cemiyeti'nden [N]. 314, 1562. [S] 315, 1563.

Hakkı Hami Bey (Ulukan, 1889-1938). T.B.M.M. I. dönem Sinop üyesi. [N] 620. [S] 621.

haksız işgaller. bkz. işgal.

hal' etmek. halifelikten, (padişahlıktan) çıkarmak. [N] 930, 932, 1132. bkz. halife; padişah.

halâs. kurtuluş. [N] 16, 94, 186, 296, 406, 480, 482, 576, 642; 662, 774, 850, 1234, 1262, 1274, 1280, 1286, 1294, 1394, 1492, 1500, 1672, 1706, 1712, 1872, - çareleri 4; **halâs-ı** hakiki 10, 18; - mesut 1344, - umumi-i vatan 1290; - vatan 1290. bkz. çare-i halâs; ihlâs; istihlâs; müstahlâsa; tahlis; vatan-ı azizimizin halâs ve saadeti; vatanın halâsı.

Halâskâr Grubu, Halâskâr Zabitan Grubu. 1912'de, İttihat ve Terakki iktidarına karşı savaşım vermek için kurulmuş, dağıtıldığı halde Kurtuluş Savaşı yıllarında da dokuncalı eylemleri olmuş dernek. [N] 314, 1562 ve 1562 d. [S] 315, 1563.

Halep. Suriye'de, Türkiye sınırına yakın bir kent. Osmanlı Devleti'nin bir kenti iken Birinci Dünya Savaşı sonunda İngilizlerce işgal edildi, sonra Fransız yönetimine girdi. [N] 182, 184, 516, 892, 966, 1188, 1304, 1338, 1342, 1552, 1588, 1734; - muharebesi 1552. [S] 183, 185, 517, 893, 967, 1189, 1305, 1339, 1343, 1553, 1589, 1735; - savaşı 1553.

Halet Bey (Sağıroğlu, 1880-1947). Osmanlı Meclisi ve T.B.M.M. II. ve VII. dönemler Erzurum, Malatya üyesi. [N] 164, 1312, 1318; [S] 165, 1313, 1319.

hal-i sefer. savaş. [N] 1156. bkz. seferberlik.

Halide Edip Hanım (-Adıvar, 1884-1964). Romancı. Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya eşi Dr. Adnan-Adıvar'la gelmiş, onbaşı aşaması almış; cumhuriyetten sonra eşi ile birlikte yurt dışına gitmiş; Atatürk'ün ölümünden sonra yurda dönerek İstanbul Üniversitesi'nde öğretim üyesi olmuştu. T.B.M.M. IX. dönem İzmir üyesi. İzmir'in işgali sırasında İstanbul mitinglerindeki konuşmalarıyla

ün yapmıştır. [N] 48, 132, 136; [S] 49, 133, 137.

halife. [N] 2, 10, 14, 16, 18, 20, 94, 128, 176, 186, 212, 248, 302, 338, 534, 576, 588, 594, 624, 672, 746, 758, 770, 912, 918, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 938, 940, 942, 944, 946, 948, 950, 1066, 1096; 1098, 1100, 1102, 1004, 1106, 1110, 1122, 1124, 1126, 1128, 1132, 1176, 1238, 1324, 1326, 1340, 1344, 1346, 1360, 1372, 1386, 1402, 1442, 1444, 1458, 1460, 1462, 1468, 1528, 1530, 1552, 1554, 1582, 1646, 1650, 1792, 1848, 1850, 1852, 1854, 1856, 1860, 1862; (İslam tarihi) 1842, 1846, 1852, 1854. - hanedanının memleketten tardı 942; - hal'olundu 1132; - intihabı 930; "Halife Meclisin Meclis Halifenindir" 938; - meselesi 1122; - ordusu 1122; - **ve** padişah 588, 624; -- padişahımızın halâsı, selâmeti ve istiklâli 576; --- esareti 756; - ve sultan 758; **-ve** sultanın hükümeti 770; halifeci ve sultancı 1162; **halife-i** Abbasi 1852, bkz. Abbasiler; hulefa-yi Abbasiye, -akdes 1442; -Müslimin 926, 928, 930, 1858, 1860. bkz. İslâmların halifesi: -nebeviye (İslam tarihi) 1842; - Resulullah 928, 930, 1848, 1852; -- hadimülharemeynişşerifeyn 928; - rû-yi zemin 10; -zişan efendimiz 1340; -zişanımız 186, 1346; **halifeler** davası 758; - oyunu 924; **-nin** fetvası 626, 1122; -nin seryaveri 940; - nin temin-i hayat ve maişeti 1128; - vazifesi 944, 946, bkz. Abdülmecid; firari halife; hilâfet; hilâfetmeab; hilâfetpenahi; hil'at; hulefa; padişah ve halife; sabık halife; Vahidettin; vekâletpenahi; zıllullah. [S] 3, 11, 15, 17, 19, 95, 111, 129, 177, 187, 213, 249, 303, 339, 535, 577, 585, 587, 589, 595, 625, 673, 747, 759, 771, 913, 919, 923, 925, 927, 929, 931, 933, 939, 941, 943, 945, 947, 949, 951, 1067, 1097, 1099, 1101, 1103, 1105, 1107, 1111, 1123, 1125, 1127, 1129, 1133, 1177, 1239, 1325, 1327, 1341, 1345, 1347, 1361, 1373, 1387, 1403, 1443, 1445, 1459, 1461, 1463, 1469, 1529, 1531, 1553, 1555, 1583, 1647, 1793, 1843, 1847, 1849, 1851, 1853, 1855, 1857, 1859, 1861, 1863; - buyruğu 1329; - damadı 1107; - görevinden çıkarıldı 1133; - orduları 1123; **"Halife Meclis'in Meclis Halifenindir"** 939; -seçimi 931; **-ve** padişah soyu 1135; - ve padişahımızın din ve devletimizin, yurdumuzun ve ulusumuzun kurtuluşu 587; - ve padişahın hükümeti 771; --- tutsak oluşu 757; - ve padişahçı 1163; **Halife-i** Müslimin ve hadimülharemeyn 1861; - Resulullah 1849, 1853. bkz. Peygamberlerin halifesi; **halifeler** oyunu 925; - sorunu 759; **-lere** özgü kaftan 929; **halifenin** başyaveri 941; - dirliği ve geçimi 1129; -fetvası 627, 1123; - görevi 945, 947; -kaçması 931. bkz. Abbasi halifeleri; Abdülmecit; Müslümanların halifesi; padişah ve halife (-ler); Peygamberin halifesi; Vahidettin.

halifelik. hilâfet. [S] 3, 15, 21, 93, 129, 195, 197, 213, 295, 327,

343, 369, 527, 533, 561, 577, 587, 613, 747, 749, 755, 757, 759, 799, 911, 913, 915, 919, 921, 931, 939, 945, 947, 951, 955, 1105, 1107, 1117, 1119, 1125, 1127, 1139, 1165, 1185, 1187, 1235, 1237, 1241, 1249, 1251, 1253, 1261, 1277, 1279, 1281, 1283, 1289, 1313, 1319, 1337, 1343, 1345, 1365, 1389, 1429, 1453, 1507, 1509, 1583, 1603, 1637, 1651, 1653, 1667, 1675, 1711, 1733, 1789, 1791, 1831, 1843, 1845, 1847, 1849, 1853, 1855, 1861; - Danışma Kurulu 527, 533, 939, 1789; - görevleri 939, 1103, 1133; - hazinesi 1127, 1129, 1189; - hükümet demektir 939; -kadrosu 1129; - katı, makamı 937, 939, 959, 1057, 1097, 1103, 1105, 1127, 1133, 1137, 1165, 1289, 1337, 1361, 1381, 1607, 1675, 1711, 1843, 1851, 1857, 1859, 1861; --ını tutmak ... 1133; - makamının yetkisiz kalışı 937; - merkezi 1253, 1637, 11861; -oyuncağı 945; - siyasası 1361; - sorunu 1103, 1105, 1123; -ve din sorunları 951; ve padişahlığın ayrılabileceği 919; --- kurtulması 757; -- padişahlık 327,759, 913, 927; --- hakları; 757, 799; --- makamı 587;--- makamlarının hakları 1165; --- sorunu 803; - ve saltanat katı 1277, 1793; - ve saltanatın yıkılması 1281; - yetkisi 945; **-ğin** kalıtçısı 1843; halifeli(k)ğin ve padişahlığın dokunulmazlığı 269, 1331; -hakları ve görevleri 939; - kaldırılması 943, 957, 1105, 1127, 1129, 1131, 1133, 1139, 1169; -kalıtçısı 1843; - koruyucusu 1831; - padişahlıktan ayrılamayacağı 921. bkz. Hilafet Ordusu; İslam halifeliği; padişah ve halifelik katı; saltanat; yüce halifelik.

Halil. Milli Aşireti başkanlarından. [N] 602. [S] 603. bkz. Milli Aşireti.

Halil Bey. bkz. Halil Rami Bey.

Halil Bey (İbrahim, Olgaçay, 1891-1954). Kastamonu Polis Müdürü (1919). [N] 222. [S] 223.

Halil Bey (Türkmen, 1883-1943). T.B.M.M. II-VII. dönemler Zonguldak üyesi. [N]. 1078. [S] 1079.

Halil Efe. Kuva-yi Seyyare'den. [N] 690. [S] 691.

Halil Hulki Efendi (Aydın, 1869-1940), Hoca. T.B.M.M. I-VI. dönemler Siirt üyesi. [N] 1130. [S] 1131.

Halil İbrahim (Sipahi, 1862-1967). Sivas Kongresi'nde Eskişehir delegesi. T.B.M.M. I. dönem Eskişehir üyesi. [N] 1376. [S] 1377.

Halil (Rami) Bey. Bedirhaniler'den. Malatya Mutasarrıfı. Yüzelliliklер listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 156, 160, 168, 178, 184, 264, 404, 1078, 1306, 1308, 1312, 1326, 1330, 1332, 1334, 1336, 1342, 1580. [S] 157, 161, 169, 179, 185, 265, 405, 1307, 1309, 1313, 1327, 1331, 1333, 1335, 1337, 1343, 1581. bkz. Ali Galip, Ali Galip Bey; Malatya Mutasarrıfı.

Halis Bey. Tekirdağ Belediye başkanı. [N] 1888. [S] 1889.

Halit Bey (Akmansü, 1884-1953). Kurmay Albay. Kurtuluş Savaşı'nda 5. Kafkas Tümeni komuta-

nı. T.B.M.M. II. dönem Kastamonu üyesi. [N] 158, 160, 164, 890, 1130, 1306, 1320, 1648, 1772. [S] 159, 161, 165, 891, 1131, 1307, 1321, 1649, 1773.

Halit Bey, Cebranlı, Kürt. bkz. Cebranlı Kürt Halit.

Halit Bey, Çapanoğullarından. bkz. Çapanoğulları.

Halit Bey (1883-1925). Yarbay, Tümgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda 3,9. tümenlerin komutanı. T.B.M.M. II. dönem Ardahan milletvekili. Ailesinin aldığı soyadı: Karsıalan. [N] 12, 62, 84, 214, 216, 218, 252, 462, 640, 644, 1068, 1406, 1408, 1410, 1412, 1414 ve d., 1416, 1478, 1504, 1626, 1772. [S] 13, 63, 65, 85, 215, 217, 219, 253, 463, 641, 645, 1069, 1407, 1409, 1411, 1413, 1415, 1417, 1479, 1505, 1627, 1773. (Deli Halit Paşa diye anılır).

Halit Bey. İstanbul'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kâtib-i Umumisi Vekili. [N] 534. [S] 535.

Halit Hami (Mengi, 1884-1958). T.B.M.M. II-VIII. dönemler Niğde üyesi. [N] 1376. [S] 1377.

halk. halk, ahali. [N] 4, 50, 52, 82, 84, 122, 124, 130, 170, 196, 220, 224, 228, 310, 316, 346, 352, 394, 408, 420, 462, 470, 518, 542, 562, 570, 604, 634, 638, 642, 648, 654, 656, 664, 688, 694, 752, 798, 936, 938, 944, 948, 956, 964, 966, 998, 1086, 1098, 1114, 1144, 1186, 1192, 1270, 1294, 1316, 1318, 1364, 1394, 1416, 1418, 1420, 1424, 1484, 1538, 1544, 1566, 1590, 1592, 1612, 1652, 1664, 1684, 1714, 1720, 1732, 1826, 1828, 1830, 1834, 1838, 1884, 1888, 1908, - hükümeti 130, 588, 646, bkz. Türkiye millî halk hükümeti; - idaresi esasları 1164; - kütlesi 1716; **halka** beyanname 694; **halkı** tenvir ve irşat etmek 1408. bkz. irşat, tenvir; **halkın** ârâ-yı umumiyesi bkz. ârâyi umumiye;- - ekseriyet-i kahiresi 1094; - hukuku 1158; - itimadı 1566; - kendi eliyle kendini idare etmesi prensibi 642; - mukadderatı 752; - mutalebatı 1830. bkz. ahali; Anadolu halkı; Doğu Anadolu halkı; Erzurum halkı; Hıristiyan halkı; İslam halkı; İstanbul halkı; İzmir halkı; Kastamonu halkı; Kürt halkı; Malatya'daki Müslüman halk; Müslüman halk; Müslüman olmayan halk; Pontus halkı; Rum halkı; Sivas halkı; Sinop halkı; Tavşanlı halkı; Trabzon halkı; Türk, Türkiye halkı; Urfa halkı. [S] **halk.** 5, 25, 27, 29, 33, 41, 43, 47, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 69, 81, 83, 103, 109, 111, 123, 125, 131, 137, 171, 173, 175, 195, 197, 211, 213, 215, 221, 225, 229, 231, 257, 265, 271, 273, 317, 327, 331, 337, 339, 347, 349, 353, 373, 379, 383, 385, 395, 401, 409, 421, 435, 437, 463, 471, 503, 519, 541, 543, 545, 555, 563, 571, 597, 605, 607, 609, 635, 637, 639, 643, 647, 649, 651, 655, 657, 663, 665, 677, 685, 687, 689, 753, 755, 765, 799, 823, 825, 841, 875, 937, 939, 945, 949, 957, 965, 967, 997, 999, 1001, 1087, 1099, 1105, 1115, 1117, 1119, 1133, 1145, 1187,

1193, 1217, 1221, 1227, 1229, 1271, 1295, 1317, 1319, 1325, 1341, 1361, 1365, 1395, 1401, 1403, 1405, 1417, 1419, 1421, 1423, 1425, 1427, 1431, 1447, 1449, 1483, 1485, 1493, 1497, 1499, 1505, 1515, 1517, 1519, 1527, 1538, 1545, 1555, 1567, 1591, 1593, 1598, 1613, 1621, 1635, 1649, 1653, 1657, 1665, 1675, 1685, 1678, 1715, 1717, 1721, 1733, 1813, 1827, 1829, 1831, 1839, 1867, 1869, 1885, 1889, 1899, 1909; - **hükümeti** 131, 589, 647, 927; -kesimi 1539; - kuvvetleri 607; - topluluğu 1717; - yönetimi ilkeleri 1163; **-a** bildiri 695; **halkı** aydınlatmak 1409; - kışkırtmak 159; - Türk olan iller 1587; **-ın** birliği 1497; - büyük çoğunluğu 1095; - güveni 1567; - hakları 1159; - işleri ile ilgili yasalar 1133; - kendi alınyazısı... 753, - kendi eliyle kendini yönetmesi 643; - özgürlüğü 1515; **halkoyu** 1599. (bkz. çeşitli yerler halkları listesi, [N] sayfa sayıları sonundadır). bkz. halkçılık.

Halk Fırkası. 9 Eylül 1923'te kurulmuş, cumhuriyet kurulduktan sonra, başına "cumhuriyet" eklenmiştir. [N] 956, 958, 1064, 1166, 1168; - - Grupu 1070; - - **nın** demokratlığı 1168, 1174; - - prensipleri 1166; - - programı 1108, 1166, 1168, bkz. Cumhuriyet Halk Fırkası; Fırka. [S] Halk Partisi 957, 959, 1065, 1167, 1169; - - Grupu 1071; - -nın demokratlığı 1169, 1175; - - ilkeleri 1167; - - programı 1109, 1167, 1167. bkz. Cumhuriyet Halk Partisi; parti.

Halk Grubu. bkz. Halk Zümresi.

Halk İştirakiyun Fırkası (iştirakiyun: komünist.) 1920'de Tokat milletvekili Nazım (Resmor)'un kurduğu, sonradan kapatılan parti. [N] 672. [S] 673.

Halk Zümresi. Halk Grubu. 1921'de T.B.M.M.'nde kurulan gruplardan biri. [N] 794. [S] 795.

halkçılık. [N] - cereyanı 802; -esası 800, 854. **Halkçılık Programı.** Mustafa Kemal'in 1921 Anayasasına temel olan izlencesi. Kitapçık olarak bastırılmıştır. [N] 794. [S] -akımı 803; - ilkesi 801, 957; -programı 795.

hallâl-i müşkilât, cenab-ı. güçlükleri çözüme bağlayan Tanrı. [N] 1436; - - makamı 1440, 1456.

Hamdi Bey. bkz. Manastırlı Hamdi Bey, Efendi (Martonaltı).

Hamdi Efendi, Kadı. İstanbul'da Damat Ferit Paşa hükümetinde Evkaf Nazırı. [N] 388, 398. [S] 389, 399.

Hamdi Paşa. Kiraz. bkz. Kiraz Hamdi Paşa.

Hamdi Paşa. Serezli. Kurmay tümgeneral. [N] 1488. [S] 1489.

Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver, 1886-1966). T.B.M.M. I-III, VII-X.dönemler Antalya, İstanbul, İçel üyesi. Maarif Vekili. Türkocağı kurucularından. Ozan, yazar. Büyükelçi. Daha çok hatip (konuşmacı) olarak ün yapmıştır. [N] 1078. [S] 1079.

Hami Bey. bkz. İsmail Hami Bey (Danişmend).

Hamidiye. Eskişehir'in İsmetpaşa bucağında köy. [N] 774. [S] 775.

Hamidiye kahramanı. Balkan Savaşı'nda komutanı olduğu Hamidiye savaş gemisinde başarısı nedeniy-

le Rauf Bey'e verilen san. [N] 1274. [S] 1275. bkz. Rauf Bey (Orbay).

Hamit Bey (1878-1928). Canik mutasarrıfı. T.B.M.M. I.dönem Trabzon üyesi. vali. [N] 38, 72, 74, 76, 80, 84, 1244. [S] 39, 73, 75, 77, 81, 85, 1245.

Hâmit Bey (Hasancan, Kızılaycı, 1870-1945). Ankara hükümetinin İstanbul'daki temsilcilerinden. Kızılay ikinci başkanı. Lozan Konferansı'nda danışman. [N] 332, 458, 460, 784, 858, 860, 916, 1832, 1834. [S] 333, 459, 461, 785, 859, 861, 917, 1833, 1835.

hamiyet. yurtseverlik. [N] 220, 228, 234, 622, 1276, 1448; - **ve muhabbet-i milliye** 1806; - - - vataniye 1260; **hamiyet-i diniye** 1306; - vataniye 1248, 1326; - vatanperverî 236; **hamiyetperver** zevat 1654.

han. Abdülmecid'in sanı. [N] 928; 1094 (Muhammet Han-ı Hamis: Beşinci Mehmet Reşat). [S] 929, 1095.

hanedan. [N] 20, 942, 1106, 1118, 1128, 1132, 1134. bkz. çürümüş bir hanedan; - tahsisatı (ödenek) 1128. bkz. tahsisat-ı seniye; Hanedan-ı Âli Osman 1106, 1858. bkz. Âl-i Osman; Osmanoğulları; **Hanedan-ı** celilüşşan. şanı yüce hanedan. 1344, - hükümdari 22; - Osmani. bkz. Hanedan-ı Âl-i Osman; - - nin Türkiye haricine çıkarılması 1130; - saltanat 126; - - tahsisatı 748. bkz. çürümüş bir hanedan; hilafet ve saltanat hanedanı. (S'de: soy).

Haralambos. Pontus çete başkanı. [N] 836. [S] 837.

harb. bkz. harp.

Harb-i Umumi. Birinci Dünya Savaşı; Genel Savaş. (1914-1918). [N] 2, 14, 300, 462, 554, 836, 890, 970, 990, 1002, 1012, 1016, 1020 (harp); 1252, 1280, 1282, 1386; 1396 (muharebe); 1534, 1536, 1538, 1540, 1544 (harp), 1550, 1596, 1720 (harp), 1722 (muharebe), 1734, 1796 (harb-i ahir). (kimi sayfalardaki: harp; muharebe sözcükleri de bu savaşı işaret eder); harb-i hazır (Kurtuluş Savaşı); - zail. geçen savaş. Harb-i Umumi 1288, 1550. bkz. Büyük Harp; Cihan Harbi (1052); harp; muharebe.

Harbiye (Nezareti) **Başyaveri.** [S] 1741, 1771, 1787, 1793, 1821. **Harbiye Dairesi Başkanı.** [S] 69. - - Reisi [N] 68. bkz. Harbiye Nezareti. bkz. Salih Bey (Omurtak);

Harbiye Nazırı. İstanbul hükümetinde savunma bakanı. [N] 14, 34, 40, 48, 66, 170, 174, 176, 186, 238, 264, 266, 278, 280, 282, 284, 288, 308, 310, 314, 316, 318, 320, 322, 344, 346, 348, 350, 354, 356, 358, 360, 362, 372, 374, 376, 382, 384, 388, 390, 404, 406, 408, 420, 428, 440, 454, 458, 460, 464, 468, 470, 472, 474, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 500, 516, 526, 528, 540, 550, 572, 846, 1342, 1344, 1352, 1370, 1372, 1420, 1442, 1488, 1494, 1496, 1518, 1520, 1522, 1524, 1526, 1534, 1536, 1550, 1562, 1564, 1566, 1568, 1578, 1606, 1612,

1620, 1622, 1626, 1628, 1632, 1636, 1640, 1644, 1658, 1660, 1662, 1670, 1680, 1682, 1684, 1704, 1714, 1718, 1742, 1744, 1746, 1748, 1750, 1752, 1758, 1760, 1798, 1912; nazırları 40. bkz. (S sonunda). [S] 15, 35, 41, 49, 67, 171, 175, 177, 187, 239, 265, 267, 279, 281, 283, 285, 289, 309, 311, 315, 317, 319, 321, 323, 345, 347, 349, 351, 355, 357, 359, 361, 363, 375, 377, 383, 385, 389, 391, 405, 407, 409, 421, 429, 441, 455, 459, 461, 465, 469, 471, 473, 475, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 499, 501, 517, 527, 529, 541, 551, 573, 593, 847, 1343, 1345, 1353, 1371, 1373, 1375, 1421, 1443, 1489, 1495, 1525, 1527, 1535, 1537, 1551, 1563, 1565, 1567, 1569, 1579, 1607, 1613, 1621, 1623, 1627, 1629, 1633, 1637, 1641, 1645, 1659, 1661, 1663, 1669, 1671, 1681, 1683, 1685, 1703, 1705, 1709, 1715, 1719, 1743, 1745, 1747, 1749, 1751, 1753, 1759, 1761, 1777, 1799, 1913; - nazırları 41; Harbiye Nazırlığı. bkz. Harbiye Nezareti (nden sonra). bkz. Cemal Paşa (Mersinli); Cevat Paşa; Ferit Paşa (Ali); Fevzi Paşa (Çakmak); Süleyman Şefik Paşa; Şevket (Turgut) Paşa.

Harbiye (Nezareti). [N] 266, 308, 374, 428, 430, 458, 486, 526, 534, 538, 548; -(den) 1564, 1566, 1642, 1660, 1670, 1714, 1750, 1768, 1782, 1786, 1790, 1814, 1818 (daha çok telgrafların başında kullanılan: Harbiye, Harbiye'den). Harbiye. Harbiye Telgrafhanesi; bkz. Mekteb-i Harbiye;- merkezi. bkz. Harbiye Telgrafhanesi; - tahsili 1550. bkz. Mustafa Kemal.

Harbiye Nezareti. İstanbul hükümetinin savunma bakanlığı. [N] 36, 50, 64, 68, 96, 136, 266, 312, 320, 330, 378, 462, 466, 470, 486, 490, 496, 498, 514, 524, 526, 536, 538, 550, 592, 1228, 1246, 1304, 1412, 1518, 1562, 1578, 1582, 1702, 1712, 1714, 1716, 1752, 1760, 1764, 1784; (Nezaret) 1708; - - Müsteşarı (sabık) 378, 462. bkz. Ahmet Fevzi Paşa; - - Müsteşarlığı 2, 266; - - Nezaret Şubesi 1700, 1716; - - Seryaveri. bkz. Harbiye Başyaveri. bkz. Salih Bey (Omurtak); - Telgrafhanesi 280, 536, 550, 1520, 1822. bkz. Harbiye (Nezareti); Harbiye (den). [S] **(Harbiye Nazırlığı)** (Nezareti) 37, 51, 65, 69, 97, 137, 267, 313, 321, 331, 463, 467, 471, 487, 491, 497, 499, 515, 525, 527, 537, 539, 551, 593, 1229, 1247, 1305, 1413, 1519, 1563, 1579, 1583, 1703, 1713, 1715, 1717, 1753, 1761, 1765, 1785; (Harbiye, Harbiyeden: 287, 309, 375, 429, 431, 459, 487, 527, 535, 539, 549, 1565, 1567, 1643, 1661, 1671, 1715, 1751, 1769, 1787, 1791, 1815, 1819); - Müsteşarı (eski) 379, 463. bkz. Ahmet Fevzi Paşa; - Müsteşarlığı 3, 267; - - Nezaret Şubesi 1701, 1717; - Telgrafhanesi 281, 537, 551, 1521, 1823.

- harbiye (tamlamalarda) bkz. Harp (maddesi sonunda).

Harbord, James Guthirie (1866-1947). Tümgeneral. Amerika Birleşik Devletleri'nin, Ermeni konusunu incelemek üzere Türkiye'ye gönderdiği kurulun başkanı. [N] 230, 1418 d, 1546, [S] 231, 1419, 1547. (Metinde, Harburt olarak da geçer. Arap harfleriyle böyle okunmuştur.)

harekât. (tamlamalarda). eylemler. [N] 40, 94, 132, 232, 252, 260, 288, 308, 352, 1274, 1384, 1392, 1518, 1550, 1788. Harekât Şubesi Müdürü. bkz. Salih Bey (Omurtak); **harekât-ı** askeriye 622, 688, 728, 816, 904, 906, 1004, 1034, 1036. bkz. askerî harekât; - harekât-ı (umumiye-i) askeriye 674; - harbiye 674; - ihtilâliye 1654. bkz. ihtilâl; - inkılâbiye (Bulgaristan'da); - irticaiye 530, 1784, 1790. bkz. irtica; - istihlâskârane (kurtarıcı) 1516, 1518; - meşrua-i milliye 1536, 1672; **harekât-ı milliye.** ulusal eylem. bkz. [N] 30, 52, 82, 84, 194, 218, 226, 230, 232, 234, 238, 240, 242, 254, 256, 262, 264, 266, 276, 284, 310, 332, 342, 348, 354, 360, 382, 396, 408, 418, 446, 466, 514, 524, 528, 830, 832, 892, 1000, 1316, 1392, 1396, 1418, 1420, 1444, 1446, 1448, 1454, 1464, 1470, 1476, 1480, 1490, 1492, 1494, 1518, 1618, 1638, 1640, 1694, 1702, 1710, 1746, 1770, 1772, 1780; - - kumandanı (Bursa'da) 1568; - - rüesası 382, 992. bkz. âmal ve harekât-ı milliye; hareket-i milliye; - necibe 1486; - necibe-i milliye 1444; - umumiye-i askeriye 674. bkz. askerî harekât; harekât-i askeriye.[S] Harekât Şubesi Müdürü 725. bkz. Salih Bey (Omurtak); - planı 899; harekât-ı milliye 1569 d. **harekât-ı milliye.** (yukarıdaki maddede).

hareket. (tamlamalarda) eylem. [N] 604, 904, 1338, 1374. **Hareket Ordusu.** İstanbul'da 13 Nisan 1909'da (Rumi: 31 Mart 1325) patlak veren gerici ayaklanmayı bastırmak üzere Selanik'ten yola çıkarak İstanbul'da ayaklanmayı bastıran, Hüseyin Hüsnü paşa komutasında, Kurmay Başkanı Mustafa Kemal olan ordu. [N] 984, 1474. [S] 985, 1475; **hareket-i** askeriye 648, 656, 688, 906. bkz. askerî hareket, harekât-ı askeriye; - hainane 1312, 1404 (kabine); - ihanetkârane 1856; - milliye 1224, 1258, 1316, 1388, 1522, 1612, 1614, 1620; - - mücadelesi 1166, bkz. harekât-ı milliye; teşkilât ve harekât-ı milliyemiz. [S] Hareket Ordusu (açıklama yukarda). 985, 1475; - üssü 807; **hareketler** 531 (gerici). bkz. askerî hareketler; ulusal hareketler.

haricî cephe. dış cephe. [N] 852, bkz. dahilî cephe; - düşman, düşmanlar 532, 622, 654, 1186, 1392. bkz. düşman; - istilâ. bkz. istilâ; - kuvvetler 518; - siyaset 584. bkz. siyaset-i dahiliye ve hariciye; - hariciye; - tehlike,-ler 22, 1456; - vaziyet 128; - ve dahilî düşmanlar 790, 1792; - - - felâketler 1528; - - - (bir) istiklâl-i tâm 144. **-haricî, - hariciye** (tamlamalarda) 142, 146, 150,284, 444, 494, 504, 618, 744, 618, 896, 948, 1064, 1078, 1196,

1284, 1299, 1304, 1470, 1508, 1576, 1630, 1670, 1672, 1768, 1792.

Hariciye Nazırı. İstanbul hükümetinde dışişleri bakanı. [N] 332, 356, 472, 476, 538, 1180, 1628, 1706, 1718, 1746. bkz. Ahmet İzzet Paşa; Prens Sabahattin (aday); Safa Bey; - nazırlığı 806; **Hariciye Nezareti.** İstanbul hükümetinin dışişleri bakanlığı. [N] 136, 538, 766, 1670. (yabancılar) bkz. bitaraf devletler hariciye nazırları; Düvel-i Müttefika hariciye nazırları; Fransız Hariciye Nazırı; Hariciye Nezareti (İngiltere); İtalya Hariciye Nazırı; İtilaf Devletleri hariciye nazırları [S] **Hariciye Nazırı** 333, 357, 473, 477, 539, 807, 1629, 1707, 1718, 1747 (adları için yukarıya bkz.); **- Nazırlığı** (Nezareti) 137, 539, 767, 1671.

Hariciye Vekâleti. Ankara hükümetinin dışişleri bakanlığı. [N] 652, 654, 786, 788, 854, 1024, 1068, 1180; - Vekili 618, 724, 770, 784, 830, 862, 906, 908, 910, 1050, 1060, 1062. bkz. Ahmet Muhtar Bey; Bekir Sami Bey, İsmet Paşa; Yusuf Kemal Bey; - - vekili 864, 1040. bkz. Celâl Bey (Bayar); Rauf Bey (Orbay). (S'de: Dışişleri Bakanı; -Bakanlığı).

hariçte hakk-ı temsilimiz. dışarıda temsilci bulundurma hakkımız. [N] 122, 124, 126; **- ki içtima** (Meclis-i Mebusan) 370. bkz. mahall-i içtima.

harim-i ismet. bkz. İslâmın harim-i ismeti.

Harington (Sir Charles Chichestr, 1872-1940). İngiliz generali. İstanbul'un işgalinde İtilaf Devletleri kuvvetleri başkomutanı. [N] 858, 860, 906, 922, 924. [S] 859, 861, 907, 923, 925.

harp. savaş. muharebe. [N] 146, 464, 598, 628, 654, 764, 790, 822, 828, 902, 996, 1016, 1020, 1030, 1036, 1138, 1504, 1534, 1538, 1540, 1550, 1590, 1596, 1720, 1906. bkz. Balkan Harbi; Büyük Harp; Cihan Harbi; Divan-ı Harp; İstiklâl Harbi; Harb-i Umumi; İtalyan Harbi; Kırım Harbi; muharebe; Yunan Harbi; - Encümeni 844; - oyunu 998, 1124, 1128; - sefinesi (gemisi) 904, 1824 (Fransız, İngiliz). bkz. gemi; - tecrübeleri 1588; **-harbiye** (tamlamalarda) 648, 674, 750, 850, 868, 1016.

Harp Akademisi. Erkânıharbiye Mektebi (sınıfları). 1848'de kurulmuş, kurmay subay yetiştiren kuruluş. [S] 1013; **Harp Okulu.** Mekteb-i Harbiye. Harbiye Mektebi. İstanbul'da kuruluşu 1831'e değin geri giden, 1834'te kurulan, 1835'te açılan, subay yetiştiren okul. Sonradan Ankara'ya getirilmiştir. [S] 973, 1551, 1873.

Harput. Elazığ'ın ilçelerinden. Kurtuluş Savaşı sıralarında Elaziz (Mamuretülaziz) ilinin merkezi. [N] 156,162, 168, 170, 178, 182, 1298, 1302, 1306, 1310 d. 1314, 1318; 1320, 1322, 1416, 1418, 1524; **- ve** Malatya Müslümanları 1324 (mukatele); - Valisi 156, 158, 160, 166, 238, 1298, 1310, 1312, 1320, 1322, 1336, 1394,

1442, 1524. bkz. Ali Galip; - vilâyeti 650, 1310 d. 1524. bkz. Elaziz; Mamuretülaziz. [S] 157, 163, 169, 171, 179, 183, 651, 1299, 1303, 1307, 1311, 1315, 1319, 1321, 1323, 1417, 1419, 1525; - ili 651, - Valisi 157, 159, 161, 167, 239, 1299, 1311, 1313, 1321, 1323, 1337, 1395, 1443, bkz. Ali Galip; - ve Malatya Müslümanları 1325.

hars. kültür. [N] 584; **harsî.** kültürel 834, 860; - ve medeni faikiyet (üstünlük) 1508. bkz. medeniyet.

Harşit vadisi. Doğu Karadeniz bölgesinde akarsu. [N] 654. [S] 655.

Hart karyesi. Gümüşhane'nin Bayburt ilçesine (bugün:il) bağlı köy (olayı). [N] 460, 462. [S] 461, 463.

Harzem. Türkistan'da, Ceyhun ırmağının iki yanında tarihsel bölge. [N] 1850. [S] 1851.

Hasan. İkinci Ordu komutanlığı şifre müdürü. [N] 66. [S] 67.

Hasan Bey (Saka, 1886-1960). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-IX. dönemler Trabzon üyesi. İktisat, Maliye, Ticaret, Hariciye vekili. Lozan Konferansı'nda delege. Başbakan. [N] 934, 1052, 1054, 1152, 1156, 1180. [S] 935, 1053, 1055, 1153, 1155, 1181.

Hasan çavuş. Adapazarı olaylarında adı geçen Beslan'ın kardeşi. [N] 344. [S] 345.

Hasan Efendi. İstanbul'da Fetva Emini. [N] 378, 1658. [S] 379, 1659. bkz. Fetva Emini.

Hasan Fehmi Bey (Ataç, 1879-1961) Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VIII. dönemler Gümüşhane üyesi. Maliye, Ziraat vekili. [N] 718, 1046, 1052. [S] 719, 1047, 1053.

Hasan Lûtfi. Hilafet Ordusu'nda levazım subayı. [N] 600. [S] 601.

Hasancan. Hâmit. bkz. Hâmit Bey (Hasancan).

Hasankale. Pasinler. Erzurum'un ilçelerinden. [N] 12. [S] 13.

Hasbi Efendi. Kadı. Sivas kadısı, vali vekili. [N] 38, 106, 1226, 1228, 1268. [S] 39, 107, 1227, 1229, 1269.

Hassa Ordusu Erkânıharbiyesi. Osmanlı Devleti'nde sarayı korumakla görevli, Birinci Ordu. [N] 972. bkz. kıtaat-ı mahsusa. [S] 973.

hassasiyet-i milliye. ulusal duyarlık. [N] 240, 1444.

Haşim Bey. Kara Vasıf'ın mektubunda adı geçer. [N] 1644. [S] 1645.

Haşimiler. Mekke'de Kureyş kabilesinin, Peygamber Muhammed'in de ataları olan bir kolu. [N] 1842. [S] 1843.

hat,-lar. bkz. Akhisar-Soma hattı; Anadolu şimendifer hatları; Ankara - Ereğli hattı; Ankara - Eskişehir hattı; Avcı hatları; Aydemir-Çalköy-Selkisaray hattı; Bağdat-İskenderun hattı; Bandırma-Soma hattı; Çatalca hattı; Çay-Bolvadin hattı; Dimboz-Aksu hattı; Edirne hattı; Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar hattı-ı umumisi (genel çizgisi); Eskişehir-Seyitgazi-Afyonkarahisar hatt-ı umumisi; Eskişehir-Soma hattı; Gediz telgraf hattı; haberleşme hatları; hatt-ı müdafaa... (savunma hattı); İzmit-Kandıra hattı; menzil hatları; Meriç hattı;

Midye-Enez hattı; Milne hattı; muharebe hatları; muvakkat hat-ı hudut; Podima-Kalikratya hattı; Pozantı-Eskişehir hattı; Sarıkamış-Laloğlu hattı; şimendifer hatları; telgraf hatları.

hata. yanılgı. [N] 1098, 1194.

Hâtem-ül-enbiya. Son peygamber. Muhammed. [S] 1841 d. bkz. Muhammed.

hatıra-i tarihiye. tarihsel anı. [N] 46. bkz. tarih.

hatim. Kur'an'ı baştan sona okuyup tamamlama. [N] 576. [S] 577.

Hatipzade Emin Efendi. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nden. [N] 1206. [S] 1207.

hatt-ı humayun. padişahın elyazısı ile yazılı buyruklar için kullanılan terim [N] 748.

"Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır...". Mustafa Kemal'in, Sakarya Savaşı'nda koyduğu kural. [N] 824, 826. (S'de: "Savunma hattı yoktur, savunma alanı vardır"). hatt-ı ric'at. bkz. ric'at.

hava. bkz. [S] Kara, Deniz ve Hava Denetleme Komisyonu. havaî (kontrol). [N] 1014.

hava-yi mesmû. zehirli hava (İstanbul'dan). [N] 410.

Havas. bkz. Türkiye-Havas-Reuter (ajansı).

havas. seçkinler. [N] 16. bkz. avam.

Havza. Samsun'un ilçelerinden. [N] 24, 26, 30, 38, 44, 658, 1206, 1212, 1214,1216, 1218, 1230. [S] 25, 27, 31, 39, 45, 659, 1207, 1213, 1215, 1217, 1219, 1231.

"hayat demek mücadele demektir". [N] 582. [S] 583. -ta muvaffakiyet [N] 582. [S] 583. **hayat ve hukuk-ı millet.** [N] 856; **hayat-ı** aile. bkz. aile. - içtimaiye ve iktisadiye 554; - memleket 854; - milliye 1732, 1792. bkz. millî hayat; - teşriiye 1192. bkz. teşri.

Hayati Bey (1892-1926). Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. Heyet-i Temsiliye yazmanı. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü. [N] 348, 550, 694, 1822, 1824. [S] 349, 551, 659, 1823, 1825.

Haydar Bey. bkz. Ali Haydar Bey (Yuluğ).

Haydar Bey. Koçkiri aşireti başkanlarından. [N] 840. [S] 841.

Haydar Bey (Vaner, 1873-1954). Kurtuluş Savaşı sıralarında Konya, sonra Van valisi. T.B.M.M. I. dönem Van üyesi. [N] 38, 164, 264, 608, 662. [S] 39, 165, 265, 609, 663.

haydut, -lar. eşkıya, [N] 113, 115, 175, 177, 425, 431, 437, 663; - çeteleri 1135; [S] 1134; - elebaşıları. [S] 1171; **-luk** 35, 435, 1157. bkz.çete; eşkıya; Pontus, Rum, Yunan haydutları, haydutluğu.

hayın... bkz. hain...

Hayırlıoğlu, Eyup Sabri. bkz. Eyup Sabri Efendi (Hayırlıoğlu).

Haymana. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 706, 714. [S] 707, 715.

Hayrettin Bey. Erkânıharp Kaymakamı. Kurmay yarbay. Kuva-yi İnzıbatiye (Hilâfet Ordusu) subaylarından. 1920'de idam edilmiştir. [N] 598. [S] 599.

Hayrettin Efendi. Kuva-yi İnzibatiye (Hilafet Ordusu) subaylarından. Üsteğmen. [N] 600. [S] 601.

Hayri. Eskişehir'de Yeşilordu'nun çıkardığı "Yeni Dünya" gazetesinden. [N] 714. [S] 715.

Hayri Bey. Erkânıharp Binbaşı. Kuva-yi İnzibatiye (Hilafet Ordusu) subaylarından. 1920'de idam edilmiştir. [N] 598, 600 (makinalı tüfek subayı, Mehmet Hayri?). [S] 599, 601.

Hayri Bey. On İkinci Kolordu'da. [N] 1772. [S] 1773.

haysiyet. onur. [N] 20, 188, 532, 934, 1556, 1564. bkz. şeref; - tecavüzatı 532; - ve istiklâl-i devlet ve milleti muhil ahval ve durumlar 1514; - - vakar-ı hükümet 336;**haysiyet-i** âliye-i milliye 100; - hükümet 1252; - insaniye 474; - millet 1854; - milliye 1388, 1746.

Hayti. bkz. Haiti.

hayvan. [N] 648, 706; - ve malzeme 676. [S] 649; - toplama 707; - ve gereç 677.

hazar. barış zamanı. [N] 1156. bkz. seferberlik.

Hazım Bey (Ebubekir, Tepeyran, 1863-1947). Eski valilerden. İstanbul hükümeti Dahiliye Nazırı. II, VI-VII. dönemler T.B.M.M. Niğde üyesi. [N] 1076, 1078. [S] 1077, 1079.

hazine. [N] 1020. **hazine-i** Hilafet 1028; - maliye 1126; - millet 1656.

hazret. tasavvuf terimi. [N] 234. [S] 235. bkz. birinci hazret; **Hazret-i** evvel; birinci hasret. [N] 234, 236, [S] 1439. bkz. büyük hazret.

Hazreti Âdem. bkz. Âdem.

Hazreti Ali; - Ebubekir, -Osman, - Ömer. bkz. Ali, Hazreti; Ebubekir, Hazreti; Osman, Hazreti; Ömer, Hazreti.

Hazreti Fahr-i Kâinat. bkz. Muhammed.

Hazreti Fatih. bkz. Fatih Sultan Mehmet.

Hazreti Hilafetpenah efendimiz. halife. [N] 1650; - **hilafetpenahi** 1326.

Hazreti Muhammed. bkz. Muhammed.

hazreti padişahileri. [N] 1238; - tâcdar-ı âzami. en büyük taçlı. [N] 1906.

Hazreti Selim. bkz. Selim, Yavuz, Hz.

hedef. bkz. cumhuriyetin hedefi.

hekimler. etıbba. [S] 465.

Hendek. Sakarya'nın ilçelerinden. [N] 572, 574, 594, 622, 1604; - Düzce yolu 594, 624. - isyanı 596. [S] 573, 575, 595, 562, 1605; - ayaklanması 597; - - Düzce yolu 597, 625.

Henderson. Sir Nevil. İstanbul'da, İngiltere'nin olağanüstü komiser vekili. [N] 922. [S] 923.

hengâme-i tarihî. tarihsel kargaşa. [N] 1880.

Henry, Binbaşı. General Harington'dan Mustafa Kemal'e haber getirmek için İnebolu'ya gelen İngiliz subayı. [N] 858, 860. [S] 859, 861.

Hepoer, Ali Firuzan. bkz. Ali Firuzan.

"Her dar zamanımda Hızır gibi yetiştirsin". İsmet Paşa'nın Lozan'dan Mustafa Kemal'e yazdığı mektuptan. [N] 1050. [S] 1051.

Hereke. Haydarpaşa-İzmit arasında, İstanbul'a yakın demiryolu istasyonu. [N] 418, 428, 1694; - Müfreze Komutanlığı 1692. [S]

419, 429, 1695; - Birlik Komutanlığı 1693.

hesabat (ordu). [N] 640. [S] hesaplar 641; hesap memuru (Kuva-yi Seyyare). [N] 690. [S] 691.

heyecan-ı millî. ulusal coşku. [N] 1224; - mukaddes. kutsal coşku. 530.

heyet. -ler. kurul [N] (içeride) 2, 4, 40, 198, 204, 252, 254, 302, 338, 398, 434, 460, 598, 612, 662, 680, 682, 684, 704, 720, 902, 1292, 1332, 1350, 1672, 1770, 1866. (Buradaki heyet'lerin adları, bundan sonra tamlamalardaki adlardan başka, "kurul" maddesinden izlenebilir). Ayrıca, (dışarıya gidecek heyet'ler) 8, 38, 150, 618, 674; (dışarıdan gelecekler) 126, 134, 154, 230, 1028, 1132, 1418, 1448. bkz. Amerikan heyetleri; Amerikan Tahkikat Heyeti; İngiliz Heyeti; Yunan heyeti. (Sivas Kongresi için). bkz. Sivas Kongresi; heyet-i hâzıra-i hükümet. bugünkü kabine bkz. hükümet (İstanbul); kabine; heyet-i hükümet 1382 (meşru); - icraiye. Bakanlar Kurulu (Ankara) 626, 642, 670. bkz. Heyet-i Vekile, hükümet (Ankara); Vekiller Heyeti. - içtimaiye. toplum. 22, 94, 276, 456, 480, 950, 1100, 1192. bkz. içtimai...; - idare. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Grubu heyet-i idaresi; Fırka heyet-i idaresi; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i idaresi; Müdafaa-i Hukuk heyet-i idareleri; - - azaları; - reisi (Erzurum) 1248; Heyet-i Mebusan 210, 1400, 1792. bkz. Meclis-i Mabusan; **Heyet-i Merkeziye** 506, 1642, - - intihabı 1570, 1890; - - riyasetleri 1504; Heyet-i merkeziyeler 364, 370, 444, 506, 1222, 1368, 1380, 1406, 1504, 1558, 1560, 1570, 1578, 1624, 1628, 1654, 1656, 1662, 1698, 1778, 1788, 1874, 1876. bkz. Adapazarı heyet-i m.; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti h.m.; Balıkesir h.m.; Bursa h.m.; Dersaadet h.m.; Edirne h.m.; Erzincan h.m.; Erzurum h.m.; İstanbul h.m.; İzmit h.m.; Karesi h.m.; liva h.m. leri; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i idare ve h.m.leri; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti h.m.leri; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trabzon h.m.; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trakya h.m.; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye h.m.; Paşaeli h.m.; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Sivas h.m.; Sivas h.m.; Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti h.m.;Şarki Anadolu Vilayeti Erzincan h.m.; Trabzon h.m.; Trakya Paşaeli h.m.; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk h.m.; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuku Heyet-i Milliyesi h.m.; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti h.m.; heyet-i meşrua-i milliye 284; heyet-i milliye 242, 382, 1232, 1498, 1794 (Rum); - - Reisi 1886. bkz. Yusuf Talât Bey; heyet-i murahhas (a) 770, 784, 786, 788, 828, 830, 908, 914, 934, 962, 970, 1036, 1038, 1040, 1042, 1046, 1050, 1056 (Londra Konferansı: 770, 784, 830; Lozan: 908, 1050; Düvel-i İtilafiye 772, 958, 960); (Barış Konferansına 1542); (Versay 1358); - - azası 1052 (Lo-

zan); - - Reisi 910, 1024 (Lozan). bkz. İsmet Paşa; - - Riyaseti 910, 1024. bkz. Bekir Sami Bey; İsmet Paşa; Heyeti-Mümessile (Heyet-i Temsiliye) 1466, 1468, 1478. bkz. Abdülkerim Paşa; Heyet-i Temsiliye; - müşavire 1054 (Lozan); - mütehassısa 332 (Barış Konferansına aday); **Heyet-i Nasıha.** öğüt kurulu. [S] 1335, 1337 (Güney'deki aşiretlere Sivas'ın gönderttiği). bkz. Nasihat Heyeti; [N] - tahririye 332 (Barış Konferansı adayları); - teftişiye 450, 454, 1018; - - riyaseti 450; - teşriiye. yasama kurulu. [N] 326; - umumiye. bkz. fırka heyet-i umumiyesi; Meclis heyet-i umumiyesi [S] **heyet.** bkz. Müdafaa-i Hukuk Heyeti; Heyet-i Merkeziye. bkz. Merkez kurulları (liştesi ile); Şarki Anadolu Vilayeti Erzincan Heyet-i Merkeziyesi, - Heyet-i Milliye (Balıkesir) 1887; Heyet-i Osmaniye. bkz. Trakya-Paşaeli Derneği Heyet-i Osmaniyesi; Heyeti Temsiliye.

heyet-i içtimaiye. bkz. (**heyet** maddesinde): heyet-i içtimaiye; - merkeziye. bkz. heyet-i merkeziye.

Heyet-i Temsiliye. Temsilciler Kurulu. Erzurum Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye ile bu kurula Sivas Kongresi'nde seçilenlerin katılmasıyla oluşmuş yürütücü kurul. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetinin temsilci kurulu olarak Anadolu eylemini, T.B.M.M. açılıncaya değin, iç ve dış etkinliklerle yürüten kurul. [N] 88, 90, 92, 96, 106, 108, 110, 112, 114, 120, 134, 154, 180, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 228, 230, 232, 244, 250, 256, 258, 260, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 298, 302, 304, 306, 308, 312, 314, 316, 320, 324, 330, 334, 336, 340, 350, 352, 354, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 384, 388, 392, 404, 406, 408, 410, 414, 418, 420, 424, 430, 432, 436, 438, 440, 444, 446, 448, 450, 452, 458, 460, 462, 488, 490, 492, 494, 496, 500, 504, 506, 512, 514, 516, 520, 522, 528, 530, 532, 534, 544, 552, 558, 560, 564, 566, 568, 576, 578, 582, 594, 612, 1202, 1260, 1264, 1266, 1268, 1270, 1272, 1274, 1282, 1286, 1292, 1296, 1338, 1352, 1354, 1356, 1358, 1360, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1376, 1378, 1380, 1382, 1384, 1406, 1408, 1410, 1424, 1426, 1428, 1430, 1432, 1434, 1438 ve d, 1440, 1464, 1466 d, 1468 d, 1470, 1476, 1478, 1480, 1482, 1500, 1504, 1510, 1512, 1524, 1528, 1532, 1534, 1536, 1540, 1542, 1544, 1558, 1560, 1564, 1566, 1568, 1570,1572, 1574, 1576, 1578, 1586, 1592, 1596, 1606, 1610, 1612, 1614, 1620, 1626, 1628, 1638, 1640, 1642, 1646, 1648, 1654, 1656, 1658, 1662, 1664, 1666, 1668, 1670, 1672, 1674, 1680, 1684, 1688, 1690, 1694, 1696, 1698, 1700, 1708, 1710, 1712, 1720, 1736, 1738, 1740, 1742, 1746, 1748, 1750, 1752, 1754, 1758, 1774, 1776, 1778, 1780, 1782, 1788, 1790, 1794, 1798, 1800, 1804,

1806, 1808, 1810, 1812, 1816, 1822, 1824, 1870, 1874, 1876, 1882, 1886, 1890, 1900, 1904, 1906, 1912, 1914, 1916; (Erzurum'da seçilen) 1260, 1270, 1274, 1286, 1370, 1378, 1912, 1914; - - beyannamesi 238, 256, 318, 560, 566, 568, 1390; (metin) 1426, 1528; - - kâtibi 1824. bkz. Hayati Bey; - - merkezi 446; - - Mukarreratı Nizamnamesi 354; - - Reisi 1564. bkz. Mustafa Kemal; - - riyaseti 612; - - **miz** (dışarıda) 126. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi; Heyet-i Mümessile; Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi; Kuva-yi Milliye Heyet-i Temsiliyesi; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi; Sivas Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi; Sivas (Umumi) Kongresi Heyet-i Temsiliyesi; Şarkı Anadolu (Doğu) Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliyesi; Şarki Anadolu vilâyatı (Doğu illeri) Heyet-i Temsiliyesi; Umumi Kongre (Genel K.) Heyet-i Temsiliyesi. **[S] Heyet-i Temsiliye.** [S] 89, 91, 93, 107, 109, 113, 115, 121, 127 (dışarıda), 135, 155, 181,193, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 207, 209, 229, 231, 233, 237, 245, 251, 257, 259, 261, 265, 267, 269, 271, 273, 275, 279, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 299, 303, 305, 307, 309, 313, 315, 317, 319, 321, 325, 331, 335, 337, 341, 351, 353, 355, 365, 367, 369, 371, 373, 377, 379, 381, 385, 389, 393, 405, 407, 409, 411, 415, 419, 421, 425, 431, 433, 437, 439, 441, 445, 447, 449, 451, 453, 459, 461, 463, 489, 491, 493, 495, 497, 501, 505, 507, 513, 515, 517, 519, 521, 523, 529, 531, 533, 535, 545, 553, 559, 561, 565, 567, 569, 577, 579, 583, 595, 613, 1261, 1265, 1267, 1269, 1271, 1275, 1279, 1283, 1287, 1293, 1297, 1339, 1353, 1355, 1357, 1359, 1361, 1365, 1367, 1369, 1371, 1373, 1377, 1379, 1381, 1383, 1385, 1407, 1409, 1411, 1425, 1427, 1429, 1431, 1433, 1435, 1439, 1441, 1465, 1467, 1469, 1471, 1477, 1479, 1481, 1483, 1501, 1505, 1513, 1515, 1525, 1529, 1533, 1535, 1537, 1541, 1543, 1545, 1549, 1559, 1561, 1565, 1567, 1569, 1571, 1573, 1575, 1577, 1579, 1587, 1593, 1597, 1607, 1611, 1613, 1615, 1621, 1627, 1627, 1629, 1639, 1641, 1643, 1647, 1649, 1655, 1657, 1659, 1663, 1665, 1667, 1669, 1671, 1673, 1675, 1681, 1685, 1689, 1691, 1695, 1697, 1699, 1701, 1709, 1711, 1713, 1721, 1739, 1741, 1743, 1747, 1749, 1751, 1753, 1755, 1759, 1775, 1777, 1779, 1781, 1783, 1789, 1791, 1795, 1799, 1801, 1805, 1807, 1809, 1811, 1813, 1817, 1823, 1825, 1871, 1875, 1877, 1883, 1887, 1891, 1901, 1903, 1905, 1907,1913, 1915, 1917; - - başkanı 1565, 1613; -- başkanlığı 613. bkz. Mustafa Kemal; -- (bildirgesi) 239, 257, 319, 561, 567. **[S]** - -

karar tutanakları 355, - - merkezi 447; - - yazmanı 1825. bkz. Hayati Bey. (N sayfalarının sonundaki listeye bkz.).

Heyet-i Vekile. Ankara hükümetinin bakanlar kurulu. [N] 298, 616, 622, 626, 636, 638, 644, 646, 648, 650, 666, 668, 716, 722, 724, 726, 728, 742, 754, 804, 808, 820, 842, 844, 846, 856, 864, 866, 868, 870, 872, 896, 906, 960, 962, 968, 1024, 1026, 1032, 1034, 1040, 1042, 1044, 1046, 1048, 1054, 1060, 1064, 1066, 1070, 1073, 1086, 1096, 1828, 1830; - - intihabı 1064, 1076, 1088; - - Reisi 1024, 1032, 1050, 1052, 1056, 1062, 1064, 1072. bkz. Fethi Bey; İsmet Paşa; Rauf Bey; - - riyaseti 886, 900, 1034, 1036, 1038, 1046, 1048, 1056, 1058, 1062. bkz. heyet-i icraiye; hükümet (Ankara); vekiller heyeti. (S'de: Bakanlar Kurulu);

Heyet-i Vükelâ. İstanbul hükümetinin bakanlar kurulu. [N] 262, 278, 302, 304, 386, 410, 532, 808, 1390, 1402, 1502, 1510, 1512, 1528, 1554, 1660, 1782. bkz. hükümet (İstanbul); kabine; nazırlar; vükelâ. (S'de: Bakanlar Kurulu).

hezimet. bozgun. [N] 620.

Hıristiyan,-lar. [N] 2, 34, 36, 130, 132, 322, 352, 354, 372, 426, 554, 766, 1228, 1576, 1622, 1656; - ahali 552; - anasır 350, 934; - düşmanlığı 132; - ekalliyetler 128; - halk 32, 1210; - rüesa 1728; - rüesa-yi diniye (fetihte) 1728; - vali 772, 1002; **hıristiyaniye.** bkz. ahali-i Hıristiyaniye; anasır-ı Hıristiyaniye; cemaati- Hıristiyaniye; **Hıristiyanlar** aleyhine isyan 352; **Hıristiyanların** terhisi 1582; **Hıristiyanlık** 948. [S] 3, 35, 47, 131, 133, 323, 353, 355, 373, 425, 427, 555, 767, 1229, 1577, 1583, 1623, 1657; - azınlıklar 3, 37, 89, 129, 351, 369; - din başkanları 1729; - düşmanlığı 133; - halk 33, 329, 377, 407, 415, 423, 553, 935, 1211; - öğeler 1289, 1495, 1599; -topluluklar 1417; - vali 773, 1003; - **lara karşı** ayaklanma 353; - **ların** terhisi 1583; **Hıristiyanlık** 949.

hırs. tutku. [N] 586; (**hırs-ı istilâ**) 1586, 1856; - menfaat 242; - saltanat 1856. bkz. saltanat; - tahakküm 1856. bkz. tahakküm. [S] 587.

Hırvat. bkz. Sırp-Hırvat-Sloven Devleti.

Hısnımansur. Adıyaman'ın eski adı. Kurtuluş Savaşı sıralarında Malatya'nın ilçesi. [N] 156, 180, 1306, 1312, 1332. [S] bkz. Adıyaman.

hıyanet. hainlik. [N] 14, 92, 162, 180, 184, 200, 242, 334, 556, 594, 686, 768, 800, 1196, 1318, 1330, 1392, 1404, 1418, 1476, 1518, 1522; **-ler** 1394;**hıyanetkârane** 1856; **Hıyanet-i Vataniye.** yurt hainliği. 184, 354, 514, 566, 1122, 1320, 1336, 1354. bkz. vatana ihanet; **Hıyanet-i Vataniye Kanunu.** Yurt hayınlığı yasası. 29 Nisan 1920 günü çıkarılan (2) sayılı yasa. [N] 592, 612, 732, 918. bkz. hainler; ihanet;

kabinenin dest-i hıyaneti. [S] 593, 613, 733, 919. bkz. hain; hayınlık; Yurt Hayınlığı Yasası.

Hızır. Din kitaplarında geçen, insanların sıkıntılı anlarında yetişen ölümsüz varlık. [N] 1050 (İsmet Paşa'dan Mustafa Kemal'e, Lozan'dan). [S] 1051. bkz. "Her dar zamanımda Hızır gibi yetişirsin..."

Hicaz. Suudi Arabistan'da, Kızıldeniz kıyısında bölge. [N] 944, 1582, 1846; - kuvve-i seferiyesi 1552. bkz. Mustafa Kemal; **Hicaziye,** hıtta-i 1846. [S] 945, 1583, 1847; - seferî kuvvetleri 1553.

Hicret. hicret-i nebeviye. Muhammed Peygamber'in Mekke'den Medine'ye göçü. (M.S. 622). [N] 1848 (tarih-i Hicrî). Bu göçüşü takvim başlangıcı olarak alan takvim 1852, 1854. [S] 1849; (tarih) 1853, 1855.

Hidayet Bey. Müşir Fuat Paşa'nın oğlu. [N] 714, 1628. [S] 715.

hidemat-ı vataniye. yurt hizmetleri. [N] 992. bkz. hizmet; vatani hizmet.

Hikmet, Çerkez. Maslup Kâzım'ın kardeşi. Adapazarın'daki karışıklıklarda eli vardır. [N] 346, 352, 354, 392, 394, 396, 398 (?), 400, 1616, 1618, 1622, 1624, 1652; - Bey partisi (takımı) 1622. [S] 347, 353, 355, 393, 395, 397, 401, 1617, 1619, 1623, 1625. (Sait Molla'da) 399 (?); - - partisi (takımı) 1623.

Hikmet Bey. İzmit'te jandarma alay komutanı. [N] 436. [S] 437.

hilâf-ı kanun. kanunsuz. bkz. gayri kanuni.

hilâfet. halifelik. Peygamberin vekilliği; bütün Müslümanların başı olan halifenin katı. Peygamber'den sonra dört halife; Emevi, Abbasi, Endülüs halifeleri. Hulâgu'nun Abbasi saltanatına son verişi üzerine Mısır'a kaçan halifenin ardıllarından birinden, 1517'de Yavuz Selim, halifeliği ele geçirdi. 3 Mart 1924'te çıkarılan bir yasa ile halifelik kaldırıldı; son halife Abdülmecit yurt dışına çıkarıldı. [N] 2, 20, 128, 196, 342, 526, 536, 576, 586, 738, 746, 754, 756, 798, 914, 918, 920, 930, 944, 950, 1104, 1106, 1116, 1124, 1126, 1128, 1184, 1252, 1288, 1312, 1318, 1336, 1342, 1360, 1364, 1452, 1508, 1582, 1636, 1650, 1652, 1666, 1674, 1710, 1732, 1826, 1830, 1844, 1852, 1856; (hilafet, İslam tarihi) 1842, 1844; **hilâfet-i** Abbasiye 1849, 1852. bkz. Abbasiler; **"hilâfet aynı hükümettir"** 938; - fetvası 1122; - kadrosu 1128; - makamı 1056, 1104; 1850 (İslam tarihi) 1850, 1856; - - nın lâğvı 1132. bkz. ilga; - - muhafazası 1132; - - salahiyetsiz kalışı 936; - meselesi 946, 1102, 1104, 1122; - mevkii 1102; -,millet ve saltanat 1186. bkz. saltanat; **Hilâfet Ordusu.** İstanbul hükümetinin Ankara kuvvetleri üzerine saldırtmak üzere kurduğu Kuvayi İnzıbatiye. 598, 600, 624; - - ları 1122; - oyuncağı 944; - siyaseti 1360; - ve din meselesi 950. bkz. din; - - saltanat 326, 758, 912, 926, 1280, 1732; - - - hanedanı mensupları 1134; - - - makamı 798, 1164. bkz. makam-ı hilafet; - saltanat• - - - makamlarının hukuku 1164. bkz. hukuk-ı

hilafet ve saltanat - - - meselesi 802; - - **saltanatın** ayrılabileceği 918; - - - izmihlâli 1280; - - - masuniyet 1330, 1732. bkz. saltanat. **hilâfetçiler** 950; **hilâfet-i İslamiye** 954, 1250; **"Hilâfet-i İslamiye ve Büyük Millet Meclisi"**. Şükrü Hoca'nın kitapçığı 938, 962. bkz. Şükrü Hoca. **hilâfetin** hazinesi. bkz. hazine-i hilafet; - hukuk ve vezaifi 938. bkz. hukuk-ı hilâfet...; - ilgası 942, 956, 1104, 1128, 1130; - lâğvı. 3 Mart 1924 günlü yasa ile 1126, 1138, 1168; - **saltanattan münfek** olamayacağı (ayrılamayacağı) 920. bkz. ilga; **hilâfetmeâb** 576; **hilâfetpenah.** hilafetin koruyucusu 576, 1476, 1596; - efendimiz 1528; hilafetpenahileri 176,212, 248, 940, 1444, 1458, 1460, 1462, 1466. (tamlamalarda) 1102, 1106, 1238, 1324, 1326, 1328, 1344, 1354, 1386, 1402, 1448, 1502, 1530, 1552, 1580, 1582, 1650, 1710, 1790, 1792, 1860, 1862. bkz. Beynelmilel Şûra-yi Hilâfet; hakk-ı hilâfet ve saltanat; hazine-i hilâfet; hukuk-ı hilâfet ve padişahi; makam-ı celil-i hilâfet; makam-ı hilâfet; makam-ı hilâfet ve saltanat; makam-ı muallâ-yı hilâfet; makam-ı muallâ-yı saltanat ve hilâfet; makam-ı mukaddes-i hilâfet; makam-ı refi'i hilâfet ve saltanat; saltanat ve hilâfet; sıfat-ı hilâfet; Şûra-yı Hilâfet. [S] 915, 1845; - **çiler 951. Hilâfet Ordusu** 599, 601, 625. bkz. halifelik.

Hilâfet Ordusu. bkz. halifelik; hilâfet.

hilâl. ay. (Osmanlı bayrağında). [N] 1582. [S] 1583.

Hilâl-i Ahmer. Kızılay. 1863'te kurulmuştur. [N] 1132; - - Reisi Sanisi 784. bkz. Hâmit Bey (Hasancan).

hil'at. ağır kaftan. [N] 928, 1862. bkz. Abdülmecid.

Hilmi Bey. Demirci Efe'nin Sivas'a gönderdiği kişi. [N] 1674. [S] 1675.

Hilmi Bey İstanbul'da Umum Jandarma Kumandan Muavini. [N] 428, 1690. [S] 429, 1691.

Hilmi Efendi. Diyarbekirli. bkz. Diyarbekirli Hilmi Efendi.

himaye. koruma. (dış). [N] 8, 18, 88, 1010, 1584, 1794, 1912. bkz. Amerika himayesi; ecnebi himayesi; ecnebi işgal ve himayesi; ekalliyetlerin himayesi; Fransız himayesi; İngiliz, İngiltere'nin himayesi; İtalyan idare ve himayesi.

Hindistan. [N] 1132, 1254, 1256 (istiklâli); - ahali-i İslamiyesi 1126; - İmparatoru 1106. **Hint** 944; **Hintli** Müslümanlar 80. [S] 1107, 1133, 1255, 1257; - İmparatoru 1107; - Müslüman halkı 1127. Hint 945; **-li** Müslümanlar 81.

his. duygu. [N] 84, 1104 (millî...); **hiss-i** hamiyet 622; - - ve vatanperveri. bkz. hamiyet; - millî 1720; - milliye 1106. bkz. harekât ve hiss-i milliye; - vatan 1555; - vatanperverane 1208. bkz. vatanperveri...; **hissiyat-ı** insaniyetkârane 522; - temayülât-ı milliye 1766. bkz. millî his; - vataniye ve milliye 1154. bkz. millî his; - vatanperverane 1662. bkz. vatanperverî....

hizb. takım, grup. [N] 938 (mürteci), 1164 (hükümetçi); **hizb-i** siyasi 670.

hizmet.-ler. [N] 310, 374, 686 (hidemat), 810, 1642, 1842 (İslama); **hizmet-i** devlet 276, 806; - milliye 460.bkz. hidemat. [S] 277, 311, 375, 461, 687, 807, 881, 1643, 1843. bkz. İç Hizmet Tüzüğü.

Hoca Abdülaziz Mecdi Efendi. bkz. Abdülaziz Mecdi Efendi (Tolun).

hoca efendiler. [N] 756, 920, 930. [S] 757, 921, 931.

Hoca Esat Efendi. bkz. Esat Efendi. Hoca (İleri).

Hoca Fatin Efendi. bkz. Fatin Efendi (Gökmen).

Hoca Mustafa Efendi. bkz. Mustafa Efendi, Hoca.

Hoca Müfit Efendi. bkz. Müfit Efendi, Hoca (Kurutluoğlu).

Hoca Raif Efendi. bkz. Raif Efendi, Hoca (Dinç).

Hoca Sabri. bkz. Mustafa Sabri, Hoca.

Hoca Şükrü Efendi. bkz. Şükrü Efendi, Hoca (Çelikalay).

Hoca Vehbi Efendi. bkz. Vehbi Efendi, Hoca (Çelik).

Hollanda Elçiliği. [S] 1401. [N] bkz. Felemenk Sefareti.

Horhor. İstanbul'da Fatih'te bir semt. [N] 1464. [S] 1465.

Hotinli. Rauf Ahmet. bkz. Rauf Ahmet Bey (Hotinli).

Huda. Tanrı. [N] 236, 248, 250, 1436, 1438, 1454, 1460, 1462; - **nın** emri 1468; -nın lûtfu 1436, 1466; **Huda-yi** lemyezel. Tanrı'nın sıfatlarından:kalıcı 1462. bkz. emr-i Huda; lûtf-i Huda; nezd-i Huda; **Hudapesendane.** Tanrının beğeneceğince 1456, 1458, 1468, 1568, 1836; Hudavend-i kadîr. Güçlü Tanrı 246, 1454.

Hudavendigâr. Bursa yöresinin eski adı. İl. [N] 1352, 1406, 1424, 1560. [S] 1353, 1407, 1425, 1561. bkz. Bursa.

hudut(d),-lar. sınır. [N] 124, 126, 128, 150, 192, 268, 326, 410, 470, 476, 1000, 1002, 1258, 1294, 1506, 1508, 1584, 1674, 1676, 1716, 1733, 1724, 1732, 1840, 1854, 1884, 1892 (1912 hududu), 1906, 1912; - vilayetlerimiz 1290; **hudud-ı** millî, milliye 88, 510, 610, 614, 788, 860, 904, 964, 966; 1726 (milliye); - Osmaniye 1514, 1554, 1880. bkz. hukuk ve hudud-ı Osmaniye, - tabiiye 1392; **hudutlarımız** 1546, 1548, 1714. - **umuz** 1506, 1730 (cenup). bkz. Bulgar, Bulgaristan hududu; cenup hududu; Ermenistan hududu; Irak hududu; Kafkas hududu; muvakkat hatt-ı hudut; Şark hududu,-ları; tahdid-i hudut, tashih-i hudut; Trakya hududu; Yunan hududu.

hukuk. haklar. [N] 36, 42, 124, 134, 188, 194, 200, 204, 332, 556, 1732 (milletin); 134 (anasır-ı gayr-i milliye; - müşaviri 332, 702; - profesörlüğü 636. bkz. Celâlettin Arif Bey; - uleması 1078. bkz. ulema; - ve hudud-ı Osmaniye 1554; - - mukaddesat-ı millet 1330; - - menafi-i âliye-i memleket 1554; (hukuk-ı âliye 1462); - - menfaat-i âliye-i vatan 1554; - - mukaddesatımız 1276; **hukuk-ı** âmme 942; - beynelmilel 936; - devlet ve memleket 1286; - - milletin sıyaneti 1400. milletin hukuku; - ekseriyet 40; hukuk-ı

esasiye 754, 856, 1192. bkz. teşkilât-ı esasiye; Kanun-ı esasi; **Hukuk-ı Esasiye Encümeni.** Anayasa Komisyonu 754, 756; - hakimiyet 746, 768; - - ve millet 1838; - hayatiye ve istiklâli(ye) 1036; - hilafet ve padişahi. 798; - - ve saltanat 1252. bkz. hilafet; padişah; saltanat; - hükümrani 124, 126, 918; - ırkiye ve içtimaiye 1506; - İslamiye 1250; - kanuniye-i milliye 264, 1518; - - meşrua 238, 262, 1394, 1502 (milletin), 1516, 1576; - millet 1832; - - ve saltanatın muhafazası 1248; - - ve memleket; - milliye 744, 746, 802, 1248, 1544; - - ve tarihiye 8; - - **nin** kutsiyeti 1518. bkz.milletin hukuku. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Edirne Vilayeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Gebze Müdafaa-i Hukuk heyeti; Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i temsiliyesi; Muhafaza-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti; müdafaa-i hukuk; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Müdafaa-i Hukuk-ı Vatan Cemiyeti; Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trabzon Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti; Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti: **hukuk-ı mukaddese** 1514, 1520; - - ve meşrua 408; (-mukaddesat 1276); - mukaddese-i hilâfetpenahileri 1790; - mülkiye ve milliye 1394; hukuk-ı Osmaniye 38, 1554; - padişahi 1754; - sariha ve meşruamız 1768; - tabiiye 1528; - tarihiye 1508; - - ve ırkiye ve diniye ve coğrafiye 270, 1508; - teşriiye ve murakabe 328; **hukuku** ilga edilmiş şehzade 1120; **hukukumuz** 406, 1724. (tamlamalarda) hukuk, hukukiye 6, 8, 28, 108, 118, 128, 744, 750, 754, 856, 866, 868, 874, 932, 942, 952, 958, 969, 1104, 1158, 1160, 1164, 1208, 1284, 1294, 1370, 1372, 1440, 1450, 1462, 1548, 1866, 1880, 1888. bkz. tarih-i hukuk. [S] 755, 953, 1679; - bilgini 1079; - bilimi 959; - danışmanı 333, 703; - dışı 1833; - profesörlüğü 637. bkz.Celalettin Arif Bey; **hukuksal** durum 801. bkz.müdafaa-i hukuk (cemiyet,dernek...).

Hulâgu (1217-1265). İlhanlılar devletinin kurucusu. [N] 918, 1852. [S] 919, 1853, (metinde çeşitli biçimlerde yazılan bu ad, başka kaynaklarda: Hülegü olarak da geçer).

hulefa-yi Abbasiye. Abbasi halifeleri [N] 1848, 1850, 1856. bkz. Abbasiler; halife-i Abbasiye.

Hulûsi. Elaziz vali vekili. [N] 1204. [S] 1205.

Hulûsi Bey. T.B.M.M. I.dönem üyesi. [N] 818. [S] 819. (I.dönemde birkaç Hulûsi vardır).

Hulûsi Efendi. Yüzbaşı. [N] 1686, 1688. [S] 1687, 1689.

- **humayun,-ları;** humayun-ı şahane. bkz.-hümayun...

hurafeler. boş inanlar. [N] 942; hurafeperest (hurafele inanır), iptidai bir kavim 1192; **-ler** 1184. (hurafat: hurafeler) 1186.

Hurrem Bey. Kaymakam (yarbay). Yunanlıların İzmir'i işgalinde 56.Fırka komutanı. [N] 30, 604. [S] 31, 605.

Hurşit Paşa (1854-1934). İstanbul hükümetinin Anadolu'ya gönderdiği öğüt kurulunda. [N] 1668. [S] 1669.

huruc alessultan. padişaha başkaldırma. [N] 594, 1340. [S] 541, 1341.

Husrev Bey (Gerede, 1888-1962). kurmay subay. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. T.B.M.M. I-II.,V.dönemler Trabzon, Urfa, Sivas üyesi. Berlin büyükelçisi. [N] 44, 46, 366, [S] 45, 61, 367.

Husrev Sami Bey (Kızıldoğan, 1884-1942). subay. Sivas Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye üyesi. T.B.M.M. I,V-VI. dönemler Eskişehir, Erzurum, Kars üyesi. [N] 116, 148, 1374, 1380, 1440. [S] 117, 145, 1375, 1381, 1441.

hususat-ı askeriye. askerlik sorunları. [N] 1412.

hutbe. camilerde okunan dinsel öğüt. [N] 576. [S] 577.

hutut-ı hadidiye. demiryolları. [N] 1722.bkz. demiryolları; şimendifer...

Huzeyfet ül-Yemani. sahabe. [N] 1844. [S] 1845. bkz. Ömer, Hz; sahabe.

huzur-ı şahane. padişahın yanı(nda) [N] 1628.

hüküm,-ler. bkz.ahkâm.

hükümet. hükümetler. [N] 1592. **hükümat-ı İtilâfiye** 788.bkz. **hükümat-ı Mütelife**; hükümetler; **İtilâf hükümatı**; **hükümet-i İtilafiye** (Fransa, İngiliz, Yunan hükümet(leri).

hükümat-ı Mütelife. İtilaf Devletleri hükümetleri. [N] 760.bkz. Fransa hükümeti; İngiliz, İngiltere hükümeti; İtalya hükümeti; İtilaf Devletleri hükümetleri; Yunan hükümeti. bkz. hükümetler; Mütelifin; Müttefikin.

hükümdar. [N] 934, 942; 1094, 1168; - sarayları 1288; **hükümdar-ı** mutlak 1168; **hükümdarın** hukuku 802. [S] 935, 943/945, 1095, 1169; - sarayları 1289; - soyu 23. **hükümdari** (tamlamada) [N] 22 (hanedan-ı).

hükümet. (genel). [N] 88, 122, 124, 294, 298, 326, 512, 588, 700, 880, 938, 954, 1280, 1506; - nazariyesi 130. [S] 893, 123, 125, 299, 327, 513, 589, 701, 881, 939, 955, 1281, 1506; - anlayışı 131.

Hükümet (Ankara). [N] 298, 300, 582, 588, 608, 610, 612, 614, 616, 618, 622, 626, 630, 634, 640, 650, 666, 678, 696, 700, 702, 704, 708, 710, 712, 716, 718, 720, 722, 724, 728, 732, 742, 744, 746, 748, 752, 754, 760, 762, 784, 786, 788, 790, 796, 810, 812, 830, 834, 854, 864, 866, 892, 900, 904, 910, 926, 932, 952, 954, 960, 992, 1008, 1010, 1014, 1018, 1026, 1028, 1030, 1038, 1046, 1048, 1050, 1054, 1062, 1064, 1070, 1074, 1076, 1084, 1096, 1102, 1110, 1116, 1118, 1126, 1128, 1132, 1138, 1140, 1150, 1152,

1154, 1160, 1164, 1166, 1168, 1174, 1176, 1182, 1184, 1188, 1190, 1858; - buhranı 1081; - fırkası.bkz. Halk Fırkası; - i ıskat.bkz. hükümetin ıskatı; - mahiyetinde bir meclis 802; - memurları 706.bkz. memurlar; - reisi 1056. bkz. İsmet Paşa; - reisliği, riyaseti 298, 300; - şekli 1096.bkz. eşkâl-i hükümet; - teşekkülü 846; - teşkili 586, 588, 846, 1064, 1076; **hükümetçi** hizb 1164; hükümetçiler 1182; **hükümet-i** cumhuriye 1058, 1104, 1128.bkz. cumhuriyet; - meşrua 746. bkz. meşru bir hükümet; **hükümet-i milliye** 654, 676, 696, 704, 732, 754, 786, 788, 830, 834, 904, 1048, 1058.bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti; - - prensipleri 788; - milliyemiz1836/1838. bkz. millî hükümet: - mutlaka 1168; - muvakkata (Anadolu'da); 88. bkz. muvakkat kaydı ile bir hükümet; - mülkiye 686/688; **hükümetimizin** şekli 1080; **hükümetin** azası (intihabı) 670; - dini 952, 954; - ıskatı 526, 696, 1168, 1178, 1182.bkz. ıskat; -inkısam ettiği şuabat 1070; -kuvve-i maliyesi 1906; "...hükümetin icraatı menfi olup da millet itiraz etmezse bütün kusur ve kabahatlara iştirâk etmiş demektir." Mustafa Kemal'in, Ankara'ya gelişinde yaptığı konuşmadan. 1736.bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti; hükümet-i milliye; Türk hükümeti; Türk hükümet-i milliyesi; Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti; Türkiye hükümeti; vekiller heyeti; Fethi Bey; İsmet Paşa. [S] **hükümet** (Ankara). hükümet, hükümet-i milliye. 299, 319, 401, 513, 583, 589, 609, 611, 613, 615, 617, 619, 623, 627, 631, 635, 641, 651, 655, 657, 677, 679, 701, 703, 705, 711, 713, 717, 719, 721, 723, 725, 727, 729, 733, 743, 745, 747, 749, 753, 755, 759, 761, 763, 785, 787, 789, 791, 797, 811, 813, 831, 835, 843, 855, 865, 905, 927, 953, 955, 961, 993, 1009, 1011, 1025, 1027, 1029, 1031, 1039, 1047, 1049, 1051, 1053, 1055, 1059, 1065, 1071, 1075, 1077, 1085, 1097, 1103, 1105, 1111, 1117, 1119, 1127, 1129, 1133, 1141, 1151, 1153, 1155, 1157, 1161, 1165, 1167, 1169, 1173, 1175, 1177, 1183, 1185, 1189, 1191, 1833, 1837, 1859; - başkanı, başkanlığı 299; 301; - biçimi 881, 1081, 1093, 1095 1097, 1115, 1119, 1169, 1179; - biçimi ülküsü 1087, - bunalımı 1081; - görevlileri 707; -işleri 589; - kurmak 587, 589, 847, 1065; 1007; - niteliğinde bir meclis 803; - partisinin halkçılığı.bkz. Halk Fırkası (partisi); - üyelerinin seçimi 671; **-in** akçalı gücü 1907; - dini 953, 955; - düşürülmesi 527, 547, 697, 1167, 1169, 1179, 1183; - görevi 1075; - yönetim kolları 1071, bkz. bakanlar kurulu; Türk hükümeti: Türk ulusal hükümeti; ulusal hükümet; Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti; Türkiye hükümeti. Fethi Bey; İsmet Paşa.

Hükümet (İstanbul). hükümet-i merkeziye; İstanbul hükümeti; kabine. [N] 2, 6, 14, 18, 20, 28, 32,

40, 42, 46, 50, 58, 60, 68, 72, 76, 80, 84, 88, 92, 94, 96, 100, 102, 114, 124, 126, 128, 130, 132, 138, 140, 158, 160, 162, 172, 174, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 218, 220, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 240, 242, 244, 254, 256, 258, 260, 262, 268, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 282, 284, 286, 288, 290, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 330, 332, 334, 336, 338, 340, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 354, 356, 358, 360, 364, 366, 368, 370, 372, 374, 376, 378, 380, 382, 384, 386, 388, 390, 396, 398, 400, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 430, 432, 434, 436, 438, 442, 450, 452, 454, 458, 466, 468, 470, 472, 474, 476, 478, 480, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 502, 504, 506, 508, 512, 514, 516, 518, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 534, 536, 538, 544, 546, 554, 560, 562, 572, 586, 588, 590, 594, 606, 608, 610, 612, 622, 624, 640, 646, 650, 666, 672, 676, 678, 680, 682, 684, 688, 690, 702, 708, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 758, 762, 768, 770, 804, 806, 866, 868, 910, 916, 918, 932, 992, 1070, 1206, 1224, 1232, 1240, 1254, 1258, 1260, 1262, 1266, 1272, 1280, 1282, 1284, 1286, 1288, 1290, 1292, 1294, 1296, 1304, 1312, 1318, 1320, 1330, 1336, 1344, 1346, 1354, 1356, 1358, 1360, 1362, 1364, 1366, 1368, 1372, 1374, 1376, 1380, 1382, 1384, 1386, 1388, 1390, 1392, 1394, 1396, 1398, 1400, 1416, 1420, 1422, 1428, 1430, 1434, 1436, 1438, 1440, 1442, 1446, 1448, 1450, 1452, 1454, 1456, 1458, 1466, 1472, 1474, 1480, 1486, 1492, 1500, 1502, 1504, 1508, 1510, 1512, 1514, 1516, 1518, 1520, 1522, 1524, 1526, 1528, 1530, 1532, 1534, 1536, 1538, 1540, 1542, 1544, 1548, 1552, 1554, 1556, 1558, 1566, 1568, 1570, 1572, 1576, 1578, 1580, 1582, 1588, 1594, 1598, 1602, 1606, 1610, 1612, 1614, 1616, 1618, 1620, 1622, 1624, 1626, 1628, 1630, 1632, 1634, 1640, 1644, 1660, 1664, 1670, 1672, 1674, 1676, 1678, 1682, 1686, 1688, 1696, 1702, 1704, 1708, 1710, 1712, 1714, 1716, 1724, 1730, 1732, 1736, 1738, 1742, 1744, 1746, 1748, 1750, 1752, 1758, 1762, 1764, 1766, 1768, 1770, 1772, 1774, 1776, 1782, 1784, 1786, 1788, 1790, 1792, 1798, 1800, 1804, 1806, 1812,1814, 1816, 1818, 1820, 1868, 1872, 1874, 1882, 1886, 1888, 1892, 1900, 1902, 1906, 1908, 1910, 1912.

(hükümetler) 1386, 1398, 1514, 1532, 1732, 1736; (lerimiz) 1730; - beyannamesi 306; - memurları 596. bkz. memurlar; memur-in-i hükümet; -muhaberatı 1722: - reisi 476. bkz. sadrazam; - şekli 802; - ve millet 1400; **hükümete** beyan-ı itimat 504. bkz. itimat; - müdahale. bkz. umur-ı hükümete müdahale;

hükümet-i Hamidiye 1872. bkz. Abdülhamid. II. Sultan Hamit; - hazıra. bkz. hükümet; - İslamiye 1650; - İttihadiye 1872. bkz. İttihat ve Terakki Fırkası; **hükümet-i merkeziye** 588, 1220, 1224, 1232, 1240, 1254, 1272, 1280, 1282, 1284, 1288, 1290, 1292, 1294, 1304, 1312, 1320, 1330, 1336, 1344, 1354, 1356, 1358, 1362, 1364, 1366, 1368, 1372, 1374, 1420, 1422, 1428, 1446, 1508, 1512, 1516, 1528, 1548, 1558, 1572, 1578, 1580, 1724, 1732, 1738, 1764, 1774, 1874, 1892, 1902, 1910; - - nin ıskatı. bkz. hükümetin ıskatı; - meşrua 276; bkz. meşru hükümet; - mülkiye ve askeriye 1274; - Osmaniye 120, 680, 1010, 1906; - - memurları 1304, 1382. bkz. Osmanlı hükümeti; - sakıta 1522, 1686. bkz. sakıt hükümet; - seniye (padişahın, yüce hükümet) 330, 344, 354, 366, 386, 388, 408, 742, 1260, 1606, 1662, 1664, 1672, 1684, 1766, 1900, 1906, 1913, 1914; **hükümetin** ıskatı 1736, 1774, 1788; bkz. ıskat; - nüfuz ve kuvveti 288; - nüfuzu 418. bkz. nüfuz-ı hükümet; - siyaset-i hariciyesi 1708. bkz. siyaset-i hariciye;- vazifesi 1074. bkz. hükümet-i merkeziye; İstanbul hükümeti; kabine; sadaret; sadrazam, Ali Rıza Paşa; Damat Ferit Paşa; Salih Paşa; Tevfik Paşa. [S] hükümet (İstanbul). İstanbul hükümeti, merkez hükümeti; Osmanlı hükümeti. 3, 7, 15, 19, 21, 23, 33, 37, 41, 43, 59, 61, 69, 73, 77, 81, 85, 89, 93, 95, 97, 101, 103, 115, 125, 127, 131, 133, 139, 141, 159, 161, 163, 171, 173, 175, 183, 185, 187, 189, 191, 193, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 207, 209, 211, 213, 219, 221, 225, 227, 229, 231, 233, 235, 237, 239, 241, 243, 245, 255, 257, 259, 261, 263, 269, 271, 273, 275, 277, 279, 281, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 323, 325, 327, 331, 333, 355, 357, 359, 361, 365, 367, 369, 371, 373, 375, 377, 379, 381, 383, 385, 387, 391, 397, 399, 401, 405, 407, 409, 411, 413, 415, 417, 419, 421, 423, 425, 431, 433, 437, 439, 441, 443, 451, 453, 455, 459, 467, 469, 471, 473, 475, 477, 479, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 499, 501, 503, 507, 509, 513, 515, 517, 519, 521, 523, 525, 527, 529, 531, 533, 535, 537, 539, 545, 555, 561, 563, 571, 587, 589, 591, 595, 607, 609, 611, 613, 623, 625, 641, 647, 651, 667, 673, 677, 679, 681, 683, 685, 689, 691, 703, 709, 741, 743, 745, 747, 749, 751, 753, 759, 763, 769, 771, 805, 807, 809, 867, 869, 911, 917, 919, 933, 993, 1071, 1221, 1225, 1233, 1241, 1255, 1259, 1261, 1263, 1267, 1273, 1281, 1283, 1285, 1287, 1289, 1291, 1293, 1295, 1297, 1305, 1313, 1319, 1321, 1331, 1337, 1345, 1347, 1355, 1357, 1359, 1361, 1363, 1369, 1373, 1375, 1377, 1381, 1383, 1385, 1387, 1389, 1391, 1393, 1395, 1397, 1399, 1401, 1403, 1417, 1421,

1423, 1429, 1431, 1435, 1437, 1439, 1441, 1443, 1447, 1449, 1451, 1453, 1455, 1457, 1459, 1467, 1473, 1475, 1481, 1487, 1493, 1501, 1503, 1505, 1509, 1511, 1513, 1515, 1517, 1519, 1521, 1523, 1525, 1527, 1529, 1531, 1533, 1535, 1537, 1539, 1541, 1543, 1545, 1549, 1553, 1555, 1557, 1559, 1563, 1567, 1569, 1573, 1577, 1579, 1581, 1583, 1589, 1597, 1599, 1603, 1607, 1611, 1613, 1615, 1617, 1619, 1621, 1623, 1625, 1627, 1629, 1631, 1633, 1635, 1637, 1641, 1645, 1659, 1661, 1663, 1665, 1667, 1669, 1671, 1673, 1675, 1677, 1679, 1683, 1687, 1689, 1697, 1683, 1687, 1689, 1697, 1703, 1705, 1709, 1711, 1713, 1715, 1717, 1719, 1725, 1731, 1733, 1737, 1739, 1741, 1743, 1745, 1747, 1749, 1751, 1753, 1759, 1761, 1763, 1765, 1767, 1769, 1771, 1773, 1775, 1777, 1783, 1785, 1787, 1789, 1791, 1793, 1799, 1800, 1805, 1807, 1813, 1815, 1817, 1819, 1821,1869, 1873, 1875, 1883, 1887, 1889, 1893, 1901, 1907, 1909, 1911, 1913. bkz. (İstanbul hükümeti) 1225, 1241, 1255, 1273, 1281, 1283, 1289, 1291, 1293, 1295, 1297, 1305, 1313, 1321, 1331, 1337, 1345, 1355, 1357, 1359, 1363, 1365, 1367, 1373, 1375, 1423, 1429, 1447, 1509, 1513, 1529, 1549, 1559, 1573, 1739, 1765, 1775, 1875, 1893, 1903, 1911; (merkez hükümeti) 1579, 1581, 1725, 1733; - başkanı 477. bkz. sadrazam;- başkanlığı 243, 477; - bildirisi 291, 307; - bunalımı 477, 533, 693, 1115, 1787, 1793; - erki 271. 289, 351, 353, 409, 419; - etme hakkı 1873; - görevlileri 707. bkz.memurlar, - ileri gelenleri 1121, 1127; **hükümet ve millet** 1401; **hükümete** güvenoyu 505; - güvensizlik 1475; **hükümet-i** merkeziye (yukarıda: hükümet'te); **hükümetin** dış siyasası 1709; - düşürülmesi 547, 1167, 1737, 1787. bkz. (hükümet, [N]). Ali Rıza Paşa hükümeti; cihanşümul hükümet; Damat Ferit Paşa hükümeti; eşkâl-i hükümet; Fethi Bey hükümeti: generaller hükümeti; haysiyet-i hükümet; heyet-i vekile; heyet-i vükelâ; hilafet ve hükümet; intikal devresi hükümeti; İslamşümul ittihadi hükümet; İstanbul hükümeti; İttihatçı hükümet; kabine; Kâmil Paşa hükümeti; kuvvetli bir hükümet, meclis hükümeti; meşru hükümet; millî hükümet; muvazene-i hükümet; müstakil ve muhtar bir hükümet; nazırlar; nüfuz-ı hükümet; nüzzar; Osmanlı hükümeti; padişah hükümeti; rical-i hükümet; sadaret; sadrazam; Salih Paşa hükümeti; sultan hükümeti; şekl-i hükümet; tarz-ı hükümet; Tevfik Paşa hükümeti; Türk, Türkiye, T.B.M.M. hükümeti; umur-ı hükümet; Vahdettin hükümeti; vükelâ. bkz. (hükümet, [S]) Ali Rıza Paşa hükümeti; cumhuriyet hükümeti; Damat Ferit Paşa hükümeti; düşük hükümet; Fethi Bey hükümeti; geçiş hükümeti; generaller hükümeti; güçlü bir hükümet; halk hükümeti; İsmet

Paşa hükümeti; İstanbul hükümeti; İttihatçı hükümet; Kâmil Paşa hükümeti; Kürt hükümeti; merkez hükümeti; Osmanlı hükümeti; padişah hükümeti; padişahlık ve hükümeti; Salih Paşa hükümeti; saltanat ve hükümet; Tevfik Paşa hükümeti; Türk, Türkiye, T.B.M.M. hükümeti; Vahdettin hükümeti; yasal hükümet.

hükümet,-ler (yabancı). [N] hükümet-i Arabiye 1582; - İslamiye (Nahcivan) 1424; (Trakya) 1880; - müstakille (Ermeni) 1424. bkz. Amerika hükümeti; Avrupa hükümetleri; Azerbaycan hükümeti; Britanya hükümeti; cihan (dünya) hükümeti; ecnebi (yabancı) hükümeti; Ermeni hükümeti; Fransa hükümeti; Gürcü hükümeti; hükümat-ı Mütelife (İtilaf Devletleri); İngiliz, İngiltere hükümeti; İslamşümul ittihadi hükümet; İtalya Hükümeti; İtilaf hükümeti; Kürt hükümeti; Lloyd George hükümeti; Mısır hükümeti; Nahcivan hükümeti; Pontus, Pontus-Rum hükümeti; Rum-Pontus hükümeti; Suriye hükümet-i Arabiyesi (Arap hükümeti); yabancı hükümet; Yunan hükümeti.

hükümet-i müstakille. bağımsız hükümet. - müstakille-i İslamiye (İslam) hükümet-i müstakillesi. Batı Trakya'da. [N] 326, 1880, 1892.

-hükümrani (tamlamalarda). hüküm süren. [N] 124, 126, 918 (hukuk).

hümayun. kutsal, padişaha ilişkin. [N] (hümayun, - ları, hümayun-ı şahane) 238, 748, 1231, 1344, 1388, 1402, 1404, 1446, 1458, 1460, 1468, 1504, 1636. bkz. beyanname-i hümayun; hatt-ı hümayun; mabeyn-i hümayun; ordu-yi hümayun.

hünkâr yaverliği. padişah yaverliği. [N] 974.bkz. Nurettin Paşa.

hür ve müstakil yaşamak. özgür ve bağımsız yaşamak. [N] 1726.

hürriyet. özgürlük. [N] 556, 558, 770, 834, 902, 924, 952, 954, 976, 980, 984, 1289, 1514; - ve istiklâl 1268; - ve Meşrutiyet ilânı 980, 982; **hürriyet-i** edyan ve mezahip 122, 124, 126; - efkâr.bkz.efkâr-ı umumiye; - - ve vicdan 952; - nisvan (kadınlar) 1194; - vicdaniye 954; **hürriyetperver.** özgürlükçü 1190; hürriyetperverane 1872.

Hürriyet ve İtilâf Fırkası. Özgürlük ve Anlaşma Partisi. İstanbul'da 1911'de kurulmuş, İttihat ve Terakki Fırkası karşıcıllarını toplamış, 1913'te Mahmut Şevket Paşa'ya suikast üzerine kapatılmış, 1919'da yeniden oluşmuştur. İlk adında: cemiyet. Daha çok: İtilafçılar olarak anıldığından, İtilaf ve Hürriyet Fırkası olarak anılmıştır. [N] 34, 322, 346, 1616, 1662, 1664, 1718; - - İtilafçı 358, 530, 1634, 1784, 1790. (İtilaf ve Hürriyet) 350, 1902; (İtilaf ve Hürriyet Cemiyeti)9,322; (İtilaf ve Hürriyet Fırkası) 40, 304, 1204; 1210; - - - mensupları 1606; (İtilaf ve Hürriyetçiler) 334, 340, 344, 359, 1606. [S] (yukarıda, Fırka adının türlü biçimleri ayrı ayrı verilmiş; burada birleştirilmiştir) 9, 41, 305, 323, 347, 351, 1205, 1211, 1663, 1665, 1903; - - - **çilar** 335, 341,

359, 531, 1607, 1635, 1785, 1791.

Hüseyin. İmam. bkz. İmam Hüseyin.

Hüseyin. Sivas Kongresi'nde Eskişehir delegesi. [N] 1376. [N] 1377.

Hüseyin (Hamdi). Trabzon Belediye başkanı. [N] 204, 1472, 1474. [S] 205, 1473, 1475.

Hüseyin Avni Bey (Ulaş, 1887-1948). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I.dönem Erzurum üyesi. [N] 634, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 652, 804, 846, 874, 876, 1826 ve d, 1828. [S] 635, 641, 643, 645, 647, 649, 651, 653, 805, 847, 875, 877, 1827, 1829.

Hüseyin Baki (Baki, 1885-1949). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. II.dönem Burdur üyesi. 450. [S] 451.

Hüseyin Bey (Pektaş). Robert College öğretmeni. Amasya protokollarının beşincisinde, barış konferansına gönderilecek üye adayı. [N] 332. [S] 333.

Hüseyin Hamdi Bey. bkz. Hüseyin (Hamdi).

Hüseyin Hüsnü. Bâbıâli (Telgraf?) Müdürü. [N] 274. [S] 275.

Hüseyin Hüsnü Paşa. bkz. Hüsnü Paşa (Hüseyin).

Hüseyin Kâzım (Kadri, 1870-1934). Osmanlı Meclisi üyesi, nazır. Sözlük yazarı. Takma adı: Şeyh Muhsin-i Fani. [N] 450, 452, 454 d, 458, 460, 500, 536, 702, 1700, 1756. [S] 451, 453, 455 d, 459, 461, 501, 537, 703, 1701, 1755.

Hüseyin Rauf Bey. bkz.Rauf Bey (Orbay).

Hüseyin Salahâttin, Çolak.bkz. Salahattin Bey (Köseoğlu).

Hüsnü. Trabzon Belediye üyesi. [N] 204. [S] 205.

Hüsnü Paşa (Hüseyin, ? - 1921). Hareket Ordusu komutanı. (1909). [N] 984. [S] 985. bkz. Hareket Ordusu.

Hüsrev Bey; Husrev Sami Bey. bkz. Husrev...

hüviyet-i tarihiye. tarihsel kimlik. [N] 918 (Bâbıâli); 1834 (âlem-i İslâm).

I

Ilgın. Konya'nın ilçelerinden. [N] 594, 662. [S] 595, 663.

Ilıca. Erzurum'un bucaklarından. [N] 106, [S] 107.

Irak. [N] 124, 126, 306, 400, 890, 944, 946, 986, 988, 990, 1006, 1104, 1256, 1582, 1644, 1740, 1846, 1848; - cephesi. 998; -hududu 1002; -kumandanı 986. bkz. Süleyman Askerî Bey; -kumandanlığı 986; - seferi 986; -şimal hududu 848. [S] 125, 127, 307, 401, 891, 945, 947, 987, 989, 991, 1007, 1105, 1257, 1583, 1645, 1741, 1847, 1849; -cephesi 999; -komutanı. bkz. Süleyman Askerî Bey. - komutanlığı 987; - kuzey sınırı 849; - savaşları 987; -sınırı 1003.

ırk. ırk. soy. [N] 50, 942; ırk farkı gözetmeksizin. 586; ırkdaşlarımız. 1906, 1912; ırkiye 270, 1506, 1508.

Isforça. Kont. bkz. Sforza, Kont.

ıskat. (hükümeti). düşür(ül)me. [N] 232, 350, 498, 546, 696, 1182, 1736, 1788, bkz.hükümeti ıskat.

ıslahat. düzeltme, yenilik. [N] 470, 476, 504, 1072.

Islahat Grubu. Yenileştirme Grubu. 1921'de T.B.M.M.'de oluşan gruplardan biri. [N] 794, [S] 795.

Islahiye. bkz. İslahiye.

Isparta. Kurtuluş Savaşı sırasında Konya'ya bağlı sancak. İtalyan sömürü bölgesinde. [N] 786, 1008, 1216, 1424, 1558. [S] 787, 1009, 1217, 1425, 1559.

Işık. Dr. Esat. bkz. Esat Paşa (Işık).

İ

iaşe. [N] 608, 650, 880, 1156; - ve ilbas. 822 (ordunun yiyecek ve giyeceği. beslenme...)

ibate. barındırma, yatırma (ordu). [N] 1156.

İbrahim. İngiliz. bkz. İngiliz İbrahim.

İbrahim Bey, Çerkez. bkz. Çerkez İbrahim Bey.

İbrahim Bey, Çolak. bkz. Çolak İbrahim Bey (Çolak).

İbrahim Bey. (İbrahim Hakkı Aktan, 1878-1938). Kurtuluş Savaşı sıralarında Kastamonu valisi. [N] 38, 218, 264, 1618. [S] 39, 219, 265, 1619.

İbrahim Bey. Kaymakam (yarbay). [N] 602, 688 [S] 603, 689.

İbrahim Ethem Bey. Canik (Samsun) Mutasarrıfı. [N] 74, 384, 1344. [S] 75, 385, 1245.

İbrahim Ethem Efendi (? - 1920). Kuvve-i İnzibatiye'de cerrah (operatör). İdam edilmiştir. [N] 600. [S] 601.

İbrahim Paşa. Müşir. Nurettin Paşa'nın babası. [N] 972, 974, 976, 978, 980, 982, 984, [S] 973, 975, 977, 979, 981, 983, 985, bkz. Nurettin Paşa.

İbrahim Süreyya Bey. bkz. Süreyya Bey, İbrahim (Yiğit).

İbrahim Talî Bey (Öngören, 1875-1952). Doktor. Albay. Mustafa Kemal ile birlikte 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkanlardan. Varşova elçisi. T.B.M.M. II-VII.dönemler Diyarbakır, İstanbul, Elâzığ üyesi. Genel Müfettiş. [N] 56, 78, 1474. [S] 57, 79, 1475.

icabat-ı askeriye askerliğin gerekleri. [N] -22, 660. bkz. askerî... - medeniye 478. bkz. medeni...

icbar ve tazyik. zorlama ve baskı. [N] 588. bkz. tazyik.

icra kuvveti. yürütme gücü. [N] 562, 752, 756, 770, 926. bkz.kuvve-i icraiye.

icra vekilleri. bakanlar. [N] 670, 1070; - - Heyeti. bakanlar kurulu 590, 704, 818, 906, 908. bkz. Heyet-i Vekile; vekiller; Vekiller Heyeti (Ankara. İstanbul Heyet-i Vükelâ); - - - Reisi 760, 768, 844, 1054. bkz. Fevzi Paşa; Rauf Bey (İcra Vekilleri Reisi maddesine bakınız. 886, 900, 906, 960); - - - Riyaseti 760, 884, 886, 1026, 1044; İcra Vekilleri intihabına dair olan kanun 590, 670,884; - - Reisi 886, 900. 906, 960. bkz. İcra Vekilleri Heyeti Reisi; Rauf Bey; - - - **nin** vazifesi 1074; - - Riyaseti 886 bkz. İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti; - **-nin intihabı** 590; - - Suret-i İntihabına Dair Kanun 590, 670, 884.

icraat-ı dahiliye. bkz. dahiliye.

icrai hususat.. [N] 764; - reis 802; - salahiyet 588; - **icraiye** 750, 874. bkz. heyet-i icraiye. (icra, - icraiye: yürütme, yürütme ile ilgili).

iç ayaklanmalar. dahilî... [S] 595, 597, 619, 623, 625, 627, 661,

675, 677, 841. bkz. ayaklanmalar; - cephe 853; - durum 309, 311, 749; - düşmanlar 1629, 1631; - gücü 481, 625, 657, 853; - güvenlik 689, 1723; - Hizmet Tüzüğü 881; - kargaşalar 629; - örgüt (devletin) 595; - siyasa 1399, 1735; - tüzük 1159; - ve dış bağımsızlık 143, 151, 153, 1509; - - - durum 285, 481, 897; - - - düşmanlar 347, 351, 379, 791, 1733. bkz. düşman,-lar; - - - görevler 1065; - - - kötücüller 1197; - - - siyasa 1285, 1293, 1543; - yönetim 325; **içerden** çökertme politikası 677.

içişleri 233, 389, 1493, 1495, 1579, 1673; - genel yönetimi 409; - Müsteşarlığı 515 (Dahiliye Nezareti); **İçişleri Bakanı.** Dahiliye Vekili (Ankara) 659, 663, 675, 725, 863, 1059, 1063, 1153, 1157, 1159); bkz. Adnan Bey; Fethi Bey; Recep Bey; Refet Bey (Paşa); - **Bakanlığı** (D. Vekâleti) 617, 621, 639, 641, 645, 671, 673, 677, 821, 841, 1063, 1065, 1237. bkz. Dahiliye Nazırı, - Vekili.

İçöz. Süleyman Sırrı. bkz. Süleyman Sırrı Bey (İçöz).

içtihad(t). görüş. [N] 14, 1662, 1664; **içtihadat-ı** fikriye 232.bkz. fikir.

içtima. toplanma. (İstanbul Meclisi). [N] 322, 334, 358, 362, 364, 366, 370, 376, 386, 442, 448, 476, 566, 1696. (fevkalâde) 1138; (ikinci içtima sanesi) 1146. bkz. Meclis-i Mebusan; **içtima-ı** millî 370.

içtimai, iktisadi... bilcümle medeni muamelât. toplumsal, iktisadi, uygarlıkla ilgili işler. [N] 1194.bkz. iktisadi; medeni; - mesai 1738. bkz. mesai; - **ve siyasi** ahlâkiyat 96. bkz. ahlâk; siyaset.

içtimai, içtimaiye 88, 96, 326, 456, 554, 760, 950, 1088, 1190, 1192, 1194, 1506, 1508, 1734. bkz. heyet-i içtimaiye.

idam. [N] 98, 630, 686; - kararı (Türkiye'nin) 1618, 1854; - sehpası 1030; - **a** mahkûm (M.Kemal) 230. [S] 99, 687, 1855. (S'de: asılma; darağacı; ölüm yargısı).

idare. yönetim. [N] 120, 138,154, 158, 308, 310, 614, 642, 672, 688, 850, 854, 932, 1060, 1064, 1094, 1162, 1178, 1257, 1362, 1510, 1619, 1678, 1796, 1836, 1878; - adamları 76. bkz.rical; - işleri 1002; **idare-i** cumhuriyetimizin asrî karakteri 356. bkz. asrî; cumhuriyet; - dahiliye 324, 1498. bkz. dahiliye; umur-ı dahiliye; - devlet 756, 1766. bkz. devlet idaresi; - hususiye (Yunanlılar tarafından) 678; - hükümet 1588. bkz. hükümet; - mahalliye (Trakya) 1896. bkz. mahallî idareler; - milliye 1258, 1514; - Osmaniye 1208; - - **de** kalacak memalik 55. bkz. memalik; Osmanlı; - örfiye 1668. bkz. örfiye; - umumiye-i dahiliye. bkz. idare-i dahiliye; - muvakkata 98, 120, 202, 1364, 1366, 1376. bkz. muvakkat idare; - mülkiye 504, 692; - ummiye-i millet 856; - vilâyet 1766. [S] 1511; idare-i umumiye-i dahiliye 409 d. bkz. asri idare; Bulgar idare-i mülkiyesi; cumhuriyet idaresi, cumhuriyet-i idare; ecnebi idaresi; Fırka heyet-i idaresi; Fransız himaye ve idaresi; heyet-i idare;

istibdâd-ı idare; şekl-i idare; Yunan idaresi; Yunanlılar tarafından bir idare-i hususiye. **idari,** siyasi, mali, iktisadi ve sair mesail. [N] 962; **idari** (tamlamalarda) 328, 412, 760, 770, 798, 800, 958, 1036, 1474, 1584, 1618, 1800, 1898. [S] 413.

ideal. bkz. mukaddes ideal.

ifsadat. bozgunculuk. [N] 678, 1582. bkz. dahili ifsadat; fesat cemiyeti;fesat hareketi; orduyu ifsat. **ifsat.** (önceki göndermelere bkz.)

iftirak siyaseti. ayrılık siyasası. [N] 1728.

İğdecik köyü. Afyon ilinin Dinar ilçesi yakınlarında. [N] 714. [S] 715.

iğfal. (milleti) aldatma. [N] 1356.

İğridere. Bulgaristan'da Kırcaali bölgesinde küçük kent. [N] 1882. [S] 1883.

iğtişaş. karışıklık. [N] 90, 554, 1236, 1260. bkz. ihtilâl ve iğtişaş.

ihanet. hayınlık [N] 212, 256, 264, 276, 382, 686, 1322, 1324, 1326, 1340, 1344, 1346, 1370, 1372, 1404, 1452, 1458, 1474, 1500, 1562, 1674; - planı 1374; **ihanetkârane** 1336, 1376, 1516; - hareket 1374. bkz. hainler; hıyanet; vatan ve millete ihanet; vatana ihanet. [S] 1325, 1475, 1675; - eylemi 1375, 1493; - olayları 1377; - planı 1374. bkz. hainlik (hayınlık).

ihkak-ı hak. [N] 764. bkz. hak. (S'de: haklarımızı almaya çalışmamız).

ihlâs-ı vatan. yurdun kurtarılması. [N] 514. bkz. halâs; vatan.

İhsan. Edirne vali vekili. Bkz. İhsan Adli Bey.

İhsan Adli Bey. Edirne vali vekili. [N] 1866, 1868, 1870, 1872, 1874; [S] 1867, 1869, 1871, 1873, 1875.

İhsan Bey (Eryavuz, 1877-1947). Topçu İhsan. T.B.M.M. I-III. dönemler Cebelibereket üyesi. Cumhuriyetten sonra Bahriye (Donanma) Vekili iken Yavuz savaş gemisiyle ilgili bir yolsuzluğa adı karışmış, soyadı da bu olaya bağlanmıştır. [N] 298, 540, 718, 1052, 1156. [S] 299, 541, 719, 1053, 1157.

İhsan çavuş. Beslan'ın arkadaşı. [N] 1606, 1610. [S] 1607, 1611. bkz. Beslan.

İhsan Hâmit Bey (Tigrel, 1890-1985). T.B.M.M. II, VIII, X. dönemler Ergani, Diyarbekir üyesi, senatör. [N] 1440. [S] 1441.

İhsan Paşa, Ali. bkz. Ali İhsan Paşa (Sabis).

ihtar (millet ve ordunun). uyarı. [N] 1350.

ihtilâl,-ler. [N] 10, 540, 640, 974, 980 (Meşrutiyet), 984, 1094, 1110, 1134, 1238, 1256, 1338, 1390, 1914; - cemiyeti 980; - ve iğtişaş 50, 1236. bkz. iğtişaş; -- inkılap 980: bkz. inkılap; ihtilalat 628; ihtilaliye 36, 1200, 1654. (S'de: karışıklık, başkaldırma, ayaklanma...)

ihtirasat. tutkular. [N] 1254, 1388 (ecnebi); **ihtirasat-ı** ecnebiye 1404. bkz. ecnebi ihtirasatı.

ihtiyat mülâzım. yedek teğmen. [N] 644. bkz. Hüseyin Avni Bey (Ulaş).

İhtiyat Zabitan Cemiyeti. [N] 1208. [S] 1209. **ihtiyat zabitleri.** [N] 1126. bkz. zabit, zabitan, zabitler.

İhzarat-ı Sulhiye Komisyonu. Barış hazırlıkları komisyonu. Mütareke

döneminde, barış hazırlıkları için kurulan kurul. [N] 1676. bkz. İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu; sulh.

ikamet. oturma. [N] 1028.

İkdam. Ahmet Cevdet (Oran)'in 1894'te İstanbul'da kurduğu, 1929'a dek yayımlanan gazete. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563.

iki hükümet. [N] 406. [S] 407; - meclis [N] 856. [S] 857. bkz. hükümet; meclis.

ikinci.- Anzavur ayaklanması (isyanı). bkz. Anzavur ayaklanmaları (isyanları), - başkan, başkanlık. bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı, Başkanlığı; - bir hükümet [N] 512. [S] 513; -- meclis [N] 854, 998. [S] 855, 999; - insanlık babası 1837. bkz. Nuh; - intihap devresi [N] 998; bkz. intihap; - seçim dönemi [S] 999; - seçmenler [S] 565.

ikinci barış önerisi. 1921'de, Londra Konferansı. [N] 998. [S] 997. bkz. birinci barış önerisi; üçüncü barış önerisi; dördüncü öneri.

İkinci Büyük Millet Meclisi. bkz. Büyük Millet Meclisi. [S] 799, 957, 999.

İkinci Fırka. İstanbul'a bağlı 13. Kolordu'nun Siirt'teki tümeni. [N] 12. [S] Tümen 13.

İkinci Grup. T.B.M.M.nin birinci döneminde, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının 10 ocak1921'de kurduğu Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'na karşı, karşıcılların grupu. [N] 846, 884, 886, [S] 847, 885, 887.

İkinci İnönü (muharebesi), utkusu. bkz. İnönü muharebesi, - savaşı.

İkinci Kolordu. [N] 1140; -- kumandanı [N] 1142. [S] 1141; - komutanı 1142. bkz. Ali Hikmet Paşa.

İkinci Kuvve-i Seyyare. bkz. İbrahim Bey, Çolak; Kuva-yi Seyyare.

İkinci Ordu. merkezi Konya'da. [N] 1582; -- Kumandanı 888, 898, 1252, 1572; -- Müfettişi 1136, 1144; -- Müfettişliği 12, 66, 228, 1058, 1138, [S] 1583; -- komutanı 889, 899, 1273, 1553. bkz. Mustafa Kemal Paşa; Yakup Şevki Paşa; -- Müfettişi 1137, 1145, bkz. Ali Fuat Paşa; -- Müfettişliği 13, 67, 229, 1059, 1139.

ikinci sulh teklifi. bkz. ikinci barış önerisi.

İkinci Süvari Fırkası. [N] 778, 780, 1300; [S] -- Tümeni 779, 781, 1301.

İkinci Topçu Alayı. [N] 1308. [S] 1309.

İkinci Tümen. İstanbul'a bağlı 13. Kolordunun Siirt'teki tümeni. [S] 13.

ikmal. [N] 866, 880; - efradı 668. bkz. efrad. (N'ta: eksikleri tamamlama).

iktidar, - sahipleri. [N] 1196, 1254. bkz. mevki-i iktidar. (S'de iş başında bulunanlar).

iktisaden felâket. ekonomik açıdan yıkım. [N] 1668. **iktisadi,** idari vaziyetimiz 1474; bkz. idare; iktisadi menafi. [N] 868; - menatık-ı nüfuz 1006; - mesail 1034; -, ticari ve ikamete müteallik mevad. 1028; bkz. ikamet; ticaret; -, umrani, medeni vesaitten muavenet (yabancı) 1256. bkz. medeni; muavenet; - ve fenni muavenet ve muzaheret (yabancı) 1586. bkz. muavenet; muzaheret; iktisa-

di; iktisadiye. 150, 152, 328, 542, 554, 754, 786, 834, 858 (kapitülasyonlar), 860, 958, 962, 1042, 1194, 1234, 1256, 1474, 1508, 1584, 1586, 1726, 1808.

iktisadiyat 958. bkz. idari, siyasi, mali, iktisadi vs. mesail; ilmî, iktisadi, dinî teşkilât; mahrec-i iktisadi. [S] **iktisadi** 1037; - açı 1669; - alanlar 1037; - çıkarlar 869 (İtilaf Devletleri); - çıkış yeri 543, 1809 (mahrec-i iktisadi); - durum 151, 1475, 1509; - girişimler için üstünlük hakkı 787; - hayat 555; ilişkiler 1195; - işler 787; - önlemler 1475; (ekonomik ve teknik yardım) - yardım 1508, 1587; **ekonomik** 329.

iktisat. [N] 786; - Vekâleti (Ankara) 1072; - Vekili 618. bkz. Yusuf Kemal Bey. [S] 835, 861, 869, 969; - işleri 957, 959, 1021, 1029, 1035, 1043; - örgütü 7; - ve siyasa çıkarları 1721; - yardımı 153. **İktisat Bakanı** (Vekili) 1073; - Bakanlığı 619. bkz. Yusuf Kemal Bey. bkz. ekonomik.

il, -ler. [S] vilayet, vilayat. [S] 3, 7, 9, 29, 33, 35, 41, 43, 63, 81, 83, 93, 111, 117, 137, 159, 193, 199, 201, 203, 205, 217, 221, 225, 227, 279, 285, 327, 353, 367, 373, 383, 447, 449, 505, 511, 555, 567, 569, 577, 579, 641, 643, 651, 787, 799, 1063, 1139, 1201, 1233, 1261, 1263, 1267, 1285, 1287, 1291, 1293, 1295, 1337, 1353, 1355, 1373, 1379, 1383, 1391, 1395, 1405, 1407, 1417, 1475, 1493, 1499, 1501, 1503, 1515, 1521, 1525, 1555, 1587, 1589, 1677, 172; - görevlileri 647; - halkı 753; - **in** işgali 1391. (illerin adları için bkz. vilâyat; vilayet, -ler. (S'de geçen dil ayrımı da gösterilmiştir: vilâyat-ı sitte (altı il) gibi). bkz. Doğu illeri.

ilâhi, -ye. Tanrısal. [N] 246; 1294; 1454, 1458, 1462, 1638, 1768, 1840, 1860. bkz. lûtf-i ilâhi.

ilân-ı harp. savaş açılması. [N] 1540, bkz. harp.

ilbas. giydirme. [N] 822. bkz. iaşe; ibate.

ilçe. - ler. kaza. [S] 29, 217, 421, 423, 565, 663, 689, 1359, 1525, 1883, 1895. (ilçe adları için bkz. kazalar).

İleri, Esat. bkz. Esat (İleri).

ileri. [S] 545; - gelenler. 335, 339, 413, 471, 545, 767, 771, 1029, 1315; - uluslar 801. bkz. Fransız ileri gelenleri. [N] ileri gitmiş milletler 800. [S] **ilerici** cumhuriyetçi 1185; - ve cumhuriyetçi (terakkiperver ve cumhuriyetçi) 1191; **ilerleme ve yenileşme** 1185, 1195.

ilga. [N] ilga, kaldırılma, lâğv. bkz. Erkânıharbiye Vekâleti'nin ilgası; hilafet makamının lâğvı; medrese ve tekkelerin kaldırılması; Osmanlı saltanatının lağvı; saltanat-ı ferdiyenin lağvı; saltanatı lağvetme; saltanat-ı şahsiyenin ilgası; saltanatın ilgası, - lağvı; Şer'iye ve Evkaf (Şer'iye) Vekâleti'nin ilgası, - lağvı.

ilhak. katma. [N] 4, 30, 1356, 1548 (Ermenistan'a), bkz. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye ve Redd-i İlhak...; redd-i ilhak; Redd-i İlhak Cemiyeti; Yunanistan'a ilhak. [S] 1291 d. bkz. Redd-i İlhak...

ilhamat-ı İlahiye. Tanrısal esinler. [N] 1840.

İlhami Efendi, Cafer İlhami. İstanbul'da Mahkeme-i Temyiz (Yargıtay) üyesi. Ahmet Fevzi Paşa başkanlığındaki öğüt kurulu üyesi. [N] 378. [S] 379.

ilim. bilim. [N] 586, 920, 1736; - ve fen 20, 1194; **ilm-i** hukuk 958; **ilm ü** fen 956. bkz. fen; - ü irfan ve medeniyet Avrupa ve Amerikası 558. bkz. Amerika; Avrupa; medeniyet. **ilmî,** fennî ve tarihî nokta-i nazarlar 6; bkz. fen; nokta-i nazarlar; tarih; ilmî, iktisadî, dinî teşkilât 6; ilmiye 6, 1132.

ilişki, -ler. alâka. [S] 271, 925, 1195; - yi kesme 279. bkz. İstanbul ile; İstanbul'daki hükümet ile.

ilk verdiğim hedef (Mustafa Kemal). [S] 903; - karar 21.

ilke, -ler. prensip, umde. [S] 19, 33, 41, 89, 91, 93, 97, 121, 125, 127, 135, 141, 151, 153, 173, 239, 263, 271, 297, 299, 305, 307, 315, 389, 445, 461, 465, 479, 481, 483, 495, 503, 507, 515, 537, 557, 559, 569, 583, 589, 643, 671, 723, 755, 789, 793, 795, 797, 799, 803, 811, 829, 859, 869, 951, 957, 959, 971, 997, 1029, 1033, 1095, 1109, 1113, 1121, 1131, 1157, 1163, 1167, 1169, 1175, 1179, 1185, 1187, 1255, 1277, 1373, 1505, 1509, 1527, 1531, 1537, 1541, 1543, 1557, 1561, 1593, 1643, 1679, 1705, 1719, 1721, 1725, 1727, 1737, 1759, 1765, 1767, 1769, 1787, 1863, 1867, 1869, 1879, 1801, 1913. bkz. barış ilkeleri; dokuz ilke; halkçılık ilkesi; Misakı Millî ilkesi; temel ilkeler; ulusal ilkeler; ulusçuluk ilkeleri; Wilson ilkeleri.

ilkokullar, iptidai mektepler. [S] 1139.

ilköğretim süresi. tahsil-i iptidai müddeti. [S] 1159.

İlyas Bey. Malatya'da 15. Alay komutanı. [N] 160, 162, 164, 166, 168, 178, 180, 182, 196, 1298, 1300, 1302, 1308, 1314, 1318, 1328, 1330, 1332, 1364. [S] 161, 163, 165, 167, 169, 171, 181, 183, 197, 1299, 1301, 1303, 1309, 1315, 1319, 1329, 1333, 1365, 1441.

İlyas Sami Bey (Muş, 1881-?). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-III, V. dönemler Muş, Bitlis, Çoruh üyesi. [N] 1074. [S] 1075.

İlyasbey. Bilecik'in merkez ilçesine bağlı Yenihisar bucağı merkezi. [N] 686. [S] 687.

İlyasazade Ahmet Kemal. Sivas'tan, Amasya'da bulunan Mustafa Kemal ve Salih paşalara telgraf çeken gericilerden. [N] 334, 336, 340, [S] 335, 337, 341.

İmadiye. Irak'ta, Musul'un güneyinde kent. [N] 1002. [S] 1003.

imalâthane. işlik. [N] 824.

İmam Hüseyin hazretleri (?626-680). Dördüncü Halife Ali'nin, Kerbelâ'da şehit edilen oğlu.[N] 998 (seyf-i mubareki). [S] 999 (kutlu kılıcı). bkz. Nurettin Paşa.

İmam Yahya. (1860?-1948). 1914'ten başlayarak Yemen imamı (hükümdarı). Ayaklanmış, sonra kendisiyle anlaşma yapılmıştır. [N] 984, 986. [S] 985, 987.

imar ve iskân işleri. onarım ve yerleştirme... [N] 1150; **İmar ve İskân Vekâleti** 1152. bkz. Müna-

dele İmar ve İskân Vekâleti, - Bakanlığı.

imha. yok etme. [N] 14, 100, 488, 510, 764, 1256. bkz. katliâm; - meydan muharebesi 804.

imparator, -lar. 880, 1106, 972, 1132; - **luk** 1676, 1784. [S] 881, 973, 1107, 1133; **-luk** 1677, 1729. bkz. Doğu Roma İmparatorluğu; Hindistan İmparatorluğu; Osmanlı İmparatorluğu; Şarki Roma İmparatorluğu.

İmralı adası. Marmara'da. [N] 1006. [S] 1007.

İmroz adası. Çanakkale'nin ilçelerinden, Ege Denizi'nde ada. Bugünkü adı: Gökçeada. [N] 1006. [S] 1007.

imtiyaz,-lar, imtiyazat. ayrıcalıklar. [N] 88, 124, 130, 326, 328, 332, 786, 1010, 1018, 1020, 1508, 1588, 1720, 1728, 1724;- vermek 772; **imtiyazat-ı** vasia 1728. bkz. Ergani maden imtiyazı; Patrikhaneler imtiyazatı.

inananların emiri. emîrülmüminin. [N] 1846 d. [S] 1847. bkz. emîrülmüminin.

İnanç, Kâzım. bkz. Kâzım Paşa (İnanç).

inançlar. [S] 29, 623, 955, 1729. bkz. dinsel düşünce ve inançlara saygı. (N'ta: akide; itikadat; vicdan vb.).

"inatçı bir duman". Tevfik Fikret'in "Sis" şiirindeki bir dizeden. [S] 249, 1461. bkz. "dûd-i muannid".

İncili. Sakarya'nın Karasu ilçesinde - o günlerde - bir köy. [N] 680. [S] 681.

İnebolu. Kastamonu'nun ilçelerinden. Kurtuluş Savaşı sırasında, Anadolu'nun giriş kapısı olan kıyı kenti. [N] 220, 224, 254, 366, 370, 678, 680, 684, 740; 836, 858, 860, 1202, 1422, 1914. [S] 221, 225, 255, 367, 371, 679, 681, 685, 741, 837, 859, 861, 1203, 1423, 1915.

İnegöl. Bursa'nın ilçelerinden. [N] 666. [S] 667.

İngiliz, -ler [N] 2, 10, 70, 72, 76, 78, 80, 82, 84, 102, 108, 124, 138, 172, 196, 202, 208, 214, 216, 218, 226, 316, 350, 368, 394, 396, 428, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 516, 522, 524, 526, 536, 540, 546, 548, 550, 566, 612, 618, 656, 710, 784, 848, 858, 892, 896, 986, 988, 992, 1016, 1246, 1256, 1266, 1268, 1270, 1304, 1306, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1332, 1336, 1338, 1342, 1362, 1406, 1408, 1410, 1412, 1416, 1418, 1420, 1422, 1444, 1446, 1448, 1476, 1492, 1494, 1536, 1538, 1550, 1566, 1580, 1604, 1606, 1618, 1622, 1624, 1632, 1636, 1662, 1684, 1716, 1718, 1722, 1724, 1742, 1746, 1748, 1752, 1754, 1762, 1780, 1784, 1788, 1790, 1820, 1822, 1824, 1830, 1892, 1894, 1902, 1914. bkz. garazkâr millet; - askeri, -leri 2, 54, 548, 550, 1256; - Bahrisefit Donanması 522, 1752; - bahriye askeri 550; - bayrakları 1104; İngiliz Binbaşısı. bkz. Noel, Cobertin; - esareti 1336; - fırkası (tümen) 178, 1332; -, Fransız ve İtalyan murahhasları 1016; - gazeteleri 1256. bkz. gazeteler; - matbuatı; - gemisi 68, 380, 1860 (Vahdettin'i götüren) bkz. gemi; - Gene-

rali 892. bkz. Marshall; - harp sefinesi 922, 1822, 1824. bkz. sefine; - hesabına çalışmak 394. bkz.para; - Heyeti 1418, 1448; - himaye ve idaresi 154; - himayesi 10, 16, 28, 40, 922, 1210 (Kürdistan), 1220, 1230, 1304, 1312; - himayesinde müstakil Kürdistan teşkili 1312. bkz. himaye; İngiltere'nin himayesi;- hükümeti 182; - 1374, 1426; - kıtaatı 226, 372; - kontrol zabiti 226; - kuva-yi bahriyesi 368; - kuva-yi berriyesi 368; - kuvve-i işgaliyesi 1428. bkz. işgal; - kuvvetleri 154, 922, 1322, 1418, 1448; -- başkumandanı 922, bkz. Türkiye'deki İngiliz kuvvetleri başkumandanı; - mahafili 1618; - mahzuru 1408; - mandası 144, 890.bkz. manda; - Maslahatgüzarı 860. bkz. Rattigan; - matbuatı 152, 392. bkz. gazeteler; İngiliz gazeteleri; - memurin-i siyasiyesi 404; - milleti 10, 402, 404. bkz. garazkâr millet; - Miralayı 1374. bkz. Bell.

İngiliz Muhipler Cemiyeti. İngiliz Dostları Derneği. Mütareke yıllarında, İstanbul'da kurulan işbirlikçi dernek. [N] 8, 10, 36, 304, 330, 346, 350, 352, 368, 374, 390, 392, 394, 472, 1580, 1616, 1718; --- İstanbul heyet-i idaresi 325; --- Reisi 390. bkz. Rahip Frew; Sait Molla.

İngiliz müdahalesi. 1416; - mümessili, -leri 216, 526, 546, 572, bkz. Whittal; - mümessil-i fevkalâdesi 48; -- siyasisi 566, 1400; - mümessilliği 508; bkz. mümessiller; - müstameresi. bkz. müstemleke. - müverrihleri 948. bkz. Wells; - notası 36. bkz. nota; - nüfuzu 196, 1362; - nüfuz ve işgali 1360. bkz. işgal; nüfuz; - ordusu 182; - parası 1318, 1360. bkz. para, satınalmak; - propagandası 1222, 1234, 1360. bkz. propaganda; - sefine-i harbiyesi 922, 1824. bkz. İngiliz gemisi; sefine; - sefiri 680; - siyaseti 1342, 1704;- siyasi adamları 128. bkz. rical; - taarruzu 1552 (Birinci Dünya Savaşı); - tebliğ-i resmisi 1824 (İstanbul'un işgali); - telâkkisi 1410; - torpidosu 258; - üserası 784, 860. bkz. esirler; - vesair Düvel-i İtilafiye mümessilleri 1428; bkz. İngiliz mümessili; mümessiller; - yardakçıları 1634; - zabitanı 1748; - zabiti 182, 404. bkz. zabitan (yabancı); - zırhlıları 1922. bkz. İngiliz harp sefinesi, **İngilizler** tarafından işgal 444; **İngilizlerin** seciyesi 396. bkz. İngiltere. [S] **İngiliz,-ler.** 3, 11, 371, 73, 77, 79, 81, 83, 85, 103, 109, 125, 133, 139, 179, 197, 203, 209, 215, 217, 219, 227, 317, 351, 369, 395, 397, 429, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 517, 525, 527, 537, 541, 547, 549, 551, 567, 613, 619, 657, 711, 785, 849, 859, 893, 987, 989, 993, 1017, 1247, 1257, 1267, 1269, 1271, 1281, 1285, 1287, 1305, 1307, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1333, 1337, 1339, 1343, 1363, 1407, 1409, 1411, 1413, 1417, 1419, 1421, 1423, 1445, 1447, 1449, 1476, 1493, 1495, 1537, 1539, 1551, 1567, 1581, 1605, 1607, 1619, 1623, 1625, 1633, 1637, 1663, 1685, 1717, 1719, 1723, 1725,

1743, 1747, 1749, 1753, 1755, 1763, 1781, 1785, 1789, 1791, 1821, 1823, 1825, 1831, 1893, 1895, 1903, 1915; -Akdeniz Donanması 523; - Albayı 1375. bkz. Bell; - askerî temsilcisi 1873; - askerleri 3, 1257; - basını 153, 155, 393, bkz. basın, gazeteler; İngiliz gazeteleri;- bayrağı 1105; - Binbaşısı. bkz. Noel; - birlikleri 227, 373, 989; - çevreleri 1619; - delegeleri 1017; - deniz erleri 551; - deniz kuvvetleri 369; - desteği 11; - Dostları Derneği. bkz. İngiliz Muhipler Cemiyeti; - düzeni 1625; - elçisi 681; - erleri 541, 549, 551; - gazeteleri 1257. bkz. İngiliz basını; - gemisi 69, 71, 381, 1861. bkz. İngiliz savaş gemisi; İngiliz zırhlısı; - Generali. bkz. Marshall; - güdümü 145, 291; - hükümeti 183, 1375, 1427; - işgal kuvvetleri. bkz. İngilizlerce işgal; - işgüderi, 861; - kara kuvvetleri 369, 523; -karakteri 397; - karışması 1415; - komutanı 1343; - kontrol subayı 227; - koruyuculuğu 29, 155, 1211, 1221, 1231, 1305, 1313; - kurulu 1419, 1449; - kuvvetleri 155, 1323, 1419, 1449; - Kuvvetleri Başkomutanı, 923, bkz. Türkiye'deki İngiliz kuvvetlerinin Başkomutanı; - notası 37. bkz. nota; - Olağanüstü Temsilcisi 49; - ordusu 183; - parası 1319, 1361. bkz. İngilizler hesabına çalışmak; para; - propagandası 1223, 1235, 1361. bkz. propaganda; - resmî bildirimi (İstanbul'un işgali); - sakıncası 1409; - saldırısı 1553; - savaş gemisi 923, 1825. bkz. İngiliz gemisi; - siyasa adamları 129; - siyasal görevlileri 405; - siyasal temsilcisi 557, 1401; - siyasası 1343, 1705; - sömürgesi 1893. bkz. sömürge; - subayı 183, 405, 1749; - tarihçileri 949; - temsilciliği 509; - temsilcisi 217, 527, 547, 573, 1269; bkz. ingiliz siyasal temsilcisi; - torpidosu 859; - tutsakları 785, 861; - tutsaklığı 1337; - tutukluları 785; - tümeni 179, 1333; - ulusu 11, 403, 405; - yardakçıları 1635; - **ler** hesabına çalışmak 395. bkz. İngiliz parası; - **lerce** işgal 1445. bkz. İngiliz işgal kuvvetleri; - **lerin** ulusçuluğu yok etme siyasası 1257.

İngiliz İbrahim. İzmit'teki kışkırtıcılardan. [N] 344, 1610. [S] 345, 1611.

İngiliz Muhipler Cemiyeti. [S] Mütareke yıllarında İstanbul'da kurulan işbirlikçi dernek. 9, 11, 305, 331, 347, 351, 353, 369, 375, 391, 393, 395, 397, 473, 1581, 1617, 1719; --- başkanı 391; --- İstanbul yönetim kurulu 353. bkz. Rahip Frew; Sait Molla. ([N] için yukarıya bkz. İngiliz Muhipler Cemiyeti).

İngiltere. [N] 4, 10, 16, 40, 128, 132, 146, 150, 400, 784, 858, 900, 904, 906, 922, 1010, 1014, 1020, 1022, 1034, 1106, 1138, 1208, 1538, 1586, 1588, 1644, 1678, 1716; - Başvekili 902. bkz. Lloyd George; - Devleti 10; - Hariciye Nezareti 508. bkz. hariciye nazırları; - Fevkalâde Komiser Vekili 922. bkz. Henderson; -- Komiserliği 34; - hükümeti 392, 858, 904, 1428, 1713; - Hükümeti Fevkalâde Komiseri 1712.

bkz.Fevkalâde komiserler; -, İtalya ve Fransa mümessilleri 492, 1011. bkz. mümessiller; -- ve Fransız zabitanı 1014. bkz. zabitan, zabitler (yabancı); - Kırallığı 1126; - Meclis-i Mebusanı 556; - milleti 402. bkz. İngiliz milleti; - murahhası 906, 1020, 1022. bkz. Harington; - muzahereti 36; - sefareti 534; **İngiltere'nin** himayesi 16, 40. bkz. İngiliz himayesi; - muaveneti 4/6; - Müslüman esirleri 128. bkz. esirler. **[S] İngiltere.** 5, 11, 17, 41, 129, 133, 147, 151, 401, 785, 859, 901, 907, 923, 1011, 1015, 1021, 1023, 1035, 1107, 1139, 1209 d, 1539, 1587, 1589, 1645, 1679, 1717; - Başbakanı 903. bkz. Lloyd George; - delegesi 907, 1021, 1023; - Devleti 11; - Dışişleri Bakanlığı 500; - Dışişleri Bakanlığı siyasal temsilciliği 509; - elçiliği 535; - hükümeti 395, 859, 905, 1429, 1713; - Kırallığı 1127; - koruyuculuğu 17, 41, 923; - Millet Meclisi 557; - milleti 403. bkz. İngiliz ulusu; - Olağanüstü Komiser Vekili 923; -- Komiseri 1713; - Komiserliği 35; - subaylar 1015; - temsilcisi 493, 1011; - temsilciliği 49; **İngiltere'den** yardım 537; **İngiltere'nin** Müslüman tutsakları 129; - yardımı 5/7.

inhilâl ettirmek (dahilden). çökertmek. [N] 676.

inhisarcı bir siyasi sistem. tekelci bir siyasal yöntem. [N] 1664.

İnhitat. [N] 1854 (devr-i). (S'de: çöküş dönemi).

inkılâb, inkılâp. devrim. [N] **inkılâbat** 582; **inkılâb-ı** idari 798; **inkılâbımız** 582, 1056; - **bın** tarihi 734. bkz. İnkılâp tarihi; **inkılâbiye.** bkz. harekât-ı inkılâbiye 1810 (Bulgaristan), 1120 (kuva-yi). **inkılâp.** 568, 570, 592, 628, 640, 660, 774, 956, 1100, 1160, 1178, 1186, 1360 (Diyarbakır olayı); - mefkûresi 628; - safahatı 414; - tarihi 652, 728, 774; - zamanları 1120. bkz. Meşrutiyet inkılâbı; Türk inkılâbı. inkılâpçılar 1100.

inkıraz. çöküş. [N] 28, 316, 480. bkz. izmihlâl ve inkıraz.

inkısam. bölünme. [N] 42, 1234, 1374, 1726, 1738, 1884, 1892; **inkısam-ı** vatan 28, 1220, 1254.

inkıta-ı muhaberat. haberleşmenin (yazışmanın) kesilmesi. [N] 502, 1764. bkz. kat'ı (İstanbul hükümeti ile).

inkişaf-ı iktisadi. iktisat bakımından gelişme. [N] 786. bkz. iktisat.

İnoz. bkz. **Midye-Enez hattı; -Metropolidi** [N] 1200. [S] 1893 d. bkz. Enez (İnoz'un sonraki adı).

İnönü. İsmet. bkz. İsmet Bey, -Paşa (İnönü).

İnönü mevazii. - dayangaları. [N] 774, 810; **-Meydan Muharebesi** (İkinci) 780; - muharebe meydanı 776 (İkinci); - muharebesi,-leri. (Birinci) 734, 738, 834, 998; (İkinci) 774, 776, 778, 780, 784, 808, 810, 812, 828, 834, 1000; - zaferi. (Birinci) 734; (İkinci) 774, 784, 828. [S] **İnönü** dayangaları. [S] 775, 811; - **meydan savaşları** 777, 781; - savaş alanı 777; - savaşı, -ları (Birinci) 735, 739, 835, 999; (İkinci) 775, 777, 779, 781, 785, 809, 811, 813, 829, 835, 1001; - utkusu (Birinci) 735; (İkinci) 775, 785, 829.

insan toplulukları. cemiyet-i beşeriye. [S] 557; - **ca** duygular 553; - **cı** bir devlet 587; - çağdaş amaçlar 1509. **insani** bir devlet kurmak. [N] 586; - gayeler 1508; **insani, insaniye** 150, 474, 474, bkz. gayr-ı insani; haysiyet-i insaniye; **insaniyet** 404, 556, 558, 560, 572, 1254, 1730, 1732; **-kârane** 552. bkz. Yirminci asr-ı medeniyet ve insaniyet. **insanlık.** -, adalet, mürüvvet 862; - haysiyet ve şerefi 20. bkz. haysiyet-i insaniye. [S] 19, 21, 125, 151, 511, 557, 559, 573, 943; -, adalet, mertlik gerekleri 863; - babası 1873; - dünyası 561; - onuru 21, 475; - ve uygarlık 405; **insanlığın** dayanışması 949; - esenliği 1509; - genel vicdanı 557; - vekilleri 1727.

inşallah. [N] 1167, 1270, 1286, 1422, 1438, 1458, 1462, 1468, 1628, 1840, 1858. [S] 1439, 1841, 1859. bkz. Tanrının izniyle.

intibah. uyanış. [N] 478; intibah-ı millî. 1506, 1840.

intihabat, intihap. seçim,-ler. [N] (İstanbul) 82, 192, 210, 216, 270, 272, 276, 300, 308, 322, 368, 376, 384, 392, 412, 442, 1232, 1292, 1294, 1354, 1356, 1388, 1398, 1400, 1404, 1514, 1516, 1522, 1526, 1534, 1540, 1542, 1546, 1548, 1554, 1556, 1560, 1568, 1570, 1574, 1598, 1628, 1634, 1642, 1660, 1662, 1668, 1718, 1756, 1764, 1878, 1902, 1904; intihabat-ı teşriiye 280, 1522; **intihab-ı** mebusan. bkz. mebusanın intihabı; -- Kanunu 288, 290, 1526; - mebusin 1404, 1598; - nisbî 1546. bkz. nisbî temsil. **intihap devresi** 1070; - zamanı 1526. **intihap.** seçim (Ankara). 564, 566, 568, 570, 670, 672, 854, 856, 884, 936, 970, 998, 1070, 1138, 1144 (daire-i intihabiye); (Halife) 930, 958, (Reisicumhur) 1070, 1082; **İntihab-ı** Mebusan Kanunu Tadili Hakkındaki teklif 962; -- layiha-i kanuniyesinin tadili 962; İntihap Kanunu 966, -- projesi 1010. bkz. Başvekil intihabı; belediye intihabı; daire-i intihabiye; Halife intihabı; Heyet-i Vekile intihabı; İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun; ikinci intihap devresi; mebus intihabı; mebusan intihabı; mebusanın intihabatı; mebuslarımızın intihabı; mebusların intihabı; Meclis-i Mebusan intihabı; Reisicumhur intihabı; tecdid-i intihap; Türkiye Büyük Millet Meclisi intihabı; vekillerin intihabına dair kanun.

intikal devresi hükümeti [N] 280, 284. (S'de: geçiş dönemi hükümeti).

intikam. öç alma. [N] 510; - politikası 1596; - siyaseti 1666.

inzıbat. [N] (askerî) 718. **inzibat-ı** dahilî 688; inzıbatsızlık 674, 718. bkz. zapt ü rapt-ı askerî. (S': düzenbağı; inzıbat).

iptidai mektepler. ilkokullar. [N] 1138. **iptidai, iptidaiye** (öğrenim) 1158, 1200; (kavim) 1192.

iradat-ı milliye. bkz. irade-i milliye; - seniye. bkz. irade-i seniye.

irade. irade; istenç. (padişahın) bildirim [N] 496, 880. bkz. irade-i seniye; (milletin) 242, 294, 876, 1178, 1266, 1274, 1446, 1486, 1872. bkz. irade-i milliye; irade

ve hakimiyet-i milliye 404. bkz. âmal ve irade-i milliye; irade-i milliye; milletin azm ü iradesi; milletin iradesi; irade-i Hilâfetpenahi 1328; - kat'iye-i millet 1520; -millet 262. bkz. irade-i milliye (aşağıda); - umumi 876. [S] (ulusun) 243, 295, 405, 877, 1179, 1267, 1275, 1289, 1447, 1487, 1521, 1873. bkz. ulusal irade.

İrade-i Milliye. 14 Eylül 1919'da Sivas'ta Mustafa Kemal'in yayımlamaya başladığı gazete. Sivas'tan ayrılırken gazete halka bırakılmış, Ankara'da "Hakimiyet-i Milliye" gazetesi çıkarılmıştır. (10 Ocak 1920'den. 1934'te adı: "Ulus" olmuş, 1970'lere dek yaşamıştır). [N] 316, 374, 1340, 1544, 1566. [S] 317, 375, 1341, 1545, 1567.

irade-i milliye. ulusal irade. [N] 20, 68, 86, 92, 100, 102, 238, 280, 286, 288, 328, 338, 366, 496, 502, 504, 506, 528, 530, 588, 642, 744, 746, 760, 880, 1254, 1258, 1288, 1390, 1428, 1444, 1506, 1508, 1520, 1522, 1554, 1672, 1732, 1872; -- âmil ve hakimdir 1652. bkz. milletin iradesi.

irade-i seniye. padişah buyruğu. [N] 170, 176, 330, 496, 880, 1328, 1340, 1388, 1702; - cenab-ı hilafetpenahi 1324, 1326; - hazret-i hilafetpenahi 1326; --- padişahi 174. bkz. padişah.

İran. [N] 892, 944, 948, 1300, 1848; - Selçukileri 1500. bkz. Selçuk Devleti,. [S] 893, 945, 1301, 1845 d, 1849; - Selçukluları 1851.

irfan. kültür. [N] 558.

irşat ve tenvir. doğru yolu gösterme ve aydınlatma. [N] 1270. tenvir ve irşat. irşadat 1446.

irtibat zabitleri. bağlantı subayları. [N] 706, 708, 720.

irtica. gericilik. [N] 1098, 1188, 1192; 1844 (İslamda); - ve isyan dalgaları 574. **irticaane** 1576. **irticaiye** 520, 1784, 1790. **irticakâr, irtikârane** 192, 1294, 1354; - feryatlar 1186; - teşebbüsler 1100. bkz. isyan; mürteci; taassup ve irtica.

irtidat (İslamda). dinden dönme. [N] 1844.

İsa. Kara Vasıf'ın takma adı. [N] 1788. [S] 1789. bkz. Kara Vasıf Bey.

iskân. yerleştirme. [S] 1151. bkz. Mübadele İmar ve İskân Vekâleti.

İskeçe. Yunanistan'da, Batı Trakya'da Türklerin oturduğu kent. Yenice. Xanthe. [N] 1794, 1802, 1810, 1882, 1884, 1898, 1908, 1910. [S] 1795, 1803, 1811, 1879, 1883, 1885, 1895, 1899, 1909, 1911.

İskeçeli Arif Bey. Batı Trakya'da. [N] 540, 1808, 1892, 1900, 1902, 1904. [S] 541, 1809, 1893, 1895, 1901, 1903, 1905.

İskenderiye. Mısır'da, Nil ağzında liman kenti. [N] 986. [S] 987.

İskenderun Körfezi. Akdeniz'in kuzeydoğu ucunda, İskenderun kenti, körfezi. [N] 1734. [S] 1735. bkz. Bağdat-İskenderun hattı.

İslahiye. Gaziantep'in ilçelerinden. [N] 608. [S] 609.

İslam, -lar. Müslüman. [N] 4, 270, 510, 536, 756, 768, 770, 958, 1102, 1132, 1226, 1258, 1470,

1570, 1630, 1740, 1796, 1800, 1802, 1848, 1858, 1876, 1884, 1906; - ahali 8, 24, 372, 686, 838, 1588; -- ye zulüm ve katil. 372; - âlemi 584, 926, 1136, bkz. âlem-i İslam; - cemaatleri 944; bkz. cemaat-i İslamiye; - devletleri 944, 950; - dini 954. --nin ilkeleri 127; bkz. din-i İslam; - dünyası 950; - ekseriyeti (Batı Trakya) 1794, 1878, 1882; - ekseriyet-i kahiresi 1506; - evlâtları 1650; - heyet-i içtimaiyeleri 950; - heyetleri 1132; - hükümet-i müstakillesi (Batı Trakya) 1892; - hükümetleri 892; - köyleri (Batı Trakya) 838, 1910; - kütleleri 924, 946; - memleketi 944; - milletler 944; - parçaları 1740; - Şûra-yi Millîsi 368; - tarihi 1838; - Türk devletleri 1853. bkz. Türk-İslam ordusu; - umuru 946; - unsuru (Batı Trakya) 1896. bkz. anasır-ı İslamiye; İslam ve Türk camiası 4; -- tarihi 918; **İslama** hizmet 1842; **İslamın** harim-i ismeti 1288. bkz. kablelislâm ve badelislam. **İslamiye** 124, 126, 240, 326, 404, 792, 942, 948, 954, 1102, 1104, 1126, 1130, 1134, 1250, 1344, 1424, 1444, 1494, 1508, 1588, 1648, 1650, 1800, 1802, 1836, 1844, 1846, 1848, 1858, 1880. **İslamiyet.** [N] 790, 792, 1184, 1470 ve d. bkz. âlem-i İslamiyet; **İslamların** halifesi 922, 924. bkz. Halife-i Müslimin; - din ve mukaddesatı 1800; **İslamşümul** (bir) devlet 942, 946; - ittihadi hükümet 950. - muazzam hükümet 942. bkz. ittihadi hükümet. bkz. ahali-i İslamiye; âlem-i İslam; anasır-ı İslamiye; Azerbaycan İslam hükümeti; beynelislam; cemaat-i İslamiye; din-i İslam; ehl-i İslam; Garbi Trakya İslam hükümet-i müttehidesi; halife, hilafet, hulefa; hükümet-i İslamiye; İttihad-ı İslam; Malatya ahali-i İslamiyesi; memealik-i İslamiye; milel-i İslamiye; Müslim, Müslimin; Müslüman, -lar; Panislamizm; Sivas ahali-i İslamiyesi; Teali-i İslam Cemiyeti. [S] İslâm. 9 d, 327, 369, 1133, 1189, 1227, 1425, 1583, (S'de, daha çok Müslüman maddesinde): - birliği 1107; -- yandaşları 951 (panislamizm); - dini 127, 769, 953, 955, 1261, 1729, 1841; - dünyası 369, 401, 497, 553, 561, 585, 771, 1273, 1741, 1835, 1837, 1847, 1851, 1855, 1859, 1861, 1863; - emirliği 1845, 1849; - hakları 1251; Halifeliği 955, 1251; - halkı 649, 1229, 1259; - hükümeti 1651; - ögesi 1897; - parçaları 1741; - saltanatı 1849; - tarihi 919, 1839; - topluluğu 1801, 1909; - Türk devletleri 1853; - ülkeleri 1845, 1847; - ve Türk topluluğu 5; **İslâmcılık** 587(panislamizm); **İslâmın** kutsal ocağı 1289. bkz. Müslüman, -lar; Teali-i İslâm Cemiyeti. **İslâmiye** 1189 d. bkz. Cemiyet-i Hafiye-i İslamiye.

"İslam Halifeliği ve Büyük Millet Meclisi". Afyon milletvekili Şükrü Hoca'nın, 1923'te yayımlanmış, olay çıkaran kitapçığı. Asıl adı: "Hilâfet-i İslamiye ve Büyük Millet Meclisi". [S] 939, 963. (Kitabın asıl adına göre, bkz.).

İslam Yükselme Derneği. bkz. Teali-i İslam Cemiyeti.

İslamköy. Uşak'ın Banaz ilçesi köylerinden. [N] 688. [S] 689.

İsmail Ağa. bkz. Topal İsmail.

İsmail Bey. Milli aşireti başkanlarından. [N] 602. [S] 603.

İsmail Fazıl Paşa (1856-1921). Korgeneral. Sivas Kongresi delegesi. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. dönem Yozgat üyesi. Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın babası. [N] 142, 144, 568, 1440. [S] 143, 145, 569, 1441.

İsmail Hakkı Bey. Kaymakam (yarbay). Dicle Grubu komutanı; Doğu cephesinde tümen komutanı. [N] 892. [S] 893.

İsmail Hami Bey (Danişmend, 1889-1967). Sivas Kongresi'nde Divan Başkanlığı yazmanı. İstanbul'a dönerek konsolosluk görevi almıştır. Tarihçi yazar. [N] 142, 144, 146, 148, 154. [S]. 143, 145, 147, 155.

İsmet Bey (Eker, 1877-1962). T.B.M.M. I-VIII dönemler Çorum üyesi. 29 Ekim 1923 günü, cumhurbaşkanı seçiminde, Meclis Reis Vekili. [N] 1082. [S] 1083.

İsmet Bey, Paşa, Mustafa, İnönü, 1884, 1973). Kur. Albay. Orgeneral. Mütareke sıralarında İstanbul'da İstihzarat-ı Sulhiye (barış hazırlıkları) Komisyonu üyesi; kısa bir süre Harbiye Nezareti Müsteşarı. 3 Mayıs 1920'de kurulan ilk hükümette Erkânıharbiye (Genelkurmay) Vekili. Garp Cephesi Kumandanı. Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra general. Savaş sonunda Hariciye Vekili olarak Lozan Konferansı başdelegesi. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra başbakan. 1938'de Cumhurbaşkanı. 1950'den sonra muhalefet önderi. 1961'de yeniden başbakan. T.B.M.M. I. döneminden başlayarak Edirne, Malatya, Ankara milletvekili. Kurucu Meclis'te. Senatör. Soyadını Atatürk vermiştir. [N] 62, 266, 332, 524, 526, 530, 590, 592, 614, 666, 668, 674, 676, 684, 686, 688, 690, 692, 694, 686, 698, 700, 702, 704, 706, 708, 716, 720, 722, 724, 774, 776, 782, 804, 806, 812, 844, 886, 894, 896, 898, 904, 906, 908, 910, 934, 960, 994, 1024, 1026, 1028, 1030, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1042, 1044, 1046, 1048, 1052, 1054, 1056, 1060, 1062, 1068, 1070, 1072, 1080, 1084, 1110, 1112, 1118, 1120, 1122, 1124, 1126, 1128, 1130, 1140, 1146, 1150, 1180, 1746, 1748, 1818; -- hükümeti 1166, 1174.[S] **İsmet Bey, Paşa.** 63, 267, 333, 525, 527, 531, 591, 593, 615, 667, 669, 675, 677, 685, 687, 689, 691, 693, 695, 697, 701, 703, 705, 707, 709, 717, 721, 723, 725, 775, 777, 783, 805, 807, 813, 845, 887, 897, 899, 905, 907, 909, 911, 935, 961, 995, 1025, 1027, 1029, 1031, 1033, 1035, 1037, 1039, 1041, 1043, 1045, 1047, 1049, 1051, 1053, 1055, 1057, 1061, 1063, 1069, 1071, 1073, 1081, 1085, 1111, 1113, 1119, 1121, 1123, 1125, 1127, 1129, 1131, 1141, 1147, 1151, 1175, 1181, 1747, 1749, 1819; - hükümeti 1167, 1175, 1181. bkz. Garp

Cephesi Kumandanı (komutanı); İnönü muharebeleri (savaşları); Lozan Konferansı.

İspanya. [N] 584; - Sefareti 1400. [S] 585, 945 d; -elçiliği 1401.

İstanbul, Türkçe. Sait Molla'nın 1919'da İstanbul'da çıkardığı gazete. 19. Yüzyılda İstanbul'da yayına başlamış olan Fransızca İstanbul gazetesinden ayırmak için Türkçe İstanbul olarak anılır. [N] 390. [S] 391.

İstanbul. 1453'ten 4 Kasım 1922'ye dek Osmanlı Devleti'nin payıtahtı (başkent). Deraliye, Dersaadet, Konstantiniye gibi adlarla da anılmıştır. [N] 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 18, 24, 26, 28, 32, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 52, 62, 64, 66, 68, 70, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 92, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 114, 120, 128, 130, 134, 136, 138, 148, 150, 152, 154, 158, 160, 162, 170, 174, 182, 184, 192, 196, 198, 200, 202, 208, 212, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 230, 232, 234, 236, 240, 242, 248, 252, 254, 256, 258, 260, 266, 274, 278, 280, 284, 302, 304, 310, 312, 314, 316, 320, 322, 324, 328, 334, 342, 344, 346, 348, 350, 352, 356, 358, 360, 362, 364, 366, 368, 370, 372, 376, 380, 384, 386, 388, 390, 402, 404, 410, 412, 414, 416, 420, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 444, 446, 448, 450, 452, 454, 456, 458, 460, 462, 464, 476, 478, 480, 482, 484, 486, 490, 492, 494, 498, 500, 502, 504, 508, 510, 512, 516, 518, 520, 522, 524, 526, 528, 530, 532, 536, 538, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 570, 572, 584, 588, 592, 594, 596, 598, 600, 606, 608, 610, 612, 622, 624, 646, 656, 658, 662, 676, 678, 680, 682, 684, 702, 704, 718, 730, 738, 740, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 758, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 784, 792, 796, 798, 804, 806, 810, 830, 832, 838, 840, 858, 860, 862, 864, 866, 868, 884, 900, 902, 904, 908, 910, 914, 916, 918, 922, 924, 926, 928, 930, 938, 940, 952, 964, 974, 976, 978, 982, 984, 986, 990, 992, 1004, 1008, 1018, 1020, 1022, 1048, 1060, 1062, 1066, 1078, 1084, 1092, 1100, 1110, 1112, 1120, 1124, 1126, 1128, 1138, 1160, 1182, 1188, 1200, 1202, 1204, 1206, 1208, 1220, 1222, 1232, 1234, 1244, 1252, 1254, 1268, 1272, 1280, 1282, 1284, 1288, 1290, 1292, 1294, 1296, 1300, 1304, 1314, 1316, 1318, 1320, 1320, 1336, 1338, 1344, 1346, 1350, 1354, 1356, 1360, 1362, 1364, 1366, 1372, 1384, 1386, 1390, 1392, 1394, 1396, 1410, 1416, 1418, 1420, 1422 ve d, 1424, 1426, 1428, 1430, 1432, 1434, 1436, 1440, 1442, 1446, 1448, 1460, 1466, 1476, 1480, 1482, 1484, 1486, 1488, 1490, 1494, 1496, 1498, 1512, 1516, 1518, 1520, 1538, 1540, 1544 d, 1550, 1552, 1580, 1600, 1602, 1604, 1608, 1612, 1624, 1626, 1630, 1632, 1636, 1638, 1640, 1644, 1650, 1660, 1664, 1666, 1668, 1674 d, 1684, 1688, 1690,

1694, 1696, 1698, 1700, 1706, 1708, 1718, 1724, 1728, 1736, 1738, 1742, 1752, 1754, 1756, 1760, 1762, 1768, 1770, 1772, 1774, 1778, 1784, 1788, 1790, 1796, 1802, 1806, 1812, 1814, 1816, 1822, 1830, 1832, 1834 d, 1836, 1878, 1882, 1886, 1894, 1902, 1904, 1910; - ahalisi 1092, 1390, 1394, 1500.

"İstanbul Anadolu'ya hakim değil, tabi olmak mecburiyetindedir". Mustafa Kemal'in sözü. [N] 48.

İstanbul Belediyesi 1426 d. bkz. İstanbul Şehremaneti, Şehremaneti; - Boğazı 836; - Fen Müfettişi 680. bkz. Bekir Bey; -fethi 1728; - gazetecileri 800. bkz. gazeteciler; - gazeteleri 532, 928, 1110, 1230, 1862. bkz. gazeteler; - halkı 832; - halkının mümessilleri 1092; - hava-yi mesmuu 410; - heyeti 704; - heyet-i merkeziyesi 544, 1684, 1688, 1694, 1696; - hükümeti, - leri 622, 646, 868, 1422, 1480, 1834 d (Bâbıâli). bkz. Hükümet (İstanbul); heyet-i vükelâ; kabine; -- ile kat'ı muhaberat 210. bkz. kat'ı muhaberat; - idaresi 932; - **ile** kat'ı alâka 356;- ile kat'ı münasebet 252; - ile kat'ı rabıta 254; - Kumandanı 1092. bkz. Şükrü Naili Paşa; - mahafili 682; - mahafil-i siyasisi 658; - matbuatı 302, 682, 952, 1388, 1520. bkz. matbuat; - mebusu, -ları 368, 1060, 1074, 1090. bkz. Abdurrahman Şeref Bey; Rauf Bey; Refet Bey, Paşa; - Meclis-i Mebusanı. 570, 792, 796. bkz. Meclis; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; - mahafili. bkz. İstanbul mahafili; - merkezi (Telgraf) 1824. bkz. Telgraf...; - Muhafız Alayı 426, 428, 432, bkz. Muhafız Alayı (İstanbul); - muhaberatı, - ile muhaberat 1350, 1362; - Muhafızı 266, 1604. bkz. Çerkez Ali Sait Paşa; Yusuf İzzet Paşa (aday); -muhafızlığı 1668; - muhiti 500; - murahhas-ı mahsusları. bkz. Ahmet Rüstem Bey; İsmail Fazıl Paşa; Kara Vasıf Bey; - münevveranı 1440; - müntehipleri 1090; - Patrikhanesi 838, 1200. bkz. Patrikhane; - Polis Müdürü 330, 346, 1772; - Posta ve Telgraf Müdir-i Umumisi 678. bkz. Orhan Şemsettin Bey; Posta ve Telgraf Müdir-i Umumisi; - ricali 770. bkz. rical; -Rum Patrikhanesi. bkz. İstanbul Patrikhanesi; Rum Patrikhanesi; - süfera ve mümessilleri 1398; - Şehremaneti 210, 1390. bkz. İstanbul Belediyesi; Şehremaneti; - tahliyesi. bkz. İstanbulun tahliyesi; - Telgraf Merkezi 272, 550, 554; -- Müdiri 274; -- Müdir-i Umumisi 742; - Telgrafhanesi 232, 532, 1430; - teşkilâtı 356, 358, 360, 390, 412, 414, 420, 430, 438, 452, 524; - valisi 1158; **-ve** Anadolu'nun ittihadı 748, 750; - ve taşra basını 1889. bkz. basın; İstanbul'a celb (Mustafa Kemal 84; - **a** geri çağrılış (M.Kemal) 40; - **da** toplanmak gafleti (Meclis) 456. bkz. içtima; **-daki** hafi cemiyetler; - hükümetler 594. bkz. hükümet (İstanbul); -daki komiserler 1048, bkz. komiserler (yabancı); - politikacılar 376; **İstanbul'la** kat'ı irtibat 192; - kat'ı muhaberat 200, 210, bkz. İstanbul ile kat'ı...; kat'ı muhaberat;

İstanbullu 1300; **İstanbul'u** işgal; İstanbul'u muvakkaten işgal. bkz. İstanbul'un işgali; **- un** entrikaları 1410, - un işgali 368, 498, 508, 520, 548, 550, 554, 556, 558, 560, 562, 566, 572, 592, 750, 762, 1252, 1724, 1824, bkz. işgal: -un müsellâhan tecavüz politikası 676; - tahliyesi 1036, bkz. Darülhilafe; Deraliye; Dersaadet; makam-ı hilâfet; makam-ı saltanat; payitaht. **[S] İstanbul.** 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 19, 25, 27, 29, 33, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 63, 65, 67, 71, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 93, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 115, 119, 121, 123, 129, 131, 133, 135, 137, 139, 149, 151, 153, 155, 159, 161, 163, 171, 173, 175, 183, 187, 189, 191, 193, 197, 199, 201, 203, 205, 209, 211, 213, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 231, 233, 235, 237, 241, 243, 249, 253, 255, 257, 259, 261, 267, 273, 275, 279, 281, 285, 303, 305, 311, 313, 315, 317, 321, 323, 325, 329, 331, 335, 339, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 357, 359, 361, 363, 365, 367, 369, 371, 373, 377, 381, 385, 387, 389, 391, 403, 405, 411, 413, 415, 417, 421, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 439, 441, 443, 445, 447, 449, 451, 453, 455, 457, 459, 461, 463, 465, 477, 479, 481, 483, 485, 487, 491, 493, 495, 499, 501, 503, 505, 509, 511, 513, 517, 519, 521, 523, 525, 527, 529, 531, 533, 535, 537, 539, 543, 545, 547, 549, 551, 553, 555, 557, 559, 561, 563, 565, 567, 571, 573, 585, 593, 595, 597, 599, 601, 607, 609, 611, 613, 623, 625, 647, 657, 659, 663, 677, 679, 681, 683, 685, 703, 719, 731, 739, 743, 745, 747, 749, 751, 753, 759, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 785, 793, 797, 799, 805, 807, 811, 831, 833, 839, 841, 859, 861, 863, 865, 867, 885, 901, 905, 909, 911, 915, 917, 919, 923, 925, 927, 929, 931, 933, 939, 941, 953, 965, 975, 977, 979, 983, 985, 987, 991, 993, 1005, 1009, 1019, 1021, 1023, 1049, 1061, 1063, 1067, 1079, 1085, 1093, 1101, 1111, 1113, 1121, 1125, 1127, 1129, 1139, 1161, 1183, 1189, 1201, 1203, 1205, 1207, 1209, 1223, 1231, 1233, 1235, 1241, 1243, 1245, 1251, 1253, 1255, 1259, 1269, 1271, 1281, 1283, 1285, 1289, 1291, 1293, 1295, 1297, 1301, 1305, 1313, 1315, 1317, 1319, 1321, 1331, 1337, 1339, 1345, 1347, 1351, 1353, 1355, 1357, 1359, 1361, 1363, 1365, 1367, 1369, 1373, 1375, 1383, 1385, 1389, 1391, 1393, 1395, 1397, 1399, 1411, 1417, 1419, 1421, 1423, 1425, 1427, 1429, 1431, 1433, 1435, 1437, 1441, 1443, 1447, 1449, 1461, 1465, 1467, 1475, 1477, 1479, 1481, 1483, 1485, 1487, 1489, 1491,1495, 1497, 1499, 1513, 1517, 1519, 1539, 1541, 1545, 1551, 1553, 1559, 1577, 1581, 1591, 1601, 1603, 1605, 1607, 1609, 1611, 1613, 1621, 1625, 1627, 1629, 1631, 1633, 1635, 1637, 1639, 1641, 1645, 1661, 1665, 1667, 1669, 1675.

1681, 1685, 1691, 1693, 1695, 1697, 1699, 1701, 1707, 1719, 1725, 1729, 1737, 1739, 1743, 1749, 1753, 1755, 1757, 1761, 1763, 1773, 1777, 1779, 1785, 1789, 1791, 1797, 1803, 1807, 1809, 1813, 1815, 1817, 1823, 1825, 1831, 1833, 1835, 1837, 1863, 1871, 1879, 1883, 1885, 1887, 1889, 1891, 1893, 1895, 1901, 1903, 1905, 1911, 1915; **"İstanbul Anadolu'ya egemen değil, bağlı olmak zorundadır."** 49; - aydınları 1441; - basın sansürü 1519; - basını 303, 683, 1389, 1520; - Belediyesi 211, 1391, 1427. bkz. İstanbul Şehremaneti; - Boğazı 837; - çevresi 501; - Fen Müfettişi 681. bkz. Bekir Bey; - gazetecileri 801, 953; - gazeteleri 533, 929, 1111, 1231, 1863; - görevlileri 389; - güvenlik görevlileri 1771; - halkı 833, 1093, 1291, 1395, 1501; -- nın temsilcileri 1093; - hükümeti 674, 869, 1423, 1481, 1835; -- nin tarihsel kimliği 919; - hükümetleri 623. bkz. hükümet (İstanbul); - **ile** Anadolu'nun birleşmesi 749, 751; - ile ilişkiyi kesme 192, 200, 210, 253, 255, 357. - ile olan resmî yazışma ve ilişki kopmuş... 279. bkz. yazışma; - ileri gelenleri 771; - komutanı 1093. bkz. Şükrü Naili Paşa; - kurulu 705; - Meclisi 483, 571, 793, 797. bkz. Meclis-i Mebusan, - Millî; - Merkez Komutanı 331, 1093. bkz. Şükrü Naili Paşa; - Merkez Kurulu 545, 1689, 1695, 1697; - merkezi (telgraf) 1825; - Milletvekili 369, 1061, 1073, 1091. bkz. Abdurrahman Şeref Bey; Rauf Bey; Refet Paşa; Muhafız Alayı 427, 429, 43[illegible] Muhafızı 267, 1605. bkz. Ali S[illegible] Paşa; - örgütü 361, 391, 41[illegible] 415, 421, 431, 439, 453, 455, 525; - Patrikliği 839, 1201; - Polis Müdürü 331, 347, 1733; - Posta ve Telgraf Genel Müdürü 679; ---- Müdürlüğü 679, 743, 1803. bkz. Orhan Şemsettin Bey; - Rum Patrikhanesi 839, 1201; - seçmenleri 1091; - siyasal çevreleri 693; 659; - Şehremaneti 1391, bkz. İstanbul Belediyesi; - Telgraf Başmüdürlüğü 189; - Telgraf Merkezi 273, 551, 555; - Müdürü 275; - örgütü(müz) 357, 359, 361, 391, 413, 415, 421, 431, 439; - Telgrafhanesi 233, 533, 1431, 1823; - valisi 1159; - yönetimi 933; - **ve** taşra basını 1889. bkz. basın; **İstanbul'a** geri çağırılışım, - getirilmem 41, 85 (M.Kemal); **-da** bulundurulabilecek Türk kuvveti 1009; - toplanma aymazlığı, -- 367, 457; bkz. Mebusların İstanbul'da toplanması; **-daki** elçiler ve temsilciler 1399; -- gizli dernekler 391; -hükümet ile ilişkiyi kesme 191; - hükümetler 595. bkz. hükümet (İstanbul); - komiserler 1049. bkz. komiserler; - politikacılar 377; **-un** boşaltılması 1033, 1055; - çevirdiği dolaplar 1411; -fethi 1729; - işgali 509, 521, 549, 551, 555, 557, 559, 561, 563, 567, 573, 593, 1253, 1825; - silahlı saldırı planı 677; -zehirli havası 411; ile.

istanbulin. Tanzimattan sonra, devlet memurlarının batılı bir görünüm

almaları için giymekle yükümlü oldukları, önü kapalı uzun ceket. Halife seçilen Abdülmecid'in resmî kılığı nedeniyle geçer. [N] 928 [S] 929.

istatistik, - grafikler. [N]. 136, 332. [S] 137, 333.

istekler. âmal. [S] 257, 303, 483, 533, 1273, 1285, 1337, 1365, 1389, 1405, 1421, 1503, 1887, 1889, 1907. bkz. düşman istekleri; Ermeni istekleri; Ermenilerin aşırı istekleri; kutsal istekler; ulusal istekler; ulusal yasal istekler; ulusun istekleri; ulusun kutsal istekleri; ulusun yasal istekleri; yasal istekler.

istibdad-ı idare. [N]. 954, 976. (S'de: baskı yönetimi).

istibdat. [N] 354, 476, 776, 978, 1178, 1190, 1194, -devri 984. (S'de: zorbalık).

istifa (Mustafa Kemal'in). 60, 64, 84, 228. (S'de: ayrılma; çekilme).

istihbarat. haberleşme. [N] 36, 808.

istihkâm (İzmir). [N] 1000. [S] 1001.

istihlâs. kurtarılma. [N] 30, 576, 1224, 1528. **istihlâs-ı** vatan. 288, 290, 410, 1488, 1494; - maksad-ı mukaddes 1282; **-kârane** 1516, 1518 bkz. halâs; ihlâs; müstahlâsa.

istihzarat-ı milliye. ulusal hazırlıklar. [N] 1762.

İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu. Mütareke günlerinde İstanbul'da kurulan barış hazırlıkları kurulu. [N] 62, 410, 412, 1676, 1718. [S] bkz. Barış Hazırlıkları Komisyonu.

istikbal. gelecek. [N] 766, 1128, 1196. - harpleri 628; **istikbal-i memleket** 1836; - millet 1638; - milliyemiz 1272. bkz. ordumuzun istikbali.

İstiklâl. İstanbul'da 1919'da yayımlanan gazete. [N]. 302, 1540 [S] 303, 1541.

istiklâl. bağımsızlık. [N]. 18, 20, 28, 36, 42, 68, 88, 100, 108, 128, 134, 142, 144, 150, 230, 240, 326, 328, 368, 370, 474, 478, 488, 490, 496, 510, 532, 556, 558, 560, 576, 588, 614, 748, 758, 764, 768, 770, 776, 788, 800, 834, 850, 852, 860, 878, 902, 924, 940, 942, 958, 962, 1036, 1052, 1054, 1060, 1092, 1094, 1126, 1170, 1190, 1194, 1196, 1210, 1222, 1232, 1252, 1256, 1266, 1268, 1272, 1274, 1286, 1290, 1294, 1294, 1446, 1452, 1514, 1582, 1638, 1652, 1672, 1704, 1726, 1732, 1740, 1854, 1868, 1880, 1892, 1912. **istiklâl** (yabancılar) [N] 1090 (Amerika), 1644 (Arabistan), 1210, 1234 (Kürdistan), 838 (Yunanistan), 1796 (Trakya Rumları). - ve hakimiyet. [N]. 138, 936, 946; 1128;- **ve** istikbal-i millîmiz. 1272; - ve mevcudiyet-i milliyemiz 368; - ve selâmet-i vatan 426; - ve vatan mücahedesi, 560; **istiklâl-i** millet 490, 496, 1744, 1748. bkz. millet istiklâli; milletimizin istiklâli; istiklâl-i millet ve vatan 756; - millî 28, 30, 38, 40, 68, 82, 258, 268, 490, 556, 560, 1220, 1256, 1506, 1696, 1732, 1744, 1746, 1748, 1868; - millî ve siyasi 1230; - millî ve vatani 530; - millîmiz 1220, 1272, 1500, 1732, 1868; -

millînin masuniyeti 1732; istiklâli muhil 1584; **istiklâl-i tam** 18, 122, 124, 144, 746, 800, 832, 834, 842, 858, 1230, 1586; - tâmme 38; - tâmm-ı millî 40; - vatan 1548, 1638; **istiklâlimiz** 130, 1036; - istiklâlimize halel vermemek 1584, 1782; istiklâlimizi muhil şerait 958, 1584; **istiklâlin** temini 480 bkz. temin-i istiklâl; **istiklâliyet** 38; **istiklâlşikenane** 474. bkz. dahilî ve haricî istiklâl; devletin istiklâli; devletin ve milletin istiklâli; milletin istiklâli; milletin necat ve istiklâli; Türk istiklâl ve cumhuriyeti; Türk istiklâli; Türk istiklâl-i tâmmı; Türk istiklâli.

İstiklâl Grubu. Bağımsızlık Grubu. 1921'de T.B.M.M.'nde oluşan gruplardan biri. [N]. 794, [S] 795.

İstiklâl Harbi. [N] 1156 [S] bkz. Kurtuluş Savaşı. bkz. Büyük Taarruz; Dumlupınar; İnönü; İstiklâl muharebesi; İstiklâl mücadelemiz; Kuvayi Milliye; Sakarya...

İstiklâl mahakimi. mahkemeleri. [N] 686; -- kanunları. [N] 592; İstiklâl Mahkemesi, -mahkemeleri [N] 672, 692, 708, 714, 824, 1124, 1190, 1192. bkz. Ankara İstiklâl Mahkemesi. [S] **İstiklâl Mahkemeleri.** 593, 673, 693, 709, 715, 825, 1125, 1191, 1193; -- yasaları 593. bkz. [S] Ankara İstiklâl Mahkemesi; **İstiklâl mehakimi.** [N] bkz. İstiklâl mehakimi.

İstiklâl muharebesi. [N] 940. -mücadelemiz. 998, 1098. bkz. İstiklâl Harbi.

istikraz. [N] 130, 934. (S'de: ödünç para (borç) alma).

istilâ. yayılma. [N] 6, 20, 150, 152, 308, 478, 530, 622, 1258, 1856, 1914: - hırsı 1586; **istilâlar** 1848. bkz. işgal; müstevli; **istilâcı.** [S] 587. (S'de, ayrıca: ele geçirme; girme; saldırma...)

İstilyanos (İstelyanos ?) **çorbacı.** Arnavut Küçük Aslan çetesince, para koparmak için dağa kaldırılan Rum zengini. [N] 420, 424, 1684; [S] 421, 425, 1685.

istinaf (mahkemesi) **azası.** 1924'te kaldırılmış olan üst aşamalı mahkemenin üyesi (Erzurum'da). [N] 646 [S] 647.

istirdat [N] 692, 1034 (İzmir), 1272 (Bitlis); **istirdad-ı** emval. [N] 1898. (S'de: düşmandan geri alma).

İstirati. bkz. Istrati.

istisnaiyetler. yeğleme hakları. [N] 934.

istizah. gensoru. [N] 620, 650, 710, 730, 840, 842, 1100, 1140, 1151, 1153, 1158, 1160, 1164, 1166, 1174, 1180, 1182, 1184.

İsveç devleti. [N] 152, [S] 153; -Grubu. [N] 152, [S] 153; - Sefareti [N] 1400, [S] (İ.Elçiliği) 1401.

İsviçre. [N] 400. [S] 401.

isyan, -lar. ayaklanma. [N] 94, 402, 574, 592, 594, 596, 600, 602, 604, 662, 696, 698, 706, 762, 1180, 1188, 1192, 1360, 1364, 1636. (1188, Rıza Nur ile ilgili); - etmek 20; - ettirmek 20; - mıntıkası 622, 662; - planı 698; teşkilâtı 594; - **ve ihtilâl** 10; **-isyaniye** 1636. bkz. asiler; Anzavur isyanları; Boğazlıyan isyanı; Çerkez Ethem...; dahilî isyanlar; Düzce isyanı; irtica ve isyan dalgaları;

Milli Aşireti isyanı; Şark isyanı; Türklük aleyhine isyan; umumi kıyam; vaziyet-i isyaniye; Yenihan isyanı; Yozgat isyanı.

iş başında bulunanlar. iktidara sahip olanlar. [S] 1197.

işçi ordusu. amele ordusu. [S] 141.

işgal,-ler. [N] 2, 24, 26, 28, 30, 36, 39, 68, 104, 106, 108, 120, 154, 172, 196, 230, 240, 270, 292, 306, 316, 322, 368, 372, 406, 442, 448, 470, 472, 478, 498, 504, 508, 512, 516, 520, 526, 536, 548, 550, 554, 556, 558, 560, 562, 566, 572, 592, 606, 610, 624, 656, 750, 768, 828, 830, 834, 862, 864, 870, 1054, 1098, 1196, 1210, 1212, 1216, 1218, 1224, 1228, 1252, 1254, 1258, 1288, 1294, 1356, 1360, 1362, 1374, 1390, 1392, 1440, 1446, 1448, 1498, 1508, 1514, 1554, 1566, 1568, 1584, 1636, 1678, 1714, 1716, 1722, 1724, 1730, 1752, 1764, 1768, 1770, 1774, 1780, 1782, 1784, 1802, 1810, 1824, 1836, 1866, 1884, 1896, 1898, 1904, 1906, 1908, 1916; - hakkı 1722; -kuvvetleri 508, 608, 1488, bkz. İtilaf İşgal kuvveti; kuva-yi işgaliye; Yunan işgal kuvvetleri. - mıntıkası, - mıntıkaları 508, 1288. bkz. Fransız işgal mıntıkası; -orduları 386, 1666; -planı 196, 1362; - sahası 560 bkz. Fransız işgal sahası; **işgal-i** askerî 230, 1426, 1428, 1802; **işgalin** tevsii 1782. bkz. Adana işgali; Antalya işgali; Aydın işgali; Ayıntap işgali; Bandırma işgali; Bozdağ işgali; Bulgar işgali; düşman işgali; ecnebi işgali; Fransız işgali;İngiliz işgal kuvvetleri, İstanbul işgali; İzmir işgali; işgal kuvvetleri (İtilâf Devletleri); "Kahrolsun işgal!"; Kuva-yi işgaliye; kuvve-i işgaliye; Manisa işgali; mıntıka-i işgal; Musul işgali; Türkiye'nin işgali; Urfa işgali; Yunan işgali; Yunan kuvve-i işgaliyesi; Yunanlıların işgali: Zonguldak işgali. [S] 3, 25, 27, 31, 37, 39, 69, 87, 105, 107, 109, 121, 155, 171, 197, 231, 241, 271, 293, 307, 317, 327, 369, 373, 407, 473, 498, 505, 509, 511, 513, 517, 523, 527, 537, 549, 551, 557, 559, 561, 563, 567, 573, 593, 607, 611, 625, 751, 769, 823, 829, 835, 863, 871, 1055, 1069, 1197, 1211, 1213, 1217, 1219, 1225, 1229, 1253, 1255, 1259, 1289, 1295, 1353, 1361, 1375, 1391, 1393, 1401, 1445, 1449, 1491, 1499, 1509, 1515, 1555, 1567, 1569, 1585, 1637, 1679, 1715, 1717, 1723, 1725, 1731, 1753, 1763, 1765, 1769, 1771, 1775, 1781, 1783, 1785, 1803, 1811, 1823, 1825, 1837, 1885, 1897, 1899, 1905, 1907, 1909, 1917. -bölgesi. 471, 473, 509, 561, 607, 609, 1099, 1229, 1289, 1715; -hakkı 1723; -kuvvetleri (güçleri; işgal k.) 557, 609, 1005, 1007, 1341, 1429, 1489, 1637, 1667; -kuvvetleri bildirimi 561 -orduları 387, 1667; -planı 197, 1363. bkz. Adana işgali; Antalya işgali; Antep işgali; askerî işgal; Aydın işgali; Bandırma işgali; Bozdağ işgali; Bulgar işgali; düşman işgali; Fransız işgali; İngiliz işgal kuvvetleri; İstanbul işgali; işgal kuvvetleri; İtilaf Devletlerinin işgal kuv-

vetleri; Izmir işgali; "Kahrolsun işgal!"; Manisa işgali; Musul işgali; Türkiye'nin işgali; Urfa işgali; yabancıların işgali; Yunan işgali; Yunan işgal kuvvetleri; Yunanlıların işgali; Zonguldak işgali.

İştip. Stip. Yugoslavya'da kent. [N] 598. [S] 599.

işyar. memur. [S] 749. bkz. görevliler.

İtalya. Krallık. [N] 16, 128, 146, 400, 468, 764, 786, 1010, 1014, 1020, 1022, 1256, 1588, 1644; - Devleti 786; - Hariciye Nazırı. bkz. Sforza, Kont; - himaye ve idaresi 154. bkz. himaye; - hükümeti 904; -- fevkalâde komiseri 468, 1712; - işgali 1254; - mandası 396; - meclis-i mebusanı 556; - Murahhası 906. bkz. Mombelli; -murahhasları 1017, 1020, 1022; -mümessil-i siyasisi 492, 556, 558, 1010, 1400, 1752, 1754. bkz. mümessil-i siyasi; mümessiller. [S] 17, 129, 147, 401, 787, 1011, 1015, 1021, 1209 d, 1257, 1589, 1645; - Delegesi 907, 1021, 1023, bkz. Mombelli; - Devleti 787; - Dışişleri Bakanı. bkz. Sforza, Kont; - hükümeti 905, 1713, 1753; - koruyuculuğu 155. bkz. koruyuculuk; -millet meclisi 557; - olağanüstü komiseri 468, 1713. bkz. olağanüstü komiserler; - siyasal temsilcisi 493, 550, 557, 1401, 1753, 1755; - temsilcisi 493, 1011.

İtalyan,-lar. [N] 2, 508, 522, 858, 1218, 1254, 1286, 1444, 1580, 1672, 1724, 1914; - kara kuvvetleri 522; - kıtaat-ı askeriyesi 2; - kuvvetleri 1256; - menabii 1816; - mıntıka-ı nüfuzu 1006, 1008. bkz. menatık-ı nüfuz; mıntıka-i nüfuz; - muharebesi (1913, M. Kemal) 1550; - mümessili. bkz. İtalya mümessil-i siyasisi; mümessiller; - mümessilliği 556; - sermayesi 786; -- Türk Şirketi 786; - zabiti bkz. İngiliz, Fransız ve İtalyan murahhasları. [S] 3, 509, 523, 859, 1219, 1287, 1445, 1581, 1673, 1725, 1915; - birlikleri 3; - delegeleri 1017, 1020, 1022 (Lozan); - güdümü 397; - işgali 1255; - kara kuvveti 523; - kaynakları 1815, 1817; - koruyuculuğu 155; - kuvvetleri 1257; - savaşı (1912) 1551; - sermayesi 787; - siyasal temsilcisi 557; - sömürü bölgesi 1007, 1009; -subayı 1015; --

itibar-ı medeni. uygarca değer. [N] 1616.

itikadat ve âdat. inançlar... [N] 1728; - ve vicdanî telâkki. inançlar ve din ve vicdan anlayışı 234; **itikadat-ı diniye** 1184, 1186.

itilâ. yükseliş. [N] 1162 (mukaddes vatanın).

itilâf. anlaşma. [N] 610, 678, 682, 950; - politikası (İstanbul ile) 676. bkz. itilâfname.

İtilâf Devletleri. Birinci Dünya Savaşı'nda, Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti karşısındaki: Fransa, İngiltere, sonradan İtalya ve küçük devletlerin topluluğu. [N] --askerleri 2, 442, 780; - Devletleri 2, 8, 16, 28, 34, 36, 38, 40, 68, 104, 108, 120, 226, 230, 232, 356, 358, 368, 390, 440, 470, 474, 490, 494, 502, 508, 516, 522, 524, 528, 532, 546, 554, 556, 558, 560, 562, 610, 612, 744, 746,

750, 760, 762, 764, 766, 770, 772, 786, 788, 806, 820, 848, 862, 866, 868, 870, 902, 904, 910, 958, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1014, 1016, 1020, 1022, 1026, 1028, 1030, 1034, 1036, 1042, 1046, 1208, 1210, 1232, 1234, 1254, 1266, 1284, 1288, 1338, 1404, 1420, 1422, 1426, 1428, 1470, 1492, 1504, 1508, 1514, 1520, 1536, 1538, 1580, 1592, 1596, 1598, 1616, 1626, 1630, 1636, 1668, 1678 d, 1704, 1714, 1716, 1718, 1720, 1172 ve d, 1724, 1726, 1730, 1736, 1754, 1762, 1768, 1776, 1778, 1814, 1816, 1820, 1826, 1830 d, 1882, 1884, 1896; -- başvekilleri 8, 1208; - fevkalâde mümessilleri 466, 468. bkz. mümessiller; -- hariciye nazırları 862, 864, 866, 904, 1000; -- heyet-i murahhassaları 958, 960; -- işgal kuvvetleri 1006, 1008. bkz. işgal; -- komiserleri, komiserler (yabancı); -- konsolosları 902. bkz. konsoloslar; -- kumandanları 227, 904; -- kuva-yi askeriyesi 1252; bkz. İtilaf askerleri; -- murahhasları 772, 1006, 1026; bkz. murahhaslar; mümessilleri 34, 346, 372, 442, 496, 538, 746, 864, 1208, 1404, 1422, 1426, 1428, 1547, 1596, 1616 d, 1660, 1666, 1814. bkz. mümessiller; -- orduları 1018; -- temsilcileri 1814 d; -- **nin** askerî komisyonlarının murakabe ve teftişi 864; -- nin Karadeniz Başkumandanı 468, 472. bkz. Milne; -- meclis-i mebusan riyasetleri 558; -- zabitanı 1000. bkz. zabitan (yabancı); İtilaf Donanmaları ve askerleri 2, 1636; - **hükûmatı** 1488, 1518, bkz. **hükûmat-ı İtilâfiye**; - **hükümetleri** 1230, 1340, 1538, 1786; -- sansürü 1230. bkz. sansür; - işgal kuvveti 1004, bkz. işgal; İtilâf Devletlerinin işgal kuvvetleri; - kıtaatı 470, 472, 1714; - kuvvetleri 16, 524, 526; - mümessilleri 188, 544, 1446, 1548, 1784, 1786, 1990. bkz. İtilâf Devletleri mümessilleri; mümessiller; - politikası (Türkiye, iç. bkz. itilâf politikası; önceden yazılmıştır); - rical-i siyasiyesi 788. bkz. rical; - Şark Orduları Kumandanı 1900. bkz. Franchet d'Esperey; - zabitanı 772, 1000; **İtilâfçılar** (İtilâf Devletleri) 1636, 1746. bkz. Düvel-i İtilâfiye; Düvel-i Mütelife; Kuva-yi İtilâfiye; Mütelifin; Müttefikin; üç devlet. ayrıca: Fransa, İngiltere, İtalya vb. [S] İtilâf Devletleri. - askerî kuvvetleri 555, 595, 1253; - askerleri 3, 443, 525, 1781; - başbakanları 9; - Başkomutan 859. bkz. Harington; - birlikleri 471, 473, 1715; - delege kurulları 959, 961; - delegeleri 773, 1007, 1027, 1039;- denetimi 1519; İtilaf Devletleri 3, 9, 17, 29, 37, 39, 41, 69, 105, 109, 121, 227, 231, 233, 357, 359, 369, 391, 441, 471, 475, 491, 495, 503, 509, 517, 523, 529, 531, 533, 547, 555, 557, 559, 561, 563, 611, 613, 743, 745, 751, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 773, 787, 789, 807, 829, 849, 863, 867, 869, 871, 903, 905, 911, 959, 999, 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1015, 1017, 1021, 1023, 1027, 1029, 1031, 1035,

1037, 1043, 1047, 1209, 1211, 1221, 1233, 1235, 1259, 1259, 1267, 1269, 1285, 1289, 1325, 1339, 1405, 1421, 1423, 1427, 1429, 1471, 1493, 1505, 1509, 1515, 1521, 1537, 1539, 1581, 1593, 1597, 1599, 1617, 1629, 1631, 1637, 1669, 1679, 1705, 1715, 1717, 1719, 1721, 1723, 1725, 1727, 1731, 1737, 1755, 1763, 1769, 1777, 1779, 1815, 1817, 1821, 1827, 1831, 1883, 1895, 1897; -- dışişleri bakanları 863, 865, 867, 905, 1001; -- Doğu Orduları Komutanı 1901. bkz. Franchet d'Esperey; -- donanmaları 3, 1607; -- gemileri 1021; -- hükümetleri 1231, 1341, 1489, 1519, 1537, 1539, 1787; --- sansürü 1231; -- Karadeniz Başkomutanları 469, 473; -- konsolosları 903; -- kuvvetleri 17, 509, 525, 527, 555, 1019, 1215; -- olağanüstü komiserleri 1783; -- temsilcileri 467, 469; -- orduları 1019; -- siyasa adamları 789; -- siyasal temsilileri 227; -- subayları 773, 1001; -- temsilcileri 9, 35, 189, 347, 373, 441, 443, 497, 545, 559, 747, 751, 767, 865, 867, 1209, 1417, 1421, 1429, 1547, 1549, 1597, 1661, 1667, 1785,1787, 1791, 1815, 1817; -- uyrukları 1019, 1021; -- Yüksek Kurulu 469; -- **nin** askerî güçleri 555, 557, 1253; -- askeri kurullarını denetimi 865; -- güvenliği 1723; -- iktisadi çıkarları 869; -- İstanbul temsilcileri 743; -- işgal kuvvetleri 1005, 1007; -- millet meclisi başkanlıkları 559.

İtilâf ve Hürriyet Cemiyeti (Fırkası, Partisi). bkz. Hürriyet ve İtilâf Cemiyeti, Fırkası. (Asıl adı böyledir; Ancak, "İtilâfçılar" olarak tanındığı için partinin adı da "İtilâf"la anılagelmiştir).

itilâfname. bkz. Ankara İtilâfnamesi; Bekir Sami Bey itilâfnameleri; Fransızlarla itilâfname.

itimat (hükümete). [N] 504, 538, 1514 (milletin); - reyi 320, 1166, 1706, 1744, 1760. bkz. adem-i itimat; **itimad-ı** millî 382, 406, 408, 1358, 1398, 1542; - umumi 1584. (S'de: güven; güvenoyu).

İttifak Heyeti. [N] 1770. bkz. Felah-ı Vatan. [S] İttifak Kurulu 1771.

ittihat. birleşme. bkz. İstanbul ile Anadolu'nun ittihadı; **ittihad-ı** İslam [N] 1106; - tam 302; **ittihadî** hükümet. [N] (cihanşümul) 950; (islamşümul) 946 (birleşik hükümet).

İttihadiye, hükümet-i. bkz. İttihat ve Terakki... **İttihat Fırkası** 1482. - hükümeti 256, 1482. bkz. İttihat ve Terakki...

İttihat ve Terakki (Cemiyeti, Fırkası). [N] İlk kez 1889'da: Osmanlı İttihat ve Terakki (Terakki ve İttihat) Cemiyeti adıyla kurulan gizli örgüt. Yurt dışında çalışmış; 1908 devriminden sonra iktidara gelmiş; 1918'de kendi kendini kapatmış; bir ara onun yerini Teceddüt Fırkası almak istemiştir. [N] 296, 330, 1094, 1338, 1342, 1622. --- rüesası 296; --- Cemiyeti 554, 1536; --- fikri 1596; -- Fırkası 1482 ve d; --- mensubini 1340; **İttihatçı** Çerkezler 1652; - tahrikâtı 1392; - zabitler 1340; **İttihatçılar** 118, 132, 240, 256, 394, 398 (matbuat), 1444, 1446, 1546, 1548, 1598, 1624, 1634,

1650, 1652 (çerkezler). **İttihatçılık** 300, 1388, 1516, 1534, 1536, 1596, 1736, - düşmanlığı 1536; - **la** münasebet bulunmadığı 300. bkz. Merkez-i Umumi. [S] **İttihat Fırkası.** 1483; bkz. İttihat ve Terakki... **İttihat ve Terakki** 297, 331, 555, 1095, 1121, 1339, 1343, 1623; --- Cemiyeti 555, 1537; --- düşüncesi 1397; --- genel merkezi 1121, 1123; --- hükümeti 257, 1483; --- önderleri 297; İttihatçı, İttihatçılık. 119, 133, 241, 257, 301, 395, 1389, 1393, 1445, 1447, 1517, 1535, 1537, 1547, 1549, 1597, 1599, 1625, 1635, 1651, 1737, 1873; - basın 399; - Çerkezler 1653; kışkırtmaları 1393; - önderleri 297; - subaylar;İttihatçılık düşmanlığı 1537; **-la** ilişki bulunmadığı 301.

iyesiz mallar. emval-i metrûke. [S] 643, 823.

iyilikçi düşman. âlicenap düşman. [S] 1495.

izci, - teşkilâtları (Rum okullarında). [N] 3, 1200; 1578 (Ali Fuat Paşa önerisi). [S] 3, 1201 (Rum); 1579 (A. Fuat Paşa).

izmihlâl. dağılış. [N] 4, 132, 300, 306, 308, 1280; - **ve** inkıraz 316, 480. bkz. inkıraz.

İzmir. Kurtuluş Savaşı sırasında Aydın ilinin merkez sancağı. [N] 2, 12, 24, 28, 30, 34, 36, 38, 44, 46, 128, 146, 154, 210, 292, 306, 372, 470, 510, 516, 518, 526, 594, 604, 606, 608, 624, 678, 680, 712, 718, 744, 770, 772, 786, 884, 900, 904, 906, 908, 918, 936, 970, 972, 990, 994, 996, 1000, 1002, 1072, 1124, 1126, 1128, 1142, 1178, 1210, 1212, 1218, 1222, 1224, 1254, 1284, 1390, 1392, 1490, 1554, 1560, 1678, 1700, 1714, 1730, 1762, 1768, 1784, - ahalisi 442; - cephesi, - leri 442, 516, 518, 552, 572, 1786, 1906; **"İzmir Fatihi,** Karahisar ve Dumlupınar Muharebeleri Galibi Gazi Nurettin Paşa Hazretlerinin Tercüme-i Hali". Nurettin Paşa'nın, A.S. (Abit Süreyya)ya, İzmir alındıktan sonra yazdırdığı kitapçık. bkz. Abit Süreyya; Nurettin Paşa;- fecayii 210, 372, 1225, 1229, 1400; - hâdisesi 1226; - hailesi 1732; - havalisi 1388, 1724; - istirdadı 1034; - Körfezi 810; - Mebusu 606. bkz. Celal Bey (Bayar); - meselesi 740, 1678; - mıntıkası 622, 1000, 1006; - mıntıkasında hususi bir idare (Yunan) 772; - Müdafaai Milliye ve Redd-i İlhak Cemiyeti 1218; - Rumları 888, 1022. bkz. Rumlar; - sancağı (mutasarrıflık) 772; - suikastı. 1926'da Gazi Mustafa Kemal'e suikast girişimi 1190; - şehrinin harici istihkâmları 1000; - Telgraf ve Posta Başmüdürü. bkz. Ethem Bey; - vakası 38, 68. bkz. İzmir hadisesi, - hailesi; - vali-i sabıkı 610. bkz. Nurettin Paşa; - Valisi 44, 292, 634. bkz. Kâzım Paşa (Dirik); - ve Adana cepheleri 516; - vilayeti 38, 292, 372, 772 (yukarıda belirtildiği gibi, İzmir o zaman sancak idi); - Yunan cephesi 604; **İzmir'in** işgali 4, 34, 36, 38, 154, 292, 372, 470, 504, 606, 1210, 1400, 1490, 1498, 1554, 1714; - tahliyesi 330. [S] 3, 5, 13, 25, 29, 31, 35, 37, 39, 45, 47, 129, 147, 155, 211, 293, 307,

327, 373, 471, 511, 517, 527, 595, 605, 607, 609, 625, 679, 681, 713, 719, 745, 771, 773, 787, 871, 885, 901, 903, 905, 907, 909, 919, 937, 971, 973, 991, 995, 997, 1001, 1003, 1073, 1125, 1127, 1129, 1143, 1179, 1211, 1213, 1219, 1223, 1225, 1229, 1255, 1285, 1389, 1391, 1393, 1491, 1555, 1561, 1679, 1701, 1715, 1725, 1731, 1763, 1769, 1785; - acıklı olayı 1733;- bölgesi 623, 773, 1001, 1005, 1007; - cephesi 449, 517, 519, 553, 573, 1787, 1907; - eski valisi, 611. bkz. Nurettin Paşa; **"İzmir Fatihi ..."** diye başlayan, yukarıda **(N)** tam adı verilen kitapçık. bkz. Nurettin Paşa: - halkı 443; - ili, 39, 293, 373, 773 (yukarıda da **(N)** belirtildiği gibi, İzmir o zaman sancak idi): - kentindeki Rumlar 869; - Körfezi 811; - Milletvekili. 607. bkz. Celal Bey (Bayar); - Müdafaa-i Milliye Cemiyeti 1219; - olayı 39, 69, 1227, 1401, 1733; - Redd-i İlhak Cemiyeti 1219; - Rumları 869, 1003; - sancağı (mutasarrıflık) 773; - savaşı. bkz. Nurettin Paşa; - sorunu 741, 1679; - suikast girişimi (Mustafa Kemal'e) 1191 d; - şehrinin dış istihkâmları 1001; - Telgraf ve Posta Başmüdürü 443. bkz. Ethem Bey; - valiliği 39, 293, 373, 1773; - valisi 45, 293, 635; (eski valisi) 611; - yöresi 1389, 1725; - Yunan cephesi 605; - **de** düzenlenen cana kıyma girişimi (Mustafa Kemal'e) 1191; - **in** boşaltılması 331; - işgali 155, 505, 1211, 1225, 1229, 1401, 1491, 1499, 1555, 1715; - kurtarılması 1035.

İzmit. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. **[N]** 12, 256, 258, 342, 344, 412, 414, 416, 418, 420, 426, 428, 430, 434, 594, 596, 598, 600, 680, 774, 858, 870, 886, 894, 900, 904, 936, 938, 952, 954, 970, 1424, 1448, 1482, 1484, 1486, 1488, 1490, 1492, 1496, 1504, 1512, 1524, 1602, 1606, 1608, 1614,1616, 1618, 1622, 1624, 1646, 1652, 1678, 1680, 1682, 1688, 1690, 1692, 1694, 1696, 1822, 1824; - ahalisi 256; - erbab-ı matbuatı 952; - Heyet-i Merkeziyesi 1604, 1624; - hükümet-i mülkiyesi 1494; -- Kandıra hattı 1494; - Kumandanı 1488. bkz. Mustafa Asım Bey; - livası 436, 438, 1488, 1608; - (telgraf) merkezi 1682; - Mutasarrıfı 46, 60, 256, 258, 344, 544, 554, 596. bkz. Ali Suat Bey; Çerkez İbrahim; Süreyya Bey (Yiğit); - mutasarrıf-ı sabıkı 1614. bkz. Anzavur; - mutasarrıflığı 1424, 1614, 1624. bkz. (yukarıda) İzmit livası; - sancağı 436; - şibihceziresi 1004, 1006. **[S]** 13, 257, 259, 343, 345, 413, 415, 417, 419, 421, 427, 429; 431, 435, 595, 597, 599, 601, 681, 775, 859, 871, 887, 895, 901, 905, 937, 939, 953, 955, 971, 1425, 1449, 1483, 1485, 1487, 1489, 1491, 1493, 1495, 1497, 1505, 1513, 1525, 1603, 1607, 1609, 1611, 1615, 1617, 1619, 1623, 1625, 1647, 1653, 1679, 1681, 1683, 1689, 1691, 1694, 1695, 1697, 1823, 1825; - gazetecileri 952. bkz. gazeteciler - halkı 257; - hükümeti 1495; -- Kandıra çizgisi 1495; - Komutanı 1489. bkz. Mustafa Asım Bey; -

Merkez Kurulu 1605, 1625; - Mutasarrıfı 47, 61, 257, 345, 555, 597, 1483, 1615 (eski, Anzavur). bkz. Ali Suat Bey; Anzavur; Çerkez İbrahim; Süreyya Bey (Yiğit); - mutasarrıflığı, sancağı 437, 439, 773, 1425, 1489, 1615, 1625, 1683; - yarımadası 1005, 1007.

İznik. Bursa'nın ilçelerinden. [N] 690, 692, 732, 1004; - Gölü 888. [S] 691, 733, 1005; - Gölü 889.

İzzet Bey (1861-1920). Osmanlı Meclisi, Erzurum Kongresi, Heyet-i Temsiliye, T.B.M.M. I. dönem Trabzon üyesi. Meclis'e katılmak üzere yola çıktığında eşkiyaca öldürülmüştür. Ailesinin aldığı soyadı: Eyüboğlu. [N] 90, 110, 198, 202, 1264, 1370, 1376, 1378, 1380, 1472, 1474. [S] 91, 111, 199, 203, 1265, 1371, 1377, 1381, 1473, 1475.

İzzet Paşa. bkz. Ahmet İzzet Paşa; Ahmet İzzet Paşa Heyeti.

İzzet-i nefs-i millî. ulusal onur. [N] 474, 1252.

İzzettin Bey, Paşa (Çalışlar, 1882-1951) Yarbay. Orgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda Birinci Kolordu Komutanı. T.B.M.M. II, VI-VII. dönemler Aydın, Muğla, Balıkesir üyesi. Ordu Müfettişi. [N] 734, 736, 1140, 1142, 1146. [S] 735, 737, 1141, 1143, 1147.

J

Jandarma. [N] 112, 168, 172, 174, 222, 330, 420, 428, 432, 540, 602, 662, 688, 704, 772, 838, 1004, 1012, 1014, 1016, 1228, 1316, 1318, 1334, 1336, 1338, 1576, 1588, 1592, 1604, 1606, 1608, 1612, 1614, 1616, 1618, 1628, 1630, 1636, 1652, 1686, 1692, 1724, 1770, 1772, 1774, 1794, 1800, 1896, 1898, 1908, 1910; -alay kumandanı 220, 436 bkz. Hikmet Bey, Remzi Bey. - kıtası 1000; -kumandanı (kentler) 168, 222, 384, 434, 512, 1314, 1316, 1318, 1320, 1770, 1772 bkz. Kemal Paşa (Jandarma Umum Kumandanı da bu olmalıdır); Tevfik Bey; -Mektebi Kumandanlığı 980; -Tabur Kumandanı 222, 1686 bkz. Remzi Bey; -teşkilâtı (Batı Trakya, Rum) 1794; - Umum Kumandanı 330. bkz. Kemal Paşa; - - - Muavini 429, 1690 bkz. Hilmi Bey; -yüzbaşısı 178, 440, 1684. bkz. Faruk, Nail Bey; -zabitanı, zabitleri 1614, 1652. bkz. Bulgar jandarması; Ermeni jandarması; Fransız Jandarma Müfettişi; Pontus jandarması; Rum Jandarma örgütü. Umum Jandarma Komutanı. [S] 113, 169, 173, 175, 179, 223, 331, 421, 429, 433, 437, 441, 541, 603, 663, 689, 705, 773, 839, 1005, 1013, 1015, 1017, 1229, 1315, 1317, 1319, 1321, 1335, 1337, 1339, 1539, 1589, 1593, 1605, 1607, 1609, 1613, 1615, 1617, 1629, 1631, 1637, 1685, 1687, 1691, 1693, 1725, 1771, 1773, 1795, 1801, 1897, 1899, 1909, 1911;- alay komutanı 221, 436. bkz. Hikmet Bey; Remzi Bey; - birliği 1001; -Genel Komutan Yardımcısı 429, 1690. bkz. Hilmi Bey; -Genel Komutanı 331. bkz. Kemal Paşa; -komutanı (kentler) 169, 221,

385, 435, 513, 1315, 1317, 1319, 1321, 1339, 1771, 1773. bkz. Kemal Paşa; Tevfik Bey; -Okulu Komutanlığı 981; -örgütü (Batı Trakya, Rum) 1795; -subayları 1615, 1653; -Tabur Komutanı 223, 1687 bkz. Remzi Bey; -yüzbaşısı 179, 441, 1685, bkz. Bulgar jandarmaları; Ermeni jandarmaları; Fransız Jandarma Müfettişi; Pontus jandarması; Rum jandarma örgütü.

Japon Rıza Bey. İstanbul Merkez Kumandanı Muavini. Ankara'ya İsmet (İnönü) ile birlikte gelmiştir. [N] 362, 1644, [S] 363, 1645.

Japonya. [N] 904, 1010, 1020, 1022. -murahhası 1020, 1022; -temsilcisi 1010. [S] 905; - delegesi 1021, 1023; -temsilcisi 1011.

jurnal. [N] 976, 978, 1088; -etmek 504. [S] 977, 979, 1089; -etmek 505.

K

K. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların birincisinde, gizlenmiş yer adının simgesi. [N] 392. [S] 393.

K.B. 81/1. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektuplarda onuncusunda, gizlenmiş kişi adının simgesi. [N] 398. [S] 399.

K.B.R. 15/1. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on ikincisinde, gizlenmiş kişi adının simgesi. [N] 402. [S] 403.

K.B.R. 87/4. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on ikincisinde, gizlenmiş kişi adının simgesi. [N] 402. [S] 403.

K.B.V. 4/35. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların dördüncüsünde, gizlenmiş kişi adının simgesi. [N] 394. [S] 395.

K.D.S. 93/1. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların altıncısında, gizlenmiş kişi adının simgesi. [N] 386. [S] 397.

Kâbe. [N] 876 (ulusun); 1650 (Kâbe-i muazzama). [S] 877 (ulusun); 1651.

kabil-i sevk balon. güdümlü balon. [N] 1014.

kabiliyet-i medeniye. uygarlık yeteneği. [N] 552, 560. bkz. medeniyet.

kabine. hükümet (İstanbul). [N] 318, 512, 1368, 1376, 1380, 1388, 1390, 1398, 1400, 1404, 1412, 1416, 1420, 1428, 1448, 1450, 1452, 1474, 1486, 1492, 1500, 1510, 1512, 1518, 1522, 1524, 1526, 1530, 1532, 1536, 1538, 1540, 1544, 1578, 1636, 1644, 1646, 1658, 1660, 1662, 1664, 1666, 1668, 1670, 1678, 1702, 1704, 1706, 1708, 1712, 1736, 1738, 1740, 1744, 1746, 1750, 1758, 1760, 1762, 1784, 1786, 1792, 1814, 1816, 1818, 1820, 1868; - beyannamesi 290; - buhranı 376, 1792; bkz. buhran; - listesi 740; - reisi 1500; - riyaseti 242, 1450. kabinenin hıyaneti 1474; - nin ıskatı, kabineyi ıskat 498, 546, 1736. bkz. ıskat; hükümeti ıskat; sukut. bkz. Ali Rıza Paşa Kabinesi; Damat Ferit Paşa Kabinesi; hükümet (İstanbul); Kâmil Paşa Kabinesi; Salih Paşa Kabinesi; Tevfik Paşa Kabinesi; ayrıca: sadrazam, sadaret.

Kabine (Ankara). - buhranı 1078, 1114; - sistemi 1116; - usulü 1076. [S] Kabine sistemi 1117; - yöntemi 1077. bkz. Hükümet (İstanbul); sadrazam; ayrıca, yukarıda verilen kabine başkanlarının adları.

kablelislam ve bâdelislam. İslamdan önce ve sonra. [N] 584. **kablettarih** 1838. bkz. tarih.

kabotaj. Devletin, deniz ticareti hakkının kendisine ait olması. 1 Temmuz 1926 günlü anlaşma ile bu hakkı elde ettiğimiz için 1 Temmuz, kabotaj bayramı olarak kutlanır. [N] 1030. [S] 1031.

kaçak (asker) [S] 433, 721. bkz. asker kaçağı. (N'ta: firari).

kader. mukadderat [S] 203. bkz. ulusun kaderi; yurdun kaderi.

kadı. Eskiden, adalet ve yargı yetkisi ile bugünkü savcı ve yargıçların görevini yapan, yargılarını şer'î (dinsel), örfi (geleneklere ilişkin) olarak gerçekleştiren görevli.[N] 39 (hakim), 107, 389, 461, 711. bkz. Ahmet Asım Efendi; Hamdi Efendi; Hasbi Efendi.

Kadıköy. İstanbul'un Anadolu yakasında semt; ilçe. [N] 348, 486, 1740; - **lü** 398. [S] 349, 487, 1741; - **lü** 399.

kadın özgürlüğü. hürriyet-i nisvan. [S] 1195; - **larımız** 1581. [N] 1580.

kadınefendi. Padişahın kadınlarından biri öldüğü ya da gözden düştüğünde yerine gelen gedikli cariye. [N] 922. [S] 923.

Kadınhan. Konya'nın ilçelerinden. [N] 594, 662. [S] 595, 663.

kadîm Atina cumhuriyeti. [N] 1174. (kadim: eski).

Kadirbeyoğlu, Zeki Bey. bkz. Zeki Bey (Kadirbeyoğlu).

kadiri mutlak. bkz. cenab-ı kadir-i mutlak. (okunuşu: kaadir...)

Kadri. Şeyh Sait ayaklanmasında, ayaklanıcıların Ergani valiliğini kabul eden, sonra asılan kişi (1925). [N] 1188. [S] 1189.

kadro. [S] 1129 (halifelik); kadro durumu (askeri) 619. [N] - halinde 618.

kafa değişikliği. [S] 1087. (N'ta: zihniyet tahavvülü).

kâfir. Tanrı'nın varlığını yadsıyan. [N] 462. [S] 463.

Kafkas. Sovyet Rusya'da Karadeniz ile Hazer Denizi arasında bölge. [N] 838, 990, 1582; - cephesi 990, 1300; - dağları 1650; - hududu 1002; - Rumları 839; - sınırı 1002; **Kafkasya.** [N] 134, 230, 892, 986, 1256, 1582, 1730, 1848. [S] 839, 991, 1259, 1583; - cephesi 991, 1301; - dağları 1651; - Rumları 839; - sınırı 1003. **Kafkasya.** [S] 135, 231, 893, 987, 1257, 1583, 1731, 1849. bkz. Beşinci Kafkas Fırkası; Onuncu Kafkas Fırkası (Tümeni); Şimali Kafkas; Türk-Kafkas orduları.

kaftan. çoğunlukla ipekli, uzun, hafif giysi. Abdülmecid (halife)in kılığı. [N] 1862. [S] 1863.

kağnı. [N] 150. [S] 151.

Kahire. Mısır'ın başkenti. [N] 996. [S] 997.

kahraman. Rauf Bey (Orbay)'e verilen Hamidiye kahramanı sanı. [N] 1274. [S] 1275.

Kahramanmaraş. bkz. Maraş.

"kahrolsun işgal!". Damat Ferit Paşa hükümetinin Ekim 1919 başında

düşmesi üzerine, Sivas halkının sokaklarda böyle bağırmasını Dahiliye Nazırı Şerif Paşa'nın kınaması... [N] 316, 318, 1566. [S] 317, 319, 1567. bkz. mihmannüvazane.

Kâhta. Adıyaman'ın ilçelerinden. [N] 166, 178, 1322, 1326, 1334, (aşiret reisi) - kaymakamlığı 1338. [S] 167, 179, 1323, 1327, 1335, 1339.

Kalamış. İstanbul'un Anadolu yakasında, kıyıda bir semt. -iskelesi 1066. [S] 1067.

kalb-i humayun. padişahın yüreği. [N] 238.

kaldırılma, kaldırılmış. bkz. Din İşleri ve Evkaf Bakanlığının kaldırılması; hakları kaldırılmış bir padişah oğlu; halifeliğin ve padişahlığın kaldırılması; kapitülasyonların kaldırılması; Osmanlı egemenliğinin kaldırılması; padişahlığın kaldırılması, - kaldırılmaması; tekkelerin kaldırılması. (N'ta: ilga, lâğv...)

Kalecik. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 706, 722; - kaymakamı 706. [S] 707, 723; - kaymakamı 707.

kaleler. Gençliğe Hitabe'de. [N] 1197. [S] 1197.

"kaleyi içinden almak". [N] 852. [S] 853.

kalıtçı (halifelik. varis-i hilafet). [N] 852. [S] 853.

Kalikratya. bkz. Podima-Kalikratya hattı.

Kaltakkıran, Faik. bkz. Faik Bey (Kaltakkıran).

Kaman karyesi. Sivas'ta Yenihan (bugünkü: Yıldızeli) ilçesine bağlı köy. [S] 601.

Kâmil. Talustan'ın yeğeni. [N] 1610. [S] 1611. bkz. Talustan Bey.

Kâmil Paşa kabinesi. Kıbrıs'lı Mehmet Kâmil Paşa (1832-1912). [N] 378, 1658. [S] - - **hükümeti 379, 1659.**

Kâmran Âli Bey. Bedirhani ailesinden. [N] 156, 158, 160, 162, 1296, 1298, 1300, 1302, 1304, 1308, 1312, 1316, 1326. [S] 157, 159, 161, 163, 1297, 1299, 1301, 1303, 1305, 1309, 1311, 1313, 1317, 1327, 1337. bkz. Bedirhaniler.

Kâmran Bey. bkz. Kâmran Âli Bey.

kamu. [S] 21, 41, 209, 273, 467, 751, 791, 913, 1125, 1193, 1859; - hakları 943; -işleri 249; - yararı 209, 1091; **-nun** içgücü 627. (kamu:umum, -umumiye).

kamuoyu. efkâr-ı âmme, efkâr-ı umumiye. [S] 23, 127, 133, 199, 211, 217, 225, 307, 323, 339, 363, 365, 369, 397, 401, 405, 437, 517, 519, 533, 561, 567, 635, 637, 639, 641, 669, 683, 697,733, 765, 777, 815, 831, 833, 893, 925, 939, 951, 955, 1025, 1031, 1033, 1067, 1089, 1091, 1093, 1099, 1101, 1111, 1113, 1139, 1147, 1155, 1171, 1193, 1231, 1265, 1269, 1339, 1361, 1367, 1369, 1389, 1401, 1403, 1417, 1521, 1557, 1573, 1631, 1643, 1663, 1737, 1793, 1837. bkz. Amerika kamuoyu; Avrupa kamuoyu; dünya kamuoyu; Müslüman kamuoyu; Trabzon kamuoyu; ulus kamuoyu; yabancı kamuoyu.

kan. [N] 186, 1194, 1254, 1732; (asil kan) 1196; - dökülmesi 388. bkz.

sefk-i dima'. [S] 187, 1195, 1255, 1733; (asil kan) 1197; - dökülmesi 339.

Kandıra. Kocaeli'nin ilçelerinden. [N] 680, 1494. [S] 680, 1494. [S] 681, 1495. bkz. İzmit-Kandıra hattı.

Kangal. Sivas'ın ilçelerinden. [N] 164, [S] 165.

Kângrı. bkz. Çankırı.

kanıtlar, tarihsel. [S] 1839. (N'ta: delail-i tarihiye).

kansız bir ulus. bkz. cansız bir yurt, kansız bir ulus. (N'ta: cansız bir vatan, kansız bir millet).

Kansu, Mazhar Müfit. bkz. Mazhar Bey (Kansu).

kanun, -lar. yasa. [N] 186, 194, 210, 264, 286, 418, 438, 440, 456, 506, 566, 588, 590, 638, 708, 710, 754, 758, 802, 810, 818, 820, 828, 846, 872, 874, 876, 878, 880, 910, 952, 956, 958, 996, 1078, 1090, 1096, 1116, 1132, 1154, 1160, 1162, 1168, 1184, 1194; - devri 1540; - haricinde. bkz. gayri kanuni; - kuvveti 1150; - layihası, -ları 920, 1070, 1082, 1172 (hepsi Ankara'da). bkz. layiha-i kanuniye; teklif-i kanuni; **-a** isyan 336; - mugayir, -muhalif. bkz. gayri kanuni; kanunsuz. **Kanun-i Ceza** 276, 1516; **kanuni,-iye** 264, 268, 340, 370, 552, 562, 918, 1518; - (bir) idare 308, 310. **Kanun-i Esasi.** Anayasa. [N] 90, 126, 240, 262, 264, 268, 276, 566, 568, 754, 762, 1078, 1090, 1260, 1262, 1292, 1372, 1380, 1388, 1398, 1428, 1446, 1502, 1516, 1520, 1554, 1754; - - Encümeni 1082; - - tadilatı 1086, 1636. bkz. kavanin-i esasiye; Teşkilât-ı Esasiye. Kanun-i Esasi (Amerika) 1090; - - (Fransız) 566. **Kanun-i Medeni.** Yurttaşlar Yasası. Medeni Kanun. [N] 1194; - tedbirler 1190; kanun-ı tekâmül 1078; **kanunların** hakimiyeti 1108; **kanunsuz.** bkz. gayri kanuni; kanuna mugayir; kanun haricinde; **kanunsuzluklar** 1153; **kanunşinas,** kanunşinasan 570, 636. bkz. ahkâm-ı kanuniye; Askerî Ceza Kanunu; Başkumandanlık Kanunu; Cemiyetler Kanunu; Ceza Kanunu; cumhuriyet kanunları; 429, 430, 431 sayılı kanunlar; gayr-i kanuni; hilaf-ı kanun; Hiyanet-i Vataniye Kanunu; İcra Vekillerinin İntihabına Dair Kanun; İntihab-ı Mebusan Kanunu; İntihab-ı Mebusan layiha-i kanuniyesi; Kanun-ı Ceza; Kanun-ı Esasi, kavanin; koridor kanunları; Men'i Şekavet Kanunu; müdafaa-i memleket kanunu; pençe-i kanun; Takrir-i Sükûn Kanunu; teklif-i kanuni; Teşkilât-ı Esasiye Kanunu; Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunları; T.B.M.M. Şekil ve Mahiyetine Dair Mevadd-ı Kanuniye. [S] bkz. yasa; - kitabı 1185 d. (Mecelle), **Kanun-i Esasi** 1517 d.

kapatılma. sed. [S] 537 (Osmanlı meclisi; 1193 (türbeler).

kapitülasyon, -lar. Osmanlı Devletinin 15. yüzyıldan başlayarak, önce Fransa'ya olmak üzere, yabancı devletlere verdiği ticaret, hukuk vb. ayrıcalıkları. Türkiye, bunları Birinci Dünya Savaşın'nda kaldırmış, Sevres Antlaşmasında yenilenmiş, Lozan Ant-

laşması ile kesinlikle ortadan silinmiştir. [N] 128, 772, 1010, 1022, 1586; - **ların** lâğvı 832, 1022. bkz. adlî kapitülasyonlar; iktisadi kapitülasyonlar. **kapitüler** kayıt 1010, - usul 1020. [S] 129, 773, 869, 935, 1011, 1021, 1023, 1587; - ların kaldırılması 833, 1022; kapitüler haklar 1001 d, -usul 1021 d.

Kaplan, Rasih. bkz. Rasih Efendi (Kaplan).

Kara Aslan Çetesi. Yahya Kaptan olayında adı geçen çetelerden. [N] 422, 1686. [S] 423, 1687. bkz. Yahya Kaptan.

kara, deniz ve hava denetleme komisyonları. askerî, bahrî ve havai kontrol k. Sèvres Antlaşması'na göre, Türkiye'de her türlü denetimi yapacak İtilaf Devletleri komisyonları. [S] 1015.

Kara Hasan. Anzavur'un mektup yazdığı kişi. [N] 1648. [S] 1649. bkz. Anzavur...

Kara İbrahim. Anzavur'un mektubunda adı geçer. [N] 1650. [S] 1651. bkz. Anzavur.

Kara Kurum. bkz. Karakurum.

kara kuvveti. bkz. Fransız, İngiliz, İtalyan, yabancı, Yunan kara kuvveti...

Kara Nazım. Erbaa dolaylarındaki ayaklanmanın elebaşlarından. [N] 602, 840. [S] 603, 841.

Kara Vasıf Bey (1871-1931). Emekli Kurmay Albay. Sivas Kongresi'nde delege. İstanbul'da Anadolu'nun temsilcilerinden. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. dönem Sivas üyesi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası genel yazmanıydı. Ailesinin aldığı soyadı: Karakol. [N] 38, 98, 100, 132, 136, 138, 140, 148, 150, 250, 358, 360, 362, 366, 392, 412, 422, 432, 434, 498, 528, 542, 546, 842, 844, 846, 878, 880, 882, 886, 1072, 1158, 1178, 1374, 1380, 1440, 1464, 1546,1634, 1640, 1644, 1646, 1680, 1688, 1744, 1750, 1786, 1788 ve d, 1902, 1914. [S] 49, 99, 101, 133, 137, 139, 141, 149, 151, 251, 359, 361, 363, 367, 393, 413, 423, 433, 435, 499, 529, 543, 547, 843, 845, 847, 879, 881, 883, 887, 1159, 1179, 1375, 1381, 1441, 1465, 1547, 1635, 1641, 1645, 1647, 1681, 1745, 1751, 1785, 1787, 1789, 1903, 1915. bkz. Karakol Cemiyeti.

kara yas bayrakları. siyah matem bayrakları. [S] 1899.

Karaağaç. Edirne'nin demiryolu istasyonu kesimi. Özellikle sınır konusu. [N] 658, 1000, 1026, 1028, 1030, 1036, 1038, 1040, 1794, 1866, 1894, 1908. [S] 659, 1001, 1027, 1029, 1031, 1037, 1039, 1041, 1795, 1867, 1895, 1909. bkz. Edirne-Karaağaç istasyonu.

Karabaş Mahallesi. İstanbul'da, Karagümrük semtinde, Yahya Kaptan'ın eşinin oturduğu mahalle. [N] 440. [S] 441. bkz. Yahya Kaptan; Şevket Hanım.

Karabekir, Kâzım. bkz. Kâzım Karabekir Paşa.

Karabiga. Çanakkale'nin Biga ilçesinde bucak. [N] 372, 1004. [S] 373, 1005.

Karacabey. Bursa'nın ilçelerinden. [N] 346, 386, 392, 394, 404, 594, 618, 1616, 1653, 1662; - hadisatı, hadiseleri 386, 404. [S]

347, 393, 395, 619, 1617, 1653, 1663; - olayları 387, 405.

Karacahisar. Eskişehir'in güney batısında, İsmet Paşa'nın Temmuz 1921'de karargâhının bulunduğu yer. [N] 812. [S] 813.

Karacaşehir. Kuva-yi Seyyare bölgesinde bir yerin adı. [N] 686. [S] 687.

Karadeniz. [N] 4, 8, 32, 44, 472, 838, 986, 1002, 1136, 1254, 1258, 1736, 1852 d, 1914; - havzası 836; - Ordusu Başkumandanı. bkz. İtilaf Devletlerinin Karadeniz Ordusu Başkumadanı; - sahilleri (Pontus Kırallığı) 1254, 1284, 1288. bkz. Pontus Kırallığı. [S] 5, 9, 33, 45, 473, 839, 987, 1003, 1137, 1255, 1259, 1285, 1289, 1737, 1853; - bölgesi. 837; - kıyısı 1254, 1289; - Ordusu Başkomutanı. bkz. İtilaf Devletleri Karadeniz Ordusu Başkomutanı.

Karadere ormanları. Sakarya'nın Hendek ilçesinde bucak. [N] 1156. [S] 1157.

Karagümrük. İstanbul'da semt. [N] 440. [S] 441. bkz. Şevket Hanım.

Karahisar. bkz. Afyonkarahisar.

Karahisar-Dumlupınar Meydan Muharebesi (1922). [N] 972, 988. bkz. Dumlupınar; - Mebusu. bkz. Ali Bey (Çetinkaya); - Meydan Muharebesi 988; - Müdafaa-i Hukuk heyet-i idaresi 1510. [S] Karahisar-Dumlupınar Meydan Savaşı (1922) 973, 989; - Müdafaa-i Hukuk yönetim kurulu 1511.

Karahisarısahip. Afyon'un eski adı. bkz. Afyonkarahisar.

Karakeçili. Kuva-yi Seyyare birliklerininden birinin adı. Bir aşiret adı. [N] 686. [S] 687.

Karakol Cemiyeti. Önce Ermeni komitecilerin, sonra İstanbul işgal kuvvetlerine karşı kurulmuş, Anadolu'ya yardımcı nitelikte gizli dernek. [N] 322, 544, 564, 1570, 1572; - - Nizamnamesi 554; - - Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi 98; - **-nin** Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi 98, 544. [S] 99, 323, ve d, 545, 565, 1571, 1573; - - tüzüğü 545; - - nin Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi 99; bkz. Kara Vasıf Bey.

karakter. seciye. [S] 397 (İngiliz).

Karakurum. Mogolistan'da, Cengiz Han'ın merkezi, tarihsel kent. [N] 1852. [S] 1853.

Karamağara. Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde köy. [N] 602. [S] 603.

Karaman. Konya'nın ilçelerinden. 1989'da il. [N] 400, 594, 662, 1418. [S] 401, 595, 663, 1419.

Karapınar. Konya'nın ilçelerinden. bkz. Sultaniye.

karar. (Mustafa Kemal'in kararı). bkz. Benim kararım.

karar, -lar. mukarrerat. [N] 18, 20, 28, 60, 76, 82, 88, 90, 94, 198, 202, 210, 268, 270, 276, 278, 294, 314, 338, 356, 362, 366, 412, 460, 562, 676, 800, 840, 1232, 1263, 1269, 1374, 1618, 1854 (Türkiye'nin idamına); **karar-ı** kat'i 262; - ı millî 232. bkz. cumhuriyet kararı; millet kararı; mukarrerat; ordunun kararı; Türkiye'nin idam kararı. [S] 19, 21, 29, 61, 83, 89, 91, 95, 199,

201, 203, 209, 211, 269, 271, 279, 295, 315, 321, 339, 357, 363, 367, 413, 461, 563, 677, 801, 1027, 1085, 1233, 1375, 1619, 1854 (Türkiye'nin idamı); - tutanakları 367; kararlılık 1493 (ulusal). bkz. cumhuriyet kararı; Erzurum Kongresi kararları; kesin karar; Sivas Kongresi kararları; ulus kararı; ulusal karar.

karargâh. [N] 594, 614, - süvarisi 712. bkz. Alman Karargâh-ı Umumisi; Başkumandanlık Karargâhı; cephe karargâhı; Garp Cephesi karargâhı. [S] 595, 615, - süvarisi 713. bkz. Alman Genel Karargâhı; Batı Cephesi Karargâhı; cephe karargâhı; Güney Cephesi karargâhı; Üçüncü Ordu Karargâhı.

Kararname. bkz. Muharrem Kararnamesi.

Karasu. Sakarya'nın ilçelerinden. [N] 1610. [S] 1611.

Karataş Burnu. Adana'nın ilçelerinden Karataş... [N] 1002. [S] 1003.

Karay, Refik Halit. bkz. Refik Halit Bey (Karay).

karayolları. [S] 153, 1005.

Karesi. Balıkesir yöresinin eski adı. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 364, 1078, 1142, 1424, 1574, 1576; - Heyet-i Merkeziyesi 1574; - Mebusu 1150. bkz. Vehbi Bey (Bolak). bkz. Balıkesir. [S] 365, 1425, 1575, 1577. bkz. Balıkesir.

kargaşa. hengâme. [N] 481, 629, 1267, 1759, 1881; **-lık** 1339, 1713.

Kargı, Yahya Galip. bkz. Yahya Galip Bey (Kargı).

karışıklık. [S] 241, 555, 1345, 1367, 1405, 1445, 1553, 1609, 1723, 1783; - çıkarmak 605. (N'ta: hercümerc; iğtişaş, şûriş; tezebzüb...)

karışma. müdahale. [S] 1400 (yabancı), 1415 (İngiliz).

karıştırıcılık. mefsedet. [S] 969.

Karma Komisyonu. [S] 471, 1715, (İtilaf Devletlerinin); 921 (T.B.M.M.'nde, Saltanat'ın kaldırılması, Hilafet'in Saltanat'tan ayrılmasını görüşecek üç encümen: Adliye, Hukuk-ı Esasiye (Anayasa), Şer'iye (din işleri) komisyonları. (ilki N'ta: Muhtelit Komisyon, ikincisi: Müşterek Encümen adı ile geçer).

Kars. il. [N] 368, 654, 1066; - Muahedesi 13 Ekim 1921'de imzalanan bu antlaşma ile Moskova Antlaşması'nın Kafkas devletleriyle ilgili yönleri yeniden saptanmıştır. Antlaşma'yı imza eden devletler: Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan. 654. [S] 369, 655, 1067; - **Antlaşması** 655. bkz. Moskova Muahedesi (- Antlaşması).

karşı akımlar. muhalif cereyanlar. [S] 49; - örgüt 323; - **saldırı** 585, 667, 775, 827; - gelme 337 (yasaya).

karşıcıl,- karşıcılık. muhalif, muhalefet. [S] 361, 383, 385, 389, 413, 437, 537, 543, 575, 653, 815, 843, 847, 849, 855, 875, 873, 885, 887, 897, 911, 913, 919, 961, 963, 969, 971, 1057, 1063, 1101, 1113, 1119, 1151, 1153, 1161, 1163, 1165, 1167, 1179, 1185, 1361, 1367, 1447, 1479,

1499, 1545, 1597, 1619, 1625, 1631, 1635, 1643, 1645, 1661, 1663, 1665, 1667, 1669, 1673, 1679, 1759, 1797, 1807, 1821, 1837; - akım 1235, gazeteler 297, 519; - görüşler 1663; - grup 885, 967; - grup başkanları 893; - partiler 533, 1113, 1599, - yayınlar. 1111. (N'ta ayrıca: aleyhte (574).

Kartal. İstanbul'un ilçelerinden. [N] 416, 422, 424, 426, 438, 1682, 1684, 1686, 1696; - Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliye Reisi 416, 1682, - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi 424, 1682, 1684, 1688 (özdeş kişidir). [S] 419, 423, 425, 427, 439, 1682, 1685, 1687, 1697; - Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliye Başkanı 417, 1683; - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı 425, 1683, 1685, 1687, 1689; (Özdeş kişidir). bkz. Ahmet Necati Bey.

karye. köy, mahalle. bkz. köy; kurâ.

Kasaba. Manisa ilçelerinden Turgutlu'nun eski adı. [N] 1216. [S] 1217.

kasabalar. [N] 1606, 1654, 1656. [S] 1607, 1655, 1657.

Kasap Osman. bkz. Osman Bey, Kasap Osman.

Kasidecizade Ziya Molla. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektuplardan beşincisinde adı geçer. [N] 394, 396. [S] 395, 397.

Kastamonu il. [N] 26, 38, 188, 206, 212, 218, 220, 224, 226, 264, 310, 746, 824, 1202,1214, 1230, 1336, 1352, 1392, 1406, 1416, 1420, 1422, 1424, 1442, 1496, 1512, 1524, 1594; 1618. - halkı 224, 1420; - Havalisi Vali ve Kumandanı 996, 1496. bkz. Osman Bey (Göksel); - Mebusu 890, 1130. bkz. Halit Bey (Akmansü); - Mevki Kumandanı. bkz. Osman Bey (Göksel); - Müdafaa-i Hukuk Heyeti 1594; - Piyade Tabur Kumandanı 222. bkz. Şerif Bey; - Polis Müdürü 222. bkz. Halil Bey; - Posta ve Telgraf Başmüdiriyeti 678; - Telgraf Başmüdürlüğü 1512; -Valisi 38, 156, 218, 238, 264, 1442, 1618. bkz. Ali Rıza Bey; İbrahim Bey; - - vekili 308, 310; - ve Havalisi Kumandanı 220, 224. bkz. Osman Bey (Göksel); - vilayeti 1336. [S] 27, 39, 189, 207, 213, 219, 221, 225, 227, 264, 311, 747, 825, 1203, 1215, 1231, 1337, 1339, 1353, 1393, 1407, 1417, 1421, 1423, 1425, 1443, 1513, 1525, 1595, 1619; - Bölgesi Vali ve Komutanı 997, 1497. bkz. Osman Bey (Göksel); - halkı 225, 1421; - Mevki Komutanı 221. (Osman Bey); - Milletvekili. bkz. Halit Bey (Akmansü); - Müdafaa-i Hukuk Kurulu 1595; - Piyade Tabur Komutanı 223. bkz. Şerif Bey; - Polis Müdürü 223. bkz. Halil Bey; - Posta ve Telgraf Başmüdürlüğü 679, 1513; - Valisi 39, 157, 219, 239, 265, (vali vekili) 309, 311, 1619; - ve çevresi komutanı 221, 225. bkz. Osman Bey (Göksel).

Kâşgar. Çin'de, Doğu Türkistan'da tarihsel kent. [N] 1850. [S] 1851.

kat. makam. [S] bkz. Halifelik katı; Halifelik ve Saltanat katı; padi-

şahlık ve Halifelik katı; padişahlık katı; saltanat katı; Tanrı katı...

Kategigos. Ermeni ve Nasturi patriklerinin sanı. Catholicos'un Ermenicesi. Ulus temsilcisi. [N] 1728. [S] 1729.

Katehakis. Giritli. bkz. Giritli Katehakis.

Katelopolos. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

kat'ı alâka. (İstanbul ile) [N] 356, - irtibat 192; - muhaberat 188, 200, 210, 224, 262, 1382; - münasebet 252, 1372, 1382; - rabıta 254. bkz. İstanbul hükümeti ile kat'ı muhaberat; İstanbul ile (İstanbul'la) kat'ı alâka; - - kat'ı muhaberat; - - kat'ı münasebet; - - kat'ı rabıta; muhaberat-ı resmiyenin kat'ı; telgraf muhaberatının kat'ı. (kat': kesme).

katılma. [S] 1879 (Yunanistan'a), 1913 (anayurda). (N'ta: ilhak, iltihak).

katma. ilhak. [S] 5, 1291, 1357; -yı önleme. bkz. Redd-i İlhak.

kâtib-i mes'ul. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın sorumlu yazmanı. [N] 1186.

kâtib-i umumi. genel yazman. (Cumhuriyet Halk Fırkası). [N] 298.

katil ve imha siyaseti. öldürme ve yok etme yolu. [N] 510, 652. **katliâm.** kırım. 360, 400, 406, 508, 510, 516, 554, 652, 766, 1258, 1288, 1592, 1598, 1656. bkz. Ermeni kıtali; imha; İslam ahaliye zulüm ve katil; kütle halinde katil; Maraş katliâmı.

Katma istasyonu. Halep'te demiryolu istasyonu. [N] 1734. [S] 1735.

kavaid'i harbiye. savaş kuralları. [N] 1016. bkz. harp.

Kavak. Samsun'un ilçelerinden. [N] 68, 80. [S] 69, 81.

Kavaklı Fevzi Paşa. bkz. Fevzi Paşa (Çakmak). (Buradaki Kavak'ın yukarıdaki ile ilgisi yoktur. İstanbul Boğazı'ndaki Kavak'lardan biri söz konusudur).

Kavala. Kuzey Yunanistan'da kent. [N] 1808, 1810. [S] 1809, 1811.

kavanin. yasalar. [N] 616, 718, 724, 754, 956, 1018, 1076; - ve nizamat 754; **kavanin-i** askeriye 875, bkz. Askerî Ceza Kanunu; - - esasiye 310, 312, 566. bkz. Anayasa; Kanun-i Esasi; Teşkilât-ı Esasiye; **kavaninin** vaz'ı 952. bkz. kanunlar.

kavim. [N] 1195, 1843. (bu sayfalarda, "topluluk" olarak karşılanmıştır).

kavram. mefhum. [S] 475, 803.

Kaya, Şükrü. bkz. Şükrü Kaya.

Kayalardan Tahir. Adapazarı baskınını düzenleyenlerden. [N] 1910. [S] 1911.

kaymakam. bkz. Adapazarı, Gebze, Kâhta, Kalecik, Nevşehir, Pütürge (kaymakamı); kazalar.

kayıplar (savaş). zayiat. [S] 669.

kaynaklar. menabi. [S] 625, 819, 879.

kayra. lûtuf. bkz. Tanrının kayrası; Tanrının lûtfu.

kayser. Eski İran, Roma ve Bizans hükümdarlarının sanları. [N] 778, 1844. [S] 779, 1845.

Kayseri. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 26, 394, 396, 398, 402, 440, 444, 1006, 1214, 1316, 1336, 1352, 1406, 1418, 1424, 1524, 1672; -Mutasarrıfı

382. bkz. Ali Ulvi Bey; - mutasarrıflığı 1204; - - Sivas-Turhal hatları 152. [S] 27, 395, 399, 403, 441, 445, 1007, 1205, 1215, 1231, 1317, 1337, 1341, 1353, 1407, 1419, 1425, 1525, 1673 - bağımsız mutasarrıflığı 1205;- mutasarrıfı 383; - mutasarrıflığı 1231; - Sivas-Turhal yolu 153.

kaza, -lar. ilçe. [N] 28, 216, 420, 422, 564, 662, 688, 1358, 1524, 1882, 1894. bkz. Adapazarı; Akdağmadeni; Akhisar; Akseki; Akşehir, Akyazı; Alaca; Alaşehir; Altıntaş; Antakya; Ardahan; Ardase; Arga; Arpaçay; Ayvalık; Aziziye; Babaeski; Bafra; Bahçe; Banaz; Bandırma; Bayburt; Bergama; Beşiktaş; Beykoz; Beyoğlu; Beypazarı; Beyşehir; Biga; Birecik; Boğazlıyan; Bolvadin; Bor; Bozkır; Bozüyük; Cizre; Çamlıbel; Çankaya; Çankırı; Çardak; Çarşamba; Çatalca; Çine; Çivril; Çorlu; Çumra; Dinar; Düzce; Elbistan; Elmalı; Erbaa; Ereğli (Karadeniz); Ereğli (Konya); Ergani; Fatih; Gebze; Gediz; Gelibolu; Gerede; Geyve; Gönen; Hacıbektaş; Haçin; Hafik; Harput; Hasankale; Havza; Haymana; Hendek; Hereke; Hısnımansur; Ilgın; İmralı; İmroz; İnebolu; İnegöl; İslahiye; İznik; Kadıköy; Kadınhan; Kâhta; Kalecik; Kandıra; Kangal; Karacabey; Karaman; Karasu; Kartal; Kasaba; Kavak; Kemah; Keskin; Keşan; Kirmasti; Koçhisar; Kozan; Kula; Kuşadası; Lapseki; Lefke, Lüleburgaz; Maçka (Trabzon); Mamahatun; Manavgat; Manyas; Maydos; Mecitözü; Merdenek; Merzifon; Midye; Mudanya; Nallıhan; Nazilli; Nevşehir; Nif; Niksar; Nusaybin; Of; Oltu; Ordu; Osmaniye; Ödemiş; Polatlı; Pozantı; Pütürge; Refahiye; Rize; Salihli; Sapanca; Sarıkamış; Savaştepe; Seydişehir; Silifke; Simav; Siverek; Sivrihisar; Soma;Susığırlık; Şuhut; Tarsus; Taşköprü; Tenedos; Ulukışla; Uşak; Uzunköprü; Ünye; Vezirköprü; Viranşehir; Yenihan (Yıldızeli); Yenişehir; Zile.

Kazazzade Hüseyin. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetinden. [N] 1206. [S] 1207.

Kâzım; Çerkez. bkz. Çerkez Kâzım.

Kâzım, maslup (asılmış). Adapazarı'nda karışıklık çıkaran Hikmet'in kardeşi. Kâzım, 1913'te Mahmut Şevket Paşa'ya suikasttan dolayı asılmıştır. [N] 346, 1616. [S] 347, 1617.

Kâzım Bey. Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa ile telgraf başında bulunanlardan (19.9.1919). [N] 1474. [S] 1475.

Kâzım Bey (Mehmet, Dirik, 1881-1941). Binbaşı. Tümgeneral. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. Üçüncü Ordu Müfettişliği kurmay başkanı. Cumhuriyetten sonra İzmir valisi; Trakya Genel Müfettişi. [N] 44, 60, 70, 78, 84, 136, 218, 634, 638, 640, 644, 1252, [S] 45, 61, 71, 79, 85, 137, 219, 635, 639, 641, 645, 1253.

Kâzım Bey, Paşa (Özalp, 1882-1968). Albay. Orgeneral. Altmış Birinci Fırka (Tümen) komutanı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra,I-IX. dönemler Karesi, Van üyesi. Millî Müdafaa (savunma) Vekili,

T.B.M.M. başkanı. [N] 298, 320, 322, 346, 372, 380, 578, 606, 614, 698, 700, 702, 718, 722, 894, 896, 908, 1024, 1032, 1052, 1068, 1114, 1128, 1140, 1152, 1180, 1558, 1572, 1574, 1576, 1626, 1648, 1772, 1778, 1902. [S] 299, 321, 323, 365, 373, 379, 381, 578, 607, 615, 699, 701, 703, 717, 719, 723, 887, 895, 897, 909, 1025, 1033, 1053, 1069, 1115, 1129, 1141, 1153, 1181, 1559, 1573, 1575, 1577, 1627, 1773, 1779, 1903.

Kâzım Bey (Yurdalan, ? - 1963). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi yönetim kurulunda. Emekli Binbaşı. [N] 84, 86, 1248, [S] 85, 87, 1249.

Kâzım Karabekir Paşa (1882-1948). Tuğgeneral. Orgeneral. Kurtuluş Savaşı başlarında On beşinci Kolordu komutanı olarak Erzurum'da. Doğu Cephesi komutanı olarak Ermenileri yenmiştir. Cumhuriyetten sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası başkanı. T.B.M.M. I-II, V (ara seçimde: 31.12.1938)-VIII. dönemler Edirne, İstanbul üyesi. T.B.M.M. başkanı. Anıları ile birlikte çeşitli kitapların yazarı. [N] 12, 38, 60, 72, 78, 106, 158, 198, 200, 202, 204, 206, 212, 214, 216, 252, 254, 266, 292, 294, 296, 298, 300, 364, 366, 446, 448, 516, 518, 520, 636, 638, 640, 642, 644, 650, 652, 654, 798, 800, 802, 856, 908, 914, 1058, 1066, 1108,1134, 1136, 1138, 1140, 1144, 1146, 1148, 1150, 1170, 1188, 1212 d, 1226, 1246, 1298, 1328, 1346 ve d, 1368, d, 1370, 1376, 1382, ve d, 1386, 1406, 1410, ve d, 1414, 1416, ve d, 1472, 1480, 1534, 1574, 1592, 1594, ve d, 1626, 1636, 1648, 1776, 1816, 1848, 1820, 1822, 1826. bkz. Şark Ordusu Kumandanı; - - **-nın** fırkası 1188. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası. [S] 13, 39, 61, 73, 79, 159, 199, 201, 203, 205, 207, 213, 215, 217, 253, 255, 267, 293, 295, 297, 299, 301, 365, 367, 447, 449, 451, 517, 519, 521, 637, 639, 641, 643, 651, 653, 655, 799, 801, 803, 857, 909, 915, 1059, 1067, 1109, 1135, 1137, 1139, 1141, 1145, 1147, 1149, 1151, 1171, 1189, 1213, 1227, 1247, 1299, 1329, 1347, 1369, 1371, 1377, 1383, 1387, 1407, 1411, 1415, 1417, 1473, 1481, 1535, 1575, 1593, 1595, 1627, 1647, 1649, 1777, 1817, 1819, 1821, 1823, 1827. - - **-nın partisi** 1189. bkz. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.

Kâzım Nami Bey (Duru, 1876-1967). Yüzbaşı T.B.M.M. V-VI. dönemler Manisa üyesi. Eğitimci yazar. [N] 980. [S] 981.

Kâzım Paşa (İnanç, 1881-1938). Diyarbekirli Kâzım Paşa. Korgeneral. Erkânı-harbiye (Genel Kurmay, İstanbul) ikinci başkanı. Cumhuriyetten sonra kolordu komutanı. Ordu müfettişi. Samsun valisi. T.B.M.M. IV-V. dönemler İzmir üyesi. [N] 80, 82, 1818. [S] 81, 83, 1819.

Kâzım Paşa, (Karabekir). bkz. Kâzım Karabekir Paşa.

Keçeciler. İstanbul'da Karagümrükte semt. [N] 440. [S] 41. bkz. Şev-

ket Hanım.

Keçiören. Ankara'da semt, bucak, ilçe. [N] 910. [S] 911.

kefalet. [N] 146 (Amerika). [S] kefillik 147.

Kefrevizade Şeyh Abdülbaki Efendi. bkz. Küfrevizade...

kelâm-ı mülûkâne. padişahın bildirdikleri. [N] 244.

Keldani. [N] bkz. Asuri-Keldani menafii. [S] Keldanlı... bkz. Asuri-Geldanlı çıkarları.

kelime-i vahdet. Lâilâhe ill-Allah. Tanrının birliği. [N] 1842. [S] 1843 d.

Keller-Diyarbekir Şimendiferi. Fevzipaşa- Diyarbakır demiryolu. [N] 152. [S] 153.

Kema tekûnu yuvellâ aleyküm. Peygamber'in hadisi: Siz nasıl olursanız, iş başında bulunanlar da öyledir. [N] 1396. [S] 1397.

Kemah. Erzincan'ın ilçelerinden.[N] 164, 1312, 1318, 1358. [S] 165, 1313, 1319, 1359.

Kemal. Belge 61'de adı geçer. Kimliği saptanamadı. [N] 1308. [S] 1309.

Kemal. Belge 171'de adı geçer. Kimliği saptanamadı. [N] 1618. [S] 1619.

Kemal. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ikincisinde adı geçer. Kimliği saptanamadı. [N] 402 [S] 403.

Kemal, merhum. (Mehmet, 1884-1919). Boğazlıyan kaymakamı iken, Ermeni göçünden suçlanarak İstanbul hükümetince idam edilen Kemal olmalıdır. [N] 1666. [S] 1667.

Kemal Bey. Binbaşı. Halâskâr Zabitan grubundan. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563. (A. Önelçin'e göre, aşağıdaki Kemal Paşa'dır).

Kemal Bey, (Doğan, 1879-1951). Topçu Binbaşı. Korgeneral. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. Tümen, Kolordu komutanı. T.B.M.M. VI-VIII. dönemler Ağrı, Kırklareli üyesi. [N] 336, 372. [S] 337, 373.

Kemal Bey. Kaymakam (yarbay). bkz. Kemalettin Sami Paşa.

Kemal Bey, Yüzbaşı. Zonguldak'ta. [N] 678. [S] 679.

Kemal Paşa (Sarıay). İstanbul hükümetinin Jandarma (ve: Genel) Komutanı. [N] 384, 434. [S] 385, 435. (A. Önelçin'e göre, yukarıdaki Binbaşı Kemal'dir. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563).

Kemalettin Sami Paşa (1884-1934). Yarbay. Korgeneral. Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı. T.B.M.M. II. dönem Sinop üyesi. Berlin Büyükelçisi. Ailesinin aldığı soyadı: Gökçen. [N] 266, 494, 496, 988, 990, 1068, 1074, 1746. [S] 267, 495, 497, 989, 991, 1069, 1075, 1747.

Kemalpaşa. bkz. Nif.

Kemer iskelesi. İzmir bölgesinde. [N] 1000. [S] 1001.

Kenan Bey. (Dalbaşar, 1884-1935). Yarbay. Korgeneral. Kurtuluş Savaşı komutanlarından. [N] 1308, 1626, 1742, 1772. [S] 1309, 1627, 1743, 1773.

kent. şehir. [S] 607, 621, 1159; **-lerin** yönetimi 869.

Kerbelâ. Orta Irak'ta bölge ve kent. Halife Ali'nin oğlu Hüseyin'in burada Emevilerce şehit edilmesi nedeniyle, kutsal yer. [N] 908. [S] 909

Kerim Paşa. bkz. Abdülkerim Paşa.

Kerkük. Kuzeydoğu Irak'ta Türklerin yaşadığı bölge, kent. [N] 1734 d. [S] 1735.

kerrem Allahü veçhe. Halife Ali için söylenir: Tanrı yüzünü güldürsün. [N] 1846. [S] 1847.

Kesebir, Şakir. bkz. Şakir Bey (Kesebir).

kesim. bkz. halk kesimi.

kesin barış. sulh-i kat'î. [S] 1769; - karar 43, 1233, 1267; - utku 799.

Keskin. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 568; - teşkilâtı 398. [S] 569; - örgütü 399.

Keşan. Edirne'nin ilçelerinden. [N] 658, 1796, 1878. [S] 659, 1797, 1879.

Keşfi Bey İstanbul'da Dahiliye Nezareti (İçişleri Bakanlığı) Müsteşarı. [N] 352, 382, 512, 514, 1770, 1772. [S] 353, 383, 513, 515, 1771, 1773.

Keven Aşireti. Malatya yöresinde. [N] 180. [S] 181.

Keyare mevzii. Irak'ta. [N] 892. [S] 893 (dayangası).

keyfî irade. [N] 1164. (S'de: kişisel istenç).

Kezrak, Salih Hulûsi. bkz. Salih Paşa.

kıdem. öncelik. [N] 592.

kılavuzluk. Lozan'da. [N] 1022. [S] 1023.

Kılıç, Muzaffer. bkz. Muzaffer Bey (Kılıç).

Kılıç Ali Bey (Kılıç, 1899-1971). Maraş ve Antep yöresi Kuvayi Milliye komutanı. T.B.M.M. I-V. dönemler Antep (Gaziantep) üyesi. Asıl adı; Asaf. [N] 372, 600, 608, 698, 718, 720, 724, 726. [S] 273, 601, 609, 699, 719, 725, 727.

kılık. kıyafet. Fatih'in kılığı. [S] 929. bkz. Abdülmecit.

Kıpçak, Vehbi. bkz. Vehbi Bey (Kıpçak).

Kırcaali. Bulgaristan'da, Rodop dağları kuzeyinde Türk kenti. [N] 1878, 1882, 1914. [S] 1879, 1883, 1915.

kırdırmak (Müslümanları, ulusu). kıtal. [S] 1323, 1373.

kırım. katliâm. [S] 361, 407, 511, 517, 555. bkz. Ermeni kırımı; Maraş kırımı.

Kırım Muharebesi. Ruslara karşı Türkiye-İngiltere-Fransa-Sardunya'nın açtığı savaş (1853-1855). [N] 142. [S] 143.

Kırk Birinci Fırka. Konya'da, On İkinci Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 778, 780. [S] -- **Tümen** [S] 13, 779, 781.

Kırk Birinci içtima (T.B.M.M.). Bursa'nın düşmesi nedeniyle yapılan toplantı. [N] 620. [S] **--toplantı** 621.

Kırk Birinci Tümen. bkz. Kırk Birinci Fırka (maddesinde).

Kırk Dokuzuncu Fırka. Kırklareli bölgesinde. Birinci Kolordu'ya bağlı. [N] 658, 1878. [S] -- -- Tümen 659, 1879.

Kırk Üçüncü Alay bkz. Dicle Grupu.

Kırkkilise. Kırklareli'nin eski adı. [N] 658, 868, 1000, 1200, 1876, 1878. bkz. Kırklareli.

Kırklareli. Kurtuluş Savaşı sırasında Edirne'ye bağlı sancak. [N] 1200 d, 1876 d. [S] 659, 869, 1001, 1201, 1877, 1879. bkz. Kırkkilise.

Kırşehir. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya bağlı sancak. [N] 612, 1336; - Mebusu 568. [S] 613,

1337; -Milletvekili 569. bkz. Rıza Bey.

kısmî ittihatlar. bölgesel birleşmeler. [N] 948.

kışkırtıcı gazeteler. [S] 1581 (muharrik). **kışkırtmalar.** tertip; teşvikat, tahrikât. [S] 159, 309, 1187, 1189, 1389, 1393, 1399, 1449, 1519, 1611, 1615, 1617, 1801.

kıtaat. birlikler. [N] 604, 614, 654, 658, 664, 666, 668, 686, 690, 864, 986, 1630. (yabancı) 562, 594, 904, 1004. bkz. depo kıtaatı; Dokuzuncu Ordu kıtaatı; düşman kıtaatı; Fransız kıtaatı, İngiliz kıtaatı; İtalyan kıtaatı; İtilaf kıtaatı; maiyet-i seniye kıtaatı; Nizamiye kıtaatı; Osmanlı kıtaatı; Yıldırım kıtaatı; Yunan kıtaatı. **kıtaat-ı** askeriye 12, 576, 596, 724. (yabancı) 2,608; - mahsusa. özel birlikler 772, 1012, 1014: - muntazama 718; - nizamiye. ordu birlikleri 688.

kıtaat-ı meşgule. işgal edilmiş bölgeler. bkz. işgal; -meşgule.

kıtal. öldürme. bkz. Ermeni kıtali; katliâm.

kıyafet. kılık. Fatih'in kıyafeti. [N] 928. bkz. Abdülmecid.

kıyam. umumi. bkz. umumi kıyam; **-ı millî** [N] 500. bkz. ulusal ayaklanma.

kıyamet günü. [S] 1261. bkz. yevmi'l-kıyam.

kıyıcı. zalim. [S] 1289, 1291, 1729, 1891; cana - düzenler 1189; **- lar** 1289; **-lık,-lar** mezalim, zulümler 1291, 1891.

kıyın. mezalim. [S] 653, 1017; - ve baskı 687.

kıyın ve haksızlık görmüş olan ulusumuz. [S] 1085. (N'ta: mağdur ve mazlum milletimiz).

Kız Öğretmen Okulu. Darülmuallimat. [S] 1801.

Kızıl Hançerciler. Mütareke döneminin dokuncalı derneklerinden. [N] 304. [S] 305.

Kızılay. Hilâl-i Ahmer. [S] 785, 1133; - ikinci başkanı. 785. bkz. Hâmit Bey (Hasancan). bkz. Hilâl-i Ahmer.

Kızıldeniz. [N] 1850 d. bkz. Bahr-i Ahmer.

Kızıldoğan, Husrev Sami. bkz. Husrev Sami Bey (Kızıldoğan).

Kızılhaç. [S] 3, 1241; - kurulları 839. bkz. Salib-i Ahmer.

Kızılırmak. Zara yöreşinden doğarak Karadeniz'e dökülen ırmak. [N] 154, 1288. [S] 155, 1289.

kızıllar. [N] 648. [S] 649.

Kilikya. Çukurova bölgesinin eski çağlardaki adı. [N] 326, 372, 766, 1255, 1290, 1722, 1724. [S] 327, 373, 767, 1255, 1291, 1723, 1725; -bölgesi 1722.

kilise,-ler. [N] 640, 838, 1200. [S] 641, 839, 1201.

Kiraz Hamdi Paşa. Askerî Nigehban Cemiyeti'nden. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 314, 356, 1488 d, 1562, 1626, 1628. [S] 227, 267, 315, 357, 1489, 1563, 1627, 1629.

Kirmasti. Mustafakemalpaşa'nın eski adı. [N] 594, 618, 1652. [S] 595, 619, 1653.

kisra. Eski İran hükümdarlarının sanı. [N] 1844. [S] 1845.

kişi egemenliği. saltanat-ı ferdiye [S] 1095.

kişisel dokunulmazlık [S] 1193; - egemenliğe dayanan hükümet biçimi 939; - egemenlik 931; - erk 1091; - haklar 1599; - istenç

1165. (kişisel: şahsî).

kitap. [S] 955 (din), 1185 (bilim); kitab-ı ekmel. en yetkin kitap. [N] 1840. bkz. Kur'an; Kitabullah 1852. bkz. Kur'an.

Klemanso. bkz. Clèmenceau.

Klematios. Rahip. Amerikalı Rum göçmenlerden. İlk Pontus ocağını kuran. [N] 836. [S] 837.

klerikal sınıflar. [N] 128. (S'de: din adamları).

Kobertin Novil. bkz. Noel.

Koca Süleyman. Anzavur'un mektubunda adı geçen bir kişi. [N] 1650. [S] 1651.

Kocaeli Grubu Kurtuluş Savaşında askeri grup. [N] 774; -kumandanlığı 742. [S] 775; - komutanlığı 743.

Kocatepe. Dumlupınar yakınlarında, Mustafa Kemal'in Büyük Taarruzu yönettiği tepe. [N] 898, 988, 994. [S] 899, 989, 995.

Koç, Mehmet Şükrü. bkz. Mehmet Şükrü Bey (Koç).

Koçhisar. Şereflikoçhisar. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 594, 662. [S] 595, 662.

Koçkiri Aşireti. Sivas ile Erzincan arasındaki bölgede ayaklanan aşiret. Erzincan'ın Refahiye ilçesi Gümüşkaya bucağının eski adı. Zara'nın eski adı da Koçkiri'dir. [N] 840. [S] 481.

Kokidis. Pontus yöneticilerinden. Osmanlı Meclisi eski üyesi. [N] 1202. [S] 1203.

kolağası. Eskiden, yüzbaşı ile binbaşı arasında bir aşama. (Mustafa Kemal). [N] 234, 598. [S] 235, 599.

Kolçak Rusyası. Bolşeviklere karşı savaşmış Kolçak'ın diktatörlüğü. [N] 1894. [S] 1895.

kolluk. bkz. gizli kolluk.

kolordu, - lar. [N] 12, 24, 26, 28, 46, 58, 68, 96, 104, 106, 114, 156, 160, 162, 166, 186, 188, 190, 192, 212, 214, 216, 232, 252, 254, 256, 258, 262, 264, 266, 284, 322, 324, 340, 350, 362, 364, 366, 372, 378, 400, 424, 428, 432, 434, 436, 438, 440, 442, 446, 448, 454, 458, 461, 462, 464, 466, 486, 498, 512, 520, 532, 534, 540, 548, 550, 552, 562, 564, 572, 576, 578, 604, 634, 658, 660, 662, 738, 744, 776, 888, 1138, 1140, 1142, 1220, 1300, 1305, 1320, 1414, 1486, 1492, 1510, 1590, 1752, 1824; - Erkânıharbiye Reisi 1550 (Mustafa Kemal); (yabancı) 812 (Yunan).bkz. Balıkesir Kolordusu; Beşinci Kolordu; Birinci Kolordu; Bolayır Kolordusu; Doğudaki Kolordu; Erzurum Kolordusu; İkinci Kolordu; On Altıncı Kolordu; On Beşinci Kolordu; On Birinci Kolordu; On Dördüncü Kolordu; On İkinci Kolordu; On Üçüncü Kolordu; Sekizinci Kolordu; Süvari Kolordusu; Şark Kolordusu; Şimal Kolordusu; ulusal ordu kolordu kumandanları; Üçüncü Kolordu; Yirmi Beşinci Kolordu; Yirmi Birinci Kolordu; Yirminci Kolordu; - kumandanı, -ları 12, 24, 26, 28, 46, 68, 96, 104, 106, 114, 156, 160, 162, 164, 188, 194, 214, 218, 226, 228, 254, 264, 284, 364, 400, 464, 498, 512, 520, 562, 604, 634, 656, 658, 662, 778, 896, 988, 990, 1058, 1142, 1824. bkz. Ali Hikmet Paşa; Cafer Tayyar Bey; Derviş Bey; Fahrettin

Bey; İzzettin Paşa; Kâzım Karabekir Paşa; Kemalettin Sami Paşa; Muhittin Bey; Sait Paşa; Salâhattin Bey; Şükrü Naili Paşa;- kumandanlığı, -lıkları 48, 96, 104, 190, 192, 564, 576, 658, 992, 1304, 1742, - vekâleti 638. [S] 13, 25, 27, 29, 41, 59, 69, 97, 105, 107, 157, 161, 165, 167, 187, 189, 191, 193, 195, 213, 215, 217, 219, 227, 229, 233, 253, 255, 257, 259, 263, 265, 267, 285, 323, 325, 341, 351, 363, 365, 367, 373, 379, 401, 425, 429, 431, 433, 435, 437, 441, 443, 447, 449, 455, 459, 461, 463, 465, 467, 487, 499, 513, 521, 533, 535, 541, 549, 551, 553, 563, 565, 573, 577, 579, 605, 635, 659, 661, 663, 739, 745, 777, 889, 1139, 1141, 1143, 1221, 1301, 1305, 1321, 1415, 1487, 1493, 1511, 1593, 1753, 1825, (Kolorduların sayıları için yukarıya bkz.); - komutanları [S] 13, 25, 27, 29, 47, 69, 97, 105, 107, 115, 157, 161, 163, 165, 187, 195, 213, 215, 219, 227, 255, 263, 265, 285, 365, 401, 465, 499, 513, 521, 563, 605, 635, 657, 659, 663, 779, 897, 989, 991, 1059, 1143, 1825. (komutanların adları yukarıda verildi); - komutan vekili 639; - komutanlıkları 49, 97, 105, 191, 193, 565, 577, 659, 993, 1305, 1743. bkz. kumandanlar (komutanlar).

komedya. güldürü. [N] 874, 876.

komiserler. İstanbul'un işgal yıllarında orada bulunan İtilaf Devletleri temsilcileri. [N] 470, 472, 474, 1012; (Türk) 1016; 1048, 1712. bkz. Fevkalâde komiserler. [S] 471, 473, 475, 1013, 1017, 1049. bkz. olağanüstü komiserler.

komisyonlar. (Türk) [N] 844, 846, 856, 908, 918, 920, 1082, 1172. bkz. İstihzarat-ı (İhzarat-ı) Sulhiye Komisyonu; Tekâlif-i Milliye Komisyonu. bkz. Encümen-ler. (yabancı) 132, 138, 470, 864, 868, 1006, 1010, 1014, 1020, 1022, 1200, 1202, 1714. bkz. Amerika Komisyonu; Askerî, Bahrî ve Havai Kontrol Komisyonları; Boğazlar Komisyonu; Hakem Komisyonu; İtilaf Devletlerinin Askerî Komisyonları; Mali Komisyon; Maliye Komisyonu; Muhtelit Komisyon; Resmî Muhacirin Komisyonu; Sulh Komisyonu; Tahkik Komisyonu; Tasfiye Komisyonu. [S] (kimi komisyonlar, N'ta: Encümen olarak geçmiştir). 847, 857, 909, 919, 921, 1083, 1173, (yabancı) 133, 139, 471, 1015, 1010, 1015, 1021, 1023, 1201, 1203, 1715. bkz. Adalet Komisyonu; Amerika Komisyonu; Anayasa Komisyonu; Arıtma Komisyonu; Barış Hazırlıkları Komisyonu; Boğazlar Komisyonu; Denetleme Komisyonları; Dinişleri Komisyonu; Göçmen Komisyonu; Kara Denetleme Komisyonu; Karma Komisyon; Maliye Komisyonu; Millî Savunma Komisyonu; Resmî Göçmenler Komisyonu; Tekâlif-i Milliye Komisyonu, Temel Haklar Komisyonu; T.B.M.M. komisyonları; T.B.M.M. Tasarı Komisyonu.

komita,-lar (silahlı) [N] 98, 208, 532, 1796. [S] 99, 209, 533, 1797. bkz. hafi komitalar; Rum komitaları; komitacılar. bkz. Rum komitacıları. (Metinlerde, aşağıdaki

"komite" ile "komita", hep ikinci biçimde yazılmıştır; burada ayırıyoruz).

komite. [N] 1796, 1898 (Batı Trakya); [S] 1797, 1899 (Batı Trakya). bkz. Batı Trakya Müslüman Komitesi.

komplo. 1924'te, komutanların, aynı zamanda milletvekili oldukları için, birliklerini bırakıp T.B.M.M'ne gelmelerinden doğan bunalıma, M. Kemal'in verdiği ad. [N] 1134, 1136, 1140, 1146, 1184, 1190. [S] 1135, 1137, 1141, 1147, 1185, 1191.

komuta edebilmek niteliği. kumanda edebilmek evsafı. [S] 661; -kurulu 903; - zinciri 217.

komutan. kumandan. [S] 13, 15, 23, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 45, 55, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 81, 97, 99, 103, 105, 111, 115, 157, 159, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 175, 179, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 195, 213, 215, 217, 219, 225, 227, 229, 233, 255, 259, 263, 265, 267, 285, 289, 321, 323, 325, 331, 345, 351, 353, 357, 363, 365, 367, 369, 373, 389, 391, 401, 415, 419, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 441, 443, 447, 465, 467, 489, 495; 497, 499, 513, 521, 525, 533, 539, 541, 549, 551, 553, 557, 559, 561, 563, 565, 567, 573, 575, 577, 579, 597, 599, 605, 607, 615, 617, 621, 625, 631, 635, 637, 643, 657, 659, 661, 663, 669, 675, 685, 689, 693, 695, 697, 703, 709, 711, 713, 717, 725, 731, 737, 739, 777, 781, 841, 877, 881, 883, 889, 893, 895, 897, 899, 907, 971, 975, 983, 985, 987, 989, 991, 993, 995, 1053, 1055, 1059, 1093, 1111, 1139, 1141, 1143, 1145, 1147, 1149, 1169, 1173, 1693. (büyük kumandanlar) 1261, 1425, 1495, 1649, 1823, 1825, 1995. (komutanların birliklere göre listesi için) bkz. kumandanlar; **komutanlık.** kumandanlık; - görev ve sorumluluğu 661.

komünist parti. [S] 673 d. bkz. Halk İştirakiyun Fırkası.

Konak. Balıkesir'in merkez ilçesi köylerinden. Konakpınar. [N] 1574. [S] 1575.

konfederasyon. [N] 1582. [S] 1583.

konferans. (sulh) [N] 322, 392, 904, (Lozan) 905, 936, 1835 (1922 önerisi) 870, 906. [S] (barış) 333, 393, 905, (Lozan) 905, 937, 1835; (1922) 871, 907. bkz. Bakanlar Konferansı; Barış Konferansı; Londra Konferansı; Lozan Konferansı; Mudanya Konferansı; Paris Konferansı; Versailles Konferansı. Paris sulh konferansı. [N] 38, 154, 392, 468, 1402, 1430, 1436, 1446, 1556 d, 1558, 1596, 1644, 1676, 1678, 1768, 1800, 1830, 1832, 1884, 1896. [S] (Paris Barış Konferansı maddesine bu sayfa sayıları da katılmıştır.). bkz. Paris Konferansı; Paris Nazırlar Konferansı; Paris Sulh Konferansı; sulh konferansı.

Kongre. (Congress). bkz. Amerikan Kongresi.

kongre. [N] 518, 1399 (Ermeni, Rum), 1575; (Balıkesir) 1570, 1572, 1886); (Edirne) 1882; (Gümülcine) 1908, 1912; (Redd-i İlhak) 322; (Trakya-Paşaeli) 656, 1890. [S] 519, 1389, (Ermeni, Rum); (Balıkesir) 1571, 1573, 1887; (Edirne) 1883, (Gümülci-

ne) 1909, 1913; (Redd-i İlhak) 323; (Trakya-Paşaeli) 657, bkz. Erzurum Kongresi; genel kongre (umumi kongre); Sivas Kongresi; umumi (genel) kongre; Vilâyat-ı Şarkiye (Doğu İlleri) Kongresi. **kongre.** Sivas Kongresi, [N] - beyannamesi 268. bkz. Sivas Kongresi beyannamesi; - - heyeti 132, 398. bkz. Sivas Kongresi Heyeti; - - merkezi 272. bkz. Sivas Kongresi Heyeti; - mukarreratı 320. bkz. Sivas Kongresi mukarreratı. [S]- bildirisi 269. bkz. Sivas Kongresi bildirisi - kararları 321, bkz. Sivas Kongresi kararları; - kurulu 131, 339. bkz. Sivas Kongresi kurulu; - merkezi 373. bkz. Sivas Kongresi merkezi.

Kongre. bkz. Millî Kongre.

konsolos, -luk. [N] 902, 1008; - vekili 1796 (Fransız), [S] 903, 1009; - vekili 1797; konsoloshane. bkz. elçilikler; sefaretler; şehbenderlikler; Yunan konsoloshanesi.

Konstantin (1868-1923). Kurtuluş Savaşı sırasında Yunan kıralı. [N] 740, 764. [S] 741, 765.

Kont Isforça. bkz. Soforza, Kont.

Kontrol Komisyonu. Denetleme Komisyonu (yabancı). [N] 1014; - memuru 572 (Forbes); - zabiti (İngiliz) 226. [S] 1015; - görevlisi 573, - subayı 227. bkz. beynelmüttefikin kontrol; ecnebi kontrol heyetleri; Fransız kontrolu; İngiliz kontrol zabiti (subayı); İtilâf kontrolü.

konuk, konukseverce. bkz. mihmannüvazane ("kahrolsun işgal" olayı).

konukçuluk görevi. mihmandarlık. Resmî bir konuğun yanına katılan kişi. [S] 975. bkz. Nurettin Paşa. [S] 931, 1187, 1189, 1559, 1631, 1885.

konum. vaz'ulceyş. askerî terim. [S] 1799.

Konya. il. [N] 2, 8, 12, 26, 30, 38, 66, 80, 154, 192, 220, 228, 230, 238, 254, 266, 320, 348, 350, 352, 364, 374, 378, 398, 440, 462, 467, 494, 498, 518, 552, 570, 594, 604, 662, 674, 706, 722, 778, 786, 824, 894, 896, 898, 986, 1008, 1058, 1074, 1080, 1136, 1146, 1214, 1216, 1218, 1240, 1242, 1244, 1288, 1294, 1336, 1352, 1354, 1418, 1424, 1426, 1448, 1524, 1558, 1564, 1576, 1624, 1626, 1646, 1708, 1742, 1748, 1822, 1824, 1852; - ahalisi 1418; - Havalisi Kumandanı 614. bkz. Nurettin Paşa; - isyanı 604, 660, 664. bkz. isyan. - Telgraf Başmüdürü 1512, 1826; - Telgrafhanesi 898; - teşebbüs-i mezbuhanesi 1442; - Valisi 66, 154, 238, 254, 264, 384, 554, 614, 662, 1426, 1442, bkz. Cemal Bey; Haydar Bey (Vaner); Suphi Bey; -vilâyeti 1336. [S] 3, 9, 13, 27, 31, 39, 67, 81, 155, 193, 221, 229, 231, 239, 255, 267, 321, 349, 351, 353, 365, 375, 379, 399, 441, 463, 467, 495, 499, 519, 553, 571, 595, 605, 663, 675, 707, 723, 779, 787, 825, 895, 897, 899, 987, 1009, 1059, 1067, 1075, 1081, 1137, 1147, 1215, 1217, 1219, 1241, 1243, 1245, 1289, 1295, 1337, 1353, 1355, 1419, 1425, 1427, 1443, 1449, 1513, 1525, 1559, 1565, 1577, 1625, 1627, 1647, 1709, 1743, 1749, 1623, 1825, 1853; - ayaklanması

605, 661, 665, - bölgesi komutanı 615; - halkı 1419; - ili 1337; - valisi 67, 155, 239, 255, 265, 385, 555, 615, 1427, 1443.bkz. Cemal Bey; Haydar Bey (Vaner); Suphi Bey; - Telgraf Başmüdürü 1513, 1827; - Telgrafhanesi 899; - **daki** çılgınca girişim 1443.

Konya. Refet Paşa'nın halife Abdülmecid'e sunduğu at. [N] 940. [S] 941.

Konyar. Nurettin Paşa'nın kökeni nedeniyle adı geçen boy (aşiret). [N] 972, 982. [S] 973, 983.

Koral, Emin. bkz. Emin Paşa (Koral).

koridor kanunu. [N] 1154. [S] - yasaları 1155.

koruma, korunma. [S] 389, 1011, 1405. bkz. Trabzon Hakları Koruma Derneği; yurdumuzun korunması. (koruma: himaye, sıyanet).

koruyuculuk. himaye. [S] 9, 19, 89, 1585. bkz. Amerika koruyuculuğu; azınlıkların korunması; Fransız koruyuculuğu; İngiliz koruyuculuğu; İngiltere koruyuculuğu; İtalya koruyuculuğu; yabancı devlet, yabancı koruyuculuğu.

Koşukavak. Bulgaristan'ın güneyinde kent. [N] 1882. [S] 1883.

koşullar (tarihsel). [S] 1531. (N'ta: şerait-i tarihiye).

Kozan. Adana'nın ilçelerinden. [N] 1072, 1154, 1156, 1254. [S] 1073, 1155, 1157, 1255.

Köhne nahiye merkezi. Sorgun. Yozgat'ın ilçelerinden. Kurtuluş Savaşı sırasında Köhne adı ile bucak. [N] 602. [S] 603.

köprü, -ler [N] 574 (tahribi). [S] 575. bkz. Carablus köprüsü; Efendi köprüsü; Mudurnu köprüsü; **köprüde adam vurulmak.** Meşrutiyet'ten sonra, siyasal öldürmeleri anımsatmak için kullanılmış olmalıdır. [N] 1598. [S] 1599.

Köprülülü Hamdi Bey (1888-1920). Biga kaymakamı. Akbaş cephaneliğini basarak silâh ve savaş gereçlerini Anadolu'ya geçiren, Anzavur çetelerince şehit edilen kişi. [N] 524, 1778, 1780. [S] 525, 1779, 1781. bkz. Akbaş...

Köroğlu. Trabzon bölgesinde bir Rum çetesi. [N] 840. [S] 841.

Köseoğlu, Hüseyin Salahattin, Çolak. bkz. Salahattin Bey, Çolak (Köseoğlu).

Kötek. Kars'ın Kağızman ilçesine bağlı köy. Bugün, Kars'ın Karaurgan bucağının bir mahallesi. [N] 652. [S] 653.

kötücüller. bedhahan [S] 349, 369, 1197, 1599.

köy,-ler. karye, kurâ. [N] 126, 130, 178, 210, 342, 396, 416, 418, 428, 434, 444, 462, 576, 620, 626, 836, 838, 1402, 1418, 1616, 1654, 1656, 1682, 1686, 1882, 1898, 1910; - ahalisi 624 - Kanunu 1156; **köylüler** 416, 418, 444, 542, 1812, 1814. [S] 127, 131, 179, 213, 343, 397, 417, 419, 429, 435, 445, 463, 577, 621, 627, 837, 839, 1403, 1419, 1511, 1617, 1655, 1657, 1683, 1687, 1883, 1911; - halkı 625; - yasası 1157; **köylüler** 417, 419, 444, 543, 1813, 1815. bkz. karye; kurâ. (köyler) bkz. Abaza köyleri; Akçay; Aksu; Alayunt; Alpullu; Avçar; Aydınlı; Beydağı; Bolayır; Comburt; Çalköy; Çardak; Çarka; Çavdarhisar; Çay, Çekil; Çerkez köyü, Çerkez köyleri; Çöğürler; Dumlupınar; Hadımköy;

Hart; İğdecik; İncirli; İslam köyleri; İslamköy; Karamağara; Kayalar; Konak; Kötek; Kuruköy; Kuşçalı; Küçükköy; Lûtfiye; Müslüman köyleri; Paşa köyü; Raka; Rum köyleri; Seremköy.

kral, -lar. [N] 880, 1106, 1128, 1132. [S] 881, 1107, 1133. **krallık.** bkz. İngiltere Krallığı; Pontus Krallığı; **kralsoyu** 1129.

kudret. bkz. kuvvet: **kudret-i maliye** [N] 748; - milliye 294, 296, 1290, 1298. bkz. icra kudreti; mevcudiyet ve kudret-i milliye; milletin kudreti ve iradesi; teşri ve icra kudreti. (S'de: güç).

Kudüs. İsrail-Ürdün sınırında tarihsel kent. [N] 1844. [S] 1845.

Kula. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 30, 1224. [S] 31, 1245.

kulluk. ubudiyet. [S] 941, 1763, 1387.

kulüp. bkz. Avcılar Kulübü; Kürt Kulübü; Rum Kulübü.

kumanda. [N] 28, 620, 1064; - edebilmek evsafı (nitelikleri) 660; - heyeti 902. (S'de: komuta).

kumandan. komutan. [N] 12, 14, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40, 44, 54, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 80, 96, 98, 102, 104, 110, 114, 156, 158, 160, 164, 166, 168, 170, 174, 178, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 194, 212, 214, 216, 218, 224, 226, 228, 232, 254, 258, 264, 266, 284, 288, 320, 322, 324, 330, 344, 350, 352, 356, 362, 364, 366, 368, 372, 388, 390, 400, 414, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 440, 442, 446, 464, 466, 488, 494, 496, 498, 512, 520, 524, 532, 538, 540, 548, 550, 552, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 572, 574, 576, 578, 596, 598, 604, 606, 614, 616, 620, 624, 630, 634, 636, 656, 658, 660, 662, 668, 674, 684, 688, 692, 694, 696, 702, 708, 710, 712, 716, 724, 730, 736, 738, 776, 780, 840, 876, 880, 888, 892, 894, 896, 898, 906, 974, 982, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 1052, 1054, 1056, 1058, 1092, 1110, 1138, 1140, 1142, 1144, 1146, 1148, 1168, 1172, 1692. (büyük kumandanlar) 1260, 1424, 1494, 1648, 1822, 1824; **kumandanlarımız** 604, 1052, 1054. bkz. (Birlik komutanları, [N]'taki birlik adlarına göre) bkz. Alaşehir Kumandanı; alay k.; Altmış Birinci Fırka K.; Altmışıncı Fırka (Tümen) K.; Anafartalar Grubu K.; Arıburnu Kuvvetler K.; Aydın Cephesi K.; Aydın, Muğla ve Antalya Havalisi K.; Bahri Sefit (Akdeniz) Mevki-i Müstahkem K.; Balıkesir Kolordu K.; Beşinci Fırka K.; Beşinci Kafkas Fırkası K.; Beşinci Kolordu K.; Birinci Fırka K.; Birinci Kolordu K.; Birinci Kolordu ve Bolu Havalisi K.; Birinci Kuva-yi Seyyare (Gezici kuvvetler) K.; Birinci Ordu K.; Bolu ve Havalisi K.; Bursa Fırka K.; Cenup Cephesi K.; cephe k.; Çanakkale Mevki-i Müstahkem K.; Dokuzuncu Fırka K.; Dokuzuncu (sonra: Üçüncü) Ordu K.; Edirne Mevki-i Müstahkem K.; Elli Altıncı Fırka K.; Elli Yedinci Fırka K.; Eskişehir Mıntıkası K.; Garbi (Batı) Anadolu Kuvayi Milliye K.; Garbi Anadolu Umum Kuva-

yi Milliye K.; Garp Cephesi K: Garp Cephesi Ordu(ları) K.; Garp Ordusu K.; Gebze Kazası Milis K.; Gebze Kuvayi Milliye K.; Harekât-ı Milliye K.; Irak K.; İkinci Kolordu K.; İkinci Ordu K.; İstanbul K.; İstanbul Merkez K.; Jandarma Alay K.; Jandarma Tabur K.; Kastamonu Mevki K.; Kastamonu Piyade Taburu K.; Kastamonu Vali ve K.; kolordu K.; Konya Havalisi K.; Kuvayi Milliye K.; Kuva-yi Seyyare K.; Kuva-yi Seyyare ve Kütahya Havalisi K.; madun k.lar; mafevk k.lar; mebus olan k.lar; mevki k.; mevki-i müstahkem k.; millî kumandanlar; Millî Ordu K.; millî ordu fırka k.ları; Nazilli Kuva-yi Milliye K.; Nazilli Mevki K.; On Altıncı Kolordu K.; On Birinci Fırka K.; On Beşinci Alay K.; On Beşinci Kolordu K.; On Dokuzuncu Fırka K.; On Dördüncü Kolordu K.; On İkinci Süvari Alay K.; Onuncu Fırka K.; Onuncu Kafkas Fırkası K.; On Üçüncü Kolordu K.; On Yedinci Kolordu K.; ordu kumandanları; Piyade Tabur K.; Sekizinci Kolordu K.; Serez Mıntıkası K.; Simav ve Havalisi K.; Süvari İkinci Alay K.; Şark Cephesi K.; tabur K.; Trabzon Fırka K.; Trabzon Mevki K.; Umum Jandarma K.; Umum Kuvayi Milliye K.; Umum Kuva-yi Seyyare K.; Umum Kuva-yi Seyyare ve Kütahya Havalisi K.; Üçüncü Fırka K.; Üçüncü Kolordu K.; Üçüncü Ordu K.; ümera; Üsküdar Jandarma K.; Üsküdar Jandarma Tabur K.; Yedinci Kolordu K.; Yedinci Ordu K.; Yemen Kuvası K.; Yirmi Beşinci Kolordu K.; Yirmi Birinci Kolordu K.; Yirmi Dördüncü Fırka K.; Yirminci Kolordu K.; Yirmi Üçüncü Fırka K. (yabancı) Bahri- Sefit (Akdeniz) Filosu Umum K.; Fransız Askerî K.; Fransız K.; İtilâf Devletleri kumandanları; İtilâf Şark Orduları K.; Mütelifin kumandanları; Yunan kumandanları.

kumandanlık,-lar. komutanlıklar. [N] - vazife ve mesuliyet 660. (N'taki adlarına göre) bkz. alay kumandanlıkları; Arıburnu Kuvvetleri Kumandanlığı; Aşiret İhtiyat Fırkası K.; Aydın Cephesi K.; Aydın Cephesi Kuvayi Milliye K.; Aydın ve Antalya Havalisi K.; Balıkesir Kolordu K.; Beşinci Fırka K.; Birinci Fırka K.; Birinci Ordu K.; Cephe K.; Çanakkale Mevki-i Müstahkem K.; Derne Kuvvetleri K.; Edirne Mevki-i Müstahkem K.; Elli Altıncı Fırka K.; Elli Beşinci Fırka K.; Elli Sekizinci Fırka K.; Elli Yedinci Fırka (Piyade) K.; Erzurum Kolordu K.; Garp Cephesi Ordu K.; Hereke Müfreze K.; Irak K.; Jandarma Mektebi K.; Kocaeli K.; kolordu K.; Kuvayi Milliye K.; Kuva-yi Seyyare K.; Kuvve-i Seyyare K.; Merkez K.; Merkez Ordusu K.; mevki K.; Muhammedî Fırkası K.; On Beşinci Alay K.; On Beşinci Kolordu K.; On Birinci Fırka K.; On Dokuzuncu Fırka K.; On Dördüncü Fırka K.; On Dördüncü Kolordu K.; On İkinci Kolordu K.; On İkinci Süvari Alay K.; Onuncu Kafkas Fırkası K.; On Üçüncü Fırka K.; On Yedinci Kolordu K.; ordu K.; ordugâh K.; Selânik Zabitan Ta-

limgâhı K.; Simav ve Havalisi K.; Sivas K.; Şark Cephesi K.; Şimal Kolordusu K.; Üçüncü Fırka K.; Üçüncü Kolordu K.; Üçüncü Ordu K.; Yedinci Kolordu K.; Yıldırım Kıtaatı (Birlikleri) K.; Yirminci Kolordu K.; (yabancı) Akdeniz Filosu (Bahri Sefit Filosu Umum) K.

Kumbağı. Gelibolu yöresinde. [N] 1006. [S] 1007.

Kunduh, Bekir Sami. bkz. Bekir Sami Bey (Kunduh).

kuponlar. Hisse senetlerinin, tahvillerin taksitle ödenen, faiz getiren parçaları. [N] 1046; - ın tediyesi meselesi 1042. [S] 1047; **-ın** ödenmesi 1043. bkz. Lozan Konferansı.

kurâ. köyler. [N] 212, 1364, 1402, 1882. bkz. karye; köyler.

kural.-lar. kavaid. [S] 505, 943, 1017, 1189, 1717. bkz. din kuralları; Meşrutiyet kuralı; uluslararası kurallar.

kuram. [S] 589 (kuvvetler birliği), 1393. (N'ta: nazariye).

Kur'an. [N] 576, 1846; Kur'an-ı azimüşşan 1656. [S] 577, 1657; - yargıları 1847. bkz. ahkâm-ı Kur'aniye; âyet; kitab-ı ekmel; Kitabullah.

kurban. Din buyruğunu ya da bir adağı yerine getirmek üzere, Kurban Bayramında ya da herhangi bir nedenle kesilen hayvan. [N] 576. [S] 577.

kurmay. erkânıharp. [S] - başkanı bkz. On Üçüncü Kolordu; Üçüncü Kolordu; Üçüncü Ordu, Yirminci Kolordu (kurmayı); -Öğrencileri 1587; **-lar** Kurulu 599, 679; -lık 977; - öğrenimi 1551 (M. Kemal).

kurtarılma, kurtarma. tahlis. [S] 385, 517, 577, 725, 757, 1035, 1501. **kurtarılmış** ülkeler. [S] 1593. **kurtarmak.** [N] 370, 506, 1232, 1266, 1394, 1578, 1892; - işleri. tahlisiye hidematı. [S] 1024.

kurtuluş. halâs. [N] 480; - çareleri 16. [S] 17, 19, 83, 247, 249, 255, 295, 297, 407, 481, 483, 561, 587, 623, 725, 851, 1225, 1235, 1263, 1281, 1295, 1395, 1443, 1455, 1493, 1529, 1859, 1873, 1877, 1889; - çaresi 103, 119, 239; - günü (Yunanistan) 839; - umarı 1277, 1281, 1291, 1445; - umudu 1805, - yolları 5, 15, 17. bkz. ulusun,ülkenin; ülkeyi; yurdu, yurdumun; yurdumuzun, yurdun, yurt ve ulusun (kurtarılması, kurtuluşu).

Kurtuluş Savaşı. hareket-i milliye mücahedesi; İstiklâl Harbi; İstiklâl Muharebesi; İstiklâl seferi; Millî Mücadele; mücadelât-ı milliyemiz. [N] 1834 d. [S] 852 d. [S] 941, 971, 999, 1099, 1157, 1167. bkz. Bağımsızlık savaşımız.

kurucu meclis. meclis-i müessisan. [S] 563, 1079, 1095. **kurucular** meclisi 77.

Kuruçay. İskeçe'de. [N] 1908. 1909.

Kuruköy. (Aydın'ın Çine ilçesinde bu adı taşıyan bir köy varsa da (bkz. Comburt, Çamköy) olaydan uzaktır. [N] 688. [S] 689.

kurul. heyet. (içeride) [S] 3, 5, 41, 199, 205, 253, 255, 303, 399, 435, 460, 599, 613, 663, 681, 683, 685, 705, 721, 903, 1293, 1333, 1351, 1673, 1771, 1869; (dışarıya gidecek kurullar) 9, 39, 151, 619, 675; (dışarıdan gelecek kurullar) 127, 135, 155, 231, 1029, 1133, 1419, 1449. bkz. Ahmet

İzzet Paşa kuruluş; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu Kurulu; Askerî Danışma Kurulu; Bakanlar Kurulu; Basın kurulu; delegeler k.; Felâh-ı Vatan İttifakı K.; Genel Kongre K.; genel kurul; Halifelik Danışma K.; Heyeti Temsiliye; İstanbul Merkez kurulu; Maliye Teftiş K.; merkez k.; -Müdafaa-i Hukuk K.; - - Sivas Merkez K.;örgüt kurulları; Sivas Kongresi K.; Soruşturma K.; Temsilciler K. (Heyeti Temsiliye); H. Temsiliye Trabzon Merkez K.; Trakya-Paşaeli Derneği Müdafaa K.; ulusal kurullar; yargıcı kurulları; yönetim kurulu. (yabancı kurullar) Amerikan kurulları; Amerikan Soruşturma Kurulu; Denetleme K.; Dörtler K.; Fransız K.; Genel Borçlar (Düyunu Umumiye) K.; İngiliz K.; İtilâf Devletleri Delegeler K.; İtilaf Devletleri Yüksek Kurulu; Maliye Teftiş K.; Mavri Mira K.; Rum ulusal kurulları; Yunan K.; Yüksek Kurul (Meclis-i Âli); Yüksek Sağlık K.

kurultay (ulusal). heyet-i milliye [S] 41, 43, 657.

kuruluş. teşekkül. [S] 9 (düşman), 759, 1257.

kurum. müessese, -sat. [S] 105, 127, 837, 1133, 1187.

kuruntu. hulya (saltanat). [S] 1129.

Kurun-ı Vustai zihniyet. Ortaçağ anlayışı. [N] 1194.

Kurutluoğlu, Müfit. bkz. Müfit Efendi, Hoca (Kurutluoğlu).

Kuşadası. Aydın'ın ilçelerinden. [N] 1000. [S] 1001.

kuşaklar. ensal. [S] 811 (yeni).

Kuşçalı. Üsküdar ile Gebze arasında köy. [N] 414, 416, 1680, 1682 (Telgrafhanesi). [S] 415, 417 181, 183; -(Telgrafhanesi) 1681, 1683.

kutb ül-aktâb. kutuplar kutbu. tasavvuf terimi. [N] 234, 238, 1440. [S] 235, 239, 1441, kutup. tarikatin ulu kişisi. [N] 234, 1440, ve d; kutuplar kutbu 1440 d.

kutlu kılıç. seyf-i mübarek. İmam Hüseyin'in kılıcı. [S] 199. **kutlu sakal.** lihye-i şerif. Peygamberin sakalından alındığı söylenen, camilerde saklanan, halka öptürülen sakal telleri. [S] 577; - topraklar 1531.

kutsal. mukaddes. [S] 53, 87, 483, 529, 929, 1119, 1251, 1345, 1503; - amaç 71, 209, 241, 385, 1283, 1389, 1501, 1511, 1527, 1573, 1737, 1907, 1913; - ayaklanma 1135; - başkomutanımız (padişah) 1343, 1347, 1349; - bildikleri 1289, 1331, 1389, 1529, 1801; - bildiklerim 1223, 1235, 1237, - bildiklerimiz 1261, - birlik 445, 1279; - coşku 531; - dava 1837; - erek 1379; - eşyalar. emanat-ı mukaddese 923, - görev 411; - hak 1295, 1515, 1521, 1889; - Halife 1345; - inanç 29; - istekler 1887; - kavram 457; - ocak 1286 (İslam); - Padişah 1345; - sancak 577; - savaş 685; - savaşçılar 1859; - savaşım 565, 1837, 1869;- savaşımcı 1249; 1251; - ulusal amaç 1275; -- istekler 1235; - ülkü 203, 1119, 1191; - varlık 87; - ve yaralı yurdumuz 577; -- yasal haklar 409; - yurdun yükselişi 1163; - yurt 531, 1277, 1283; -- ve ulus 1251. bkz. ulusal ve kutsal istekler; ulusun kutsal haklar.

Kutsal Mekke ile Medine'nin Kulu. Halife seçilen Abdülmecit'in, imzasında kullanmasına izin verilen sıfatlar. Hâdim ül-haremeyn işşerifeyn. [S] 929 d.

Kutsal Varlıkları Koruma Derneği. Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti. Erzurum'da Hoca Raif Efendi ve arkadaşlarının, Erzurum Müdafaa-i Hukuk Heyeti'nin adı yerine koymak istedikleri ad. [S] 797.

kutub. bkz. kutb ül-aktâb. **kutuplar kutbu.** bkz. kutb ül-aktâb.

Kûtülamare. Irak'ta Dicle kıyısında kasaba. [N] 972, 986, 988; - muhasırı 996. bkz. Nurettin Paşa. [S] 973, 987, 989; - kuşatıcısı 997. bkz. Nurettin Paşa.; Selmanipâk; Kûtulamare.

"Kûtülamare muhasırı, Bağdat müdafii, Yemen, Selmanipâk, Garbi Anadolu, Afyonkarahisar, Dumlupınar, İzmir muharebatı galibi ve İzmir Fatihi". Nurettin Paşa'nın Abit Süreyya (A.S.) tarafından yazılan yaşamöyküsü kitabından. [N] 972, 996. "Kûtülamare'yi kuşatan, Bağdad'ı savunan, Yemen, Selmanipâk, Batı Anadolu, Afyonkarahisar, Dumlupınar, İzmir savaşlarında düşmanı yenen ve İzmir fatihi". [S] 973, 997. bkz. Nurettin Paşa.

kuva ve harekât-ı milliye. ulusal eylem ve kuvvetler. [N] 308; **kuva-yi** askeriye 984, 1014, 1722, 1724; (yabancı) 506, 1252. bkz. asker; - bahriye. deniz kuvvetleri. 36 (İngiliz); - berriye. kara kuvvetleri 368 (İngiliz); - devlet 566, - inkılâbiye 1120. bkz. inkılâp; - işgaliye. işgal kuvvetleri 386, 606, 1340, 1666. bkz. işgal...; - İtilâfiye 126, 554. bkz. İtilâf kuvvetleri; -- Başkumandanı 858. bkz. Harington, General; - maneviye 1120. bkz. kuvve-i maneviye; - memleket 746.; - muntazama. 626; - Mürettebe Erkânıharbiyesi Harekât Şubesi Müdürü (Gelibolu, Mustafa Kemal) 1550; - müsellâha 868, 1012, 1014.

Kuvayi Milliye. Ulusal Güçler. 1920 Kasımında düzenli ordu kuruluncaya değin, düşmana karşı sivil ve asker görevlilerin, halkın, efelerin, dağınık gruplar halinde savaşımları, bu adla anılmış, zamanla, bunlar düzenli ordu buyruğuna girmiştir. [N] 88, 102, 208, 226, 238, 256, 260, 262, 266, 269, 294, 346, 352, 362, 376, 378, 388, 392, 398, 400, 402, 412, 414, 418, 420, 422, 426, 428, 432, 434, 436, 442, 446, 448, 466, 470, 472, 474, 476, 484, 486, 488, 496, 498, 500, 508, 510, 512, 514, 516, 518, 520, 524, 526, 530, 536, 560, 562, 572, 596, 664, 730, 740, 1234, 1254, 1258, 1410(Bulgar), 1418, 1422, 1446, 1448, 1496, 1500, 1502, 1514, 1528, 1530, 1544, 1546, 1558, 1572, 1594, 1616, 1618, 1622, 1624, 1630, 1632, 1638, 1646, 1664, 1666, 1668, 1670, 1672, 1674, 1678, 1682, 1684, 1686, 1692, 1696, 1700, 1704, 1706, 1708, 1710, 1714, 1732, 1738, 1744, 1752, 1754, 1756, 1758, 1768, 1770, 1772, 1774, 1778, 1780, 1782, 1784, 1786, 1788, 1790, 1792, 1802, 1810, 1812, 1814, 1816, 1888 -- aleyhtarları 574; -- Erkân-ı Harbiyesi 486; -- Heyeti Temsiliyesi

1904. bkz. Heyeti Temsiliye; -- kıyafeti 676; -- Kumandanı 428 (Yahya Kaptan); 1412 (Halit Bey Paşa); (Umum) -- Kumandanı 464, 1496 (Ali Fuat Paşa); -- Reisi 440, 484. bkz. Mustafa Kemal; -- ruhu 386; -- rüesasının tevkifi 544; **-milliye-i** devlet 562; -- **nin** meşruiyeti 1738; -- nin temin-i hakimiyet-i kanuniyesi 1784; **Kuvayi Milliye'yi âmil ve irade-i milliyeyi hâkim** ... 1444; 1506, 1548; -- hakim kılmak 1732. bkz. Aydın Cephesi Kuvayi Milliye Kumandanlığı; Aydın Kuvayi Milliye Kumandanlığı; Edirne ili Kuvayi Milliye K.; Eskişehir mıntıkası K.M.K.; Garbi Anadolu K.M.K.; Garbi Anadolu Umum K.M.K.; Nazilli K.M.K.; Umum K.M.K. [S] Kuvayi Milliye. 89, 103, 209, 227, 239, 257, 261, 263, 267, 269, 331, 347, 353, 363, 377, 387, 389, 393, 399, 401, 403, 413, 415, 419, 421, 423, 427, 429, 433, 435, 437, 443, 447, 449, 465, 467, 471, 473, 475, 477, 487, 489, 497, 499, 501, 509, 511, 513, 515, 517, 519, 521, 523, 525, 527, 531, 537, 545, 561, 563, 573, 575, 597, 665, 731, 741, 1235, 1225, 1411(Bulgar), 1413, 1419, 1423, 1445, 1447, 1449, 1497, 1501, 1503, 1507, 1515, 1529, 1531, 1545, 1547, 1549, 1559, 1573, 1595, 1617, 1619, 1623, 1625, 1631, 1633, 1639, 1647, 1665, 1667, 1669, 1671, 1673, 1675, 1679, 1681, 1683, 1685, 1687, 1693, 1697, 1701, 1705, 1707, 1709, 1711, 1715, 1733, 1745, 1753, 1755, 1757, 1759, 1769, 1771, 1773, 1775, 1779, 1781, 1783, 1785, 1787, 1789, 1791, 1793, 1803, 1811, 1813, 1815, 1817, 1889; -- amaçları 515; -- başkanı 441, 485; -- Heyeti Temsiliyesi 1905; -- ileri gelenlerinin tutuklanması 545; -- kılığı 677; -- Komutanı 429, 465, 1413, 1497; -- kurmaylıkları 487; -- ruhu 837; -- **nin** yasal egemenliği 1785; -- nin yasallığı 1739.

Kuva-yi Seyyare. gezici kuvvetler. Özellikle iç ayaklanmalarda, ayaklanma bölgesine gönderilen kuvvetler. Başlıcası, Çerkez Ethem ve ağabeyi Çerkez Tevfik'in komutasındaki kuvvetler; düzenli ordu düşüncesine karşı gelerek ayaklandıkları için ordu ile çarpışmış, yenilerek Yunanlılar safına geçmişlerdir. [N] 664, 668, 670, 674, 688, 690, 696, 704, 708, 712, 718, 722; - irtibat zabiti 708; -- Kumandan Vekili Tevfik Bey 690, 700, 706; -- Kumandanı 690, 692, bkz. Çerkez Tevfik; -- Kumandanlığı 688, 692, 694, 706, 710; -- müfreze kumandanları 706, 722; -- ve Kütahya Havalisi Kumandanı 694. bkz. Çerkez Tevfik. bkz. Kuvve-i Seyyare; Umum Kuva-yi Seyyare ve Kütahya Havalisi Kumandanı. (Kuvve-i Seyyare (Birinci, İkinci) 666, 684, 690, 710, 714, 720, 724. (Birinci) 686, 694.(İkinci) 602; -- Kumandanlığı 684/686, 692, 696, 710. bkz. Birinci, İkinci Kuvve-i Seyyare. [S] 665, 667, 669, 671, 675, 689, 691, 697, 705, 709, 713, 719, 723; -- bağlantı subayları 709; -- birlik komutan vekili 691, 701,

707; -- Komutanı 691, 693, bkz. Çerkez Tevfik; --- Komutanlığı 689, 693, 695, 709, 711; -- ve Kütahya Bölgesi Komutanı 695. bkz. Çerkez Tevfik. bkz. Kuvve-i Seyyare (667, 685, 691, 711, 715. Birinci: 687, 695. İkinci 603); -- Komutanlığı 685, 693, 697, 711. bkz. Birinci Kuvve-i Seyyare; İkinci Kuvve-i Seyyare; Kuvve-i Seyyare; Umum Kuva-yi Seyyare ve Kütahya Bölgesi Komutanı.

kuva-yi zabıta. güvenlik kuvvetleri. [N] 786. bkz. zabıta.

kuvve-i askeriye. askerî güç. [N] 138, 180. bkz. asker...; - hakime 744; - icraiye. 750; - ihtilaliye teşkilâtı 368; - işgaliye 556, 560, 1636. bkz. işgal; kuva-yi işgaliye; Yunan kuva-yi işgaliyesi; - maliye 1906; - maneviye 28, 480, 626, 656. bkz. kuva-yi maneviye; manevi...; - milliye 516; - teşriiye 18, 356, 454, 456, 1628, 163. bkz. teşri...; --ve adliye ve icraiye 562.

Kuvve-i Seyyare. bkz. Kuva-yi Seyyare (maddesinde).

kuvvet, kudret. güç [N] 288, 500, 582, 660, 856, 1090, 1550, 1854 (tamlamalarda); - menabii 624; - ler 734 (hain). [S] güç.

kuvvetler (askerî). [N] 344, 566, 596, 604, 626, 660, 708, 734, 736, 738, 772, 868, 898, 1008, 1014, 1074, 1424, 1448, 1550, 1552, 1604. (düşman) 518, 734, 898; (Bulgar) 1258, 1898; (İngiliz) 922; (Kürt) 1312. [S] 345, 567, 597, 697, 605, 627, 661, 709, 735, 737, 739, 773, 869, 1009, 1015, 1075, 1425, 1449, 1551, 1553, 1605; (yabancı düşman) 519, 735, 899, (Bulgar) 1259, 1899; (İngiliz) 923; (Kürt) 1313. bkz. Arıburnu kuvvetleri; askerî kuvvet; Çerkez Ethem kuvvetleri; kara kuvvetleri; millî (ulusal) kuvvetler (güç): nizamiye kuvvetleri; silahlı kuvvetler; (yabancı) Bulgar kuvvetleri; düşman kuvvetleri; Düvel-i İtilafiye kuvvetleri; ecnebi kuvvet; Ermeni kuvvetleri; Fransız askerî kuvveti; Fransız kara kuvveti; haricî kuvvet; İngiliz Deniz kuvvetleri (kuva-yi bahriyesi); İngiliz işgal kuvvetleri; İngiliz kara kuvvetleri (kuva-yi berriyesi) İngiliz kuvvetleri; işgal kuvvetleri; İtalyan kuvvetleri; İtilaf Devletleri askerî kuvvetleri, İtilaf Devletleri işgal kuvvetleri; İtilaf Devletleri kuvvetleri; Kürt kuvveti; Mütelifin (İtilaf Devletleri) kuva-yi askeriyesi, kuvvetleri; yabancı kuvvetler; Yunan işgal kuvvetleri; Yunan kuvvetleri; Yunanlıların İzmir'deki kuvvetleri.

kuvvet (siyasi). N 566, 744, 856. [S] 567, 745, 857; [S] - kaynakları 625; kuvvetler birliği kuramı. kuvvetlerin yasama organında toplanması. 589. kuvvetli bir hükümet [N] 1094; kuvvetüzzahr (askerî terim) yedek kuvvet. [N] 1592.

Kuzey cephesi. Cenup cephesi. [S] 625, 689; -- Komutanlığı 607; - Kafkas 1259; **Kuzey**batı Afrika 945; - bölgesi 601.

Küçük Ağa. Zile yöresinde ayaklanmalardan. [N] 602, 840. [S] 603, 841.

Küçük Aslan Çetesi, Arnavut. Ulusal kuvvetlere bağlı, ancak dokuncalı işler gören bir çete. [N] 420, 422, 424, 426, 434, 1684, 1686. [S] 421, 423, 425, 427, 435, 1685, 1687.

Küçük Asya. [N] 866; -- Müttefik orduları 1752. [S] 867; -- Müttefik orduları 1753.

Küçük Hasan. Erbaa yöresinde ayaklananlardan. [N] 840. [S] 841.

küçük zabitan. assubaylar. [N] 1014. bkz. zabitan.

Küçüka, Necip Ali. bkz. Necip Ali Bey (Küçüka).

Küçükköy. Dumlupınar'ın doğusunda köy. [N] 734. [S]. 735.

Küfrevizade Şeyh Aldülbaki. bkz. Şeyh Abdülbaki Efendi.

kültür. hars. [S] 559, 585, 835, 861. (irfan) 585.

kürsü. bkz. ulus kürsüsü.

Kürdistan. Osmanlı Devleti'nin dağılmasına bağlı olarak, Sèvres tasarısında kurulması öngörülen, Lozan'da anılmayan konu. [N] 28, 156, 158, 180, 186, 400, 772, 1006, 1208, 1312, (müstakil); - istiklâli 1210, 1234, 1580; - propagandası 1310; - Teali Cemiyeti. Merkezi İstanbul'da dernek; 1204; - teşkili 1304, 1308, 1310, 1312; **Kürdistan'ı** ayaklandırmak 1342. [S] 29, 157, 159, 181, 187, 401, 773, 1007, 1209, 1313; - bağımsızlığı 1211, 1235, 1581; - kurulması 1305, 1309, 1313; - propagandası 1311; **-ı** ayaklandırmak 1343. Kürdistan Yükselme Derneği (1205 d.) bkz. Kürt Teali Cemiyeti.

Kürt.-ler. [N] 112, 114, 134, 136, 156, 158, 160, 162, 168, 170, 172, 178, 180, 400, 964, 1006, 1296, 1312, 1314, 1316, 1342, 1580. (ekrat) 166, 1300, 1322; - ağavatı 1318; - ahali-i İslamiyesi 404; - ahalisi; 1006; - anasırı 1334, 1734. bkz. anasır; - aşairi 156, 1360, 1394. bkz. aşiretler, - aşiretleri 1394; - bayrağı 179, 181; - beyleri 1312; Kürt Cemiyeti 398, 1210, 1280. bkz. Kürt Teali Cemiyeti; - gençleri 1360; - Halit Bey, Cebranlı. bkz. Cebranlı Kürt Halit Bey; - heyeti 1332; - hükümeti 8; Kulübü 1210, 1212; - kuvveti 1312; - nüfusu 158, 1296. bkz. nüfus; - taarruzu 182, 1332; Kürt Teali Cemiyeti. Merkezi İstanbul'da dokuncalı dernek 8, 400, 1580; - unsurları. bkz. anasır; Kürt anasırı; - ve Asurlu-Keldanlı menafii 1006; -- Ermeni nüfus 1296. bkz. Ermeni; nüfus. bkz. Türk, Kürt ve Ermeni nüfusu; Türk ve Kürt ekseriyeti; -"Kürtler, Türklerle birleşti 28, 1222; Kürtlerin istiklâli 326, Kürtlük 6, 178; — âmali 1364; -cereyanı 168, 1318, 1320; -gayesi 1318, [S] 113, 115, 135, 137, 157, 159, 161, 163, 167 (ekrat), 169, 171, 173. 181, 183, 401, 965, 1007, 1297, 1301, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1323 (ekrat), 1335, 1337, 1343, 1361, 1581; - ağaları 1319; - aşiretleri 157, 1361, 1395; - bayrağı 179, 181; - beyleri 1313; - Cemiyeti, Derneği 399, 1211, 1280; - halkı 405, 1007; - hükümeti 9; - Kulübü 1211, 1213; - Kurulu 1333; - kuvveti 1313; - nüfusu

159, 1297; - öğeler 1333, 1735; - saldırısı 183, 1333; - ve Asurlu-Keldanlı çıkarları 1007; -- Ermeni nüfusu 1297. bkz. Ermeni; nüfus; **Kürtlerin** bağımsızlığı 327; **Kürtlük** 7, 179; - akımı 169, 1319, 1321; - amacı 1319; - istekleri 1365.

Kürt İsmail Ağa. Kuvayi Seyyare'de. [N] 722. [S] 723.

Kürt Teali Cemiyeti. Merkezi İstanbul'da. [N] 8, 400, 1204 (Kürdistan), 1580. [S] 9, 401, 1205 (Kürdistan), 1581. Kürt Yücelme Derneği.

"Kürtler ve Türkler birleşti". [N] 28, 1222; [S] 29, 1223.

Kütahya, Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 308, 310, 320, 632, 662, 664, 686, 694, 702, 704, 706, 708, 710, 712, 714, 716, 720, 722, 724, 726, 728, 730, 734, 736, 780, 786, 871, 1008, 1074, 1078,1336, 1406, 1448, 1524, 1560; -- Altıntaş havalisi 812; -- Eskişehir muharebatı 812; - havalisi 686, 706, 710, 730; - Mevki Kumandanı 708. bkz. Abdullah Bey; - Mutasarrıf Vekili. bkz. Kadı Ahmet Efendi; - Mutasarrıflığı 722; - ovası 736; [S] 309, 311, 321, 633, 663, 665, 686, 695, 703, 705, 707, 709, 711, 713, 715, 717, 721, 725, 727, 729, 731, 735, 737, 781, 787, 1009, 1075, 1079, 1337, 1407, 1449, 1525, 1561; -- Altıntaş dolayları 811; -- Eskişehir savaşları 813; - Mevki Komutanı. bkz. Abdullah Bey; - Mutasarrıf Vekili 709. bkz. Kadı Ahmet Efendi; - Mutasarrıflığı 723; - ovası 737; - yöresi 687, 707, 711, 731. bkz. Eskişehir-Kütahya-Afyonkarahisar hatt-ı umumisi; Umum Kuvayi Seyyare ve Kütahya Havalisi (bölgesi) Komutanı.

kütle halinde katil. [N] bkz. katliâm.

kütüb-i şer'iye. din kitapları. [N] 954.

L

Labonne. [N] 1418 d. [S] 1419 d. bkz. Léon.

lâdinî hükümet. laik hükümet. [N] 1186. bkz. laik hükümet.

lâğv. bkz. ilga.

lahika. bkz. Müdafaa-i Hukuk Nizamname ve Lahikası; Müdafaa-ı Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Nizamnamesi Lâhikası.

laik hükümet, lâdini hükümet. [N] 954. [S] 955.

laisser passer. (burada: geçiş belgesi). [N] 1894 d. [S] 1895.

Laloğlu. Sarıkamış bölgesinde bir yer adı. [N] 652. [N] 653. bkz. Sarıkamış-Laloğlu hattı.

Lapseki. Çanakkale'nin ilçelerinden. [N] 524, 1778, 1780. [S] 525, 1779, 1781. bkz. Akbaş cephaneliği.

Latife köyü. bkz. Lûtfiye köyü.

Latinler. Dilleri Latin kökenli olan Fransız, İspanyol, İtalyan gibi halklar (Latium'dan). [N] 128. [S] 129.

Lausanne. bkz. Lozan.

Lâyiha Encümeni. Tasarı Komisyonu. [N] 962.

lâyiha-i kanuniye. yasa tasarısı. [N] 962, 964; **-lar** 1148.

Laz, - lar. [N] 1612; - kura'sı 1612, 1616. [S] 1613; - köyleri 1613, 1617,

Lazistan. Kurtuluş Savaşı sırasında merkezi Rize olan sancak. Cumhuriyetten sonra kaldırıldı. [N] 636, 1072; - livası 4, 1206. [S] 5, 637, 1073; - sancağı 5, 1207.

Le Pays. bkz. **Pays. Le.**

Le Temps. bkz. **Temps, Le.**

Lefke. Bilecik'in ilçelerinden. Bugünkü adı: Osmaneli. [N] 594, 706.

légion. Sèvres Antlaşması'nın askerlikle ilgili bölümünde geçer. [N] 1012, 1014 ([S]'de: birlik (askerî).

Léon, 1920 Mayısında, İstanbul'dan bu adı taşıyan birinin, Çanakkale üzerinden Ankara'yı araması olayında geçer. Belgeler cildine: Lolon. İstanbul'da bulunan Labonne adlı subay da olabilir. [N] 610, 1418 d. [S] 611, 1419. bkz. Labonne.

lesepase. bkz. laisser passer.

leülhamd. Tanrı'ya şükürler olsun. [N] 1344, 1880, 1888.

levazım subayı. [S] 601 d.

leyli mektepler. yatılı okullar. [N] 1138.

lihye-i saadet. Peygamber'in kutlu sakalı. [N] 576.

limanlar. [N] 152, 154, 900, 1676. [S] 153, 155, 901, 1677. bkz. Batum serbest limanı; serbest liman.

lisan. [N] 1070. bkz. dil (Anayasa'da).

Lise binası. Sivas'ta, Kongre'nin toplandığı lise. [N] 114, 272. [S] 115, 272; - tahsili [N] 1550, - öğrenimi. [S] 1551 (M. Kemal).

liva. sancak, mutasarrıflık. Osmanlı Devleti'nde il ile ilçe arasında bir yönetim birimi. [N] 42, 216, 366, 444, 564, 966, 968, 1204, 1206, 1290, 1500, 1524, 1608, 1806, - heyet-i merkeziyeleri 1560. bkz. Afyonkarahisar; Amasya; Antalya; Artvin; Aydın; Ayıntap; Balıkesir; Bilecik; Bolu; Burdur; Canik; Çanakkale; Çatalca, Çorum; elviye; Eskişehir; Gelibolu; Giresun; Hakkâri; Isparta; İzmir; İzmit; Karesi; Kırkkilise; Kırşehir; Kütahya; Lazistan; liva, -lar; Manisa; Maraş; Mardin; Mersin; Muğla; mutassarrıflıklar; müstakil elviye; Niğde; Samsun; sancaklar; Saruhan; Siirt; Sinop; Tekirdağ; Tokat; Urfa; Yozgat; Zonguldak.

liva (askerlik). tugay. [N] 728, 776. bkz. Dördüncü Süvari Livası; Süvari Livası.

Lloyt Corc. bkz. Lloyd George.

Lloyd George (David, 1863-1945). Kurtuluş Savaşı sırasında İngiltere başbakanı (1916-1922). Türk utkusu üzerine başbakanlıktan düştü. [N] 10, 786, 902; - hükümeti 10. [S] 11, 787, 903; - hükümeti 11.

lojistik. Askerlikte yol, haberleşme, sağlık, yiyecek içecek sağlama gibi hizmetleri oluşturma. [S] 813 d.

Lolon. bkz. Labonne; Léon.

Londra. İngiltere'nin başkenti. Konferans nedeniyle geçer. [N] 124, 126, 536, 544, 742, 768, 784, 786, 788, 792, 830, 862, 1268, 1814, 1816. - **Konferansı.** Birinci İnönü Savaşı'nın kazanılması üzerine, İtilaf Devletleri'nin Londra'da topladıkları, İstanbul ve Ankara hükümetleri temsilcilerinin katıldıkları, Sèvres Antlaşmasını hafifletme amacını güden, sonuçsuz kalmış konferans. (21 Şubat - 12 Mart 1921). 740, 742,

744, 746, 750, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 772, 774, 784, 786, 788, 828, 862, 998. bkz. Bekir Sami Bey; itilafnameler; mukaveleler; müşavirler; Tevfik Paşa. [S] 125, 127, 537, 545, 743, 769, 771, 785, 787, 789, 793, 831, 863, 1267, 1815, 1817; **-Konferansı** 741, 743, 745, 747, 751, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 773, 775, 785, 787, 789, 829, 863, 999, bkz. Bekir Sami Bey; Tevfik Paşa.

Lord Curzon. (George Nathaniel, 1859-1925). Lozan Konferansı'nda İngiltere başdelegesi olan Dışişleri Bakanı. Konferans'ın ikinci döneminde yerine Sir Horace bulunmuş. Antlaşmayı o imzalamıştır. [N] 862. [S] 863.

Lord Kürzon. bkz. Lord Curzon.

Lozan. İsviçre'nin Lausanne kenti. Lozan Konferansı burada toplanmıştır. [N] 910, 934, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1016, 1020, 1022, 1024, 1038, 1044, 1050, 1052, 1054, 1062, 1834 d. **-Konferansı** (21 Kasım 1922-4 Şubat 1923). (23 Nisan 1923-24 Temmuz 1923). 908, 910, 914, 934, 936, 938, 958, 970, 1006, 1016, 1020, 1024, 1026, 1028, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1046, 1048, 1054, 1830, 1832, 1834 d, 1894 d. bkz. heyet-i murahhasa; heyet-i müşavire; müşavir; **-Muahedenamesi** 1100; **-Muahedesi** 998, 1022, 1054; -- müzakeratı 1026; - sulh masası 934; -- Muahedenamesi 1022, 1050, 1062; -- müzakeratı 1025, 1026, 1054; - sulhü 1054; - sulhnamesi 810, 1000, 1008, 1010, 1060. [S] 911, 935, 999, 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1013, 1017, 1021, 1023, 1039, 1045, 1051, 1053, 1055, 1063; **-Antlaşması** 811, 999, 1001, 1009, 1011, 1017, 1023, 1049, 1051, 1055, 1061, 1063, 1101; - Barış görüşmeleri 1025, 1027, 1055; - barış masası 935; -- barışı 1055; - delegeler kurulu başkanlığı 1025, 1051; **-Konferansı** 909, 911, 915, 935, 937, 939, 959, 971, 1009, 1017, 1021, 1025, 1027, 1029, 1033, 1035, 1039, 1041, 1043, 1047, 1049, 1055, 1831, 1833, 1085, d. bkz. İsmet Paşa; Rıza Nur; Hasan (Saka). (**Nutuk'un** 1000/1022; **Söylev'in** 1001/1023. sayfalarında; Sèvres, 1921, 1922, ve Lozan'da çeşitli konuların aldığı durumlar özetle verilmiştir).

Lö Peyi. bkz. **Pays, Le.**

Lûtfi. Sivas telgraf başmüdürü. [N] 336. [S] 337.

Lûtfi Fikri Bey (1872-1934). Hukukçu, siyasacı, gazeteci. [N] 1102, 1104. [S] 1103, 1105.

lûtf-i Hak. [N] 992; - Huda 1438, 1470; - İlâhi 940; 1066, 1096. (Tanrı kayrası).

Lûtfiye köyü. (Lâtife?). İzmit yöresinde köy. [N] 342, 1602. [S] 343, 1063,

Lüleburgaz. Kırklareli'nin ilçelerinden. [N]. 540, 1796, 1798. [S] 541, 1797, 1799,

M

M.K.B. Sait Molla'nın Frew'ya yazdığı mektupların altıncısında geçen, bir kimsenin adını gizleyen simge. [N] 396. [S] 397.

Maarif Müdürü. - Müdürlüğü (Erzurum). [N] 646, 648, 650. bkz. Mithat Bey.

Maarif (Nezaret). Maarif Nazırlığı. İstanbul hükümetinin eğitim bakanlığı. [N] 538, [S] 539.

Maarif Vekâleti (Ankara). [N] 648, 1132; - **Vekili** 1150, 1156, 1158, 1178. bkz. Vasıf Bey (Çınar); **maarif-i milliye ve islamiye.**ulusal ve Müslüman eğitim ve öğretimi. [N] 126; - Osmaniye ve İslamiye [N] 124; - **umumiye** 122, 124, 126, 1538, 1592, 1708.

maazallah, maazallahü tealâ. Tanrı korusun [N] 1294, 1444, 1836.

Mabeyn. Padişah sarayında, dışarı ile ilişkileri ve yazışmaları sağlayan bölüm. [N] 356, 398, 1350, 1784, 1790; Mabeyn-i humayun 1350, 1394, 1402. - Başkâtibi. 338, 528. bkz. Padişah Sarayı. [S] 1351, 1395, 1785, 1791. bkz. Padişahlık katı; Saray. Mabeyn-i Humayun. bkz. Padişahlık Özel Kalemi; - Başyazmanı 1403.

Macaristan. [N] 1254, 1746; - **Macarlar** 1258. [S] 1255, 1747; **-(lar)** 1259. bkz. Avusturya-Macaristan.

macera, serüven, [N] 1482. bkz. sergüzeşt ve cidal.

Macit Bey. Sivas Kongresi'nde Alaşehir delegesi. [N] 140. [S] 141.

Maçka. Trabzon'un ilçelerinden, Eski adı: Cevizlik. [N] 64. [S] 65.

maden, -ler. [N] 602, 704, 786 (Ereğli); - imtiyazı 786 (Ergani). [S] 603, 705, 787; işletme hakkı 787.

madun kumandanlar. ast komutanlar. [N] 888, 890.

mafevk kumandanlar. üst komutanlar. [N] 888, 1562. bkz. kumandanlar.

mağdur ve mazlum olan milletimiz. kıyın ve haksızlık görmüş ulusumuz. [N] 1084.

mağlubiyet. yenilgi. [N] 622, 666, 1540; - **imiz** 1386, 1390; **mağlup** devletler 1744; **mağluplar** 1578; **-ın** tahdid-i teslihatı. bkz. tahdid-i teslihat.

Mağrip. Kuzey Batı Afrika ile İspanya'ya verilmiş ad. [N] 944. [S] 945.

mahafil. çevreler. [N] 658, 682, 766, 844, 1394. **mahafil-i** ecnebiye 406, 672, 1618, 1664. bkz. ecnebi mahafili.

mahalle kahvesi. (Meclis'in mahalle kahvesi olmadığı). [N] 876. [S] 877.

mahallî halâs çareleri. bölgesel kurtuluş yolları. [N] 16. bkz. halâs.

mahallî hükümetler. yerel... [N] 1506; - idareler. yerel yönetimler 138. bkz. idare-i mahalliye; Türk idare-i mahalliyesi; - meclis 1000; - muhtariyet. yerel özerklik 1006.

mahall-i içtima. İstanbul'da Meclis'in nerede toplanacağı tartışma konusu olmuş, Mustafa Kemal, işgal altındaki İstanbul'da değil, İstanbul dışında toplanmasını önermiştir. [N] 356, 362, 378, bkz. hariçte içtima; İstanbul'da toplanmak gafleti; Mebusanın İstanbuld'a içtimaı; -- toplanması; Meclis İstanbul'da içtima...; Meclis'i Anadolu'da toplamak fikri;-Meclis-i Mebusan'ın hariçte içtimaı; -- İstanbul'da in'ikadı; --- toplanması; -- İstanbul'dan başka bir yerde tecemmüü; -- mahall-i içtimaı; -- nerede toplanabileceği;

-- payıtahttan başka bir yerde içtimaı; Meclis-i Millî'nin hariçte içtimaı; -- İstanbul'da içtimaı; Meclis'in İstanbul'da akd-i içtimaı; - mahall-i içtimaı.

Mahir Sait. Zeki Paşa'nın başkanlığında kurulacağı söylenen hükümetin nazır adayı. [N] 356, 1628. [S] 357, 1629.

mahkeme-ler. [N] 276, 330, 958, [S] 227, 331, 959. bkz. Ankara İstiklal Mahkemesi; askerî mahkeme; İstiklâl mahkemeleri (- mehakimi); istinaf mahkemesi, Mahkeme-i Temyiz; Yargıtay.

Mahkeme-i Temyiz. İstanbul yargıtayı. [N] 378, 1658. bkz. Yargıtay.

Mahmut Bey. Güney'de Milli Aşireti başkanlarından. (Millî olarak okunmamalıdır) [N] 602. [S] 603.

Mahmut Bey (Nedim, 1880-1920). Yirminci Kolordu komutan vekili. Bolu ve çevresi komutanı. Hendek iç ayaklanmasında şehit edilmiştir. (Ailesinin aldığı soyadı: Hendek). [N] 232, 350, 464, 574, 596, 1346, 1432, 1434, 1496, 1574, 1590, 1620, 1710, 1760, 1782, 1786, 1814, 1818, [S] 233, 351, 465, 575, 597, 1346, 1433, 1435, 1497, 1575, 1591, 1621, 1711, 1761, 1783, 1787, 1815, 1819.

Mahmut Esat Bey (Bozkurt, 1892-1943). Prof, Dr. T.B.M.M. I-VII. dönemler İzmir üyesi. İktisat, Adliye vekili. İstanbul Üniversite'sinde öğretim üyesi. Lotüs adlı bir Fransız vapurunun Bozkurt adlı Türk vapurunu batırması üzerine Lahey Adalet Divanında Türk tezini savunarak davayı kazandırdı. [N] 1178. [S] 1179.

Mahmut Şevket Paşa (1856-1913). General, Sadrazam. Suikastta öldürüldü. [N] 1474, 1550; --- vakası 1622. [S] 1475, 1551, --- olayı 1623.

mahrec-i iktisadi. iktisadi çıkış yeri. [N] 542. 1808.

mahruse-i şahane, memalik-i. bkz. memalik-i mahruse-i şahane.

maiyet-i seniye kıtası. padişahı koruma birliği. [N] 1012.

makam. [S] bkz. askerî makamlar; Halifelik makamı; padişahlık ve halifelik makamı; yüce halifelik makamı. [N] makam ve makarr-ı hilafet 1860. (aşağıya bkz.); **makamat-ı** askeriye. askerî makamlar. [N] 44, 48, 276; - mülkiye. sivil makamlar. 44, 48, 1888; - mülkiye ve askeriye 578, 1898; **makam-ı** akdes-i hilafet. en kutsal makam halifelik 1674; -- şahane 1532; - hilafet 194, 560, 938, 958, 1096, 1104, 1126, 1282; 1842, 1850 (İslamda); 1856, 1858, 1606, 1860; -- ve saltanat 92, 368, 586, 612, 758, 1792; --- saltanat-ı seniye 1792; ---saltanatın masuniyeti 748, 1508 (ve tamamiyeti); - hükümet (Ankara) 576; - iktidar. bkz. mevki-i iktidar; - muallâ-yı hilafet 1236, 1276, 1280, 1284, 1602, 1652, 1860. bkz. hilafet; makam-ı hilafet; -ı mukaddes-i hilafet; makam-ı refi'i hilafet; - mualllâ-yı hilafet ve saltanat 14, 268, 576, 1276, 1278, 1282, 1428/1430, 1444, 1506, 1732 (masuniyeti); -- saltanat ve hilafet 1452; - mu-

kaddes-i hilafet 1312, 1336; -refi'i hilafet ve saltanatın istihlâsı 576; - sadaret (sadrazamlık) 1348; --kaymakamlığı (vekâleti) 1238; - sadaret-i uzma 1346, 1506, 1512; - saltanat 194, 554, 1260. bkz. makam-ı hilafet ve saltanat; makam-ı uzma-yı saltanat ve hilafet; - saltanat ve hilafet-i kübra 126; - uzma-yı saltanat ve hilafet; bkz. makarr...; saltanat ve hilafet makamı. **makarr-ı** celil-i hilafet 1252 (makam ve makarr-ı hilafet 1860), makarr-ı devletin masuniyeti 562; - hilafet 1288, 1636. bkz. hilafet (ve yukarıdaki maddeler); - idare. bkz. Yeni Türkiye devletinin idaresi; - saltanat 556. bkz. saltanat (ve yukardaki maddeler).

makasıd-ı âliye-i milliye. ulusal yüce amaçlar. [N] 1548; -ecnebiye; - meşrua-i millet 260, 1504; - milliye 30, 92, 268, 276, 322, 464, 1224, 1262, 1520, 1550, 1560; - mukaddes 1572. bkz. maksad.

Makedonya. Balkan Yarımadasının merkez kesiminde bölge. [N] 134, 312, 976, 978, 1550, 1588, 1914. [S] 135, 313, 977, 979, 1551, 1589, 1915.

makinalı tüfek. [N] 524, 596, 598, 600, 712, 812, 888, 1778, 1780. [S] 525, 597, 599, 601, 713, 813, 889, 1779, 1781.

Makrıköy. İstanbul'un ilçelerinden Bakırköy'ün eski adı. [N] 984. [S] (Bakırköy) 985.

maksad (t). amaç. [N] **maksad-ı** hainane 1336. bkz, hainane...; - ihanetkârane 1388; - meşru-ai millet 1500; - millî 6,82, 86, 254, 684, 1256, 1274. bkz. millî maksat; --mukaddes 1282, 1526, 1572, 1906. bkz. mukaddes maksad-ı millî; - ulvi 406; - vataniye 1786; maksud-ı millî 503. **maksut.** amaç. [N] 1466. bkz. amaç.

Maksut Bey. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Erzurum Şubesi yönetim kurulu üyesi. [N] 86. [S] 87.

makûs tali (milletin). [N] 776. bkz. İnönü (İkinci) Savaşı. (S'de: ulusun ters alınyazısı).

Malatya. Kurtuluş Savaşı sırasında Elaziz (Harput)'e bağlı sancak. [N] 156, 158, 162, 164, 166, 168, 170, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 196, 206, 238, 240, 404, 570, 632, 1296 ve d, 1298, 1300, 1302, 1304, 1306, 1308, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1324, 1326, 1328, 1330, 1332, 1334, 1336, 1338, 1340, 1342, 1344, 1352, 1360, 1364, 1374, 1418, 1444, 1494, 1580. - ahali-i İslamiyesi 240, 1444, 1494; - hadisesi 1360; - meselesi 1360; - Mutasarrıfı 156, 158, 160, 166, 168, 178, 180, 264, 404, 1298, 1304, 1312, 1314, 1322, 1330, 1336. bkz. Halil Rami Bey; Tevfik Bey (178, 180); - mutasarrıf vekili 1326, 1336. bkz. Tevfik bey; - Müslümanları 1324; - teşebbüsat-ı hainanesi 1442. [S] 157, 159, 163, 165, 167, 169, 171, 175, 177, 179, 181, 185, 197, 207, 239, 241, 405, 571, 633, 1297, 1299, 1301, 1303, 1305, 1307, 1309, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1321, 1323, 1325, 1327, 1329, 1331, 1333, 1335, 1337, 1339, 1341, 1343, 1345, 1353,

1361, 1365, 1375, 1419, 1445, 1495, 1581, - Mutasarrıfı 157, 159, 161, 167, 169, 179, 181, 265, 405, 1299, 1305, 1313, 1315, 1323, 1331, 1337. bkz. Halil Rami Bey; Tevfik Bey (179, 181); -- Vekili 1327, 1337. bkz. Tevfik Bey; - Müslümanları 1325; - olayı 1361; - sorunu 1361; - **daki** hayınca girişim 1443; - Müslüman halk 241, 1445, 1495.

mali. akçalı. [N] 850, 958, 962; - husus [N] 1022; -, iktisadi , idari istiklâlimiz 958. bkz. istiklâl; - kavanin ve nizamat. akçalı yasalar ve tüzükler 1018; - Mali Komisyon (Sèvres projesinde) 868; - mesail 1034; - **ve** idari kontrol (İngilizler) 1618; -- iktisadi ve adli ve idari mesail 1036; - mali (tamlamalarda) 834, 860, 958, 962. bkz. maliye.

malikâne (devletin). yurtluk. [N] 1286.

maliye. [N] 332, 504, 834, 1584; - kalem-i mahsus müdürü. 332; - Komisyonu (Sèvres'de) 1016, 1018, 1020; - müfettişi (Türk) 640; - Nazırı bkz. Türk Maliye Nazırı; - (nazırlığı) 538; **Maliye Vekili** (Ankara) 724, 1046, 1052, 1178, 1180. bkz. Ferit Bey (Tek); Hasan Fehmi Bey; Mustafa Abdülhalik Bey; **maliyemiz** 1584. - maliye (tamlamalarda) 328, 748, 1016, 1018, 1042, 1126, 1172, 1766, 1768, 1906. [S] 109, 333, 505, 835, 861, 963, 1585; - **Bakanı** (Ankara) 725, 1047, 1053, 1179, 1181. bkz. Ferit Bey (Tek); Hasan Fehmi Bey; Mustafa Abdülhalik Bey; - özel kalem müdürü 333; - hazinesi 1127; - işleri 1767; - işlerimiz üzerinde denetleme 329; - Komisyonu (Sèvres'de) 869, 1017, 1019, 1021; - Müfettişi (Türk) 641; - Nazırı 1019, 1021. bkz. Türk maliye nazırı: - (nazırlığı) 539; - Teftiş Kurulu 1019. bkz. mali.

mallar. [S] 7. bkz. iyesiz, bırakılmış mallar.

Malta. Akdeniz'de, o günlerde İngiltere'ye bağlı (bağımsızlığı 1964) ada. [N] 330, 346, 548, 564, 784, 842, 888, 890, 892, 922, 1244, 1256; - mevkufini 784, 842; - zindanları 542; **Malta'ya** nefyedilmiş olanlar 330. (Malta'nın özelliği, 1920'de açılan Meclis-i Mebusan'ı basan İngilizler, milletvekillerinden ve komutanlardan bir kesimini Malta'ya sürmelerine bağlanır. Sonraları, Türkiye'ye dönebilmişlerdir). [S] 547, 549, 565, 785, 843, 889, 891, 893, 923, 1245, 1257; - tutukluları 785, 843, - zindanları 549; **-ya** sürülmüş olanlar 331.

Maltepe Atış Okulu. İstanbul'da. [S] 421, 1683, 1685. [N] - Endaht Mektebi. 420, 1682, 1684, 1686.

malzeme (askerî). [N] 676. (S'de: askerî gereç).

Mamahatun. Erzincan'ın ilçelerinden. [N] 164, 170, 1318, 1320, 1322. [S] 165, 171, 1319, 1321, 1323.

Mamuretülaziz. Elazığ ilinin eski adı. Daha çok Elaziz olarak kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında, Harput ilinin merkezi. [N] 58, 786, 1008, 1204, 1230, 1340, 1352, 1514. bkz. Elaziz; Harput. - Valisi 52, 1322, 1340. bkz. Ali

Galip Bey; - vilayeti 58, 1340. [S] bkz. Elazığ.

Manastır. Makedonya'da (Yugoslavya'da) kent. Bitoloji. Osmanlı döneminde Türk kenti. [N] 976, 982, 1550. [S] 977, 983, 1551.

Manastır Tepesi. İnebolu'da. [N] 836. [S] 837.

Manastırlı Hamdi Efendi (Martonaltı,? - 1945). İstanbul'un İngilizlerce resmen işgal günü olan 16 Mart 1920 günü, olayı Mustafa Kemal'e bildiren telgrafçı. [N] 548, 550, 552, 560, 1822. [S] 549, 551, 553, 561, 1823.

Manavgat. Antalya'nın ilçelerinden. [N] 662. [S] 663.

manda. güdüm. [N] 88, 128, 132, 134, 138, 140, 142, 144, 146, 148, 150, 152, 154, 850, 1586, 1678, 1726; **-cılık** 150; **mandaterlik,-ler.** 122, 124 (Ermeni), 126, 128, 130, 150, 1294. bkz. Amerika mandası, mandaterliği; ecnebi mandaterlikler; İngiliz mandası; İtalya mandası. (S'de: güdüm).

manevi, - maneviye (tamlamalarda) [N] 304, 500; 816, 820, 880, 1120, 1252, 1518, 1520, 1528, 1854. **manevi** sarsıntı 814. **maneviyat** 832. [S] manevi güçler 1120. (orta ve sonda) 501, 801, 1253, 1519, 1529, 1855. (iç gücü olarak) 853, 1519. manevi sarsıntı 815.

Manisa. Kurtuluş Savaşı sırasında Aydın iline bağlı sancak. [N] 24, 28, 30, 36, 46, 1212, 1214, 1216, 1254, 1508, 1560; - cephesi 1508; - Mebusu (Saruhan) 734, 1130. bkz. Çerkez Reşit Bey;**-nın işgali** 30, 36, 1212, 1214, 1216, 1218. bkz. işgal. [S] 25, 29, 31, 37, 47; (Saruhan) 1073, 1213, 1217, 1255, 1561,; - cephesi 1509; - Milletvekili 735, 1131. bkz. Çerkez Reşit Bey; **-nın işgali** 31, 37, 1213, 1215, 1217, 1219.

mankenler. [N] 924. [S] 925.

mantık. [N] 586. [S] 587.

Manyas. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 344; **-Gölü.** Marmara körfezinde 1004. [S] 344; **-Gölü** 1005.

"manzara-i umumiye", vaziyet ve ... NUTUK'un ilk paragrafında. [N] 2, 14. (S'de: genel durum ve görünüş).

Maraş. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. Bugünkü Kahramanmaraş adını çok sonraları almıştır. [N] 2,170, 182, 372, 400, 412, 502, 510, 512, 516, 518, 608, 1288, 1322, 1332, 1418, 1724, 1730, 1758, 1770, 1772; - cephesi 506, 518; - eşraf ve mütehayyizanı (ileri gelenleri) 412; - hadise-i feciası 510; - işgali 1724; - katliâmı 510; - meselesi 1820; - musadematı 1830; - mutasarrıflığı 1230. [S] 3, 171, 182, 373, 401, 413, 503, 507, 511, 513, 517, 609, 1289, 1323, 1333, 1419, 1425, 1725, 1731, 1759, 1771, 1773, 1821; - cephesi 507, 519; - çarpışmaları 1821; - işgali 1725; - kırımı 511; - mutasarrıflığı 1231; **-ın** eşraf ve ileri gelenleri 413.

Mardin. Kurtuluş Savaşı sırasında Diyarbekir'e bağlı sancak. [N] 12, 158, 1002, 1626; - istasyonu 158. [S] 13, 1003, 1627, - istasyonu 159.

mareşal. müşir. (Mustafa Kemal). [S] 829. bkz. Dördüncü Ordu Mare-

şali; Üçüncü Ordu Mareşalliği; Mareşallik Kurmaylığı; müşiriyet. 977 (Üçüncü Ordu).

"Mâr-ı serma-dideye Rabbim güneş göstermesin". "Soğuktan uyuşmuş yılana Tanrım güneş göstermesin". Şehrî'nin dizesi. [N] 892. [S] 893 d.

Marmara (Denizi). [N] 888, 902, 1006. 1066; - havzası 428; - sahilleri 620. [S] 889, 903, 1007, 1067; - bölgesi 429; - kıyıları 621.

Marshall. Bağdat'ta İngiliz generali. [N] 892. [S] 893.

Marşan, Emir Paşa. bkz. Emir Paşa (Marşan).

Mart 1921. NUTUK-SÖYLEV'in verilen sayfalarında, Mustafa Kemal, çeşitli sorunların, Sèvres'de, 1921 (Londra Konferansı) önerisinde, 1922 önerisinde, Lozan Konferansı'ndaki öneri ve sonuçlarını sıralamaktadır. 1921'de [N] 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1018, 1020, 1022; [S] 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1013, 1015, 1017, 1019, 1021, 1023. **Mart 1922** (teklifi). [N] 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1014, 1016, 1020, 1022. [S] 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1013, 1015, 1017, 1021, 1023. bkz. Londra Konferansı; Lozan Konferansı; öneri; teklif.

Marten. Amerikan misyoneri. [N] 402. [S] 403.

Martonaltı. Manastırlı Hamdi. bkz. Manastırlı Hamdi Efendi (Martonaltı).

maruzat ve istirhamat-ı milliye. ulusal sunuş ve dilekler. [N] 1460; - milliye 248.

masarifat-ı askeriye. askerî harcamalar. [N] 650; masarif-i zaruriye-i devlet 1768.

maslup Kâzım. bkz. Kâzım, maslup.

masum (millet). [N] 1906 (millet-i masumemiz. [S] de: suçsuz ulusumuz).

masuniyet. dokunulmazlık. [N] (hilafet ve saltanat, millet, vatan) 748, 1330, 1434, 1444, 1476, 1508; **masuniyet-i** istiklâlimiz 368; - şahsiye 1192.

maşatlık. İzmir'de, 14 Mayıs 1919'da yurtseverlerin toplandığı Yahudi mezarlığı. [N] 4. [S] 5.

Matbaa-i Osmaniye. Âbit Süreyya'nın kitabını basan İstanbul'da bir basımevi. [N] 970 [S] 971. bkz. Nurettin Paşa.

matbuat. basın. [N] 52, 150, 210, 276, 278, 302, 374, 396, 398, 400, 496, 516, 520, 682, 704, 952, 960, 966, 1060, 1106, 1156, 1158, 1166, 1230, 1254, 1388, 1556, 1562, 1636, 1744, bkz. Anadolu matbuatı; Avrupa matbuatı; Dersaadet matbuatı; Fransız matbuatı; gazeteler; İngiliz matbuatı; İstanbul matbuatı; İttihatçı matbuat; taşra matbuatı;
Matbuat Cemiyeti. Basın derneği 532, 560, 1540; - Reisi 1540. bkz. Velit Bey; - - Riyaseti 1540; - erkânı 954; - heyeti 302, 1544, - koleksiyonları 582; - makaleleri 1782; - Müdiriyeti 384; - sansürü 1518, 1582. bkz. sansür, **Matbuat-ı Umumiye Müdiriyeti** 1390, 1520. [S] **Matbuat Cemiyeti** 533, 1541, 1543, (Derneği) 561; --

başkanı. bkz. Velit Bey; -- başkanlığı 1549. **Matbuat-ı Umumiye Müdiriyeti** 1521 d. bkz. basın.

matem bayrakları. yas bayrakları. [N] 1898.

matlab-ı millet. ulusun isteği. [N] 244.

Maveraünnehir. Ceyhun (Amuderya) ırmağının doğusunda kalan ülkelere İslam coğrafyacılarının verdiği ad. [N] 1850. [S] 1851.

Mavri Mira (heyeti). İstanbul'da Rum Patrikhanesi'nde kurulmuş, Kurtuluş Savaşı için dokuncalı kuruluş. [N] 1200; - heyeti 2, 4. [S] 3,5, 1201.

Maydos. Çanakkale ilçelerinden Eceabat'ın eski adı. [N] 1552. [S] 1553.

Mazhar Bey. bkz. Mazhar Müfit Bey (Kansu).

Mazhar Müfit Bey (Kansu, 1873-1948). Eski vali. Sivas Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye'den. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VII. dönemler Hakkâri, Denizli, Çoruh üyesi. [N] 58, 264, 366, 520, 522, 1154, 1374, 1380, 1440, 1608. [S] 59, 265, 367, 521, 523, 1155, 1375, 1381, 1441, 1609.

Mazhar Tevfik Bey. Sinop Mutasarrıfı. [N] 222. [S] 223.

mazhariyet-i ilâhiye. Tanrısal ergi. [N] 1638.

mazlum,-lar. [N] 132, 1084, 1388; - milletler 86 (S'de: zulüm görmüş uluslar).

mebus,-lar. milletvekilleri. [N] 106, 108, 164, 192, 292, 298, 314, 330, 358, 362, 366, 368, 376, 428, 436, 444, 450, 452, 456, 458, 462, 472, 476, 478, 484, 496, 498, 502, 504, 520, 522, 528, 530, 552, 560, 564, 566, 570, 574, 610, 628, 632, 634, 642, 650, 662, 672, 696, 702, 708, 714, 716, 718, 730, 732, 734, 798, 818, 840, 846, 856, 962, 966, 968, 970, 1060, 1062, 1090, 1092, 1108, 1136, 1138, 1140, 1144, 1146, 1150, 1166, 1176 (asker), 1270, 1278, 1312, 1318, 1356, 1424, 1532, 1558, 1560, 1580, 1630, 1634, 1638, 1640, 1642, 1644,1668, 1698, 1700, 1706, 1718, 1736, 1748, 1750, 1756, 1758, 1762, 1776, 1784, 1788, 1790, 1802, 1878, 1894. (T.B.M.M.'nin açılması konusu 1. cildin sonlarında söz konusu edilmeye başlandığından, İstanbul Meclisi'nin milletvekilleri bundan önceki sayfalarda geçmektedir. 3. ciltteki belgeler ise, bu cildin sonlarına değin, yine İstanbul ile ilgilidir. Bu maddenin sonunda, milletvekilleri için, il ve sancak adına göre gönderme yapılacaktır); - intihabı 218, 1546, 1560. bkz. intihabat, intihap (ileriki maddelere bkz.); - olan kumandanlar (T.B.M.M.'nde) 1168; **mebusan.** mebuslar 192, 328, 370, 454, 536, 550, 562, 1580, 1598, 1634, 1636, 1638, 1644, 1706, 1730, 1732, 1758, 1902, [S] **Mebusan Meclisi.** bkz. Meclis-i Mebusan. [N] mebusan grubumuz 1764; - intihabatı 270, 1294, 1356, 1514, 1554; - intibabı 192, 312, 376, 1628, 1902; **mebusanın** intihabı 330, 392, 1718. bkz. intihabat; **Mebusanın** İstanbul'da içtimaı (Meclis'in)

360. bkz. mahall-i içtima; - İstanbul'da toplanması 356; - **mebusin.** milletvekilleri 576, 1598, 1698, **Mebuslar** meclisi 854 (Ankara); **-larımızın** intihabı 1404. bkz. intihap; - mebuslarımızın vazife-i teşriiyesi (yasama) 1736. bkz. teşri; **mebusların** ecnebi nam ü hesabına çalınmış ve satınalınmış olmaları 672; - intihabı 308, 322. bkz. intihap; -vazife-i teşriiyesi 1136. bkz. vezaif-i teşriiye; **mebusluk** 638, 1134, 1136, 1142, 1146, 1168, 1176; - vazife-i teşriiyesi 1136. bkz. vezaif-i teşriiye. bkz. Afyonkarahisar mebusu; Akdağmadeni mebusu; Amasya mebusu; Ankara mebusu; Antalya mebusu; Aydın mebusu; Bitlis mebusu; Bolu mebusu; Burdur mebusu; Bursa mebusu; Canik (Samsun) mebusu; Denizli mebusu; Dersim mebusu; Edirne mebusu; Erzincan mebusu; Erzurum mebusu; Gümüşhane mebusu; Hakkâri mebusu; heyet-i mebusan; intihabat; intihap; İstanbul mebusu; Karesi (Balıkesir) mebusu; Kastamonu mebusu; Kırklareli (Kırkkilise) mebusu; Kırşehir mebusu; Manisa mebusu; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; Mersin mebusu; millet vekilleri; muhalif mebuslar; muvafık mebuslar; Rize mebusu; Samsun mebusu; Saruhan (Manisa) mebusu; Siirt mebusu; Sinop mebusu; Siverek mebusu; Tokat mebusu; Trabzon mebusu; Türkiye Büyük Millet Meclisi; Van mebusu; Yozgat mebusu.

mecburiyet-i vataniye. yurtsal zorunluk. [N] 1234.

meccani talebe. parasız öğrenci. [N] 1138.

Mecelle. Tanzimat'tan sonra hazırlanmış, İslam hukukundan alınmış yargıları derlemiş kitap. [N] 1184. [S] 1185.

Mecitözü. Çorum'un ilçelerinden. [N] 602. [S] 603.

meclis (genel olarak), **-ler.** [N] 672; **Meclis-i Âli.** Paris'teki Dörtler Meclisi. (İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri;). 468, 470, 472, 1716, 1836, bkz. Dörtler Meclisi; Paris Konferansı; Sulh Konferansı; **Meclis-i Âli-i Sıhhi.** 1022. bkz. Beynelmilel Sıhhiye Meclisi; Meclis-i Belediye (İstanbul) 1568; meclis-i fevkalâde 566; meclis-i müessisan. kurucu meclis. 76, 562, 1078; meclislerce idare olunan memleketler 672. bkz. belediye meclisleri; Beynelmilel Sıhhiye Meclisi (Sıhhiye Meclisi); Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.); Büyük Mütehassıslar meclisi; Dörtler Meclisi (Paris); Fırka meclisi; heyet-i mebusan; iki meclis; ikinci bir meclis; mahallî bir hükümet mahiyetinde meclis; Meclis-i Âyan; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; Millet Meclisi; Türkiye Büyük Millet Meclisi; vilayet idare meclisi. [S] meclisler 673. bkz. Âyan; belediye meclisleri; bölge meclisi; Büyük Millet Meclisi; Büyük Uzmanlar Meclisi; Dörtler Meclisi (Paris Konferansı); hükümet niteliğinde bir meclis; iki meclis; ikinci bir meclis; kurucu meclis; Millet Meclisi; olağanüstü bir meclis; parti meclisi; Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Meclis. (İstanbul). [N] 296, 308, 456, 472, 498, 500, 502, 512, 516, 546, 566, 710, 1404, 1518, 1558, 1622, 1638, 1644, 1646, 1668 ve d, 1700, 1706, 1750, 1756, 1758. 1766, 1768, 1770, 1772, 1774, 1786, 1788, 1820, - feshi. bkz. fesih; - İstanbul'da içtima 476. bkz. mahall-i içtima; - reis vekilleri 528; - riyaseti 460, 498, 500, 650; **Meclisi** Anadolu'da toplamak fikri 362. bkz. mahall-i içtima; - fesih 356, 476. bkz. fesih; **Meclis'in** feshi 486, 500, 1094; -- hakkı 1094, bkz. fesih; - İstanbul'da akd-i içtima eylemesi 376; - küşadı (açılması) 388; - mahall-i içtimaı 1642. bkz. mahall-i içtima; - murakabesi 86; - seddi 536. bkz. fesih. bkz. Meclis-i Âyan; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî...

Meclis-i Âli (Ankara). bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Meclis-i Âli-i Millî. bkz. Meclis-i Meb'usan. Meclis-i Millî.

Meclis-i Âyan (İstanbul). senato. [N] 260, 370, 410, 518, 534, 572, 854, 856, 972. bkz. Âyan (-azası, - azasından) 972, 1230, 1576, 1628, 1644, 1676).

Meclis-i Mebusan. 1876'da ilk kez kurulmuş, iki ay sonra Abdülhamit'çe kapatılmış, 1909'da yeniden açılmış, 1920 başında dördüncü dönemi başlamış; 16 Mart 1920'de İstanbul İngilizlerce resmen işgal edilince dağılmış, 11 Nisan'da Vahdettin Meclis'i kapatmıştır. [N] 84, 90, 92, 102, 154, 270, 276, 284, 322, 324, 328, 330, 348, 356, 360, 366, 370, 376, 384, 406, 410, 442, 448, 454, 466, 468, 476, 480, 484, 486, 492, 494, 496, 504, 506, 518, 522, 528, 530, 532, 534, 538, 550, 556, 558, 562, 564, 566, 568, 802, 1260, 1262, 1282, 1286, 1294, 1516, 1542, 1554, 1598, 1632, 1634, 1636, 1638, 1640, 1642, 1644, 1646, 1660, 1664, 1666, 1696, 1702, 1706, 1712, 1718, 1738, 1744, 1754, 1760, 1764, 1784, 1790, 1792, 1806, 1896, 1902. (Heyet-i Mebusan 210, 1400, 1792; İstanbul Meclisi, -- Mebusanı 482, 570, 792, 796; Millet Meclisi 264, 318, 320,1292, 1580, 1636; Türk Meclis-i Mebusanı 1016 Bunlar, ayrıca kendi maddelerinde verilmiştir); -- intihabatı 82. bkz. intihabat; -- Reisi 534, 568, 1784, 1790, 1792. bkz. Celâlettin Arif Bey; -- Riyaseti 366, 484, 530, 532, 566, 636; -- telgrafhanesi 550, bkz. telgraf ...; -- **ımız** 1282; **--ın** hariçte içtimaı 364; -- İstanbul'da içtimaı 358, 364; -- in'ikadı 1696; -- toplanması 384, 442, 448; -- İstanbul'dan başka bir yerde tecemmüü 386; -- mahall-i içtimaı 364; -- nerede toplanabileceği 322; -- payıtahttan başka bir yerde içtimaı 376. bkz. mahalli-i içtima. Meclis-i Mebusan (yabancı). Fransa, İngiltere, İtalya, İtilaf Devletleri meclis-i mebusanları.

Meclis-i Millî (İstanbul). [N] 88, 192, 260, 266, 270, 276, 292, 298, 328, 330, 334, 354, 358, 368, 370, 460, 494, 500, 502, 504, 506, 514, 518, 520, 522, 528, 532, 802, 810, 1294, 1354, 1356, 1388, 1398, 1504, 1508, 1510,

1516, 1518, 1532, 1534, 1540, 1542, 1548, 1634, 1636, 1638, 1642, 1662, 1666, 1698, 1704, 1706, 1718, 1738, 1740, 1742, 1746, 1754, 1756, 1758, 1774, 1776, 1792, 1804, 1815, 1817; - **Millî-i** Osmani 134; **--nin** feshi 1388, 1814, 1816. (Meclis-i Millî, Ankara, bkz. T. Büyük Millet Meclisi.) bkz. Meclis-i Umumi. --nin hariçte içtimaı 366, 370, 1642; -- İstanbul'da içtimaı 366, 370, 377; -- mahali-i içtimaı 334, 356, 368. bkz. mahall-i içtima, -- mahiyet-i teşriiyesi 370. bkz. teşri... (Meclis-i Millî, Ankara. bkz. Büyük Millet Meclisi). bkz. (Meclis-i Mebusan; - Umumi).

Meclis (Ankara, T.B.M.M.) [N] bkz. T. Büyük Millet Meclisi; - Heyet-i Umumiyesi 1860; - azası 1066; - Başkâtibi. bkz. Recep Bey; -efkâr-ı umumiyesi 696; - ekseriyeti 884; - encümenleri 802; - hükümeti 1096; - istibdadı 1094; - Muhafız Taburu 780; Meclis Reisi 588, 606, 844, 928, 1080, 1096, 1116. bkz. Kâzım Paşa (Özalp); Mustafa Kemal Paşa; - Reisi Sanisi 906, 1056. bkz. Ali Fuat Paşa; - Riyaseti 916, 966, 1058, 1084, 1146, 1148, 1156; -- makamı 646; - Riyaset-i Saniyesi 1058, 1062; - tahkikatı 1154, 1158 (anket), 1170; **Meclis-i** Âli (Ankara) 1836, 1838; **Meclisi** fevkalâde içtimaa... 1138; **Meclis'in** ikinci içtima senesi 1146; - meşruiyeti 732; - murakabesi 88; - riyaseti 1082; - salahiyeti 816; - şahsiyet-i maneviyesi 880, Meclis-i Millî 731, 855, (Ankara, ulusal meclis). bk. Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Meclis-i Umumi (İstanbul). Âyan ile Meclis-i Mebusanın tümü. [N] 504, 1740. bkz. Meclis-i Âyan; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî;

Meclis-i Vükelâ. İstanbul bakanlar kurulu. [N] 174, 260, 272, 1238, 1324, 1802. bkz. Heyet-i Vükelâ; hükümet (istanbul); kabine.

[S] **Meclis** (genel olarak). meclislerle yönetilen ülkeler 673. bkz. belediye meclisleri; bölge meclisi; Büyük Uzmanlar Meclisi; Dörtler Meclisi; Fırka Meclisi; iki meclis, ikinci bir meclis; kurucu meclis; olağanüstü bir meclis; Türkiye Büyük Millet Meclisi; (İstanbul için) Meclis-i Âyan; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; Meclis-i Umumi.

Meclis (İstanbul). [S] 297, 309, 457, 473, 499, 501, 513, 517, 547, 567, 711, 1405, 1519, 1559, 1623, 1639, 1645, 1669 ve d, 1701, 1707, 1751, 1759, 1767, 1769, 1771, 1773, 1775, 1787, 1789, 1821; - başkan vekilleri 529; - başkanlığı 461, 497, 501, 651; - denetimi 89; - seçimleri 83; Meclisi Anadolu'da toplamak düşüncesi 89; **-i** dağıtmak, -in dağıtılma olasılığı 357, 361, 477, 497, 537, 1179; - i denetim hakkı 1095; **-in** açılması 389; - kapatılması 537; - toplantı yeri 1643; **Meclis-i Mebusan** 85, 91, 93, 103, 155, 193, 271, 277, 285, 297, 325, 329, 331, 349, 357, 361, 367, 371, 377, 385, 387, 407, 411, 443, 447, 449, 455, 467, 469, 477, 481, 485, 487, 493, 495, 497, 505, 507, 519,

523, 529, 533, 535, 539, 551, 557, 559, 563, 565, 567, 569, 571, 793, 803, 1017, 1261, 1263, 1283, 1287, 1295, 1517, 1543, 1555, 1599, 1631, 1633, 1637, 1639, 1641, 1643, 1645, 1647, 1661, 1663, 1665, 1667, 1669, 1697, 1703, 1707, 1713, 1719, 1739, 1745, 1755, 1759, 1761, 1765, 1785, 1787, 1791, 1793, 1807, 1897, 1903; -- başkanı 535, 569, 1785, 1791, 1795. bkz. Celalettin Arif Bey; -- başkanlığı 367, 485, 531, 533, 567, 571, 637; -- seçimleri 83; -- Telgrafhanesi 551; -- ın başkentten başka bir yerde toplanması 377, 387; -- dışarıda toplanması 365, -- İstanbul'da toplanması 359, 385, 443, 449, 477, 1697; -- nerede toplanabileceği 323. (İstanbul Meclisi, Meclisi Mebusanı olarak: 482, 570, 792, 796; Millet Meclisi olarak: 265, 319, 321, 1581; Türk Meclis-i Mebusanı olarak: 1016).

Meclis-i Millî. (İst.) [S] 89, 135, 193, 261, 267, 271, 277, 293, 295, 299, 329, 331, 335, 355, 359, 369, 371, 495, 501, 503, 505, 507, 515, 519, 521, 523, 529, 533, 803, 811, 1355, 1357, 1389, 1399, 1505, 1509, 1511, 1517, 1519, 1533, 1535, 1541, 1543, 1549, 1635, 1637, 1639, 1643, 1663, 1667, 1705, 1707, 1719, 1739, 1741, 1743, 1747, 1755, 1757, 1759, 1775, 1777, 1793, 1805, 1815, 1817; **-nin** dağıtılışı 1389, 1815, 1817; -- dışarıda toplanması 1643; -- İstanbul'da toplanması 367, 371, 377; -- nin toplantı yeri 335, 357, 369; -- nin yasama niteliği 371. **Meclis-i Umumi.** Meclis-i Mebusan ile Meclis-i Âyan'ın tümü 505, 1741; **Meclis-i Vükelâ.** İstanbul'da Bakanlar Kurulu. 175, 261, 273, 1239, 1325, 1803, bkz. hükümet (İstanbul).

Meclis (Ankara). bkz. T. Büyük Millet Meclisi. - soruşturması. Bkz. T.B.M.M.

Medeni Kanun. [S] 1195 d. bkz. Kanun-ı Medeni; Yurttaşlar Yasası.

medeni ve dinî vesait. bilim ve uygarlık yöntemleri. [N] 6; - vesait 1256. **medeniyet** 210, 556, 558, 1254, 1630, 1726, 1730; - âlemi 20; - dünyası 1086; **-ve** insaniyet 1730; **-ler** 1732. bkz. âlem-i medeniyet; Avrupa'nın esasat-ı medeniyesi; cihan-ı medeniyet; ecnebilerin iktisadi, umrani, medeni vesaiti; enzar-ı medeniyet; esbab-ı medeniye; hakayik-i diniye ve medeniye; icabat-ı medeniye; kabiliyet-i medeniye; memalik-i mütemeddine; milletin medeni ve içtimai inkişafı; temeddün; Yirminci Asr-ı medeni. (medeni: uygar; medeniyet: uygarlık).

Medine. Suudi Arabistan'da, Hicaz bölgesinde kent. [N] 1552, 1846. [S] 929 d, 1553, 1843 d, 1849 d, 1861 d. bkz. Abdülmecid, Halife.

medreseler. Osmanlı ve İslam eğitim düzeninde dinsel nitelikli okullar. 3 Mart 1924 günü çıkarılan yasa ile öğretim birleştirilmiş (tevhid-i tedrisat), medreseler tarihe karışmıştır. [N] 1132, 1184; **-ve** tekkelerin kaldırılması. [N] 956. [S] 957.

mefhum. kavram. [N] 802 (devlet).

mefkûre. ülkü. [N] 202, 236, 250, 264, 294, 296, 456, 482, 502,

584, 628, 790, 1066, 1190, 1432; - sahibi bir grup 296.

mehafil. bkz. mahafil.

Mehdi-i muntazır. Kıyamet gününden önce gökten inerek insanları gönendirecek, beklenen varlık. [N] 462. [S] 463(beklenen Mehdi).

Mehmet. baytar (veteriner) Binbaşı. [N] 178. [S] 179.

Mehmet. Trabzon belediye meclisi üyesi. [N] 204. [S] 205.

Mehmet Ali Bey (Gerede, ? - 1939). Damat Ferit Paşa hükümetinde Dahiliye Nazırı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 10, 322, 402, 536. [S] 11, 323, 403, 537.

Mehmet Ali Bey. Harekât-ı Milliye komutanı (Bursa). [N] 1568. [S] 1569.

Mehmet Arif Bey. Beşinci Tümen komutan vekili. bkz. Arif Bey (Mehmet, Ayıcı).

Mehmet Avni. Trabzon belediye meclisi üyesi. [N] 204. [S] 205,

Mehmet Efendi. Malatya'da fabrikacı. [N] 1300. [S] 1301.

Mehmet Efendi (Vasfi, Nuhoğlu (Nuhzade), 1875-1948). Osmanlı Meclisi ve T.B.M.M. II. dönem Bolu üyesi. [N] 1072. [S] 1073.

Mehmet Galip Bey. bkz. Galip Bey, Mehmet.

Mehmet Han-ı Hamis. Beşinci (sultan) Mehmet Reşat (1844-1918). Otuz beşinci Osmanlı padişahı. [N] 1094. [S] 1095.

Mehmet Hayri. Hilafet Ordusunda makinalı tüfek subayı. [N] 600. [S] 601.

Mehmet Nurettin. Gebze kaymakamı. [N] 426. [S] 427.

Mehmet Reşat. bkz. Mehmet Han-ı Hamis.

Mehmet Salahattin. bkz. Salahattin Bey, Mehmet.

Mehmet Salih. Trabzon belediye meclisi üyesi. [N] 204. [S] 205.

Mehmet Şefik Bey, Miralay (Aker, 1877-1964). Albay. Elli Yedinci Tümen Komutanı. [N] 606. [S] 607.

Mehmet Şerif Paşa. bkz. Damat Mehmet Şerif Paşa (Çavdaroğlu).

Mehmet Şükrü Bey (Koç, 1887-1938). Sivas Kongresi, T.B.M.M. I. dönem Afyonkarahisar üyesi. [N] 154, 620, 874, 876, 1376. [S] 155 621, 875, 877, 1377.

Mehmet Tevfik. bkz. Çerkez Tevfik Bey.

mekâtib-i askeriye talebesi. askerî okullar öğrencileri. [N] 1012.

Mekke. Suudi Arabistan'da kutsal kent. Muhammed peygamberin doğduğu yer. [N] 1840, 1844. [S] 1841, 1845; **-ve** Medine'nin kulu. [S] 929 d. bkz. Abdülmecid, halife.

Mekteb-i Harbiye, Harp Okulu. Kuruluşu: 1834. [N] 972, 1872.

mektep. okul (içeride, dış ilişkilerde). [N] 934, 1010, bkz. Amerikan mektepleri; Darülmuallimat; Endaht Mektebi (Maltepe); Galatasaray Lisesi; iptidai mektepler; Jandarma Mektebi; leyli mektepler; mekâtib-i askeriye; Mekteb-i Harbiye; Robert Kolej; Rum mektepleri; Sultani Mektebi; Ziraat Mektebi.

mektupçu. Bir devlet dairesinin yazı işlerini yöneten yüksek görevli. [N] 1320. [S] 1321 (Diyarbekir).
melhame-i kübra. büyük ve kanlı savaş. bkz. Sakarya melhame-i kübrası.
melik. taht sahibi devlet başkanı. [N] 1852. [S] 1853.
Melikşah (I., 1055-1092). Selçuklu sultanı. [N] 1850. [S] 1851.
memalik. ülkeler. [N] 486 (dahil-i); 508 (aksam-ı); **memalik-i** Devlet-i aliye. bkz. memalik-i Osmaniye; - İslamiye 1844, 1946; - mahruse-i şahane. Padişahın büyük ülkeleri 1342, 1424; - mütemeddine. uygar ülkeler 1766; - müstahlâsamız. kurtulmuş yerlerimiz 1592; Memalik-i Osmaniye. Osmanlı ülkeleri, kentleri 16, 122, 124, 184, 306, 506, 508, 532, 1200, 1506, 1508, 1514, 1582, 1590, 1636, 1722, 1792, 1794, 1798;-- **nin** mukadderatı 554. bkz. memleket; Osmanlı memleketleri; - şahane. padişahın ülkeleri 676, 1404; memalikimizin taksimi 488.
memleket. ülke. [N] 2, 8, 10, 22, 60, 68, 74, 80, 94, 96, 110, 124, 132, 134, 150, 152, 154, 156, 172, 178, 192, 194, 196, 202, 208, 212, 230, 232, 240, 244, 256, 268, 270, 276, 278, 286, 294, 302, 304, 306, 308, 316, 320, 336, 338, 356, 366, 374, 376, 378, 390, 402, 404, 414, 442, 456, 460, 468, 472, 510, 514, 516, 522, 532, 534, 536, 552, 554, 560, 570, 576, 586, 590, 592, 594, 616, 618, 622, 624, 626, 630, 646, 660, 666, 668, 672, 682, 726, 744, 746, 750, 768, 770, 772, 788, 790, 796, 798, 802, 806, 818, 832, 834, 836, 850, 852, 854, 860, 874, 878, 934, 936, 942, 944 (İslam), 962, 964, 966, 968, 970, 972, 994, 1012, 1014, 1030, 1046, 1058, 1064, 1072, 1100, 1112, 1114, 1120, 1138, 1152, 1174, 1182, 1186, 1188, 1190, 1192, 1196, 1206, 1210, 1212, 1236, 1240, 1254, 1258, 1260, 1282, 1286, 1288, 1292, 1294, 1296, 1298, 1306, 1324, 1334, 1338, 1344, 1356, 1366, 1386, 1388, 1390, 1394, 1400, 1402, 1404, 1434, 1436, 1438, 1444, 1446, 1448, 1450, 1452, 1466, 1468, 1470, 1482, 1502, 1508, 1516, 1530, 1536, 1538, 1552, 1554, 1556, 1568, 1580, 1586, 1596, 1598, 1602, 1638, 1660, 1662, 1666, 1676, 1710, 1724, 1730, 1736, 1742, 1758, 1768, 1786, 1820, 1824, 1836, 1858; - idaresi 1064; - mukadderatı 292, 798. bkz. mukadderat-ı memleket; - mukadderat-ı hayatiyesi 798; - müdafaası. 826. bkz. müdafaa-i memleket kanunu; **-ve** cumhuriyet menafii-i âliyesi 1124, bkz. menafi-i âliye-i memleket ve millet; - ve devlet işleri, 876; - ve millet 1292, 1452, 1458, 1662; - ve millet işleri 590; --- menafii 296. bkz. menafi-i âliye-i memleket ve millet; - - **millete** düşman olanlar 386; --- milletimizin mukadderatı 1442; --- azami menafii 682; --- bütün menabi-i serveti 934; --- istiklali 920; --- menafi-i azamisi. bkz. memleketin menafi-i âliyesi; --- mukadderatı 1290, bkz. mukadderat-ı millet; --- mu-

kaddesatı 1290; bkz. mukaddesat; **memleketi** idare 1064; - inkısamdan kurtarmak 1892. bkz. inkısam; taksim; - kurtaracak... 1394; - tahlis 386; - taksim 560. bkz. taksim; **memleketimin** saadet ve istiklâli 1274. bkz. istiklâl; **memleketimiz** 240, 328, 1364, 1508, 1516, 1588, 1598, 1716, 1728, 1734; **-in** hudud-ı tabiisi 1392. bkz. hudutlar; - tamamiyeti 788. bkz. mülkün tamamisi, tamamiyet-i mülkiye; **memleketin** aksam-ı muhtelifesi 1894; - dahilî asayişi 1724. bkz. asayiş; - emniyet-i umumiyesi; - halâsı 1706. bkz. halâs; - hayr ü selameti 704. bkz. selâmet-i memleket; - hayat ve mematı 1706; - hayatı ve mevcudiyeti 1122; 856, 872; - idaresi 614; - istihlâsı 30, 1224. bkz. halâs; - işgal ve inkısamı. bkz. işgal; - iyiliği 1108; -mabihülistinadı 800; - maruz kaldığı haksızlıklar 1730; - menabi; 818. bkz. menabi; -- menafi-i âliyesi. bkz. menafi...; -- hayatiyesi 376; - mukadderatı 384, 874, 1122; 1366, 1454; bkz. mukadderat-ı memleket;-selâmeti 1304, 1436; - selâmet-i aliyesi 1464; -- âtiyesi 722. bkz. selâmet...; - sükûneti 622; -tali ve mukadderatı 656. bkz. mukadderat; - tam istiklâli; 800. bkz. istiklâl-i tam; - tamamiyeti 788, 792, 796. bkz. tamamiyet...; - temin-i âtisi 680; - ve maksad-ı umuminin menfaat-ı âlisi 872. bkz. memalik; hukuk-ı millet ve memleket; İslam memleketleri; millet ve memleket; nef'i memleket; vatan ve memleket. [S] memleketler 945 (Müslüman). bkz. ülke.

memur,-lar. görevli. [N] 36, 50, 182, 196, 314, 332, 336, 386, 388, 396, 406, 418, 514, 518, 540, 562, 564, 570, 596, 634, 706, 748, 1304, 1362, 1486, 1602, 1664, 1666, 1770, 1894, 1896. **memurin.** memurlar 52, 96, 184, 194, 210, 276, 284, 330, 352, 374, 606, 646, 1260, 1362, 1366, 1368, 1496, 1518, 1556, 1578, 1630, 1666, 1672, 1802, 1896. (askerî) 174, 182, 320, 650, 1262; (sivil) 12, 30, 34, 68, 90, 174, 176, 182, 190, 230, 320, 366, 382, 570, 900, 1224, 1260, 1262, 1356. (telgraf) 186. 336, 340, 1240. (yabancı) 2, 232, 404, 610, 996, 1488, 1898. Memurin Müdiriyeti 384; - Müdürü 408; - ve askerin maaşatı 1362; **memurin-i** askeriye 174, 182, 320; -- ve mülkiye 650; - dahiliye 1706; - hükümet 1812. bkz. hükümet memurları; - mülkiye 12, 30, 34, 68, 90, 174, 176, 182, 190, 230, 320, 366, 382, 570, 900, 1224, 1260; -- ve askeriye 90, 1260, 1262, 1356; - siyasiye (yabancı) 404, 1488, 1548, bkz. ecnebi zabit ve memurları; rüesa-yi memurin; telgraf memurları.[S] 175, 183, 191, 277, 315, 321, 331, 353, 541, 639, 691, 973, 1369, 1557. bkz. görevliler; sivil memurlar; telgraf memurları.

menabi. kaynaklar. [N] 668; -i maliye 878; - varidat. gelir kaynakları 878; (memleket ve millet) 818, 934; (İtalyan) 1816.

menafi-i âliye-i memleket. ülkenin yüksek çıkarları [N] 682, 788, 1400; -- millet 672; -- vatan, vataniye 406, 492, 740, 1048, 1260, 1428, 1498, 1836, 1880; -

devlet 1120; -esasiye-i millet 762; - milliye 284; - hakikiye-i millet ve memleket 1598; -- milliye 328; - hayatiye-i vatan 1556; - iktisadiye 1586; -- ve siyasiye 1726; - memleket 304, 642, 1296, 1494, 1638, 1662; -- ve millet 286, 1292; -memlekete muzir harekât 1554; - millet 1040; -- ve memleket 310, 734, 806, 1240, 1738. bkz. memleket ve milletin menafi-i âliyesi; **memleketin** menafi-i âliyesi; - milliye 252, 760, 1408, 1472, 1542, 1702; - mülk ü millet 333, 444, 1502, 1638, 1790: - umumiye 208; - vatan 1556; - vatan ve millet 1142; - vataniye 454, 552, 612, 1304, 1556; -- ve milliye 764. bkz. Asuri-Keldani menafii; Avrupa ve Amerika menafi-i âliyesi; Düvel-i İtilafiye'nin iktisadi menafii; hukuk ve menafi-i âliye-i memleket; memleket ve cumhuriyetin menafi-i âliyesi; memleket ve millet menafii; menfaat; milletin menafi-i azamisi; Şarki Anadolu vilayatının hukuk ve menafii; vatan ve milletin menafii; Yunan menafii.

menatık-ı nüfuz. sömürü bölgeleri. [N] 788, 1006, 1644, 1704. bkz. mıntıka-i nüfuzlar.

Menderes. Batı Anadolu'da ırmak ve bölge. [N] 774. [S] 775; - havalisi [N] 812, 888; - bölgesi [S] 813, 889.

menfaat-i hayatiye-i vatan. yurdun yaşamsal çıkarı, [N] 1454; - memleket 874; - vatan 530. (ayrıca) 242, 670, 872, 1080, 1192, 1290, 1554. bkz. düşmanlarımızın hesab-ı menfaati.

menfi cereyan ve faaliyet. olumsuz akın ve çalışmalar. [N] 590; - cereyanlar 592, 804; - neşriyat 1110; - propaganda 1124. bkz. propaganda; -- ve hain teşekkülât 592.

Mengi, Halit Hami. bkz. Halit Hami Bey (Mengi).

Men'i Şekavet Kanunu. eşkıyalığın önlenmesi için yasa. [N] 1156.

Menteşe. Muğla'nın eski adı. Kurtuluş Savaşı sırasında Aydın'a bağlı sancak. [N] 384, 1558, 1670. [S] 385, 1559, 1671. bkz. Muğla.

menzil hatları. ordunun cephe gerisi işleri. [N] 812. [S] 813.

merasim-i diniye ve vataniye. dinsel ve yurtsal tören. [N] 576.

merbutiyet-i vataniye. yurda bağlılık. [N] 622.

merci. başvurulacak (yer). [N] 578; merci-i muhaberat 1360, 1382. **merciiyet,** - meselesi 198, 200, 1372, 1382, 1368, 1472, 1474.

Merdenek. Göle'nin eski adı. Kars'ın ilçelerinden. [N] 652. [S] 653.

Meriç. Edirne'nin ilçelerinde. Bulgaristan'dan çıkarak Türk-Yunan sınırını oluşturan, Ege Denizi'ne dökülen akarsu. [N] 326, 658, 904, 1258, 1794, 1882, 1892, 1906, 1910, 1912; - hattı 1000, - hududu 326; - vadisi 1910. [S] 659, 905, 1259, 1795, 1883, 1893, 1907, 1909, 1911, 1913; - hattı 1001; koyağı 1909/1911; - sınırı 327.

merkez hükümeti. hükümet-i merkeziye (istanbul). [S] 651, 1221, 1233, 1281 d, 1295, 1579, 1581, 1725, 1733; - komutanı, kumandanı. [N] 330 (İstanbul), 976 (Selanik). [S] 331 (İstanbul), 977

(Selanik); - komutanlığı, kumandanlığı (genel) [N] 984. [S] 985. **merkez kurulları,** heyet-i merkeziyeler. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti merkez kurulları. [S] 197, 365, 371, 445, 507, 1223, 1359, 1367, 1369, 1381, 1383, 1407, 1505, 1559, 1561, 1571, 1579, 1625, 1629, 1643, 1655, 1657, 1663, 1699, 1779, 1789, 1891. bkz. Adapazarı merkez kurulu; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-Milliye m.k.;------Paşaeli m.k.; Balıkesir m.k.; Bursa m.k.; Dersaadet (İstanbul). İstanbul m.k.; Edirne m.k.; Edirne Paşaeli m.k.; Erzincan m.k.; (Erzurum) Müdafaa-i Hukuk m.k.; Giresun m.k.; İstanbul m.k.; İzmir m.k.; Müdafaa-i Hukuk m. kurulları; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti m. kurulları; M.H.M.C. Sivas m.k.; Paşaeli m.k.; Sivas m.k.; Sivas M.H.C.m.k.; Trabzon m.k.; Trakya Paşaeli m.k.; **merkez müdürü** (telgraf, İstanbul). [N] 1432. **Merkez Ordusu.** Aralık 1920'de Sivas'taki Üçüncü Kolordu'nun kaldırılması üzerine kurulan ordu. [N] 840. [S] 841. bkz. Nurettin Paşa; -- komutanlığı, kumandanlığı 992; [S] 993; - yönetimi 1801 (Trakya); **merkezden** ayrılma [N] 8. bkz. adem-i merkeziyet; **merkez-i** devlet (İstanbul) 512; - hükümet (İstanbul) 1360; **Merkez-i Umumi.** İttihat ve Terakki Fırkası genel merkezi 1120, 1122. bkz. İttihat ve Terakki Fırkası; -- (Pontus) 1202. bkz. Pontus...; -- (Vilayatı-Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) 1250. bkz. V.Ş.M.H.C.; **Merkezî** Anadolu 836. bkz. Anadolu, Garbi Anadolu, Şarki Anadolu; **merkeziye** (tamlamalarda). bkz. heyet-i merkeziye; hükümet-i merkeziye.

Mersin. İçel ilinin merkezi. Kurtuluş Savaşı sırasında sancak. [N] 608, 662. [S] 609, 663; - Mebusu. [N] 814, 918, 964. [S] -milletvekili 815, 919, 965. bkz. Salahattin Bey, Çolak.

Mersinli, Cemal Paşa. bkz. Cemal Paşa (Mersinli).

mertlik. [S] 863.

Merzifon. Amasya'nın ilçelerinden. [N] 2, 226, 240, 316, 1418, 1446, 1492, 1514, (tahliye); - Amerikan müessesatı 836. [S] 3, 227, 241, 317, 1419, 1447, 1493, 1515; - kurumları 837.

mesahif-i şerife. kutsal Kur'an yaprakları. [N] 1846.

mesai. çalışma [N] 96, 230, 906, 1738; **mesai-i** milliye 576, 804, 1574. bkz. millî mesai. - vataniye 1274.

mesaib-i harbiye. savaş yıkımları. [N] 750; - mütevaliye (sürekli) 764.

mesail, mesele. sorunlar. bkz. Adana meselesi; Boğazlar meselesi; -ın serbestisi m.; cumhuriyet m.; cumhuriyeti ilân m.; dahilî mesail; Ermeni m.; Gürcü m.; halife m.; hilafet m.; hilafet ve din m.: hilafet ve saltanat m.; idari, mali, iktisadi ve siyasi mesail; iktisadi mesail; İzmir m.; Malatya m.; mali mesail; mali ve iktisadi ve adli ve idari mesail; Maraş m.;merciiyet m.; millî bir mesele; millî ve hayati m.; Musul m.; Pontus m.; riyaset m.; riyaset-i devlet m.; sulh m.; Şark m.; Şark-ı

karip m.; şirketler tazminatı m.; tamirat m.; Trakya m.; Trakya ve İzmir m.; Türklük, Kürtlük, Ermenilik mesaili; Yunan tamirat meselesi. **mesele-i** hariciye. dış sorun. [N] 494.

mesail-i hariciye. dış sorunlar. [N] 618; - hayatiye-i milliye 192, 1356; - maliye, 1042; - - ve iktisadiye 1042; - milliye 502, 540; 1764; - siyasiye 788. bkz. mesele.

mesalik-i muhtelife. çeşitli meslekler. [N] 1108. bkz. meslekler.

mesele. bkz. mesail.

meskûat. para. [N] 1016 (Türkiye'nin), 1018 (usul-i).

meslekler. [N] meslek-i askerî 616, 1138. bkz. askerlik mesleği; - irticakârane 192, 1294, 1354; meslek-i siyaset 1108; - siyasi 582, 584, 586, bkz. siyasi meslekler; bkz. mesalik-i muhtelif.

mesuliyet. sorumluluk. [N] 660, 1050, 1260; **mesuliyet-i** tarihiye 512, 558, 760. bkz. tarihî mesuliyet.

Mesut Bey (Çankaya, 1887-1950). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti Erzurum Şubesi yönetim kurulu üyesi. T.B.M.M. VII-VIII. dönemler Antalya, Erzurum üyesi. [N] 86. [S] 87.

meşayih. şeyhler. [N] 1188 (Nakşibendi); **meşayih-i** izamdan 1282. 1282. bkz. şeyh; şeyhler.

-meşgule (tamlamalarda). işgal edilmiş. [N] 192, 406, 510, 870, 1294, 1356. bkz. işgal.

meşru, meşrua, meşruiyet. yasal, yasallık. [N] 150, 194, 208, 258, 260, 276, 284, 296, 340, 408, 746, 870, 1404, 1428, 1440, 1476, 1500, 1504, 1518, 1528, 1536, 1672, 1768, 1782, 1868, 1874, 1886, 1888; - bir heyet-i hükümet 1382. bkz. hükümet-i meşrua; - devlet 246; -ve müstakil kuvve-i hakime 744,

meşruti şekil. meşrutiyet yönetimi. [N] 1106.

meşrutiyet. [N] 122, 124, 270 (usul), 276, 502, 504, 506, 546, 598, 1178, 1344, 1366, 1398 (fikri), 1516, 1634, 1636, 1638, 1712, 1766 (kavaid), 1820 (meselesi); **Meşrutiyet ilânı.** Birinci Meşrutiyet (ilk anayasa) 1876. İkinci Meşrutiyet, Kanun-ı Esasi'nin yeniden yürürlüğe konulması ile, 23 Temmuz 1908. [S] 971, 976, 980, 982; - inkılâbı 974, 976, 984; - mücadelâtı 1094; - şekli 1118. [S] 123, 125, 271, 277, 503, 505, 507, 547, 599, 1345, 1517, 1635, 1637, 1639, 1712; - biçimi 1119; - devrimi 975, 977, 981, 983, 985, - düşüncesi 1399; - için savaş 1095; - kuralları 505, 507, 1633, 1767; - sorunu 1821; - yönetimi 469, 1517; - in kuruluşu 977, 981.

meşveret. danışma. [N] 1846 (İslamda).

Met, Yusuf İzzet Paşa. bkz. Yusuf İzzet Paşa (Met).

metalip. istekler. [N] 280, 284, 1404, 1522; **metalib-i** milliye 860, 1524, 1530, bkz. âmal ve metalib-i milliye; milletin metalib-i muhikkası (haklı); - umumiye-i milliye 1526. bkz. mutalebat.

Metristepe. İkinci İnönü Savaşı 'nda adı geçen bir yer. [N] 774, 776, [S] 775, 777.

metropolit. Ortodoks kilisesinde, patrikten sonra gelen din adamı. [N] 836, 1200, 1796, 1800 [S] 837, 1201, 1797, 1801.

mevadd-ı kanuniye. kanun maddeleri. bkz. kanun.

mevaki-i meşgule. bkz. işgal. işgal edilmiş yerler. [N] 406.

mevaşi. binek ve kasaplık dört ayaklılar. [N] 648 (askerin).

mevcudiyet. varlık. [N] 192, 368, 490, 790, 1122, 1262, 1266, 1288; **-ve istiklâl-i millimiz** 1868. bkz. istiklâl; -- kudret-i milliye 860; --teşebbüsat-ı milliye 810; **mevcudiyet-i milliye** 30, 36, 170, 758, 834, 1258, 1318, 1374, 1388, 1514, 1882. bkz. milletin mevcudiyeti; - siyasiyemiz 490; -- in imhası 488. bkz. vatan ve mevcudiyet-i milliye.

mev'iza. dinsel öğüt. [N] 576.

mevki kumandanı. Bir yerin, çeşitli sınıflardan birliklerin en üst rütbeli komutanı. [N] 204, 210, 220, 708, 1822; - kumandanlığı 464, 984. [S] 205, 211, 221, 709, 1823; - komutanlığı 465, 985. bkz. Kastamonu, Kütahya, Nazilli, Trabzon (mevki komutanları);

mevki-i müstahkem kumandanı. İstihkâmlarla çevrilmiş yerin komutanı. [N] 496, 1624, 1742, 1878. bkz. Çanakkale, Çatalca, Edirne, Bahrisefit (Akdeniz) Çanakkale mevki-i müstahkem komutanları. [S] bkz. Müstahkem Mevki Komutanı.

mevki-i iktidar iş başına (gelmek). [N] 242, 392, 398, 402, 408, 472, 478, 492, 498, 530, 532, 536, 682, 1168, 1174, 1196, 1254.

mevkufin. bkz. Malta mevkufini.

Mevlâ. Tanrı. [N] 248, 1460, 1468. bkz. Allah.

Mevlânzade Rifat. "Serbesti" gazetesi sahibi. Yüzellilikler listesi ile yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 1308, 1312. [S] 1309. 1318.

Mevlid-i Şerif. On Beşinci Yüzyıl şairlerinden Süleyman Çelebi'nin uzun dinsel şiiri. Dinsel törenlerde makamla okunur. [N] 576. Mevlit. [S] 577.

mevzuat-ı kanuniye. yasalar, [N] 1368. bkz. kanun.

Meydan istasyonu. Konya'da. [N] 662. [S] 663.

meydan muharebesi. [N] [S] bkz. Afyonkarahisar-Dumlupınar meydan muharebesi (savaşı); Dumlupınar meydan m. (savaşı); imha meydan m.; İnönü meydan m. (savaşları); Karahisar-Dumlupınar meydan m. (savaşı); Karahisar meydan m.; Sakarya meydan m. (savaşı).

mezahip. mezhepler. [N] 122, 124, 126; **mezhep.** bir dinin, ayrıldığı kollardan her biri 50, 130, 554. [S] 51, 131, 195, 333, 555; **-ler** 123, 125, 127. bkz. din ve mezhep özgürlüğü; soy ve mezhep ayrılığı.

mezalim. zulümler. [N] 30, 516, 648, 1016; **-ve** cinayet (cinayetler) 6. bkz. Bulgar mezalimi; Ermeni mezalimi; Yunan mezalimi; zalimler; zulüm.

mezbuhane. bkz. Konya teşebbüs-i mezbuhanesi.

mezhep. bkz. mezahip, mezhepler.

mıntıka-i bitarafi. tarafsız bölge. [N] 904. bkz. bitaraf devletler...; mıntıka-i işgal. işgal bölgesi. 470,

472, 1714, bkz. işgal; - nüfuz. sömürü bölgesi 1716. bkz. Fransız, İngiliz, İtalyan (mıntıka-i nüfuzu); işgal ve nüfuz; menatık-ı nüfuzlar; nüfuz.

Mısır. Kurtuluş sırasında İngiliz yönetiminde idi. [N] 584, 918, 944, 946, 986, 1132, 1256, 1582, 1851, 1852, 1854, 1856,; - hükümeti 1852; - meliki 1852. [S] 585, 919, 945, 947, 987, 1133, 1257, 1583, 1851, 1855, 1857; - hükümeti 1853;- meliki 1853.

Mızıka Karakolu. İngilizlerin İstanbul'u 16 Mart 1920 günü resmen işgalinde askerlerinin bastığı Şehzadebaşı karakolu. [N] 548. [S] 549.

Midye-Enez (İnoz) hattı. Midye, Kırklareli'nin Vize ilçesi bucağı. Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk-Yunan sınırı olarak kabul ettirilmek istenmiştir. [N] 326, 1892. [S] (çizgisi) 327, 1893.

mihmandarlık. konukçuluk. [N] 974.

mihmannüvazane. konukseverce. Sivas'ta halkın "kahrolsun işgal" (bkz.) protestosuna karşın, İstanbul hükümetinin işgalcileri konuk sayması. [N] 316, 318, 1568. [S] 317, 319, 1569.

mihrab-ı muallâ-yi ümmet ve millet. ulus ve ümmetin yüce mihrabı. (padişah katı). [N] 1460.

milel. milletler. [N] 210, 1400, (beynelmilel) 1664; **milel-i İslamiye** 1102, 1104; -mütemeddine. uygar uluslar 1738, 1842. bkz. medeni; temeddün. bkz. millet.

Milen. General. bkz. Milne.

milis. [N] 664; - jandarma teşkilâtı 1578; - ordusu 1592, - teşkilâtı 1904. [S] 665; - jandarma örgütü 1579; - örgütü 1905.

millet. ulus. [N] 2, 14, 18, 20, 22, 28, 30, 36, 38, 40, 42, 48, 60, 64, 68, 74, 76, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 100, 102, 106, 108, 118, 122, 130, 132, 138, 140, 142, 144, 148, 150, 152, 156, 170, 174, 176, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 198, 200, 202, 208, 210, 212, 214, 230, 232, 236, 238, 240, 242, 244, 246, 248, 250, 256, 260, 262, 264, 268, 278, 280, 284, 286, 288, 290, 292, 294, 296, 298, 302, 304, 310, 312, 314, 318, 320, 332, 334, 338, 348, 354, 362, 364, 368, 370, 376, 384, 386, 388, 390, 402, 404, 408, 410, 412, 418, 438, 444, 458, 460, 468, 472, 474, 476, 478, 480, 482, 484, 490, 496, 498, 500, 504, 506, 510, 512, 514, 516, 522, 530, 532, 534, 536, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 570, 572, 578, 582, 584, 586, 588, 590, 592, 594, 604, 610, 616, 622, 624, 626, 660, 672, 682, 710, 722, 726, 740, 744, 746, 750, 752, 756, 758, 762, 768, 770, 776, 790, 792, 800, 802, 806, 812, 814, 816, 818, 820, 826, 828, 830, 832, 834, 848, 852, 854, 856, 860, 870, 874, 876, 878, 884, 892, 902, 916, 918, 920, 924, 926, 934, 936, 938, 942, 946, 948, 956, 962, 964, 966, 968, 972, 998, 1040, 1048, 1050, 1052, 1054, 1058, 1072, 1076, 1078, 1080, 1082, 1084, 1086, 1094, 1098, 1100, 1102, 1108, 1110, 1118, 1122, 1128, 1130, 1138, 1142, 1144, 1150,

1152, 1156, 1158, 1162, 1164, 1170, 1174, 1178, 1182, 1184, 1188, 1192, 1194, 1196, 1224, 1226, 1230, 1232, 1234, 1248, 1250, 1254, 1256, 1258, 1260, 1262, 1268, 1274, 1280, 1282, 1284, 1286, 1288, 1290, 1294, 1312, 1322, 1324, 1330, 1336, 1346, 1350, 1356, 1360, 1364, 1372, 1380, 1386, 1388, 1390, 1392, 1394, 1396, 1400, 1402, 1404, 1426, 1428, 1430, 1434, 1438, 1440, 1442, 1444, 1446, 1448, 1452, 1456, 1458, 1460, 1462, 1464, 1468, 1470, 1476, 1478, 1486, 1492, 1494, 1500, 1502, 1504, 1506, 1508, 1514, 1516, 1518, 1520, 1528, 1530, 1534, 1536, 1540, 1542, 1546, 1548, 1552, 1554, 1556, 1566, 1572, 1578, 1580, 1598, 1638, 1640, 1652, 1656, 1662, 1672, 1676, 1698, 1704, 1712, 1720, 1726, 1728, 1730, 1732, 1736, 1738, 1744, 1756, 1758, 1766, 1776, 1792, 1832, 1836, 1838, 1854, 1856, 1858, 1860, 1870, 1874, 1892; - düşmanı 384; -- eşhas 1626; - efkâr-ı umumiyesi. bkz. efkâr-ı umumiye-i millet; - evlâdı 660; - hainleri 1310, 1318, 1338. bkz. hain-i millet; - hukuku 802. bkz. hukuk-ı millet; - **ile** hükümet 1436, 1458, 1886. bkz. hükümet; - istiklâli 850. bkz. istiklâl-i millet; - kürsüsü 1152, 1160, 1192; **Millet Meclisi** (İstanbul) 264, 318, 320, 1292, 1580, 1636. (Meclis-i Mebusan maddesinde de yinelenmiştir). bkz. Meclis; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; - - (Ankara). 854. bkz. Büyük Millet Meclisi; millet meclisleri 294, 954; millet ve cumhuriyet menfaatleri 1192. bkz. menafi; menfaat; - ve devlet 1648 (Anzavur'da); - ve hilafet aleyhinde (Kürtler) 1318; - ve hükümet 1450. bkz. hükümet; - ve memleket 1186, 1212. bkz. memleket; - - - endişesi 308; -- **memleketim** 1236; - - memleketimizin menfaati 1080. bkz. menafi; - - **memleketin** hukuku ve istiklâli 962. bkz. istiklâl; memleket; - - - selâmeti 590. bkz. selâmet; - ve ordu 1494. bkz. ordu; - ve ordu aleyhinde hareket-i hainane 1312; - ve vatan 1250, 1270, 1272, 1308, 1318, 1404, 1576. bkz. ihanet; vatan; - - - haini 1312 (Ali Galip); - - vatana ihanet 1404, - - vatanı hainlerden kurtarmak 1578. bkz. hainler; vatan; - ve vatanın rehası 246; **millet vekili** 636, 832; - vekilleri 360, 458, 484, 566, 576, 752, 1738, 1838 (Ankara ve İstanbul). bkz. mebuslar; - **"millet, vekillerini intihap ederken çok dikkatli ve kıskanç olmalıdır"** 672; **millete** düşman, düşmanlara dost 408; - hıyanet 1522; - istinat edecek (hükümet) 1390; - karşı hıyanet ve denaet 1330; - - ihanet 1324. bkz. ihanet; - müstenit... hükümet 1282. bkz. hükümet; - **milleti** dalâlette bırakmamak 1268/1270; millet-i ebed-müddet. sonsuza dek yaşayacak ulus 148; milleti iğfal (aldatmak) 1356; **millet-i** İslamiye 1588; - masumemiz 1906; - mazlume 1388; - muazzama-i İslamiye 1544; - mutiaları (itaat eden) 1530; - necibeleri, necibemiz

(soylu) 1260, 1344, 1426, 1442, 1460, 1568, 1706; - **Osmaniye** 556, 558, 560, 1402, 1554, 1784; - Osmaniyenin hakimiyet ve hürriyet-i siyasiyesi 556. bkz. hürriyet; Osmanlı...; milleti temsil 1706; **milletimin** sinesi 108. bkz. sine-i millet; **milletimiz** 1232, 1268, 1276, 1286, 1288, 1290, 1442, 1444, 1514, 1528, (büyük), 1574, 1594, 1636, 1720, 1724, 1726, 1728, 1730, 1736, 1840; - aleyhine verilen hükümler 1254; **milletimizin** âmal-i umumiyesi 1740; - bünye-i içtimaiyesi 1088; - Ermenilere esir olması; 1280; - esir olması 1280, - hakk-ı meşruu 1428; - hukuk ve istiklâli 1880. bkz. istiklâl; - hukuk-ı meşruası 1440. - hukuku 1284; - istiklâli 1274, 452; -- ve hayatı 776. bkz. istiklal; - menfaati 242. bkz. menfaat; - ümid-i necatı 1262; **milletin** adem-i memnuniyeti 1538; - ahvali 1592; - âlâmı 1388; - âmâl ve makasıdı 482; - - ve makasıd-ı meşruası 1404; - âmâli 482, 1454, 1456: - âmâl-i meşruası 1520, 1528; - - umumiyesi 296. bkz. âmâl-i millet; - ârâ-yi umumiyesi (genel oyu) 284. bkz. ârâyi umumiye; - azim ve iradesi 258, 1266; - - - kararı 1232, 1374; - azm-i fedakârisi 760; - azm ü kararı 1232; - - maksud-ı necibi 1466; - baka ve istiklâli 1210. bkz. istiklâl; - efkâr-ı umumiyesi 1286. bkz. efkâr-ı umumiye-i millet; - ekseriyetini temsil eden (fırka) 296; - esaretten tahlisi (kurtarılması) 1738; - felâhı (kurtuluş) 522; - hakimiyeti 948; - hakk-ı meşruası 1476; - harekât-ı meşruası 1518; - hissiyat ve efkârı 20; - hukuk-ı âliyesi 1450; - mukaddesi 1294, 1888; - hukuku 60, 1292, 1450, 1730. bkz. hayat ve hukuk-ı millet; hukuk; hukuk-ı millet; - irade ve hakimiyeti 1276; - iradesi 294, 1178. bkz. irade-i milliye; -itimadı 1514; - istiklâli 42, 476, 490, 560, 562, 566, 792, 796, 1232, 1548, 1638. bkz. istiklâl; - istiklâl ve mevcudiyetini kurtarmak 1266; - istiklâl-i tâmmı 614, 788. bkz. istiklâl-i millet; istiklâl-i tâm; **"- istiklâlini yine milletin azm ü kararı kurtaracaktır"** 1232; - kâbesi 876. bkz. Büyük Millet Meclisi; - kanı, hakkı, varlığı 1254; - kararı 270; - kudret ve iradesi 176; - kuvvet ve iradesi 242; - maddi ve manevi kuvvetleri 500; - maksat ve talebi 1420; **"milletin makûs talii"** 776; - malı 1656; - maruzatı 1366; - medeni ve içtimai inkişafı 1190; - meşru harekâtı 256; - meşru ve mukaddes âmâli 1888; - metalib-i muhikkası (haklı) 1404; - mevcudiyeti 490, 790; - mukadderatı 28, 348, 370, 932, 1182, 1220, 1396, 1652, 1738; bkz. mukadderat-ı millet; - mukaddes âmâli 482; - murakabesi (denetleme) 1532; - mümessilleri 1274, 1638, 1790. bkz. Erzurum Kongresi; Meclis-i Mebusan; - necat ve istiklâli 1872; - - - saadeti 1888; - necatı (kurtuluş) 460; - necip fedakârlıkları 1430; - refah ve istiklâli 1092, bkz. istiklâl; - ruh ve vicdanı 1880; - ruhu 1388; - saadeti 1096. bkz. saadet-i millet; saade-

t-i kâmilesi 1464. bkz. saadet-i millet; - selâmeti 410; - selâmet ü saadeti 1532; - tarihi 1730. bkz. tarih; - temin-i halâs ve selâmeti 1500. bkz. selâmet-i memleket ve millet; selâmeti-i millet; selâmet-i millet ve vatan; selâmet-i-i mülkü ü millet; - teşebbüsat-ı meşruası 150; - vahdet ve tesanüdü 506; - vahdeti 138, 1276; - vahdet-i maneviyesi 1528; - - umumiyesi 276; - umuru (işleri) 1428; - ve ordunun ihtarı 1350; - vekili. bkz. millet vekilleri; - vicdanı 22, 1504. bkz. vicdan-ı millî; **milletle** padişahın teması 1398. bkz. (millet); âmal-i millet; devlet ve millet; ... din ve milletimizin istihlâsı; efkâr-ı umumiye-i millet; efrad-ı millet; istiklâl-i millet; mazlum milletler; memleket ve millet; menafi-i memleket ve millet; menafi-i millet ve memleket; menafi-i mülk ü millet; milletin makûs talii; mukadderat-ı millet ve memleket; mukaddesat-ı millet; müdafaa-i hukuk-ı devlet ve millet; saltanat ve millet ve hükümet; saltanat-ı mülkü ü millet; sine-i millet; vatan ve milletimiz; vatan ve milletin... (buraya alınamayan "millet"le ilgili maddeler, --"millet" başlığı altındaki genel sayfa sayılarından izlenir). [S] **millet** 403, 1401. bkz. ulus; **Millet Meclisi** (Ankara). bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi (bu adı taşıyan sayfalar 303, 563, 571, 575, 577, 579, 803; - - seçimi 1897).**Millet Meclisi** (İstanbul) 193 d, 211 (heyet-i mebusan), 309 (Meclis), 319, 321, 1293, 1581, 1637, 1645 d, 1647 (Meclis). **millet meclisleri** 295, 955, (yabancı meclisler) Fransa 557; İngiltere 557; İtalya 557; İtilaf Devletleri meclisleri 559.

milletler. uluslar. [N] 1734. bkz. ileri gitmiş milletler;**"milletler, işgal ettikleri arazinin sahib-i hakikisi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak da arazide bulunurlar"** 924; - nezdinde 1542; **milletlerin** kendi mukadderatını bizzat...1508, bkz. din ve milletlerini satmış Kürt beyleri 1346; **milletsiz** 130. **(yabancı** milletler). bkz. Amerika milleti, Arap milleti, Avrupa milletleri; Fransız milleti; İngiliz, İngiltere milleti; medeni milletler; Rus milleti; Yunan milleti.

Milletler Cemiyeti. Cemiyet-i Akvam. 1919'da, Birinci Dünya Savaşı'nın bir gereksinimi olarak kurulmuş, İkinci Dünya Savaşı'nda işlevi kalmamış, 1947'de fiilen sona ererek yerini bugünkü Birleşmiş Milletler'e bırakmıştır. [S] 135, 773, 869, 905, 1003, 1005, 1007, 1011, 1013, 1023; - - meclisi 1007, 1011; - - tüzüğü 151. [N] için bkz. Cemiyet-i Akvam.

milletten ordunun ayrılamayacağı. ulustan... [N] 1346.

milletvekili, - leri. mebus, mebusan, mebusin. milletvekilleri. [S] 107, 109, 165, 193, 293, 299, 315, 329, 331, 357, 359, 361, 363, 367, 369, 377, 429, 435, 437, 445, 451, 453, 455, 457, 459, 463, 473, 477, 479, 485, 497, 499, 502, 504, 521, 523, 529,

531, 537, 551, 553, 561, 563, 565, 567, 571, 575, 577, 611, 629, 633, 635, 637, 643, 663, 673, 687, 703, 709, 715, 717, 719, 731, 733, 735, 757, 799, 819, 841, 847, 857, 933, 963, 967, 969, 971, 1061, 1063, 1091, 1093, 1109, 1137, 1139, 1141, 1145, 1147, 1151, 1167, 1177, 1179, 1264, 1269, 1271, 1379, 1313, 1319, 1357, 1381, 1425, 1533, 1559, 1561, 1581, 1599, 1631, 1635, 1637, 1639, 1641, 1643, 1645, 1669, 1699, 1701, 1707, 1719, 1737, 1749, 1751, 1753, 1755, 1757, 1759, 1763, 1777, 1785, 1789, 1791, 1793, 1803, 1879, 1895, 1903; - grubumuz 1765; - seçimi 191, 193, 211, 217, 219, 271, 277, 281, 301, 309, 313, 321, 323, 331, 369, 337, 393, 855, 1293, 1295, 1405, 1515, 1527, 1547, 1555, 1561, 1599, 1629, 1719, 1903; - - yasası 289, 291, 963, 1527; **milletvekilliği** 639, 1137, 1143, 1169, 1177: **milletvekillerinin yabancılar adına ve çıkarına** çalışmış ve satınalınmış olması 673. bkz. Afyonkarahisar milletvekili; Akdağmadeni m. Amasya m.; Ankara m.; Antalya m.; Aydın m.; Balıkesir m.; Bitlis m.; Bolu m.; Burdur m.; Bursa m.; Canik m.; Çorum m.; Denizli m.; Edirne m.; Erzincan m.; Erzurum m.; Gümüşhane m.; Hakkâri m.; İstanbul m.; İzmir m.; Kastamonu m.; Kırklareli m.; Kırşehir m.; Manisa m.; Mersin m.; Rize m.; Samsun m.; Saruhan (Manisa m.); Siirt m.; Sinop m.; Siverek m.; Tokat m.; Trabzon m.; Tunceli (Dersim) m.; Van m.; Yozgat m.; (ayrıca bkz.) Meclis; Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; seçim; ulusun vekilleri.

millî. ulusal. (tamlamalarda geçen bu sözcüğü, "millî" ile başlayan maddelerin sonunda bulacaksınız); **Millî Ahrar (Fırkası).** 1919'da İstanbul'da kurulan, kimi üyeleri T.B.M.M.'ne katılan parti. (ahrar: özgürler). [N] 362, 1644. [S] 363, 1645; **millî ahrar.** [N] 1630. [S] 1631; - asri bir devlet [N] 1194; Milli Aşireti. (millî sıfatı ile ilgisi yoktur. "millî" maddeleri sonunda verilecektir). millî azim ve vahdet 444; - banka 958; - bir kabine 512; - - kongre 1232. bkz. kongre. - birlik 410, 444, 1320, 1870; - cemiyet 456; - cemiyetler; 1264, 1290, 1292, 1572, 1630, 1886, bkz. cemiyetler; millî ve vatanî cemiyetler; - cephe, cepheler 606, 608, 620, 624; - cephelerimiz 524; - cephelerin bozulması 620. bkz. cephe,-ler; - cereyan 86. bkz. cereyan-ı millî; -dava 132. bkz. dava-yı milli; - esasat 828. bkz. esasat-ı milliye; - gaye 60, 294, 1530. bkz. gaye-i milliye; - gruplar 1630; - hakimiyet 1182. bkz. hakimiyet -i milliye...; - hakk-ı bülent 1470; - haklar 94, 132. bkz. hukuk-ı milliye; bkz. harekât-ı milliye; - harekât-ı necibe 1470; - hayat 22, 1194. bkz. hayat-ı milliye; - his 84, 1232. bkz. hiss-i milliye; hissiyat-ı, temayülât-ı milliye; - hizmet ve vazife 810. bkz. hidemat...; hizmet-i milliye; - hudutlarımız 1188. bkz. hudutlar; - hükümet 758. bkz. hükümet; hükümet-i

milliye; -,idari, askerî ve siyasi teşebbüsat 412. bkz. teşebbüsat...;- intibah (uyanıklık) ve faaliyet 478; - kabine 418. bkz. hükümet; kabine; **millî kongre** 42, 88, 138, 1234, 1370. bkz. Erzurum Kongresi; Sivas Kongresi; umum Anadolu ve Rumeli Kongresi; Umumi Kongre; (parti niteliğinde olan Millî Kongre, "millî" maddelerinden sonra verilecektir); - kumandanlar 156, 226, 630. bkz. kumandanlar; kuvvet 598, 1218, 1780, 1782; - kuvvetler 68, 226, 524, 602, 608, 610, 618, 622, 1652. bkz. Kuvayi Milliye; - maksat 878. bkz. maksad-ı millî; - meclisler 294. bkz. meclis ...; - mefkûre (ülkü) 294; - mesai 98, 230. bkz. mesai-i milliye; - (bir) mesele. 1266. bkz. mesail; mesele; - mıntıka 226; - musibet bkz. mesaip; - mücadele 20, 22, 594, 792, 812. bkz. mücadele-i milliye, **"Millî Mücedeleye beraber başlayan arkadaşlardan bazıları..."** 22; - müfreze (Erzurum) 600; - müfrezeler 414, 600, 602, 608, 622, 626, 628, 630, 1494, 1654, 1656; - müfrezelerimiz 596, 1798, 1804, 1888; - ordu,-lar 98, 860, 892; - - Başkumandanı 98; - prensipler 810; bkz. prensip; - rehber 1090. bkz. Mustafa Kemal; - sır 22. bkz. sırr-ı millî; - siyaset 586. bkz. siyaset; - şuur 594; **Millî Talim ve Terbiye** 548; - tarihimiz 260; - teşebbüsat 32, 92. bkz. teşebbüsat...; - - ve faaliyet 32. bkz. teşebbüsat-ı milliye; - teşekküller, siyasi maksat ve hedefleri 4. bkz. teşkilât...; **Millî Türk** (parti niteliğinde bir kuruluş olarak, "millî" maddelerinin sonunda verilecektir); - vahdet 1398. bkz. vahdet-i milliye; - varlığa düşman teşekküller 8; - ve askerî bir müfreze 344; - - - teşkilât 1558. bkz. teşkilat; - - hafi teşkilât. bkz. hafi teşkilât 1628.; - - hayati mesele 1234; - teşkilât 24, 30, 66, 294, 320, 456, 540, 606, 608, 840, 1560, 1638; -- nizamnamesi 156; - - ve harekât 40; - -ı müsellaha 372. bkz. teşkilât; - topraklar 860. bkz. arazi; topraklar; - ve vatani cemiyetlerin murahhasları (Erzurum Kongresi) 1282. bkz. cemiyetler; millî cemiyetler; - - - **istigalâtım** 1284. bkz. Mustafa Kemal; - - - vazife 552.bkz. vazife-i milliye; vazife-i vataniye; - vicdan 1290. bkz. vicdan-ı millî - **millî, milliye** (tamlamalarda) **[N]** 6, 8, 10, 28, 40, 42, 62, 68, 92, 100, 126, 192, 194, 204, 208, 230, 232, 240, 246, 248, 260, 282, 284, 288, 294, 296, 308, 322, 328, 340, 368, 378, 390, 404, 406, 412, 442, 460, 474, 482, 500, 502, 504 (gayr-ı millî), 506, 512, 514, 516, 520, 522, 532, 562, 566, 584, 622, 764, 792, 810, 822, 834, 860, 880, 892, 912, 926, 992, 1106, 1154, 1160, 1172, 1222, 1224, 1230, 1234, 1258, 1282, 1290, 1336, 1344, 1356, 1366, 1386, 1388, 1392, 1394, 1396, 1428, 1444, 1452, 1460, 1474, 1480, 1492, 1506, 1510, 1514, 1516, 1518, 1522, 1524, 1526, 1528, 1530, 1536, 1542, 1548, 1550, 1570, 1622, 1630, 1720, 1728, 1730, 1732, 1738, 1746,

1762, 1764, 1774, 1766, 1774, 1782, 1794, 1804, 1806, 1830, 1840, 1862, 1868, 1876, 1886, 1908, 1914, bkz. Ahd-i Millî; âmal-i milliye; ârzu-yi millî; cereyan-ı millî; dava-yı millî; esasat-ı milliye; gaye-i milliye; gayret-i milliye; hakimiyeti-milliye; harekât-ı, hareket-i milliye; heyet-i milliye; hukuk-ı millî, milliye; hükümet-i milliye; İrade-i milliye (gazete); - milliye; istiklâl-i Millî; istiklal-i tâmm-ı millî; itimad-ı millî; Kuvayi Milliye; makasıd-ı, maksad-ı millî; Meclis-i Millî; menafi-i milliye; mesai-i milliye, mesail-i milliye; mevcudiyet-i milliye; Misak-ı Millî; mukadderat-ı milliye; mücadelât-ı milliye, Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye ve Redd-i İlhak teşkilatı; müdafaa-i milliye; Müdafaa-i Milliye Vekâleti; namus-ı millî; Rum heyet-i milliyesi; saltanat-ı milliye; sırr-ı millî; şura-yi millî; teşebbüsat-ı milliye; vahdet-i milliye; vazife-i milliye; vicdan-ı millî; Yunanlılık âmal-i milliyesi. (Buraya belli başlı maddeler alınmıştır. Yukarıda verilen "millî,-milliye" sayfa sayılarına bkz.) ayrıca: muhafaza-i hukuk-ı milliye; müdafaa-i hukuk-ı milliye ..gibi cemiyetlere bkz. **[S]-millî.** bkz. Ahd-ı Millî; Misak-ı Millî; - **milliye** (tamlamalarda) 823, 1569, 1887. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; İzmir Müdafaa-i Milliye Cemiyeti; Kuvayi Milliye; Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti.

Millî Ahrar Fırkası. 1919'da İstanbul'da kurulan, kimi üyeleri sonradan T.B.M.M.'ne katılan siyasal parti. **[N]** 362, 1644. **[S]** 363, 1343, **millî ahrar** ulusal özgürler. **[N]** 330.

Milli Aşireti. Güney'de bir aşiret. **[N]** 602, 604, - - isyanı 604; - - reisi 1304 ve d, **[S]** 603, 605, 1305 d; -başkanı 603, - - nin ayaklanması 605.

Millî Eğitim Bakanı. Maarif Vekili (Ankara). **[S]** 1151, 1157, 1159, 1179. bkz. Vasıf bey (Çınar); - Bakanlığı 649, 1133; - Müdürlüğü, Müdürü (Erzurum) 647, 649, 651. bkz. Mithat Bey.

Millî Kongre. 1918'de İstanbul'da, kırk bir kuruluşun katılmasıyla oluşan grup. **[N]** 362, 1644. **[S]** 363, 1645.

Millî Savunma Bakanı (İstanbul). bkz. Harbiye Nazırı. Millî Savunma Bakanı (Ankara). Müdafaa-i Milliye Vekili. **[S]** 613, 675, 725, 783, 845, 873, 887, 895, 897, 909, 1025, 1069, 1129, 1141, 1153, 1157, 1181, bkz. Fevzi Paşa (Çakmak); İsmet Bey, Paşa (İnönü); Kâzım Bey, Paşa (Özalp), - - Bakanlığı 593, 617, 645, 669, 675, 785, 721, 845, 873, 893, 895, 1135, 1137, 1147, 1149, 1173; - - Komisyonu 1171, 1173; - - Müsteşar Yardımcısı. bkz. Âşir Bey, Paşa (Atlı).

Millî Talim ve Terbiye. İstanbul'daki binası. **[N]** 548. **[S]** 549.

Millî Türk. İstanbul'da 1919'da kurulan siyasal parti. **[N]** 362, 1644. **[S]** 363, 1645.

milliyet. ulusçuluk. [N] 552, 556, 558, 1732, 1782.; - esasları 150, 152, 1254, 1508. bkz. esasat-ı milliye; - hissi 1104; **milliyetçi** (mutaassıp) 1181. bkz. Rıza Nur Bey; **Milliyeti** imha siyaseti 1256; **milliyetler** esası. 1252, 1288; **milliyetlerin** fevkinde bir kuvvet 948; **milliyetperver.** ulussever, [N] 382, 384, 1180, 1814, 1816; - (bir) grup 1706; **milliyetperverlik** 1104. [S] **milliyetler** 1289 d; **milliyetsiz** (dinsiz ve) 131.

Milne (George Francis; Lord, Sir. 1866-1948) İngiliz generali. İngiltere Karadeniz Orduları Başkomutanı. [N] 154, 468, 470, 472, 474, 528, 540, 544, 1714, 1752, 1798; **Milne hattı.** Kasım 1919'da, Yunanlıların işgal bölgelerinin sınırını gösteren hat 618, 1786. [S] 155, 469, 471, 475, 529, 541, 545, 1715, 1753, 1799; - çizgisi 619, 1787.

minare. [N] 576. [S] 577.

minber. Camilerde hutbe okunmak üzere çıkılan, merdivenli yüksekçe yer. [N] 944. [S] 945.

minh. Birbiri arkasından yazılan yazıların tarihi olarak konulur (ondan). [N] 446.

mirimiran. Osmanlı Devleti'nde bir tür paşa aşaması; beylerbeyi vali. [N] 768. [S] 769.

mirliva. tuğgeneral. bkz. Abdülkerim Paşa; Ali Fuat Paşa (Cebesoy); Nurettin Paşa.

Mirzabeyzade Hacı Musa Bey. Van ve Muş çevresi temsilcilerinden. [N] 1440. [S] 1441.

misafir. bkz. mihmannüvazane. ("kahrolsun işgal" olayı).

Misak-ı Millî. Ahd-ı Millî. Ulusal Ant. Erzurum ve Sivas kongrelerinde oluşan, yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı ilkelerini saptayan altı maddelik ant. Son Osmanlı Meclisi'nde 28.1.1920 günü imzalanmış, 17.2.1920 günü benimsenmiş; T.B.M.M.'nin 18.7.1920 günlü gizli toplantısında, buna bağlı kalınacağı üzerine ant içilmiştir. [N] 482, 792, 794, 796, 806, 830, 832, 884, 1012, 1758 d; (Ahd-ı Millî) 1176, 1758; - - esasatı 786. [S] 483, 793, 795, 807, 831, 833, 885, 1013, 1759; (Ahd-ı Millî) 1177, 1759; - ilkeleri 797.

misyoner. Hıristiyanlığı yaymakla görevli olanlar. [N] 126, 130. [S] 127, 131. bkz. Amerikan misyonerleri.

Mithat Bey. Erzurum Maarif Müdürü. [N] 646, 648, 650. [S] 647, 649, 651.

miting. gösteri. [N] 2, 4, 32, 36, 48, 317 (tezahürat), 330, 372, 558, 1200, 1206, 1234, 1580, 1634. bkz. nümayişler; tezahürat. [S] bkz. gösteri.

mitralyözler. [N] 596. bkz. makinalı tüfek.

Mombelli. General, Mudanya Konferansı'nda İtalyan delegesi. [N] 906. [S] 907.

Mondros Mütarekesi. Mondros Ateşkes Anlaşması. Birinci Dünya Savaşı'ndan, bağlaşıklarıyla yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin Limni adasının Moudros limanında, İngiliz savaş gemisi Agamemnon'da İtilâf Devletleri'yle imzaladığı ateşkes (bırakışma). [N] 652, 938, 1066, 1100; - - Müta-

rekenamesi. 478, 1052, 1054, 1056, 1098. bkz. Mütareke (1918); Mütarekename. [S] - Ateşkes Anlaşması (ve: mütarekename) 479, 653, 999, 1053, 1055, 1057, 1067, 1099, 1101. bkz. Ateşkes Anlaşması.

Monpelli. bkz. Mombelli.

Morrison. İngiliz siyasa adamı. [N] 128. [S] 129. (metinde: Morison yazılıdır).

Moskova. [N] 618, 674, 912; - sefareti (Ali Fuat Paşa'nın elçiliği) 684, 895; **Moskova Muahedesi.** 16 Mart 1921 günü Moskova'da Sovyetlerle imzalanan Türk-Rus dostluk antlaşması. 618, 654, 656, 828. bkz. Kars Muahedesi. [S] 619, 675, 913; - Antlaşması 619, 655, 657, 829; - elçiliği (Ali Fuat Paşa'nın) 685, 895. bkz. Kars Antlaşması.

muafiyet-i diplomatikiye. diplomatik bağışıklık. [N] 1022.

muahedat. antlaşmalar. [N] 406, 752, 806, 1010; **muahedat-ı hafiyye.** gizli antlaşmalar. [N] 122, 1730. bkz. hafi ahitnameler; **muahede** 618 (Rusya ile) 618; **muahede-i** sulhiye 1634, 1810, 1908. bkz. Balkan muahede-i sulhiyesi; Brest-Litovsk Muahedesi; Bulgar Muahedesi; Gümrü Muahedesi; Kars Muahedesi; Lozan Muahedesi; Moskova Muahedesi; Sèvres Ahitnamesi, - projesi; sulh muahedenamesi, muahedesi (muahede-i sulhiye); Trabzon Muahedesi; Türkiye-Gürcistan Muahedesi.

muallim. öğretmen. [N] 1586; bkz. Türkçe muallimi; - ordusu 1158.

Muallimin Cemiyeti. Öğretmenler Derneği. [N] 1204. [S] 1205; Muallimler Cemiyeti [N] 1568.

muamelât-ı hakşikenane. haksız işlemler. [N] 1546.

muavenet. yardım (dış). [N] 4, 6, 1256, 1508, 1584, 1586, 1736. bkz. Fransa'nın, İngiltere'nin muaveneti. bkz. muzaheret.

Muaviye (610-680). Emevi saltanatının kurucusu. [N] 758, 1846, 1848. [S]759, 1847, 1849.

muazzez vatanımızın muhafaza-i istiklâli. sevgili yurdumuz... [N] 940.

Mudanya. Bursa'nın ilçelerinden. [N] 30, 612, 618, 624, 904, 906, 1224; - **Konferansı.** Büyük utkudan sonra İtilaf Devletleri ateşkes önerisinde bulunmuşlar; bunun üzerine 3-11 Eylül 1922 günlerinde Mudanya'da Fransız, İngiliz, İtalyan delegelerinin katıldığı, İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında bir konferans toplanmıştır. 904, 906, 908; - Mukavelenamesi (sözleşmesi) 1040; - Mütarekenamesi. Bununla, Yunanlıların Trakya'yı savaşsız boşaltmaları da sağlanmıştır. 906. [S] 31, 613, 619, 625, 905, 907, 1223; - Ateşkes Anlaşması 907; - sözleşmesi 1041.

Mudurnu suyu köprüsü. Bursa'nın ilçelerinden. Sakarya'nın bir kolu olan akarsu. [N] 574. [S] 575.

mugayir-i kanun. yasaya aykırı. [N] 638. bkz. gayr-i kanuni; kanunsuz.

Muğla. Kurtuluş Savaşı sırasında Menteşe sancağının merkezi. [N] 786, 990, 1008, 1558 d, [S] 327 d, 787, 991, 1009, 1559. bkz. Menteşe.

muhabbet-i vataniye. yurt sevgisi. [N] 204.

muhaberat. yazışmalar, haberleşmeler. [N] 120, 190, 264, 594, 608, 650, 682, 696, 708, 942, 1350, 1360, 1362, 1382, 1386, 1722. bkz. şifre; telgraf ...; **-ı** askeriye 1388, 1518; - hususiye-i millet 264; - resmiye 268, 1354, 1420, 1472, 1474, 1504, 1510, 1512, 1516, 1518. bkz. resmî muhaberat; - - **nin** kat' olunduğu 224; - - munkati bulundurulması 262. bkz. kat'ı muhaberat. **muhabere.** yazışma. [N] 58, 604, 610, 636, 648, 666, 678, 704, 1902.

muhabir. [N] 400 (Le temps), 1166. [S] 401, 1167.

muhaceret. göç. [N] 1254, 1896; - etmek 346; - etmemek 6; - ten gelenler 964; **muhacir,-ler.** göçmen. [N] 190, 332, 836, 1138, 1892, 1898, 1900, 1904, 1908, 1912; **muhacirin.** göçmenler. 1892, 1898, 1906, 1910, 1912; Muhacir Cemiyeti. bkz. Rum Muhacir Cemiyeti; Muhacirin Komisyonu. bkz. Resmi Muhacirin Komisyonu. bkz. Amerika Rum muhacirleri; Garbi Trakya muhacirleri; Gümülcine muhacirleri; Müslüman muhacirler; Yunan muhacirleri.

muhafaza-i hukuk. hakları korumak. [N] 108.

Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti. [N] 4. bkz. Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti; - - cemiyetleri 1256, 1290. [S] Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti(leri) 5, 1257, 1291.

muhafaza-i istiklâl. bkz. istiklâl. - mevcudiyet. varlığı korumak. [N] 192; - mukaddesat 798; **Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti.** Erzurum'da, Hoca Raif Efendi ile arkadaşları, Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin adını bu yolda değiştirmişlerdir. [N] 796. bkz. Hoca Raif Efendi; - vatan 308. **muhafazakâr,-lar.** tutucu. [N] 854, 1184.

muhafız (İstanbul). bkz. İstanbul Muhafızı; - Alayı (İstanbul). bkz. İstanbul Muhafız Alayı; muhafızlık. bkz. İstanbul Muhafızlığı. Muhafız Taburu. bkz. Meclis Muhafız Taburu.

muhalefet. karşıcılık. [N] 164, 218, 232, 374, 382, 652, 672, 762, 842, 846, 882, 886, 968, 970, 1062, 1162, 1166, 1480, 1644; **muhalif,-ler, muhalifin.** karşıcı,-lar. [N] 196, 330, 374, 386, 388, 412, 436, 536, 814, 848, 854, 870, 872, 886, 896, 910, 912, 918, 960, 962, 1178, 1184, 1308, 1360, 1366, 1478, 1498, 1664, 1666, 1668, 1806, 1820; - blok 1618, 1622, 1630, 1632, 1634, 1642; - cereyanlar 48, 1234; - fırka,-lar 296, 532, 1110, 1598, bkz. fırkalar (siyasi); siyasi fırkalar, siyasi gruplar; - gazeteler 518, bkz. gazeteler; - grup 884, 966; - harekât 1274; - içtihat 1662.

Muhammed Mustafa sallallahü aleyhivessellem. (571-632).Tanrının selâmı üzerine olsun. [N] 1840. [S] 1841; **Muhammedülemin.** Güvenilir Muhammed. [N] 1840. [S] 1841. bkz. din-i Muhammed; Fahr-i âlem; Fahr-i kâinat; Peygamber; Resulullah. Ümmet-i Muhammed.

Muhammedi Fırkası Kumandanı. Anzavur. [N] 1652. [S] 1853 (Muhammed Partisi Komutanı). bkz. Fırka-i Muhammediye.

muharebat. savaşlar. [N] 668, 972, 984, 986, 988. **muharebe.** savaş. 196, 508, 606, 612, 654, 658, 686, 774, 780, 782, 814, 826, 828, 842, 848, 850, 862, 878, 890, 988, 996, 1396, 1558, 1722, 1730, 1734: - cephesi. bkz. - cepheleri; -hatları 624; - meydanı, meydanları 640, 736, 974; - raporları 692, 694, 696; - safları 828; - vaziyeti 826. bkz. Afyonkarahisar-Dumlupınar muharebesi; Aslıhanlar muharebesi; Balkan muharebesi; Başkumandan muharebesi; Birinci İnönü muharebesi; Dumlupınar muharebesi; fikir ve temeddün muharebesi; Gediz muharebesi; Gördes Muharebesi; Harb-i Umumi; İkinci İnönü muharebesi; İnönü Meydan Muharebesi; İstiklâl muharebesi; İtalya muharebesi; Kırım muharebesi; Kütahya-Eskişehir muharebeleri; meydan muharebesi; Sakarya Meydan Muharebesi.

Muharrem Kararnamesi. 1877-1878 Türk-Rus savaşında parasal sıkıntıya düşen Osmanlı Devleti'nin borçları için 1881 Kasım'ında (Arap takvimiyle Muharrem ayında) Düyun-ı Umumiye (genel borçlar) yönetiminin kurulmasını öngören karar. [N] 1034, 1042. [S] 1035, 1043.

muharrir. yazar. [N] 1090, 1120, 1164, 1166, 1168, 1170, 1174, 1182, 1674, bkz. başmuharrirler; gazeteler.

muhasama. düşmanlık. (resmî) [N] 1782; **muhasamat.** düşmanlıklar. 830, 864; **muhasım** devletler. düşman devletler 14, 998.

muhill-i hukuk. hakları bozan. [N] 1262; **muhill-i istiklal.** bağımsızlığı zedeleyici. [N] 144, 490, 532; - - ve haysiyet tecavüzat (saldırılar) 532.

muhipler. dostlar. bkz. Fransız Muhipler Cemiyeti; İngiliz Muhipler Cemiyeti; Yunan muhipleri; Türk muhibbi.

Muhittin Bey (Kurtiş, 1876- ?) Trakya'da tümen komutanı. Tümgeneral. [N] 658. [S] 659.

Muhittin Paşa (? -1926). İstanbul hükümetinin Ankara'ya atadığı, Ankara'ca kabul edilmeyen vali. Refi Cevat (Ulunay)'ın babası. [N] 154, 218, 238, 264, 1420, 1422, 1442. [S] 155, 219, 239, 265, 1421, 1423, 1443. (iki kaynakta verilen doğum tarihi (1896), yanlıştır.Oğlu, 1890 doğumludur).

Muhittin Paşa (Akyüz, 1870-1940). Tümgeneral. Kastamonu vali ve komutanı. T.B.M.M. IV-VI. dönemler Kars üyesi. Büyükelçi. [N] 996. [S] 997.

muhkemat-ı kelâmiyė. âyetler. [N] 1468. [S] 1469. bkz. âyet.

Muhlis Paşa. Meşrutiyet sırasında Yunan sınırında komutan. [N] 982. [S] 983.

Muhsini Fani. Şeyh. bkz. Hüseyin Kâzım Kadri.

Muhtar Bey (Ahmet, 1870-1934). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. IV. dönemler İstanbul, Kastamonu üyesi. Hariciye Vekili; Büyükelçi. [N] 724. [S] 725.

Muhtar Bey (Ahmet, Cilli, 1871-1958). Mühendis. T.B.M.M. II. dönem Trabzon üyesi. Nafıa Vekili. [N] 332. [S] 333. (1154/1155 sayfalardaki Muhtar Bey'in, hangisi olduğu saptanamadı).

muhtar ve mahallî idareler. özerk ve yerel yönetimler. [N] 138, 1880 (Trakya'da muhtar hükümet). 1912 (muhtariyet, Trakya). **muhtariyet.** [N] 38, 40, 1106, 1424, 1514. bkz. mahallî muhtariyet; Ermeni muhtariyeti.

muhtelif anasır. çeşitli öğeler. [N] 772. bkz. anasır.

muhtelit komisyon. karma komisyon. yarkurul. Mecliste çeşitli komisyonlardan, ya da iki ve daha artık ülke temsilcilerinden oluşan kurul. İtilaf Devletleri'nin bir karma kurulu; saltanatın hilafetten ayrılmasını görüşen üç komisyondan oluşan kurul. [N] 470, 920, 1714. [S] 471, 921, 1715.

mukabil taarruz. karşı saldırı. [N] 584, 666, 774, 826. bkz. taarruz; umumi taarruz; Yunan taarruzu; - teşkilât 322.

mukadderat. alın yazısı. [N] 40, 68, 82, 88, 100, 140, 262, 292, 384, 406, 480, 554, 610, 656, 744, 752, 798, 878, 1058, 1122, 1254, 1256, 1290, 1380, 1392, 1400, 1442, 1508, 1554, 1652, 1720, 1832, 1852, 1880, 1884; **mukadderat-ı** âtiyemiz. gelecekteki alınyazımız 248, 270, 304, 306, 560, 566, 626, 718, 1064, 1556, 1568; - memleket ve millet 318, 1364, 1458, bkz. memleketin mukadderatı; - millet 40, 202, 260, 270, 284, 368, 1296, 1502, 1504, 1514, 1634, 1738; - - ve memleket 202, 246, 286, 444, 448, 678, 1504, 1510, 1542, 1634. bkz. milletin mukadderatı; - milliye 516, 956; - - ve vataniye 140; - vatan 588. bkz. vatanın mukadderatı.

mukaddes ideal. kutsal ülkü. [N] 1118; - ihtilâl 1134. bkz. ihtilâl; - maksad-ı millî 1274;- mefkûre (ülkü) 1190. bkz. mefkûre; - vatan 1162, 1276; - ve mecruh vatanımız 576. bkz. vatanın mukaddes toprakları; **mukaddesat.** kutsal varlıklar. 188, 474, 1222, 1234, 1254, 1260, 1388, 1528; **mukaddesat-ı** diniye 1650. bkz. din; - millet 1230. bkz. dâva-yı mukaddes, müdafaa-i hukuk ve mukaddesat; vezaif-i mukaddese. **mukaddes, mukaddesat** (tamlamalarda) 408, 482, 796, 798, 1276, 1278, 1282, 1294, 1300, 1312, 1330, 1336, 1446, 1500, 1514, 1520, 1526, 1572, 1780, 1800, 1868, 1886, 1888, 1900, 1912. bkz. gaye-i mukaddese.

mukarrerat. kararlar. [N] 92, 94, 156, 196, 198, 202, 214, 278, 314, 364, 368, 1262, 1268, 1824 (hepsi Anadolu eyleminde); - zaptı (tutanağı) 366; **mukarrerat-ı** milliye 194; - esasiye 1384; - mülkiye ve milliyemiz 1542. bkz. Erzurum Kongresi mukarreratı; Heyet-i Temsiliye mukarreratı; Sivas Kongresi mukarreratı.

mukarripler. Padişahın, her zaman yanına girebilen adamları. [N] 934.

mukatelât-ı azime. büyük öldürüşmeler. [N] 1466. **mukatele** 264, 404, 1324, 1394, 1444, 1495,

1514, 1518, bkz. Malatya ahali-i İslamiyesi; Sivas ahali-i İslamiyesi.

mukavele,- nameler. sözleşme. [N] (Bekir Sami) 784, 786, 792, 1016, 1022, 1040, 1768. bkz. Boğazlar mukavelesi; Mudanya mukavelenamesi; Mübadele mukavelenamesi; Mütareke.

mukavemet esası. direniş ilkesi. [N] 120. **mukavemet-i milliye.** ulusal direniş. [N] 1762.

Muktedibillah (1056-1099). Abbasi halifesi. [N] 1850. [S] 1851.

muntazam ordu. düzenli ordu. [N] 282, 628, 676; - - teşkili fikri 664.

murahhas,-lar. delege. [N] 4 (Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti'nin), 28 (Mustafa Kemal'e), 284, 288 (İstanbul'daki Ali Rıza Paşa kabinesinde, Anadolu'nun murahhası konumunda, Cemal Paşa (Mersinli). (Çeşitli kongrelere giden murahhaslar) Balıkesir Kongresi 1570; Erzurum Kongresi 62, 92, 646, 1232, 1252, 1378; Garbi Trakya (T-Paşaeli Cemiyeti k.) 1882, 1884, 1890, 1904; Gümülcine Kongresi 1908; Londra Konferansı 328; Lozan Konferansı 914, 1018, 1022; (Paris) Sulh Konferansı 138, 260, 270, 332, 406, 1222, 1404, 1502, 1594, 1704, 1738, 1834; Sivas Kongresi 42, 80, 82, 102, 110, 112, 114, 116, 146, 154, 252, 1266, 1282, 1284, 1286, 1290, 1292, 1382, 1392, 1398, 1476, 1478, 1570, 1572. (Bölgelere göre murahhaslar) Anadolu ve Rumeli murahhasları 1398; Garbi Anadolu murahhasları 1286, 1290; Rumeli vilayatı murahhasları 1286; Şarki Anadolu vilayatı 202, 1284, 1286, 1292, 1382, 1398. (kentlere göre) Bursa murahhaslarından 146; Erzurum ahali murahhasları 646; Gümüşhane m. 1476; İstanbul murahhas-ı mahsusuları 1446; Trabzon m. 1476, 1478; Uzunköprü m. 1910. (yabancılar) Fransız m. 610, 906, 1016; İngiliz m. 906, 1016; İtalya m. 906, 1012; İtilaf Devletleri m. 958, 960; Müttefikin m. 1038; Yunan m. 772. (bunlara göre, konferanslar) Sèvres 1012, 1016; 1920 Mayısında Fransızlarla ateşkes 610; Mudanya 906; Lozan 772, 958, 960, 1038. bkz. heyet-i murahhasa,-lar; Osmanlı murahhasları.

murakabe. denetim. **murakabe-i** milliye [N] 1254, - teşriiye 1774. bkz. teşri bkz. hakk-ı murakabe (yabancı); İtilaf Devletleri askerî komisyonlarının murakabesi; milletin murakabesi.

Murathanzade Ziya. Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nden. [N] 1206. [S] 1207.

Musabeyzade Abbas. Van sığınıklarından. [N] 714. [S] 715.

musademat. çarpışmalar (Maraş). [N] 1820.

musalâha. barış. [N] 406, 1766, 1830. Sèvres Muahedesi; Lozan-Muahedesi; sulh.

Musevi Nesim. Anzavur'un mektubunda adı geçer. [N] 1650. [S] 1651. **Museviler.** 1730. [S] 1731. bkz. pogrom.

musibet. bkz. mesaip; millî musibet.

muskacılar. nüshacı. Hastalıkları, sıkıntıları yok ettiğine inanılan, üstte taşınan, suda eritilip içilen yazılı kâğıdı hazırlayan kimse. Tekkelerin kapatılmasını öngören 30 Kasım 1925 günlü yasa ile yasak edilen eylemlerden. [S] 1195. bkz. üfürükçüler.

Mustafa. Diyarbekir vali vekili. [N] 1210. [S] 1211.

Mustafa. Sivas Kongresi'nde Niğde delegesi. [N] 1376. [S] 1377.

Mustafa Abdülhalik Bey (Renda, 1881-1957). T.B.M.M. II-VIII. dönemler Çankırı üyesi. Maliye, Millî Müdafaa vekili. T.B.M.M. başkanı. [N] 1178, 1180. [S] 1179, 1181.

Mustafa Arif (Deymer). İstanbul hükümetinin Dahiliye Nezareti vekili. [N] 738, 740. [S] 739, 741.

Mustafa Asım Bey. İzmit'te Birinci Fırka (Tümen) komutanı. Miralay (Albay). [N] 258, 260, 412, 1486, 1488, 1492, 1498, 1604, 1608. [S] 259, 261, 413, 1487, 1489, 1493, 1499, 1605, 1609.

Mustafa Bey. Sivas'ta Mustafa Kemal ile telgraf başında bulunanlardan (19.9.1919). [N] 1474. [S] 1475.

Mustafa Efendi. Hoca (1866-1931). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I.dönem Ankara üyesi. Ailesinin aldığı soyadı: Beynam. [N] 920. [S] 921.

Mustafa Efendi. Ratipzade. bkz. Ratipzade Mustafa Efendi.

Mustafa Kemal Paşa (Rumi 1296, Milâdi 1880 (?) 1881- 10 Kasım 1938). General. Mareşal. Çanakkale'de (1915) Arıburnu kuvvetleri, Anafartalar Grubu komutanı. 19 Mayıs 1919'da Samsun'da Dokuzuncu (sonradan: Üçüncü) Ordu Müfettişi. Erzurum ve Sivas kongreleri başkanı. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliye Reisi. T.B.M.M. Reisi. Muvakkat İcra Encümeni ve ilk İcra Vekilleri Heyeti Reisi. Başkomutan. (Cumhuriyet) Halk Fırkası Genel Başkanı. Cumhurbaşkanı (29 Ekim 1923, 1927, 1931, 1935). Mareşal, Gazi. [N] 36, 40, 48, 52, 66, 70, 72, 78, 84, 90, 96, 104, 108, 112, 120, 122, 124, 126, 128, 132, 136, 138, 140, 162, 166, 168, 176, 180, 184, 194, 202, 204, 208, 212, 224, 232, 234, 236, 244, 248, 258, 264, 266, 278, 286, 290, 292, 308, 312, 336, 338, 340, 342, 344, 348, 352, 354, 366, 374, 378, 384, 392, 396, 398, 404, 406, 410, 414, 416, 418, 428, 430, 432, 434, 438, 440, 444, 450, 452, 454, 458, 460, 462, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 506, 514, 516, 518, 522, 526, 530, 532, 534, 538, 544, 546, 548, 552, 556, 558, 560, 564, 566, 568, 576, 578, 616, 640, 644, 694, 716, 724, 726, 742, 744, 746, 748, 754, 762, 766, 768, 776, 790, 806, 808, 816, 854, 856, 858, 860, 902, 992, 1036, 1044, 1200, 1202, 1204, 1206, 1212, 1214, 1216, 1218, 1220, 1222, 1230, 1232, 1234, 1240, 1242, 1246, 1248, 1250, 1262, 1264, 1266, 1270, 1276, 1278, 1280, 1284, 1286, 1296, 1302, 1304, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1324,

1326, 1328, 1332, 1334, 1340, 1352, 1354, 1358, 1368, 1384, 1386, 1390, 1396, 1408, 1412, 1414, 1422, 1426, 1430, 1432, 1434, 1438, 1450, 1452, 1454, 1458, 1462, 1476, 1478, 1480, 1482, 1484, 1486, 1488, 1496, 1500, 1502, 1504, 1510, 1512, 1520, 1524, 1526, 1528, 1530, 1532, 1534, 1540, 1544, 1550, 1560, 1564, 1566, 1568, 1572, 1574, 1576, 1586, 1592, 1594, 1596, 1600, 1602, 1604, 1606, 1608, 1610, 1912, 1614, 1616, 1620, 1622, 1624, 1626, 1628, 1630, 1632 ve d, 1640, 1642, 1644, 1648, 1700, 1712, 1740, 1742, 1746, 1748, 1750, 1752, 1754, 1758, 1760, 1764, 1774, 1776, 1778, 1780, 1782, 1784, 1786, 1788, 1790, 1798, 1800, 1804, 1806, 1808, 1810, 1814, 1816, 1818, 1820, 1822, 1832, 1834, 1862, 1866, 1868, 1870, 1874, 1876, 1882, 1886, 1888, 1890, 1892, 1894, 1900, 1904, 1906, 1908, 1912, 1914, 1916. (Gazi Paşa) 1032, 1074, 1078, 1080. (Gazi Mustafa Kemal Paşa, hazretleri) 928, 1038, 1042, 1044, 1046, 1050, 1052, 1082, 1128, 1142, 1144, 1720, 1830, 1836, 1860, (Reis Paşa) 1072, 1078. (1919'a dek yaşam öyküsü s. 1550/1553) -- in avanesi 1314, 1340, -- fırkası 1184. bkz. fırka (CHF); Halk Fırkası; Cumhuriyet Halk Fırkası. **[S] Mustafa Kemal, Paşa,** Gazi. 37, 41, 49, 53, 67, 71, 73, 79, 85, 91, 97, 105, 109, 113, 121, 123, 125, 129, 133, 137, 139, 141, 163, 167, 169, 177, 181, 185, 195, 203, 205, 209, 213, 225, 233, 235, 237, 345, 349, 359, 365, 267, 279, 287, 291, 293, 309, 313, 337, 339, 341, 343, 345, 349, 353, 355, 367, 375, 379, 385, 393, 397, 399, 405, 407, 411, 415, 417, 419, 429, 431, 433, 435, 439, 441, 445, 451, 453, 455, 459, 461, 463, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 507, 515, 519, 523, 527, 531, 533, 535, 539, 545, 547, 549, 553, 557, 559, 561, 565, 567, 569, 577, 579, 617, 641, 645, 695, 717, 725, 727, 743, 745, 747, 749, 755, 763, 777, 781, 807, 809, 815, 855, 857, 859, 861, 903, 993, 1037, 1039, 1043, 1045, 1047, 1051, 1053, 1073, 1201, 1205, 1207, 1213, 1215, 1217, 1219, 1221, 1223, 1231, 1233, 1235, 1241, 1243, 1247, 1249, 1251, 1263, 1265, 1267, 1271, 1277, 1279, 1281, 1285, 1287, 1297, 1303, 1305, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1321, 1323, 1325, 1329, 1333, 1335, 1353, 1355, 1369, 1385, 1391, 1397, 1409, 1413, 1415, 1417, 1423, 1427, 1431, 1433, 1435, 1439, 1451, 1453, 1455, 1459, 1463, 1477, 1479, 1481, 1483, 1485, 1487, 1489, 1497, 1501, 1503, 1505, 1511, 1513, 1521, 1525, 1527, 1529, 1531, 1533, 1535, 1541, 1545, 1551, 1559, 1561, 1565, 1567, 1569, 1573, 1575, 1577, 1587, 1593, 1595, 1597, 1601, 1603, 1605, 1607, 1609, 1611, 1613, 1615, 1617, 1621, 1623, 1625, 1627, 1629, 1631, 1633, 1641, 1643, 1645, 1649, 1659, 1661, 1665, 1671, 1675, 1677,

1681, 1683, 1685, 1687, 1689, 1691, 1693, 1695, 1697, 1699, 1701, 1713, 1741, 1743, 1747, 1749, 1751, 1753, 1755, 1757, 1759, 1761, 1765, 1775, 1777, 1779, 1781, 1783, 1785, 1787, 1789, 1791, 1799, 1801, 1805, 1807, 1809, 1811, 1815, 1817, 1819, 1821, 1823, 1833, 1835, 1861, 1863, 1867, 1869, 1871, 1875, 1877, 1883, 1887, 1889, 1891, 1893, 1895, 1901, 1905, 1907, 1909, 1913, 1915, 1917. (Gazi Mustafa Kemal Paşa, hazretleri) 929, 1039, 1043, 1045, 1047, 1051, 1053, 1083, 1129, 1143, 1145, 1721, 1831, 1837, 1861. (Gazi Paşa) 1033, 1075, 1079, 1081. (Reis Paşa) 1073, 1079. (1919'a dek yaşam öyküsü 1151/1153). Mustafa Kemal'in partisi 1185. bkz. Fırka; Halk Fırkası. (Cumhuriyet) Halk Fırkası). - - yardakçıları 1315, 1341. bkz. Alman Karargâh-ı Umumisi; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (Heyeti Temsiliyesi) Reisi; Anafartalar Grubu Kumandanı; Arıburnu Kuvvetleri Kumandanı; askerlikten istifa; Atatürk'ün notu; ataşemiliter (Belgrad, Çetine), azil, Başkumandan,-lık; "Benim kararım"; "Bırakmadım, bırakamam..."; Bolayır Kolordusu Erkânı Harbiye Reisi; Büyük Reisimiz; Büyük vatanperverimiz; Cumalı Ordugâhı; Derne Kuvvetleri Kumandanlığı; Devletlû; Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi; Erkânıharbiye tahsili; Erzurum Kongresi nutku; - - Riyaseti; Ey Türk gençliği; fahri yaver; Fırka (parti) Reisi; Gazi, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Gazi Paşa, Halep Muharebesi; Harbiye tahsili; Heyeti Temsiliye Reisi;icrai reis; idama mahkûm; İstanbul'a celp; İstanbul'a geri çağırılış; istifa; karar; Kolağası; Kolordu Erkânı harbiyesi; Kuvayi Milliye Reisi; Kuvayi Mürettebe Erkânı Harbiyesi Harekât Şubesi Müdürü; Manastır; Meclis Reisi; millî rehber; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliye Reisi; müfettişlik vazifesi; On Altıncı Kolordu Komutanı; On Dokuz Mayıs; On Dokuzuncu Fırka; Ordu Müfettişi,-liği; Ordu Müfettişliğinden ve askerlikten istifa; Paşa, Paşa-yi muhterem; Picardi manevraları; Reis Paşa hazretleri; Reis-i devlet; Reis-i umumi; Reisicumhur; "Resmî sıfat ve salâhiyetten mücerret olarak..."; Riyaset-i cumhur; sabık Üçüncü Ordu Müfettişi; Selânik; senebaşı nutku; silk-i askeriden istifa; simple soldat; Sivas Müdafaai Hukuk Cemiyeti (Heyeti) mümessili; tatbikatı birtakım safhalara ayırmak; teşkilâtımızın reis-i umumisi; Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi; T.B.M.M. Riyaseti; T.B.M.M. ve Hükümeti Reisi; Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti; Türkiye Reisicumhuru; Üçüncü Ordu Müfettişi; vatani iştigalâtım; vaziyet ve manzara-i umumiye; yaver-i hazret-i şehriyari; Yıldırım Grubu Kumandanlığı.

Mustafa Necati (1892-1929). T.B.M.M. I-III.dönemler Saruhan (Manisa), İzmir üyesi. Mübadele İmar İskân, Adliye, Maarif vekili. Latin yazısının yürürlüğe girdiği 1

Ocak 1929 günü öldü. Ailesinin aldığı soyadı: Uğural. [N] 1072, 1160, 1178. [S] 1073, 1161, 1179.

Mustafa Reşit Paşa (Sivas valisi). bkz. Reşit Paşa.

Mustafa Sabri Efendi (1869-1954). Damat Ferit hükümetinde şeyhülislâm. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 398, 518. [S] 399, 519.

Mustafakemalpaşa. bkz. Kirmasti.

Mustafapaşa. Bulgaristan'da Türkiye sınırı yakınında kasaba. Svilengrad. [N] 1894. [S] 1895.

Musul. Irak'ta kent. Osmanlı Devleti'nde Türk eyaleti. İngiltere ile 1926'da yapılan anlaşma ile, 1918'de işgal ettiği Musul, İngiltere'de kalmıştı. [N] 890, 1392, 1588, 1722 (işgal), 1724, 1734, - meselesi 962, 1034.; - vilayeti 892, 1002, 1304; - un işgali 1722, 1392. [S] 891, 1393, 1589, 1723, 1725, 1735; - ili 893, 1003, 1305; - sorunu 963, 1035; - un işgali 1722, 1393.

Muş. Kurtuluş Savaşı sırasında Bitlis'e bağlı sancak. [N] 964, 1006, 1075, 1440, 1450, 1552; - havalisi mümessili 1440. bkz. Hacı Musa Bey. [S] 965, 1007, 1075, 1441, 1551, 1553; - ve yöresi temsilcisi 1441.

Muş. İlyas Sami. bkz. İlyas Sami Bey (Muş).

Muşarlı Resul Ağa. Mustafa Kemal'in 1919'da mektup gönderdiği kişilerden.[N] 1276. [S] 1277.

mutaassıp bir milliyetçi. bağnaz bir ulusçu. [N] 1180. bkz. Rıza Nur Bey; - ve irticakâr anasır 1186; - lar 1184. bkz. irtica, mürteci.

mutalâat-ı tarihiye. tarihsel görüşler. [N] 1850.

mutalebat. istekler. [N] 1676 (Ermeni), 1831 (halk). bkz. metalip; talep.

mutasarrıf, -lar. Osmanlı Devleti'nde, il ile ilçe arasında bir yönetim biriminin başında olan görevli. [N] 28, 36, 532, 544, 552, 560, 1220, 1330, 1510, 1884 (İskeçe için); - vekili. bkz. Ahmet Asım Efendi bkz. Akkâ (sabık) mutasarrıfı; Antalya m.; Aydın m.; Bolu m.; Canik (Samsun) m.; Çankırı m.; Çorum m.; Dersim m.; Gümüşhane m.; İzmir m.; İzmit m.; Kayseri m.; Kütahya m.; Malatya m.; Maraş m.; Niğde m.; Rum m.; Samsun (Canik) m.; Sinop m.; Tekirdağ m.; Tokat m.; Urfa m.; Üsküdar m.; Zonguldak m. [S] 29, 37, 533, 545, 553, 561, 1221, 1331, 1511, 1884 (İskeçe); mutasarrıf vekili (Kütahya). bkz. Ahmet Asım Efendi. (sancakların adlarına göre mutasarrıflar listesi yukarıdadır); **mutasarrıflık** [N] 30, 194, 218, 378, 738, 1214, 1220, 1326, 1330, 1406, 1424, 1510. bkz. elviye; liva, sancak. (Mutasarrıflıkların adı için, yukarıdaki listeye bkz. [N], [S]'de, adlarının yanında, yönetim birimi türü yazılmamış mutasarrıflıkların adları burada bulunmamaktadır. Liva, sancak maddelerine de bkz.).

Mutasım. (776 ?-842). Abbasi Halifesi. [N] 918, 1852. [S] 919, 1853.

mutemed-i âli-i siyasi. yüksek siyasal mutemet. [N] 182. bkz. Bell.

mutia. bkz. millet-i mutiaları.

Mutki.-aşireti. Bitlis'te aşiret. [N] 94, 444, 1272; - - reisi 90, 94, 110, 1264, 1272, - dağları 110. [S] 95, 445, 1273; - Aşireti başkanı 91, 95, 111, 1265, 1273; - bölgesi 1273; - dağları 111. bkz. Hacı Musa Bey.

mutlakiyet. saltçılık. [N] 1174, 1294, 1398; - tarz-ı idaresi 1094; mutlakiyet-i idare 1178. **mutlaka.** bkz. hükümet-i mutlaka.

mutluluk. saadet, felâh. [S] 269, 289, 407, 727, 1094, 1275, 1465, 1532, 1555, 1889. bkz. ulusun mutluluğu; ülke ve ulusun esenlik ve mutluluğu.

muvaffakiyet Allahtan. başarı Tanrıdan. [N] 1902; **muvaffakiyet-i** milliye. ulusal başarı. [N] 282, 1528.

muvafık mebuslar. hükümeti tutan milletvekilleri. [N] 1166.

muvakkat hatt-ı hudut. geçici sınır çizgisi. (Yunanlılarla). [N] 1716; - idare 1362. bkz. idare-i muvakkata; "muvakkat kaydıyla bir hükümet reisi tanımak..." 588. bkz. hükümet-i muvakkate.

muvasalatın inkıtaı. [N] 1744. (S'de; ulaşımın kesilmesi).

muvazene. denge. bkz. Avrupa muvazenesi; **muvazene-i hükümet** [N] 1158; - içtimaiye 88; - içtimaiyemiz 1734. **muvazenet** 1532 (Avrupa ile saray arasında); **muvazenet-i** içtimaiye 1508; - içtimaiyemizi ihlâl edecek imtiyazat 326.

Muzaffer Bey (Kılıç, 1897-1959). Mustafa Kemal'in yaveri. O'nunla birlikte Samsun'a çıkanlardan. T.B.M.M. V. Dönem Giresun üyesi. [N] 44. [S] 45.

muzafferiyet. utku. [N] 882, 994, 1000. **muzafferiyet-i** azime 992. bkz. zafer.

muzaheret. yardım. [N] 142, 1230, 1576; **muzaheret-i** hariciye 146, 150. bkz. Amerika'nın muzahereti; bitaraf bir hükümetin muzahereti; İngiltere'nin muzahereti. **muzahir** devlet 130, 158, 1586.

muzayaka-i maliye. akçalı darlık. [N] 1768.

Muzıka Karakolu. bkz. Mızıka Karakolu.

muzir harekât. [N] 1554. - neşriyat 1580;- teşekkül-i siyasi. [N] 1190 (muzir: dokuncalı).

Mübadele İmar İskân Vekâleti. 1923'te Ankara hükümetinde kurulmuş, 1925'e dek çalışmış; savaş sonrası değiştirim, yerleştirme sorunlarına eğilmiş bakanlık. [N] 1150; - - - - Vekili 1150.. [S] Mübadele İmar ve İskân Bakanı (Vekili). 1151. bkz. Recep Bey (Peker); - bakanlığı 1153. **mübadele mukavelenamesi** (İngilizlerle) [N] 1016; - ve iskân işleri 1140; - - iskân-ı muhacirin 1138; **mübadele-i** arazi ve ahali 1588.

mücadelât-ı milliye. ulusal savaşımlar. [N] 390. **mücadele** 582 (hayat); 752 (Anadolu), bkz. Anadolu mücadelesi; Meşrutiyet mücadelâtı; Millî Mücadele.

mücahede. savaşım (aslında: kutsal savaşım). [N] 556; 560, 998, 1098, 1166; **mücahedat-ı milliye** 490, 1248, 1250, 1508; mücahede-i diniye 490; - millet 1836; - milliye. bkz. mücadelât-ı milliye; - mukaddese. kutsal savaşım. 186; **mücahidin.** kutsal savaşımcılar. 440, 706; **mücahitler** 520, 786, 1776 ve d, 1906.

mücazat-ı kanuniye. yasaya göre cezalandırmak. [N] 300. bkz. Ceza Kanunu.

müdafaa. savunma. [N] 606, 620, 624, 660, 718, 768, 824, 826, 1272. bkz. "hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır";- cemiyetleri 1274. bkz. cemiyetler; - cepheleri 448; Müdafaa Heyeti (Trakya) 1882, 1904. bkz. Trakya Heyeti (kurulu)...; Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti; - kuvveti 660; Müdafaa Vekili 1172. bkz. Müdafaa-i Milliye Vekili. **müdafaa-i** hukuk. hakları savunmak 192, 540, 802, 1294, 1354, 1870. - - ve mukaddesat 1278; müdafaa-i hukuk-ı devlet ve millet 1792; - - millet 40; - - milliye 1208, 1262, 1866, 1868; - - vatan 1836. bkz. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, -leri. Çeşitli yerlerde kurulan dernekler, bu arada Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin şubeleri. [N] 194, 322, 420, 490, 534, 560, 1284, 1286, 1296, 1356, 1360, 1382, 1472, 1474, 1511, 1570, 1604, 1662, 1664, 1746, 1830, 1878, 1880, 1888, 1906; - - - Grubu (Osmanlı Meclisi'nde) 476, 480, 482, 1706, bkz. Felâh-ı Vatan Grubu; Müdafaa-i Hukuk Grubu; - - - heyet-i idaresi (Ordu); -- idareleri 1510; - - - heyet-i merkeziyeleri 196, 356, 532, 552, 576, 650, 1354, 1366, 1424, 1504, 1596, 1628, 1654, 1698, 1888; - - - heyet-i mümessilesi (Temsiliyesi ?) 268; - - - Heyet-i Temsiliyesi Riyaseti 1606, 1870. bkz. Mustafa Kemal; - - - Nizamnamesi 544, 1652/1656 (metin), 1882; - - - Teşkilât Nizamnamesi'ne lâhikadır (I) 372, 544, 1652-1656 (metin); - - - Trakya-Paşaeli heyet-i merkeziyesi 1897; Müdafaa-i Hukuk Grubu (T.B.M.M.'nde) 798, 800, 846, 918. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu; - - - **nin** heyet-i idare ve heyet-i merkeziyeleri 1654; Müdafaa-i Hukuk Heyeti 434, 1594, 1594, 1746, 1866, 1920 (Trakya-Paşaeli). - - heyet-i idareleri 564; - - Heyet-i Merkeziyesi Reisi (Erzurum) 650. bkz. Tevfik Bey; - - - - ve heyet-i idareleri 552; - - heyet-i merkeziyeleri 356, 532, 576, 1296, 1698. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti heyet-i merkeziyeleri; - - Heyeti Trabzon merkezi 204; - - heyetleri 556; - - manzumesi 802; - - merkezleri 798, 800; - - Nizamnamesi lâhikası. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi; - - talimatı 540; - - Teşkilâtı Nizamnamesi. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Teşkilât Nizamnamesi; müdafaa-i hukuk ve mukaddesat 1278; müdafaa-i hukuk-ı devlet ve millet 1792; - - millet 40; - - milliye 1208, 1262, 1866, 1868; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) 40, 68, 1210, 1212, 1220, 1256, 1298, 1886; - - cemiyetleri 1232, 1274; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Heyeti mümessili 1866. bkz. Mustafa Kemal; - - - ve Reddi İlhak teşkilatı 1234. bkz. Redd-i İlhak...; müdafaa-i hukuk-ı milliye ve redd-i ilhak (millî cereyan) 1256;

- - - Sivas Merkez Kurulu 1366, 1384; - - - Trakya-Paşaeli heyet-i merkeziyesi 1892; - - - Trabzon Heyet-i Merkeziyesi 1382, 1384. bkz. (Müdafaa-i Hukuk (Hukuk-ı Milliye) cemiyetleri) Afyonkarahisar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti; Anadolu ve Trakya M. H. M. M. C.; Dersaadet M. H. M. C.; Edirne M. H. M. C; Erzurum M.H. heyet-i merkeziyesi; Giresun M.H.C.; Gümüşhane M.H.C.; İzmir Müdafaa-i Milliye ve Reddi İlhak C.; Kartal Müdafaa-i Hukuk C.; Ordu M.H.C.; Rumeli ve Anadolu (Anadolu ve Rumeli) M.H.C.; Sivas M.H.C.; Şarki Anadolu heyeti M.H.C.; Şarki Anadolu M.H.C.; Şarki Anadolu Vilayatı M.H.C.; Şarki Anadolu Vilayetleri Erzincan Heyet-i Merkeziyesi M.H.C.; Trabzon M.H. (-ı Milliye) C.; Trakya-Paşaeli M.H.C.; vatan müdafaası; Vilâyatı Şarkiye M.H. (-ı Milliye) C. (Müdafaa-i Milliye Cemiyeti). [S] **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti,-leri.** 195, 323, 421, 491, 535, 541, 561, 1285, 1287, 1297, 1357, 1361, 1363, 1473, 1475, 1511, 1571, 1605, 1663, 1665, 1747, 1831, 1879, 1881, 1889, 1907; - - - Grubu (Osmanlı Meclisi için) 477, 481, 483, 1706. bkz. Felâh-ı Vatan Grubu; Müdafaa-i Hukuk Grubu; - - - Heyeti Temsiliyesi Başkanı 1607, 1781. bkz. Mustafa Kemal; - - - merkez kurulları 357, 533, 551, 577, 651, 1297, 1699; --- merkez kurulları 197, 357, 533, 557, 577, 651, 1355, 1367, 1425, 1505, 1597, 1629, 1655, 1699, 1889; --- Örgüt Tüzüğü 545, 1883; ----- eki 373, 1653-1657 (metin); Müdafaa-i Hukuk Grubu (T.B.M.M.'nde) 799, 801, 847, 919. bkz. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu; - - merkez kurulları 357, 533, 577, 1297, 1699; - - merkezleri 799, 801; - - örgütleri 803; - yönergesi 541. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 41, 69, 1211, 1213, 1221, 1257, 1299, 1887; - - - cemiyetleri 1233, 1275, (Cemiyetlerin listesi için (N)'ta geçen yukarıdaki maddenin sonuna bkz.). - - heyeti Temsiliyesi 269; - - - - - başkanı 435; - - - ve Reddi İlhak örgütleri 1235; (ulusal akım) 1257.

Müdafaa-i Hukuk Zümresi. Hakları Savunma Grubu. 1921'de T.B.M.M.'nde oluşan gruplardan. [N] 794. [S] 795.

müdafaa-i istiklâl. bağımsızlığı savunma. [N] 108, 560. bkz. istiklal; - **memleket** kanunu (talep etmedik) 828; - **milliye** 500. 768, 908, 1172, 1756, 1758; **Müdafaa-i Milliye Encümeni.** Ankara hükümetinde Milli Savunma Komisyonu 1170, 1172.

Müdafaa-i Milliye Vekâleti. Ankara hükümetinde Millî Savunma Bakanlığı [N] 592, 616, 644, 668, 676, 784, 820, 844, 872, 894, 1134, 1136, 1146, 1148, 1172; - - - Müsteşar Muavini. bkz. Âşir Paşa; **Müdafaa-i Milliye Vekili** 612, 674, 724, 782, 844, 872, 886, 894, 896, 908, 1024, 1068, 1128, 1140, 1148, 1152, 1156, 1180. bkz. Fevzi Paşa (Çakmak); Kâzım Paşa (Özalp); Refet Paşa

(Bele); - .vatan 540; (millî cereyan) 1256 (cemiyetler). [S] 1257 (akım); Müdafaa-i Vatan Cemiyeti (Diyarbekir) 1290. [S] 1291; - - gazvesi 540.

müdahale (hükümete). karışma. bkz. umur-ı hükümete müdahale; müdahale-i ecnebiye; **müdahalât.** [N] 10, 24, 88, 232, 1390, 1404, 1430, 1636. bkz. ecnebi müdahalesi; İngiliz müdahalesi.

müddeayat (Yunan). istekler 750.

müdiran-ı harekât. eylemlerin yöneticileri. [N] 32, 252.

müellefe-i kulûb. Yürekleri birleştirecek ve yumuşatacak olanlar. İslamlığı ilk benimseyenlere devletçe yardım edilmiş, halife Ömer zamanında bu yöntem kaldırılmıştır. [N] 1470 ve d. [S] 1471.

müessesat. kurumlar. [N] 836 (Amerika), 1186 (eski), 1256 (Avrupa); **müessesat-ı** ilmiye ve tedrisiye. bilim ve öğretim kurumları 1132. bkz. tedrisat; - milliye 1570.

müfettiş,- paşalar. Ordu müfettişleri. [N] 68, 1142, 1148, 1176. bkz. ordu müfettişi; maliye müfettişi; **müfettişlik** (ordu) 266, 1584, 1590; - vazifesi (Mustafa Kemal) 12, 14. [S] Müfettiş paşalar 69, 1143, 1149, 1177; **müfettişlikler** (ordu) 267, 1585, 1591; - görevi 13, 15. bkz. Dokuzuncu Ordu Kıtaatı m.; Fransız Jandarma müfettişi; İkinci Ordu m.; İstanbul Fen müfettişi; maliye müfettişi; ordu m.; sağlık müfettişi; Üçüncü Ordu m.; Vilayat-ı Şarkiye müfettişliği; Yıldırım Kıtaatı (birlikleri) müfettişliği.

Müfit Efendi, Hoca (Kurutluoğlu, 1879-1958). T.B.M.M. I. dönem Kırşehir üyesi. [N] 612, 920. [S] 613, 921.

müfrezeler. askerî birlikler. [N] 426, 540, 596, 598, 602, 722, 1692; (Kuva-yi Seyyare) 686, 690, 704, 706, 712, 714, 1656; (yabancı) 24, (Fransız) 1218, 1898, (İngiliz) 618; - **miz** 600, 604. bkz. Çerkez Ethem müfrezesi; Çerkez Tevfik müfrezeleri; Çolak İbrahim Bey müfrezesi; Kuva-yi Seyyare; millî müfrezelerimiz; Sarı Efe Edip Bey müfrezesi.

müftü. [N] (Ankara) 348, 350; (Bayburt) 460; (Gebze) 1680; (İzmit) 1496; (Sinop) 34; (Trabzon) 1882; (Anzavur'da) 1650; (Garbi Trakya) 1800. [S] (kent adları yukarıda verilmişti). 35, 349, 351, 461, 1497, 1651, 1681, 1801, 1883.

mühimmat. cephane. [N] 864, 1592, 1594, 1656, 1828. bkz. cephane; esliha ve mühimmat; **-sız** 618.

mülâkat. bkz. Amasya mülâkatı; Bilecik mülâkatı.

mülâhazat-ı siyasiye. siyasal düşünceler. [N] 660.

mülk. ülke. [N] 120, 122, 124, 194, 334; **mülkî** (vazife) 636; **mülk ü** millet 408, 760, 1272; - - in selâmet ve saadeti 1474; - **ve** millet 1088. bkz. menafi-i mülk ü millet; selâmet-i mülk ü millet; **mülkün** tamamisi (bütünü) 138, 476, 1240, 1704; - tamamiyeti 560. bkz. tamamiyet-i mülkiye; vahdet-i mülkiye; (tamlamalarda) 44, 48, 504, 578, 650, 686, 692, 798, 800, 802, 1230, 1260, 1394, 1494, 1888, 1898, 1908. **mülkiye**

memuru (sivil) 36, 564. bkz. memurlar.

mülteciler. sığınıklar. [N] 34 (Ermeni), 36 (Ermeni), 714 (Van), 1226 (Ermeni). bkz. Ermeni mültecileri.

mümessil. temsilci. [N] 150 (A.B.D.'nin, İstanbul'da); **mümessil-i** siyasi (yabancı) 108, 226, 498, 508, 1268, bkz. Düvel-i İtilafiye m.s.; Fransa m.s.; İngiliz m.s.; İngiltere Devleti Hariciye Nezareti m.s.; İtalya m.s.; Japonya m.s.; Sırbistan m.s.; mümessilin-i ecnebiye 406. bkz. ecnebi mümessiller; (İtilaf Devletleri) 866, 1428, 1816. bkz. İtilaf Devletleri (Düvel-i İtilafiye) mümessilleri. (yabancıların siyasi temsilcileri için) bkz. Amerika; Düvel-i İtilafiye; Düvel-i Mütelife; Düvel-i Müttefika; Düvel-i Selâse; ecnebi (mümessiller); Fransa, Fransız, İngiliz, İngiltere, İtalya(n), İtilaf Devletleri, İtilaf mümessilleri; Mütelifin; Sırbistan; Trakya Fevkalâde (mümessili, -leri, mümessil-i siyasisi).

mümessile. bkz. Heyet-i Mümessile (Heyeti Temsiliye).

mümessiller (Türkiye). temsilciler. [N] 268, 940, 1092, 1440, 1442, 1472, 1866, 1880, 1882, 1900. (Sivas Kongresi'nde) Bitlis mümessili; Dersim m.; Diyarbekir havalisi m.; Erzincan m.; Erzurum m.; Garbi Anadolu mümessilleri; Muş havalisi mümessili; Samsun ve havalisi m.; Sivas havalisi m.; Tokat havalisi m.; Van havalisi m. (çeşitli) Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı (Milliye) Cemiyeti mümessili (Mustafa Kemal); Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti mümessilliği; gazete mümessilleri; Heyet-i Mümessile (- Temsiliye); İstanbul halkının mümessilleri; milletin mümessilleri; Sivas Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye mümessili; Sivas'ta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mümessilleri; Şarki Anadolu Heyeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mümessili; Trakya Fevkalâde mümessili (Refet Paşa).

müminler. inananlar. [N] 1102.

Mümtaz Bey (1876-1941). Miralay. Fırka kumandanı. [N] 1346. [S] 1347.

münakale, münakalât. ulaştırma. [N] 546, 1060. bkz. nakliyat; vesait-i münakale; vesait-i nakliye.

münasebat-ı hariciye. dış ilişkiler. [N] 744, 924; - resmiye 1542; - siyasiye 270 (yabancılarla). bkz. İstanbul ile kat'ı münasebat; kat'ı münasebet; milletler münasebatı; muhaberat ve münasebat; siyasi münasebatlar; Türk-Rus temas ve münasebatı.

münevver. aydın. [N] 1158; münevveran. aydınlar 138, 972, 1258, 1440; - münevvere (tamlamalarda) 956, 1106; **münevver-i** millet 1188.

Münir Bey (Akkaya, 1871-1947). Erzurum Valisi. T.B.M.M. II-VIII. dönemler İzmir, Giresun üyesi. [N] 38, 56, 60. [S] 39, 59, 61.

Münir Bey (Ertegün, 1883-1944). Amasya protokollarının beşincisinde, barış konferansına gönderilecek adaylardan. Washington

Büyükelçisi. [N] 332, 702. [S] 333, 703.

Münir Bey. Erzurumlu. Malatya'da. Topçu Alay Kumandanı. Binbaşı [N] 178, 1330. [S] 79, 1339.

müntehib-i saniler. ikinci seçmenler. [N] 564, 792. bkz. intihabat; **mütehipler** 1090, 1092. bkz. İstanbul müntehipleri.

müraselât. bkz. posta muhaberat ve müraselâtı ...

mürettep kuvvetler (Gelibolu) [N] 1550. [S] 1551. (N'ta: Kuva-yi Mürettebe).

mürit, müritlik. Tarikat öğrencileri. Tekkeleri kapatan 30 Kasım 1925 günlü yasa ile şeyhlikle birlikte yasaklanan san. [N] 234, 460, 462, 1184, 1192. [S] 235, 461, 463, 1185, 1193. bkz. şeyhlik; tekkeler. (ek. 1184. sayfadaki "müfritlik" sözcüğü "müritlik" olacaktır. Karşı sayfada doğrusu dizilidir).

mürteci, -ler. gerici. [N] 956, 1116, 1182, 1186, 1188, 1190, 1192. bkz. irtica; - hizip 938.

mürüvvet. (burada) mertlik. [N] 862.

müsalemet. esenlik. bkz. sulh ve müsalemet.

müsavat. eşitlik. [N] 1556, 1726; - ve adalet 1726.

müsavi vergi. eşit vergi. [N] 1022. bkz. vergi.

müsellâh çeteler. silahlı çeteler. bkz. çeteler; - müfrezeler. [N] 540. bkz. müfrezeler.

- **müsellâha.** silahlanmış. (tamlamalarda) [N] 372, 868, 1012, 1014, 1804, **müsellâhan** (silahlı olarak) tecavüz. 676.

müslim. Müslüman. [N] 556, 1340; - çeteler 1654; - hain siyasiler 1576; - ve gayri müslim çeteler 1654; - müslime. bkz. ahali-i müslime; ekeriyet-i müslime; **müslümin.** Müslümanlar 1842, 1856, 1884; müslüminin halifesi 20. bkz. halife-i müslimin. bkz. gayri müslim; İslâm; Müslüman.

Müslim Efendi. bkz. Şeyh Müslim Efendi.

Müslüman,-lar. [N] 6, 80, 112, 944, 1210, 1280, 1322, 1324, 1424, 1490, 1508, 1650, 1652, 1654, 1796, 1896, 1898, 1906; - ahali 8; - anasır hukuku 6, 1208; - çavuş (Fransız) 1218; - Komitesi (Garbi Trakya) 1798; - nüfusu (Trakya) 1884; - Türk hükümeti 128; - vatandaşlarımız 1510; **Müslümanları** birbirine kırdırmak 132; **Müslümanların** hukuku 942. **Müslümanlık** 942. bkz. Azeri Müslümanları; Dünya Müslümanları; İngiltere Müslümanları; İslam; Müslimin. [S] Müslüman,-lar. İslam; Müslimin. 7, 21, 81, 113, 129, 511, 537, 557, 757, 769, 791, 943, 945, 947, 949, 951, 959, 1103, 1131, 1133, 1135, 1181, 1211, 1235, 1281, 1323, 1325, 1343, 1345, 1425, 1471, 1491, 1507, 1509, 1571, 1631, 1651, 1653, 1655, 1735, 1797, 1799, 1801, 1803, 1841, 1843, 1849, 1859, 1861, 1879, 1883, 1893, 1897, 1899, 1907, 1909; - çavuş (Fransız) 1219; - çeteler 1655; - çoğunluğu 271, 1507, 1509, 1795, 1879, 1885; - devleti 949; - devletleri 945, 951; - eğitim ve öğretimi 125, 127; - göçmenler 1899; - gönülleri 1859; - halk 9, 25, 37, 51, 241, 265, 373, 687, 839,

1127 (Hindistan), 1193, 1345, 1395, 1399, 1445, 1589, 1675, 1737, 1803, 1899; - hayın politikacılarımız 1577; - hükümet 1881, 1893; - jandarmalar 1899; - kamuoyu 939, 955, 1837; - kamusu 1859; - Komitesi (Batı Trakya) 1799; - köyleri 839, 1911; - Kürt halkı 405; - memleketleri 945; - nüfus 1885 (Trakya); - olmayan çeteler 1655; - - halk 37, 231, 327, 347, 377; - olmayan öğeler 1395, 1509, 1537, 1589, 1617, 1655, 1721, 1727, 1729, 1735; - - uyruklar 1597; - olmayanlar 1013, 1583, 1729; - (Türk ve) ordusu 1589; - öğeler hakları 1209, 1519; - topluluğun esenliği 943; - topluluklar 925; - toplumlar 925; - tutsaklar 129 (İngiltere'nin); - Türk hükümeti 129; -ulus 1445, 1589; - uluslar 945, 1103, 1105, 1843; - ve Türk halk 1589; - yurttaşlarımız 1511; **Müslümanlararası** bir halifelik danışma kurulu 527; **Müslümanları** birbirine kırdırmak 1323; - içine alan bir devlet 947; **Müslümanların** hakları 943; - halifesi 21, 923, 925, 927, 929, 931, 1859, 1861; **Müslümanlığın** geleceği 1187; Müslümanlık 949, 1131, 1185; - buyrukları 955; - dünyası 791, 793, 799, 927, 929, 931, 933, 945, 951, 967, 1103, 1105, 1135, 1187, 1637, 1849; - kuralları 943; Müslümanlıktan önce ve sonra 585. bkz. Sivas Müslüman halkı; Türk'ü çekemeyen Müslümanlar.

müstahfız birliği. çoğunluğu kırk yaşını aşmış erlerden oluşmuş birlik. [S] 991. (Bu sayfada, yanlışlıkla: "müstahfaz" olarak dizilmiştir). [N] - kıtaatı 990.

- **müstahlâsa** (tamlamalarda). kurtarılmış. [N] 1592 (memalik-i). bkz. memalik-i müstahlâsamız.

müstakbel. gelecek. [N] 474, 1678; - evlâtlarımız 1194. bkz. âti; gençlik; Türkiye'nin müstakbel çocukları.

müstahkem mevki. mevki-i müstahkem. istihkâmlarla berkitilmiş yer. [S] 497. bkz. Akdeniz Müstahkem Mevki komutanı; Çanakkale Mevki-i Müstahkem komutanı; Çatalca Mevki-i Müstahkemi; Edirne Mevki-i Müstahkemi.

müstakil. bağımsız. [N] 18, 128, 148, 764, 770, 1052, 1582, 1736; - bir Arap hükümeti. [N] 126; - - devlet 1728; - - Ermenistan. bkz. Ermenistan; - - Kürdistan. 1312. bkz. Kürdistan; - elviye. bağımsız sancaklar. 278. bkz. elviye-i müstakille; liva; - kalmak 1736; - Kürdistan teşkili 1312; - - - propagandası 1308, 1312; - livalar 278, 366, 562, 564, 576, 1560. bkz. elviye-i müstakille; liva; - millet 490, 83. bkz. millet; - milletvekili 970. bkz. Nurettin Paşa; - mutasarrıflıklar 30, 194, 264, 1204, 1500, 1504. bkz. elviye-i müstakille; - sancaklar 92, 112, 192, 1354. bkz. elviye-i müstakille; livalar; - ve muhtar bir hükümet (Trakya) 1880; - yaşamak 1726 ; - yaşayan milletimiz 1290. - **müstakille** (tamlamalarda), hükümet-i müstakille 1892. bkz. hükümet-i müstakille-i İslamiye; İslam hükümet-i müstakillesi.

müstamere. sömürge. [N] 326, 1892. bkz. Fransız, İngiliz müstemlekesi; müstemleke.

müstebit. zorba. 1168. bkz. istibdat.

müstemlekât. sömürgeler. [N] 560; **müstemleke** 128 (İngiltere), 1392 (Yunan), 1794 (koloni), 1906 (ecnebi), - askeri 1782. bkz. müstamere; ecnebi müstemlekesi.

müsteşar. bkz. Dahiliye Müsteşarı; Faik Âli Bey; Keşfi Bey.

müstevli olmak. istilâcı. [N] 586; **müstevlilerin** siyasi emelleri 1196. bkz. istilâ.

müşavir (askerî). danışman. bkz. askerî müşavir... - **müşavire** (heyet-i) (tamlamalarda) [N] 1054 (Lozan); **müşavirler** 760. bkz. mütehassıs müşavirler.

müşir. mareşal. bkz. Fuat Paşa; İbrahim Paşa; Zeki Paşa; **müşiriyet** (ordu) [N] 978. bkz. Dördüncü Ordu, Üçüncü Ordu Müşiriyeti.

Müşterek Encümen. Halifeliğin saltanattan ayrılmasını görüşmek üzere T.B.M.M.'nde oluşan karma komisyon (Adliye, Hukuk-ı Esasiye (Anayasa), Şer'iye (dinişleri). [N] 920.

Mütareke. Ateşkes. 30 Ekim 1918'de, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmiş devletlerden olan Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri'nin, Limni adası Moudros limanında, Agamemnon savaş gemisinde imzaladıkları ateşkes. [N] 10, 152, 268, 270, 408, 478, 556, 558, 572, 608, 768, 834, 836, 890, 892, 900, 1010, 1252, 1280, 1284, 1288, 1386, 1390, 1398, 1546, 1548, 1552, 1578, 1580, 1582, 1588, 1636, 1722, 1730, 1768, 1818, 1906, 1912. (Mondros Mütarekesi) 652, 998, 1010, 1066, 1100; (Mondros Mütarekenamesi) 478, 1052, 1054, 1056, 1098. bkz. Mütarekename; - madde-i mahsusası 240; - mukavelenamesi 1768; - zeyli (Allenbi) 1814; **Mütarekename** 554, 1260, 1386, 1444, 1506, 1508, 1566, 1722, 1724, 1726, 1818; **Mütarekenin** hafi mevadd-ı müzeyyelesi (gizli ek maddeleri) 1818 bkz. Mondros Mütarekesi. **Mütareke** (teklifi, 1922) 866, 870, 900; (Yunanlılarla 1922) 862, 864, 870; Mudanya Mütarekenamesi 906. bkz. Mudanya Konferansı. Mütareke (Ermenilerle) 654. Mütareke (Fransızlarla, 1920) 610.

mütecaviz bir siyaset-i hariciye. saldırgan bir dış siyasa. [N] 948.

mütefekkirler. düşünürler. [N] 132, 1234, 1258. (fertler) mütefekkir olmadıkça... 1732. **mütefekkirin...** düşünürler. 1120.

mütegallibe. zorba. [N] 1168.

mütehassıs müşavirler. uzman danışmanlar. [N] 760, 1586. mütehassıslar 328, 332, 854, 856, 1010. bkz. ecnebi erbab-ı vukuf; mütehassıslar meclisi 856.

mütehayyizan. seçkinler. [N] 1206, 1224, 1720. bkz. eşraf ve mütehayyizan.

mütekaidin. emekliler. [N] 276; **mütekait** 84.

- **Mütelife** (hükümat-ı) (tamlamalarda). [N] 750. bkz. Düvel-i Mütelife; **Mütelifin.** İtilaf Devletleri. 1034, 1042, 1518, 1520, 1628, 1668,1814, 1816; - kuva-yi askeriyesi (askerî kuvvetleri) 556; -

kuvvetleri 508; - - kumandanı 226. bkz. Flood, Solly; - mümessilleri 1666. bkz. mümessiller; mümessil-i siyasi.

mütemeddine (tamlamalarda). uygar. [N] 18, 210, 510, 1400, 1738, 1766, bkz. medeni; medeniyet; temeddün.

Müttefikler. İtilaf Devletleri'ne verilen adlardan biri (aslında: Mütelif). [N] 1026, 1028, 1722; - askerleri 34, 1228; **-Müttefika** (tamlamalarda). bkz. Düvel-i Müttefika; **Müttefikin.** Müttefikler 1470, 1678, 1752; -Meclis-i âlisi. bkz. Meclis-i âli; - murahasları 1038. **Müttefiklerimiz** 144 (Kırım Savaşı), 770 (Birinci Dünya Savaşı). [S] 1027, 1029, 1209 d, 1679, 1722; - askerleri 35, 1229; - orduları (Küçük Asya) 1763; **müttefiklerimiz** 145 (Kırım Savaşı'nda); 770, 1390 (Birinci Dünya Savaşı'nda). bkz. Düvel-i İtilafiye; Düvel-i Müttefika; İtilâf Devletleri.

Müttehide-i Amerika. Amerika Birleşik Devletleri. [N] 1168. bkz. Amerika...

müverrihler. tarihçiler. [N] 948 (İngiliz). bkz. tarih.

müzakerat-ı sulhiye. barış görüşmeleri (Lozan) [N] 1054. bkz. Lozan...; sulh; (Ermenilerle) 654; 760.

N

N.B.D. 285/3. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ilkinde ve ikincisinde, adı gizlenmiş bir kişinin simgesi. [N] 392. [S] 393.

N.B.D. 289/3. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ikincisinde, adı gizlenmiş bir kişinin simgesi. [N] 394. [S] 395.

N.B.D. 295/3. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların altıncısında, adı gizlenmiş bir kişinin simgesi. [N] 396. [S] 397.

N.B.S. 495/1. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ikinci ve yedincisinde, adı gizlenmiş bir kişinin simgesi. [N] 394, 398. [S] 395, 399.

Nablus. Ürdün'de bölge, kent. [N] 1552. [S] 1553.

Naci Bey (Eldeniz, 1875-1948). Albay. Korgeneral. Padişahın yaveri. Kurtuluş Savaşı'nda Yedinci Tümen komutanı, cumhuriyetten sonra kolordu komutanı. T.B.M.M. III-VII. d nemler Cebelibereket, Seyhan üyesi. [N] 334, 338, 340. [S] 335, 339, 341.

Naci Bey. Sivas Kongresi'nde Alaşehir temsilcisi. [N] 1376. [S] 1377.

Nadir Paşa, Ali. Yunan işgalinde İzmir'de On Yedinci Tümen komutanı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 604. [S] 605.

nafıa, umur-ı nafıa. bayındırlık. [N] 332, 504, 772, 1766. - Nazırı. İstanbul hükümetinde bayındırlık bakanı 48, 358, 538, 1632. bkz. Ferit Bey (Tek); Tevfik Bey (Biren); - Nezareti 1760; - Şûrası 856, [S] 49, 359, 539, 1633; - Nazırlığı 1761; -Şûrası 857; - Vekâleti (Ankara) [N] 842; - Vekili 1156, 1180. bkz. Süleyman Sırrı Bey.

nafile ve teheccüt namazları. Sevap kazanmak için fazladan kılınan

namazlar. [N] 1186. [S] 1187. bkz. namaz.

Nahcivan. Kafkasya'da, Sovyetler Birliği'nde ve bugün Azerbaycan'a bağlı özerk cumhuriyet. [N] 1258, 1424; - Ermenileri 1424; bkz. hükümet-i İslamiye (Nahcivan). [S] 1259, 1425; - Ermenileri 1425; - Müslüman hükümeti 1425.

Nahit Efendi. Yüzbaşı. Yahya Kaptan'ı ortadan kaldırmak için İstanbul'dan gönderilen subaylardan. [N] 428. [S] 429,

nahiye,-ler. bucak. [N] 28, 212, 602, 1364, 1402, 1656 (genellikle: nevahi); -Müdürü. bkz. Yahya Kaptan (olayı). (Nahiye adları için bkz. bucak).

Nail Efendi. Gebze'de Jandarma Yüzbaşı. Yahya Kaptan'ı şehit edenlerden. [N] 420, 422, 424, 426, 440, 1684, 1686, 1688. [S] 421, 423, 425, 427, 441, 1685, 1687, 1689. bkz. Yahya Kaptan.

Naki. Güneyde Koçkiri Aşireti ayaklanmasında adı geçenlerden. [N] 840. [S] 841.

nakliyat (askerî). ulaştırma. [N] 146, 822; nakliye 822. bkz. münakalât, münakale; vesait-i nakliye.

Nakşi, Nakşibendi şeyhleri. İslam tarikatlarının en sofu olanlarından biri. [N] 90, 94, 1264; - meşayihi 1189. [S] 91, 95, 1189, 1265; - tarikatı 1265 d.

Nallıhan. Ankara'nın ilçelerinden. [N] 574, 594. [S] 575, 595.

namaz. [N] 576, 1186, 1650. [S] 577, 1187, 1651. bkz. beş vakit namaz; cuma namazı; nafile ve teheccüt namazları.

nâm-ı nâmi-i hazret-i padişahi. padişahın ünlü adı. [N] 1356, 1358. bkz. padişah.

namus. [N] 660, 1170, 1288, 1388, 1392, 1732; - ve istiklâl-i millî 1290; namus-ı millî 566, 1252; **namuskâr bir emperyalist** 128. [S] 661, 1171, 1253, 1288, 1291, 1389, 1393, 1733; namuslu bir emperyalist 129.

"nasafet ve merhamet niyaz etmek". insaf ve merhamet dilenmek (Atatürk). [N] 474.

nasihat heyeti. heyet-i nasıha. Ankara hükümetinin, söz dinlemeyen Çerkez Ethem'e gönderdiği, milletvekillerinden oluşmuş kurul. [N] 662, 720, 722, 724, 728. bkz. heyet-i nasıha; öğüt kurulları (S'de).

Nasturi ayaklanması. Nasturilik, Bizanslı patrik Nestorius'un kurduğu bir tarikat. Musul'da bir Hıristiyan topluluğu. Hakkâri bölgesinde 1924 ayaklanması. [N] Nasturi tedibatı 1138. [S] 1139, - patrikleri 1729 d.

Nazım. bkz. Postacı Nazım.

Nazım Bey. Binbaşı. Şehit (1886-1921). Altıntaş savaşında şehit. T.B. M.M. kararı ile Albay. [N] 598; -- müfrezesi 598. [S] 599; -- birliği 599.

Nazım Bey (Hüseyin, Akyürek, 1869-1935). Adana ve başka illerde Ankara hükümetinin valisi. [N] 634. [S] 635.

Nazım Bey (Resmor, 1868-1921). T.B.M.M. I.dönem Tokat üyesi. Halk İştirakiyun (komünist) Fırkası kurucusu. Dahiliye Vekili seçilmişse de Mustafa Kemal'in

baskısıyla istifa etmiş; 1921'de milletvekilliğinden düşürülmüştür. [N] 670, 672. [S] 671, 673.

Nazım Bey. Yarbay. Meşrutiyet sırasında Selânik'te Merkez komutanı. [N] 976. [S] 977.

Nazım Nazmi Bey. Erzurumlu. Yeşilordu örgütü ile ilgili. [N] 632. [S] 633.

Nazım Paşa (Mustafa, ? - 1930). İstanbul hükümetinde Harbiye Nazırı. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların ikincisinde adı geçen de bu olabilir. [N] 96, 394. [S] 97, 395.

nazır,-lar. İstanbul hükümetinde bakanlar. [N] 262, 276, 282, 308, 348, 494, 538, 552, 702. [S] nazırlar, nazırlık (nezaret) 263, 277, 283, 309, 347, 357, 389, 409, 455, 463, 465, 473, 489, 495, 499, 527, 539, 553, 703, 807, 1503, 1579, 1749. bkz. Adliye nazırı; Bahriye nazırı; Dahiliye nazırı; Evkaf nazırı; Harbiye nazırı; Hariciye nazırı; heyet-i vükelâ; hükümet (İstanbul); kabine; Maliye nazırı; Nafıa nazırı; nüzzar; Ticaret ve Ziraat nazırı; Türk maliye nazırı; Ziraat nazırı.

Nazilli. Aydın'ın ilçelerinden. [N] 46, 378, 380, 448, 578, 606, 618, 1670, 1674, 1758; -- Balıkesir - Bursa yolu 380; - Kuvayi Milliye Kumandanı 1670, - Mevki Kumandanı. bkz. Servet Bey, [S] 47, 379, 381, 449, 579, 607, 619, 1671, 1675, 1823; -- Balıkesir-Bursa yolu 381;-Kuvayi Milliye Komutanı 1671, - Mevki Komutanı. bkz. Servet Bey.

Nazmi Bey. Üsküdar Jandarma Komutanı. [N] 428. [S] 429.

Nazmi Nuri Efendi. Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti delegesi. [N] 1206. [S] 1207.

nebiler. peygamberler. [N] 1840. -nebeviye (tamlamalarda) 1842, 1848. bkz. hatem-i enbiya; nübüvvet; peygamber. [S] 1841.

necat. kurtulma. [N] 460, 642, 1262, 1444, 1672, 1872, 1888. bkz. halâs.

Necati Bey, Ahmet. bkz. Ahmet Necati Bey.

Necati Bey, Mustafa bkz. Mustafa Necati Bey.

Necati Bey (Süleyman, Güneri, 1892-1944). Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. ve V. dönemler Erzurum, Zonguldak üyesi. Erzurum'da Albayrak gazetesi sahibi. [N] 84, 86, 426, 644, 646, 648, 964, 1248. [S] 85, 87, 427, 645, 649, 965, 1249.

Necip Ali (Küçüka, 1892-1941). Sivas Kongresi'nde Denizli delegesi. T.B.M.M. II-VI. dönemler Denizli üyesi. Yazar, gazeteci. [N] 1376. [S] 1377.

Nedim Bey. İstanbul hükümetinin Nevşehir kaymakamı. [N] 574. [S] 575.

nefer, -ler. er, erat. [N] 112, 428, 710, 722, 734, 994. bkz. asker; efrad.

nef'i memleket. ülke çıkarı [N] 1386. bkz. menafi-i memleket.

nefy. sürgün. bkz. Malta'ya nefyedilmiş olanlar.

Nemlizade Sabri. Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti üyesi. [N] 1206. [S] 1207.

Neologos. İstanbul'da çıkan Rumca gazete. [N] 346. [S] 347.

Nesim. bkz. Musevi Nesim.

nesl-i âti. gelecek kuşak. [N] 96, 298.

neşriyat. yayın. [N] 300, 392, 1110 (menfi), 1514, 1580 (muzir).

nevahi. bkz. nahiyeler.

Nevres Bey. Kurmay binbaşı iken ordudan kovulmuş, Askeri Nigehban Cemiyeti üyesi. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563.

Nevşehir, Kurtuluş Savaşı sırasında Kırşehir sancağının ilçesi. Bugün il. Burada Teâli-i İslam Cemiyeti'nin şubesi vardı.[N] 518, 574, 1376; -kaymakamı 574. [S] 519, 575, 1377; - kaymakamı 575. bkz. Nedim Bey.

nezaret, -ler. İstanbul hükümetinde bakanlıklar. [N] 356, 382, 388, 806. bkz. Adliye Nezareti; Dahiliye Nezareti; Evkaf Nezareti; Harbiye Nezareti; Hariciye Nezareti; Maarif Nezareti; Maliye Nezareti; Nafıa Nezareti; nazırlar; Ticaret ve Ziraat Nezareti.

nezd-i hafız-ı Huda; nezd-i Huda; nezd-i Hudapesendane. bkz. Huda. bkz. nezd-i şahane. bkz. padişah; şahane.

Nif. İzmir'in ilçelerinden. Bugünkü adı: Kemalpaşa. Büyük utkudan sonra, Mustafa Kemal'in İtilaf Devletleri temsilcileriyle görüşebileceğini bildirdiği, ancak buna gerek kalmayan yer. [N] 920. [S] 903.

nifak ve iftirak. arabozuculuk ve ayrılık. [N] 208; - ve şikak. bozuşma. [N] 304.

Nigehban Cemiyeti, Nigehban-ı Askerî Cemiyeti. Askeri Nigehban Cemiyeti. İstanbul'da serüvenci birtakım subayların kurduğu dokuncalı bir dernek (nigehban: gözcü) [N] 314, 346, 368, 372, 1562, 1564, ve d; Nigehbancı, -lar 304, 346, 350, 530, 1616, 1618, 1662, 1784, 1790, 1902. Nigehbancılık 1680. [S] 315, 347, 369, 373, 1563, 1565. Nigehbancılar 305, 347, 351, 531, 1617, 1619, 1663, 1681, 1785, 1791, 1903. Nigehbancılık 1681.

Niğde. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 12, 192, 206, 256, 440, 518, 1076, 1294, 1336, 1352, 1354, 1374, 1376, 1380, 1406, 1418, 1422, 1424, 1504, 1524, 1664, 1672; - Mutasarrıfı 218, 384, 1672. bkz. Cavit Bey. [S] 13, 193, 207, 257, 441, 519, 1077, 1295, 1337, 1353, 1355, 1375, 1377, 1381, 1407, 1419, 1423, 1425, 1505, 1525, 1665, 1673; - Mutasarrıfı 219, 385, 1673. bkz. Cavit Bey.

nihai zafer. son utku. [N] 870. bkz. zafer. (S'de Kesin Sonuçlu son utku).

Niko. Gelibolu yerli Rumlarından, Fransız konsolosu. [N] 1796. [S] 1797.

Niksar. Tokat'ın ilçelerinden. [N] 1246. [S] 1247.

Nisan'ın yirmi üçüncü günü. [N] 574, 576, 578, 590. [S] 575, 577, 579, 591. bkz. Yirmi Üç Nisan.

nisbi. nisbi temsil usulü. bkz. temsil-i nisbi; nisbi intihap. [N] 1546. bkz. temsil-i nisbi. [S] nisbi temsil. alınan oy oranın büyüklüğüne göre, adayların sıra ile milletvekili seçilmesi. [S] 359, 361, 505, 1011, 1547, 1549, 1635, 1643, 1767.

nisvan. kadınlar. [N] 1194. bkz. kadınlarımız.

nizamat. tüzükler. [N] 754, 1018.

Nizamettin Bey (Nazif, Tepedelenlioğlu, 1901-1970). Gazeteci, yazar. [N] 714. [S] 715.

nizamiye. kara ordusu. [N] 598; - fırkaları 668; - kapısı. kışla ve garnizonların giriş kapısı. 550; - kıtaatı 572, 596, 608, 626 (efrat), 720; - kuvvetleri 622, 626. [S] nizamiye kapısı 551.

nizamname. tüzük. [N] 96, 120, 156, 268, 366, 372, 418, 476, 518, 544, 880, 1058, 1158, 1266, 1278, 1368, 1378, 1382, 1478, 1530, 1540, 1548, 1732, 1786, 1876, 1882, 1888, 1902, 1904; -i dahilî 1185. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyet-i Teşkilât Nizamnamesi; Cemiyet-i Akvam Nizamnamesi; Dahiliye Nizamnamesi; Erzurum (kongre) Nizamnamesi; Heyet-i Temsiliye Mukarreratı Nizamnamesi; Karakol Cemiyeti Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi; Millî Teşkilât Nizamnamesi; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Teşkilâtı Nizamname Lahikası; Sivas Kongresi Nizamnamesi; Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi; Teşkilât Nizamnamesi.

Noel (E.W.C., 1886-?). İngiliz binbaşısı. [N] 80, 156, 160, 162, 166, 176, 178, 180, 182, 184, 404, 1210, 1296, 1298, 1300, 1304, 1306, 1308, 1312, 1316, 1322, 1334, 1336, 1338, 1374, 1380 (N'ta Nowil biçiminde yazıldığı için, dipnotlarda doğrusu gösterilmiştir). [S] 81, 161, 163, 165, 167, 177, 179, 181, 183, 185, 405, 1211, 1297, 1299, 1301, 1305, 1307, 1309, 1313, 1317, 1323, 1327, 1335, 1337, 1339, 1375, 1581 yer yer: İngiliz binbaşı, Binbaşı olarak geçer).

nokta-i nazarlar. görüşler. [N] 6, 760, 932, 1540.

nota. İtilaf Devletleri'nin, genellikle İngilizlerin notaları. Bu arada, Damat Ferit Paşa hükümetinin yanıt notları. [N] 36, 394, 466, 468, 470, 486, 488, 490, 494, 762, 864, 866, 868, 904, 1714, 1738, 1742, 1744, 1752, 1782, 1784, 1786, 1790, (Damat Ferit Paşa notaları 1294, 1392, 1396). [S] 37, 395, 441, 469, 471, 487, 489, 491, 495, 763, 844, 867, 869, 905, 1357, 1397, 1713, 1715, 1743, 1745, 1753, 1783, 1785, 1787, 1791, (Damat Ferit Paşa'nın notaları: 1295, 1393, 1397. Ayrıca, [N]'ta, yukarıya da eklenen şu sayfalarda "nota" yerine "takrir" sözcüğü kullanılmıştır: 466, 468, 470, 1782).

Novil, İngiliz Binbaşı. bkz. Noel.

Nuh aleyhisselâm. Tufan efsanesine göre, yaptığı gemiyle insan ve hayvanları kurtaran, insanlığın ikinci babası. [N] 1838. [S] 1839 (Nuh yalvaç).

Nur, Dr.Rıza. bkz. Rıza Nur Bey.

Nurettin Bey. Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul polis müdürü. [N] 374, 394. [S] 375, 395.

Nurettin İbrahim. bkz. Nurettin Paşa.

Nurettin Paşa (Mehmet, 1873-1932). General. Korgeneral. Büyük Taarruz'da Birinci Ordu Komutanı. T.B.M.M. II. dönem Bursa üyesi.

Şapka yasasına karşı gelmiştir. [N] 462, 466, 610, 612, 614, 616, 840, 842, 894, 970, 973, 974, 976, 978, 980, 984, 986, 988, 990, 992, 994, 996, 998, 1192, 1700, 1702, 1708, 1710, 1716. bkz. tercüme-i hal risalesi. [S] 463, 467, 610, 612, 616, 841, 843, 895, 971, 973, 975, 977, 979, 981, 985, 987, 989, 991, 993, 995, 997, 999, 1193, 1701, 1703, 1709, 1717; -- nın yaşamöyküsü kitapçığı 971, 973, 975, 985, 987, 989, 991, 993, 995, 997, 999.

Nurşinli Şeyh Ziyaettin. bkz. Şeyh Ziyaettin.

Nusaybin. Mardin'in ilçelerinden. [N] 892, 1002. [S] 893, 1003.

nutuk. Mustafa Kemal'in. bkz. Erzurum Kongresi nutku; senebaşı nutku.

nübüvvet. nebilik. [N] 954; - ve risalet, peygamberlik ve elçilik. 1840. bkz. nebi; resul.

nüfus. [N] Ermeni (138, 158; 1296), İzmir (770, 772), Kürt (159, 1276, 1296), Osmanlı Devleti (1854), Rum (836), Trakya Müslümanları (770, 1884), Türk (8, 158, 1356) [S] 9, 139, 159, 771, 773, 837, 1277, 1297, 1357, 1855, 1885. (N'ta, ayrıntılı gösterilmiştir. Yukarıya bkz.).

nüfuz. bkz. menatık-ı nüfuz; mıntıka-i nüfuzlar. (S'de. sömürü bölgeleri). nüfuz-ı hükümet [N] 270, 288, 350, 352, 408, 418, 1400, 1518. bkz. hükümetin nüfuzu.

nümayiş. gösteri. [N] 32.

nüshacılar. bkz. muskacılar [N] 1194.

nüzzar. bkz. nazırlar.

O

Of. Trabzon'un ilçelerinden. [N] 4, 1206. [S] 5, 1207.

okul. mektep. [S] 3, 935, 1011, 1013, 1139, 1731. bkz. Amerikan okulları; Galatasaray Lisesi; Harp Okulu; ilkokullar; Jandarma Okulu; Kız Öğretmen Okulu; Maltepe Atış Okulu; Robert Kolej; Rum okulları; Sultani Okulu (Galatasaray Lisesi); Tarım Okulu.

Okyar, Fethi. bkz. Fethi Bey, Ali (Okyar).

olağandışı durum. [S] 225. (N'ta: hal-i gayrı tabiî).

olağanüstü bir meclis. [S] 799; - komiserler bkz. Fransa o.k.; İngiltere o.k.; İtalya hükümeti o.k.; İtilâf Devletleri o.k.; komiserler; Suriye o.k.; - önlemler 1191; - temsilciler, - ler. 49, 941. bkz. Büyük Britanya, Britanya, İngiltere o.t.si; İtilaf Devletleri o.t.si; - yetkiler 875 (Meclis); (Başkumandanlık) 801, 885; - yetkili bir meclis 563, 567, 569; - zaman 881. (N'ta; fevkalâde).

olay. [S] 83, 343, 495, 809, 811, 919, 1377, 1733. bkz. Adapazarı olayları; Anzavur olayları; Aydın acı olayı; Biga olayı; Bozdağ olayı; İzmir olayı; Karacabey olayı; Mahmut Şevket Paşa olayı; Malatya olayı; 31 Mart olayı; Sivas olayı. (N'ta: hadise; vaka).

Olgaçay, Halil (Kastamonu Polis Müdürü). bkz. Halil Bey (Olgaçay).

Oltu. Erzurum'un ilçelerinden. [N] 652, 1258. [S] 653, 1259.

olumsuz akım ve çalışmalar. [N] 591, 805. (N'ta: menfi cereyan ve çalışmalar).

Omurtak, Salih. bkz. Salih Bey (Omurtak).

On Altıncı Kolordu Kumandanı. Mustafa Kemal. (1916). [N] 1550, [S] 1551.

On Beşinci Alay Kumandanı. Malatya'daki alay. [N] 160, 166, 182, 1298, 1300, 1304, 1310, 1318, 1328, 1332, 1364. bkz. İlyas Bey. --- Kumandanlığı 184. [S] 161, 167, 183, 1299, 1301, 1305, 1311, 1319, 1329, 1333, 1365; --- komutanlığı 185.

On Beşinci Fırka. Merkezi Samsun'da. Sivas'taki Üçüncü Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 572, 1336; --- Kumandanı 362. [S] 363. On Beşinci Tümen. [S] 13, 573, 1337; --- Komutanı 363.

On Beşinci Kolordu. Merkezi Erzurum'da. [N] 12, 26, 30, 68, 164, 448, 546, 840, 1240, 1320, 1336, 1406, 1480;--- Kumandanı 22, 32, 38, 60, 158, 178, 186, 198, 206, 362, 372, 446, 652, 1212, 1226, 1298, 1328, 1346, 1370, 1376, 1382, 1386, 1406, 1410, 1414, 1480, 1504, 1534, 1574, 1592, 1594, 1626, 1646, 1648, 1776, 1818, 1822. bkz. Kâzım Karabekir Paşa; --- Kumandanlığı 72, 96, 132, 178, 188, 190, 192, 204, 266, 460, 552, 1218, 1230, 1266, 1294, 1308, 1322, 1352, 1354, 1408, 1424, 1564, 1748, 1772, 1780. [S] 13, 27, 31, 39, 165,. 449, 547, 841, 1241, 1321, 1337, 1407, 1481; --- Komutanı 23, 33, 39, 61, 159, 171, 179, 187, 199, 207, 213, 215, 363, 373, 447, 653, 1213, 1227, 1299, 1329, 1347, 1371, 1377, 1383, 1387, 1407, 1411, 1415, 1481, 1505, 1535, 1575, 1593, 1595, 1627, 1647, 1649, 1777, 1819, 1823. bkz. Kâzım Karabekir Paşa; --- Komutanlığı 73, 97, 133, 179, 189, 191, 193, 205, 267, 461, 553, 1219, 1231, 1267, 1295, 1309, 1323, 1353, 1355, 1409, 1425, 1565, 1749, 1773, 1781.

On Beşinci Tümen. bkz. On Beşinci Fırka (maddesinde).

On Birinci Fırka. Yirminci Kolordu'ya bağlı. Niğde'de. Ayrıca, güneyde adı geçer. [N] 12, 256, 666, 780, 1336, 1406, 1504; --- Kumandanı 890; --- Kumandanlığı 192, 1294, 1346, 1352, 1354, 1424. [S] On Birinci Tümen. 13, 257, 667, 781, 1337, 1407, 1505. --- Komutanı 891; --- Komutanlığı 193, 1295, 1347, 1353, 1355, 1425.

On Birinci Kolordu Ahz-ı Asker Reisi. Elaziz'de. [N] 1426. [S] --- Askerlik Şubesi Reisi 1427.

On Birinci Tümen. bkz. On Birinci Fırka (maddesinde).

On Dokuz Mayıs 1919. [N] 2. [S] 3.

On Dokuzuncu Fırka Kumandanlığı. Mustafa Kemal'in Birinci Dünya Savaşı'nda Tekirdağ'da kurulan fırkası. [N] 1550. [S] On Dokuzuncu Tümen Komutanlığı 1551.

On Dördüncü Alay. bkz. Dicle Grubu.

On Dördüncü Kolordu. İstanbul'a bağlı. Karargâhı Bandırma'da. [N] 12, 486, 576, 1240, 1816; --- Kumandanı 442, 550, 1572, 1574; ---- vekili 1576. bkz.

Kâzım Bey (Özalp); --- Kumandanlığı (Balıkesir) 192, 552, 1294, 1354, 1780, 1822; ---- vekâleti 1564. [S] 13, 487, 577, 1241, 1817; --- Komutanı 443, 551, 1573, 1575; ---- vekili 1577. bkz. Kâzım (Özalp); --- Komutanlığı 193, 553, 1295, 1355, 1781, 1783.

on iki imam. Şiî mezhebinin on iki imamı. Sonuncusunun, dünyanın sonu yaklaşınca ortaya çıkacağına inanılır. [S] 463.

On İkinci Alay, Süvari. bkz. On İkinci Süvari Alayı.

On İkinci Fırka. 15. Kolordu'ya bağlı. Hasankale doğusunda. [N] 12. [S] Tümen. 13.

On İkinci Kolordu. Karargâhı ile Konya'da. [N] 12, 366, 464, 690, 692, 1240, 1352, 1772; --- Kumandanı 66, 134, 186, 362, 440, 1240, 1242, 1244, 1418, 1626, 1646, 1772, 1822. bkz. Fahrettin Bey (Altay); --- Kumandanlığı 134, 192, 266, 462, 552, 1294, 1352, 1354, 1424, 1558, 1708, 1748, 1780; ---- vekâleti 1564; --- [S] 13, 367, 465, 691, 693, 1240, 1353, 1823; --- Komutanı 67, 135, 187, 363, 441, 1241, 1243, 1245, 1419, 1627, 1647, 1823. bkz. Fahrettin Bey (Altay); --- Komutanlığı 135, 193, 267, 463, 553, 1259, 1355, 1425, 1559, 1709, 1749, 1781; --- vekâleti 1565.

On İkinci Süvari Alayı. Malatya'da. [N] 1302, 1310; ---- Kumandanı 162, 166, 1300. bkz. Cemal Bey. ---- Kumandanlığı 1302, 1310. [S] 1303, 1311; ---- Kumandanı 1301, 1303, 1311; --- Kumandanlığı 1303, 1311.

On İkinci Tümen. bkz. On İkinci Fırka (maddesinde).

On İkinci Alay. bkz. Dicle Grubu.

On Sekizinci Alay. bkz. Dicle Grubu.

On Üçüncü Alay. bkz. Dicle Grubu.

On Üçüncü Düşman Fırkası. [N] 686. [S] --- Tümeni 687.

On Üçüncü Kolordu. Diyarbakır bölgesinde. Bağımsız. [N] 12, 26, 30, 80, 156, 170, 178, 1218, 1240, 1298, 1322, 1336, 1406; --- Erkânıharbiye Reisi 160, 1298, 1306, 1772. bkz. Halit Bey; ---- Riyaseti 1310, 1320; --- Kumandanı 158, 160, 162, 179, 180, 186, 196, 1302, 1328; --- vekili 38, 1308, 1362, 1504, 1626, 1648, 1822. bkz. Cevdet Bey; --- Kumandanlığı 188, 190, 192, 266, 552, 1294, 1352, 1354, 1424, 1564, 1780; --- mıntıkası 156. [S] 13, 27, 31, 81, 157, 171, 179, 1219, 1241, 1299, 1323, 1337; --- bölgesi 157; --- Komutan vekili 39, 1309; 1363, 1505; --- Komutanı 159, 161, 163, 179, 187, 197, 1303, 1329; --- Komutanlığı 189, 191, 193, 267, 553, 1295, 1353, 1355, 1425, 1565, 1781; --- Kurmay Başkanı 161, 1299, 1307, 1773. bkz. Halit Bey; ---- Başkanlığı 1311, 1321.

On Yedinci Fırka, Kumandanlığı. Bursa'da. [N] 192, 1294, 1354. [S] -- Tümen 193, 1295, 1355.

On Yedinci Kolordu. İzmir'de. Yunanlıların elinde. [N] 12, 1240; --- Kumandanı 604. bkz. Nadir Paşa; --- Kumandanlığı (Bursa)

1240, 1294, 1354. [S] 13; --- Kumandanlık Vekâleti 1223. --- Komutanı 605; --- Komutanlık Vekâleti 1223; --- 1241, 1295, 1355.

On Yedinci Tümen. bkz. On Yedinci Fırka (maddesinde).

onarım. tamirat. [S] 1027. bkz. Yunan onarımı; - ve yerleştirme işleri 1151.

Onuncu Fırka. bkz. Onuncu Kafkas Fırkası.

Onuncu Kafkas Fırkası. İstanbul'da. [N] 12; --- Kumandanı 494, 496, 548,1746. bkz. Kemalettin Sami Bey; --- Kumandanlığı 1742, 1744. [S] Onuncu Kafkas Tümeni 13; --- Komutanı 495, 497, 549, 1747. bkz. Kemalettin Sami Bey; -- Komutanlığı 173, 1745.

onur. şeref. haysiyet, izzetinefis. [S] 21, 109, 189, 339, 475, 533, 717, 1253, 1389, 1515, 1557, 1561. bkz. ulusal onur.

Onuralp, Dr.Fikret. bkz. Fikret Bey (Onuralp).

operatör. cerrah. [S] 601. bkz. İbrahim Ethem, operatör.

Ordu. Kurtuluş Savaşı sıralarında Giresun'a bağlı sancak. [N] 1510. [S] 1511.

ordu.,-lar. [N] 2, 10, 14, 20, 40, 62, 64, 68, 82, 94, 98, 150, 186, 192, 212, 224, 264, 266, 286, 314, 316, 324, 330, 362, 464, 466, 468, 470, 472, 530, 592, 594, 622, 628, 636, 640, 642, 648, 650, 652, 654, 660, 664, 666, 676, 694, 696, 700, 714, 716, 724, 728, 730, 732, 762, 770, 810, 814, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 836, 850, 852, 854, 864, 866, 872, 874, 876, 878, 880, 882, 884, 886, 888, 890, 892, 896, 904, 906, 966, 986, 994, 1024, 1054, 1058, 1134, 1136, 1138, 1146, 1148, 1156, 1158, 1172, 1190, 1196, 1218, 1272, 1312, 1338, 1346, 1350, 1354, 1356, 1388, 1390, 1412, 1474, 1486, 1494, 1510, 1564, 1578, 1582, 1586, 1588, 1590, 1592, 1652, 1654, 1656, 1658, 1666, 1702, 1710, 1714, 1716, 1728, 1828, 1832; - ambarları 634; - bütçesi 690; - Erkânıharbiyesi 1550. bkz. Mustafa Kemal; - harp oyunu. bkz. harp oyunu. - hesabatı 640; - idare ve kumandası 1064, 1172; - inzibatsızlığı. bkz. inzibatsızlık; - işleri 844; - kumandanı,-ları 636, 670, 896, 974, 990, 992, 1170; - kumandanlığı 234, 854, 982; - merkezleri 610; ordu müfettişi, -leri 228, 266, 1100, 1158, 1170, 1172 bkz. Cemal Paşa; Fevzi Paşa; Mustafa Kemal Paşa (12, 26, 54, 218); - müfettişliği 94, 1058, 1148; 10, 26, 30, 234, 1158, 1168, 1170, 1584, 1596; - Müfettişliğim (Kâzım Karabekir) 1134; ordu müfettişliğinden ve askerlikten istifa 970 (Mustafa Kemal). bkz. Birinci Ordu, Dokuzuncu Ordu; İkinci Ordu, Üçüncü Ordu (müfettişleri); - müteahhitliği 970; - safları 848; - ve siyaset 1168; **"ordudan** fayda yoktur." (propagandası) 664; **ordularımız.** 894, 902, 936, 1418, 1722, 1734, 1836; **-ın** müfettişleri. bkz. ordu müfettişleri; **ordumuz** 1290, 1496, 1576, 1578, 1724, 1734, - un istikbali 1578, 1584; - kararı 848; **(ordunun)** ia-

şe ve ilbası (beslenme ve giydirilmesi) 822, --- ibatesi (barındırılması) 1156; - (millet ve ordunun) ihtarı 1350; ordunun maddi ve manevi kuvveti 820; - maneviyatı 1518, - şeref ve haysiyeti 1564; - ve devletin selâmeti 1518; **orduya** müteallik layihalar 1172; **Ordu-yi humayun-ları** 1342, 1344, 1562, 1868, 1872; **orduyu** ızlâl 714; - ifsat 716. bkz. fesat; ifsat. bkz. alay; asker; Birinci Ordu; Büyük Millet Meclisi orduları; Dokuzuncu (sonra: Üçüncü) Ordu; Dördüncü Ordu; fırka (tümen); Garp Cephesi Ordu Kumandanlığı; Garp orduları; Hareket Ordusu; Hilafet Ordusu; İkinci Ordu; kolordu; kumandan; Merkez Ordusu;millî ordu; muntazam ordu; Osmanlı Ordusu; Şark ordumuz; tabur; Türk ordusu; Üçüncü Ordu; Vatan Ordusu. (yabancılar) Afganistan ordusu; Denikin ordusu; düşman ordusu; Ermeni ordusu; İngiliz ordusu; işgal orduları; İtilâf orduları; İtilâf Şark orduları; Karadeniz Ordusu; Müttefikin orduları; Vrangel Ordusu; Yunan ordusu. ayrıca: daimi bir ordu; millet ve ordu aleyhinde tahrikât. **ordugâh kumandanlığı** 984. [S] ordu,-lar. 3, 11, 15, 21, 41, 63, 65, 69, 83, 95, 99, 151, 187, 193, 213, 225, 267, 287, 315, 317, 325, 331, 363, 465, 467, 469, 471, 473, 531, 593, 595, 623, 629, 637, 641, 643, 649, 651, 653, 655, 661, 665, 667, 695, 697, 701, 715, 717, 725, 729, 731, 733, 763, 771, 811, 815, 819, 821, 823, 825, 827, 829, 837, 851, 853, 855, 865, 867, 867, 883, 885, 887, 889, 891, 893, 897, 905, 907, 967, 987, 995, 1025, 1055, 1059, 1135, 1137, 1139, 1147, 1149, 1157, 1159, 1171, 1173, 1191, 1197, 1219, 1273, 1313, 1339, 1347, 1351, 1355, 1389, 1389, 1391, 1413, 1475, 1487, 1495, 1497, 1511, 1519, 1565, 1583, 1587, 1589, 1591, 1593, 1653, 1655, 1657, 1699, 1667, 1703, 1711, 1715, 1717, 1729, 1829, 1833; -ambarları 635; - birlikleri. nizamiye kıtaatı 573, 597, 609, 623, 627, 689, 715, 721, 849; bütçesi 691; - erleri. efrad. 627, 665; -Genelkurmayı 1551. bkz. Mustafa Kemal; - giderleri 651; - hesapları,: - işleri 845; - komutanı 637, 671, 897, 975, 991, 993, 1171; 235, 855, 983; - merkezleri 611; - müfettişi, -leri 229, 267, 1101, 1157, 1171, 1173, bkz. Cemal Paşa; Fevzi Paşa; Mustafa Kemal Paşa (12, 27, 55, 219); - müfettişliği 95, 1059, 1149 (Mustafa Kemal); 11, 27, 31, 235, 1159, 1169, 1171, 1585, 1597; - Müfettişliğim (Kâzım Karabekir Paşa); Ordu Müfettişliğinden ve Askerlikten çekilmiş 970 (Mustafa Kemal). bkz. Birinci Ordu; Dokuzuncu (sonra: Üçüncü) Ordu; İkinci Ordu; Üçüncü (önce;Dokuzuncu) Ordu; - üstenciliği (müteahhitliği) 971; - üstsubay ve subayları 1563; -ve siyasa 1169; - yönetim ve komutası 1065; - yönetimi 1149, 1173. **"ordudan yararlanılmıyor, dağılsın"** (propagandası) 665; ordularımız 895: 903, 937, 1419, 1423, 1723,

1735, 1837; **ordumuz** 1291, 1497, 1577, 1579, 1735; ordumuzun geleceği 1579, 1585; - kararı 849; **ordunun** barındırma ve yedirme işleri 1157 (yanlışlıkla: yedirme giydirme); -yiyeceği ve giyeceği 823; - maddi ve manevi gücü; - ve devletin esenliği 1519; **orduya** ilişkin yasa tasarıları 1173; **orduyu** ayartma 715, (bkz. N'taki maddelerin sonunda, ordular ve ilgili maddelere gönderme yapılmıştır. Burada yinelemiyoruz; ayrım, sadece sözcükler açısındandır. Garp: Batı, Şark: Doğu vb.) **ordugâh komutanlığı** 985. bkz. Cumalı Ordugâhı.

organ (yasama). [S] 125. (N'ta: kuvve-i teşriiye).

Orhan Bey. Amasya protokollarının beşincisinde, barış konferansına gönderilecek adaylardan. [N] 332. [S] 333.

Orhan Şemsettin Bey. İstanbul'da Posta ve Telgraf Genel Müdürü. [N] 678. [S] 679.

Orkun, Servet, Süleyman. bkz. Servet Bey. (Süleyman, Orkun).

orman muhafızı. [N] 1014. [S]-koruyucusu 1015; **ormanlar.** bkz. Karadere ormanları.

Orta Anadolu. [N] 600, 836. 601, 837. bkz. Anadolu, Garbi (Batı), Şarki (Doğu) Anadolu.

Orta Asya. [N] 1848, 1850. [S] 1849, 1851. bkz. Asya.

Ortaçağ anlayışı. Kurun-ı Vusta zihniyeti. [S] 1195.

ortadan kaldırma (devletimizi). imha. [S] 101.

ortaklıklar. şirketler. [S] 1035; - dokunca ödentisi 1033, 141. bkz. Fransız ortaklıkları; İtalyan-Türk ortaklığı.

Ortaköy. Bulgaristan'da Kırcaali bölgesinde küçük kent. [N] 1884. [S] 1885.

Oruç, Arif. bkz. Arif Oruç.

Osman. Sivas Kongresi'nde Nevşehir delegesi. [N] 1376. [S] 1377.

Osman, Hazreti. (576 ? - 656). Muhammed Peygamberden sonra üçüncü halife. [N] 1846, 1852. [S] 1847, 1853.

Osman Bey (Göksel). Albay. Kastamonu komutanı. [N] 220, 222, 224, 226, 1202, 1416, 1420, 1424, 1496. [S] 221, 223, 225, 227, 1417, 1421, 1425, 1497.

Osman Bey. Kasap Osman. Yarbay, sonra Albay. Bolu ve Havalisi Kumandanı, Bursa Heyet-i Murahhasa Reisi. 1920'de, cinayet nedeniyle idam cezası. [N] 662. [S] 663.

Osman Devleti. [N] 1856. bkz. Devlet-i Aliye; Devlet-i Osmaniye, devlet-i ebet-müddet. Osmanlı.... [S] 1857 (Bu sayfada, "Osmanlı Devleti" olarak geçmiştir. Düzeltilmesi).

Osman Efendi (Özgen, 1890-1943). T.B.M.M. I.dönem Rize üyesi. [N] 966. [S] 967.

Osman Nuri. Sivas Kongresi'nde Bursa delegesi. [N] 1570, 1572. [S] 1571, 1573.

Osman Nuri (Özpay). İstanbul hükümetinin Dersim Mutasarrıfı. [N] 218. [S] 219.

Osman Reis. Trakya belgelerinde adı geçer. [N] 1894. [S] 1895.

Osman Tufan Bey (O.Nuri, 1886-1944). Yüzbaşı. General. [N]

114, 342, 372, 608. [S] 115, 343, 373, 609.

Osmaneli. bkz. Lefke.

Osmaniye. Adana'nın ilçelerinden. [N] 1022. [S] 413 d, 1003 d.

Osmaniye. (Tamlamalarda, Osmanlı karşılığı). bkz. Osmanlı...

Osmanlı, Osmanlılar. [N] 50, 556, 582, 850, 1800; - askeri 1582; - devlet ve memleketi 14; **Osmanlı Devleti** 2, 4, 10, 16, 18, 296, 472, 474, 478, 504, 512, 536, 584, 654, 828, 912, 916, 934, 936, 1054, 1721, 1854. bkz. Devlet-i Aliye; Devlet-i Osmaniye; -Devlet ve milleti 1720; - Devletinin istiklâli 474; - devri 916, 1022; - Ermenileri 136, 1258. bkz. Ermeniler; - hakimiyeti 558; - hanedan ve saltanatı 20. bkz. hanedan-ı Osmani; saltanat; - hanedanı 106, 1118; - Harbiye Nezareti. bkz. Harbiye Nezareti; - hükümdarları ve mukarripleri 934. bkz. mukarripler; - Hükümeti, -leri 20, 88, 468, 470, 742, 918, 1010, 1520. bkz. hükümet (İstanbul), hükümet-i Osmaniye; kabine; **Osmanlı İmparatorluğu** 312, 584, 830, 918, 1018, 1676, 1734; - kabinesi 1398.bkz. kabine; - kıtaatı 470, 472, 1714; -kıt'ası 230, 1426; - mandası 148; memaliki. bkz. memalik-i Osmaniye; - memleketleri 16, 18, 934. bkz. memalik-i Osmaniye; memleket; - milleti 1726; - murahhasları (Paris'te) 1402, 1446 (-heyet-i murahhasası 743). bkz. Sèvres...; - ordusu 2, 628, 1282, 1562; - padişahı 10, 20, 404, (tâcdar: 584); - ricali 768. bkz. rical; - sadrazamı. bkz. Tevfik Paşa; - saltanatı 586, 920. bkz. saltanat-ı Osmaniye; - saltanat-ı münderisesi hanedanı (münderise: yıkılmış) 1132; - saltanatının lâğvı 918; - sancağı (bayrak) 1582; - soyu 1854 d. bkz. Âl-i Osman; - tacdarları (taçlılar) 584; tarz-ı idare ve siyaseti 850; - tebaası 934. bkz. tebaa-i Osmaniye; -- hukuku 128. bkz. tebaa; - vatanı 1732. bkz. vatan-ı Osmani; - vatanının tamamiyeti 1732; - vilayetleri 1200. bkz. vilayat; vilayetler; **Osmanlıların** hakk-ı hükümeti 1872. **Osmanoğulları** 920. bkz. Âl-i Osman; bilâd-ı Osmaniye; camia-i Osmaniye; Devlet-i Aliye, Devlet-i Aliye-i Osmaniye; hakimiyet-i Osmaniye; hanedan-ı Osmani; hükümet-i Osmaniye; memalik-i Osmaniye; millet-i Osmaniye; rabıta-i Osmaniye; saltanat-ı Osmaniye: siyaset-i Osmaniye; şeref ve haysiyet-i Osmaniye; tarih-i Devlet-i Osmaniye; Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi; vahdet-i Osmaniye; vilâyat-ı Osmaniye.**Osmani, - Osmaniye** (tamamlamalarda). [N] 4, 54, 124, 134, 306, 554, 1106, 1130, 1208, 1232, 1252, 1304, 1444, 1446, 1554, 1556, 1582, 1718, 1754, 1808, 1810, 1858, 1880, 1900, 1912. [S] **Osmanlı,-lar.** 51, 557, 583, 851, 1801; - askeri 1583; - birliği 1719; - birlikleri 471, 473, 1715; - çağı 917; - delegeleri 743, 1403, 1447; - devlet adamları 769; -- merkezi 271; -- ve ulusu 1721; -- ülkesi 15; **Osmanlı Devleti** 3, 5, 11, 15, 17, 19, 39, 51, 149, 297, 301,

307, 387, 473, 475, 479, 505, 509, 513, 527, 537, 555, 557, 561, 585, 587, 655, 767, 829, 913, 917: 935, 937, 1055, 1345, 1445, 1507, 1535, 1557, 1579, 1667, 1721, 1723, 1729, 1885, 1857, 1893, 1913; -- tarihi 533, 1447; - egemenliği 517, 559, 679, 763, 765, 921, 1637; - egemenliğinin kaldırılması 919; -Ermenileri 137; 1259; - güdümcülüğü 149; - hakları 1555; - halifelik ve saltanatı 1281; - Harbiye Nazırlığı.bkz. Harbiye Nazırlığı; - hükümdarları 935; - hükümeti 21, 89, 121, 469, 471, 681, 743, 917, 919, 1001, 1305, 1339, 1425, 1507, 1583, 1907; - hükümetleri 919. bkz. hükümet (İstanbul); kabine; - illeri 555, 120, 1233; **Osmanlı İmparatorluğu** 313, 385, 831, 919, 1019, 1677, 1735; --nun Batı orduları 313; - Millet Meclisi. bkz. Meclis-i Mebusan; Meclis-i Millî; - Ordusu 3, 629, 1283, 1563; - padişahı 11, 21, 405, 585. bkz.padişah; -parçaları 1809; - sadrazamı 767. bkz. Tevfik Paşa; - saltanatı 19, 21, 1251, 1283, 1881; - sancağı (bayrak) 1583; - sınırı 1515, 1881; - soyu 21; - şeref ve onuru 1557; - tarihi 1023; - topluluğu 269, 1507, 1515, 1581, 1735; - toprakları 271; - ulusu 555, 557, 559, 561, 1403, 1555, 1727, 1785; -- nun özgürlüğü 557; -- siyasal egemenliği 557; - uyruğu 129, 1253; -- hakları 129; - ülkeleri 19, 555, 577, 1583, 1591, 1627, 1723, - ülkesi 15, 17, 51, 123, 125, 185, 231, 307, 555, 935, 1021, 1237, 1343, 1427, 1429; - yönetim ve siyasası 851; - yönetimi 555, 1209; - yurdu 1733, 1913; -- nun bütünlüğü 1733; - **ların** hükümet etme hakkı 1873; **Osmanlının** bağımsızlığı 475; - hakları 39; **Osmanlılık** 1209, **Osmanoğulları** 921, 1119, 1583, 1855; - ödenekleri 1129; - soyu 1107, 1859; - soyundan olanlar 1133; --- ın Türkiye dışına çıkarılması 1131.

Osmanlı Bankası. 1863'te İngiliz-Fransız ortaklığı olarak kurulmuştu; bugün Amerikan şirketi. [N] 1018. [S] 1019.

otomobil. [N] 680, 1578. [S] 681, 1579.

oturma ile ilgili işler. ikamet... [S] 1029.

Otuz Bir Mart Olayı. (Rumi takvimle: 31 Mart 1325). İstanbul'da 13 Nisan 1909'daki ayaklanma.[S] 985, 1475, 1477, 1551. [N] --- vakası 984, 1474, 1476, 1550.

oy. rey. [S] 793, 1401; bkz. gizli oy; güvenoyu; güvensizlik oyu; halkoyu.

oyun. bkz. din oyunu aktörleri.

oyuncak. [S] 925 (halifeler); 945 (halifelik).

Ozansoy, Faik Âli. bkz. Faik Âli Bey (Ozansoy).

Ö

öç alma. intikam. [S] 511; --siyasası. 1667.

Ödemiş. İzmir'in ilçelerinden, [N] 46, 1000. [S] 47, 1001.

ödenek. tahsisat. [S] 749, 1129. bkz. Osmanoğulları ödenekleri.

ödetme ilkesi. (Yunanlılara). tediye esası. [S] 1029.

ödev. [S] 369, 523, 625, 627, 745, 1015, 1453. bkz. ulus ve yurt ödevi; ulusal ödev; yurt ödevi. (N'ta: vazife, vezaif (vazifeler).

ödün (Ermenistan'a). tavizat. [S] 133, 1677 (Tavizat-ı arziye). bkz. toprak bırakmak.

öğeler. [S] 1253, 1615, 1729, 1897. bkz. Hıristiyan öğeler; Müslüman öğeler; Müslüman olmayan öğeler. (N'ta: anasır, unsurlar).

öğrenim (kurmaylık). tahsil. [S] 1551 (M.Kemal).

öğretim. tedrisat. [S] 127, 333, 1133; öğretimi birleştirmek 959, 1129. bkz. eğitim ve öğretim; Müslüman eğitim ve öğretimi; öğretmen; muallim. [S] 1587. **Öğretmen Okulu,** kız. Darülmuallimat. [S] 1801; - ordusu 159; **Öğretmenler Derneği. Muallimler Cemiyeti** 1205.

Öğüt Kurulu. Heyet-i Nasıha. Ayaklanan Çerkez Ethem'i yola getirmek için milletvekillerinden oluşmuş kurul. İstanbul hükümetinin, Anadolu halkına gönderdiği Heyet-i Nasıha'lar ayrıdır. Ayaklananlara, Ali Galip olayında Malatya'ya da kurullar gönderilmiştir. [S] 663, 721, 723, 725, 727, 729, 1335, 1337.

Öğütçü, Abdülkadir Kemali. bkz. Abdülkadir Kemali (Öğütçü).

öğütme ücreti. [N] 1828 d, [S] 1829 d. (N'ta: tahniye...)

öksüzler yurdu. [S] 1011. bkz. Amerika yetimlerevi; Ermeni yetimlerevi; eytamhane.

öldürme, öldürüm. bkz. toplu öldürme; toptan öldürüm.

öldürüşme. mukatele. [S] 265, 405, 1325, 1395, 1445, 1467, 1515, 1519.

ölüm kalım sorunu. mesail-i hayatiye. [S] 1357; ölüm yargısı 231 (Mustafa Kemal için); ölümsüz Tanrı 1463.

Ömer, Hazreti (594-641). Peygamber'den sonra ikinci halife. [N] 1470 d, 1842, 1844, 1846, 1852. [S] 1843, 1845, 1847, 1853.

Ömer. Sivas Kongresi'nde temsilci. [N] 1376. [S] 1377.

Ömer Ağa. bkz. Dirşulu Ömer Ağa.

Ömer Fevzi Bey. Trabzon'dan Erzurum Kongresi'ne kendisine delege seçtiren, daha sonra casusluğu anlaşılan, Yüzellilikler listesine giren kişi. [N] 92, 1476. [S] 93, 1477.

Ömer Halis Bey (Bıyıktay, 1883-1939). 20.Kolordu Kurmay Başkanı; Tümen Komutanı, Korgeneral. [N] 102, 1346. [S] 103, 1347.

Ömer Hulûsi Efendi. İstanbul hükümetinde Evkaf Nazırı. [N] 538, [S] 539.

Ömer Lûtfi Bey. (Argeşo, 1897-1942). Tümen komutanı. Tümgeneral, Son Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. Dönem Afyonkarahisar üyesi. [N] 226, 322, [S] 227, 323.

Ömer Mümtaz Bey (1859-1925) Erzurum ve Sivas kongreleri Heyet-i Temsiliyesi'nden. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler Ankara üyesi. Ailesinin soyadı: Tanbi. [N] 366, 1374, 1380, 1440. [S] 367, 1375, 1381, 1441.

Ömerli. İstanbul'un Beykoz ilçesine bağlı bucak merkezi. [N] 1686. [S] 1687.

öncelik. kıdem. [S] 593.
önder,-ler. [S] 61, 297, 1091, 1269; 1895 (Bulgar). (N'ta: pişuva; lider; rehber).
önerge. takrir. [S] 620, 817, 919, 1131, 1139, 1141.
öneri. teklif. [S] 1001, 1131, 1714. bkz. Ateşkes önerisi; barış önerisi; Mart 1921 önerisi; Mart 1922 önerisi.
Öngören, Dr. İbrahim Tali. bkz. İbrahim Tali Bey (Öngören).
önlemler. [S] 1191, 1475. (N'ta: tedbir, tedabir).
-örfiye. [N] 686, 1668 (N'ta: idare-i örfiye. sıkıyönetim).
örgütler. teşkilât. [N] 1834 d. [S] 5, 7, 9, 11, 13, 15, 29, 31, 41, 43, 59, 67, 69, 83, 121, 149, 203, 215, 231, 255, 257, 259, 261, 269, 275, 279, 281, 283, 285, 289, 291, 295, 297, 305, 305, 309, 311, 313, 323, 325, 329, 339, 345, 347, 353, 355, 357, 361, 365, 367, 369, 373, 375, 377, 379, 381, 385, 387, 389, 391, 395, 397, 399, 403, 413, 415, 417, 419, 421, 423, 425, 427, 431, 433, 435, 439, 445, 447, 449, 453, 455, 457, 461, 465, 469, 475, 481, 483, 507, 513, 519, 525, 529, 531, 537, 539, 541, 543, 545, 553, 555, 565, 577, 583, 593, 595, 607,609, 629, 673, 677, 793, 795, 797, 799, 801, 841, 983, 1201, 1205, 1221, 1235, 1279, 1281, 1283, 1287, 1361, 1379, 1389, 1395, 1397, 1409, 1423, 1483, 1491, 1495, 1497, 1507, 1511, 1513, 1515, 1517, 1521, 1523, 1525, 1527, 1529, 1551, 1559, 1561, 1571, 1575, 1579, 1585, 1597, 1607, 1611, 1619, 1625, 1629, 1633, 1639, 1647, 1653, 1655, 1661, 1663, 1665, 1683, 1685, 1687, 1689, 1695, 1699, 1701, 1711, 1729, 1733, 1735, 1737, 1739, 1771, 1775, 1787, 1795 (Rum), 1797, 1805, 1807, 1811, 1813, 1875, 1877, 1879, 1883, 1885, 1887, 1889, 1891, 1899, 1903, 1905, 1907, 1909, 1913, 1915; - tüzüğü (Sivas Kongresi) 1799: - le ilgili tüzük 419; **-leme** 1275; **-lenme** 69, 1545, 1573, 1687; **-leşme** 41; **-ümüz** 583; -ümüzün genel başkanı 583. bkz. Adana örgütü; Anadolu örgütü; Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Örgütler Tüzüğü; Anadolu ve Rumeli ulusal örgütleri; ayaklanma örgütü; Batı Trakya örgütü; casus örgütü; Edirne Kuvayi Milliye örgütü; gizli örgüt; jandarma örgütü; Keskin örgütü; Müdafaai Hukuk Cemiyeti örgütleri; Müdafaai Hukuk Cemiyeti ve Reddi İlhak örgütleri; Müdafaai Hukuk örgütleri; Pontus örgütü; Rum jandarma örgütü; Rum örgütleri; Rum silâhlı örgütleri; telgraf örgütü; ulusal örgütler; yabancı örgütler; Yeşilordu örgütü; yönetim örgütü.
Özalp, Kâzım. bkz. Kâzım Bey, Paşa (Özalp).
özel birlikler. kıtaat-ı mahsusa. [S] 773, 1013, 1015; - kalem. 333 (Maliye); bkz. Padişahın özel kalemi; - yönetim 679 (Yunanlıların).
özerk,-lik. muhtariyet. [S] 39 (Ermeni), 1515, 1913; -bir yönetim biçimi 1007; -bölgeler 1007; - ve

yerel yönetimler 139. bkz. Ermenistan özerkliği.
Özgen, Osman. bkz. Osman Efendi (Özgen).
özgür. hür. [S] 135, 1053, 1727; - düşünce 975; **-lük** 557, 559, 771, 835, 903, 925, 951, 953, 955, 977, 981, 985, 995, 1205, 1269, 1273, 1515, 1583, 1741 (kadın); **-ve** bağımsızlık düşüncesi 903; - ve Meşrutiyet Devrimi 981, 983; **-çüler** 1631; **-sever** 1191. bkz. din ve düşünce, özgürlüğü; din ve mezhep özgürlüğü; düşünce özgürlüğü.
Özlük İşleri Müdürlüğü. [S] 385; - Müdürü 409. ([N]'ta: Memurin Müdiri, - Müdiriyeti).
Özpay, Osman Nuri. bkz. Osman Nuri (Özpay).
Öztrak, Faik. bkz. Faik (Öztrak).
özvericiler. fedakâran. [S] 1307.

P

P.R. Kurtuluş Savaşı'da, İstanbul'da çalışan, Anadolu'ya bağlı gizli örgüt. [N] 1834, 1860, [S] 1835, 1861.
padişah,-lar. [N] 2, 10, 18, 20, 32, 50, 64, 76, 94, 118, 170, 176, 184, 186, 188, 190, 194, 198, 206, 210, 212, 214, 228, 234, 240, 242, 246, 248, 250, 252, 258, 262, 290, 292, 294, 302, 306, 334, 336, 342, 344, 346, 350, 352, 364, 394, 398, 404, 472, 476, 482, 512, 518, 528, 536, 555, 572, 574, 576, 586, 588, 594, 624, 746, 748, 752, 756, 758, 762, 862, 880, 912, 914, 938, 942, 978, 1086, 1116, 1126, 1230, 1236, 1238, 1326, 1312, 1318, 1322, 1326, 1342, 1354, 1364, 1374, 1392, 1394, 1398, 1402, 1420, 1430, 1442, 1444, 1446, 1450, 1452, 1460, 1466, 1476, 1478, 1490, 1502, 1516, 1530, 1532, 1540, 1550, 1556, 1562, 1578, 1600, 1626, 1630, 1644, 1646, 1650, 1652, 1664, 1702, 1706, 1718, 1739, 1770, 1772, 1786, 1788, 1854, 1862 d; - hükümeti 742, 770, 866; bkz. Hükümet (İstanbul); -kaymakamı. 588; - ve halife 16, 586, 588, 594, 746, 818, 1460; - ve halifenin hukuk ve salâhiyeti 1116; - yerine halife ikame etmek; 938; **padişah-ı** celilüşşan efendimiz 1792; -celilüşşanımız 1442; -hakempenah efendimiz 1458; - hilâfetpenah efendimiz 1552; **padişahı** tanımamak 1364; - padişahım 1238; **- ımız** 1262, 1330, 1346, 1468, 1554; - efendimiz 1346, 1372, 1458, 1466, 1476, 1554; -efendimiz hazretleri 1434, 1454, 1456, 1468, 1474;**padişahî** 174, 798, 1230, 1232, 1348, 1354, 1356, 1358, 1398, 1448, 1492, 1526, 1580, 1582, 1588, 1602, 1606, 1636, 1754; **-padişahın** askerliği affettiği 626; - beyannamesi 210, 214, 232, 244; - istimal-i salahiyeti, 1116; **padişahlık** 192, 194, 294, 326, 554, 612, 798, 910, 926, 1118, 1452; **padişahperestlik** 572; bkz. âmetçi bey; fahrî yaver; hakan; hâkipay; hal'etmek; halife ve sultan; han; hanedan; hilâfet; hilâfetpenahi; hukuk-ı hilâfet ve padişah; hukuk-ı hilâfet ve saltanat; irade-i seniye; kadınefendi; mabeyn; mahruse-i şahane; mai-

yet-i seniye kıtası; makam-ı akdes-i hilâfet; makam-ı hilâfet; makam-ı hilâfet ve saltanat; makam-ı muallâ-yi hilâfet; makam-ı mualla-yi hilâfet ve saltanat; makam-ı muallâ-yi saltanat ve hilâfet; makam-ı mukaddes-i hilâfet; makam-ı refi-i hilâfet ve saltanat; makam-ı saltanat; makam-ı saltanat ve hilâfet; makarr-ı celil-i hilâfet; makarr-ı hilâfet; makarr-ı saltanat; memalik-i mahruse-i şahane; memalik-i şahane; mihrab-ı mualla-yi ümmet ve millet; millet ve hilâfet; millet ve padişahın teması; müslimin halifesi; saltanat; saray; -seniye; serkarin; seryaver; sultan; -şehinşahî; şehriyârî; şehzade; şevketmeab efendimiz; şevketpenah efendimiz; veliahd-ı saltanat; velinimet-i biminnet; yaver-i hazret-i şehriyârî; zat-ı... [S] padişah, -hazretleri. 3, 11, 15, 19, 21, 33, 41, 51, 65, 77, 85, 95, 119, 171, 175, 177, 181, 185, 187, 189,195, 199, 203, 206, 211, 213, 215, 229, 243, 245, 247, 249, 251, 253, 259, 263, 291, 293, 295, 303, 307, 335, 337, 339, 343, 345, 347, 349, 351, 353, 355, 357, 363, 365, 369, 371, 387, 393, 395, 399, 405, 473, 477, 483, 513, 519, 529, 531, 533, 573, 575, 577, 585, 587, 589, 595, 597, 625, 747, 749, 753, 757, 759, 763, 809, 863, 881, 939, 943, 979, 1087, 1117, 1127, 1177, 1231, 1237, 1239, 1261, 1313, 1319, 1323, 1327, 1331, 1343, 1345, 1345, 1347, 1349, 1355, 1365, 1367, 1369, 1373, 1375, 1377, 1381, 1383, 1393, 1395, 1399, 1401, 1403, 1405, 1407, 1421, 1431, 1435, 1443, 1445, 1447, 1449, 1451, 1453, 1455, 1457, 1459, 1461, 1463, 1467, 1469, 1473, 1475, 1477, 1479, 1491, 1493, 1501, 1503, 1517, 1527, 1531, 1533, 1541, 1553, 1555, 1557, 1563, 1577, 1579, 1581, 1583, 1589, 1601, 1603, 1607, 1623, 1627, 1629, 1631, 1637, 1647, 1651, 1653, 1665, 1703, 1707, 1719, 1739, 1755, 1771, 1773, 1783, 1785, 1787, 1789, 1793, 1855; -ailesi 923; - başyaveri 339; -bildirisi 211, 215, 232, 245; -buyruğu 331, 497, 749, 1329, 1341, 1763; - hazretlerinin onursal yaveri 1213, 1219, 1223, 1241, 1243; - hükümeti 743, 771, 867. bkz. hükümet (İstanbul); -illeri 1263; -oğlu 111, - oğullarının mektupları 1105; -orduları 1343, 1345, 1563, 1869, 1873, 1873; -özel kalemi 189, 339, 341; - sarayı 1505; - soyu 127, 771, 1107, 1129, 1135; - soyundan kişiler 749, 1105, 1135; - soyundan olan kişilerin hakları 1105;- soyundan olan kişilerin ülkeden çıkarılması 943; - ve Halife efendimiz 1553; - ve halifeler 17, 587, 595, 747, 819; -ve Halifenin hak ve yetkileri 1117; - vekili 589; -yaverliği 95, 335, 975; -yerine halifeyi koymak 939; **padişaha** bağlılık 573; -karşı ayaklanma 593; **padişahçılar** 1117, 1119, 1163; **-Padişahı** Koruma Birliği 1013; **padişahımız** 1239, 1263, 1331, 1347, 1373, 1435, 1455, 1457, 1459, 1467, 1469, 1475, 1477, 1555; **padişahın** askerlik ödevini kaldırdığı

627; - hakları 803, - 1261; -kutsal istekleri 1503; -onursal yaveri 971; -selamı 597; - tutsak oluşu 757; -ülkesi 1425; - yetkisini kullanması 1117; **Padişahların** ve halifelerin düşmanlarca satınalınmış olmaları 673; **Padişahlık.** saltanat. 21, 93, 195, 247, 271, 295, 327, 369, 555, 597, 613, 757, 759, 799, 801, 911, 913, 915, 921, 925, 927, 1117, 1119, 1453; - başkenti 509, 557. bkz. İstanbul; - Danışma Kurulu. bkz. Saltanat Şurası; - dokunulmazlığı 263, 1331; -katı 295, 533, 915, 925, 1507, 1509, 1733; - tahtı 1637; -, ulus ve hükümet 532, 910, 1767; **-ve** halifelik 913; - ve halifelik hakkı 757, 799; - ve halifelik katı 294, 747; - ve halifelik makamı 749, 759, 911, 1117, 1165; - ve hükümet 1815, 1817; **padişahlığı** hilâfetten ayırma 915; **-ın** kaldırılmaması 919; -kaldırılması 911, 915, 919, 933, 937, 959; **padişahoğlu** 1211. bkz. Halifelik; Osmanlı padişahı.

pakt esasları. [N] 1786. pakt ilkeleri [S] 1787.

Pangaltı. İstanbul'da 3. Kolordu merkezinin bulunduğu, semt. [N] 1142, 1616, 1630, 1632, 1644, 1678. [S] 1143, 1617, 1631, 1633, 1645, 1679.

Panislamizm. Bütün Müslümanları birleştirmek ülküsü. [N] 586; - taraftarları 950 (S'de: İslamcılık)

Panturanizm. Bütün Türklerin birleşmesini güden ülkü. [N] 586. (S'de: Turancılık).

Papa. [N] 766. [S] 767.

papaz. bkz. Cizvit papazları.

para. [N] 108, 150, 254, 330, 342, 346, 626, 878, 1019, 1028, 1034, 1258, 1344, 1580, 1610, 1616. [S] 109, 151, 255, 331, 343, 347, 627, 879, 1019, 1029, 1035, 1259, 1345, 1581, 1611, 1617; - çeşidi 1035, 1037; -karşılığı 1343; -sız olarak alınan öğrenci 1139. bkz. düşman parası; ecnebi parası; İngiliz parası; satınalmak; sikke-i tediye.

parçalanma (camia-i Osmaniye'nin). [N] 128, 1580. **parçalatma** 1250, 1342. **parçaya ayırmamak** (Türkiye'yi) 130. bkz. vatanın parçalanması; yurdu parçalatmak; yurdu ve ulusu parçalatmak.

Paris. Fransa başkenti. [N] 38, 168, 468, 472, 610, 740, 742, 766, 790, 862, 868, 1000, 1290, 1388, 1538, 1540, 1622, 1716 d, 1730, 1736, 1908; - Barış Konferansı 1502 d. bkz. - Sulh Konferansı. -Konferansı 1392, 1664, 1730, 1744, 1882; - Kongresi 144, 1398; - Nazırlar Konferansı 868; - Sulh Konferansı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı Devleti ile yapılacak barışın koşullarını saptamak üzere İtilaf Devletleri'nce Şubat 1919'da kurulan; İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri'nin katıldığı Dörtler Konferansı 364, 366, 1256, 1404, 1430, 1514, 1556 d, 1646, 1678 d. bkz. Sulh Konferansı. [S] 39, 139, 469, 473, 611, 741, 743, 767, 791, 863, 869, 977, 1001, 1293, 1389, 1393, 1539, 1623, 1717, 1731, 1737, 1739, 1909; (barış) Konferansı 51, 145, 155, 193, 333, 365, 367,

393, 407, 469, 477, 497, 555, 889, 911, 917, 1257, 1295, 1357, 1389, 1393, 1403, 1405, 1431, 1437, 1447, 1503, 1505, 1515, 1543, 1557, 1569, 1583, 1585, 1587, 1589, 1593, 1595, 1597, 1645, 1647, 1661, 1665, 1677, 1679, 1731, 1739, 1745, 1747, 1753, 1769, 1801, 1831, 1833, 1883, 1885, 1897; - Bakanlar Konferansı 869; - delegeleri, 261, 271; - Kongresi 145; - Yüksek Meclisi 1717 d. bkz. Barış Konferansı.

Paris Barış Konferansı; Paris Konferansı; Paris Sulh Konferansı; Sulh Konferansı. bkz. Paris (maddesinde).

parlamaneto,-lar. [N] 766, 1010, 1018. bkz. Meclis.

parti (siyasal). fırka. [N] 522, 1630 d, 1644 d. bkz. fırak-ı siyasiye; fırkalar [S] 9, 51, 83, 133, 135, 137, 149, 297, 305, 363, 377, 457, 523, 533, 565, 673 d, 803, 805, 1169, 1183, 1515, 1543, 1555, 1581, 1599; - ayrılıkları 1233; - başkanı, genel başkanı (C.H.F.) 1069, 1113. bkz. Mustafa Kemal; - düzenbağı (C.H.F.) 1109; - genel kurulu (C.H.F.) 1067, 1077; - grup başkanı 1111, 1113 (C.H.F.). bkz. İsmet Paşa; - genel yazmanı (C.H.F.) 299. bkz. Recep Bey; - Meclisi (C.H.F.) 1073; - programı (C.H.F.) 799; - tutkusu 1531, 1873; - yönetim kurulu (C.H.F.) 1069; --- başkanı 1068, bkz. Fethi Bey; particilik akımı 1511. bkz. Anlaşma ve Özgürlük Partisi (İtilaf ve Hürriyet F.); Cumhuriyet Halk Fırkası; Halk Fırkası; Halk İştirakiyun Fırkası; Hürriyet ve İtilaf (İtilaf ve Hürriyet) Fırkası; İttihat ve Terakki Fırkası; karşıcıl partiler; Millî Ahrar; Millî Kongre; muhalif fırkalar; Muhammedi Fırkası; Mustafa Kemal'in partisi; siyasal partiler; Sulh ve Selâmet Fırkası; Terakkiperver Cunhuriyet Fırkası.

pasaport yönetimi (Fransa). [S] 1899.

Paşa. [N] 216, 1550/1552; paşa-yi muhterem 1340. bkz. Mustafa Kemal Paşa. [S] 217, 1341, 1551. **paşalar** [N] 718, 1150. bkz. generaller. paşa unvanı 228.

Paşa köyü. İstanbul'un Kartal semtinde. [N] 424. [S] 525.

Paşaeli. Trakya'nın, Balkan Savaşı'ndan sonra kullanılan bir başka adı. [N] 1804, 1892; - Heyet-i Merkeziyesi 1800. [S] 1805, 1893; - Merkez Kurulu 1801. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi (Merkez Kurulu); Edirne-Paşaeli Merkez Kurulu; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Merkez Kurulu; Trakya-Paşaeli; Trakya-Paşaeli Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Derneği; Trakya-Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi; Trakya-Paşaeli Müdafaa Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti; Trakya ve Paşaeli; Trakya ve Paşaeli Cemiyeti (Buradaki cemiyetler, çeşitli yerlerde geçen değişik adlı özdeş dernektir).

Paşmaklı. Bulgaristan'da Kocaeli yöresinde kent. [N] 1878. [S] 1879.

patrik,-ler. Ortodoks ve doğu kiliselerinin başkanları. Osmanlı Devleti'nde Hıristiyan uyrukların dinsel işlerine bakan görevliler. Patrikhane, İ.S. 4. yüzyılda Büyük Konstantince kurulmuş, Fatih'in İstanbul alışından sonra da varlığını korumuş; Lozan Antlaşması ile yerinde bırakılmışsa da ayrıcalıkları kaldırılmıştır.[N] 2, 346, 1588, 1728; - Vekili 1200. bkz. Droteos. bkz. Ermeni Patriği; Nasturi Patriği; Rum Patriği. **Patrikhane,-ler.** 130, 322, 838, 1010, 1200, 1580, 1588; - imtiyazatı 124, 1010. bkz. Ermeni Patrikhanesi; İstanbul Patrikhanesi; Rum Patrikhanesi; patriklik. yukarıdakilere bkz. [S] 3, 347, 839, 1589, 1616, 1729; - vekili 1201. **Patrikhane** 125, 131, 323, 838, 1011, 1201, 1581, 1589; **-lerin** ayrıcalıkları 125, 1011.

pây-i âdâ. düşman ayağı. [N] 1836. bkz. düşman,-lar; Ermeni ayakları altında.

payitaht. Osmanlı Devleti'nin başkenti. İstanbul, tahtın ayağı anlamında. [N] 270, 376, 572, 680, 738, 1060, 1234, 1254, 1258, 1394, 1396, 1514, 1636, 1904, 1914; payıtaht-ı saltanat 508; - saltanat-ı seniye 1252, 1254, 1288, 1388, 1562; **-ımız** 1722. bkz. Darülhilafe...; Deraliye; Dersaadet; İstanbul, makarr-ı saltanat. [S] 1061, 1235 d.

paylaşılma (Türkiye). taksim. [S] 17, 19, 147, 149, 155.

Pays, Le. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti, İstanbul merkezi'nin yayımladığı Fransızca gazete. [N] 6, 1208 (Lö Peyi), 1208d. [S] 7, 1209.

pazar günü. [N] 1728. [S] 1729.

Peel, P. bkz. Bell.

Pehlivan Ağa. (Mehmet, Başkak, 1878-1941). Kuva-yi Seyyare'den. Parti Pehlivan. [N] 690, 720. [S] 691, 721.

Peker, Recep. bkz. Recep Bey (Peker).

Pektaş, Hüseyin. bkz. Hüseyin Bey (Pektaş).

Pele, General. bkz. Pellé.

Pellé (Maurice Césare Joseph, 1863-1924). Fransız generali. Mütareke döneminde İstanbul'da Fransa yüksek komiseri. [N] 904, 1028. [S] 905, 1029.

pençe-i kanun. [N] 640, 644. bkz. kanun. (S'de: yasanın pençesi).

Perin, Celâl. bkz. Celâl Bey (Perin).

Peygamber. Muhammed peygamber. [N] 998, 1650, 1840, 1842, 1844; peygamber-i zişanımız 1264, 1282; **-imiz** 1396, 1840; -efendimiz hazretleri 1840; **-ler** 1840; - peygamberî 972. bkz. hafid-i peygamberî; vazife-i peygamberî; zaman-ı peygamberî. Peygamberin hadisi. bkz. âlâ-yi illiyyin; Buhari-i şerif; cenab-ı Peygamber; ehl-i beyt; enbiya; fahr-i âlem; fahr-i kâinat; habib-i ekrem; hadis; hafid-i peygamberî; hatem-ül enbiya; hazret-i fahr-i âlem; hicret-i nebeviye; Mevlid-i şerif; Muhammed; nebevi; nebi; nübüvvet; nübüvvet ve risalet; resul, Resul-i Ekrem; Resulullah; risalet; sahabe; son peygamber; sülâle-i hazret-i peygamberî; ümmet; ümmet-i Muhammed; vazife-i peygamberî; yalancı pey-

gamber; yalvaç; zaman-ı peygamberî; zaman-ı saadet. [S] 577, 793, 923, 941, 955, 999, 1263, 1283, 1397, 1471, 1555, 1651, 1841, 1843, 1845, 1849, 1853; - halifesi 929, 931, 1843; - hazretlerinin soyundan 973; -- yüce vekili; 941; - vekili 941; **-in** hadisi 1395; -torunu 999. Peygamberin halifesi ve kutsal Mekke ile Medine'nin kulu. Abdülmecid'in imzasında kullandığı san. 929. bkz. Abdülmecid.

Picardie manevraları. Mustafa Kemal'in, Fransa'nın kuzeyindeki bu bölgede yapılacak manevraları izlemek üzere 1910'da gittiği yer. [N] 1550 d. [S] 1551.

Pichon, Stephen (1857-1933). Fransa'nın 1917-1920 yıllarında dışişleri bakanı. [N] 400. [S] 401.

Pikardi manevraları. bkz. Picardie manevraları.

Pil. bkz. Bell.

Pişon. bkz. Pichon, Stephen.

pişuva. önder. [N] 60, 1269.

piyade. [N] 598, 604; - alayı 778; -fırkası 664, 728, 736, 776, 778, 780. bkz. Sekizinci Piyade Fırkası; Yirmi Üçüncü Piyade Fırkası; - Tabur Kumandanı 222. bkz. Şerif Bey; - Taburu 780; - ve süvari fırkaları 776. [S] 599, 605; - alayı 779; - Tabur Komutanı 224; - Taburu 781; - Tümeni 665, 729, 737, 777, 779, 781. bkz. Sekizinci Piyade Tümeni; Yirmi Üçüncü Piyade Tümeni.

plan. [N] 676, 1374. [S] 677, 1375. bkz. harekât planı; işgal planı; saldırı planı.

Podima-Kalikratya hattı. Çatalca yakınında. Sèvres tasarısına göre, Trakya Yunanistan sınırını belirleyen hat. [N] 1000. [S] 1001.

pogrom. Rusya'da, Çarlıkça da desteklenmiş, Yahudilere karşı halk hareketi. [N] 1730. [S] 1731.

Poğda, Mehmet Sadık. bkz. Sadık (çetesi).

Polatlı. Ankara'nın ilçelerinden. Cephe karargâhı. [N] 714, 824. [S] 715, 825.

polidi(s). Trabzon'da, Yunanlıların İzmir'i işgali üzerine yapılan gösteriye katılan Rum. [N] 32. bkz. Istrati. [S] 33.

Polimitis. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

polis. [N] 368, 1014, 1518, 1628 (zabıta), 1636; - idaresi 1600; - Müdir-i umumisi 384; - Müdiriyeti 374, 1618; -- (Erzurum) 646; -- Umumiyesi 266; - Müdürü (Edirne) 1866. bkz. Fuat Bey; - (İstanbul) 222, 330, 346, 378, 386, 394, 512, 1658, 1666, 1668, 1704, 1770, 1772. bkz. Nurettin Bey. [S] 369, 1015, 1519, 1629, 1637; - Genel Müdürü 385; - Müdürlüğü 267, 375, 1619; - Müdürü 223, 331, 347, 379, 387, 395, 513, 1659, 1667, 1705, 1771, 1773, 1866 (Edirne). bkz. Fuat Bey. bkz. Erzurum Polis Müdürü; İstanbul Polis Müdürü; Kastamonu Polis Müdürü; Nurettin Bey (İstanbul).

politika. [N] 676, 1058, 1138, 1596; - âlemi 1190; **politikacı,-lar** 172, 376, 1174, 1184, 1186; **-lık** 1182; - ihtirasatı 1170. bkz. siyaset. [S] 677, 1059, 1139, 1597; **politikacı,-lar.** 173, 377, 1175, 1185, 1187; - tutkusu 1171. bkz. siyasa.

Polonya. Kuzeydoğu Avrupa ülkesi. [N] **1730.** [S] 1731.

Pontus. İstanbul'da o yıllarda yayımlanan Rumca gazete. [N] 868. [S] 869.

Pontus ahalisi [N] 838; - Cemiyeti. Karadeniz kıyılarında bir Pontus Rum Devleti kurmak için yapılan girişimlerin derneği. 4, 1202. bkz. Trabzon Pontus Cemiyeti; - eşkiyası 838, 840; - hükümeti 836, 838; bkz. Rum Pontus hükümeti; - Jandarması; - krallığı (hayali) 1254, 1288; - meselesi 836, 838; - Rum hükümeti 838, 1284; **Pontusçular** 840. [S] Pontus Cemiyeti 5, 1203; - çetecileri 839; - halkı 839; - haydutları 839, 841; - hükümeti 837, 839. bkz. Pontus Rum hükümeti; Rum Pontus hükümeti; - jandarması 839; - krallığı 1255, 1289; - örgütleri 839; - Rum hükümeti 839, 1285; - sorunu 837, 839; **Pontusçular** 841. bkz. Trabzon Pontus Cemiyeti, -- Derneği.

Porsuk suyu. Sakarya ırmağının kolu. [N] 736. [S] 737.

posta muhaberat ve müraselâtını tamamen kat' (etmek); posta yazışma ve ulaştırmasını büsbütün kesme. [N] 190; - ve Telgraf Müdir-i Umumisi 276, 1578. bkz. Refik Halid Bey; - Müdiriyet-i Umumiyesi 1388, 1518; postalar (genel) 772, 1020. [S] Posta Telgraf Genel Müdürlüğü 1389, 1519; --- Müdürü 277, 1579. bkz. Refik Halid Bey. bkz. başmemur; ecnebi postaları; İstanbul Posta ve Telgraf Müdir-i Umumisi, Müdürü, Müdürlüğü; İzmir Telgraf ve Posta Başmüdürü; Kastamonu Posta ve Telgraf Başmüdiriyeti, Başmüdürlüğü; Telgraf...; yabancı postaları.

postacı Nazım. Kaman'da ayaklanan haydut. [N] 600. [S] 601.

Pozantı. Adana'nın ilçelerinden. [N] 608, 1316 d. [S] -- Eskişehir hattı 1316. [S] 609; -- Eskişehir yolu 1317.

Prens Sabahattin Bey (1877-1949). İstanbul'da Zeki Paşa'nın başkanlığında kurulacağı söylenen hükümette nazır adayı. Osmanlı soyundan olduğu için yurt dışına çıkmak zorunda kaldı. Düşünür, yazar. [N] 356, 1628. [S] 357, 1629.

prensip,-ler. ilke. [N] 88, 90, 296, 298, 582, 670, 788, 1108, 1112; **-lerimiz** 502. bkz. Halk Fırkası'nın prensipleri; milli prensipler; redd-i ilhak prensibi; Türk hakimiyet prensibi; Wilson prensipleri

profesörlük. bkz. hukuk profesörlüğü (Celâlettin Arif Bey).

program. [N] 40, 70, 78, 80, 82, 84, 100, 358, 366, 394, 456, 482, 798, 804, 836. [S] 41, 71, 79, 81, 83, 85, 101, 359, 367, 395, 457, 483, 799, 805, 837. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti programı; Halk Fırkası (C.H.F.) programı; halkçılık programı; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası programı.

proje. tasarı. [N] 958, 1010. bkz. Sèvres projesi; sulh projesi.

propaganda. [N] 2, 6, 28, 48, 53, 102, 120, 150, 154, 158, 164, 182, 208, 230, 368, 394, 396,

442, 460, 478, 590, 656, 664, 666, 670, 672, 706, 714, 732, 764, 766, 836, 848, 896, 898, 910, 970, 1030, 1100, 1108, 1124, 1200, 1210, 1234, 1258, 1296, 1308, 1310, 1312, 1336, 1360, 1362, 1366, 1636, 1754, 1796, 1880, 1882, 1908, 1910, 1912; - heyetleri 398; **-cı** 130, 1304. **[S]** 3, 7, 29, 49, 53, 103, 121, 151, 155, 159, 165, 183, 209, 231, 369, 395, 397, 443, 461, 479, 591, 657, 665, 667, 671, 673, 707, 715, 733, 765, 767, 837, 849, 897, 899, 911, 971, 1031, 1101, 1109, 1125, 1201, 1211, 1223, 1235, 1259, 1297, 1309, 1311, 1313, 1337, 1361, 1363, 1367, 1637, 1755, 1797, 1879, 1881, 1883, 1909, 1911, 1913; - kurulları 399; **-cı** 131, 1305. bkz. İngiliz propagandası; Yunan ordusunun propagandası.

protesto. **[N]** 316, 330, 350, 410, 440, 442, 474, 556, 558, 966, 1224, 1226, 1562, 1566, 1636, 1724, 1762, 1764, 1884, 1898; - name 730, 1890. **[S]** 317, 331, 351, 411, 441, 443, 475, 557, 559, 966, 1225, 1227, 1563, 1567, 1637, 1725, 1763, 1765, 1885, 1899; - notası 441; - teli 731; - yazısı 1891.

protokol. bkz. Amasya protokolları; boşaltma protokolu; tahliye protokolu.

Pütürge kaymakam-ı sabıkı. Malatya'nın ilçelerinden Pütürge'nin eski kaymakamı. **[N]** 1334. **[S]** 1335. bkz. Ragıp Bey.

R

Rabbim. Tanrım. **[S]** 895 d.

radiyallahu anh. Allah ondan razı olsun. **[N]** 1844.

Ragıp Bey (Soysal, 1881-1947). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-III. dönemler Kütahya Üyesi. **[N]** 1078, **[S]** 1079.

Ragıp Bey. Pütürge eski kaymakamı. **[N]** 1334. **[S]** 1335.

Rahip Frew. bkz. Frew, Rahip.

Rahmana secde. Tanrıya secde. **[N]** 1650.

Raif Efendi, Hoca (Dinç, 1874-1949). Erzurum ve Sivas kongreleri Heyet-i Temsiliye üyesi. Osmanlı Meclisi, Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti, T.B.M.M. II, V-VIII. dönemler Erzurum, Zonguldak, Rize üyesi. **[N]** 84, 86, 90, 106, 108, 110, 112, 142, 200, 796, 798, 800, 1248, 1250, 1252, 1264, 1272, 1278, 1378, 1440. **[S]** 85, 87, 91, 107, 109, 111, 113, 143, 201, 797, 799, 801, 1249, 1251, 1253, 1265, 1273, 1279, 1379, 1441. bkz. Muhafaza-i Mukaddesat Cemiyeti.

Raka. Malatya yakının da köy. **[N]** 178, 1328, 1434. **[S]** 179, 1329, 1435.

Rantigan. bkz. Rattigan.

rapor. **[N]** 692, 694, 790, 890. bkz. muharebe raporları. **[S]** 693, 695, 791, 891. bkz. savaş raporları.

Rasih Efendi (Kaplan, 1883-1952). Hoca. T.B.M.M. I-VIII. dönemler Antalya üyesi. **[N]** 1132. **[S]** 1133.

Rasim, Baytar (veteriner) **[N]** 540. **[S]** 541.

Rasim Bey (Başara, 1882-1945). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-V. dönmeler Sivas üyesi. [N] 106, 108, 1268, 1270. [S] 107, 109, 1269, 1271.

Raşit Bey. İstanbul'da Tevfik Paşa hükümetinde İaşe Nazırı. [N] 740. [S] 741.

Ratingan. bkz. Rattigan.

Ratipzade Mustafa Efendi. (1883-1921) Sivas Kongresi. T.B.M.M. I. dönem Niğde üyesi. Ailesinin aldığı soyadı: Soylu. [N] 1374, 1380. [S] 1375, 1381.

Rattigan. İngiliz maslahatgüzarı (işgüderi). [N] 860. [S] 861. (Rantigan?)

Rauf Ahmet Bey (Hotinli, 1875-1952). Osmanlı Matbuat (Basın) Müdürü. Dışişleri görevlisi. [N] 136, 358, 1632, 1640. [S] 137, 359, 1633, 1641.

Rauf Bey (Hüseyin Rauf, Orbay, 1881-1967). Deniz albayı. Bahriye Nazırı olarak 1918 Mütarekesini Mondros'ta imzalamakla görevli. Erzurum ve Sivas kongresi Heyet-i Temsiliye'sinden. Osmanlı Meclisi Üyesi. Malta sürgününden dönüşünde T.B.M.M. I-II., VI. dönemler üyesi. Nafıa Vekili, Meclis ikinci başkanı, Bakanlar Kurulu başkanı, İkinci Grup önderi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyesi (1924), Atatürk'e 1926 suikastından sonra yurt dışına çıktı, dönüşünde Londra Büyükelçisi. [N] 44, 46, 56, 60, 86, 90, 110, 112, 116, 122, 132, 148, 150, 152, 154, 200, 292, 298, 312, 366, 438, 494, 496, 498, 500, 502, 512, 514, 516, 518, 520, 522, 528, 534, 536, 538, 542, 544, 546, 842, 844, 846, 848, 886, 894, 900, 906, 908, 910, 912, 914, 960, 968, 1024, 1026, 1028, 1030, 1032, 1036, 1038, 1040, 1042, 1046, 1048, 1052, 1054, 1056, 1058, 1062, 1064, 1066, 1090, 1092, 1094, 1096, 1098, 1100, 1108, 1110, 1112, 1114, 1118, 1120, 1122, 1124, 1132, 1136, 1138, 1152, 1154, 1156, 1158, 1160, 1162, 1164, 1166, 1176, 1178, 1184, 1248, 1264, 1272, 1274, 1278, 1280, 1324, 1378, 1440, 1498, 1532, 1618, 1632, 1638, 1644, 1710, 1742, 1744, 1746, 1748, 1750, 1754, 1756, 1760, 1762, 1770, 1772, 1776, 1782, 1786, 1788, 1792, 1808, 1814, 1818, 1820, 1862. [S] 45, 47, 57, 61, 87, 91, 111, 113, 117, 123, 133, 149, 151, 153, 155, 201, 293, 299, 313, 367, 439, 495, 497, 499, 501, 503, 513, 515, 517, 519, 521, 523, 529, 535, 537, 539, 541, 543, 545, 547, 843, 845, 847, 849, 885, 887, 895, 901, 907, 909, 911, 913, 915, 961, 969, 1025, 1027, 1029, 1031, 1033, 1037, 1039, 1041, 1043, 1047, 1049, 1053, 1055, 1057, 1059, 1063, 1065, 1067, 1091, 1093, 1095, 1097, 1099, 1101, 1109, 1111, 1113, 1115, 1119, 1121, 1123, 1125, 1135, 1137, 1139, 1153, 1155, 1157, 1159, 1161, 1163, 1165, 1167, 1177, 1179, 1185, 1249, 1265, 1275, 1279, 1325, 1379, 1441, 1499, 1533, 1619, 1633, 1639, 1645, 1711, 1743, 1745, 1747, 1749, 1751, 1755, 1757, 1761, 1763,

1771, 1773, 1777, 1783, 1787, 1789, 1793, 1809, 1815, 1819, 1821, 1863. bkz. Hamidiye Kahramanı.

Ravlenson, Ravlinson. bkz. Rawlinson.

Rawlinson. Yarbay, İtilaf Devletleri'nin Erzurum'daki temsilcisi. [N] 1268 d, 1748. [S] 1267, 1749.

Recep, Şeyh. bkz. Şeyh Recep.

Recep Bey (Peker, 1889-1950). Subay. T.B.M.M. birinci döneminde başkâtip; I-VIII. dönemler Kütahya, İstanbul üyesi. C.H.P. Genel sekreteri. Maliye, Dahiliye, Mübadele İmar ve İskân, Müdafaa-i Milliye, Nafıa vekili. Başbakan. [N] 298, 570, 1074, 1152, 1158, 1160, 1162, 1164. [S] 299, 571, 1075, 1153, 1159, 1161, 1163, 1165.

Recep Kâmil, Şeyh. bkz. Şeyh Recep.

Recep Zühtü Bey (Soyak, 1893-1966). 3. Kolordu Yaveri takma adıyla görevli. T.B.M.M. I-V. dönemler Sinop, Zonguldak üyesi. [N] 164, 342, 1316, 1318. [S] 169, 343, 715, 1317, 1319.

recül-i devlet. devlet adamı. [N] 616. bkz. rical...; - siyasi 790, 1120. bkz. rical-i...

Redd-i İlhak, --Cemiyeti, cemiyetleri. Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmalarından bir gece önce (14 Mayıs 1919), Yahudi Maşatlığı denilen yerde toplanan yurtseverler, "katmayı" (Yunanistan'a ilhakı) reddeden bir karar aldılar. Sonradan bu adda dernekler yaygınlaştı. [N] 40, 48, 68, 1220, 1222, 1232, 1256, 1572; - - heyetleri 322; - - kongresi 322; - - prensibi 4; - - teşkilâtı 1234, 1571. (cemiyetler) 1210 (Diyarbakır), 1218 (İzmir; işgalde olduğu için merkezi Denizli'de), 1572 (Balıkesir). [S] 41, 49, 69, 1221, 1223, 1257, 1573; - - ilkesi 5; - - Kongresi 323; - - kurulları 323; - - örgütleri 1235, 1571. (cemiyetler) 1211 (Diyarbakır), 1219 (İzmir, merkezi: Denizli); 1273 (Balıkesir).

Redif fırkası erkânıharbiyesi. Terhis edilip yedeğe alınan erlerin birliği. [N] 1550. [S] 1551. (Redif Tümeni).

redingot. arkası yırtmaçlı, uzun, çift düğmeli ceket. Halife Abdülmecid'in giyeceği tür. [N] 928. [S] 929.

refah. gönenç. [N] 1092; - ve ıslahat 1072.

Refahiye. Erzincan'ın ilçelerinden. [N] 594. [S] 595.

Refet Bey. İstatistik uzmanı. Amasya protokollarının beşincisinde, barış konferansına gideceklerden bir aday. [N] 332. [S] 333.

Refet Bey, Paşa (Bele, 1881-1963). Albay. Tümgeneral. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. 3. Kolordu komutanı. Batı Cephesi Güney bölümü komutanı. Dahiliye, Müdafaa-i Milliye vekili. Utkudan sonra, Trakya'yı teslim almak üzere İstanbul'a gönderilen temsilci. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Üyesi. T.B.M.M. I, II, V-VIII. dönemler İzmir, İstanbul üyesi. [N] 12, 38, 46, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 82, 96, 108, 114, 122, 144, 146, 228,

230, 266, 322, 352, 378, 380, 382, 552, 558, 576, 578, 590, 592, 598, 606, 666, 674, 676, 684, 714, 716, 720, 722, 724, 734, 736, 776, 778, 780, 782, 784, 820, 844, 846, 858, 860, 894, 906, 908, 910, 912, 914, 922, 926, 928, 938, 1060, 1066, 1108, 1136, 1170, 1176, 1178, 1244, 1246, 1378, 1440, 1552, 1576, 1632, 1638, 1708, 1742, 1780, 1816, 1820, 1862. [S] 13, 39, 47, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 83, 97, 109, 115, 123, 145, 147, 229, 231, 267, 323, 353, 379, 381, 383, 553, 559, 577, 579; 591, 593, 599, 607, 663,675, 677, 685, 715, 717, 721, 723, 725, 735, 737, 777, 779, 781, 783, 785, 821, 843, 847, 859, 861, 895, 907, 909, 911, 913, 915, 923, 927, 929, 941, 1061, 1067, 1109, 1137, 1171, 1177, 1179, 1245, 1247, 1379, 1441, 1559, 1577, 1633, 1639, 1709, 1743, 1781, 1817, 1821, 1863.

Refi' Cevat (Ulunay, 1890-1968). Gazeteci, yazar. Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya karşı olan "Alemdar" gazetesi başyazarı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmış; dönüşünde çeşitli gazetelerde yazılarını sürdürmüştür. [N] 358, 1634. [S] 359, 1635.

Refik Bey. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya gönderdiği mektupların ikincisinde adı geçer. Kimliği saptanamadı. Aşağıdakilerden biri olabilir. [N] 392. [S] 393.

Refik Bey, Doktor (Saydam, 1882-1942). Askerî doktor. Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlardan. Cumhuriyetten sonra Sıhhiye, Dahiliye vekili. 1939'dan ölümüne değin başbakan. T.B.M.M. I., II-VI. dönemlerinde Bayazıt, İstanbul milletvekili. [N] 60. [S] 61.

Refik Bey. Kurmay Albay. Ordudan atılmış. Askeri Nigehban Cemiyeti'nden. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563.

Refik Bey. Kurmay Albay. Anadolu'da savaşanlara karşı kurulan Kuva-yi İnzıbatiye (Hilafet Ordusu) kurmaylar kurulunda. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. (Yukarıdaki ile özdeş kişi olabilir). [N] 598. [S] 599 (Bu sayfada yanlışlıkla Şefik dizilmiştir).

Refik Bey (Mehmet). Saraydan. Padişahın ödenek, mal ve mülklerine bakan Hazine-i Hassa Müdürü. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 50, 1240. [S] 51, 1241.

Refik Halid Bey (Karay, 1888-1965). Yazar, romancı. İstanbul hükümetinin, Kurtuluş Savaşı sırasında Posta Telgraf Müdir-i Umumisi (Genel Müdürü). Yüzellilikler listesi ile yurt dışına çıkarılmış; dönüşünde yine yazarlığını sürdürmüştür. [N] 66, 264, 276, 286, 1518, 1580. [S] 67, 265, 277, 287, 1519, 1581.

reis. başkan. [N] 94; **reis.** (kongre başkanı). (Erzurum) 92; (Sivas) 116, 118. bkz. Erzurum Kongresi; Sivas Kongresi; Mustafa Kemal Paşa; **Reis Paşa Hazretleri.** (T.B.M.M.). [N] 1072, 1079. bkz. Mustafa Kemal Paşa, **Reis vekilliği.** (T.B.M.M.) Mübadele

İmar ve İskân vekâleti vekili Recep B. [N] 1150. [S] 1151. bkz. Recep Bey (Peker); **Reis-i Devlet.** (Mustafa Kemal) 700; (Halife) 944, 1132. bkz. devlet, devletin reisi;Reis-i Sani. T.B.M.M. ikinci başkanı. 1116; (Dr. Adnan) 962. bkz. Adnan Bey, Dr. (Adıvar); **Reis-i Umumi** (teşkilâtın). [N] 586. bkz. Mustafa Kemal; **Reis-i Vükelâ.** sadrazam. [N] 1738. bkz. sadrazam. (S'de **reis** sözcüğü için **başkan** sözcüğünün sonundaki bkz.'a başvurulması. ayrıca: rüesa).

Reisicumhur. cumhurbaşkanı. [N] 582, 1070, 1080, 1082, 104, 1086, 1096, 1140, 1142, 1144, 1162, 1168; - (intihabı) 1070, 1082. bkz. Amerika Reisicumhur; Mustafa Kemal Paşa; Riyaset-i cumhur; Türkiye Reisicumhuru.

Reji Fabrikası Direktörü. O zamanlar Fransız yönetiminde bulunan tütün tekeli fabrikası müdürü 836. [S] 837. bkz. Tokomanidis.

rejim. [N] 1174; - değiştirmek 562. (S'de: devlet yönetimi, yönetim biçimi).

rekabet-i düveliye. devletler rekabeti. [N] 1362. bkz. devletlerarası.

Remzi Bey. Sinop Jandarma komutanı; mutasarrıf vekili. [N] 222, 1686. [S] 223, 1687.

Renda, Mustafa Abdülhalik. bkz. Mustafa Abdülhalik Bey (Renda).

resm. bkz. rüsum.

resmî Avrupa ve Amerika'nın değil... [N] 558. [S] resmî Avrupa ve Amerika'nın değil, bilim, kültür ve uygarlık Avrupa ve Amerikası... 559:

resmî. - dil [N] 952; - ecnebi memurları 996; - gazete (devletin) 1762. bkz. Takvimi Vekayi; - mevki ve salâhiyet 228; - muhaberat, muhabere 270, 1362. bkz. muhaberat; - Muhacirin Komisyonu 2, 1200. bkz. muhacirler; - muhasama (düşmanlık) 1782; - "sıfat ve salahiyetten mücerret olarak, yalnız milletin şefkat ve civanmertliğine güvenerek..." 64; - unvan ve salahiyet 230; resmî, resmiye. bkz. beyanname-i resmî; çihan... mahafil-i resmiyesi; devaır-i resmiye; muhaberat-ı resmiye; münasebat-ı resmiye; tebliğ-i resmî; Türkiye Devletinin resmî dili... [S] resmî dil. 953; - bildirim bkz. İngiliz resmî bildirimi; - düşmanlık 1783;- gazete 1763 d. bkz. Takvim-i Vekayi; - Göçmenler Komisyonu 3, 1201; - görev ve yetki 229; - işler 953; - san ve yetki 231;- yabancı memurlar 997; - yazışmalar 269, 279, 1353, 1355, 1363, 1421, 1473, 1475, 1493, 1505, 1511, 1513, 1517, 1519, (N'ta: muhabeat-ı resmiye); - yazışmanın kesilmiş bir durumda bulunması 225, 263, 271.

"Resmî sıfat ve salahiyetten mücerret olarak..." [N] 64. [S] "Resmi görev ve yetkiden ayrılmış olarak, yalnız ulusun sevgisine, şefkat ve cömertiliğine güvenerek,onun bitmez verim ve güç kaynağından esin ve kuvvet alarak vicdan görevimizi yapmaya devam ettik". 65.

Resmor, Nazım. bkz. Nazım Bey (Resmor).

resul. peygamber, elçi. [N] 1840, 1852; **Resul-i Ekrem** (Resulü

Ekrem). resullerin en büyüğü. Muhammed; [N] 954, 1842, 1852. [S] 955, 1853, 1853; **Resullulah.** Tanrının resulü. [N] 928, 930, 1650, 1848, 1852. [S] 1651, 1849, 1853. bkz. Muhammed; nebi; risalet; nübüvvet.

Resul Ağa, Muşarlı. Mustafa Kemal'in 1919'da mektup yazdığı kişilerden. [N] 1276. [S] 1277.

Resülayn. Urfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı Ceylanpınarı bucağının eski adı. [N] 604, [S] 605.

Reşat Hikmet Bey (1876-1920). Son Osmanlı Meclisi (1920) başkanı. [N] 132, 136, 332, 500, 502, 1756, 1760. [S] 133, 137, 333, 501, 503, 1757, 1761.

Reşit. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Heyeti'nden. [N] 1594. [N] 1595.

Reşit Akif Paşa (Mustafa Salih, 1863-1920). Osmanlı Âyan (senato) üyesi, Dahiliye Nazırı. Şair. [N] 48. [S] 49.

Reşit Bey (Ahmet, Rey, 1870-1956). Eski Dahiliye Nazırı. Edebiyat-ı Cedide şairlerinden (H. Nazım takma adlı). [N] 332, 524, 534. [S] 333, 525, 535.

Reşit Bey, Çerkez. bkz. Çerkez Reşit Bey.

Reşit Paşa. Mütareke'nin (1918) gizli maddelerinin imza edenlerden. (Mustafa ?). [N] 1814, 1818. [S] 1815, 1819.

Reşit Paşa (Mehmet, 1868-1924). Kurtuluş Savaşı başlarında Sivas valisi. T.B.M.M. I. dönem Kozan üyesi. [N] 54, 56, 80, 104, 106, 108, 114, 174, 176, 206, 264, 342, 1266, 1270, 1324, 1328, 1594, 1602. [S] 55, 57, 81, 105, 107, 109, 115, 175, 207, 265, 343, 1267, 1271, 1329, 1595, 1603.

Reşit Sadi Bey. Ali Fuat Paşa'nın Mustafa Kemal'e mektubunda adı (14.8.1919) geçer. [N] 136. [S] 137.

Reşit Saffet Bey (Atabinen, 1884-1965). Amasya protokollarının beşincisinde, barış konferansına gönderilecek kurul için aday. [N] 332. [S] 333.

Reuter (ajansı). [N] 1230 d. bkz. Türkiye Havas-Reuter Ajansı.

revabıt-ı müştereke-i milliye. ortak ulusal ilişkiler. [N] 1290.

Rey, Reşit bkz. Reşit Bey (Ahmet, Rey).

rey'i ahali. halkoyu. [N] 1598. bkz. âra-yi umumiye; - hafi. gizli oy. 564; - - ile intihap 884.

Rıza. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı. [N] 1472, 1474. [S] 1473, 1475.

Rıza Bey (Ali, 1871-1926). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. II. dönem Kırşehir üyesi. [N] 568. [S] 569.

Rıza Bey, Japon. bkz. Japon Rıza Bey.

Rıza Efendi, Bursalı. Nurettin Paşa'nın dedelerinden. [N] 972. [S] 973. bkz. Nurettin Paşa.

Rıza Nur Bey (1878-1942). Doktor. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler Sinop üyesi. Maarif, Sıhhiye vekili. Lozan Konferansı'nda ikinci delege. İzmir suikastından sonra, ilişkisi olmadığı halde yurt dışında yaşamıştır. Yazar, tarihçi. [N] 648, 908, 934, 1052, 1054, 1178, 1180. [S] 649, 909, 935, 1053, 1055, 1179, 1181.

rical. devlet adamları. [N] rical-i askeriye 798, 800, 802. bkz. ku-

mandanlar; - devlet 94. bkz. devlet adamları; idari adamları; recul-i devlet; - hükümet 1120; - mülkiye sivil devlet adamları 798.bkz. idare adamları; Osmanlı ricali; rical-i siyasiye-i âliye; 400. bkz. Ankara ricali; Fransız rial-i siyasiyesi; hükümet ricali; Ingiliz siyaset adamları; İstanbul ricali; İtilaf rical-i siyasiyesi; Türkiye Cumhuriyeti ricali, Türkiye ricali.

ricat. geri çekilme. [N] 620, 734, 738, 778, 850, 988.

Rifat Bey. Refet Paşa'nın kardeşi, yaveri. [N] 940. [S] 941.

Rifat Efendi (Börekçi, 1860-1941). Kurtuluş Savaşı başında Ankara Müftüsü. T.B.M.M. I. dönem Menteşe (Muğla) üyesi. 3 Mart 1924'te kaldırılan Şer'iye ve Evkaf Vekâleti'nden sonra kurulan Diyanet İşleri'nin ilk ölümüne dek başkanı. [N] 350. [S] 351.

risalet. peygamberlik, Tanrı elçiliği. [N] 940, 1840. bkz. enbiya; nebi; Muhammed; resul...

riyaset. başkanlık. (Kongre) [N] 86 (Erzurum), 1426 (Sivas). bkz. Erzurum Kongresi riyaseti; Sivas Kongresi riyaseti; - intihabı 590 (T.B.M.M.); - meselesi (Meclis-i Mebusan); **Riyaset-i Cumhur** 1126, 1168, 1170. bkz. Reisicumhur; - - makamı 1058, 1162, 1164; -i devlet 1106; riyasetpenahi 1126. bkz. devlet reisi; - riyaseti; - - meselesi 1120; bkz. devlet riyaseti; Erkânıharbiye-i Umumiye Riyaseti; Meclis-i Mebusan Riyaseti; Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti; Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti.

Rize. Kurtuluş Savaşı sırasında Lazistan sancağı merkezi. [N] 836, 966, 968, 1072 (Lazistan), 1510, 1524; -mebusu 1068. bkz. Ekrem Bey (Rize). [S] 637, 837, 967, 969, 1073, 1511, 1515, - milletvekili 1069. bkz. Ekrem Bey (Rize).

Rize, Ekrem. bkz. Ekrem Bey (Rize).

Robert College. Bugünkü Boğaziçi Üniversitesi, bu Amerikan Koleji'nin yüksek bölümünden oluşmuştur. [N] 332. [S] 333.

Roma. Londra Konferansı nedeniyle anılır. [N] 770. [S] 771, 1845 d. (eski Roma).

romancılar. [N] 304. [S] 305. bkz. "simple soldat".

Romanya. [N] 904, 1650. [S] 905, 1651 (dağları).

Royter. bkz. Türkiye Havas-Reuter Ajansı.

ruh. ruh. [N] 386 (Kuvayi Milliye), 408, 1388, 1534; **ruh-ı millet** 410, 1535. [S] 387, 409, 1389, 1535. **"ruhum".** Abdülkerim Paşa'nın tasavvuf deyimi olarak kullandığı sözcük 236, 248, 250, 1438, 1454, 1462. [S] 237, 249, 251, 1439, 1455, 1463.

ruhani. din görevlileri; dinsel. [N] 756. [S] 757 (dinsel görev). ruhani başkanlar. [S] 1729 d.

ruhbaniyet. dinsel görev. rahiplik, keşişlik. [N] 756.

Rum, -lar. (Türkiye'de). [N] 4, 8, 32, 322, 368, 392, 422, 424, 428, 764, 836, 838, 868, 1002, 1200, 1202, 1226, 1284, 1536, 1588, 1636, 1796, 1798, 1802, 1806, 1828, 1878, 1880, 1894, 1896, 1910 (Trakyalı); - ahali 1588,

1796; - anasırı 1252; - bekçileri (Darıca, bkz.) 1684; - cumhuriyeti 838; - çeteleri 2, 24, 836, 838, 840, 1200. bkz. çeteler; - ekseriyeti (Trakya) 1878, 1896; - enrtikaları 1688; - eşkıyası 1686, 1798; - heyet-i milliyeleri 1794 (Trakya); - jandarma örgütü 1744; - komitecileri 836; - komitesi,-leri 1796; - kongreleri 1388; - köyleri 836; - Kulübü 1800; -mektepleri 3, 1200; -metropliti 836. bkz. metropolit; - Muhacir Cemiyeti 1202; - muhacirleri, muhacirini 836, 1200, 1796, 1879, 1898. bkz. muhacirler; - mutasarrıf 1218; - patriği 346, 1588, 1616, 1728. bkz. patrik; - Patrikhanesi (İstanbul) 2, 1200, 1204. bkz. Patrikhane; - patrikliği 838; - Pontus hükümeti 8, 838, bkz. Pontus hükümeti; - teşkilâtı 1798; - teşkilât-ı müsellahası 1804; - vali 1896 (Trakya); - ve Ermeni anasır 1252; - - - entrikaları 422; - - - lerin vaziyet-i isyaniyeleri 1636; - zümresi 836; -ların vaziyet-i isyaniyeleri 1636; - teşkilât ve teşebbüsleri 1798; **Rumluk** 120, 1508; - nüfusu. bkz. nüfus. [S] Rum. 5, 9, 33, 323, 369, 393, 423, 425, 429, 765, 837, 839, 869, 1003, 1201, 1203, 1227, 1285, 1537, 1589, 1637,1797, 1797, 1799, 1803, 1807, 1829, 1879, 1881, 1895, 1897, 1911; - bekçileri (Darıca, bkz.); - cumhuriyeti 839; -çeteleri 3, 25, 837, 841, 1201; - çoğunluğu 1979, 1897; - dolapları 1689, -. göçmenler 837, 1201, 1279, 1879, 1899, - Göçmen Derneği 1203; - halkı 1589, 1797; - haydutları 1687, 1799; - jandarma örgütü 1795; - kayseri 771; - komitecileri 837; - komiteleri 1797, - kongreleri 1389; köyleri 837; - kulübü 1801; - metropolidi 837. bkz. metropolit; - mutasarrıf (Trakya) 1219; - okulları 3, 1201; - öğeler 1253; - örgütleri 1797, 1879; - patriği 347, 1589, 1617, 1729; bkz. patrik; - patrikhanesi 3, 1201, 1205; - patrikleri 1729; - patrikliği 3, 839; - Pontus hükümeti 9, 839; - silahlı örgütleri 1805; - topluluğu 837; - ulusal kurulları 1795; -vali (Trakya) 1897; - ve Ermeni dolapları 429; - ve Ermeni patrikleri 1589, 1617; - ve Ermenilerin ayaklanmaları 1637. - **ların nüfusu** 837. bkz. nüfus; - **luk** 121, 1509. bkz. (N ve [S] için) Darıca Rum bekçileri; İstanbul Rum Patrikhanesi; İzmir Rumları; Kafkas Rumları; Pontus Rum hükümeti; Trakya Rumları; Yeniköy Rumları; yerli Rumlar.

Rum Selçukluları. Anadolu Selçukluları. [N] 1852. [S] - Selçukluları 1853.

Rumeli. Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki topraklarına verilmiş ad. Trakya için de anılmıştır. [N] 42, 68, 200, 202, 290, 356, 446, 466, 512, 522, 524, 550, 850, 904, 974, 984, 1004, 1180, 1222, 1284, 1378, 1394, 1398, 1570, 1664; - sahili 1776, 1778, 1780, 1868; - vilayatı 1222, 1282, 1286, 1548. bkz. vilayetler; - vilayatı murahhasları 1286, 1292, 1398; Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 1496. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i

Hukuk Cemiyeti; - - - toprakları 1870. [S] 43, 69, 201, 203, 291, 357, 447, 467, 513, 523, 525, 551, 851, 905, 975, 985, 1005, 1181, 1223, 1283, 1285, 1287, 1379, 1395, 1571, 1665, 1869; - delegeleri 1287, 1293, 1399; - illeri 1223, 1283, 1549. bkz. iller; - kıyıları 1777, 1779, 1781, 1869; - ve Anadolu toprakları 1871. bkz. (N ve [S] için) Anadolu ve Rumeli kongresi; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı (Milliye) Cemiyeti; Anadolu ve Rumeli vilayatı; vilayetler (illeri).

rupture. kesilme. [N] 232, 268, 278. [S] 233, 269, 279.

Rus,-lar [N] 1304, 1538, 1552; - istilâsı 6; - milleti 1256, - mitralyözü 524; - 1778, 1780; - mühimmatı 1592, 1594; - tüfeği 524, 1778, 1780, - vapuru 1776/1778, 1780. [S] 1305, 1539, 1553; - cephanesi 1593, 1595; - makinalı tüfeği 525, 1779, 1781; - ulusu 1257; - vapuru 525, 1777; 1781; -ların girişi (istilâ) 7. bkz. (N ve S için) Türk-Rus cephesi; Türk-Rus teması ve münasebatı (görüşmeleri).

Rusya. [N] 524, 618, 684, 828, 836, 838, 906, 1022, 1538, 1730, 1776, 1894. [S] 525, 619, 685, 829, 837, 839, 907, 1023, 1539, 1731, 1777, 1895. bkz. (N ve [S] için) cenubi Rusya; çarlık Rusyası; Kolçak Rusyası.

Ruşen Eşref Bey (Ünaydın, 1892-1959). T.B.M.M. II-IV. dönemler Afyonkarahisar üyesi. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri. Büyükelçi. Yazar. [N] 1068. [S] 1069.

rüesa. başkanlar. **rüesa-yi askeriye.** bkz. askeri rüesa; - diniye 1728 (istanbul'un fethinde); - memurin 276, 284, 374, 606, 1518. bkz. memurlar; rical; - ruhaniye. din başkanları 1416; - usat. isyancılar. bkz. askerî rüesa; harekât-ı milliye rüesası; Hıristiyan rüesa-yi diniye; İttihat ve Terakki rüesası; Kuvayi Milliye rüesası...; Yunan rüesa ve kumandanları. (S'de: başkanlar).

rühbaniyet. bkz. ruhbaniyet.

Rüstem, Ahmet. bkz. Ahmet Rüstem Bey.

rüsum. vergi (resm)ler. [N] 1020, 1022, 1586. bkz. gümrük resmi; tarifeler; vergi.

rüşdî tahsil. orta öğrenim. [N] 1550. rüşdiye öğrenimi [S] 1551 (M. Kemal).

Rüştü Bey. İzmit'te Birinci Fırka (tümen) komutanı. [N] 412, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 1610, 1682, 1688, 1690, 1694, 1696, 1822. [S] 413, 419, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 1611, 1683, 1689, 1691, 1695, 1697, 1823.

Rüştü Bey, Paşa (1872-1926). Tümgeneral. Dokuzuncu Tümen komutanı. T.B.M.M. II. dönem Erzurum üyesi. 1926'da İzmir'de Gazi Mustafa Kemal'e yapılan suikasta karışmış, idam edilmiştir. [N] 12, 214, 216, 1410, 1412, 1414, 1474. [S] 13, 215, 217, 1411, 1413, 1415, 1475.

S

saadet. mutluluk. [N] 268, 288, 726, 1078, 1094, 1096, 1274, 1440, 1464, 1474, 1532, 1554, 1872,

1888; **saadet-i memleket** 1256; - millet 790, 1426. bkz. milletin saadeti; - vatan 1074, 1536. bkz. vatan ve memleketin saadeti; vatan ve milletimizin saadeti; vatanımızın halâs ve saadeti; vatanın selamet ve saadeti.

Saadet çağı. Asr-ı saadet. Muhammed peygamberin çağı. [S] 1845.

Sabahattin, Prens. bkz. Prens Sabahattin.

sabık halife. [N] 928. bkz. Vahdettin. (sabık: eski).

sabık Üçüncü Ordu Müfettişi. Mustafa Kemal. [N] 1276, 1278, 1280, 1284. bkz. Mustafa Kemal.

Sabis, Ali İhsan. bkz. Ali İhsan Paşa (Sabis).

Sabit Bey (Sağıroğlu, 1881-1960). T.B.M.M. II, VI-IX. dönemler Erzincan, Elâziz üyesi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na girmiş, sonra yine Cumhuriyet Halk Partisine dönmüştür. [N] 1062, 1064, 1076. [S] 1063, 1065, 1077.

sabit müfrezeler. [N] 1656. (S'de: durağan birlikler).

sadaret. sadrazamlık, - katı. [N] 50, 80, 186, 268, 270, 272, 286, 528, 534, 730, 1236, 1338, 1346, 1348, 1512; sadaret-i uzmâ 1808. bkz. makam-ı sadaret-i uzmâ; **sadaretpenahi.** sadrazam. 488, 1260. bkz. Ali Rıza Paşa; Damat Ferit Paşa, Salih Paşa; Tevfik Paşa; - **leri** 1260, 1504, 1512. bkz. sadrazam.

Sadık Bey (Şehreküstü, 1860-1940). Hürriyet ve İtilaf Fırkası başkanı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmış; yurda döndüğü gün ölmüştür. [N] 40, 78, 80, 138, 392. [S] 41, 79, 81, 393.

Sadık (çetesi). Alemdağ yöresinde dolaşan çete. (Mehmet Sadık Poğda. 1872-1931. Bulgar Sadık. Asıl adı: Stoyan. Türkiye'de Müslümanlığı benimsemiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında çeşitli hizmetleri görülmüştür). [N] 1686, 1688. [S] 1687, 1689.

sadrazam. sadr-ı âzam. Osmanlı Devleti'nde başbakan. II Abdülhamid döneminde bir ara "başvekil" denilmiştir. [N] 38, 40, 90, 138, 148, 186, 188, 190, 205, 211, 250, 260, 262, 264, 269, 270, 272, 274, 278, 278, 282, 284, 286, 296, 308, 354, 356, 358, 390, 39, 458, 468, 476, 488, 492, 494, 502, 504, 506, 512, 514, 516, 518, 526, 537, 539, 546, 742, 750, 764, 766, 916, 1260, 1292, 1350, 1352, 1372, 1386, 1388, 1392, 1402, 1466, 1468, 1502, 1504, 1522, 1524, 1526, 1532, 1580, 1622, 1626, 1628, 1632, 1704, 1744, 1746, 1750, 1755, 1760, 1764, 1768, 1770, 1770, 1772, 1786, 1832, 1836; - Paşa 40, 188, 282, 502, 1348, 1350, 1372, 1626, 1632, 1706, 1762, 1774; - - hazretleri 1346, 1348, 1352, 1526, 1744; **sadr-ı** cedid 1524; - esbak 1754, - muallâ-yi devlet 244; - sabık 148, 250, 1468; **sadrnişin** 240, 445; **sadr ül-uzma** 1500; bkz. Ali Rıza Paşa; Damat Ferit Paşa; Salih Paşa; Tevfik Paşa. [S] 39, 41, 91, 139, 149, 187, 189, 191, 205, 211, 251, 261, 263, 265, 269, 271, 273, 275, 279, 283, 285, 297, 309, 355, 357, 359, 391,

459, 469, 477, 489, 493, 495, 503, 505, 507, 513, 515, 517, 519, 527, 537, 539, 547, 743, 751, 765, 767, 917, 1261, 1293, 1347, 1349, 1351, 1353, 1373, 1387, 1389, 1393, 1403, 1445, 1467, 1469, 1501, 1503, 1505, 1517, 1523, 1525, 1527, 1533, 1581, 1623, 1627, 1629, 1633, 1705, 1707, 1713, 1745, 1747, 1751, 1755, 1761, 1763, 1765, 1769, 1771, 1773, 1775, 1787, 1833, 1837. bkz. Ali Rıza Paşa (2.10.1919- 3.3.1920); Damat Ferit Paşa (4.3.1919-16.5.1919; 19.5.1919- 20.7.1919; 21.7.1919- 1.10.1919; 5.4.1920- 30.7.1920; 31.7.1920- 17.10.1920); Salih Paşa (8.3.1920- 2.4.1920); Tevfik Paşa (beşinci sadrazamlığı: 20.10.1920- 4.1.1922).

sadrazamlık. sadaret. [S] 33 d, 35, 81, 187, 269, 271, 273, 275 d, 287, 383 d, 529, 537, 731, 1237, 1239, 1347, 1453, 1507, 1513; - görevi 535.

Sadrettin Efendi. Mülâzım (teğmen). Kuva-yi Seyyare'den. [N] 722. [S] 723.

Sadullah Bey, Efendi. Osmanlı Meclisi eski Siirt üyesi. Erzurum Kongresi'nde Heyet-i Temsiliye'ye seçilen üye. [N] 90, 110, 1264, 1278. [S] 91, 111, 1265, 1279.

Safa Bey. İstanbul hükümetinin dışişleri bakanı. [N] 538, 740. [S] 539, 741.

Safer Bey. Adapazarı baskını üzerine Sapanca'dan gönderilen kişi. [N] 1604. [S] 1605.

Saffet Bey. Sivas'ta, Mustafa Kemal Paşa ile telgraf başında bulunanlardan (19.9.1919) [N] 1474. [S] 1475.

Saffet Efendi. bkz. Şeyh Saffet Efendi (Yetkin).

Sağıroğlu, Halet. bkz. Halet Bey (Sağıroğlu).

Sağırzade Halet Bey. bkz. Halet Bey (Sağıroğlu).

Sağlık Bakanı. Ankara hükümetinde Sıhhat ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili. [S] 909. Rıza Nur Bey; - Kurulu. bkz. Yüksek Sağlık Kurulu; - Müdürlüğü (Erzurum) 649; - Müfettişi (Üçüncü Ordu) 79. bkz. İbrahim Tali Bey (Öngören).

sahabe. Muhammed Peygamber'i görmüş, konuşmuş olan seçkin kişiler. ashab-ı güzin. [N] 1842. [S] 1843.

saha-i tarih. tarih alanı. [N] 1838. bkz. tarih.

sahib-i şeriat. [N] 462. bkz. şeriat. (N'ta: şeriat iyesi).

sahra topu. [N] 598, 1012. [S] 599, 1013.

Saimbeyli. bkz. Haçin.

Saip Bey. bkz. Ali Saip Bey (Ursavaş).

Sait Bey. Adapazarı'nda. [N] 1622. [S] 1623.

Sait Molla. İngiliz Muhipler Cemiyeti kurucularından. Adliye Müsteşarı. Türkçe "İstanbul" gazetesi sahibi. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 10, 36, 52, 338, 346, 352, 354, 384, 386, 390, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 438, 518, 1230, 1616, 1622, 1684.[S] 11, 37, 53, 339, 347, 353, 355, 385, 387, 391, 393, 395, 397, 399, 401, 403,

405, 439, 519, 1231, 1617, 1623, 1685.

Sait Paşa. İstanbul hükümetinin Konya'ya 12. Kolordu komutanı olarak atadığı, Mustafa Kemal'in kabul etmediği paşa. [N] 254, 266. [S] 255, 267.

Saka, Hasan. bkz. Hasan Bey (Saka).

sakal, (kutlu). [S] 577. bkz. kutlu sakal; lihye-i saadet.

Sakarya. Afyon'un Bayat yaylasından doğarak Karadeniz'e dökülen ırmak. Temmuz 1921'de Eskişehir-Kütahya savaşları diye anılan Yunan saldırısından sonra Sakarya doğusuna çekilen ordularımızın etkin bir savaş verdikleri kesim. [N] 808, 810, 812, 826, 864; - **melhame-i kübrası** 826, 834; - **Meydan Muharebesi** 810, 824, 826, 828, 842, 864, 882, 886; - muzafferiyeti, zaferi 828, 842, 1000; - nehri 826. [S] 809, 811, 813, 827, 865; - ırmağı 827; - **Melhame-i kübrası** 827 d, 835 (büyük ve kanlı Sakarya Savaşı); - **Meydan Savaşı** 811, 825, 827, 829, 843, 849, 865, 883, 887; - utkusu 829, 843, 1001.

sakınca. (İstanbul'da Meclis toplanması). [S] 367.

sakıt hükümet. [N] 1632. bkz. hükümet-i sakıta; **sakıt kabine.** [N] 1678. bkz. kabine. (S'de: düşük...)

sakim bir tevarüs usulü. yanlış bir (atadan oğula geçirmek) yöntemi. [N] 924.

salâ. Cuma ya da cenaze namazlarına çağırmak için minarelerden yapılan çağrı. [S] 577. bkz. salavat-ı şerife.

Salâhattin Bey, Çolak (Hüseyin, Köseoğlu, 1882- ?). Albay. İstanbul'da Harbiye Nezareti Harbiye Dairesi başkanı iken, Refet Bey'in yerine 3. Kolordu komutanlığına getirilmişti. T.B.M.M. I. dönem Mersin üyesi. 1922 sonlarında, Mustafa Kemal'i milletvekilliğinden düşürmek için seçim yasasında değişiklik öneren üç milletvekilinden biri. [N] 68, 70, 72, 76, 78, 80, 82, 84, 96, 106, 108, 114, 138, 364, 366, 380, 572, 814, 818, 846, 876, 878, 918, 964, 1246, 1266, 1268 d, 1298, 1348, 1498, 1626, 1816, 1822, 1884. [S] 69, 71, 79, 83, 85, 97, 107, 109, 115, 139, 365, 367, 381, 573, 815, 819, 847, 877, 879, 919, 965, 1247, 1267, 1299, 1349, 1499, 1627, 1817, 1823, 1885.

Salâhattin Bey, Mehmet. Albay. On İkinci Kolordu Kumandanı. [N] 66, 134, 228, 1240, 1242, 1244. [S] 67, 135, 229, 1241, 1243, 1245.

salahiyet. yetki. [N] 64, 228, 230, 504, 562, 588, 874, 1116, 1156, 1292; **salahiyet-i** fevkalâde 874; - - yi haiz bir meclis 562. bkz. fevkalâde salahiyet; - icraiye 874. bkz. teşirii ve icrai salahiyet; salahiyetsiz (hilafet makamı) 936. bkz. teşirii ve icrai salahiyet; salahiyetleri; teşri salahiyeti; vekillerin vazife ve salahiyetleri (kanun).

salât. namaz. [N] 576.

salâtin-i Emeviye. bkz. selâtin-i Emeviye.

salavat-ı şerife. Peygambere dualar. [N] 576.

saldırgan bir dış siyasa. [S] 949. (N'ta: mütecaviz bir siyaset-i hariciye).

saldırı. taarruz. [S] 651, 731, 737, 769, 849, 651, 853, 877, 887, 899, 901, 995, 1001. (düşman) 183, 491, 527, 529, 569, 595, 615, 653, 659, 689, 741, 745, 765, 767, 773, 775, 779, 825, 827, 841, 865, 1333, 1553, 1637; saldırı planımız 895, 897; (İstanbul'un) 677; (tarihte) 585. bkz. Büyük Saldırı; düşman saldırısı; Ermeni saldırısı; Gediz saldırısı; İngiliz saldırısı; yabancı saldırısı; Yunan saldırısı; Yunanlıların ilk saldırısı.

Salibi Ahmer. Kızılhaç. [N] 2, 838, 1200.

Salih. Sivas Kongresi'nde Afyonkarahisar (Karahisarı Sahip) delegesi. [N] 1376. [S] 1377.

Salih Bey. Yozgat'ta ayaklanma çıkaran Çapanoğullarından. bkz. Çapanoğulları.

Salih Bey. Amasya protokollarının beşincisinde, Barış konferansa gidecekler arasında aday. (Salih Omurtak olabilir).

Salih Bey (Bozok, 1881-1941). Mustafa Kemal'in başyaveri. T.B.M.M. II-VI. dönemler Bozok (Yozgat), Bilecik üyesi. [N] 704. [S] 705.

Salih Bey (Omurtak, 1889-1954). Binbaşı. Orgeneral. İstanbul'da Harbiye Nezareti başyaveri. Ankara'da Genelkurmay'da çalıştı. Cumhuriyetten sonra Genelkurmay Başkanı. [N] 376, 466, 468, 488, 496, 514, 526, 536, 538, 724, 1658, 1662, 1702, 1740, 1770, 1784, 1786, 1788, 1792, 1814, 1818, 1820. [S] 377, 467, 469, 489, 497, 515, 527, 537, 539, 725, 1659, 1663, 1703, 1741, 1771, 1785, 1787, 1789, 1793, 1815, 1819, 1821.

Salih Efendi (Mehmet, Yeşiloğlu, 1877-1945). T.B.M.M. I. dönem Erzurum üyesi. [N] 874. [S] 875.

Salih Paşa (Salih Hulusi, Kezrak, 1864-1939). Âyan (senato) üyesi, Bahriye Nazırı. Sadrazam. (8 Mart- 2 Nisan 1920). [N] 312, 324, 326, 334, 336, 338, 340, 356, 364, 369, 384, 390, 440, 486, 512, 534, 536, 538, 546, 678, 680, 682, 702, 704, 738, 740, 804, 806, 810, 1576, 1578, 1594, 1598, 1600, 1674, 1738, 1760, 1762, 1770, 1814, 1816, 1820, 1890, 1914; - - kabinesi 572. [S] 313, 325, 327, 335, 337, 339, 341, 357, 365, 369, 385, 391, 441, 487, 513, 535, 537, 539, 547, 679, 681, 683, 703, 705, 739, 741, 805, 807, 811, 1577, 1579, 1595, 1599, 1601, 1675, 1739, 1761, 1763, 1771, 1815, 1817, 1821, 1891, 1915; - hükümeti 573.

Salihli. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 596, 606, 618, 1000, 1709; - cephesi 378, 490, 606, 1708; - ve Aydın cepheleri 378. bkz. Aydın cephesi; cepheler. [S] 597, 607, 619, 1001, 1709; - cephesi 379, 383, 491, 607, 1709; - ve Aydın cepheleri 379. bkz. Aydın cephesi; cepheler.

Salim Bey, Doktor. Erzurum merkez hekimi. [N] 648. [S] 649.

Salim Paşa. (1869- ?). Edirne valisi. Yüzelliliklerden, yurt dışına çıkarıldı. [N] 1866, 1870. [S] 1867, 1871.

salt çoğunluk. ekseriyet-i mutlaka. [N] 564, 670. [S] 565, 671.

saltanat. padişahlık; ulusun saltanatı... [N] 2, 18, 20, 32, 126, 194, 536, 556, 576, 746, 748, 756, 758, 800, 802, 914, 918, 920, 930, 934, 1118, 1128, 1234, 1248, 1250, 1252, 1260, 1276, 1278, 1280, 1282, 1386, 1388, 1430, 1452, 1508, 1562, 1580, 1636, 1732, 1766, 1792, 1850, 1852, 1856, 1862, 1880; - devri 1116, 1118; - güneşi 1128; - hulyası 1128; - makamı 294, 1116, 1118, 1856. bkz. makam-ı saltanat; - taraftarları. bkz. saltanatçılar; - ve hakimiyet makamı 1856; bkz. makam-ı saltanat ve hakimiyet; - ve hilafet 532, 910, 912, 1248, 1342. bkz. hilafet; - ve hilâfet makamları 294, 1116. bkz. makam-ı saltanat; - ve hükümet 1814, 1816; - ve millet ve hükümet 1766; - ve saltanatçılar 116, 1118, 1162; **saltanat-ı** Emeviye 1848. bkz. Emeviler; - ferdiye 1094; - ferdiye lâğvolundu 1096; saltanatı hilâfetten ayırma 914. bkz. hilafet; - İslamiye 1848. bkz. İslam; saltanatı lağvetme. bkz. ilga; saltanatın ilgası, lâğvı; saltanat-ı milliye 910, 1836, 1838, 1850; - Osmaniye 1250, 1280, 1282, 1880. bkz. Osmanlı saltanatı; - seniye 270, 1386, 1388, 1792; - şahsiyenin ilgası 930. bkz. ilga...; - - lâğvı 1910; **Saltanatın** ilgası 936, 958. bkz. ilga; - lâğvı 914, 932. bkz. lâğv; - masuniyeti 1444. bkz. hilafet ve saltanat; makam-ı hilafet ve saltanat; makam-ı muallâ-yi hilafet ve saltanat; Meclisin saltanat ve hakimiyeti; Osmanlı saltanatı; - - nın lâğvı; payıtaht-ı saltanat; Şûra-yi Saltanat. [S] 3, 21, 921, 945, 1097, 1119, 1129, 1235, 1251, 1255, 1261, 1277, 1279, 1281, 1283, 1387, 1389, 1429, 1563, 1793, 1815, 1817, 1839, 1849, 1851, 1855, 1857, 1881. (padişahlık: 195, 327, 369, 555, 577, 613, 757, 759, 799, 801, 911, 913, 915, 921, 927, 1119, 1453); - güneşi 1129; - katı 1117, 1119, 1277, 1793, 1857; - kuruntusu 1129; - kutsal makamı 1345;- Şûrası. Padişah'ın, yüksek görevlileriyle topladığı danışma meclisi. Şûra-yi Saltanat 37, 41, 771, 1231, 1393; - ve egemenlik 1857; - - halifelik hakları 1249; - - halifelik ulu makamı 1261; - veliahdı 1581; - **saltanatın** başkenti 1253, 1255, 1289; - kaldırılışı 1841. bkz. padişahlık; - başkenti; - dokunulmazlığı; - katı; -tahtı; -, ulus ve hükümet; - ve halifelik; --- hakkı; --- katı; --- makamı; - - hükümet; padişahlığın halifelikten ayrılması; - kaldırılması.

saltçı hükümet. hükümet-i mutlaka. [S] 1169; - (mutlak) tutum. 1295; - lık (mutlaka) 1095, 1169, 1175, 1179, 1399.

Sami Bey (? - 1920). Yirmi Dördüncü Fırka kurmay başkanı. Ayaklanıcılarca şehit edilmiştir. [N] 596. [S] 597.

Samih Fethi Bey (M. Turhan Tan, 1886-1939). Çorum mutasarrıfı. Sonradan, gösterilen takma adla sürekli tarih yazıları, kitapları yazmıştır. [N] 218. [S] 219.

Samsun. Kurtuluş Savaşındaki Canik adı ile sancak merkezi. [N] 2, 4,

12, 18, 22, 24, 26, 30, 38, 66, 72, 74, 78, 80, 108, 172, 218, 228, 240, 316, 366, 370, 372, 380, 572, 824, 836, 1200, 1212, 1218, 1222, 1230 ve d, 1246, 1336, 1352 d, 1376, 1416 1424, d, 1440, 1446, 1492, 1514, 1524, 1566, 1736, 1916; - havalisi mümessili 1440. bkz. Refat Bey (Paşa); - Mebusu 846, 964. bkz. Emin Bey (Gevecioğlu); - Mutasarrıfı 46, 72. bkz. Refet Bey (Paşa); Hamit Bey; - ve havalisi Rum meropoliti 836. bkz. Yermanos; - - **-ndeki** asayişsizlik 14; - **u** tahliye 1446, 1514. bkz. Canik. [S] 3, 5, 13, 15, 19, 23, 25, 27, 31, 39, 47, 67, 73, 75, 79, 81, 109, 183, 219, 229, 241, 317, 367, 371, 373, 381, 573, 825, 837, 839, 1201, 1213, 1219, 1223, 1231, 1247, 1337, 1353, 1377, 1417, 1419, 1441, 1447, 1419, 1513, 1515, 1525, 1525, 1567, 1737, 1917; - Milletvekili 847, 965. bkz. Emin Bey (Gevecioğlu); - Mutasarrıfı 47, 73; - ve dolayları Rum metropoliti 837. bkz. Yermanos; - - yöresi temsilcisi. bkz. Refet Bey (Paşa); - - **sindeki** güvensizlik 15, - **u** boşaltma 1447. bkz. Canik.

San'a. Yemen'in başkenti. [N] 984. [S] 985. bkz. Nurettin Paşa.

sanat (askerlik). [S] 599; sanat-ı askeriye [N] 598; sanatkâr (zenaatçı) 824.

sanayi. [N] 152, 154, 888, 1508, 1538, 1584 (bir kısmı: sınai, sınaat). [S] 151, 153, 889, 1509, 1539, 1585. bkz. sınai.

sancak. (bayrak). [N] 1582. [S] 577 (kutsal), 1583. **sancak-ı şerif.** kutsal sancak. Peygamber'in sancağı diye bilinen, İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesi'nde saklanan sancak 577.

sancak. liva, mutasarrıflık. [N] 116, 192, 772, 786, 1004, 1008, 1204 d, 1206 d, 1296, 1796. bkz. elviye; liva; mutasarrıflık. [S] (liva'ları da içererek) 5, 25, 117, 193, 217, 225, 367, 445, 565, 567, 569, 651, 773, 787, 967, 969, 1009, 1357, 1417, 1525, 1883. bkz. bağımsız mutasarrıflıklar; bağımsız sancaklar; Canik sancağı; Çanakkale sancağı; İzmir sancağı; Lazistan sancağı; Üsküdar sancağı. bkz. liva, mutasarrıflık. (sancak adları için bunlara bkz.).

sandık emini. veznedar. [N] 168. [S] 169.

sansür. [N] 276, 374, 696, 1230, 1518, 1520, 1582, 1782. bkz. gazete makaleleri sansürü; İtilaf hükümetlerinin sansürü; matbuat sansürü. [S] 277, 375, 697, 1231, 1519, 1521, 1583, 1783. bkz. basın sansürü; İtilaf hükümetleri sansürü.

Sapanca. Sakarya'nın ilçelerinden. [N] 342, 680, 1004, 1602, 1604; - Gölü 1004. [S] 343, 681, 1603, 1605; - Gölü 1005.

sapkınlık. dalâlet. [S] 1197.

saray. Padişah sarayı. İstanbul'da Dolmabahçe sarayı. [N] 40, 50, 60, 64, 252, 254, 262, 528, 534, 536, 538, 922, 932, 1046, 1128, 1236, 1238, 1240, 1288, 1786; - ahvali 1476; - erkânıharbiyesi 678; - hayatı 1126; - muvazeneti 1532; **Saray-i** humayun. padişah

sarayı 1504. bkz. Dolmabahçe Sarayı; Fındıklı Sarayı; Yıldız Sarayı; mabeyn; Elhamra sarayı. [S] 41, 51, 61, 65, 253, 255, 263, 273 d, 399 (mabeyn), 529, 535, 537, 539, 923, 933, 1047, 1129, 1237, 1241, 1289, 1787; - başyazmanı 1127; - dengesi 1533; - işleri 1477; - kurmaylar kurulu 679; - mabeyni 1351; - yaşayış 1127. (saray adları için yukarıda N'ta verilen adlara bkz.).

Sarı Efe Edip (? - 1926). Yüzbaşı. Kurtuluş Savaşı'nda Kuva-yi Seyyare'de. 1926'da **Mustafa Kemal'e** suikast girişimine katıldığı için asılmıştır. [N] 706, 710, 712, 714; - - - kuvvetleri 706. [S] 707, 711, 713, 715; --- kuvvetleri 707.

Sarı Mehmet. Kuva-yi Seyyare'den. [N] 690. [S] 691.

sarık. Halifeliğe seçilen Abdülmecit'in saracağı, Fatih'inkine benzer sarık. [N] 928, 1862. [S] 929, 1863. bkz. Abdülmecit.

Sarıkamış. Kars'ın ilçelerinden. [N] 652, 654, 798, 1146; - - Laloğlu hattı (askerî). 652. [S] 653, 655, 799, 1147; - - kesimi 653.

Sarıköy istasyonu. Eskişehir ilinin Mihalıççık ilçesinde bucak. [N] 886. [N] 887.

sarsıntı, manevi. [N] 814. [S] 815.

Saruhan. Manisa ve çevresinin eski adı. İl. [N] 364, 1072, 1560; - Mebusu 568, 734, 1072, 1130. bkz. Çerkez Reşit; Vasıf Bey (Çınar). [S] 365, 1073, 1561; -Milletvekili 569, 735, 1073, 1131. bkz. Çerkez Reşit; Vasıf Bey (Çınar). bkz. Manisa.

sath-ı müdafaa. bkz. hatt-ı müdafaa yoktur.

satınalma, (düşmanlarca); satınalınmış; satılmış. [N] 330, 672, 1312, 1344. [S] 331, 673, 1313, 1345.

satma (kendilerini satmış Kürt beyleri) [N] 1312. [S] 1313. bkz. ingiliz hesabına çalışmak; İngiliz parası; para.

savaş. harp, muharebe. [S] 21, 23, 125, 133. (düşünce), 143, 147, 149, 197, 465, 491, (dinsel) 509, 527, 555, 561, 605, 607, 609, 613, 649, 651, 655, 657, 659, 675, 687, 753, 765, 777, 783, 791, 793, 809, 811, 813, 815, 817, 823, 825, 827, 829, 831, 843, 849, 851, 863, 865, 879, 883, 885, 887, 891, 895, 905, 907, 941, 971, 973, 975, 985, 987, 989, 991, 993, 997, 999, 1001, 1017, 1029, 1031, 1037, 1099, 1139, 1157, 1167, 1363, 1397, 1411, 1551, 1559, 1561, 1591, 1597;- alanları 641, 737, 989; - araçları 853; - cephesi 607, 993. bkz. cepheler; - divanı 1611 (Divan-ı Harp); - durumu 827; - gemisi 905, 923, 1825 (yabancı gemiler); - gereçleri 1657, 1829; - gücü 741; - hali 751; - hatları 625, 781; - kayıpları 669; - Komisyonu 845 (encümen); - kuralları 1017; - onarımları 1027; - ortaklarımız (müttefiklerimiz) 145; - oyunu 1125, 1129; - raporları 693, 695; - suçları 1535; - vergisi 649; - yıkımları 751, 765; - zararları 869; **savaşan** birlikler 829; **savaşçı** 707, 1777, 1859 (kutsal); **savaşı** kazanan devletler 561. bkz. Afyonkarahisar Savaşı; Anadolu savaşı; Aslıhanlar Savaşı; Balkan Savaşı; Başkomutan Savaşı; 1897 Yunan savaşı; 1877

savaşı; Büyük Savaş; Büyük ve kanlı Sakarya Savaşı; Dumlupınar Meydan Savaşı; Dünya Savaşı (Birinci); Ermenilerle savaş; Eskişehir savaşları; Gediz Savaşı; Gördes Savaşı; halk savaşı; Irak savaşı; İnönü savaşları; İtalyan savaşı; Karahisar-Dumlupınar Meydan Savaşı (savaşları); Kırım Savaşı; Kurtuluş Savaşı; Kütahya-Eskişehir savaşları; meydan savaşı; Sakarya Meydan Savaşı; ulusal savaş; Yunan savaşı.

Savaş Bakanı, Bakanlığı. Harbiye Nazırı, -Nezareti [S] 593 d, 1229 d. bkz. Harbiye Nazırı; Harbiye Nezareti.

savaşım. mücadele. [S] 583 (hayat); 753 (Anadolu); - ve çarpışma 583; **savaşımcılar** (savaşanlar) 441, 521, 707, 787, 1787, 1907. bkz. kutsal savaşım; ulusal savaşım.

Savaştepe. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 1648. [S] 1649.

savunma. müdafaa. [S] 621, -23, 625, 768, 769, 1273, 1355 (hakları); - bakanı 1371 d. bkz. Harbiye Nazırı; - dernekleri 1275. bkz. Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri; - hattı 825; - kuvvetleri 661. bkz. Anadolu savunması; Milli Savunma Bakanı, ulusal savunma.

"Savunma hattı yoktur, savunma alanı vardır". Mustafa Kemal'in Sakarya Savaşı'ndaki kuralı: "Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır..." [S] 825.

Saydam, Dr. Refik. bkz. Refik Bey, Dr. (Saydam).

secde. [N] 1650.

seciye [N] 396 (İngiliz). (S'de: İngiliz karakteri).

seçim. intihap, intihabat (İstanbul). [S] 83, 193, 211, 217, 219, 277, 309, 323, 331, 369, 377, 385, 393, 399, 413, 443, 1233, 1293, 1295, 1355, 1357, 1389, 1399, 1400, 1405, 1515, 1517, 1535, 1541, 1543, 1547, 1549, 1555, 1561, 1569, 1571, 1575, 1599, 1629, 1635, 1643, 1663, 1669, 1707, 1719, 1757, 1765, 1879, 1903, 1905. (Ankara) 565, 567, 569, 591, 671, 673, 855, 885, 937, 957, 971, 999, 1071, 1139,1145 (seçim bölgesi); (Halife) 931, 959; (Cumhurbaşkanı) 1071, 1083; - bölgeleri 371, 571, 633, 647, 965, 1057, 1143, 1293;- bölgeleri halkı 967, 1143, 1145; - yasası 289, 291, 963; - - tasarısı 1011; - yenileme 457, 969. (seçimlerle ilgili (bkz.) maddeleri için, (N'ta: intihabat, intihap.. maddelerinin sonundaki listeye bkz.); **seçmen,-ler.** müntehip,-ler. [S] 565, 793, 1091, 1093.

sed. (Meclisi). kapama. [N] 536.

Sedat Bey (Doğruer). Konya'da 12. Kolorduya geleceği söylenen subay. [N] 80. [S] 81.

sefain. gemiler. [N] 920 (İngiliz savaş gemisi) 1020, 1022. bkz. gemiler, sefine.

sefalet. [N] 6. [S] 7 (yoksulluk).

sefaretler. [N] 442, 1008. bkz. Danimarka Sefareti; ecnebi sefaretler; Felemenk Sefareti; Fransız Sefareti; İngiltere Sefareti; İspanya Sefareti; İsveç Sefareti; Moskova (Türk) Sefareti.; - heyeti (Türk, Moskova'ya) 624. (S'de: elçilikler).

sefer. [N] 650, 652 (Ermenistan'a), 328 (70: 1870), 654 (1877), 986 (Irak), 1046 (93: 1877); 1156, 1578. (bkz. sayfa sayılarının yanındaki sefer adları). [S] 1047, 1579 (kimi yerlerde "savaş" olarak geçer).

seferberlik. savaş için yapılan hazırlık. [N] 626, 648, 652, 812. [S] 627, 649, 653, 813. bkz. genel seferberlik.

sefine. gemi. [N] 1200, 1824 (yabancı gemiler). bkz. Fransız harp sefinesi; harp sefinesi; sefain.

sefir. elçi. [N] 680 (İngiliz). bkz. Danimarka sefiri; Gürcü sefiri. sefir-i kebir. büyükelçi. 674 (Moskova); 1440 (Washington). bkz. Ali Fuat Paşa; Ahmet Rüstem Bey.

sefk-i dima'. bkz. kan dökülmesi.

sehpa. [N] 846.

Sekizinci Fırka. N 736, 780. - Tümen. [S] 737, 781; - Piyade Fırkası [N] 778; - - Tümeni 779.

Sekizinci Kolordu (1927). [N] 466. [S] 467; - - Kumandanı. 466. [S] 467. bkz. Salih Paşa (Omurtak).

Sekizinci Tümen. bkz. Sekizinci Fırka (maddesinde).

Selâhattin Bey. bkz. Salâhattin Bey, Çolak (Köseoğlu).

selâm. bkz. padişahın selâmı, selâm-ı şahane 596.

selâmet. esenlik. [N] 268, 288, 306, 410, 426, 576, 590, 726, 1248, 1428, 1440, 1470, 1474, 1486, 1500, 1532, 1550, 1552, 1554, 1580;**selâmet-i** beşer 1508; - - ve sükûn-ı âlem. 150; - İslamiyet 790; - memleket 410, 790, 1330, 1366, 1576, 1596, 1862; - memleket ve millet 726. bkz. memleketin selâmeti; - millet 1640. bkz. milletin selâmeti; - millet ve vatan 410, 1672. bkz. milletin selâmeti; - milliye 1830; - mülk ü millet 338, 760, 1554, 1654; - vatan 410, 808, 1282, 1436, 1598, 1672. bkz. vatanın selâmeti; vataniye 236, 240, 1430, 1438, 1444. bkz. vatan ve memleketin selâmeti; vatan ve milletimizin saadet ve selâmet; vatan ve milletimizin selâmeti; vatanımızın selâmeti; vatanın selâmeti; vatanın temin-i selâmeti.

selâmlık. bkz. Cuma selâmlığı.

Selanik. Yunanistan'ın, Ege'nin kuzey kıyısında, eski bir Türk kenti; Yunanistan'ın ünlü kenti. Mustafa Kemal'in doğduğu yer. [N] 234, 598, 978, 980, 982, 984, 1474; - Zabitan Talimgâh Kumandanlığı 1550, 1574. [S] 235, 599, 977, 979, 981, 983, 985, 1475; - Subay Eğitim Komutanlığı 1551, 1755.

selâtin. sultanlar. [N] 1474, 1550, 1636; selâtin-i Emeviye 1848. bkz. Emeviler.

Selçuk Devleti. 11-13. yüzyıllarda yaşamış Türk devleti. [N] 584, 1854, 1856; - hükümeti 1848. [S] 585, 1855, 1857. bkz. İran Selçukluları (Selçukileri); Rum Selçukileri; Türkiye Selçuki Devleti. **Selçuklular.** bkz. Selçuk...

Selim, Hazret-i. (Yavuz, 1471-1520). Dokuzuncu Osmanlı padişahı. [N] 1850 ve d, 1854. [S] 1851, 1855.

Selkisaray. Silkisaray - Dumlupınar yakınlarında bir yer. [N] 780, 782. [S] 781, 783.

Selmanipâk. Irak'ta bir yer. [N] 972, 986; - - Kûtülamare istikameti

988. [S] 973, 987; - - doğrultusu 989.

semple solda. bkz. simple soldat.

Senai Bey. Kuva-yi İnzıbatiye (Hilafet Ordusu) topçu komutanı. [N] 598. [S] 599.

Senato (Amerika Birleşik Devletleri). [N] 128, 206. [S] 129, 207. bkz. Amerika Senatosu; Âyan. senatör (A.B.D.) [N] 122, 1230. [S] 123, 1231. bkz. Âyan(dan).

senebaşı nutku. yılbaşı söylevi. Mustafa Kemal'in T.B.M.M.'nda, yasama yılını açış söylevi. [N] 1164.

- seniye, -leri (padişahla ilgili; tamlamalarda). [N] 246, 330, 748, 1012, 1236, 1238, 1388, 1404, 1458, 1468, 1530, 1792. bkz. hükümet-i seniye; irade-i seniye; payitaht-ı seniye; saltanat-ı seniye (seniye: yüce).

serbest liman. Transit geçen mallardan gümrük resmi alınmayan liman. [N] 1676. [S] 1677 (Batum). bkz. Batum serbest limanı; limanlar.

serbesti-i tam. tam özgürlük. [N] 834, 1272; **serbestlik.** [S] (Boğazlar) 869, 1723.

Seremköy. Dimetoka'da. [N] 1910. [S] 1911. bkz. Dimetoka.

Serez. Kuzey Yunanistan'da, eski Osmanlı kentlerinden. [N] 976, 978, 1882; - mıntıkası kumandanı 976. bkz. İbrahim Paşa; Serezli Hamdi Paşa. bkz. Hamdi Paşa, Serezli. [S] 977, 979, 1883; - bölgesinin komutanı 977; Serezli Hamdi Paşa. bkz. Hamdi Paşa, Serezli.

"sergüzeşt ve cidal devri artık geçmiştir". "Serüven ve savaş zamanı artık geçmiştir". Halide Edip-Adıvar'ın 1919'da Mustafa Kemal'e yazdığı mektuptan. [N] 132; **sergüzeştcûyane.** serüvenci 172. bkz. macera.

serkarin. bkz. başmabeynci. **serkâtipler.** sarayda başkâtipler. [N] 1120. bkz. başkâtip.

sermaye. (yabancı). [N] 328. [S] 329. bkz. ecnebi sermayedar; Türk sermayesi; yabancı sermaye.

serüven. sergüzeşt. [S] 133 (Halide Edip'te), 257, 1483 (macera). "Serüven ve macera zamanı artık geçmiştir". 133 (yukarıda açıklandı); serüvenci 173.

Servet Bey. Nazilli Mevki komutanı. [N] 1822. [S] 1823.

Servet Bey (Süleyman, Orkun, 1881-1943). Osmanlı Meclisi üyesi. Erzurum Kongresi Trabzon delegesi. [N] 90, 110, 198, 200, 202, 204, 206, 252, 254, 1264, 1368, 1370, 1376, 1378, 1380, 1472, 1474, 1478. [S] 91, 111, 199, 201, 203, 205, 207, 253, 255, 1265, 1369, 1371, 1377, 1379, 1381, 1473, 1475, 1479.

Sevgili yurdumuzun kurtuluşu ve mutluluğu. [S] 407. (N'ta: vatan-ı azizimizin...)

Sevkiyat Reisi. Bandırma'da, eski başkan. [N] 314, 1562. [S] 315, 1563. bkz. Hakkı Bey, Topçu Binbaşı. (sevkiyat: silahlı kuvvetlerde asker, silâh, gereç, yiyecek vb. gönderme).

sevkulceyş. strateji. [N] 778, 1100; - ve tabiye (taktik) baskını. [N] 898, sevkulceyşi vaziyet 1060.

Sevr. bkz. Sèvres...

Sevres Ahitnamesi. Sevres Antlaşması. Damat Ferit Paşa hükümetinin 10 Ağustos 1920 günü, Pa-

ris'te imzaladığı; Ankara hükümetinin benimsemediği, Lozan Antlaşması ile büsbütün geçersiz kalan antlaşma. [N] 742, 750, 760, 762, 764, 772, 830, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1020, 1022, 1052, 1054, 1836 (muahedesi; ayrıca; 742, 750, 1006, 1630); - projesi 786, 868, 998, 1000, 1006, 1008, 1016. [S] 743, 751, 761, 763, 765, 773, 831, 999, 1001, 1003, 1005, 1007, 1011, 1013, 1021, 1023, 1053, 1055, 1837; - tasarısı 787, 869, 999, 1001, 1007, 1009, 1017.

Sevres Muahedesi. bkz. Sevr Ahitnamesi.

Seydişehir. Konya'nın ilçelerinden. [N] 594, 662. [S] 595, 663.

seyf-i mubarek. kutlu kılıç. Hazret-i Hüseyin'in kılıcı. [N] 998. bkz. Nurettin Paşa.

Seyhun mecrası. Siriderya. Batı Türkistan'da ırmak. [N] 1850. [S] - yatağı 1851.

Seyit Abdülkadir Efendi. (1851-1925). Kürt Teali Cemiyeti kurucusu. Şeyh Sait ayaklanmasına katılmış, idam edilmiştir. [N] 394, 840. [S] 395, 841. bkz. Doğu ayaklanması; Şark isyanı; Şeyh Sait.

Seyit Bey (1873-1924). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. II. dönem İzmir üyesi. Müderris. Ankara hükümetinde Adliye Vekili. [N] 48, 1078, 1080, 1130. [S] 49, 1079, 1081, 1131.

Seyitgazi. Eskişehir'in ilçelerinden. [N] 848; - - Afyonkarahisar hat-ı umumisi 848. [S] 849; - - Afyonkarahisar kesimi 849.

seyitler. seyyit. Halife Ali'nin oğlu Hasan'ın, dolayısıyla Peygamber'in soyundan gelenler. 25 Kasım 1925'te çıkarılan yasa ile yasaklanan sanlardan. [N] 1194. [S] 1195.

Seymenli. Bulgaristan'ın doğu Rumeli kesiminde kent. [N] 1884. [S] 1885.

seyr-i tarihî. tarih akışı. [N] 22.

Seyrisefain. bugünkü Denizyolları. [N] 1066. [S] 1067.

seyyar jandarma teşkilâtı. [N] 704; - müfrezeler (birlikler) 688.

Seyyare Kumandanları. bkz. Kuva-yi Seyyare. (seyyar: gezici)

seyyid. bkz. seyitler.

Sforza, (Kont Carlo, 1872-1952). İtalyan devlet adamı, diplomatı. Mütareke'de İstanbul-İtilaf Devletleri Yüksek Komiserleri geçici üyesi. Sonra Dışişleri Bakanı. [N] 770, 786. [S] 771, 787.

Sıffîn. Halife Ali ile Muaviye'nin Suriye'de savaştığı yer. [N] 1846. [S] 1847.

sığınıklar. mülteciler. [N] 35, 37, 715 (Van), 1227. bkz. Ermeni sığınıkları.

Sıhhiye Meclisi. bkz. Beynelmilel Sıhhiye Meclisi; Meclis-i Âli-i Sıhhi. Sıhhiye Müfettişi (Üçüncü Ordu). [N] 78; - Reisi. (her ikisi için) bkz. İbrahim Tali' Bey (Öngören).

Sıhhiye Vekili. Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (sosyal yardım) Vekili. Ankara hükümetinde Sağlık Bakanı. [N] 908. bkz. Rıza Nur Bey.

sıkıdüzen. disiplin. [S] 427, 719. bkz. askerlik sıkıdüzeni.

sınaat. sanayi (yardımı). [N] 1584: sı-

nai. sanayi ile ilgili. [N] 150, 152, 1508. bkz. sanayi.

sınıflar. [S] 1403 (uyruğumuz).

sınır. hudut,-lar [S] 125, 127, 129, 151, 269, 327, 411, 471, 477, 1003, 1189, 1259, 1289, 1295, 1357, 1507, 1509, 1555, 1585, 1675, 1677, 1705, 1717, 1735, 1741, 1855, 1885, 1893, 1907, 1913; - çizilmesi 193, 471; - düzeltilmesi 1583; - illeri 1291; - **lar** 1001, 1135, - **larımız** 1547, 1549; - **ların** korunması 1723. bkz. Bulgar, Bulgaristan sınırı;- Doğu sınırı; Ermenistan sınırı; Güney sınırı; Irak kuzey sınırı; Kafkas sınırı; Osmanlı sınırı; Suriye sınırı; Trakya sınırı; ulusal sınırlar; Yunan sınırı.

sır. [N] millî sır 22; sırr-ı millî 42. (S'de: ulusal sır).

Sırbistan mümessill-i siyasisi (İstanbul'da). [N] 1400. [S] siyasal temsilcisi 1401.

Sırp-Hırvat-Sloven Devleti. I. Dünya Savaşı'ndan son birliği sağlanan, 1929'da Yugoslavya adını alan ülke, 1991'de yeniden bölünmüştür. [N] 904. [S] 905. (s. 905'teki adı:... Devleti olacaktır.)

Sırrı Bey (Bellioğlu, 1876-1958). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler İzmit, Kocaeli üyesi. [N] 426, 434, 436, 438. [S] 427, 435, 437, 439.

sırr-ı millî. bkz. sır (maddesinde).

Sıvas. (resmi olarak yazılışı nedeniyle) bkz. Sivas.

Siirt. Kurtuluş Savaşı sırasında Bitlis'e bağlı sancak. [N] 12, 110, 602; - mebusu 110, 1130. [S] 13, 111, 603, - milletvekili 111, 1131. bkz. Halil Hulki Bey; Sadullah Bey.

sikke-i tediye. borçların hangi tür para ile ödeneceği. [N] 1034, 1036.

silâh. [N] 254, 441, 626, 640, 642, 706, 822, 878, 1015, 1656, 1781, 1796, 1798, 1828; -(ve) cephane 10, 836, 880, - - - teslim etme 1592. bkz. cephane, esliha; - **ile** netice almak planı 676. [S] 255, 441, 627, 641, 643, 707, 823, 837, 879, 881, 1015, 1657, 1781, 1799, 1829; - bırakma 1593; - ile sonuç almak planı 677; - ve cephane 11, 837, 881; - **landırma** (halkı) 1295; **silâhlı** çeteler 787; - kuvvetler. (kuva-yi müsellaha) 869, 1013, 1015, 1805 (Rum); - örgütler 1805; - saldırı planı 677; - ulusal birlikler 1799.

Silifke. İçel'in ilçelerinden. [N] 608. [S] 609.

silk-i askerî, askerlik mesleği. [N] 64 (Mustafa Kemal'in istifası); - ruhani. din adam(lığı) 404.

Silkisaray. bkz. Selkisaray.

Simav. Kütahya'nın ilçelerinden. [N] 688, 696; - **ve** Havalisi Kumandanı,-lığı 688, 692, 694, 704, 706. [S] 689, 693, 697, 707; - ve Havalisi Komutanı, Komutanlığı 689, 693, 695, 704, 707.

simple soldat. Mustafa Kemal'i "bazı romancılar"ın değersiz bir asker saymaları. [N] 304. [S] 305.

Sina cephesi. Kuzeydoğu Mısır'da, Süveyş ile Akabe körfezleri arasındaki yarımada, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı cephelerinden biri. [N] 1552. [S] 1553.

Sincar çölü. Mezopotamya'da Suriye çölünün kuzeyinde. [N] 892. [S] 893.

sine-i millet. ulusun kucağı. [N] 70, 884, 1234, 1284; - millete iltica

(sığınma) 566. bkz. milletin sinesi.

Sinop. Kurtuluş Savaşı sırasında Kastamonu'ya bağlı sancak. [N] 32, 188, 1524; - ahalisi 34; - Mebusu 620, 934; - Mutasarrıfı 222. [S] 33, 189, 1525; - halkı 35; - Milletvekili 621, 935. bkz. Hakkı Hami Bey; Rıza Nur Bey; - Mutasarrıfı 223. bkz. Mazhar Tevfik Bey.

Sipahi, Halil İbrahim. bkz. Halil İbrahim (Sipahi).

Sir de Brock. bkz. De Brock.

Sirenaik mıntıkası. Cirenaice. Bugünkü Libya'da, eski Bingazi mutasarrıflığı. [N] 1550. [S] 1551.

Sivas. (resmî adı böyle kullanıldığı için Sıvas'tan gönderme yapılmıştır). il. Üçüncü Kolordu bölgesi, Sivas Kongresi nedeniyle, adı en çok anılan illerden biridir.) [N] 12, 28, 34, 36, 42, 46, 50, 52, 54, 56, 58, 68, 70, 73, 76, 78, 80, 82, 84, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 134, 136, 140, 148, 152, 158, 160, 162, 164, 166, 160, 172, 174, 178, 180, 182, 184, 188, 190, 200, 202, 204, 208, 212, 218, 224, 228, 230, 232, 234, 236, 256, 264, 268, 272, 282, 286, 288, 292, 310, 324, 334, 336, 338, 340, 342, 348, 352, 354, 362, 364, 374, 376, 382, 384, 386, 392, 402, 404, 406, 408, 410, 412, 414, 416, 418, 420, 444, 446, 448, 456, 482, 494, 498, 552, 562, 602, 674, 786, 840, 1006, 1056, 1204, 1222, 1224, 1228, 130, 1232, 1240, 1246, 1266, 1268, 1274, 1278, 1280, 1282, 1286, 1292, 1294, 1296, 1298, 1302, 1304, 1306, 1308, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1324, 1328, 1332, 1336, 1338, 1340 d, 1342, 1352, 1354, 1356, 1358, 1362, 1364, 1370., 1376, 1378, 1382, 1384, 1388, 1390, 1394, 1398, 1402, 1406, 1408, 1414, 1416, 1418, 1422, 1426, 1429, 1432, 1433, 1438, 1440, 1542, 1446, 1472, 1476, 1478, 1480, 1486, 1488, 1492, 1496, 1498, 1506, 1510, 1512, 1514, 1526, 1532, 1536, 1540, 1544 ve d, 1552, 1558, 1560, 1562, 1564, 1566, 1568, 1570, 1572, 1574, 1594, 1600, 1602, 1608, 1610, 1614, 1620, 1622, 1624, 1626, 1628, 1630, 1632, 1634, 1640, 1642, 1644, 1646, 1648, 1658, 1660, 1662, 1670, 1674, 1678, 1680, 1682, 1684, 1742, 1748, 1822, 1866, 1868, 1870, 1874, 1876, 1880, 1882, 1884, 1886, 1888, 1890, 1900, 1906, 1912, 1914.bkz. Kayseri -Sivas-Turhal; - ahali-i İslamiyesi 240, 1444, 1494; - ahalisi 154, 316, 338, 1566; - halkı 1268, 1270, 1566; - hareketi 1338; - heyet-i merkeziyesi 1336, 1366; - - Kastamonu teli 224; **Sivas Kongresi.** (Sivas maddesinin sonunda ayrıca verilecektir); - - Konya yolu 228; - Lise... 272; **Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** 1880; -- Heyet-i Merkeziyesi 196, 1384; - - - heyeti mümessili 1866 (Cemiyeti), 1870; Sivas Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Heyeti mümessili 1866. bkz. Mustafa Kemal; - müslümanları 1324 (mukatele); - Telgraf Başmüdürü 336; - - mer-

kezi 272, 414; - - Müdiri 1314; - -Müdiriyeti 188; - Telgrafhanesi 176; Sivas Umumi Kongresi (Sivas maddesi sonunda, Sivas Kongresi maddesinde verilecektir); - vakası 338, 396; - vali ve kumandanlığı 174; - - vekili 38. bkz. Hasbi Efendi; - vali-i sabıkı 1324 (Reşit Paşa); - Valisi 54, 56, 104, 106, 174, 176, 206, 264, 342, 1266, 1270, 1324, 1328, 1594, 1602. bkz. Reşit Paşa; - vilayeti 316, 382; - Ziraat Numune Çiftliği bkz. Ziraat Numune Çiftliği. Sivaslılar 1270; [S] Sivas. 13, 29, 35, 37, 39, 43, 47, 51, 53, 57, 59, 69, 71, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 121, 123, 125, 135, 137, 141, 149, 153, 155, 159, 161, 163, 165, 167, 171, 173, 175, 179, 181, 183, 189, 191, 195, 197, 201, 203, 205, 209, 213, 219, 229, 231, 233, 235, 237, 257, 265, 269, 275, 283, 287, 289,293, 311, 317, 325, 335, 337, 339, 341, 343, 349, 353, 355, 363, 365, 375, 377, 383, 385, 387, 393, 403, 405, 407, 409, 411, 413, 415, 417, 419, 421, 445, 447, 449, 457, 483, 495, 499, 553, 563, 603, 675, 787, 841, 1007, 1009, 1057, 1205, 1223, 1227, 1229, 1231, 1233, 1241, 1247, 1267, 1269, 1271, 1275, 1279, 1281, 1283, 1287, 1291, 1295, 1297, 1299, 1303, 1305, 1307, 1309, 1311, 1313, 1315, 1317, 1319, 1321, 1323, 1325, 1327, 1329, 1333, 1337, 1339, 1341, 1343, 1353, 1355, 1357, 1359; 1363, 1365, 1367, 1371, 1377, 1379, 1383, 1385, 1389, 1391, 1395, 1399, 1403, 1407, 1409, 1415, 1415, 1417, 1419, 1423, 1427, 1429, 1433, 1435, 1439, 1441, 1445, 1447, 1473, 1477, 1481, 1487, 1489, 1493, 1495, 1497, 1499, 1507, 1511, 1513, 1515, 1527, 1533, 1537, 1541, 1544, 1553, 1559, 1561, 1565, 1567, 1569, 1571, 1573, 1575, 1595, 1601, 1603, 1609, 1611, 1615, 1621, 1623, 1625, 1627, 1629, 1631, 1635, 1641, 1643, 1645, 1647, 1649, 1659, 1661, 1663, 1671, 1675, 1679, 1681, 1683, 1685, 1723 d, 1743, 1749, 1823, 1867, 1869, 1871, 1875, 1877, 1881, 1883, 1885, 1887, 1889, 1891, 1901, 1907, 1913, 1915; - eylemi 1339; - halkı 155, 1269, 1271, 1567, - Heyet-i Temsiliyesi 199, 1357, 1371, 1373, 1587; - ili 317, 383; - - Kastamonu teli 59; - komutanlığı 175; Sivas Kongresi (madde sonunda verilecektir); - - Konya yolu 229; - Lise binası 115, 273; - merkez kurulu 1337, 1367; - Müdafaa-i Hukuk (-ı Milliye) Cemiyeti 1867;- - - - - Heyeti Temsilcisi, temsilciliği 1517, 1867, 1971, 1881; - - - - - Merkez Kurulu 197, 1395; - Müslüman halkı 241, 1445, 1495; - Müslümanları 1325; - olayî 339, 397; - Telgraf Başmüdürü 337, 341; - - merkezi 273, 415; - telgraf müdürlüğü 189; - vali ve komutanlığı 175; - vali vekili 39. bkz. Hasbi Efendi; - valiliği 273, 317, 383; - Valisi 55, 57, 105, 107, 177, 207, 265, 343, 1267, 1269, 1271, 1273, 1325, 1329, 1595, 1603. bkz.

Reşit Paşa; - Ziraat Numune Çiftliği 57; **Sivaslılar** 1271.

Sivas Kongresi, (- Umumi Kongresi). 4-11 Eylül 1919 günlerinde Sivas'ta Lise salonunda yapılan Kongre'de, Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin adı: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti olarak değiştirilmiş, eylem, bütün yurdu kapsamıştır. Cemiyet'in Heyeti Temsiliye'si, T.B.M.M.'nin açıldığı 23 Nisan 1920'ye değin, Anadolu eylem ve yönetimini elinde tutmuştur. **[N]** 42, 76, 80, 82, 84, 102, 104, 106, 108, 110, 114, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 128, 132, 140, 148, 150, 154, 156, 158, 172, 180, 194, 196, 198, 200, 202, 206, 216, 220, 226, 230, 260, 268, 278, 284, 318, 320, 326, 328, 338, 366, 372, 412, 444, 478, 480, 492, 670, 792, 1266, 1268, 1270, 1274, 1282, 1286, 1290, 1292, 1294, 1306, 1322, 1324, 1334, 1338, 1340, 1342, 1344, 1354, 1356, 1358, 1360, 1362, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1374, 1378, 1380, 1384, 1390, 1398, 1414, 1416, 1426, 1428, 1446, 1478, 1500, 1504, 1506, 1514, 1542, 1566, 1586, 1676, 1732, 1736, 1774, 1776, 1798, 1866, 1882, (Sivas Umumi başlığı ile) 76, 94, 200, 202, 408, 460, 1290, 1292, 1336, 1370, 1378, 1380, 1382, 1506, 1510, 1536, 1572, 1704, 1886; - - beyannamesi 150, 198, 326, 328, 372, 1368, 1506, 1548, 1734; - - (umumi) - beyanname ve nizamnamesi 476; - - heyeti, - (umumi)- heyeti 190, 1330, 1334, 1350; - (umumi) - Heyet-i Temsiliyesi 198, 1356, 1370, 1372, 1586; - - merkezi (telgraf ?) 272, 274; - - mukarreratı 206, 328; 1364; - - Nizamnamesi 120, 268, 372, 1368, 1378, 1540, 1732; - - reisi 116, 118, 1286. bkz. Mustafa Kemal; - - riyaseti 1426; - - Teşkilât Nizamnamesi 1798; Sivas Umumi Kongresi. bkz. (yukarıda Sivas Kongresi maddesi sonunda; **Umumi Kongre** (Sivas) 198, 366, 1280, 1286, 1290, 1296, 1306, 1336, 1356, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1398, 1428, 1506, 1540; - - heyeti 188, 190, 1330, 1350, 1364, 1380, 1382, 1388, 1390, 1398; - - Heyeti Temsiliyesi 1358, 1364, 1370; - - riyaseti 1358; Umumi Millî Kongre 1234, 1370. bkz. Erzurum Kongresi; millî kongre; Umumi Kongre (Erzurum) 1262). **[S] Sivas Kongresi.** 43, 81, 83, 85, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 125, 129, 133, 141, 149, 151, 155, 155, 157, 159, 173, 195, 197, 199, 201, 203, 207, 217, 221, 227, 231, 261, 269, 279, 285, 319, 321, 327, 329, 339, 367, 373, 413, 445, 479, 481, 493, 671, 793, 1267, 1269, 1271, 1275, 1283, 1287, 1291, 1293, 1295, 1307, 1323, 1325, 1335, 1339, 1341, 1343, 1355, 1357, 1359, 1361, 1363, 1365, 1367, 1369, 1371, 1373, 1375, 1379, 1381, 1385, 1391, 1399, 1415, 1417, 1427, 1429, 1447, 1479, 1501, 1505, 1507, 1543, 1567, 1587, 1677, 1733, 1737,

1775, 1777, 1799, 1867, 1883; (Sivas Genel Kongresi) 77, 95, 201, 203, 409, 461, 1291, 1293, 1337, 1371, 1379, 1381, 1383, 1507, 1511, 1537, 1705, 1887; (Umumi Millî Kongre) 1235, 1371, - - başkanı 117, 119, 1287; - - başkanlığı 1524. bkz. Mustafa Kemal; (genel) - bildirisi 151, 199, 327, 329, 373, 1369, 1507, 1549, 1735; - - bildiri ve tüzüğü 477; - - Heyet-i Temsiliyesi 199, 1357, 1371, 1373, 1587; - - kararları 207, 329, 1365; - - (genel) kurulu 191, 1331, 1335, 1351; - - merkezi (telgraf?) 273, 275; - - Örgüt Tüzüğü 1799; - - tüzüğü 121, 269, 373, 1369, 1379, 1541, 1733; - - **nin** amacı 1365. bkz. Erzurum Kongresi; Genel Kongre (Erzurum); ulusal kongre.

Siverek. Urfa'nın ilçelerinden. Kurtuluş Savaşı sıralarında Diyarbekir'e bağlı sancak. [N] 164, 178, 180, 602, 604, 1306, 1310, 1332; - Mebusu 458. bkz. Hakkı Bey. [S] 165, 179, 181, 603, 605, 1307, 1311, 1333, - Milletvekili 459. bkz. Hakkı Bey.

sivil devlet adamları, [S] 799, 801, 803; - görevliler 543, 651, 1225, 1331, 1363; bkz. asker ve sivil görevliler; görevliler; memurlar; - işler 687; - makamlar 1889; - memurlar 175, 183, 191. bkz. memurlar; - örgütler 13, 367; - ve asker görevliler 91, 1261, 1263, 1357. bkz. görevliler; - - askerî makamlar 579, 1889; - yöneticiler 35, 37, 571; - yönetim 191, 505, 637, 687, 1767; - - ve örgütler 801.

Sivrihisar. Eskişehir'in ilçelerinden. [N] 46, 866, 868. [S] 47, 867, 869.

siyah matem bayrakları. [N] 1898. (S'de kara yas bayrakları).

Siyari. Mavri Mira üyesi. [N] 1200. [S] 1201. bkz. Mavri Mira.

siyasa. siyasat, politika, siyasiyat. [S] 95, 119, 121, 127, 389, 406, 511, 587, 843, 851, 861, 877, 879, 917, 927, 933, 963, 1059, 1121, 1139, 1147, 1151, 1169, 1171, 1173, 1343, 1361, 1597, 1667, 1771, 1705, 1727, 1729, 1751, 1833. (yabancılar: Avrupa) 1105; (Fransa) 107, 1811; (İngiliz) 129, 1257, 1343, 1705; (İtilaf Devletleri) 789; (Venizelos) 1811; - adamı 129, 791; - alanı 903, 1191; - aracı 1131; - çevreleri 849; - maliye, adalet, askerlik, kültür... gibi her alanda tam bağımsızlık 835, 861; - oyunları 405; - sorunları 789; - yolu 887; - cı 945, 1187; - cılık 1183. bkz. dış siyasa; iç siyasa; iç ve dış siyasa, siyasa, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür... gibi her alanda bağımsızlık 835, 861. **Siyaseten 1794. siyasal.** siyasi. [S] -akçalı, iktisadi ve yönetimsel durum 1475; - akımlar 8, 1345, 1563; - alınyazısı 1897; - amaç 5, 401, 421, 945; - ayrıcalıklar 129/131; - bağımsızlık 491, 1231, 1797; - cinayet 1387; - çevreler 683, 689; - delege 333; - durum 129, 411, 661,681, 1475, 1677; - düşünceler 661; - egemenlik 327, 537; - - mizi ve toplumsal dengemizi bozacak nitelikte ayrıcalıklar 327; - etkiler 1345; - girişimler

1401, 1909; - görev 805; - görevliler 397, 405 (İngiliz), 1269 (Amerikalı), 1489 (İtilaf); - görüş 543; - görüşmeler 907; - grup 297, 305, 671, 793, 797, 1555; - (ve dinî) haklar 7, 1133; -ilişkisi 271; - ilke 583; - işler 333; - kışkırtmalar 1389; - kuruluş 759; kuvvet 515; - mutemet 183; - nitelikte ve ulusal olmayan propagandalar 1235; - olaylar 809, 811; - önlemler 1475; - partiler, 149, 673, 801, 803, 937, 939, 957, 1231, 1391, 1515, 1545, 1555, 1559, 1631, 1639, 1645. bkz. partiler; - sakıncalar 1643, 1645; - sorun 1267, 1765; - temsilci 39, 499, 557, 1401. bkz. Amerikan siyasal temsilcisi; - Fransa, Fransız s.t.; İngiliz s.t.; - Dışişleri Bakanları s.temsilciliği; İtalya s.t. (liği); İtilaf Devletleri s.temsilcileri; Sırbistan s. temsilcileri; - topluluklar 505, 1767; - toplumsal ve askerî görüşler 761; - utku 1023; - varlık 491; - - ımızı ortadan kaldırma 489; - ve diplomatik sorunlar 907; - ve genel konular 931; - - toplumsal eğitim 97; - yanlış 1549; - yarar 1133; - yöntem 583, 585, 1165. bkz. politika.

siyaset. siyasa, politika. (tamlamalarda geçen: siyaset. [N] 94, 118, 120, 126, 128, 389, 404, 510,584, 586, 850, 876, 878, 932, 1104, 1108, 1120, 1130, 1146, 1150, 1168, 1170, 1172, 1206, 1284, 1342, 1356, 1360, 1596, 1660, 1666, 1670, 1708, 1726, 1728, 1734, 1750, 1810; - manevraları 404; **siyasetçi** 944; **siyaseten** 1126; 1794; **siyaseti-i** askeriye 842. bkz. asker; - dahiliye 1150, 1170, 1390, 1542, 1592; - - ve hariciye. bkz. siyaset-i hariciye; - devlet 916, 1832, - hainane 408. bkz. hainane siyaset; - hariciye, - **miz** 308, 310, 324, 1150, 1392, 1398, 1542, 1576, 1586, 1704. bkz. haricî siyaset; - Osmaniye 1808, 1810. bkz. Osmanlı...; bkz. politika; **siyasi** cereyanlar 1562; - cihet 660; - dernekler 1644 d. bkz. fırak; fırkalar; - esaret 130. bkz. esaret; - fırka 672, 800, 936, 938, 956, 1544. bkz. fırkalar (listesi bu maddenin sonundadır); - gruplar 296, 304, 670, 792, 796, 1554, 670 (hizb-i siyasi). bkz. gruplar (listesi bu maddenin sonundadır); -, içtimai, idari, askerî nokta-i nazarlar 760; - imtiyazlar 128. bkz. imtiyaz; - istikrazlar 130 bkz. istikraz; **-, mali, iktisadi, adli, askerî, harsi ve ilâ... her hususta istiklâl-i tâm.** 834, 860; bkz. istiklâl-i tâm; -, mali, iktisadi ve idari vaziyetimiz 1474; - mesai 1738; - meslekler 582, 842,. bkz. meslek-i siyaset; - siyasi; meslekler; - murahhas 332. bkz. murahhaslar; Reşat Hikmet Bey; - münasebetler 906. bkz. münasebat... - prensipler. bkz. prensipler; - tedabir 886; - temaslar 906; - vaziyet 128; bkz.vaziyet-i siyasiye; - ve diplomatik mesail 906; - -- gayri millî propagandalar 1234; - zafer 1022; - zümreler 504; siyasiyat 1170. **siyasi, siyasiye** (tamlamalarda) 4, 6, 120, 182, 270, 332, 388, 404, 412, 488, 490, 542, 556, 566, 582, 658, 660, 670, 750, 786, 788, 790, 804, 808, 860, 926, 962, 1132,

1164, 1190, 1196, 1230, 1400, 1576, 1578, 1622, 1670, 1672, 1678, 1726, 1728, 1796, 1852. bkz. Fransız mümessili siyasisi, Fransız rical-i siyasiyesi; hakimiyet-i siyasiye; İngiliz mümessil-i siyasisi; meslek-i siyasi; - mümessil-i siyasi...

Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs taliini de (S'de: ters alınyazısını da) yendiniz. Mustafa Kemal'in, İkinci İnönü utkusu üzerine İsmet Paşa'ya gönderdiği mesajdan) [N] 776. [S] 777.

sloop. gambot. Küçük savaş gemisi. [N] 1014. [S] 1015.

Sloven. bkz. Sırp-Hırvat Sloven Devleti.

Sobranya. Bulgaristan millet meclisi. [N] 1904, 1906. [S] 1905, 1907.

softalar. medrese öğrencisi, bir görüşe bilinçsizce bağlanan bağnaz. [N] 1184. [S] 1185.

Sofulu. Yunanistan'da, Batı Trakya'da, Meriç kıyısında kent. [N] 1884,1894, 1896, 1908, 1910. [S] 1885, 1895, 1897, 1909, 1911.

Sofya. Bulgaristan'ın başkenti. [N] 1550, 1898. [S] 1551, 1899.

Sohum. Gürcistan cumhuriyetinin Karadeniz kıyısında limanı. Sukhuli. [N] 836. [S] 837.

"Sokaktaki Adam". [N] 1166. [S] 1167 ("Vatan" gazetesindeki yazı).

Solly Flood. bkz. Flood, Solly. (Solly Clade?)

Soma. Manisa'nın ilçelerinden. [N] 606, 618. [S] 607, 619.

son peygamber. [N] 1840. [S] 1841. bkz. Muhammed.

son savaş. bkz. Birinci Dünya Savaşı.

Son Telgraf. İstanbul'da 1924'de yayına giren gazete. Sonraki yıllarda bu adı taşıyan başka gazeteler de çıkmıştır. [N] 1138. [S] 1139.

sonsuza değin yaşayacak devlet. devlet-i ebed-müddet. Osmanlı Devleti. [N] 148. [S] 149; - - - millet (ulus). [N] 148. [S] 149; sonsuz kulluk 1387.

sorgu. istizah. [S] 731, 1101. bkz. gensoru; soru.

Sorgun. Yozgat'ın ilçelerinden. [N] 602. [S] 603.

soru. istizah. [N] 841; - önergesi. sual takriri [S] 1141.

sorumluluk. mesuliyet. [S] 661 (komutanlık). bkz. tarihsel sorumluluk.

sorun. mesele; sorunlar. mesail. [S] 759, 789, 907, 945, 951, 1035, 1357, 1413, 1821. bkz. Adana sorunu; Anazavur sorunu; Barış sorunu; Boğazlar sorunu; cumhuriyetin kuruluşu sorunu; Doğu sorunu; Gürcü sorunu; halifelik sorunu; halifelik ve padişahlık sorunu; İzmir sorunu; Malatya sorunu; Musul sorunu; Pontus sorunu; Türk sorunu; Türklük-Kürtlük-Ermenilik sorunu; Yakın Doğu sorunu.

soruşturma. tahkikat. [S] 621; - komisyonu 471; - kurulu (Amerika) 149, 1419, (yabancı) 1715.

sosyalist,-ler [N] 358, 1634. [S] 359, 1635.

soy. hanedan, ırk. [S] 21, 23, 131, 553, 587, 1107, 1131, 1135, 1859; -ayrımı gözetmeksizin 587; -, din ve coğrafya bakımından haklarımız 27; - ve din ayırmaksızın 555; - ve meslekler 1109; -

ve mezhep ayrılığı 195, 1557, 1767; soydaş 1907; **-lu** eylem 1487; - kan 1197; **sosyal** ve toplumsal haklar (hukuk-ı ırkiye ve içtimaiye) 1507.

Soyak. Recep Zühtü. bkz. Recep Zühtü (Soyak).

Soysal, Ragıp. bkz. Ragıp Bey (Soysal).

sömürge. müstemleke, müstamere. [S] 129, 327, 561, 1393, 1795 (koloni), 1893, 1907; - askeri 1783. bkz. Fransız sömürgesi; İngiliz sömürgesi; Yunan sömürgesi. **sömürü** bölgeleri. **menatık-ı** nüfuz. [S] 1007, 1009, 1705. bkz. Fransız sömürü bölgesi; İtalyan sömürü bölgesi. **sömürme bölgeleri** 789, 1717.

Sönmez. Talât. bkz. Talât Bey (Sönmez).

söylev. bkz. Erzurum Kongresi söylevi; Yılbaşı söylevi; Mustafa Kemal.

sözler (dinsel). bkz. dinsel sözler (N'ta: hitab-ı dindarane).

sözleşme. mukavelename. [S] 785, 787, 789, 793, 1017. bkz. Boğazlar sözleşmesi; Mudanya sözleşmesi.

strateji. sevkulceyş. [S] 779, 1061; - (hem) taktik baskını 899.

Sturton. General Harington'un Mustafa Kemal'e, onunla haber yolladığı subay. (Arap harfli basımda, Latin yazısıyla dizilmiştir. Störton ?).

Suat Bey. Ali. İzmit mutasarrıfı. bkz. Ali Suat.

Subaşı. Yakup Şevki. bkz. Yakup Şevki Paşa.

subay. zabit,-an. [N] 15, 31, 55, 59, 63, 99, 113, 151, 153, 161, 163, 165, 169, 173, 175, 221, 331, 341, 345, 347, 373, 379, 393, 415, 421, 429, 433, 435, 461, 463, 465, 487, 525, 541, 573, 597, 599, 601, 609, 621, 625, 631, 645, 649, 655, 679, 691, 707, 709, 715, 717, 735, 777, 903, 983, 989, 995, 1013, 1127, 1209, 1299, 1307, 1311, 1333, 1341, 1363, 1491, 1495, 1497, 1499, 1551, 1563, 1565, 1585, 1589, 1591, 1685, 1805; (yabancı) 3, 25, 105, 159, 183, 185, 189, 227, 233, 381, 393, 405, 443, 449, 563, 773, 787, 1001, 1015, 1017, 1389, 1749. bkz. bağlantı subayı; emir subayı; jandarma subayı; Selanik subay eğitim komutanlığı; Türk subay ve erleri. (yabancı) Fransız subayları; İngiliz, İngiltere subayları; İtalyan subayı; İtilaf Devletleri subayları; yabancı birlik ve subaylar; yabancı subay; Yunan subayları.

suç,-lar. cürüm. [S] 687, 1391 (ulusal). 1535 (savaş); **suçlular** 287, 289.

Sudan. Afrika'nın kuzeydoğusunda ülke. [N] 944. [S] 945.

suiistimal. yolsuzluk. [N] 634, 636, 642, 648, 654; - erbabı. yolsuz kişiler 640.

suikast,-lar. canakıyma girişimi (İzmir). [N] 1190, 1192. bkz. Mustafa Kemal; - tertipleri 1134; **suikastçılar** 1186, 1190. bkz. İzmir suikastı.

sukut. bkz. Damat Ferit Paşa hükümetinin sukutu (düşmesi); ıskat.

'Sular zorlayınca dolaplar döndüler". bkz. "Âblar galip gelince döndüler dôlâblar".

sulh. barış. musalâha. [N] 138, 146, 150, 152, 210, 306, 330, 358, 368, 410, 464, 476, 500, 502, 504, 506, 512, 514, 518, 526, 554, 654, 676, 678, 718, 744, 752, 764, 770, 774, 786, 790, 792, 796, 834, 854, 858, 864, 866, 904, 936, 958, 960, 970, 998, 1020, 1024, 1028, 1030, 1032, 1034, 1036, 1038, 1046, 1050, 1252, 1288, 1294, 1398, 1400, 1402, 1508, 1556, 1580, 1632, 1638, 1644, 1646, 1724, 1740, 1762, 1766, 1774, 1782, 1830, 1834, 1884, 1896, 1812. (yabancı) 80 (Alman sulhü); - esasatı 858, 868, 1746; - hazırlıkları 136, 1676; - Sulh Komisyonu 1676. bkz. İstihzarat-ı Sulhiye Komisyonu; **Sulh Konferansı** 50, 192, 260, 270, 332, 406, 496, 555, 908, 910, 916, 1294, 1356, 1502, 1504, 1514, 1542, 1568, 1582, 1584, 1592, 1594, 1596, 1660, 1738, 1746, 1752, 1800, 1830, 1832, 1884. bkz. Paris Sulh Konferansı; -masası 934 (Lozan); - meselesi 960, 962, 1042, 1044 (Ankara); - muahedenamesi 1030, 1048. bkz. sulh muahedenamesi; - muahedesi (Bulgarların); - murahhasları(mız, İstanbul) 1704, 1770; - müzakeratı,müzakereleri 746, 910, 1668, 1782. bkz. müzakerat-ı sulhiye; - müzakeresi 1400, 1446; - projesi 958 (Ankara); - şeraiti 998; 1000; - teklifi, -leri 500, 862, 870, 998, 1000, 1022; bkz. teklif: birinci (Sèvres); ikinci sulh teklifatı (1921); üçüncü sulh teklifatı (1922); dördüncü teklif (Lozan); sulh-i kat'i 1768; - nafi 1836; **sulh ü** musalemet 526; **sulhname** 192; 1356; bkz. Lozan Sulhnamesi. bkz. Alman sulhü; Balkan muahede-i sulhiyesi; cihan sulhü; İhzarat-ı (İstihzarat-ı) Sulhiye Komisyonu; Lozan sulhü...; muahede-i sulhiye; müzakerat-ı sulhiye; Paris Sulh Konferansı; şeraiti-i sulhiye; üçüncü sulh teklifi; Türk sulhü; Türkiye sulhü.

Sulh ve Selâmet Cemiyeti, Fırkası. Sulh ve Selâmet-i Osmaniye Fırkası. 1919'da İstanbul'da kurulan siyasal parti. [N] 8, 362, 1204, 1644; - - - - Reisi Ferit Paşa. bkz. Ferit Paşa, Ali. [S] 9, 363, 1205, 1645; - - - - Reisi Ferit Paşa 49.

sultan,-lar. padişah. [N] 584, 672, 758, 808, 942, 978, 1176, 1854 (halife ve sultan); - cı 1162; **-lar** ve halifeler 672; **sultanların** ve halifelerin düşmanlar tarafından satın alınması 672. bkz. Fatih Sultan Mehmet; huruc alessultan (594, 1340); selatin; Sultan Hamid; Ulviye Sultan, Vahdettin; Yavuz Sultan Selim. [S] 942, 979, 1475, 1849, 1855. bkz.Beşinci Sultan Mehmet; padişah (ve yukarıda yazılanlar).

Sultan Hamit. bkz. Abdülhamid II.

Sultani Mektebi. İstanbul'daki Galatasaray Lisesi. [N] 1730. [S] Okulu 1731.

Sultaniye. Konya'nın ilçelerinden Karapınar'ın eski adı. [N] 662. [S] 663.

sunuf-ı tebaamız. uyruklarımız. [N] 1402. bkz. sınıflar; tebaa.

suphaniye. bkz. eltaf-ı suphaniye.

Suphi. Anazavur'un mektubunda geçer. [N] 1650. [S] 1651.

Suphi Bey. (1859- ?). İstanbul hükümetinin Konya'ya atadığı vali. [N] 348, 352, 374, 554. [S] 349, 353, 375, 555.

Suphi Paşa. Süvari tuğgeneral. Hilafet Ordusu komutanlarından. [N] 598, 600. [S] 599, 601.

sûre. bkz. Fetih sûresi.

Suriye. 1517'den başlayarak Osmanlı ülkesi. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz ve Arap birlikleriyle işgal edilmiş, 1920'de Fransız mandasına verilmişti. [N] 124, 126, 128, 132, 148, 306, 400, 516, 584, 831, 944, 946, 966, 976, 986, 1002, 1006, 1104, 1256, 1550, 1582, 1740, 1846, 1848; - cephesi 1300; - Fevkalâde Komiseri 608; - hududu 1002, 1006; - hükümet-i Arabiyesi 1584. [S] 125, 127, 129, 133, 149, 307, 401, 517, 585, 831, 945, 947, 967, 977, 987, 1003, 1007, 1105, 1257, 1551, 1583, 1585, 1741, 1847, 1849; - Arap hükümeti 1585; - cephesi 1301; - Olağanüstü Komiseri 609; - sınırı 1003, 1007.

Susığırlık. Susurluk. Balıkesir'in ilçelerinden. [N] 594. [S] 595.

südde-i seniye-i hilafetpenahi. [N] 1530; - - mülûkâneleri 1236, 1388, 1404, 1458, 1468 (S'de: Halife hazretlerinin yüce eşiği).

süfera. sefirler, elçiler. [N] 702, 808, 1398. bkz. sefirler.

sükûn ve asayiş. [N] 1190 (S'de: dirlik ve düzenlik).

Süleyman. (Boşank, 1872-1949). Sivas Kongresi'nde Samsun temsilcisi. T.B.M.M. I.dönem Canik üyesi. [N] 1376, 1378. [S] 1377, 1379.

Süleyman Askerî Bey (? - 1914). subay. [N] 986. [S] 987.

Süleyman Bey. Vilâyat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyesi. Emekli Binbaşı. [N] 84, 86, 1248. [S] 85, 87, 1249.

Süleyman Necati Bey. bkz. Necati Bey (Güneri).

Süleyman Sırrı Bey (1872-1925). T.B.M.M. II.dönem üyesi.Nafıa Vekili. [N] 1180. [S] 1181.

Süleyman Sırrı Bey (İçöz, 1878-1963). T.B.M.M. I-VIII.dönemler Yozgat (Bozok) üyesi. [N] 632. [S] 633.

Süleyman Şefik Paşa (1884 - ?). İstanbul hükümetinin Harbiye Nazırı. Hilafet Ordusu (Kuva-yı İnzıbatiye) Başkumandanı. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 170, 174, 176, 238, 240, 264, 276, 598, 1442, 1444, 1488, 1494, 1518, 1580, 1878. [S] 171, 175, 177, 239, 241, 265, 277, 599, 1443, 1445, 1489, 1495, 1519, 1591, 1879.

Süleymaniye. Irak'ta bölge. [N] 1210, 1734. [S] 1211, 1735.

Süleymanpaşazade Ali Rıza Paşa. Nurettin Paşa bölümünde geçer. [N] 976, 978. [S] 977, 979. (Süleymanpaşaoğlu).

Süreyya Bey (İbrahim, Yiğit, 1880-1952). Sivas Kongresi'nda delege. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VIII.dönemler Saruhan, Kocaeli üyesi. [N] 60, 366, 1608. [S] 61, 367, 1609.

Süreyya Paşa (1845-1894). II.Abdülhamid'in başyazmanlarından. [N] 970. [S] 971.

sürgün. edilme. [S] 1101; **sürülmüş** 331. bkz. Malta sürgünleri.

süvari, -ler. [N] 598, 676, 714, 734, 736, 778, 848, 888; - alayı 158, 160, 164, 168, 178, 662, 728, 1300, 1314, 1316, 1318; 1332; - bölüğü, bölükleri 180, 1310; - fırkası,-ları 598 (Selânik) 690, 734, 736, 738, 776, 778, 780, 880; - grupları 736; -İkinci Fırka 1300 (Suriye); - kolordumuz 888; - kuvvetleri 736, 738; - livası 728, 776; - manevraları 598; - müfrezesi 426, 596; Süvari On İkinci Alay 1310; - - - - Kumandanı. bkz. İlyas Bey; - - - - Kumandanlığı 1300 (İran); - teşkilâtı 674, 676. [S] 599, 677, 715, 735, 737, 779, 849, 889; - alayı 159, 161, 163, 165, 167, 169, 171, 179, 663, 729, 1301, 1317, 1333; - birliği 427, 597; - bölüğü 181, - grupları 737; - gücü 739; - kolordusu 889; - kuvvetleri 737, 739; - manevraları 599; - örgütü 675, 677; - tümeni 691, 735, 737, 739, 777, 781, 889, 599 (Selanik). bkz. Birinci Süvari Tümeni; Efe süvarisi; İkinci Süvari Tümeni; On İkinci Süvari Tümeni.

Ş

şahane. (padişah anlamında, tamlamalarda). [N] 576, 596, 1236, 1262, 1342, 1344, 1368, 1402, 1404, 1424, 1500, 1628. bkz. nez-di şahane; padişah.

Şahinpaşazadeler. 1925 Doğu ayaklanması sırasında bildiri dağıtanlar. [N] 1188. [S] 1189.

şahsi kuvvet. [N] 1090. şahsiye (tamlamalarda) 930, 938, 1172, 1910. (S'de: kişisel).

şahsiyet-i maneviye. [N] 816, 880, 1252. (Meclisin, devletlerin...) (S'de manevi kişilik).

şaki. eşkıya. (tekili). [N] 424, 430, 662. bkz. eşkıya; şekavet.

Şakir Bey. (Kesebir, 1889-1966). Trakya-Paşaeli Cemiyeti üyesi. Osmanlı ve T.B.M.M. II-V.dönemler Çatalca, Edirne, Tekirdağ üyesi. İktisat, Ziraat vekili. [N] 1900. [S] 1901.

Şakir Paşa. (? - 1919). İstanbul hükümetinde, Mustafa Kemal'in Samsun yolculuğuna çıkacağı sıralarda Harbiye Nazırı. [N] 14. [S] 15.

Şam. Suriye'nin başkenti. Eski bir Osmanlı kenti. [N] 1256, 1552, 1844, 1848, 1850; - valisi (Muaviye) 1846. [S] 1257, 1553, 1845, 1847, 1849, 1851; - valisi 1847 bkz. Muaviye.

şapka. 25 Kasım 1925 günü T.B.M.M.'nde kabul edilen bir yasa ile, fes'in yerini almıştır. [N] 1184, 1192; - iksası 956, 1184. [S] 1185, 1193; - giyilmesi 957, 1185.

Şark. Doğu (geniş anlamda). [N] 4, 74, 80, 82, 130, 460, 560, 638, 654, 716, 828, 868, 908, 1084, 1288 (isyan), 1401; - ahvali 80 (genel); (Türkiye) 82, 648; - cephesi; 632, 636, 640, 642, 654, 890/892; - - Kumandanı 636, 640, 642, 652, 798, 854, 856. bkz. Kâzım Karabekir Paşa; - - kumandanlığı 636, 644; - hadisatı 82; - hududu 134; - hudutları 652 - isyanı 1186, 1188. bkz. isyanlar; Şeyh Sait; - Kolordusu (15.Kolordu) 634.

Şark Meselesi. İstanbul'un fethinden başlayarak, Türklerin Avrupa için bir sorun olması; Osmanlı Devleti'nin dağılması durumunda nasıl paylaşılacağı. [N] 130, 742, 744. (S'de: Doğu sorunu); - orduları (İtilaf Devletleri) 1900; - ordumuz (15. Kolordu) 654; - umuru 1258.

Şark vilayetleri. Doğu illeri. [N] 6, 8, 62, 110, 120, 448, 798, 1138, 1186, 1592. bkz. şarkî vilayat; vilayat-ı şarkiye; vilayetler; şark vilayatının vali-i umumisi 644. bkz. Celalettin Arif Bey; bkz. Şarki Anadolu vilayatı; şarki vilayat; vilayat-ı şarkiye.

Şarkat. Irak'ta bir yer. [N] 890. [S] 891.

şark-ı karip. yakın şark 866; - - meselesi 864.

şarki Adana mıntıkası. [N] 608. bkz. Adana.

Şarki Anadolu [N] 112, 120, 204, 266, 410, 1264, 1278, 1286, 1292, 1552, 1676. bkz. Anadolu; Garbi Anadolu; Orta Anadolu; - - ahalisi, halkı. 410, 1284, 1676. (S'de: Doğu Anadolu).

Şarki Anadolu Heyeti Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti. [N] 1473; - - murahhasları (Erzurum Kongresi) 1292; Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 120, 202, 1264, 1282, 1378; - - - - - nizamnamesi 1472; - - - - - nin Heyet-i Temsiliyesi 202, 1378. [S] Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 121, 213, 1265, 1283, 1379, 1473; - - - - - Heyet-i Temsiliyesi 203, 1379; - - - - - tüzüğü 1473; - - (Vilayatı) Erzincan Heyet-i Merkeziyesi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 1359. bkz. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti, Heyet-i Temsiliyesi.

Şarki Anadolu vilâyatı, vilayetleri. [N] 198, 202, 1266, 1284, 1290, 1292, 1370, 1378, 1382, 1388, bkz. şark vilayetleri; şarkî vilayat. (S'de: Doğu illeri).

Şarki Anadolu Vilâyatı Heyet-i Temsiliyesi. [N] 198, 200, 1370; - - - **(nın)** hukuk ve menafii 1372; - - - muhafaza-i hukuku 1370; - - - Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi 1472. [S] Tüzüğü 1473; **Şarki Vilayat** 446; - ve garbi Anadolu vilayetleri 1266. bkz. vilayat-ı şarkiye.

Şarki Roma İmparatorluğu. 395 yılında ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu'nun Doğu İmparatorluğu. [N] 584. bkz. Doğu Roma; Bizans.

Şarki Trakya. Doğu Trakya. Trakya'nın Türkiye'de kalan kesimi. [N] 326, 540, 542, 656, 838, 904, 1794, 1798, 1800, 1808, 1810,1878, 1880, 1910; - - Bulgarları 1910. bkz. Bulgarlar; - - mukadderatı 1884; - - Müslüman komitesi 1798; - - **lılar** 1890. bkz. Garbi Trakya; Trakya.

şarkiye (tamlamalarda) [N] 584 (akvam-ı...).

Şarpi, General. bkz. Charpy.

Şefik. Trabzon belediye üyesi. [N] 204. [S] 205.

şehbendehaneler, bkz. konsolos...

şehinşahileri. padişah. [N] 1402, 1404.

şehir, -ler. kent. [N] 152, 606, 608, 620; - **lerin** idaresi 868.

şehit. [N] 460, 524, 996. [S] 461, 525, 997.

Şehreküstü. Sadık. bkz. Sadık Bey (Şehreküstü).

şehremaneti. İstanbul belediyesi. [N] 210, 278, 1390, 1426. [S] 1427 d. bkz. İstanbul şehremaneti. (S'de: İstanbul Belediyesi).

Şehrî. Ali İhsan Paşa bölümünde, Halit (Akmansü)nün andığı dizenin şairi. [N] 892 d, [S] 892 d.

şehriyari. padişah (tamlamalarda). [N] 334, 894, 1212, 1218, 1222, 1240, 1242. bkz. padişah.

şehzade. padişah oğlu. [N] 110, 1120; - mektupları 1104; şehzadegân 1582.

Şehzadebaşı. İstanbul'da semt. [N] 548, 1822; - (muzıka) karakolu. 16 Mart 1920 günü, İstanbul'un resmen işgalinde, İngiliz askerlerinin bastığı, Türk erlerini şehit ettiği karakol. [S] 549, 1823; - (muzıka) karakolu 1823.

şekavet. eşkıyalık. [N] 34, 542, 1156, 1654. bkz. şaki; eşkıya; Yunan şekaveti.

Şekip Hakkı Bey. Halife Abdülmecid'in başyaveri. [N] 940. [S] 941.

şekil. şekl-i cumhuriyet [N] 1104; - devlet 798, 1020, 1106, 1118, bkz. devlet şekli; -i hükümet 798, 802, 880, 938, 1070, 1080, 1092, 1094, 1096, 1118, 1168, 1180. bkz. eşkâl-i hükümet; hükümet şekli; - idare 912, 1086, 1104, 1838, 1878; -- mefkûresi 1086; bkz. Büyük Millet Meclisi'nin şekil ve mahiyeti; cumhuriyet şekli; devletlerin şekil ve mahiyeti; hilafet ve saltanat şekli; meşruti şekil; meşrutiyet şekli. (S'de: biçim).

Şemseddin-i Sivasi. (? - 1597). Mutasavvıf. [N] 334, 336. -- (an evlâd-ı) Şeyh Recep Kâmil. [S] Şemsettini Sivasi oğullarından Şeyh Recep bkz. Şeyh Recep Kâmil.

Şemsettin Bey (Şener). On İkinci Kolordu Kurmay Başkanı. [N] 364, 366, 1772, 1824. [S] 365, 367, 1773, 1825.

Şener. Şemsettin. bkz. Şemsettin Bey (Şener).

Şerafettin Bey. Mülâzımı evvel (üsteğmen). Hilafet Ordusu subaylarından. [N] 600. [S] 601.

şerait-i sulhiye. barış koşulları. [N] 508, 516, 1396. bkz. sulh şeraiti; - tarihiye 1530.

şeref. onur. [N] 20, 188 (padişahın) 934 (devletin); - ve haysiyet 188 (padişahın), 1554 (ordunun); - - haysiyat-ı Osmaniye 1556; - - istiklal-i vatan 1094; - - kudret-i milliye 294; **şeref-i millî** 892. [S] 21, 189, 935, 1557, 1561. bkz. ulusal onur.

Şeref Bey (Mehmet, Aykut, 1874-1939). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I.,IV-VI, dönemler Edirne üyesi. Yazar. [N] 500, 1756, 1802, 1902. [S] 501, 1757, 1803, 1903.

şer'i. Şeriata uygun. [N] 952; şer'i mübin 768. [S] 953; şer'iye. bkz. ahkâm-ı şer'iye; kütüb-i şer'iye. [S] 953 d.

şeriat. Kur'an ile hadislerin buyurduğu İslam kuralları, hukuku.[N] 462, 954, 1650; şeriat-ı garra-yi Ahmediye. Muhammed'in parlak şeriatı 1344. [S] 463, 1345, 1651; - buyruğu 955; - iyesi 463.

Şerif Bey (Güralp). Kastamonu piyade tabur komutanı. [N] 222. [S] 223.

şerif idaresi. Muhammed peygamberin torunu Hasan'ın soyundan gelenlere verilen şerif sanı, sonradan Mekke'yi yönetenlere de verilmiştir. 1582. [S] - yönetimi 1583.

Şerif Paşa. bkz. Damat Mehmet Şerif Paşa.

şerir. bkz. eşirra.

Şer'iye Encümeni. Ankara'da, T.B.M.M.'nde Dinişleri Komisyonu. [N] 918, 920.

Şer'iye ve Evkaf Vekâleti. Ankara hükümetinde Dinişleri ve Vakıflar bakanlığı. [N] 1128; - - - **nin** ilgası. 3 Mart 1924 günü çıkarılan bir yasa ile kaldırılmıştır. 1130. Şer'iye Vekâleti (özdeş bakanlık) 1860; - - **nin** lâğvı. 956; - Vekili 724. bkz. Fehmi (Gerçeker).

Şevket (Turgut, Paşa, ? - 1924). İstanbul'da Harbiye Nazırı. [N] 34. [S] 35.

Şevket Bey. Edirne belediye başkanı. [N] 1866, 1884. [S] 1867, 185.

Şevket Bey. Albay. Galatalı Şevket Bey. İstanbul'da Çanakkale Müstahkem Mevki Kumandanı. [N] 266, 324, 358, 412, 422, 424, 430, 432, 434, 496, 544, 1618, 1622, 1624, 1628, 1632, 1634, 1680, 1684, 1688, 1696, 1700, 1750, 1754, 1756, 1760, 1762, 1784, 1890, 1914. [S] 267, 325, 359, 413, 423, 425, 431, 433, 435, 497, 545, 1619, 1623, 1625, 1629, 1633, 1635, 1681, 1685, 1689, 1697, 1701, 1751, 1755, 1757, 1761, 1763, 1785, 1891, 1915.

Şevket Bey. Süvari Albay. İstanbul'da Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı. [N] 1488. [S] 1489.

Şevket Hanım. Yahya Kaptan'ın dul eşi. [N] 440. [S] 441.

şevketli padişahımız efendimiz. [S] 251, 1343, 1347. [N] **şevketlû** 250, 1342, 1346; **şevketmeab** efendimiz. büyüklüğün bulunduğu kat 1344, 1372, 1374; **şevketpenah** efendimiz. büyüklüğün bulunduğu yer 1342, 1402. şevketpenahi 1784. bkz. padişah.

Şevki Bey (Berker, 1883, ?). Amasya protokollarının beşincisinde, Barış konferansına gönderilecek aday. [N] 332. [S] 333.

Şevki Paşa (Yakup, Subaşı, 1876-1939). General. Orgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda İkinci Ordu Kumandanı. Askerî Şûra üyesi. [N] 888. [S] 889.

şeyh, -ler, -lik. Tarikatın, başta bulunan büyüğü. 30 Kasım 1925 günlü yasa ile yasaklanan sanlardan. [N] 234, 1184, 1192, 1194. [S] 235, 1185, 1193, 1195. bkz. babalar; dedeler; meşayih.

Şeyh Abdülbaki Efendi. Küfrevizade. Bitlis'te. [N] 1276. [S] 1277.

Şeyh Eşref. Bayburt'un Hart köyünde ayaklanan. [N] 460, 462. [S] 461, 483.

Şeyh Eyüp. Şeyh Sait ayaklanmasına katılanlardan. 1926'da idam edildi. [N] 1188. [S] 1189.

Şeyh Hacı Fevzi Efendi (1864-1924). Erzincan'da Nakşi şeyhi. Erzurum Kongresi'nde seçilen Heyeti Temsiliye üyesi. T.B.M.M. I. dönem Erzincan üyesi. [N] 90, 110, 112, 200, 1264, 1440. [S] 91, 111, 113, 201, 1265, 1441.

Şeyh Mahmut Efendi. Mustafa Kemal'in mektup gönderdiği kişilerden. [N] 1280. [S] 1281.

Şeyh Muhsini Fani. Hüseyin Kâzım Kadri'nin takma adı. [N] 454. [S] 455. bkz. Hüseyin Kâzım Kadri.

Şeyh Müslim Efendi. Urfa'da, İttihat ve Terakki Fırkası üyesi. [N] 1342. [S] 1343.

Şeyh Recep Kâmil. Şemseddini Sivasi oğullarından. Mustafa Kemal ile Salih Paşa'ya,Amasya'ya telgraf çekenlerden. [N] 334, 336, 338, 340, 342, 1600. [S] 335, 337, 339, 341, 343, 1601.

Şeyh Saffet Efendi. (Yetkin, 1866-1950). T.B.M.M. II.dönem Urfa üyesi. 3 Mart 1924 günü, Hilafetin kaldırılması yasasını önerenlerden. Ord.Prof. Suut Kemal Yetkin'in babası. [N] 1130. [S] 1131.

Şeyh Sait. (1865-1925). 1924-1925 Doğu ayaklanmasının başı. Ayaklanma bastırıldıktan sonra idam edildi. [N] 1188. [S] 1189. bkz. Şark isyanı; Doğu ayaklanması.

Şeyh Ziyaettin Efendi. Mustafa Kemal'in 1919'da mektup gönderdiği kişilerden. [N] 1282. [S] 1283.

Şeyhelvan Dağı. Musul'da. [N] 890. [S] 891.

şeyhülislam. şeyhislam. Osmanlı Devleti'nde, hükümette sadrazamdan sonra yer alan din işleri üyesi. [N] 538, 1786. [S] 539, 1787. bkz. fetva.

Şırnaklı Abdurrahman Ağa. Mustafa Kemal'in 1919'da mektup gönderdiği kişilerden. [N] 1276. [S] 1277.

şiar-ı millimiz. ulusal özelliğimiz. [N] 406.

şifre, -halli, -tel (graf). [N] 28, 30, 38, 48, 50, 78, 82, 100, 122, 134, 136, 216, 236, 264,266, 344, 348, 352, 354, 374, 376, 382, 406, 408, 424, 430, 432, 452, 458, 462, 496, 512, 514, 558, 572, 636, 644, 648, 650, 678, 684, 722, 724, 726, 740, 742, 790, 798, 806, 926, 940, 1026, 1032, 1036, 1038, 1044, 1052, 1126, 1140, 1144, 1202, 1204, 1206, 1210, 1212, 1214, 1218, 1220, 1232, 1240, 1242, 1244, 1250, 1266, 1268, 1270, 1296, 1298, 1308, 1310, 1312, 1318, 1322, 1386, 1388, 1390, 1408, 1410, 1412, 1428, 1480, 1526, 1592, 1594, 1602, 1606, 1610, 1612, 1614, 1620, 1626, 1628, 1634, 1640, 1642, 1646, 1648, 1658, 1662, 1670, 1680, 1682, 1684, 1688, 1690, 1694, 1696, 1698, 1700, 1742, 1744, 1746, 1748, 1750, 1756, 1760, 1778, 1788, 1790, 1798, 1804, 1806, 1816, 1818, 1820, 1900, 1912; - müdürü 66; **-li** muhaberat-ı askeriye 1518. [S] şifre, - çözümü, - tel(graf) 29, 39, 49, 51, 79, 83, 101, 123, 135, 137, 217, 233, 265, 267, 345, 349, 351, 353, 355, 375, 377, 383, 407, 409, 425, 431, 433, 453, 459, 463, 497, 513, 515, 559, 573, 637, 645, 649, 651, 679, 685, 723, 725, 727, 741, 743, 791, 799, 807, 927, 941, 1027, 1033, 1037, 1039, 1045, 1053, 1127, 1141, 1145, 1203, 1205, 1207, 1211, 1213, 1219, 1221, 1233, 1241, 1243, 1245, 1251, 1267, 1269, 1271, 1297, 1299, 1309, 1311, 1313, 1319, 1323, 1387, 1389, 1391, 1409, 1411, 1413, 1415, 1429, 1443, 1481, 1527, 1537, 1559, 1561, 1565, 1573, 1575,

1587, 1593, 1595, 1603, 1607, 1611, 1613, 1615, 1621, 1627, 1629, 1635, 1641, 1643, 1647, 1659,1663, 1671, 1681, 1683, 1685, 1689, 1691, 1695, 1697, 1699, 1701, 1743, 1745, 1747, 1749, 1751, 1757, 1761, 1779, 1789, 1791, 1799, 1805, 1807, 1817, 1819, 1821, 1901, 1913; - müdürü 67; **şifreli** askerî yazışmalar 1519.

Şiîlik. Şia. Muhammed'den sonra gelen halifelerin dördüncüsü, Muhammed'in damadı olan Ali'yi seven, onun ve çocuklarının haklarını yenilmiş sayarak Sünnilerden ayrılan Müslüman kolu; bunların anlayışı. [N] 460. [S] 461.

Şile. İstanbul'un ilçelerinden. [N] 392, 1448, 1686. [S] 393, 1449, 1687.

Şili. Güney Amerika'da cumhuriyet. [N] 1168. [S] 1169.

Şimal Cephesi. Batı cephesinin kuzey kesimi. [N] 624; - - kumandanlığı 606; - - Kolordusu kumandanlığı 606. bkz. Kâzım Bey (Özalp); - hududu 848 (Irak); - ve cenup cephesi 688; **Şimali Kafkas.** kuzey Kafkasya 1258; şimaligarbi mıntıkası. kuzeybatı bölgesi 600.

şimendifer. demiryolu. [N] 24, 146, 152, 440, 442, 450, 448, 680, 934, 958, 1004, 1006, 1698; - hattı, -ları 562, 778, 1724, 1878; -münakalatı. demiryolu ulaştırması 546. bkz. Ankara-Ereğli şimendiferi; Ankara-Eskişehir şimendifer hattı; Bağdat-İskenderun hattı;Bandırma-Soma şimendifer hattı; demiryolları; hutut-ı hadidiye; Kayseri-Sivas-Turhal hatları, Keller-Diyarbekir şimendiferi.

şirketler. [N] 1034, - tazminatı meselesi. 1032, 1040. bkz. Fransız şirketleri; İtalyan-Türk Şirketi.

Şuhut. Afyonkarahisar'ın ilçelerinden. [N] 898. [S] 899.

Şûra-yi Askerî. Yüksek Askerî Şûra. [N] 856, 888, 1584, 1588, 1590. bkz. Âli Askerî Şûra; Askerî Şûra. [S] bkz. Devlet Şûrası; Nafıa Şûrası; ulusal İslam şûrası; Yüksek Askerî Şûra.

Şûra-yi Devlet. Devlet Şûrası. Danıştay. [N] 538, 1156. bkz. (S'de: Danıştay, Devlet Şûrası).

Şûra-yi Hilafet. Hilafet Şûrası. [N] 526, 532, 1788. (S'de: Halifelik Danışma Kurulu).

şûra-yi millî. [N] 40, 88, 140, 1230, 1258. (S'de: ulusal kurultay, - danışma kurulu).

Şûra-yi Saltanat. Padişah'ın, yüksek görevlileriyle topladığı Saltanat Şûrası (S'de), meclisi. [N] 36, 40, 770, 1230, 1392.

şuur. [N] 594; şuur-ı millî 10. (S'de: ulusal bilinç).

Şükrü. Dalamanlızade. Sivas Kongresi'nde Eskişehir delegesi. [N] 1376. [S] 1377.

Şükrü. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Milliye Cemiyeti Heyet-i Merkeziye Reisi. [N] 1802, 1866, 1890, 1900, 1910. [S] 1803, 1877, 1891, 1901, 1911.

Şükrü Bey. Mehmet. bkz. Mehmet Şükrü Bey (Koç).

Şükrü Bey. Müşir Fuat Paşa'nın oğlu Hidayet'in arkadaşı. [N] 714. [S] 715.

Şükrü Efendi, Hoca (İsmail, Çelikalay, 1876-1950). T.B.M.M. I.dönem Afyonkarahisar üyesi. [N] 938, 942, 944, 954. [S] 939, 943, 945, 955.

Şükrü Kaya Bey (1883-1959). T.B.M.M. II-V.dönemler Muğla üyesi. Ziraat, Dahiliye, Hariciye vekili. [N] 1180. [S] 1181.

Şükrü Naili Bey. Paşa (Gökberk, 1876-1936). Albay. Korgeneral. Kurtuluş Savaşı komutanlarından. İstanbul'un kurtuluş günü kolordusu ile İstanbul'a girmiş, İstanbul komutanı olmuştur. T.B.M.M. II. V. dönemler Kırklareli, İstanbul milletvekili. Prof. Macit Gökberk'in babası. [N] 658, 1092, 1140, 1142, 1146. [S] 659, 1093, 1141, 1143, 1147.

T

T.R., Mr. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların birincisinde, bir yabancının gizlenmiş adının simgesi. [N] 392. [S] 393.

taarruz. saldırı. [N] 650, 730, 736, 768, 848, 850, 852, 876, 886, 898, 900, 994, 1000. bkz. Büyük Taarruz; Gediz taarruzu; mukabil taarruz; umumi taarruz; 26 Ağustos 1926 taarruzu; - planımız 894, 896; (İstanbul'dan) 676; (düşman) 182, 490, 526, 528, 568, 594, 614, 652, 658, 688, 740, 744, 764, 766, 772, 778, 824, 826, 840, 864, 1332, 1552, 1636, bkz. düşman taarruzu; ecnebi tarruzu; Ermenilerin taarruzu; İngiliz taarruzu (Birinci Dünya Savaşı); Kürt taarruzu; umumi taarruz (Yunan); Yunan ordusunun taarruzları. (İslam tarihi) 584.

tassup. bağnazlık. [N] 110, 594, 924, 942, 1184 (din); - ve irtica 1192. bkz. irtica; mutaassıp; mürteci.

-tabiiye. hukuk-ı. doğal haklar. [N] 1528.

tâbiiyet. uyrukluk. [N] 1008.

tâbiye baskını. strateji baskını. [N] 898.

tabur. [N] 108, 342, 598, 600, 668, 728, 780; - kâtibi (Hilâfet Ordusu); - kumandanı 222. bkz. Remzi Bey. [S] 109, 343, 599, 601, 669, 729, 781; - komutanı 223; -yazmanı (Hilâfet Ordusu) 601. bkz. Gök Bayrak Taburu; Jandarma Tabur kumandanı (komutanı); Meclis Muhafız Taburu; - Piyade Taburu; Üsküdar Jandarma Tabur k.; - Yunan taburu.

tâcdar, -lar. [N] 584; **tâcdarî** 210, 250, 1452, 1462, 1792, 1906. (tâcdar: taçlı, padişah).

tahakküm. baskı. [N] 1256, 1636, 1856.

tahdid-i hudut. sınır çizme. [N] 192, 470, 1356, 1714. bkz. hudut...

tahdid-i teslihat. [N] 1584. bkz. teslihat. (S'de: silahları sınırlama).

Tahir. Kayalardan. bkz. Kayalardan Tahir.

Tahir Bey. Adapazarı kaymakamı. [N] 342, 344, 416, 1610, 1612, 1682. [S] 343, 345, 417, 1611, 1613, 1683.

Tahkik Heyeti (Amerika) [N] 148, 1418; -Komisyonu 470, 1714. bkz. komisyon; **tahkikat.** bkz. Meclis tahkikatı. (S'de: Soruşturma Kurulu).

tahlif. [N] 262, 1536, 1656. (S'de: ant içme).

tahlis. [N] 370, 386, 516, 1258, 1638, 1738; **tahlis-i vatan** 1436, 1504, bkz. halâs. (tahlis: kurtarılma).

tahlisiye hidematı. [N] 1022. (S'de: kurtarma işleri)

tahliye. boşaltma. [N] 240, 316, 330, 512, 516, 540, 606, 608, 611, 862, 866, 870, 962, 1028, 1032, 1044, 1446, 1492, 1514, 1718, 1858; - protokolu 1060. (kentlere göre) bkz. Adana, Batum, İstanbul, İzmir, Merzifon, Samsun (**boşaltma** maddesine, ayrıca: Anadolu'nun boşaltılması'na bkz.).

Tahniye Müdürü (Erzurum) [N] 1828. bkz. Avni Efendi. (tahniye: öğütme).

tahribat. [N] 902, 1254. bkz. zulüm. (S'de: yıkıcılık, yıkım).

tahrikât. kışkırtmalar. [N] 308, 1392, 1612; **tahrikât-ı** diniye 1186; - ihanetkârane 1518; - siyasiye 1388.

tahsil. öğrenim. [N] 1550 (Harbiye, M.Kemal); **tahsil-i** iptidai müddeti 1158.

Tahsin (Uzer, 1879-1938). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-V.dönemler üyesi, genel müfettiş. [N] 458, 460. [S] 459, 461.

Tahsin. Yüzbaşı. Kuva-yi Seyyare'den. [N] 692. [S] 693.

tahsisat (hanedan-ı saltanat) ödenek. [N] 748; **tahsisat-ı** seniye 748. bkz. hanedan tahsisatı.

taht. [N] 2, 916, 1636. [S] 3, 917, 1637.

takrir. [N] 620, 816, 918, 1130, 1138, 1140. (önerge. "nota" karşılığı için bkz. nota).

Takrir-i Sükûn Kanunu. Doğu ayaklanması üzerine 4 Mart 1925 günü kabul edilen 528 sayılı, önlemler yasası. [N] 1190, 1192, 1194. [S] (T.S.Yasası) 1191, 1193, 1195. (S'de, 1191 d: Dirliği Düzenliği Sağlama Yasası).

taksim (ülke). [N] 14, 16, 18, 124, 128, 133, 146, 148, 154, 486, 560. bkz. parçalama; - ve imha 100. (S'de: paylaşma).

taktik baskını. [S] 899.

taktil. bkz. katliâm.

takvim (Arap). [S] 1841.

Takvim-i Vekayi. Osmanlı Devleti'nin, 1831'de yayına başlamış, 4 Kasım 1922'de sona ermiş olan resmî gazetesi; ilk Türk gazetesi. [N] 1762. [S] 1763.

Talât Bey (Sönmez, 1875-1950). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. II-III.dönemler Ardahan, Ankara üyesi. [N] 1074; [S] 1075.

talep. istek. [N] 1420. bkz. metalip; mutalebat.

Tali Bey. bkz. İbrahim Tali Bey (Öngören).

talim. Millî Talim ve Terbiye. talim ve terbiye. bkz. Millî Talim ve Terbiye.

talimatname. bkz. Karakol Cemiyeti... Talimatnamesi.

Talustan (Talostan ?) Bey. Adapazarı'nın Akyazı bölgesinde ayaklananlardan. [N] 342, 1602, 1604, 1610. [S] 343, 1603, 1605, 1611.

tam bağımsızlık. [S] 9, 39, 41, 123, 125, 143, 149, 615, 747, 771, 789, 801, 833,835, 843, 859, 861, 1231, 1587. bkz. bağımsızlık; - birlik 313; - güvenlik 393; -kurtuluş 295, 299; - özgürlük 835. (N'ta: istiklâl-i tâmm).

tam istiklâl. tam bağımsızlık. [N] 142, 800, 1792. bkz. haricî, dahilî istiklâl-i tâm; istiklâl-i tâm; istiklâliyet-i tâmme; memleketin tam

istiklâli; milletin tam istiklâli; Türk istiklâl-i tâmmı; vatan ve milletin felâh-ı tâmmı; vatan ve milletin halâs-ı tâmmı.

- tamami, -tamamiyet. bütünlük. [N] 42, 138, 560, 788, 792, 796, 1092, 1230, 1232, 1506; - mülkiyemizin masuniyeti 1434; - mülkümüz 124; **tamamiyet-i** mülkiye 30, 122, 124, 368, 588, 614, 1696. bkz. memleketin tamamiyeti; mülkün tamamisi; mülkün tamamiyeti; tamami-i mülkiyemizin masuniyeti 1434. bkz. vatanımızın tamamisi; vatanımızın tamamiyeti.

tamim. genelge. Heyet-i Temsiliye'nin tamimleri. [N] 452, 506, 556, 1230 (metin), 1232 (metin), 1500, 1510 (metin), 1524, 1634 (metin), 1696 (metin), 1778 (metin), 1788 (metin), 1790 (metin), 1824, 1874, 1880 (metin).

tamirat. onarımlar. bkz. Yunan tamiratı; - bedeli. [N] 1030; - meselesi 1028, 1038, bkz. Yunan tamiratı.

tampon devlet. état tampon. Coğrafya açısından, iki büyük ve düşman devlet arasında bulunan ya da yaratılan küçük devlet. [S] 327.

Tan gazetesi. bkz. Temps, Le.

Tanin. İstanbul'da, Hüseyin Cahit (Yalçın)in çıkardığı, cumhuriyetin ilk yıllarında karşıcıl gazete. 1908'de yayına başlamış, 1923'te kapanmış, 1943-1947 yıllarında yeniden yayına girmiştir. Bundan sonra özdeş adla çıkan gazeteler, Yalçın'ın değildir. [N] 1102, 1104, 1122, 1138, 1182, 1166; - başmuharriri 1104, 1106, 1168, 1172, 1174. [S] 1103, 1105, 1123, 1139, 1167, 1183; -başyazarı 1105, 1107, 1169, 1175. (N'ta, Yalçın'ın adı anılmaz).

Tanrı. [S] 71, 101, 177, 209, 247, 249, 251, 271, 289, 389, 445, 463, 479, 507, 521, 533, 541, 551, 559, 561, 577, 769, 893, 941, 1095, 1159, 1169, 1255, 1261, 1283, 1271, 1277, 1281, 1283, 1437, 1455, 1459, 1461, 1463, 1465, 1467, 1469, 1499, 1529, 1555, 1563, 1569, 1629, 1639, 1651, 1669, 1761, 1837, 1841, 1845, 1869, 1875, 1881, 1903, 1907; -bağışı 237, 249, 1439; -birdir (N 1840. bkz. Allah); [S] 1841; - birliği inancı 1843; - buyruğu 249, 1395, 1461, 1463, 1639; - elçiliği 1841; -elçisinin halifesi 1849; - eli 249, 251, 1461, 1463; - gölgesi 941; - isteği 1273; - katı 1295, 1455, 1471; - kayrası 1067, 1403, 1437, 1461, 1467; -korusun 147, 239, 551, 555, 731, 965, 1221, 1295, 1437, 1445, 1467, 1539, 1707, 1793, 1837; -yasası 463, -ca beğenilmiş 1457; **-nın** beğendiği 1469; - birliği inancı 1843; - elçisi 941, 1849; "Tanrının eli" yüce âyeti 1463; - izniyle 1271, 1287, 1295, 1423, 1459, 1461, 1463, 1469, 1611, 1629, 1739, 1841. bkz. inşallah; - kayrası 1469, 1471, 1607, 1609, 1861; - lûtfu 1267; ululuğu 1463; - yardımı 237, 579, 763, 993, 1085, 1425, 1439, 1465, 1503, 1553, 1609, 1769, 1831, 1873; **Tanrısal** ergi 1639; - esinler 1841; - gerekler 1841; - işler 1841; **Tanrıya** emanet olunuz 1463; - şükürler 239, 241, 1279, 1327, 1345, 1423, 1425,

1441, 1445, 1767, 1881, 1887, 1889. bkz. ulu Tanrı; Yüce Tanrı. bkz. Allah (maddesindeki göndermeler).

Tanrıöver, Hamdullah Suphi. bkz. Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver).

Tanzimat. 1839 yılından başlayan yenileşme dönemi. [S] 1185 d.

taraf-ı şahane. bkz. -şahane.

tarafsız devletler dışişleri bakanlıkları. bitaraf devletler... [S] 557, 559; - - elçilikleri 443.

Tarık. Üçüncü Kolordu emir subayı. [N] 216, 1416. [S] 217, 417.

tarım. ziraat. [S] 1585; -Bakanı 1157, 1181. bkz. Şükrü Kaya; - bakanlığı 1181; - işleri 1181; - okulu 615.

tarih. [N] 76, 86, 90, 94, 100, 350, 312, 332, 438, 480, 510, 514, 530, 556, 558, 582, 584, 586, 592, 624, 660, 672, 734, 736, 746, 768, 790,832, 850, 892, 924, 938, 948, 998, 1022, 1048, 1122, 1186, 1252, 1254, 1262, 1288, 1304, 1404, 1732, 1838, 1856; **"tarih bir milletin kanını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez"** 1288; - devri 1288; - kitabı 943; **tarihen** 1344, 1726, 1730; **tarih-i** âlem 776, 792; **tarihî** anlar 750, 1238, 1476; - âvan 217, 1456; tarih-i cihan 1856; tarihî devir 1344, 1508. bkz. devr-i kat'i ve tarihî; hengâme-i tarihî; tarihî bir fırsat 746; - - hatıra 940; 1082; - - muvaffakiyet 1050; - celse 1836 (1.11.1922); tarih-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye 1410, 1446; tarihî günler 1210; - hakikat 944; tarih-i hukuk. bkz. hukuk-i tarihiye; - inkılabımız bkz. inkılap tarihi; tarihî mesuliyet 512, 538, 760, 1050. bkz. mesuliyet-i tarihiye; - tarih-i millet 1470; - millî 1290; tarihî vazife 914; - ve fevkalâde anlar. bkz. tarihî anlar; - ve millî haklar 6,8; **tarihimiz** 1248, 1386, 1732; **"tarihte yarılmamış ve yarılmayan cephe yoktur"** 624; bkz. delâil-i tarihiye; ferda-yi tarihiye 1466; İslam ve Türk tarihi, İslami tarih; milletin tarihi; millî tarihimiz, mütalâat-ı tarihiye; müverrih; saha-i tarih; seyr-i tarihî; şerait-i tarihiye; yeni Türk Devleti tarihi; **tarihî, tarihiye** (tamlamada) 6, 22, 46, 270, 512, 532, 558, 584, 746, 750, 918, 1248, 1386, 1466, 1508, 1530, 1760, 1804, 1834, 1838, 1850, 1880, 1884. [S] 7, 77, 87, 91, 95, 101, 251, 261, 271, 333, 391, 439, 481, 511, 531, 533,557, 559, 583, 585, 587, 593, 625, 661, 653, 673, 729, 735, 737, 747, 769, 775, 791, 827, 833, 851, 893, 919, 925, 939, 969, 993, 999, 1023, 1049, 1123, 1187, 1253, 1255, 1263, 1289, 1291, 1305, 1345, 1387, 1405, 1447, 1467, 1471, 1727, 1731, 1733, 1839, 1857; - akışı 23; - alanı 1839; - çağı 1839; - kitabı 949; - öncesi dönemler 1839; **tarihe** mal olmuş bir dönem 1195; **tarihçiler** (İngiliz) 849; **tarihimiz** 1249, 1387, 1733. bkz. devrim tarihi; dünya tarihi; İslam tarihi; Türk tarihi; ulusal tarih; Yeni Türkiye'nin tarihi; **tarihsel.** [S] -anı 7, 941, 1129; -- anlar 217, 751, 1239, 1477; başarı 1051; - belgeler 9; - değişiklik 799; - dönem 1345, 1509;

-fırsat 747; - gerçek 945; - girişim 1465; -görev 915, 1053; - görüşler 1851; - günler 1211, 1411; - kanıtlar 1839; - kargaşa 1881; - kimlik 919; - koşullar 1531; - olay 919; - oturum 1837; - ödev 369; - sınır 1885; -sorumluluk 513, 559, 761, 1051; -, sosyal, dinsel ve coğrafyaya dayanan haklar 1509; - ve ulusal haklar 7,9; - yenilgi 1195; -yıkım 585; - zaman 1457; **"tarihte yanılmamış ve yanılmayan cephe yoktur"** 625.

tarikat, -lar. İslamda, tutulan çeşitli yollara göre kurulan dinsel örgütler. [N] 234, 1192, 1440 d. bkz. meşayih; müritler; Nakşibendi; şeyhler; tasavvuf; tekkeler. [S] 235, 1193. bkz. mürit; Nakşibendi; şeyhler; tekkeler.

Tarsus. İçel'in ilçelerinden. [N] 608, 1216. [S] 609, 1217.

tarz-ı hükümet. [N] 1094. bkz. mutlakiyet tarz-ı idaresi; Osmanlı tarz-ı idare ve siyaseti; şekl-i hükümet; yeni Türkiye'nin tarz-ı idaresi. (S'de: hükümet biçimi).

tasarı. proje. [S] 959, 1011. bkz. Sèvres Antlaşması tasarısı; yasa tasarısı; - komisyonu. bkz. Büyük Millet Meclisi Tasarı Komisyonu.

tasavvuf. dinsel felsefi akım. [N] 1440 d. bkz. tarikatlar.

Tasfiye Komisyonu. İtilaf Devletlerince önerilen, borçlar ve tazminat için kurulacak komisyon. [N] 1020.

tashih-i hudut. [N] 1582. (S'de: sınır düzeltmesi).

Tasvir-i Efkâr. İstanbul'da 1909'da Ebüzziya Tevfik'in "Yeni Tasvir-i Efkâr" adı ile kurduğu (özdeş adlı ilk gazeteyi 1862'de Şinasi çıkarmıştı), oğlu Velid Ebüzziya'nın 1925'e değin önce bu adla, sonra "Tevhid-i Efkâr" adıyla yayımladığı, Kurtuluş Savaşı'nı desteklemiş, sonra karşıcıl olmuş gazete. 1940'ta yeniden yayımlanmıştır. [N] 302, 410, 1540, 1544, 1546, 1674. [S] 303, 411, 1541, 1545, 1547, 1675. bkz. Tevhid-i Efkâr; Velit Bey (Ebüzziya).

taşıt. [S] 649, 813, 823, 889. (N'ta: vesaiti nakliye).

Taşköprü. Kastamonu'nun ilçelerinden. [N] 616, 840, 996. [S] 617, 841, 997. bkz. Nurettin Paşa.

taşra basını. [S] 1889. bkz. basın. [N] taşra matbuatı 1888. bkz. matbuat.

tatbikat ve manevra. [N] 598. (S'de: manevra).

"tatbikatı birtakım safhalara ayırmak". [N] 20. (S'de: "uygulamayı birtakım evrelere...").

Tatlıoğlu. Bahri. bkz. Bahri Bey (Tatlıoğlu).

tavizat (Ermenilere). [N] 132, 1676; **tavizat-ı** arziye 410, 1004, 1670. bkz. terk-i arazi (S'de: toprak bırakma; ödün).

Tavnzınd. General. bkz. Townshend.

Tavşancıl. Gebze ilçesinde bucak. [N] 426, 428, 434, 440, 1690, 1692; -halkı 440; [S] 427, 429, 435, 1691, 1693; -halkı 441.

tayyare, -ler. uçak. [N] 150, 594, 888, 1014, 1578; - filosu 988. bkz. düşman tayyareleri.

tazminat. [N] 1020; **tazminat-ı** harbiye 868. bkz. şirketler tazminatı meselesi. (S'de: dokunca ödentisi).

tazyik. [N] 360, 512, 588, 1640; tazyik-i düveli. 504, 1360; - haricî. 1508. bkz. haricî... (S'de: baskı).

Tealî-i İslam Cemiyeti. İslam Yükselme Derneği. İstanbul'da kurulmuş, Mütareke döneminin dokuncalı derneklerinden. [N] 8, 518, 574. [S] 9, 519, 575.

tebaa. uyruk. [N] 128, 576, 934, 1132, 1402, 1596, 1598, 1734; **tebaa-i** ecnebiye 1022; - Osmaniye 1252. bkz. Osmanlı tebaası; - sadıka-i humayunları 1404. bkz. Düvel-i Müttefika tebaası; gayr-i Müslim tebaa; Türk tebaası.

tebliğ, tebligat. bildirim,-ler. [N] 190, 194, 210, 256, 278, 444, 496 (metin), 506 (metin) 562, 566, 574, 576, 560 (kuvve-i işgaliye); **tebliğ-i** resmî 554 (kuvve-i işgaliye), 1092, 1824 (İngiliz).

tecavüz, -at. saldırı. [N] 532, 676, 716, 718, 1290; **tecavüz-i** istiklâlşikenane 474.

tecdid-i intihap. [N] 456, 968. bkz. intihap. (S'de seçimlerin yenilenmesi).

teceddüt, -at. [N] 854, 856, 1184, 1194. (S'de: yenileşme).

tedabir-i örfiye. zorbaca tedbirler. [N] 686;**tedbir, -ler** 886, 1190.

tedibat. bkz. Nasturi tedibatı.

tediye esası. ödetme ilkesi. [N] 1028.

tedrisatı tevhit. bkz. terbiye ve tedrisatın tevhidi; tevhid-i tedrisat; -tedrisiye 1132 (S'de: öğrenimi birleştirme).

tefekkür. düşünme. [N] 852. bkz. fikir.

tefrika. bölücülük. [N] 1210, 1270 (ayrılık). .

teftiş. denetim. [N] (yabancı) 504, 864; (Türk). 1018. bkz. heyet-i teftişiye; müfettiş.

Teftiş Kurulu. [S] 451, 1019 (maliye). bkz. Maliye Teftiş Kurulu. (N'ta: heyet-i teftişiye).

teheccüt namazı. Gece namazı, geceleri kılınan nafile namazı. [N] 1186.

tehcir. göç ettirme, zorla göç ettirme. [N] 708, 1010 (asker kaçaklarının aileleleri); (Ermeni göçü) 6, 1016, 1304, 1596, 1598, 1616. bkz. Ermeni...; - ve taktil 1598.

tehlike, -ler (dış). [N] 22, 42, 1234, 1456.

Tek. Ahmet Ferit. bkz. Ferit Bey (Tek).

tek bir dünya devleti. [S] 587; - bir kanun. [N] 948; - bir yasa. [S] 949; - kişi egemenliği [S] 1095.

tekâlif. [N] 642, 650. bkz. vergi; tekâlif-i harbiye 648; - hariciye (öneri) 1294.

Tekâlif-i Milliye emri. ulusal vergi buyruğu. Sakarya Savaşı'ndan önce, 5 Ağustos 1921'de Meclis'çe Başkomutanlığa seçilen Mustafa Kemal'in, savaşta gerekli araç ve gereçleri toplamak için çıkardığı on buyruk. [N] 822; [S] 823. - - Komisyonu. Bu vergiyi toplamak için kurulmuş komisyon. [N] 822. [S] 823.

tekâlif-i şedide (düşman). [N] 1858. (S'de: ağır öneriler).

tekâmül. bkz. kanun-i tekâmül.

tekel. (yabancı). inhisar. [S] 1289; tekelci bir siyasi yönetim 1165.

Tekfurdağı. Tekirdağ'ın eski adı. bkz. Tekirdağ. [N] 1806 d.

Tekirdağı. Tekirdağ. Kurtuluş Savaşı sıralarında Edirne'ye bağlı san-

cak. [N] 658, 868, 1000, 1072, 1200, 1550, 1796, 1806, 1812, 1876, 1878, 1880, 1902; - Heyet-i İdaresi 1806; -Mutasarrıfı 1806, 1808, 1812. bkz. Ali Firuzan Bey. [S] 659, 869, 1001, 1073, 1201, 1551, 1797, 1807, 1803, 1877, 1879, 1881, 1903; - Mutasarrıfı 1807, 1809, 1813. bkz. Ali Firuzan Bey; -yönetim kurulu 1807.

tekke ve zeviyeler. Bir tarikata bağlı olanların toplandıkları yer. Küçüklerine "zaviye" denir. [N] 234, 1184, 1197. [S] 235, 1185; **-lerin** kaldırılması [N] 956, [S] 957. bkz. dervişlik; mürit; şeyhler.

teklif. öneri. (dış). bkz. (A) teklifi; (B) teklifi; birinci (sulh teklifi, Sèvres); ikinci sulh teklifatı (1921); üçüncü sulh teklifatı (1922); dördüncü teklif (Lozan); ecnebi teklifi; Mart 1921 teklifi; Mart 1922 teklifi; mütareke teklifi; sulh teklifi.

Teklif Encümeni (Sivas Kongresi). [N] 142; **teklif-i** kanuni 964, 966, 968, 1060, 1076, 1082, 1130. bkz. kanun layihası, -ları. (S'de: Öneri Komisyonu).

teknik. [S] 151, 153, 881, 509; -araç 1013; -gereç 889; - sanayi, iktisadi yardım 1509; - ve yönetimsel konular 1885; - yardım. bkz. bilim ve teknik; iktisadi yardım.

tel. bkz. şifre tel; telgraf.

telâkki (İngiliz). [N] 1410, (telâkki: anlayış).

telefon. [N] 594, 696, 742, 1314. [S] 595, 697, 743, 1315.

telgraf, telgrafname, telyazı. [N] 34, 36, 64, 70, 72, 74, 78, 82, 100, 104, 106, 108, 118, 120, 136, 166, 176, 182, 186, 188, 190, 192, 200, 204, 216, 218, 220, 224, 228, 234, 238, 260, 262, 264, 268, 270, 272, 284, 286, 288, 290, 292, 296, 298, 308, 310, 334, 336, 338, 340, 348, 352, 354, 374, 384, 388, 406, 408, 416, 418, 428, 430, 446, 452, 454, 458, 460, 486, 488, 490, 492, 494, 506, 512, 514, 516, 526, 532, 534, 536, 548, 552, 564, 566, 568, 576, 578, 594, 610, 626, 634, 636, 638, 640, 644, 646, 650, 652, 654, 666, 668, 678, 680, 684, 688, 692, 694, 696, 698, 700, 704, 708, 712, 720, 722, 724, 726, 730, 732, 738, 742, 744, 748, 752, 754, 760, 762, 764, 766, 768, 774, 776, 782, 800, 806, 808, 810, 858, 866, 900, 902, 908, 914, 916, 922, 928, 930, 940, 948, 966, 982, 992, 1026, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1042, 1046, 1048, 1050, 1052, 1102, 1126, 1140, 1142, 1144, 1352, 1354, 1362, 1368, 1382, 1402, 1426, 1428, 1446, 1472, 1532, 1568, 1570, 1608, 1610, 1624, 1744, 1866, 1870, 1886, 1888, 1900; - başmüdiriyeti 188, (İstanbul); - başmüdürleri 1512, 1600; - hatları 604; - memuru, -ları 24, 186, 190, 336, 340, 550, 552, 1240; - merkezleri 554; - muhaberatı 494, 612, 680; - - nı kat' (kesme) 188; - Müdir-i umumisi 264, 742. bkz. Posta ve Telgraf Müdir-i Umumisi; Refik Halid Bey; - müdürü, müdürlüğü 274, 1802; - ve kabloların murakabesi 1722; - ve Posta Müdir-i Umumisi 66. bkz. Refik Halid

Bey; **-çı, -lar** 260, 414, 560; telgrafhane. bkz. (madde sonundaki kent adları); telgrafname.. bkz. telgraf; telsiz, telsiz telgraf 902. bkz. Fransız telsizi, telsiz telgrafı. [S]. **telgraf.** 35, 37, 65, 71, 73, 75, 79, 83, 101, 105, 107, 109, 118, 120, 137, 167, 177, 183, 187, 189, 191, 193, 201, 203, 205, 217, 219, 221, 223, 229, 235, 237, 261, 263, 271, 273, 285, 287, 289, 291, 293, 297, 299, 309, 311, 335, 337, 341, 349, 353, 355, 375, 385, 389, 407, 417, 419, 431, 447, 453, 455, 459, 461, 487, 489, 491, 493, 495, 507, 513, 515, 517, 527, 533, 535, 537, 549, 553, 565, 567, 569, 577, 579, 595, 611, 613, 635, 637, 639, 651, 679, 683, 685, 689, 695, 697, 701, 709, 711, 721, 723, 725, 727, 731, 745, 749, 765, 767, 769, 775, 783, 799, 807, 809, 839, 867, 909, 927, 929, 941, 949, 983, 993, 1027, 1033, 1039, 1041, 1043, 1051, 1127, 1141, 1353, 1355, 1369, 1383, 1427, 1473, 1569, 1571, 1609, 1611, 1625, 1867, 1871, 1887, 1889. (telyazı olarak): 627, 641, 645, 647, 653, 655, 667, 669, 679, 681, 693, 699, 705, 733, 739, 743, 749, 755, 763, 801, 859, 903, 915, 917, 923, 967, 1031, 1035, 1037, 1047, 1049, 1051, 1053, 1055, 1109, 1143, 1155, 1403, 1533; - başmüdürleri 1513, 1601; - Genel Müdürü 265, 743, 1519, bkz. Refik Halid Bey; - görevlileri 187, 191, 337, 1251, 1363; - haberleşmesi 495;- haberleşmesini kesmek 189; - hatları 605; - memurları 25, 187, 191, 341, 1241; - memurluğu 553; - merkezleri 555; - ve kabloların denetlenmesi 1723; - ve Posta Genel Müdürü 67; - yazışmaları 495, 613, 681; **telgrafçılar** 25, 187, 261, 415, 561; **telgrafhane** (maddenin sonundaki kent adlarında); **telsiz.** - telgraf 903. bkz. Fransız telsizi. (telgrafhane, merkezler) bkz. Amasya Telgrafhanesi; Ankara Telgraf Başmüdürü, - telgrafçıları; Bâbıâli merkezi, -Müdürü; Beyoğlu Telgrafhanesi; Bolu Telgraf Başmüdürü; Dersaadet (Deraliye) Telgraf Başmüdiriyeti; Diyarbekir Telgraf Başmüdürü; Edirne Başmüdiriyeti; Elaziz (Elazığ) Telgraf Başmüdürü; Harbiye Telgrafhanesi; Hariciye Telgrafhanesi; İstanbul (Telgraf) merkezi; İstanbul Posta ve Telgraf Müdir-i Umumisi; İstanbul Telgraf merkezi; İstanbul Telgraf Müdürü; İstanbul telgraf örgütü; İstanbul telgrafhanesi; İzmir Telgraf ve Posta Başmüdürü; İzmit merkezi; Kastamonu Posta ve Telgraf Başmüdüriyeti; Konya Telgraf Başmüdürü; Konya telgrafhanesi; Kuşçalı telgrafhanesi; Mebusan telgrafhanesi; Meclis telgrafhanesi; Posta ve Telgarf Genel Müdürü; Posta ve Telgraf Müdiriyet-i Umumiyesi; Samsun Telgarf Başmüdürü; Sivas Telgraf Merkezi; Sivas Telgraf Müdürü (müdiriyeti); şifreli telgraf; telgraf başmüdürleri; telgrafçılar; telsiz telgraf; Trabzon Telgraf Başmüdürü.

temayülât-ı milliye. ulusal eğilimler. [N] 532.

temeddün. uygarlaşma. [N] 132, 1192. bkz.

Temel. Trabzon'da belediye üyesi. [N] 204. [S] 205.

temel. [S] temel amaç. 1523, 1545, 1547, 1549, 1893; - çıkarlar 763; - haklar 755, 857, 937, 1193; - Haklar Komisyonu (Hukuk-ı Esasiye) 755, 757; - ilkeler 589, 793, 957, 1121, 1705; - yasalar 311. bkz. ulusçuluk temeli.

temin-i istiklâl. [N] 1446. bkz. istiklâl; - selâmet 306; bkz. selâmet. (temin: sağlama).

Temps, Le. 1861'de kurulmuş Fransız gazetesi. [N] (Tan) 400, 1392, (Le Temps) 1392 d; - muhabiri [N] 400. [S] 401 haber yazarı (muhabiri) 1393.

temsil (milleti). [N] 296, 1706. [S] 297, 1707. bkz. hariçte hakk-ı temsilimiz; hariçte heyet-i temsiliyemiz.. **temsil-i nisbî.** nisbi temsil. Alınan oyların çokluğuna göre, adayların sıra ile milletvekili seçilmesi yöntemi. [N] 358, 360, 504, 1010, 1634, 1642, 1766; - - usulü 1548. bkz. nisbi intihap.

temsilciler. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti temsilciliği; Batı Anadolu illeri temsilcisi; Dersim temsilcisi; Diyarbekir yöresi temsilcisi; Erzurum temsilcisi; Muş yöresi temsilcisi;Samsun ve yöresi temsilcisi; Sivas Müdafaa-i Hukuk temsilcisi; Trakya Olağanüstü temsilcisi (Refet Paşa); ulusun temsilcileri; Van yöresi temsilcisi. (yabancı temsilciler) Amerika temsilcileri; Antalya İtalyan temsilciliği; devletlerin temsilcileri; Fransa siyasal temsilcisi; Fransız temsilcisi; İngiliz askerî temsilcisi; İngiliz temsilcisi; İngiltere temsilcisi; İtalya temsilcisi; İtilâf Devletleri temsilcileri; İtilaf Devletlerinin İstanbul temsilcileri; Japonya temsilcisi; siyasal temsilci (lik); üç devlet temsilcileri; yabancı devlet temsilcileri; yabancı temsilciler.

Temsilciler Kurulu. Heyet-i Temsiliye. [S] 797, 1265 d, 1479 (Heyet-i Mümessile). bkz. Heyet-i Temsiliye. **temsilcilik.** bkz. temsilciler; -temsiliye. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi; Heyet-i Temsiliye.

Temyiz. bkz. Mahkeme-i Temyiz. Yargıtay.

Tengirşenk, Yusuf Kemal. bkz. Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk).

Tenedos. Bozcaada'nın eski adı. Çanakkale'nin ilçelerinden, Ege Denizi'nde ada. [N] 1004. [S] 1005.

tenvir ve irşat. aydınlatma ve uyarma. [N] 1100, 1408. (S'de: uyarma ve inandırma).

Teodos. bkz. Thedosius.

Tepedelenlioğlu, Nizamettin Nazif. bkz. Nizamettin Nazif (Tepedelenlioğlu).

Tepeyran, Ebubekir Hazım. bkz. Ebubekir Hazım Bey (Tepeyran).

tepki. bkz. ulusal tepki.

terakki. ilerleme. [N] 1186, 1188; "terakki" ve "cumhuriyet" namları 1188; - ve teceddüt. ilerleme ve yenilik 1184, 1194; terakki ve temeddün (uygarlaşma) düşmanlığı 1192; **terakkiperver.** ilericiliği seven. 1188.

Terakkiperver Cumhuriyet, - - Fırkası. Mustafa Kemal ile düşünce ayrılıkları olanların 1924'te kurduğu, 1925 başlarında patlak veren Doğu ayaklanması üzerine kapatılan siyasal parti. Kâzım Karabekir, Ali Fuat paşalar, Rauf Bey, Dr. Adnan (Adıvar) bu partinin ileri gelenleri idi. [N] 1184, 1186, 1188, 1190; - - - programı 1186. [S] 1185, 1187, 1189, 1191, - programı 1187; terakkiperver ve cumhuriyetçi 1190.

terbiye ve tedrisatın tevhidi. eğitim ve öğretimin birleştirilmesi. [N] 1130. bkz. tevhid-i tedrisat.; terbiye-i umumiye. genel eğitim. [N] 956/958.

Tercüman-ı Hakikat. İstanbul'da Kurtuluş Savaşı sıralarında çıkan gazete.Bu adla ilk gazete 1878'de Ahmet Mithat Efendi eliyle kurulmuş, 1912'de ölümü üzerine sahip değiştirmişti. [N] 682. [S] 683.

tercüme-i hal risalesi. Birinci Ordu Kumandanı olarak, İzmir'in "fatihi" sanını kendine yakıştıran Nurettin Paşa'nın, A.S. (Âbit Süreyya) eliyle yazılan ve bastırılan yaşamöyküsü kitapçığı. [N] 972, 974, 984, 988, 990, 992, 996, 998. bkz. Nurettin Paşa.

terhis. [N] 10, 1494, 1582 (Hıristiyanlar), 1722. [S] 11, 1495, 1583, 1723.

terk-i arazi. toprak terketmek [N] 134, 413. bkz. tavizat-ı arziye; toprak terketmek.

ters alınyazısı. "makûs talih". [S] 776.

tersaneler. [N] 1196.

tertibat-ı ihtilaliye. [N] 1200. **tertib-i** hainane 1134, 1442. (tertibat: düzenler); tertip 56; ve teşvikler 1188. bkz. teşvikat.

tesanüd-i millî. ulusal dayanışma. [N] 512. tesanüt. [N] 40, 318, 338, 506, 514, 948, 1804.

Tesanüt Grubu. Dayanışma Grubu. T.B.M.M.'nde 1921'de kurulan gruplardan biri. [N] 794. [S] 795.

"tesbit-i hakayık-ı macara-yi mesbuka". Abdülkerim Paşa'nın sözleri: geçmiş serüvenin gerçeklerini saptamak. [N] 250. bkz. Abdülkerim Paşa.

tesirat-ı ecnebiye. yabancıların etkileri. [N] 560, 1638, 1774; - - tazyiki 512; - hariciye 1470; - siyasiye 1578.

teslihat. silahlanma. [N] 1578. bkz. tahdid-i teslihat.

teşebbüsat-ı hainane. hainee girişimler. [N] 1324, 1340, 1392, 1442, 1780; - iktisadiye için hakk-ı rüçhan (üstünlük hakkı). 786; - mel'unane 424; - milliye 92, 100, 260, 312, 318, 594, 630, 810, 1568, 1876. bkz. teşkilât ve teşebbüsat-ı milliyemiz; millî teşebbüsat. - ve harekât-ı milliye 260. bkz. harekât-ı milliye; - - mukarrerat-ı milliye 214. bkz. kararlar. bkz. Ali Galip...; hainane teşebbüsat; irticai teşebbüsat; Konya teşebbüsat-ı mezbuhanesi; Malatya teşebbüsat-ı hainanesi; medeni teşebbüsat; mevcudiyet ve teşebbüsat-ı milliye; milletin teşebbüsat-ı meşruası; millî, idari ve askerî teşebbüsat; millî teşebbüsat; Rumların teşkilât ve teşebbüsatı.

teşekkül eden devletler. [N] 1008; teşekküller, teşekkülât. bkz. menfi ve hain teşekküller; millî te-

şekküller; millî varlığa düşman teşekküller; muzir teşekkülât-ı siyasi. (teşekkül: kurulma, kuruluş...)
teşkilât. örgütler. [N] 6, 10, 28, 40, 58, 254, 258, 294, 296, 320, 330, 348, 354, 356, 366, 372, 402, 416, 432, 438, 440, 446, 448, 454, 456, 480, 512, 518, 522, 524, 530, 538, 540, 552, 564, 576, 594, 628, 676, 1202, 1204, 1204, 1222, 1234, 1274, 1278, 1282, 1286, 1290, 1360, 1382, 1394, 1408, 1488, 1490, 1500, 1526, 1558, 1560, 1570, 1572, 1578, 1596, 1618, 1624, 1630, 1632, 1638, 1664, 1686, 1688, 1732, 1774, 1776, 1798, 1802, 1866, 1874, 1876, 1878, 1882, 1884, 1904. (Rum jandarma) 1794; - Nizamnamesi 418, 1286, 1876, 1904; - - ve lahikası 1902; - ve harekât-ı milliyemiz 352, 1550. bkz. harekât-ı milliye; millî teşkilât; - ve hareket-i milliye 1522. bkz. millî harekât; - - makasıd-ı millet 260; - - teşebbüsat-ı milliye 1876. bkz. teşebbüsat-ı milliye; - - vahdet-i milliye 230; **teşkilât-ı** askeriye ve milliye 68 bkz. millî teşkilât; - dahiliye 586; - devletin tebeddülü 800; - hafiye 396, 438, bkz. hafi teşkilât; millî ve hafi teşkilât; - idariye 760, 770; - meşrua-i milliyemiz 1886. bkz. millî teşkilât; **teşkilât-ı milliye** 28, 40, 82, 148, 194, 214, 230, 274, 278, 280, 282, 284, 288, 290, 294, 304, 308, 312, 320, 322, 324, 338, 344, 350, 352, 354, 364, 366, 374, 376, 378, 380, 384, 386, 388, 390, 412, 414, 420, 422, 424, 444, 460, 464, 468, 474, 482, 506, 518, 528, 536, 542, 544, 1388, 1396, 1422, 1470, 1482, 1496, 1510, 1512, 1514, 1516, 1520, 1522, 1524, 1544, 1548, 1558, 1574, 1596, 1606, 1610, 1624, 1628, 1646, 1654, 1660, 1662, 1664, 1672, 1684, 1686, 1688, 1694, 1700, 1702, 1710, 1736, 1770, 1786, 1804, 1806, 1810, 1812, 1878, 1906, 1912, (mukabil) 28, 42, 322, 368, 536, 544, 1804, 1906. bkz. millî teşkilât; - - heyetleri 418; - - miz 1536, 1734, 1738, 1874; - mülkiye ve idariye 800; - muntazama 284, 1502; - müsellâha 372, 1804; - siyasiye ve esasiye 758; - umumiye 1510, 1530; (Karakol Cemiyeti'nin Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi) 98; teşkilâtımız 1528, 1528; - ın reis-i umumisi 582 (Mustafa Kemal). bkz. Adana teşkilâtı; Anadolu teşkilâtı; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Teşkilâtı Nizamnamesi; belediye teşkilâtı; devletin dahilî teşkilâtı; Edirne Kuvayi Milliye teşkilâtı; franmason teşkilâtı; hafi teşkilât; hafiye ve casus teşkilâtı; ilmî, iktisadi, dinî teşkilât; İstanbul teşkilâtı; isyan teşkilâtı; izci teşkilâtı; Keskin teşkilâtı; menfi ve hain teşkilât; millî teşkilât; Müdafaa-i Hukuk Teşkilâtı Nizamnamesi; Redd-i İlhak teşkilâtı; Rum izci teşkilâtı; seyyar jandarma teşkilâtı; süvari teşkilâtı; Yeşilordu teşkilâtı; Yunanlıların (Rumların) teşkilâtı.
Teşkilât-ı Esasiye. hukuk-ı esasiye. [N] 1176. **Teşkilât-ı Esasiye Kanunu.** Anayasa (yeni Türkiye'nin). [N] 754, 760, 770, 794,

796, 798, 800, 802, 846, 886, 918, 926, 950, 952, 954, 956, 1070, 1074, 1076, 1078, 1080,1096, 1116; 1156, 1162, 1832, 1860. (metin 752/754); - - - **nun** tadilâtı 1082, 1630. bkz. Kanun-ı Esasi; kavanin-i esasiye.

teşri salâhiyeti. [N] 752, 926, 1860; **-ve** icra kudretleri 756, 770; - ve infaz 1132; teşrii bir meclis-i mebusan 874; - ve icrai salâhiyetler 588; - teşriiye (tamlamalarda). bkz. hayat-ı teşriiye; heyet-i teşriiye; intihab-ı teşriiye; kuvve-i teşriiye; Meclis-i Millî'nin mahiyet-i teşriiyesi; mebusların vezaif-i teşriiyesi; murakabe-i teşriiye; vazife-i teşriiye. (teşri: yasama).

teşvikat. kışkırtma. [N] 308, 1188, 1610. bkz. tertipler.

tevarüs usulü (sakim). [N] 924. (S'de: yanlış bir yöntem. tevarüs: mirasa konma).

Tevfik, Çerkez. bkz. Çerkez Tevfik.

Tevfik. Erzurum Müdafaa-i Hukuk heyet-i merkeziye reisi. [N] 648, 650. [S] 649, 651.

Tevfik Bey. İstanbul Telgraf Müdürü. [N] 274, 914. [S] 275, 915.

Tevfik Bey (Ahmet, Tanyer, 1883/1884-1940). Kurtuluş Savaşı sırasında Malatya Jandarma Komutanı; mutasarrıf vekili. [N] 168, 178, 180, 1316, 1330, 1336. [S] 169, 179, 181, 1317, 1331, 1337.

Tevfik Bey (Mehmet, Biren, 1866-1956). Profesör. İstanbul hükümetinde Maliye, Nafıa Nazırı. [N] 538. [S] 539.

Tevfik Fikret. Edebiyat-ı Cedide şairi. (1867-1915). [S] 1461 d.

Tevfik Hamdi. İstanbul'da, Ziya Paşa başkanlığında kurulacağı söylenen hükümette nazır adayı. [N] 356, 1628. [S] 357, 1629.

Tevfik Paşa (Ahmet, Okday, 1845-1936). İstanbul hükümetinde Hariciye nazırlığı, büyükelçilik, beş kez sadrazamlık yapmış, son Osmanlı sadrazamı (20.10.1920-4.11.1922). [N] 124, 126, 260, 332, 534, 536, 614, 678, 682, 742, 744, 748, 750, 752, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 866, 868, 914, 916, 918, 932, 1730, 1754, 1786, 1830, 1832, 1834, 1836; -- kabinesi 678, 682, 740, 1814. [S] 125, 127, 261, 333, 535, 537, 615, 679, 693, 741, 743, 745, 749, 751, 753, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 867, 869, 915, 917, 919, 933, 1731, 1755, 1789, 1831, 1833, 1835, 1837; -- hükümeti 679, 683, 741, 1815.

tevfikat-ı ilâhiye. Tanrı yardımı. [N] 1768, 1814.

Tevhid-i Efkâr, Tevhid gazetesi. Babası Ebüzziyazade Tevfik'in başlattığı, ilk adı "Tasvir-i Efkâr" olan, Velit Ebüzziya'nın gazetesi. 1925'te kapanmış, 1940'ta yeniden "Tasvir-i Efkâr" (Tasvir) adı ile yayımlanmıştır. [N] 890, 1090, 1122, 1138, 1184; - başmuharriri 1166. [S] 891, 1091, 1123, 1139, 1185; - başyazarı 1167. bkz. Velit Bey (Ebüzziya).

tevhid-i tedrisat. öğretimi birleştirme. 3 Mart 1924'te benimsenen bir yasa ile medreseler kaldırılarak dinsel öğretime son verilmiş, öğretim birleştirilmiştir. [N] 958, 1128, 1130.

Tevhit. bkz. Tevhid-i Efkâr.

tevkifat. tutuklamalar. [N] 498, 554. bkz. Malta mevkufini; Türk mevkufini.

tevsi-i mezuniyet. yetki genişliği. [N] 504; -- usulü 1766. [S] 1767 d. bkz. yerel yönetim.

tezahürat. gösteri. miting. [N] 34, 48, 316, 518, 1226, 1366, 1492, 1566, 1720; **tezahürat-ı** milliye 30, 32, 36, 224, 244, 1304, 1416, 1418, 1452, 1498, 1504. bkz. âmal ve tezahürat-ı milliye; - vatanperverane 1496. bkz. miting; nümayiş.

Theodosius, Büyük (346-?). Roma imparatoru. [N] 972. [S] 973.

ticaret. [N] 332, 1722; - (Nezareti) 538; - Odası 1568; - ve Ziraat Nazırı 232, 1430, 1438. bkz. Hadi Paşa. Ticaret Vekili (Ankara) 1152, 1156, 1180. bkz. Hasan Bey (Saka). **ticari,** ticariye (tamlamalarda)352, 1028. bkz. tüccar. [S] 353, 1723; - Bakanı (Ankara) 1153, 1157, 1181. bkz. Hasan Bey (Saka); - işleri 1029; - Odası 1569; - ve Ziraat Nazırı 233, 1531, 1439.

Tigrel, İhsan Hâmit. bkz. İhsan Hâmit Bey (Tigrel).

Tigrel, Zülfü. bkz. Zülfü Bey (Tigrel).

Timur. (1336-1405). Aksak Timur. Tümurlenk. Timur İmparatorluğunun kurucusu. [N] 1180. [S] 1181.

tinsel. manevi. [S] 305. bkz. manevi.

Tokat. Kurtuluş Savaşı sırasında Sivas'a bağlı sancak. [N] 54, 56, 124, 126, 600, 1440; - Mebusu 670. bkz. Nazım Bey (Resmor); - Mutasarrıfı 382; (Sivas) ve Tokat havalisi mümessili 1440. bkz. Bekir Sami Bey (Kunduh). [S] 55, 57, 125, 127, 601, 1441; - Milletvekili 671. bkz Nazım Bey (Resmor); - Mutasarrıfı 383; (Sivas ve) Tokat yöresi temsilcisi 1441. bkz. Bekir Sami Bey (Kunduh).

Tokomanidis. Samsun'da, Rum-Pontus komitecilerinin başı olan Reji müdürü. [N] 836; [S] 837.

Toksöz. Abdülkadir Kemali'nin 1924'te Adana'da kurduğu gazete. [N] 1138. [S] 1139. bkz. Abdülkadir Kemali Bey (Öğütçü).

Tolun, Abdülaziz Mecdi. bkz. Abdülaziz Mecdi (Tolun).

top. [N] 596, 688, 736, 812, 888, 996; **topçu** alayı. 162, 168, 178; - cephanesi 706; - İkinci Alayı 1309. [S] 597, 689, 813, 889, 997; topçu alayı 163, 169, 179; - cephanesi 707; - (İkinci Alay) 707. bkz.

Topal İsmail. Kuva-yi Seyyare yöneticilerinden. [N] 690, 706 (İsmail. Ağa?). [S] 691, 707 (İsmail Ağa?).

Topçu İhsan. bkz. İhsan Bey (Eryavuz).

topçu kaymakamı (yarbay) [N] 598. [S] 599. bkz. Senai Bey.

Tophane. İstanbul'da semt. [N] 550, 1822. [S] 551, 1823.

toplanma (Meclis, İstanbul). bkz. mahall-i içtima. **toplantı.** [S] 33, 371. bkz. gösteri toplantısı; Türkiye Büyük Meclisi'nin ikinci, ilk, kırk birinci toplantı... (içtima)

toplu öldürme. katliâm. [S] 1289, 1295: - öldürüm 1593, 1641, 1657; **toptan** öldürme 653, 767.

topluluk, - lar cemaat. [S] 557, 837 (Rum), 943, 945, 951 (Hıristiyan), 1195, 1417 (Hıristiyan), 1717, 1839, (Arap), 1841. bkz. İslam topluluğu; Osmanlı topluluğu; siyasal topluluklar.

toplum;-lar. heyet-i içtimaiye. [N] 23, 481, 801, 877, 925, 1101, 1193. bkz. uygar toplumlar. **toplumsal** çalışma. [S] 1739; - denge 89, 327; - gelişme 1191; - haklar 1507; - ilişkiler 1195; - ve iktisadi hayat 555; - yapı 1089. bkz. siyasa ve toplumsal eğitim.

toprak,-lar. arazi. [N] 138, 538, 860, 1054, 1870; - terketmek 412. [S] 139, 237, 271, 529, 859, 861, 876, 1055, 1677, 1871. bkz. arazi, - bırakmak 411, 413, 1005, 1676; - bütünlüğü 615, 1231, - ürünleri vergisi 959. bkz. âşar; - ve halk değiştirilmesi 1589. bkz. mübadele; - vermek 135; **toprak-larımız** 237, 859, 877.

Toroslar. Güneyde dağ dizisi. [N] 138, 192, 1294, 1356, 1392, 1404, 1514, 1730, 1732; - silsilesi 1392; - tünelleri 1722, [S] 139, 193, 1295, 1357, 1515, 1731, 1733; - sıradağları 1393, 1405; - tünelleri 1723.

torpido. [N] 258, 380, 392, 838, 858, 1014, [S] 259, 381, 393, 839, 859, 1015.

Torul. Gümüşhane'nin ilçelerinden. [N] 214, 252, 1476, 1478, 1626. [S] 215, 253, 1477, 1479, 1505, 1627. bkz. Ardase.

Torun, Abdullah Azmi. bkz. Abdullah Azmi Efendi (Torun).

Townshend. (Sir Charles, 1861-1924). İngiliz generali, komutanı. [N] 892, 896. [S] 893, 897.

Toydemir, Cemil Cahit. bkz. Cemil Cahit Bey (Toydemir).

töre. bkz. yasaya ve töreye uygun.

tören. dinsel ve yurtsal. merasim-i diniye ve vataniye. [S] 577.

Törümküney, Ferit Recai. bkz. Ferit Bey (Törümküney).

Trablus. Kuzey Afrika'da, bugünkü Libya'da eyalet. [N] 944. [S] 945. Trablusgarp. Trablus. [N] 1500, 1674. [S] 1551, 1575.

Trabzon. il. [N] 4, 8, 12, 32, 62, 64, 82, 92, 110, 128, 198, 200, 204, 206, 212, 214, 216, 252, 254, 364, 366, 370, 372, 374, 570, 634, 636, 840, 1200, 1202, 1206, 1208, 1226, 1230, 1336, 1352, 1368, 1370, 1384, 1406, 1506, 1408, 1410, 1412, 1414, 1416, 1418, 1424, 1472, 1524, 1736; - Adem-i Merkeziyet Cemiyeti. 1206. bkz. Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti. Trabzon ve Çevresi Merkezden Ayrılma Derneği. Mütareke yıllarında, bölgesel kurtuluş eylemlerine bağlı bir dernek; - belediye heyeti 204; -- Reisi 204. bkz. Hüseyin; - Fırka Kumandanı 1488. bkz. Mustafa Asım Bey; - halkı 214; - heyeti 198; - Heyet-i Merkeziyesi 200, 202, 204, 1374, 1376, 1380, 1382; - Mebusu 934, 1152 1264. bkz. Hasan Bey (Saka); İzzet Bey; Servet Bey; - Mevki Kumandanı 204, 210. bkz. Ali Rıza Bey; -- Kumandanlığı 1412; - **Muahedesi.** 1917'de Kafkas Devletleriyle yapılan antlaşma 656; - **Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti.** Trabzon Hakları Koruma Derneği. Mütareke yıllarında kurulan derneklerden; -

murahhasları 1476, 1478; - **Müdafaa-i Hukuk(-ı Milliye) Cemiyeti.** Mütareke yıllarında kurulan derneklerden. 1472, 1474; **-Pontus Cemiyeti.** Karadeniz kıyılarında bir Rum devleti kurmak için çalışan dernek. 1202. bkz. Pontus; - Telgraf Başmüdürü 1512; **Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti,** 4, 6, 1206; - Valisi 156, 238, 252, 254, 264, 1206, 1442, 1474, 1478, 1480, bkz. Galip Bey, Mehmet; - vilâyeti 92, 216, 1206, 1336, 1410; -- efkâr-ı umumiyesi 216, 1410. bkz. efkâr-ı umumiye [S] 5, 9, 13, 33, 63, 65, 83, 91, 93, 111, 129, 199, 201, 205, 207, 213, 215, 217, 253, 255, 365, 367, 371, 373, 375, 571, 635, 637, 839, 841, 1201, 1203, 1207, 1209, 1227, 1231, 1265, 1337, 1353, 1368, 1383, 1385, 1407, 1409, 1411, 1413, 1415, 1417, 1419, 1425, 1443, 1473, 1475, 1479, 1589, 1513, 1525, 1737; - **Antlaşması** (1917, Kafkas Devletleriyle) 657; - belediye kurulu 205; - başkanı (Hüseyin), Kurulu 205; - belediyesi 1207; - delegeleri 1477, 1479; - halkı 215; - Heyet-i Merkeziyesi. bkz. Trabzon Merkez Kurulu; - ili 93, 1207, 1337, 1411; - kamuoyu 217, 1411; - karşıcılları 1479; - Merkez Kurulu 199, 201, 205, 1371, 1375, 1377, 1381, 1383, 1407; - Mevki Komutanı 205, 211, 1413. bkz. Ali Rıza;- Milletvekili 935, 1153, 1265. bkz. Hasan Bey (Saka); İzzet Bey; Servet Bey; - Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 1207, 1251; - **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** 1473, 1475; - Pontus Derneği 1203. bkz. Pontus; - Telgraf Başmüdürü 1513; - Tümen Komutanı 1489; **-Ulusal Hakları Koruma Derneği** (Muhafaza-i Hukuk) 1207; - Valisi 157, 239, 253, 255, 265, 1207, 1443, 1475, 1479, 1481. bkz. Galip Bey, Mehmet; **Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti** (Trabzon ve Çevresini Bağımsızlaştırma Derneği). Mütareke yıllarında, bölgesel kurtuluş eylemlerine bağlı dernek 5, 9, 1207. bkz. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Trabzon Merkez Kurulu.

Trakya. Türkiye'nin Avrupa yakasındaki bölümü Doğu Trakya. Yunanistan'da kalan bölümü ise, Batı Trakya. [N] 4, 26, 28, 42, 110, 128, 322, 538, 540, 542, 656, 658, 660, 744, 770, 786, 884, 900, 902, 904, 906, 938, 1222, 1254, 1288, 1290, 1794, 1800, 1806, 1810, 1866, 1870, 1872, 1884, 1890, 1894, 1896, 1898, 1902, 1914; - aksam-ı şimaliyesi (kuzeyi) 1896. Trakya Cemiyeti. bkz. Trakya-Paşaeli Cemiyeti; -- nin İstanbul şubesi 1894; **Trakya Cumhuriyeti.** Osmanlı Devleti'nin dağılması durumunda Trakya-Paşaeli Cemiyeti'nin güttüğü amaç 6; - Fevkalâde Mümessili 940. bkz. Refet Paşa; - hududu 868, 1000; - hudud-ı kadim-i tarihiyesi 1884; - idare-i merkeziyesi 1800; - idaresi 1898, - komitesi,-leri 1796 (Rum),1898; - (Kongresi) 1890; - mesaili (sorunları) meselesi 326, 1882,

1900; - Müdafaa Heyetinin teşkilâtı 1882; - parçaları 1890; **Trakya - Paşaeli Cemiyeti.** Mütareke yıllarında, bölgesel kurtuluş eylemlerine bağlı dernek 4, 28, 364, 540, 1222, 1808, 1866, 1870, 1876, 1878, 1884, 1912; (Trakya ve Paşaeli Cemiyeti) 1572; Trakya-Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi 656, 1804, 1868 (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti); 1890, 1892; --- Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi 1900; -- Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 1866. bkz. Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti...; -- Müdafaa Heyeti 1904; **Trakya -Paşaeli Müdafaa-i (Hukuk-ı) Milliye (Müdafaa-i Milliye) Cemiyeti** 1810, 1884, 1890, 1902, 1904, 1910 (Reisi); 1912 (Riyaseti); ---- Heyet-i Merkeziyesi 1900, 1902, ------ Heyet-i Merkeziyesi Riyaseti 1800, 1802. bkz. Anadolu ve Rumeli Trakya-Paşaeli Heyet-i Merkeziyesi; - Rumları 1796, 1910; -- nın istiklâl-i siyasileri 1796; - talii 656, 658; - Türktür 1678; - valisi 1908. bkz. Charpy; - ve Anadolu teşkilât-ı milliyesi 28. bkz. teşkilât-ı milliye; - ve İzmir meseleleri 1678; -- Paşaeli Cemiyeti 1870; **Trakyalı** kardeşler 1872; - memurlar 1896, - Rumlar 1910; Trakyalılar 540, 1878; **Trakya'nın** işgali 656; - mukadderatı 1878; - müdafaası 1866; - şekl-i idaresi 1878. bkz. Garbi Trakya; Şarki Trakya. **[S] Trakya** 5, 27, 29, 43, 111, 129, 323, 539, 541, 543, 657, 659, 661, 745, 771, 787, 885, 901, 903, 905, 907, 939, 1017, 1223, 1255, 1289, 1291, 1679, 1795, 1801, 1807, 1811, 1867, 1871, 1873, 1879, 1885, 1891, 1895, 1897, 1899, 1903, 1905, 1911, 1915; - alınyazısı 657, 659; - Cemiyeti 29, 541, 1223, 1803, 1895; - Cumhuriyeti 7; - komitesi 1797, 1899; - kongresi 1891; - merkez yönetimi 1801; - Müslümanları 1897; - olağanüstü temsilcisi 941; - parçaları 1891; **Trakya-Paşaeli Derneği** (T.P. Müdafaa-i Hukuk...) 5, 29, 365, 541, 1573, 1809, 1871, 1877, 1879, 1885, 1893, 1911, 1913; --- İstanbul şubesi 1985; --- Merkez Kurulu 657, 1801, 1805, 1869, 1877, 1891, 1893, 1895, 1901, 1903; ----- başkanlığı 1801, 1803; --- Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi 1901; -- Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 1811, 1857, 1867, 1885, 1891, 1903, 1905,: ---- başkanlığı 1913; Trakya Rumları 1797, 1811; Trakya Rumlarının siyasal bağımsızlığı 1797; - savunma kurulu 1883; - sınırı 869, 1001, 1885; - sorunu 327, 1883, 1901; - Türktür 1679; - valisi 1909; -ve Anadolu'daki ulusal örgütler 29; -- İzmir sorunları 1679; - yönetimi 1899; **Trakyalı** görevliler 1897; - kardeşler 1873; - lı Rumlar 1911; Trakya'nın alınyazısı 1879; - kuzey kesimleri 1897; - savunulması 1867. bkz. Batı Trakya; Doğu Trakya. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Trakya-Paşaeli Merkez Kurulu; Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Trakya-Paşaeli Merkez Kuru-

lu; Trakya-Paşaeli Cemiyeti (Derneği); Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti (Bu ikisi, Trakya N, S maddeleri içindedir).

tren. [N] 680, 714, 1004; - yolu 1006, [S] 681, 715, 1005; - yolu 1007.

Trikopis. Trikupis. (Nikolaos, 1868-1959). Büyük Taarruz sırasında Yunan orduları başkomutanı. [N] 900, 994. [S] 901, 995.

Triyeste. Trieste. İtalya'nın, Adria denizinde liman kenti, idari bölge. [N] 986, [S] 987.

Tufan, Osman. bkz. Osman Tufan Bey (Tufan).

tugay. (süvari) [S] 725, 777. bkz. Dördüncü Süvari Tugayı. (N'ta: liva).

tuğgeneral. [S] 233, 599, 817. **([N]'ta: mirliva).**

Tunceli. bkz. Dersim.

Tunus. Kuzey Afrika ülkesi. [N] 944. [S] 945.

Turancılık. Bütün Türklerin, Turan uluslarının birleşmesi savını güden ülkü. [S] 587. Turanizm. (N'ta; panturanizm).

Turhal. Tokat'ın ilçelerinden. bkz. Kayseri-Sivas-Turhal.

Turhan Tan. bkz. Samih Fethi.

Tursunbeyzade Cevat. bkz. Dursunbeyzade, Dursunbeyoğlu Cevat.

Tutanak Dergisi. T.B.M.M.'nin tutanak dergisi. [S] 1089. bkz. Büyük Millet Meclisi'nin ilk toplantı tutanakları; T.B.M.M. Tutanak Dergisi; T.B.M.M. tutanakları.

tutku. ihtiras. [S] 1255; 1405 (yabancı).

tutsak. esir, üsera [S] 129, 561, 567, 659, 661, 747, 757, 785, 861 (İngiliz), 891, 893, 901, 903, 925, 933, 935, 991 (Yunan ordusu), 1281, 1291 (düşman), 1337, 1395; - yaşamak 19; **-lık** 19, 21, 131, 517, 771.

tutucular. muhafazakâr. [S] 855, 1185.

tutuklanma. tevkif. [S] 545. tutuklular. mevkufin. [S] 785. bkz. Malta tutukluları.

tutum (gerici) 1355, 1295. (N'ta: meslek-i irticakârane).

Tuz çölü. Koçhisar. [N] 898. [S] 899. (Bütün basımlarda **Tuz çölü** olarak yazılıdır. Yalnız, Adnan Önelçin'in "Nutuk'un (Söylev'in) İçinden" adlı kitabının yer adları dizininde **Tuz gölü**'dür.).

tüccar, -lar. [N] 334, 338, 822, 1362, 1416, 1914; - malı 1362. [S] 335, 339, 823, 1363, 1417, 1915; - malı 1363.

tüfek,-ler [N] 596, 736, 812; - ve cephane; [S] 597, 737, 812; - cephane 635, 889.

tümen. fırka (askerî). [S] 81, 463, 541, 623, 691, 711, 719; 731, 781 (düşman), 849, 889, 977, 985, 987, 991, 995, 1551 (redif), 1579. (tümen'lerin listesi, "fırka" maddesinin sonunda verilmiştir.).

tüneller. bkz. Toros tünelleri.

türbe bekçiliği. türbedarlık. 30 Kasım 1925'te çıkarılan yasa ile tekke ve türbeler kapatılmış, türbedarlıklar (türbe bekçiliği) yasaklanmıştır. [S] 1193. [N] **türbedarlık** 1192; **türbelerin** kapatılması. [S] 1193; - seddi [N] 1192.

Türk,-ler. [N] 4, 18, 28, 32, 128, 134, 136, 178, 522, 554, 584, 586, 652, 764, 772, 786, 832, 868, 918, 924, 964, 972, 1002,

1022, 1102, 1104, 1180, 1210, 1222, 1334, 1448, 1490, 1568, 1586, 1618, 1636, 1650, 1678, 1732, 1734, 1794, 1838, (Yafes'in oğlu), 1838, 1848, 1850, 1854; - ahali 686, 840, 1588. bkz. ahali; halk; Türkiye halkı; - anasırı (ve Kürt) 1734; - aşireti 972; - ata yurdu 2P. bkz. ata yurdu; - azaları (demiryolu şirketleri) 1586; - Başvekili 1170. bkz. İsmet Paşa; - bayrağı 1000; - cumhuriyeti 1186, 1194, 1196; - Cumhurreisi 1170; - devleti 18, 1848, 1850. bkz. İslâm-Türk devletleri; Yeni Türk Devleti; Yeni Türkiye Devleti; - dili 952, bkz. dil, lisan; Türkçe; - dostu 130; -ekseriyeti 130, bkz. ekseriyet; -- Ermeni hududu 1002. bkz. hudut; - esirleri 784. bkz. esaret; esirler; üsera; - gençliği 1194, 1196. bkz. Ey Türk gençliği; - hakanı. bkz. hakan; - hakimiyeti 868, 1000, 1850; -- prensibi 1020; - halkı 942. bkz. ahali; halk; Türk ahali, halkı; Türkiye halkı; - hazinesi 1020; - hukuku 6, 934; - hükümeti 230, 786, 1008, 1010, 1020, 1426, 1746; - hükümet-i milliyesi 834; --**ni** ıskat 496; - idare-i mahalliyesi, 652; - inkılâbı 1178; - inkılâp tarihi 660. bkz. inkılâbımız; inkılâp; tarih-i inkılâbımız; - istikbalinin evlâdı 1196. bkz. Ey Türk Gençliği!; - istiklâl ve Cumhuriyeti 1196; - istiklâli 1196; - istiklâl-i tâmmı 134. bkz. istiklâl; - jandarması 1004; - Kafkas Ordusu 836, - kanı 1732; - komiseri 1016 (Sevres'de); - kumandanı 660. bkz. kumandanlar; -kuva-yi müsellahası 868; - kuvveti 1008 (İstanbul'da); -, Kürt ve Ermeni nüfusu 158. 1296. bkz. nüfus; - maliye heyet-i teftişiyesi 1018 (Sèvres); - maliye nazırı 1018, 1020 (Sèvres 1921 önerisi); - maliyesi 1018 (Sevres'de); - Meclis-i Mebusanı 1016; - meselesi 130; - mevcudiyet-i milliyesi 834; - mevkufini 784 (Malta'da); **Türk milleti** 18, 20, 32, 128, 148, 474, 478, 480, 512, 522, 560, 728, 758, 790, 792, 808, 810, 826, 830, 832, 850, 862, 914, 924, 932, 934, 936, 1022, 1054, 1084, 1086, 1088, 1100, 1102, 1104, 1106, 1122, 1134, 1178, 1184, 1192, 1194, 1838, 1856; - millet-i azimesi 1838; - milletinin hakimiyet ve saltanatı 920; -- hürriyet ve istiklâl fikri;-- maddi ve manevi kuvvetleri 1854; -- takip etmesi lazımgelen siyasi prensip 582. bkz. millet; hürriyet; istiklâl; - muhibbi (dostu) 130, 498, 1752; - muhiti 326; - murahhası 1018, 1022 (dışarıda); - nüfusu 158, 1296. bkz. nüfus; - ordusu, - ları 312, 630, 660, 784, 902, 994. bkz. ordu; - parlamentosu 1018 (Sèvres'de); - propagandası 130. bkz. propaganda; -- Rus cephesi 1002; -- temas ve münasebatı 858; - sefaini 1020 (Sevres). bkz. sefine; - sermayesi 786; - sulhü 1882/1884. bkz. sulh; - tarihi 1838. bkz. tarih; - tebaası 784; 1008, 1020 (Sevres, Lozan'da); - toprakları 1054. bkz. topraklar; - unsuru 584, 764; - ülkeleri 654; - vatanı 480, 728, 732, 932. bkz. vatan; Türk ve İslâm ordusu 1588; - ve Kürt ekseriyeti 134.

bkz. Kürtler; - zabit ve neferleri. 734. bkz. asker; - zabitanı 902. bkz. zabitler. Türkiye Devleti 1858. bkz. Türkiye Devleti; (**Türkiye** maddesinde). Türkler, Kürtler birleşti 28, 122; **Türkleri** dahi bir devlet halinde birleştirmek 586; **Türklük** 6, 790, 1104, 1178, 1180; - aleyhine isyan 1180 (Arnavutluk'ta); -- Kürtlük-Ermenilik mesaili 6. bkz. Ermeniler; Kürtler; - **Türkü** çekemeyenler (milel-i İslâmiyeden) 1102, 1104. bkz. düşmanlar; Türkiye'nin düşmanları; - haysiyeti 18, - hukuku 6; - istiklâli 20. bkz. istiklâl; - vahdeti 138. bkz. vahdet. bkz. Millî Türk; Yeni Türk Devleti. **[S] Türk.** 5, 19, 29, 33, 129, 135, 137, 179, 523, 555, 585, 587, 653, 765, 773, 787, 965, 973, 1003, 1023, 1103, 1105, 1181, 1197, 1211, 1335, 1449, 1491, 1587, 1589, 1619, 1637, 1651, 1679, 1733, 1735, 1839, 1853, 1855; - ata yurdu 21; - bağımsızlığı 21, 131, 1197. bkz. bağımsızlık; - barışı 1883; - başbakanı 1171. bkz. İsmet Paşa; - bayrağı 1001; - boyu 973; - cumhurbaşkanı 1171. bkz. Mustafa Kemal; - Cumhuriyeti 1187, 1195, 1197; - çoğunluğu 135; - delegesi 1019, 1023 (dışarıda); - Devleti 19, 827, 935, 1187, 1195, 1849, 1851; - devrim tarihi 661; - devrimi 1179; - dili 953. bkz. dil; Türkçe; - dostu 131, 499, 1753; - egemenliği 869, 1001, 1851. bkz. egemenlik, - egemenliği ilkesi 1012; - eri 133. bkz. asker; er; -- Ermeni sınırı 1003. bkz. sınır; - geleceğinin çocuğu 1197, bkz. Ey Türk gençliği!; - gemileri. bkz. gemi; - gençliği 1195, 1197; - hakanı 1851; - hakları 935; - halkı 687, 765, 841, 943, 1589. bkz. halk; - hazinesi 1021; - hükümeti 129, 231, 497, 653, 787, 1009, 1011, 1021, 1427, 1747; - jandarması 1005 (Sevres); - Kafkas orduları 837; - komiseri (Sèvres) 1017; - komutanları 661. bkz. komutanlar; - kuvveti 1009; - , Kürt ve Ermeni nüfusu 159, 1297. bkz. Ermeni; Kürt; nüfus; - maliye nazırı 1019, 1021; - Maliye Teftiş Kurulu 1018; - Maliyesi 1091; - Meclis-i Mebusanı 1017; - Millet Meclisi (parlamentosu) 1019; - nüfusu 159, 1297. bkz. nüfus; - olmayan halk 1011; - orduları 313; - ordusu 631, 661, 783, 785, 903, 995; - ortamı 327; - öğeleri 1735; -propagandası 131; -- Rus cephesi 1003; --- görüşmeleri 859; - sermayesi 787; - silahlı kuvvetleri 869; - sorunu 131; - subay ve erleri 735, 903. bkz. asker; - tarihi 919, 1839. bkz. tarih; - toprakları 1055. bkz. topraklar; - tutsakları 785; - tutukluları 835. bkz. Malta tutukluları; - ulusal hükümeti 835; - ulusal varlığı 835; **-ulusu** 19, 21, 33, 129, 149, 475, 479, 481, 513, 523, 561, 729, 759, 791, 793, 809, 811, 827, 831, 833, 851, 863, 903, 915, 921, 925, 933, 935, 937, 1023, 1055, 1085, 1087, 1089, 1101, 1103, 1105, 1107, 1123, 1135, 1179, 1185, 1193, 1195, 1839, 1855, 1857; - - **nun** egemenliği ve saltanatı 921; -- izlemesi gereken siyasal ilke 583; --

maddi ve manevi güçleri 1855; -- özgürlük ve egemenlik düşüncesi 903; - uyruğu, uyrukları 785, 1009; 1021; - ülkeleri 655; - üyeleri (demiryolu hatlarında) 1587; - ve İslam Türkiye Devleti 1859; -- Kürt çoğunluğu 135; -- Müslüman ordusu 1589; - yurdu 481, 733, 933; **Türkler** 585, 833, 925, 1003, 1103, 1181, 1223, 1587, 1733, 1795, 1839, 1849, 1851, 1855; Türkler, Kürtler birleşti. 29, 123; **-i** dahi bir devlet halinde birleştirmek 587. **Türklük** 7, 791, 1105, 1179, 1181; **-ğe** karşı ayaklanma (Arnavutluk'ta) 1181; -- Kürtlük-Ermenilik sorunları 7; **Türkü** çekemeyen Müslüman uluslar 1103, 1105; - ün birliği 139; - çağcıllaşması 129; - hakları 7, 935; - onuru 19. bkz. Millî Türk; Müslüman Türk Hükümeti; Yeni Türk Devleti.

Türk Derneği. 1912'de kurulmuş dernek (İstanbul'da. bu sayfada: Türk ve Çiftçiler Derneği olarak geçer. Velidedeoğlu ve Milli Eğitim Bakanlığı basımında: Türkocağı (bkz). Bir de Çiftçiler Derneği olmalıdır). [N] 1568. [S] 1569.

Türk Dünyası. İstanbul'da 1919-1920 yıllarında çıkan günlük gazete. [N] 302, 1540. [S] 303. 1541.

Türkçe. [N] 396, 922, 928, 952, 1862; - muallimi 332; **Türkçedir** (resmî dil) 952. [S] 397, 923, 929, 953, 1863; - öğretmeni 333; **-dir** (resmî dil) 1863. bkz. Türkiye Devletinin resmî dili Türkçedir.

Türkçe İstanbul. gazete. bkz. İstanbul,Türkçe.

Türkgeldi, Ali Fuat. bkz. Ali Fuat Bey (Türkgeldi).

Türkistan. [N] 1106. [S] 1107.

Türkiye. [N] 36, 128, 130, 132, 134, 138, 154, 326, 400, 474, 478, 522, 548, 582, 638, 656, 684, 716, 744, 746, 760, 772, 784, 832, 838, 850, 852, 864, 868, 922, 930, 950, 964, 998, 1000, 1002, 1004, 1006, 1008, 1010, 1012, 1016, 1020, 1026, 1034, 1052, 1060, 1062, 1106, 1130, 1132, 1134, 1392, 1404, 1720, 1726, 1728, 1850, 1854, 1856, 1858, 1894; Türkiye Ajansı. 1618. bkz. ajans; Türkiye Havas-Reuter Ajansı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (Bu madde, "Türkiye" maddesinin bitiminde ayrıca verilecektir).

Türkiye Cumhuriyeti. [N] 1084, 1126 1128, 1132, 1152; -- ricali 1128. bkz. rical; -- Riyaseti 1082. bkz. Mustafa Kemal; **-- nin** ilânı 1086. bkz. cumhuriyet; **Türkiye Devleti** 752, 830, 918, 926, 934, 944, 946, 1064, 1070, 1082, 1088, 1096, 1104, 1832, 1848, 1850, 1854, 1856, 1858, 1860; -- hakimiyeti 926, 1860; -- nin dini 952. bkz. din; -- nin istiklâli 1854. bkz. istiklâl; -- nin makarr-ı idaresi Ankara şehridir 1060; -- resmî dili 952. bkz. Türkçe; -- nin şekl-i hükümeti cumhuriyettir 1070, bkz. Cumhuriyet. bkz. Türk ve Türkiye Devleti; Yeni Türkiye Devleti; - düşmanları 1134; -- Gürcistan Muahedesi. Gürcistan'a 23 Şubat 1921'de verilen ültimatomla, 1919'da işgal edilmiş olan Artvin, Ardahan, sonradan yine verilecek olan Ba-

tum'u geri almamızı sağlayan antlaşma 656; - halkı 928, 932, 942, 944, 956, 1052, 1126, 1838, 1850, 1854, 1856, 1860. bkz. ahali; halk; -- Havas-Reuter. Havas ve Reuter ajanslarının birleşmesiyle Türkiye'de çalışan bir ajans olmalıdır. 36 (ajansı) 1230; **Türkiye Hükümeti** 800, 854, 864, 1022; -- **nin** şekli 1114, bkz. hükümet; - idaresinde kalmak 1796; - menafii 760; - millî halk hükümeti 926. bkz. halk hükümeti; - mukadderatı 744, 1122, 1832, bkz. mukadderat; - murahhasları (Lozan) 102. bkz. murahhaslar; **-Reisicumhuru** 1070, 1126, 1128, 1170. bkz. Mustafa Kemal; Reisicumhur; - ricali 1122. bkz. rical; - Selçuk Devleti. 11- 12. yüzyıllarda yaşamış Türk devleti. 1850; - sulhü 1896. bkz. sulh; **-deki** Hıristiyanlar 766. bkz. Hıristiyanlar; - deki İngiliz kuvvetlerinin başkumandanı 922. bkz. De Brock; - yabancı sefaret (elçilik)ler 1008. bkz. sefaretler; - deki şehbenderlikler, bkz. konsolosluklar; Türkiye'den arazi almış olan devletler 1016. bkz. arazi; terk-i arazi; toprak terketmek; **Türkiye'nin** bilcümle varidatı 1018; - düşmanları 1132. bkz. düşman; - idam kararı 1854; - işgali 1618. bkz. işgal; - kuva-yi müsellâhası 10, 744; - münevver ve cumhuriyetperver evlâdı 1106; - müstakbel çocukları 474; -- idare-i siyasiyesi 1678; - necip halkı 1052. bkz. ahali; halk; Türkiye halkı; - re's-i tefekkürü 852; - taksimi 154. bkz. taksim; - tamamiyet-i mülkiyesi 1230; - usul-i meskûkâtı 1018. bkz. meskûkât; - varidatı 1016; **Türkiye'ye** bırakılacak arazi 1676. bkz. arazi; topraklar; **Türkiye'yi** imha fikri 764. [S] **Türkiye** 37, 129, 131, 133, 135, 139, 155, 327, 401, 475, 479, 523, 549, 557, 583, 639, 657, 685, 717, 745, 747, 761, 773, 785, 831, 833, 837, 839, 851, 853, 865, 869, 919, 923, 931, 933, 947, 951, 955, 999, 1001, 1003, 1005, 1007, 1009, 1011, 1013, 1017, 1019, 1021, 1035, 1059, 1061, 1063, 1107, 1131, 1133, 1135, 1393, 1405, 1721, 1727, 1729, 1851, 1855, 1857, 1859; 1895; - Ajansı 1819; - barışı 1897; **Türkiye Cumhurbaşkanı** 1071, 1127, 1129, 1171; - cumhurbaşkanlığı 1083. bkz. Mustafa Kemal; **Türkiye Cumhuriyeti** 1085, 1127, 1129, 1133, 1153; -- **nin** ilânı 1087; - çıkarları 761; - delegeleri 1021; - devlet adamları 1123;**Türkiye Devleti** 753, 831, 927, 935, 943, 947, 957, 1065, 1071, 1083, 1089, 1097, 1105, 1849, 1841, 1855, 1857, 1859, 1861, 1883; **--nin bağımsızlığı** 1855; -- başkanlığı 945; -- başkenti Ankara kentidir 1061; -- nin dini 953, -- nin hükümet biçimi cumhuriyettir 1071; - devletinin resmî dili 953. bkz. Türkçe; Türkiye dışına çıkarılma 1131 (Osmanlı soyu); - düşmanları 1135; Türkiye-Gürcistan Antlaşması (1921) 657; - halkı 927, 933, 943, 945, 947, 1053, 1127, 1851, 1855, 1857, 1861. bkz. halk; -- Havas-Reuter Ajansı. İki yabancı ajansın birleşmesinden ortaya çıkmış ol-

malıdır 37, 1231. bkz. ajans; **Türkiye Hükümeti** 801, 855, 865, 1023; **--nin** biçimi 1155; --nin hukuksal durumu 801; - yönetiminde kalmak 1797; **Türkiye'deki** Hıristiyanlar 767; - İngiliz kuvvetlerinin başkomutanı 923. bkz. De Brock; - konsolosluklar 1009. bkz. konsolosluklar; - yabancı elçilikler 1009. bkz. elçilikler; **Türkiye'den** toprak almış olan devletler 1117. bkz. topraklar; **Türkiye'nin** alınyazısı 745, 1123, 1833; - aydın ve cumhuriyetçi çocukları 1107; - düşünen kafaları 853; - gelecekteki yönetimi 1679; - gelirleri 1017, 1019; - idam kararı 1855; - işgali 1619. bkz. işgal; - para işleri 109; - paylaşılması 155; - sınırları 1855; - silâhlı kuvvetleri 1013, - toprak bütünlüğü 1231; - yarınki çocukları 475, - yaşamı ve alınyazısı 1727; Türkiye'ye bırakılacak toprak 1677; **Türkiye**'yi yok etme görüşü 765. bkz. Türkiye İslam-Türk Devleti; Yeni Türkiye;Yeni Türkiye Devleti.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (Büyük Millet Meclisi; Meclis; meclis-i fevkalâde; Millet Meclisi; Türkiye Büyük Millet Meclisi). İstanbul'da 16 Mart 1920'den sonra Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması, feshi üzerine; 23 Nisan 1920'de Ankara'da kurulan bugünkü T.B.M.M. **[N]** 12, 88, 90, 298, 302, 320, 356, 562, 564, 566 (meclis-i fevkalâde). 570, 574, 576, 578, 582, 586, 588, 590, 592, 594, 596, 600, 604, 608, 610, 614, 616, 620, 622, 632, 634, 636, 638, 642, 646, 650, 652, 656, 658, 664, 666, 670, 678, 696, 710, 716, 718, 724, 726, 728, 734, 738, 742, 744, 746, 748, 752, 754, 756, 758, 760, 762, 768, 770, 782, 788, 790, 792, 794, 798, 800, 802, 804, 810, 814, 816, 818, 820, 826, 828, 842, 844, 846, 848, 850, 852, 854, 856, 862, 864, 870, 872, 874, 876, 878, 882, 884, 886, 894, 902, 908, 910, 912, 914, 916, 918, 920, 922, 924, 926, 928, 930, 932, 936, 938, 950, 952, 954, 956, 960, 962, 964, 966, 968, 992, 998, 1010, 1030, 1036, 1050, 1054, 1058, 1060, 1062, 1064, 1066, 1068, 1072, 1074, 1082, 1086, 1092, 1094, 1096, 1098, 1100, 1104, 1108, 1110, 1116, 1122, 1128, 1130, 1132, 1138, 1140, 1144, 1146, 1148, 1150, 1152, 1154, 1156, 1158, 1160, 1162, 1166, 1168, 1170, 1172, 1174, 1176, 1178, 1180, 1182, 1184, 1188, 1190, 1192, 1628, 1826, 1836, 1838, 1850, 1856, 1858, 1860. **Büyük Millet Meclisi. Birinci** 38, 792, 796, 968, 1834; **İkinci** 798, 956. bkz. **Meclis** (**"Ankara"** maddesinde, aşağıdaki başlıklar ve sayfa sayıları verilmiştir). Meclis azası; - başkâtibi; - ekseriyeti; encümenleri; - efkâr-ı umumiyesi; - hükümeti; - istibdadı; - Muhafız Taburu; - Reisi; - Reis-i Sanisi; - riyaseti; --makamı; - riyaset-i saniyesi; - tahkikatı; meclis-i fevkalâde; - içtimaı; Meclisin hukuku; - İkinci içtima senesi; - meşruiyeti; - şahsiyet-i maneviyesi. bkz. milletin kâbesi (T.B.M.M.); -encümenleri

802; - heyet-i umumiyesi 616, 1070; - hükümeti 618, 622, 626, 650, 678, 704, 742, 744, 746, 748, 752, 760, 788, 790, 866, 900, 1096, 1114, 1116, 1118, 1164, 1832, 1856; -- şekli 1114, 1118; - kanunları 600; (B.M.M.) - orduları 650, 1832; - ordusu 650, 1832; - Reisi 616, 640, 644, 670, 700, 718, 754, 776, 886, 964, 1030, 1861. bkz. Mustafa Kemal; (T.B.M.M.) Reisi 570, 588, 606, 632, 694, 700, 702, 718, 724, 726, 742, 744, 746, 748, 754, 762, 768, 816, 856, 902, 928, 1030, 1050, 1052, 1080, 1860. bkz. Kâzım Paşa (Özalp) Mustafa Kemal; - Reis-i Sanisi. 632, 636, 640, 650, 894, 906, 962, 1056, 1110. bkz. Adnan Bey (Adıvar); Ali Fuat Paşa; Celalettin Arif Bey; Kâzım Paşa (Özalp); Rauf Bey; - Reisini Meclis önünde asmak... 632; (B.M.M.) Reis-i sanisi 632, 636, 640, 642, 650, 894, 906, 963, 1056, 1116; 1828, 1830. bkz. Celalettin Arif Bey; - Riyaseti 616, 632, 646, 650, 692, 724, 726, 730, 742, 1826, 1828, 1834, 1860; (T.B.M.M.) Riyaseti 616, 646, 692, 730,742, 816, 916, 930, 1040, 1058, 1073, 1083, 1141, 1147, 1149, - Reis-i Sanisi 636, 1058, 1062, 1064; - ve hükümeti 610, 612, 926; (T.B.M.M. ve hükümeti) 582, 1054); (T.B.M.M.) nin ilk içtimaı 356; - intihabı 752; - salahiyeti 816, 818. bkz. salahiyet; - şahsiyeti 818; - şahsiyet-i maneviyesi 816, 880; **T.B.M.M. - nin** Şekil ve Mahiyetine Dair Mevadd-ı Kanuniye 754; - nin vezaifi 950. [S] Türkiye Büyük Millet Meclisi. Büyük Millet Meclisi; Meclis; Millet Meclisi. [S] 13, 89, 91, 303, 321, 563, 565, 566 (olağanüstü meclis), 571, 575, 577, 579, 583, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 601, 604, 609, 611, 615, 621, 623, 633, 635, 637, 639, 643, 647, 651, 653, 657, 659, 665, 667, 671, 679, 697, 711, 717, 719, 725, 727, 729, 735, 739, 743, 745, 747, 749, 753, 755, 757, 759, 761, 763, 769, 771, 783, 789, 791, 793, 795, 799, 801, 803, 805, 811, 815, 817, 819, 821, 827, 829, 843, 845, 847, 848, 851, 853, 855, 857, 863, 865, 871, 873, 875, 877, 879, 883, 885, 887, 895, 903, 909, 911, 913, 915, 917, 919, 921, 923, 925, 927, 929, 931, 933, 937, 939, 951, 953, 957, 961, 963, 965, 967, 969, 993, 999, 1011, 1031, 1037, 1051, 1055, 1059, 1061, 1063, 1065, 1067, 1069, 1073, 1075, 1083, 1087, 1093, 1095, 1097, 1099, 1101, 1105, 1109, 1111, 1117, 1123, 1129, 1131, 1133, 1139, 1141, 1145, 1147, 1149, 1151, 1153, 1155, 1157, 1159, 1161, 1163, 1167, 1169, 1171, 1173, 1175, 1177, 1179,1181, 1183, 1185, 1189, 1191, 1193, 1629, 1827, 1837, 1839, 1851, 1857, 1859, 1861. Büyük Millet Meclisi Birinci 39, 793, 797, 969, 1835. İkinci Millet Meclisi 799, 957. T.B.M.M. (B.M.M.; Meclis; Millet Meclisi) - baskısı 1095; - Başkan Vekili 1083, 1151; - Başkanı 571, 589, 607, 617, 633, 641,

645, 671, 695, 701, 719, 725, 727, 743, 745, 747, 749, 755, 763, 769, 777, 817, 845, 857, 887, 889, 903, 929, 965, 1031, 1051, 1053, 1059, 1073, 1081, 1097, 1115, 1117, 1141, 1147, 1149, 1861; "Büyük Millet Meclisi Başkanını Meclis önünde asacağım." 633; - Başkanlığı 617, 647, 651, 693, 725, 727, 731, 743, 817, 917, 931, 967, 1041, 1059, 1083, 1085, 1827, 1829, 1835; - Başkanlık Kurulu 571; --- seçimi 591; - başyazmanlığı 571; - çoğunluğu 885; - Genel Kurulu 617, 793, 805, 1071; - görevleri 951; - hükümeti 295, 611, 613, 619, 623, 627, 651, 679, 705, 743, 745, 747, 749, 753, 761, 789, 791, 867, 901, 927, 1097, 1115, 1117, 1119, 1165, 1833, 1857; -- Reisi 701, 703, 727, 857; -- biçimi 1115, 1119; - İkinci Başkanı, 633, 637, 641, 643, 651, 895, 907, 963, 1057, 1117, 1829, 1831; - İkinci Başkanlığı 1059, 1063, 1065; - kamuoyu 697; - komisyonları 803; - Muhafız Taburu 781; - ordusu, orduları 651, 1833; - seçimi 1897; - soruşturması 621, 1155, 1159, 1175, 1181; - Tasarı Komisyonu 963; - Tutanak Dergisi 923; - tutanakları 583, 621; - üyeleri 797, 1067, - ve Hükümeti Başkanı 583, 703; - yasaları 601; - yasama ve yürütme güçlerini kendisi yönetir 757; - Yüce Başkanlığı 617, 725, 727, 1041, 1137; -i dağıtma hakkı 1095; **T.B.M.M.'nin** açılması 389; - nin görevleri 951; - nin hakları 875; - nin ilk toplantı tutanakları 357; - nin ilk toplantı yılı 1147; - nin Kırkbirinci Toplantısı 621; - nin manevi kişiliği 817, 881; - nin yasallığı 733; - yenilenmesi 969; - yetkileri 817, 819. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ile ilgili yasa 755.

Türkiye Cumhuriyeti. bkz. Türkiye (maddesinde). **Türkiye Devleti.** bkz. Türkiye (maddesinde); **Türkiye Hükümeti.** bkz. Türkiye (maddesinde),

Türkiye Selçuk Devleti. Büyük Selçuklular (1040-1157). [N] 1850. [S] 1851.

Türkmen. Halil. bkz. Halil Bey (Türkmen).

Türkocağı. 1911'de kurulmuş, 1931'de kapanarak Halkevleri'ne katılmış, 1951'de yeniden kurulan Türkçü dernek. [N] 548, 1568(?). [S] 549, 1569.

tüzük. nizamname. [S] 97, 121, 157, 269, 373, 419, 477, 519, 544, 881, 1059, 1159, 1267, 1279, 1363, 1379, 1383, 1479, 1531, 1541, 1549, 1733, 1787, 1883, 1889, 1903, 1905. bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Örgütler Tüzüğü; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Tüzüğü; Erzurum Kongresi Tüzüğü; İç Hizmet Tüzüğü; iç tüzük; Karakol Cemiyeti tüzüğü; Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) Tüzüğü; Müdafaa-i Hukuk Örgüt Tüzüğü; Müdafaa-i Hukuk Tüzüğü; örgütlerle ilgili tüzüğümüz; Sivas Kongresi Örgüt Tüzüğü; Sivas Kongresi Tüzüğü; Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Tüzüğü.

U

ubudiyet. kulluk. [N] 940. **ubudiyet ve ikbal.** kulluk ve yükselme. [N] 1762; - ubudiyet-i müebbede 1386.

Uceymi Sadun Paşa. bkz. Acemi Sadun Paşa.

uçak. tayyare. [S] 151, 595, 889, 1015, 1579; - filosu 989.

uhud-ı atika. eski antlaşmalar. [N] 934. [S] 935. bkz. kapitülasyonlar.

Ukrayna. Sovyetler Birliği'nde cumhuriyet. [N] 906, [S] 907.

Ulaş. Hüseyin Avni. bkz. Hüseyin Avni Bey (Ulaş).

ulaşımın kesilmesi. [S] 1745. (N'ta:muvasalatın inkıtaı).

ulaştırma. münakalât. [S] 147, 191, 547, 823; - araçları 1061.

ulema. din bilginleri, bilginler. [N] 112, 334, 338, 460, 594, 1078 (hukuk), 1132, 1416, 1440, 1448, 1496, 1652, 1866, 1868. (S'de: bilgin, din bilginleri).

Ulu Allah. [N] 1454. bkz. Allah. **Ulu Tanrı.** [S] 445, 1261, 1263, 1277, 1281, 1283, 1437, 1455, 1499, 1529, 1555, 1563, 1651, 1653, 1761, 1869, 1875, 1861; 1907; **ululuk** (Tanrı) 1463.

ulu hakan. [S] 1345. bkz. hakan.

Ulubat köprüsü. Bursa yakınlarında. [N] 618. [S] 619.

Ulukan, Hakkı Hami. bkz. Hakkı Hami (Ulukan).

Ulukışla. Niğde'nin ilçelerinden. [N] 562. [S] 563.

ulûm ve fünunun nurları. bilimler ve fenlerin ışıkları. [N] bkz. ilim; fen; -- fünun-ı askeriye 880.

Ulunay, Refi Cevat. bkz. Refi Cevat (Ulunay).

ulus. millet. [S] 3, 15, 19, 21, 23, 29, 31, 33, 37, 39, 43, 49, 61, 65, 69, 71, 75, 77, 87, 89, 91, 93, 95, 97, 101, 103, 107, 109 (Yunan), 119, 123, 129, 131 (Amerika), 133, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 153, 157, 171, 175, 177, 183, 187, 189, 191, 193, 195, 199, 203, 209, 211, 213, 215, 231, 233, 237, 239, 241, 243, 245, 247, 249, 251, 253, 261, 263, 265, 269, 271, 277, 279, 285, 287, 289, 291, 295, 297, 299, 301, 303, 305, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 335, 339, 355, 363, 365, 371, 377, 389, 391, 403, 405, 409, 411, 413, 419, 439, 445, 453, 461, 473, 475, 477, 479, 481, 483, 485, 491, 497, 499, 501, 505, 507, 511, 513, 515, 517, 521, 583, 523, 531, 533, 535, 553, 555, 557, 559, 561, 563, 567, 571, 573, 579, 585 (Batı), 587, 591, 593, 615, 617, 623, 625, 627, 659, 661, 673, 683, 717, 723, 741, 745, 747, 751, 753, 759, 761, 769, 771, 777, 791, 793, 797, 801, 803, 807, 809, 813 (Yunan), 815, 817, 821, 827, 829, 831, 833, 835, 849, 853, 855, 857, 861, 871, 875, 877, 879, 885, 893, 903, 917, 919, 925, 927, 931, 933, 937, 939, 943, 945, 947, 949, 957, 963, 965, 967, 969, 971, 973, 977, 999, 1041, 1049, 1051, 1055, 1059, 1073, 1077, 1081, 1083, 1085, 1087, 1089, 1093, 1095, 1099, 1101, 1103, 1105, 1111, 1117, 1121, 1123, 1131,

1139, 1143, 1145, 1153, 1157, 1159, 1171, 1175, 1179, 1183, 1185, 1187, 1195, 1197, 1211, 1213, 1223, 1225, 1227, 1231, 1233, 1235, 1237, 1251, 1255, 1257, 1261, 1263, 1265, 1269, 1271, 1273, 1275, 1277, 1279, 1281, 1283, 1285, 1287, 1289, 1291, 1293, 1295, 1313, 1319, 1325, 1379, 1385, 1387, 1389, 1391, 1393, 1395, 1397, 1399, 1401, 1403, 1405, 1423, 1427, 1429, 1431, 1435, 1437, 1439, 1441, 1443, 1445, 1447, 1449, 1453, 1455, 1457, 1459, 1461, 1463, 1465, 1467, 1475, 1477, 1479, 1487, 1493, 1495, 1501, 1503, 1505, 1509, 1511, 1517, 1521, 1523, 1529, 1531, 1533, 1537, 1539, 1541, 1543, 1555, 1557, 1563, 1567, 1569, 1575, 1577, 1579, 1581, 1583, 1595, 1637, 1639, 1649, 1651, 1655, 1657, 1663, 1673, 1677, 1699, 1705, 1707, 1713, 1721, 1725, 1727, 1729, 1731, 1733, 1735, 1737, 1739, 1741, 1743, 1745, 1747, 1757, 1759, 1763, 1767, 1785, 1793, 1805, 1837, 1843, 1845, 1849, 1881; - aydınları 1189; - bağlılığı 469; - bireyi 1249, 1275, 1401, 1403, 1455; - bireyleri 1231, 1235, 1261, 1459, 1469, 1515, 1553; - borcu 483; - duygusu 557; - düşmanları 385, 1627, - egemenliği 19, 271, 281, 285, 297, 949, 1275, 1521; bkz. egemenlik; - genel güveni 499; - hakları 41, 61, 189, 803, 857, 1293, 1331; - hayınları 1311, 1319, 1333, 1617; - kamuoyu 911, 1269, 1521, 1643, 1663; - kararı 109, 1487; - kötülüğü 1311; - kürsüsü 1153, 1161, 1193; - sevgisi 149, 243, 1149, - tarihi 1471; - ve ülkenin alınyazısı 287, 449, 679, 1503, 1505, 1511, 1543, 1635; --- gerçek çıkarları 1599; -- yurdun bağımsızlığı 757. bkz. bağımsızlık; --- esenliği 411, 591, --- kurtuluşu 247, 1455; -- yurt çıkarları 1699; -- yurt hayını 1313; --- ödevi 369, 467, 553; - yararı 287, 297, 335, 503, 537; - yazgısı 77; **-ulusa** bildirimiz 291; ulusa dayanan güçlü bir hükümet 1283; - düşman 409; - ihanet 1325; **ulussever** 385; **ulustan** aldığı vekillik 819; **ulusu** birbirine kırdırmak 1373; **ulusumuzun** bağımsızlığı 777, 1275, 1453, 1549, 1745, 1749; - gönenç ve bağımsızlığı 1093; - iç ve dış bağımsızlığı 1509. bkz. bağımsızlık; - kurtuluş umudu 1263; - tutsak olması 1281; - yaşama hakkı 1395; **ulusun** aldatılması 307; - alınyazısı 41, 69, 83, 141, 305, 611, 933, 957, 1183, 1221, 1231, 1257, 1297, 1503, 1505, 1653, 1739; - amaç ve isteği 1421; **ulusun bağımsızlığı** 21, 39, 43, 43, 69, 269, 371, 385, 443, 477, 491, 497, 561, 563, 567, 589, 757, 759, 793, 797, 851, 921, 1211, 1233, 1267, 1639, 1705, 1893; - bağımsızlık bayrağı 567. bkz. bağımsızlık; - bağrı, bağrında 567, 1275, 1285; - başvuracağı en yüce kat 579; - bekçisi 315; - birliği 355, 507, 1277; - birlik ve dayanışması 339; - buyruk ve isteği 257, - bütünlüğü 1505; - çıkarları 765, 1143; - çoğunluğunu temsil eden parti 297; - denetimi

1533, - dilekleri 1367; - dokuncası 1259; - dokunulmazlığı 1509; - egemenlik hakları 751; -- ve saltanat hakları 751, 1839; - en yüksek çıkarı 723, 741; - esenliği 195, 289, 339, 461, 523, 1295, 1429, 1441, 1501, 1535, 1553, 1555, 1641, 1673, 1767; - geleceği 391, 1639, - genel birliği 277; - genel istekleri 297, 1527; - genel oyu 285; - görevi 1739; - gücü 175, 243, 269; - gücüne dayanmak 1273; - güven ve inanı, güveni 311, 409, 1373, 1389, 1405, 1515; - hakları 1285, 1395, 1401, 1731, 1793, 1833; - - ve bağımsızlığı 1881; - haklı istekleri 1405; - iradesi 175, 243, 259, 263, 269, 285, 295, 1275, 1447, 1487, 1508; - istek ve erekleri 483; - istekleri 243, 261, 301, 1307, 1505, 1579, 1839; - iyiliği 1323; - kâbesi 877; - kaderi 29, 89, 203, 261, 271, 285, 349, 369, 385; - kesin isteği; -- karar ve iradesi 1267; -- kararı 43, 1233; - kurtuluş amacı 623; -- ve bağımsızlığı 1873; -- ve mutluluk amacı 1889; - kurtuluşu 297, 1225, 1259, 1263, 1287, 1673, 1713; - kutsal amaçları 1501; --- coşkusu 531; -- hakları 1295, 1521, 1889; -- istekleri 483, 1503; -- ülküsü 1119; -- varlıkları 87; - manevi birliği 1529; - mutluluğu 289, 791, 1079, 1097, 1427, 1441, 1555, 1767; - onuru 1289, 1515, 1855; - ortak dileği 339; - özel haberleşmesine engel olan... 265; - ruh ve dilekleri, ruhu 409, 1535; - ruh ve vicdanı 1880; - sesi 1291, 1531; - soylu amacı 1485; - tam bağımsızlığı 615, 789. bkz. bağımsızlık; - tam kurtuluşu 295, 299; - tarihi 231, 1731; - temel çıkarları 763; - temsilcileri 1275, 1639, 1791; - **ters alınyazısı** (makûs talih); - toplumsal yapısı 1089; - tümünün çıkarları 1371; - uğradığı haksız işlemler 1574; - varlığı 295, 371; - ve cumhuriyetin yüksek yararları 1193, - ve devletin onuru ve bağımsızlığı 475; -- ülkenin çıkarları 735, 807, 1241, 1737; --- hakları 1283, 1287; -- yurdun kötülüğü 1309; - vekilleri 305, 391, 711; - vicdanı 1505; - yasal ayaklanması 257; -- eylemi 1519; -- girişimleri 1429; -- hakları 239, 265, 1429, 1477, 1519; -- istekleri 1345, 1405, 1475, 1521, 1529; -- örgütleri 1505; - yaşamı 857; - yetkileri 1293; - yetkin mutluluğu 1465; - yüce hakları 1451; - yüksek amaçları 1549; 1549; -- çıkarları 673. **uluslar. (ulus** maddesinde sayfa sayıları verilmiştir). yabancı uluslar: Amerika ulusu 131; Arap u. 1677, 1849; Avrupa u.ları 497; Fransız u. 109; İngiliz, İngiltere u. 10, 402, 404; Rus u. 1257; Yunan u. bkz. devlet ve ulus; egemenlik ulusundur; Müslüman Türk ulusu; Osmanlı ulusu; Türk'ü çekemeyen Müslüman uluslar; uygar uluslar; ülke ve uluslar; yurt ve ulus. **"ulus, vekillerini** (milletvekillerini) **seçerken dikkatli ve kıskanç olmalıdır."** [S] 673. (N'ta: millet, vekillerini...); **"ulusların kendi alınyazılarını kendilerinin belirlediği".** [S] 1509 (N'ta: Milletler....) **"uluslar, üzerinde yaşadıkları**

toprakların gerçek sahibi olmakla birlikte insanlığın vekilleri olarak da o topraklarda bulunurlar." Mustafa Kemal'in Ankara'ya geldiği günün ertesindeki konuşmasından. [S] 1727. (N'ta: milletler, üzerinde...)

ulusal. millî; - milliye. [S] -akım 87, 103, 141, 209, 219, 233, 241, 243, 1257, 1269, 1293, 1409, 1447; - **amaç** 31, 81, 797, 83, 87, 93, 195, 243, 255, 261, 269, 277, 293, 307, 333, 385, 389, 427, 455, 457, 507, 511, 515, 533, 557, 685, 793, 815, 855, 879, 885, 1001, 1225, 1235, 1251, 1257, 1263, 1275, 1521, 1531, 1559, 1561. (Yunanlıların 837);- ayaklanma 195, 231, 233, 383, 419, 501, 1757; - bağımsızlık 29, 31, 41, 69, 83, 259, 491, 497, 557, 561, 1221, 1257, 1273, 1501, 1507, 1697, 1733, 1747, 1869; bkz. bağımsızlık; - bankalar anaparaları 959; - başarı 283; - bilinç 11, 959; bir kılık 175; -- parti 1175; - birlik 133, 211, 231, 341, 355, 385, 389, 391, 409, 411, 415, 445, 465, 481, 507, 513, 541, 543, 561, 591, 601, 761, 917, 1279, 1283, 1321, 1361, 1395, 1399, 1401, 1529, 1537, 1571, 1573, 1621, 1631, 1663, 1673, 1737, 1755, 1775, 1793, 1807, 1831, 1871, 1889, 1907; - birlik komutanları 631; -- ve dayanışma 513, 515; - birlikler. millî müfrezeler. 597, 601, 603, 609, 623, 627, 629, 631, 1495, 1655, 1657, 1799, 1804; - bölge 227; - buyurultu 881; - bütün 543; - bütünlük 133, 201; - cepheler 525, 607, 609, 625. bkz. cepheler; - cephenin bozulması 621; - coşku 1225; - çaba 63; - çalışmalar 63, 93, 99, 231, 577, 1575; - çığlık 205; - çıkarlar. 329, 761, 1409, 1473, 1543, 1703. bkz. ulusun çıkarları; ulusun yüksek çıkarları; - danışma kurulu 1231, 1259; - dava 133, 763, 771; - davranış 1499; - dayanç 413, 445, 1235; - dernek(ler) 475, 1231, 1251, 1265, 1291, 1293, 1511, 1573, 1631, 1887, 1909; - devlet gücü 563; - dilek 285, 1523, - direniş 1763; -duyarlık 241, 1445; - duygu 85, 1151, 1155, 1235, 1263, 1731; -- ve eğilimler 1797; - düşünce 483; - egemenlik 141, 277, 295, 405, 507, 589, 817, 911, 937, 939, 955, 1067, 1091, 1095, 1097, 1099, 1101, 1107, 1109, 1117, 1121, 1157, 1163, 1177, 1179, 1183,1193, 1517, 1529, 1639, 1733, 1837, 1839; - egemenlik ilkeleri 959; -- katı 919; -- temeline dayanan halk hükümeti 589; -- ve saltanat 1851. bkz. egemenlik; ulus egemenliği; ulusun egemenlik..., - eğitim ve öğretim 127; - erek 49; - erk 1291, 1389; - esenlik 1831; - etken 1393; **ulusal eylem.** harekât-ı milliye. 31, 41, 53, 85, 133, 219, 233, 235, 239, 241, 243, 255, 257, 261, 263, 265, 267, 277, 285, 289, 309, 311, 333, 343, 347, 349, 353, 355, 361, 375, 383, 397, 409, 447, 467, 515, 529, 595, 831, 833, 893, 993, 1001, 1259, 1305, 1317, 1389, 1393, 1395, 1397, 1419, 1445, 1447, 1449, 1455, 1471, 1477, 1481, 1491, 1493, 1495,1497, 1523,

1547, 1551, 1569, 1613, 1615, 1619, 1621, 1639, 1641, 1679, 1695, 1703, 1711, 1747, 1771, 1773, 1781, 1871; -- İstanbul delegesi 1465, 1569; - eylemi yönetenler 253; ulusal gidiş. 195; - girişimler 33, 93, 101, 215, 241, 261, 313, 319, 631, 1447, 1537, 1569; - giz 1233; - görev 89, 247, 1145, 1397, 1479, 1495, 1529, 1531, 1809; - gösteri toplantıları 33; - gösteriler 33, 35, 37, 245, 1305, 1367, 1417, 1419, 1423, 1453, 1567; - gruplar 1631; - güç 93, 295, 297, 861, 1235, 1575; - güç ve irade 1289; - güven 407, 409, 1359, 1399, 1543; - haklar 7, 9, 249, 745, 747, 803, 1207, 1209, 1223, 1249, 1263, 1519, 1545, bkz. Edirne İli Ulusal Hakları Savunma Derneği; tarihsel ve ulusal haklar; Trabzon Ulusal Hakları Koruma Derneği; - hakların kutsallığı 277; - haklılık 1461, 1463, - halk hükümeti 927; - hareketler 95, 227, 467, 1225; - hazırlıklar 1763; - hizmetler 311, 461; - hükümet 319, 513, 655, 677, 705, 733, 755, 759, 787, 789, 813, 831, 835, 865, 905, 1049, 1059, 1837; - hükümetin ilkeleri 789; - idari, askerî, siyasal girişim ve yönetimler 413; - ilkeler 811, 829, 1531, 1543, 1705; - inanç 623; **ulusal irade.** irade-i milliye 21, 69, 89, 93, 103, 239, 281, 289, 329, 339, 367, 405, 497, 503, 505, 507, 529, 531, 589, 643, 745, 747, 761, 1179, 1255, 1259, 1389, 1429, 1445, 1507, 1509, 1521, 1549, 1555, 1653, 1733, 1767, 1873; - iradenin egemenliği 287, 289. bkz. Kuvayi Milliyeyi etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak; - istek, - ler 41, 83, 141, 151, 217, 219, 259, 263, 277, 281, 285, 289, 295, 315, 317, 319, 323, 353, 409, 449, 465, 507, 511, 513, 515, 529, 571, 747, 835, 853, 861, 1223, 1225, 1233, 1235, 1249, 1259, 1293, 1295, 1355, 1357, 1367, 1369, 1381, 1393, 1395, 1397, 1399, 1405, 1429, 1447, 1449, 1451, 1453, 1459, 1463, 1469, 1477, 1493, 1501, 1503, 1509, 1515, 1517, 1521, 1525, 1529, 1531, 1541, 1543, 1559, 1567, 1569, 1739, 1769, 1771, 1773, 1775, 1793, 1807, 1813, 1879, 1891; - istek ve eğilimler 533; - isteklere aykırı eylemler 1889; - iş ve görev 811; - işler 503, 541, 803; - karar 195, 233; - karar ve irade 1673; - kararlılık 1493; - komutanlar 157, 1709; -- kongre (Erzurum, Sivas kongreleri) 89, 139, 221, 1233, 1235; - konular 1631; - kurtuluş 83; - onur 1253, 1389, 1747, 1855; - ortak bağlar 1291; - ödev 349, 367, 1267, 1453, - ölüm kalım sorunu 1357; - önder 1091; - "ulusal örgüt" 555; - örgüt kurulları 419; - Örgüt Tüzüğü 157; - örgütlenme 1545; **ulusal örgütler.** teşkilât-ı milliye. millî teşkilât 25, 29, 31, 41, 43, 67, 69, 83, 149, 215, 231, 275, 279, 281, 283, 285, 289, 295, 305, 309, 311, 313, 321, 323, 325, 339, 345, 347, 353, 355, 365, 367, 375, 377, 379, 381, 385, 387, 389, 413, 415, 421, 423, 425, 427, 445, 457, 461, 465, 469, 483, 507, 519,

529, 537, 541, 543, 545, 607, 609, 841, 1389, 1397, 1423, 1483, 1495, 1497, 1501, 1505, 1511, 1513, 1515, 1517, 1521, 1523, 1525, 1529, 1551, 1559, 1561, 1575, 1597, 1607, 1611, 1625, 1629, 1639, 1647, 1655, 1661, 1663, 1665, 1685, 1687, 1689, 1695, 1701, 1711, 1729, 1735, 1737, 1739, 1771, 1787, 1799, 1805, 1807, 1811, 1813, 1875, 1877, 1879, 1907, 1913, 1915; - örgütlere karşıcıl görüşler 1661; - örgütleşme 41; - özelliğimiz 407; - özgürlük 1583; - özgürlükçüler 1631; - ruh 1295; - saltanat 1837, 1839; - Savaş 21, 23, 491, 793; - Savaş bölgeleri; - savaşım 391, 813, 1249, 1509. bkz. Kurtuluş Savaşı; - savunma 501, 503, 769, 1757, 1759; - ses 1807; - sınırlar 89, 511, 611, 615, 789, 861, 905, 965, 967, 1189, 1727, 1735. bkz. sınır; - sır 23. 43; - siyasa 587; - siyasal yöntem 585; - sorun 1267, 1765, - soylu eylem 1445; - suç 1391; - süvari kuvvetleri 1449; - şeref 295; - tam bağımsızlık 41; - tarih 261, 993, 1291; - tepki 31, 39, 225; - toplantı 371; - uyanıklık 1507; uyanış 479; - ülkü 251, 265, 295; - varlığa düşman kuruluşlar 9; - varlık 9, 31, 37, 103, 171, 215, 507, 811, 835, 1195, 1259, 1319, 1319, 1375, 1389, 1515, 1883; -- ve bağımsızlığımızın dokuncası 369; - ve askerî bir birlik 345; --- örgütler 1559, - ve çağdaş bir devlet 1195; -- dinsel savaş 491 -- siyasal bağımsızlık 1231; -- yasal istekler 1337; -- yurtsal bağımsızlığımız 531; --- dernekler 1283; --- görevler 583; 1735, 1883; --- ödev 523; --- uğraşılarım 1285; - vicdan 23, 39, 141, 533, 1211, 1225, 1255, 1291, 1511, 1887; - yarar 751; - yasal eylem 1493, 1519, 1673; -- istekler 1783, 1869; -- örgütler 1887; -- yaşam, yaşayış 23, 31, 1733, 1793; - yazgı 517; - yönetim 1259; - yurtseverlik 1255.

Ulusal Ant. Misak-ı Millî; Ahd-ı Millî. **[S]** 793, 1177, 1759. bkz. Misak-ı Millî.

ulusal hakları savunma. bkz. müdafaa-i hukuk-ı milliye.

Ulusal İslâm Şurası. Kars'ta toplanan İslam Şûra-yı Millîsi. **[S]** 369.

Ulusal Kuvvetler. bkz. Kuvayi Milliye.

ulusal ordu. [S] 99, 861, 893, 1053; -- Başkomutanı 99; -- Genelkurmay Başkanı 99; -- kolordu komutanları 99; -- komutanları 99; --tümen komutanları 99.

Ulusal Savaşa birlikte başlayan yolcuların kimileri..." **[S]** 23. (N'ta: "Millî Mücadeleye beraber başlayan...").

Ulusal Vergi buyruğu. Tekâlif-i Milliye emri. Sakarya Savaşı'ndan önce Başkomutanlığa getirilen Mustafa Kemal'in, halktan araç gereç toplamak için çıkardığı on buyruk. **[S] -- kurulu 823.**

ulusçu.-lar. milliyetçi. **[S]** 517 (Ermeni), 1181, 1707. **ulusçuluk.** milliyetçilik. 1257, 1783; - duygusu 1105, 1107; - ilkeleri 151, 153, 559, 1255, 1509; - temeli 1255, 1289.

uluslararası anlaşmalar. beynelmilel muahedat. **[S]** 1013; — belge

1055, 1769; - haklar 937; - ilişkiler 925; - kurallar 505; - Sağlık Kurulu. Beynelmilel Sıhhiye Meclisi 1023.

ulussever, ulusseverlik. milliyetperver,-lik. [S] 385, 1105, 1663, 1815, 1817,

Ulviye Sultan. Vahdettin'in kızı. [N] 922. [S] 923.

umar. bkz. kurtuluş umarı.

umde,-ler. ilkeler. [N] 588, 956, 958; **-lerimiz** 960. bkz. dokuz umde.

Umman Denizi. Hint Okyanusu'nun, Asya'nın güneybatısındaki kolu. [N] 1850 d. bkz. Bahr-i Umman. [S] 1851.

umranî vesait. uygarlık araçları. [N] 1256.

Umraniye. Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinde bucak. [N] 594. [S] 595.

Umum Anadolu Kongresi. [N] 1886. bkz. Sivas Kongresi; -- ve Rumeli Kongresi 1394; ----- azası 1394; ---- murahhasları 1398.

Umum Jandarma Kumandanı. [N] 330; --- muavini 428, 1690. bkz. Hilmi Bey. bkz. Jandarma Komutanı.

Umum Kuvayi Milliye Kumandanı [N] 730, 1496. [S] 731, 1497. bkz. Ali Fuat Paşa.

Umum Kuva-yi Seyyare Kumandan Vekili. [N] 686, 688, 694, 710. [S] 687, 689, 695, 710. bkz. Çerkez Tevfik; ---- ve Kütahya Havalisi Kumandanı 686, 706, 730. [S] 687, 707, 731. bkz. Çerkez Ethem; Kuva-yi Seyyare.

umumi istizah. bkz. istizah. **umumi kıyam.** genel ayaklanma. [N] 594.

Umumi Kongre. Erzurum Kongresi [N] 1262. bkz. Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi 1280, 1286, 1290, 1296, 1306, 1336 , 1356, 1364, 1366, 1368, 1370, 1372, 1378, 1398, 1428, 1506, 1540; -- Heyeti 188, 190, 1330,1350 1364, 1380, 1382, 1388, 1390, 1398; -- Heyet-i Temsiliyesi 1358, 1364, 1370; -- Riyaseti 1358; -- Millî Kongre 1234, 1370. bkz. Sivas Kongresi.

umumi seferberlik. bkz. seferberlik.

umumi taarruz. genel saldırı. [N] 994; (Yunan ordusu) 658, 778, 810; - Yunan taarruzu 618. bkz. taarruz; Yunan ordusunun taarruzları; Yunan taarruzu.

Umurbey. Çanakkale'nin Lapseki ilçesinde bucak. [N] 686. [S] 687.

Umur-ı Adliye Vekili. bkz. Adliye Vekili; - dahiliye. içişleri. [N] 240, 408, 1578; -- ve siyasiye. bkz. dahilî...; siyasi ...; - devlet 246, 296, 1458. bkz. devlet; - hariciye. dışişleri. bkz. haricî...; -- ve siyasiye 1670, 1672; - hükümet. hükümet işleri. (müdahale) 306, 506; 588 (Ankara); - idare bkz. idare; - maliyemiz. bkz. maliye; - millet 562; - mülkiye 686; - nafıa. bkz. nafıa; - siyasiye 332. bkz. siyaset, siyasi...; - ticariye 332. bkz. ticaret.

umut. ümit. [S] 1263, 1805 (kurtuluş).

unsur. öğe (etnik) [N] 1896; unsur-ı asli 934; - ecnebiye. bkz. anasır; ecnebi anasır.

urban. Araplar. [N] 988. bkz. Arap...

Urfa. Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsız sancak. [N] 2, 178, 182,

184, 372, 400, 506, 516, 602, 604, 608, 1002, 1316, 1332; 1334, 1336, 1338, 1342, 1406, 1424, 1426; - ahalisi 1428; - cephesi 506; - Mutasarrıfı 230, 1428. bkz. Ali Rıza Bey; -yı işgal 1724, 1730. bkz. işgal. [S] 3, 179, 183, 185, 373, 401, 507, 517, 603, 605, 609, 1003, 1317, 1333, 1335, 1337, 1339, 1343, 1407, 1425, 1427; - cephesi 507; - halkı 1429; - Mutassarrıfı 231, 1429; - nın işgali 1725, 1731.

Ursavaş, Ali Saip. bkz. Ali Saip Bey (Ursavaş).

usat. asiler, ayaklanıcılar. [N] 228, 600. 602, 604, 622, 624, 626, 662, 736, 1188. bkz. asiler; isyanlar.

ustalar. sanatkârlar. [S] 825.

Ustruma. Struma. Strymon. Bulgaristan'dan doğarak Yunanistan'da Ege Denizi'ne dökülen ırmak. [N] 1882. [S] 1883.

usul-i meskûkât. bkz. meskûkât; - **meşrutiyet.** bkz. meşrutiyet.

Uşak. Kurtuluş Savaşı sıralarında Kütahya sancağına bağlı ilçe. 1953'te il. [N] 618, 664, 666, 728, 732, 774, 776, 812, 994; - Grubu (askerî) 778, 780, [S] 619, 665, 667, 729, 733, 775, 777, 813, 935; - Grubu (Yunan) 779, 781. bkz. Yunan Ordusu Uşak Grubu.

utku. zafer. [S] 903, 907, 937, 993, 995, 1001, 1023, 1031, 1053, 1055, 1085. bkz. Büyük Utku; İnönü utkusu; Lozan; Sakarya utkusu.

utûfetlû efendim hazretleri. Kimi yüksek aşamalar için kullanılmış san. [N] 1264, [S] 1265.

uyanıklık (ulusal). intibah-ı millî. [S] 1507.

Uybadın, Cemil. bkz. Cemil Bey (Uybadın).

uydu. tâbi. [S] 205.

uygar. medeni. [S] 1401, 1841, 1857; - devlet 211, 297, 479, 1853; - dünya 925, 1193, 1631; - gerçekler 1841; - insanlık 19, 511; - toplumlar 7, 457, 1193, 1195; - uluslar 33, 211, 559, 1195, 1729, 1739; - ülkeler 1767; **uygarca** değer 1517. **uygarlık.** 133, 405, 479, 557, 559, 943, 1187, 1193, 1255, 1727, 1731, 1733; - dünyası 7, 21, 211, 233, 237, 357, 405, 553, 587, 833, 1085, 1087, 1437, 1439; - ilkeleri 33; - savaşı 133; - yeteneği 553, 561; - **la** ilgili ilişkiler 1195.

"uygulamayı birtakım evrelere ayırmak..." Mustafa Kemal, **Nutuk**'un başlarında, yöntemini açıklarken kullandığı sözcükler. [S] 21. (N'ta: "tatbikatı birtakım safhalara....").

uyruk, -lar. tebaa. [S] 129, 577, 785, 935, 945, 953, 1009, 1019, 1021, 1023, 1133, 1253, 1597, 1599, 1735; **uyruğumuz** sınıflarının hakları 1403; **uyrukluk** 553, 1009, 1021. bkz. İtilaf Devletleri uyrukları, Osmanlı Devleti uyrukları; Türk uyruğu, uyrukları.

uyuşmazlık ve bölünme. nifak ve şikak. [S] 305.

Uzer, Tahsin. bkz. Tahsin Bey (Uzer).

uzlaşma. itilâf. [S] 679, 683; -ve birleşme (ittihat) ilkeleri 951.

Uzlaştırma ve Özgürlük Derneği. bkz. İtilâf ve Hürriyet Cemiyeti (Fırkası).

uzman,-lar. mütehassıs. [S] 333, 1011, 1587, 1767; - danışmanlar 761; 1587; -Uzmanlar Meclisi. 357. bkz. Büyük Uzmanlar Meclisi; yabancı ve büyük uzmanlar.

Uzunköprü. Edirne'nin ilçelerinden. [N] 658; - murahhaslarımız 1910, [S] 659; - delegelerimiz 1911.

Ü

ücretle müstahdem asker usulü. aylıklıer. [N] 1014; - ücretli asker 868, 1014. [S] 869, 1015.

üç araç. üç vasıta. Mustafa Kemal için, düşmana saldırıdan önce gerekli araçlar: ulus; Meclis; ordu. [S] 853.

üç devlet. Üç devletin ültimatomu. [N] 1746; -- mümessilleri 493, 1744; [S] 1747; --- temsilcileri 493, 1745. bkz. temsilciler. (Fransa, İngiltere, İtalya).

üç vasıta. üç araç. [N] 852.

Üçlü Anlaşma. accord tripartite. Londra Konferansı'na gönderilen Hariciye Vekili Bekir Sami'nin, İtilaf Devletleri dışişleri bakanlarıyla kendi başına yaptığı, ancak T.B.M.M. hükümetince dokuncalı görülerek kabul edilmeyen anlaşmalar, Sèvres tasarısındaki, Anadolu'yu sömürü bölgelerine ayıran üçlü Anlaşma (accord tripartite)'nın bir ölçüde uygulanması niteliğinde. [S] 789.

Üçüncü Alay. Garp Cephesinde. [N] 668. [S] 669.

Üçüncü Anzavur Ayaklanması. bkz. Anzavur; -- İsyanı. bkz. Anzavur.

Üçüncü Barış Önerisi. 1922'de. [N] 100. [S] 1001. bkz. birinci barış önerisi; ikinci barış önerisi; dördüncü öneri.

üçüncü bir kuvvet. uzmanlar meclisi. [N] 856. [S] 857.

Üçüncü Fırka. On Beşinci Kolordu'ya (Erzurum) bağlı; merkezi Trabzon'da. [N] 12, 62, 64, 216; -- emir zabiti. bkz. Tarık; -- Kumandanı 214, 1504. bkz. Halit Bey (Paşa); -- kumandanlığı 214, 216, 1226, 1410, 1416. [S] Üçüncü Tümen. 13, 63, 65, 217; -- emir subayı. bkz. Tarık; --- Komutanı 215, 1505. bkz. Halit Bey (Paşa); -- Komutanlığı 215, 217, 1227, 1411, 1417.

Üçüncü Kolordu. Merkezi Sivas'ta. [N] 12, 26, 34, 38, 76, 170, 266, 547, 602, 840, 1140, 1306, 1310, 1320, 1324, 1406, 1884, 1914; -- emir zabiti 164, 1316, 1318. bkz.Recep Zühtü Bey; -- Erkânıharbiye Reisi 82, 162. bkz. bkz. Zeki Bey; --- Riyaseti 1268; -- Kumandanı 12, 24, 38, 46, 68, 96, 114, 160, 180, 186, 352, 572, 1140, 1142, 1266, 1298, 1348, 1358, 1440, 1626, 1816, 1822, 1884. bkz. Refet Bey (Paşa); Salahattin Bey (Köseoğlu); Şükrü Naili Paşa; -- Komutanlığı 158, 166, 182, 188, 190, 266, 374, 406; 418, 420, 446, 552, 1218, 1240, 1270, 1296, 1304, 1308, 1314, 1316, 1328, 1342, 1358, 1364, 1384, 1406, 1408, 1412, 1480, 1532, 1566, 1574, 1602, 1606, 1616, 1622, 1630, 1632, 1642, 1644, 1646, 1658, 1660, 1678, 1748, 1772, 1780, 1916; -- vekili 1228. bkz. Fikri; -- Yaveri 164. Bkz. Recep Zühtü Bey. [S] 13, 27, 34, 39, 77, 171, 267, 547,

603, 841, 1141, 1307, 1311, 1321, 1325, 1407, 1885, 1915; -- emir subayı 1317, 1319. bkz. Recep Zühtü Bey; --- Komutanı 13, 25, 39, 47, 69, 97, 115, 161, 181, 187, 363, 573, 1141, 1143, 1267, 1299, 1349, 1359, 1441, 1627, 1817, 1823, 1885. bkz. Refet Bey (Paşa); Salahattin Bey (Köseoğlu); Şükrü Naili Paşa; -- Komutanlığı 159, 167, 183, 189, 191, 267, 375, 407, 419, 421, 447, 553, 1219, 1241, 1271, 1297, 1305, 1309, 1315, 1317, 1329, 1343, 1359, 1365, 1385, 1407, 1409, 1413, 1451, 1533, 1567, 1575, 1603, 1605, 1617, 1623, 1631, 1633, 1643, 1645, 1647, 1659, 1661, 1679, 1749, 1773, 1781, 1917; -- Kurmay Başkanı 83, 163. bkz. Zeki Bey; --- Başkanlığı 1269; -- vekili 1229. bkz. Fikri; -- yaveri 165. bkz. Recep Zühtü.

Üçüncü Ordu. Meşrutiyet öncesinde, merkezi Manastır'da olan ordu. [N] 974, 976; -- Erkânıharbiye Şube-i Mahsus Müdiriyeti 974; -- Kumandanı 974, 976, 984. bkz. İbrahim Paşa; -- Kumandanlığı 976, 980; -- Mıntıkası Kumandanlığı 990; -- Müşiriyeti 978. bkz. İbrahim Paşa; Nurettin Paşa. [S] 975, 977; -- Bölge Komutanlığı 991; -- Karargâhı Özel Şube Müdürlüğü 975; -- Komutanı 975, 977, 984; -- Komutanlığı 977, 981; -- Mareşalliği (Müşiriyeti) 979. bkz. İbrahim Paşa; Nurettin Paşa.

Üçüncü Ordu Müfettişi. Karargâhı Samsun'da bulunan, Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'da göreve başladığı ordu, daha önce Dokuzuncu ordu adını taşırdı. [N] 90, 1212, 1222, 1240, 1242, 1264, 1276, 1278, 1280, 1284, 1286 (1264. sayfadan başlayarak "sabık"). bkz. Mustafa Kemal Paşa; (Cevat Paşa: 1140, 1142, 1144); --Müfettişliği 12, 66, 70, 84, 90, 120, 1138, 1220, 1244, 1552; --- Erkânıharbiye Reisi 70, 78, 84, 136, 1252. bkz. Kâzım Bey (Dirik); ---- Riyaseti 120, 124, 128, 136, 1246; --- vekili 78. bkz. Kâzım Karabekir Paşa; --- Sıhhiye Müfettişi 78. bkz. İbrahim Tali Bey. [S] 91, 1213, 1223, 1241, 1265, 1275, 1279, 1285, 1287; (Cevat Paşa: 1141, 1143, 1145). bkz. Cevat Paşa (Çobanlı). -- Müfettişliği 13, 67, 71, 85, 91, 121, 1139, 1221, 1245, 1553; --- Kurmay Başkanı 71, 79, 85, 137, 1253; bkz. Kâzım(Dirik); --- Başkanlığı 121, 125, 129, 137, 1247; --- vekili 79. bkz. Kâzım Karabekir Paşa.

üçüncü sulh teklifatı. bkz. üçüncü barış önerisi.

Üçüncü Tümen. bkz. Üçüncü Fırka (maddesinde).

üfürükçüler. Okuyup üfleyerek hastalıkları iyi etme savında olan sahteciler. 30 Kasım 1925'te çıkarılan yasa ile yasak edilen eylemlerden. [N] 1194. [S] 1195. bkz. tekkelerin kapatılması.

ülke. [N] 1728; - ler 654 (Türk ülkeleri); -imiz 1870. **ülke.** memleket. [S] 3, 9, 15, 17, 19, 31, 35, 51, 561, 69, 75, 81, 95, 121, 123, 125, 129, 131, 133, 147, 155, 157, 173, 185, 193, 195, 205, 207, 211, 213, 231, 233, 237,

241, 245, 247, 277, 279, 295, 303, 307, 313, 317, 321, 329, 337, 367, 375, 377, 379, 385, 387, 393, 403, 405, 407, 411, 415, 419, 445, 447, 461, 463, 473, 497, 509, 511, 515, 535, 537, 547, 555, 571, 573, 577, 595, 619, 1623, 631, 655, 661, 667, 669, 673, 745, 747, 751, 761, 769, 771, 791, 797, 799, 803, 807, 833, 835, 851, 853, 855, 861, 875, 877, 879, 917, 935, 937, 959, 965, 969, 971, 973, 995, 1013, 1031, 1051, 1059, 1073, 1075, 1081, 1085, 1089, 1101, 1103, 1107, 1111, 1113, 1121, 1133, 1139, 1149, 1153, 1169, 1187, 1191, 1193, 1201, 1211, 1213, 1237, 1241, 1255, 1259, 1261, 1273, 1283, 1287, 1289, 1295, 1299, 1307, 1325, 1337, 1339, 1343, 1345, 1357, 1365, 1367, 1393, 1397, 1399, 1401, 1403, 1405, 1425, 1427, 1429, 1435, 1439, 1445, 1449, 1451, 1453, 1455, 1459, 1467, 1469, 1471, 1475, 1477, 1483, 1509, 1517, 1523, 1537, 1543, 1553, 1555, 1557, 1559, 1581, 1587, 1587, 1591, 1593, 1597, 1661, 1663, 1665, 1667, 1669, 1677, 1679, 1707, 1711, 1717, 1719, 1725, 1729, 1731, 1735, 1737, 1743, 1759, 1765, 1769, 1787, 1821, 1845, 1847, 1851, 1859, 1895, 1897; - bölünmezliği 125; - bütünlüğü 31, 125, 271, 369, 477, 533, 561, 589, 789, 793, 797, 1435, 1697, 1705, 1809; - çıkarları 643, 735, 741, 807, 875, 1241, 1297, 1369, 1495, 1555, 1599, 1639, 1663, 1737; - çocukları 997; - dokunulmazlığı 1455; - esenliği 179, 307, 791, 1305, 1367, 1437, 1465, 1575, 1597, 1599; - güçleri 747; - güvenliği 1339, 1887; - kamuoyu 1089; - kaynakları 819; - öğeleri 1375; - **ve** ulus hakları 1395; -- ulus işleri 591; -- ulusa yararlı olmak 409; -- ulusun bölünüşü 193; --- çıkarları 1293, 1639, 1791; --- mutluluğu 1555; --- varlığı 309; **-lerimizin** haklarını savunma 1871; **-nin** alınyazısı 287, 449, 567, 627, 657, 679, 719, 799, 875, 1065, 1123, 1455, 1503, 1505, 1511, 1543, 1557, 1569, 1633, 1635; - bağımsızlığı 921, ; - birliği 111, 271, 1389, 1509, 1515; - bölünmesi 1893; - bölüşülmesi 489, 561; - büyük çıkarı 671; - dayanağı 801; - dirlik ve düzenliği 623; - gelecekteki esenliği 723; - geleceği 681, 1837; - genel çıkarları 1401; -- yönetimi 857, 873; - hakları 1283, 1287; -iç güvenliği 1539, 1725; - işgali 1375; - iyiliği ve esenliği 705, 1109; - kaderi 203; - kurtarılması 31, 1225; - kurtuluşu 1707; - tam bağımsızlığı 801; **-ve** cumhuriyetin yüksek çıkarları 1125; -- ulusun alınyazısı 319, 611, 1291, 1365, 1367, 1443; --- bütün kaynakları 935; --- en yüksek çıkarları 683; --- esenliği 727, 761, 1475, 1555, 1655; - yönetimi 1297; - yüksek çıkarları 683, 743, 789, 1535; - yüksek yararları 301; **ülke**yi korumak 1405; - kurtarma 1639; - yönetme 1065.

ülkü. mefkûre. **[S]** 151, 203, 237, 251, 265, 295, 297, 457, 483, 503, 643, 585, 629, 791, 1065,

1087, 1101, 1119, 1191, 1439, - birliği 46; -cü grup 297. bkz. kutsal ülkü; ulusal ülkü.

ültimatom. [N] 462, 492, 494, 644, 652, 656, 1138, 1148, 1746, 1752. [S] 463, 493, 495, 645, 653, 657, 1139, 1149, 1747, 1753. (dış ültimatomlar ve yaygın anlamda).

ümem-i İslamiye. Müslümanlar. [N] 1134. bkz. İslam; Müslimin; Müslüman.

ümera (ve zabitan). [N] 172, 434, 460, 462, 464, 654, 1490, 1562. bkz. zabitan; ümera-yi askeriye 156. (S'de üstsubay, subaylar).

ümmet. [N] 248, 1460, 1842; ümmet-i Muhammed 942, 1392; ümmetim 1844. [S] 249, 943, 1393, 1461, 1843, 1845, bkz. Muhammed ümmeti (ümmet: bir peygamberin hak dinine çağırdığı topluluk).

Ünaydın, Ruşen Eşref. bkz. Ruşen Eşref Bey (Ünaydın).

Ünye. Ordu'nun ilçelerinden. [N] 1246. [S] 1247.

ürem. bkz. genel borçların üremi (faiz).

üsera. tutsaklar. [N] 784, 860, 900. bkz. esaret; esirler.

Üsküdar. İstanbul'un Anadolu yakasında semt, ilçe. Kurtuluş Savaşı sırasında liva (sancak). [N] 416, 436, 1494, 1680, 1688; - Jandarma Kumandanı 428. bkz. Nazmi Bey; - Jandarma Tabur Kumandanı 1686; - livası 436, 1687; - mutasarrıfı 1686, 1688; - mutasarrıflığı 1680, -sancağı 436. [S] 417, 437, 1495, 1681, 1689; - Jandarma Kumandanı 429; - Jandarma Tabur Kumandanı 1687; - mutasarrıfı 1687, 1689; - sancağı 437, 1687.

Üsküp Yugoslavya'nın Makedonya bölgesinde kent. Eski bir Osmanlı kenti. [N] 222, 982. [S] 223, 983.

üssülhareke. hareket üssü. [N] 806, 812.

üst komutanlar. [S] 889, 891 (-lık). (N'ta: mafevk kumandanlar). bkz. ast komutanlar.

üstsubay. erkân ve ümera. [S] 435, 461, 463, 465, 655, 1563.

üstünlük hakkı. teşebbüsat-ı iktisadiye için hakk-ı rüçhan. [S] 787. bkz. Bekir Sami Bey.

üyeler. [S] 671. bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri. (N'ta: aza).

V

vahdet. birlik. [N] 128, 138, 310, 338, 384, 478, 506, 518, 1276, 1398 (millet, millî...), 1538, (kelime-i vahdet); - ve tesanüd-i millî 514, 1774; - ve tesanüt 318; - ve teşkilât-ı milliye, 1804, -i coğrafiye ve milliye 1392; - fikriye 724; - kâmile 310; - kuva nazariyesi 588; - meşrua-i milliye 340; - milliye 132, 210, 230, 354, 374, 384, 388, 390, 408, 464, 480, 506, 512, 542, 560, 590, 760, 916, 1278, 1282, 1320, 1360, 1394, 1398, 1400, 1515, 1528, 1536, 1536, 1572, 1620, 1630, 1662, 1672, 1674, 1755, 1774, 1792, 1806, 1830, 1906, bkz. millî vahdet; - mülkiye 270, 1388, 1508, 1736, 1810, - Osmaniye 1718, 1808. bkz. Osmanlı...; - tâmme 306, 1912; - umumiye 276, 1518. [S] vahdet 1843 (kelime-i). bkz. kelime-i vahdet.

Vahdettin (VI. Mehmet, 1861-1926). Otuz altıncı ve son Osmanlı Padişahı. 4 Temmuz 1918'de tahta çıkmış, saltanatın kaldırıldığı 1 Kasım 1922'den sonra, halifeliği kısa sürmüş, 17 Kasım 1922 günü İngilizlerin Malaya adlı gemisiyle kaçmıştır. San Remo'da ölmüştür. [N] 2, 10, 312, 320, 512, 758 (zat-ı şahane), 808, 810, 862, 914, 916, 922, 924, 926, 928, 942, 1094, 1176, 1402, 1854, 1856, 1860, 1862; - Efendi 922, 1860, 1862; - hükümeti 916; 998: **-in** devr-i saltanatı 1854. bkz. hakan; halife; padişah; - şahane; şevketmeab, zat-ı... [S] 3, 11, 313, 321, 513, 809, 811, 863, 915, 917, 923, 925, 927, 929, 1095, 1403, 1855, 1857; - Efendi 923, 1861, 1862; - hükümeti 917, 999; - in saltanat dönemi 1855.

vahibülâmâl. [N] 1260, 1262, 1264, bkz. Allah. (vahibülâmâl: istekleri veren).

vaka. olay. [N] 342, 494. bkz. hadise; İzmir vakası; Mahmut Şevket Paşa vakası; vakayi.

vakar-ı hükümet. hükümet onuru. [N] 336; - millî 1530.

vakayi-i tarihiye. [N] 918; - umumiye-i milliye 1806. (vakayi: olaylar).

vakıflar (Batı Trakya). [S] 1897. (N'ta: evkaf).

Vakit. İstanbul'da 1917'de kurulan, cumhuriyet döneminde Us kardeşlerin (Asım, Hakkı Tarık, Rasim) yönetiminde uzun süre yaşayan, bir ara "Kurun" adını alan gazete. [N] 302, 1540. [S] 303, 1541.

vali,-ler. [N] 28, 30, 34, 36, 38, 44, 54, 56, 58, 60, 62, 66, 80, 90, 104, 106, 114, 122, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 190, 194, 206, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 226, 228, 238, 242, 252, 254, 262, 264, 276, 286, 288, 308, 310, 320, 334, 336, 340, 342, 348, 350, 352, 374, 384, 402, 512, 532, 542, 544, 552, 554, 558, 560, 576, 610, 614, 616, 620, 630, 634, 636, 638, 642, 644, 662, 854, 992, 1002, 1062, 1158, 1188, 1202, 1204, 1206, 1208, 1210, 1216, 1220, 1226, 1228, 1264, 1268, 1270, 1272, 1298, 1300, 1302, 1306, 1310, 1312, 1314, 1316, 1318, 1320, 1322, 1326, 1328, 1330, 1332, 1336, 1338, 1340, 1394, 1412, 1422, 1424, 1426, 1440, 1442, 1448, 1476, 1478, 1480, 1510, 1812, 1824, 1866, 1868, 1870, 1872, 1896, 1908; - vekâleti, - vekili 634, 638, 640, 642, 644, 646 (vekilliği). bkz. (Erzurum'da) Celâlettin Arif; Hüseyin Avni; Kadı Hasbi; Kâzım Bey (Dirik); **vali-i umumi** (vilayat-ı şarkiye) 642, 644. bkz. Celâlettin Arif Bey; **valilik,** valilikler 638, 854, 1062. bkz. vilayat, vilayetler. [S] vali, valilik. 13, 29, 31, 35, 37, 39, 45, 55, 57, 59, 61, 63, 67, 81, 91, 105, 107, 115, 123, 155, 157, 159, 161, 163,165, 167, 169, 171, 173, 175, 177, 179, 181, 183, 185, 191, 195, 207, 215, 217, 219, 221, 223, 225, 227, 229, 239, 243, 253, 255, 263, 265, 277, 287, 289, 293, 309,

311, 321, 335, 337, 341, 343, 349, 351, 353, 375, 385, 403, 513, 515, 533, 543, 545, 553, 555, 557, 559, 561, 577, 611, 615, 617, 621, 631, 635, 637, 639, 643, 645, 663, 773, 855, 993, 997, 1003, 1063, 1159, 1189, 1205, 1207, 1217, 1221, 1265, 1267, 1269, 1271, 1273, 1299, 1301, 1313, 1317, 1319, 1321, 1323, 1329, 1331, 1337, 1395, 1414, 1423, 1427, 1441, 1443, 1449, 1475, 1479, 1481, 1511, 1825, 1867, 1869, 1871, 1891, 1897, 1909; - atanması 637; - vekili 635, 639, 641, 643, 645, 1227, 1229, - vekâleti, vekilliği 639, 645, 647. bkz. Celâlettin Arif Bey; Hüseyin Avni Bey; Kadı Hasbi Efendi; Kâzım Bey (Dirik); **valilik** 855, 1063. bkz. Adana eski valisi; Ankara valisi; Aydın valisi; Beyrut valisi (eski); Bitlis valisi; Bursa valisi; Doğu illeri valisi; Edirne valisi; Elaziz (Elazığ) valisi; Erzurum valisi; Harput valisi; Hıristiyan vali; İstanbul valisi; İzmir valisi; Kastamonu valisi (Kastamonu bölgesi vali ve komutanı); Konya valisi; Mamuretülaziz valisi; Rum vali; Sivas valisi; Şam valisi; Trabzon valisi; Trakya valisi (yabancı); Van valisi; vilayet(ler).

Vamvakas. Yunan ajanı. [N] 1898. [S] 1899.

Van. İl. [N] 110, 636, 714, 1204, 1230, 1336, 1352, 1406, 1416, 1418, 1424, 1440;- Gölü 1002; Van havalisi mümessili 1440. bkz. Hacı Musa Bey; -mebusu 608; - mültecileri 14. bkz. mülteciler; - valisi 38, 164, 264. bkz. Haydar Bey (Vaner); - vilayeti 1336. [S] 111, 609, 637, 1205, 1231, 1337, 1353, 1407, 1417, 1419, 1425, 1441, 1723 d; - Gölü 1003; - milletvekili 609. bkz. Haydar Bey (Vaner); - sığınıkları 715; - valisi 39, 165, 265. bkz. Haydar Bey (Vaner); - yöresi temsilcisi 1441. bkz. Hacı Musa Bey.

varidat. gelirler. [N] 878, 934, 1002, 1016, 1018; -- devlet 142.

varis-i hilafet. halifeliğin kalıtçısı. [N] 1842.

Vasfi Efendi. Osmanlı Âyan (senato) üyesi. Damat Ferit Paşa hükümetinde nazır. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 398. [S] 399.

Vasıf Bey, Kara. bkz. Kara Vasıf Bey.

Vasıf Bey (Çınar, 1892-1935). T.B.M.M. II-IV. dönemler Saruhan, İzmir üyesi. Maarif Vekili; büyükelçi. [N] 1072, 1130, 1158, 1178. [S] 1073, 1131, 1159, 1179.

vasıta-i istibdat. bkz. istibdat; - siyaset. [N] 1130. bkz. siyaset.

Vaşington, Vaşington Kongresi. bkz. Washington; - Kongresi.

Vatan. Ahmet Emin (Yalman) ve arkadaşlarınca 1923-1925 arasında İstanbul'da çıkarılan günlük gazete. 1940'ta yeniden yayımlanmış, ad ve el değiştirmiştir. [N] 1090, 1102, 1108, 1138, 1164, 1166, 1182; - muharriri. yazarı 1166. [S] 1091, 1103, 1109, 1139, 1165, 1167, 1183; - yazarı 1167. (NUTUK'ta A.E.Yalman'ın adı verilmez.)

vatan. yurt. [N] 14, 20, 36, 38, 42, 68, 86, 88, 94, 104, 108, 118,

120, 140, 170, 176, 182, 186, 188, 196, 212, 224, 236, 238, 240, 246, 250, 258, 260, 264, 288, 294, 308, 316, 318, 354, 468, 370, 376, 384, 388, 404, 410, 426, 428, 434, 468, 478, 490, 510, 514, 518, 528, 530, 538, 540, 552, 556, 560, 576, 588, 594, 616, 654, 660, 672, 740, 756, 768, 776, 808, 822, 826, 828, 834, 850, 676, 904, 940, 964, 992, 1004, 1098, 1142, 1158, 1162, 1166, 1170, 1194, 1196, 1239, 1248, 1254, 1256, 1258, 1260, 1266, 1270, 1272, 1276, 1280, 1288, 1290, 1306, 1312, 1318, 1342, 1390, 1392, 1412, 1416, 1430, 1436, 1438, 1450, 1454, 1456, 1458, 1460, 1466, 1468, 1500, 1508, 1540, 1548, 1554, 1556, 1562, 1572, 1596, 1608, 1638, 1666, 1668, 1672, 1704, 1726, 1730, 1736, 1810, 1830, 1836, 1872, 1884; - haini, -leri 1312, 1578, 1610. bkz. hain-i vatan; hıyanet-i vataniye; - müdafaası 752, 828, 1148. bkz. müdafaa-i vatan; -nazariyesi 1593; **Vatan Ordusu.** Konya'da kurulduğu söylenen ordu 26, 1214, 1216; **-ve** hukuk-ı âliye 1462; - ve memlekete hizmet 374. bkz. hizmet; - ve memleketin saadet ve selâmeti 268. bkz. selâmet-i vatan; -- mevcudiyet-i milliyeyi kurtarmak 506; - ve millet 758, 1224, 1278, 1294, 1341, 1345, 1384, 1404, 1452, 1492, 1554, 1562, 1638, 1672. bkz. millet; --- aşkı 242, 1448; --- haini,-leri 1332; (ecnebiler) 1616. bkz. hain-i vatan; - ve millet mukadderatı 100, 1380. bkz. mukadderat; - ve millete karşı ihanet 1324. bkz. ihanet; -- milleti parçalamak 1250; -- milletimiz 1264, 1276, 1286, 1288, 1324, 1326, 1426; --- **imizin** halâs ve necatı 1376; --- halâsı 1262; --- halâsı, selâmeti ve istiklâli 576; --- halâs-ı tâmmı 280. bkz. halâs; ---saadet ve selâmeti 288. bkz. saadet-i millet, - vatan; selâmet-i millet, - vatan; --- saadet-i hali 1078; --- çare-i tahlisi 1258. bkz. halâs; --- felâh-ı tâmmı 1294; --- halâsı. bkz. halâs; --- hayatı 460; --- hukuk ve mukaddesatı 188; --- istiklâli 758, 1672. bkz. istiklâl; --- masuniyeti ve tamamiyeti 1508; --- menafii 1712. bkz. menafi...; --- mukaddesatı 1256; --- nigehbanı 314; --- selâmeti. bkz. selâmet; ---- ve saadeti 1440, 1554. bkz. saadet-i millet; saadet-i vatan; --- temin-i halâsı ve selâmeti 1500; --- zararı 1258; -- **milletine** ihanet 1346. bkz. ihanet; **vatana** hizmet 1642. bkz. hidemat-ı vataniye; hizmet-i mübeccele-i vataniye; - ihanet 1404. bkz. ihanet-i vataniye; **vatandaşlar** 376, 1274, 1286, 1510, 1556, 1666, 1720, 1730; **vatandaşlık** 1740; - hukukundan ıskat 866, 964, 966; **vatan-ı** asliye 906; - azizimiz 1280, 1766; - azizimizin halâs ve felâhı 406. bkz. Felâh-ı Vatan; halâs-ı vatan; - mukaddesimiz 1282; **vatanı** işgal 1258. bkz. işgal; -- olunan millet 768; vatanî iştigalâtım 1284; - kurtarmak 1700: vatan-ı müşterekimizin halâs ve saadeti 186. bkz. halâs; - Osmani 1912. bkz. Osmanlı vatanı; vatanı parçalat-

mak 1342; **vatanımız** 1050, 1234, 1254, 1260, 1280, 1444, 1466, 1500, 1508, 1538, 1572, 1730, 1770, 1889, 1914; **vatanımıza** ihanet 1346. bkz. ihanet; hakk-ı vatanımız; **vatanımızı** işgal edenler 768. bkz. işgal; - **vatanımızın** aksam-ı meşgulesi 510. bkz. işgal; - âtisi 1306; - Ermeni ayakları altında... 1280, 1286; - halâs ve saadeti 1274. bkz. halâs-ı vatan; saadet-i vatan; - ifnasına... 1614; - mukadderatı 40; - selâmeti 1470. bkz. selâmet-i vatan; - tahlisi 1638. bkz. halâs; - tamamiyeti 152, 1274, 1286, 1452, 1508; - tayin-i mukadderatı 1880; **vatanın** emr-i istihlâsı 1528. bkz. halâs; - halâs ve saadeti 1872; - halâsı 20, 460, 480, 522, 576. bkz. halâs-ı vatan; - inkısamı 1738. bkz. inkısam; - istiklâli 576. bkz. istiklâ-i vatan; - kısmen tahliyesi 1566. bkz. tahliye; - masuniyeti 1476;- menafii, menafi-i âliyesi 706, 1363. bkz. menafi; - mukadderatı 244, 642, 1270, 1450. bkz. mukadderat; - mukaddes toprakları 528. bkz. topraklar; - müdafaası 1272. bkz. müdafaa-i vatan; - namus ve istiklâli 1170. bkz. istiklâl; - parçalanması 1280. bkz. parçalanma; - rehası. kurtuluşu. 1455, 1458, 1460, 1468; selâmet ve halâs-ı hakikisi 724. bkz. halâs; selâmet; - selâmeti 1580. bkz. selâmet-i vataniye; - selâmeti ve saadeti 726. bkz. saadet-i vatan; selâmet-i vatan; - tamamisi 370, 542, 1548, 1638, - tamamiyeti 1092, 1232; -- milletin istiklâli tehlikede 42. bkz. istiklâl; - tehlike-i inkısamı 1234. bkz. inkısam; - temin-i selâmeti 1242; - ... zararı 1706; **vatanî** (mesuliyet) 300; - (bir) fikir 616; - vazife 592, 660, 1210. bkz. vazife-i vataniye; - ve millî cemiyetler 1510. bkz. millî cemiyetler, -- vicdanı vazife 744. bkz. vazife-i vataniye; - zaruretler 506; **vatanperver.** yurtsever. 40, 70, 86, 94, 234, 236, 242, 246, 406, 408, 414, 438, 444, 556, 558, 562, 644, 706, 762, 768, 1174, 1234, ve d, 1244, 1252, 1276, 1280, 1438, 1486, 1583, 1508, 1654, 1906; - dindaşlarım 1280; - ordu 654. bkz. ordu; **vatanperveran** yurtseverler. 74, 450, 514, 530, 606, 956, 1208, 1262, 1278, 1486, 1496. **vatanperverane** irşadat 1446. bkz. irşat; - müddeayat-ı kâzibe. yalancı savlar 1338; - tezahürat 1720; - vazife-i mübeccele 1878. bkz. vazife. **vatanperverî.** delâlet-i vatanperveri 1232; erbab-ı vatanperveri 1458; hamiyet-i vatanperveri 1248; himemeat-ı vatanperveri 236; hiss-i vatanperveri 1448; zat-ı âli-i vatanperveri 1494; **vatanperverimiz** (büyük) 1340. bkz. Mustafa Kemal; vatanperverler 4, 404; **vatanperverlik** 298, 1276, 1522, 1590, 1620; - namusu 660; **vatansız,-lar.** 672, 968, 1258; - ve dinsizler 460, 1344; **vatani, vataniye** (tamlamalarda) 78, 140, 204, 362, 368, 452, 530, 576, 622, 992, 1154, 1234, 1248, 1250, 1260, 1274, 1282, 1284, 1306, 1326, 1384, 1455, 1646, 1658, 1734, 1738, 1776, 1786, 1868. bkz. Anavatan; endişe-i vatan; evlâd-ı vatan;

felâh-ı vatan; hain-i vatan; hıyanet-i vataniye; istihlâs-ı vatan; kıt'ai vatan; menafi-i âliye-i vatan; menafi-i vataniye; millet ve vatan; müdafaa-i vatan; selâmet-i vatan; vazife-i milliye ve vataniye; vazife-i vataniye. [S] 89, 829, 993. (bkz. **yurt**); -hainleri 385, 429. bkz. yurt hainleri; - hainliği 355, 383, 1123; - Ordusu 27, 1215, 1217; - **sız** ve dinsizler 461; - lar 673, 969, 1259; - **sızlık** 1345. bkz. Felâh-ı Vatan Grubu; Hıyanet-i Vataniye Kanunu, yurt.

vazife. [N] görev, ödev. 552, 636, 660, 744, 810, 906, 914, 944, 1074, 1146, 1156, 1850, 1878. **vazife-i** diniye ve milliye 246, 1452; - milliye 366, 522, 1396, 1428, 1478, 1495, 1808;- milliye ve vataniye 466, 522, 562, 1882. bkz. vezaif-i milliye ve vataniye; - muhtelife-i vataniye 1248, 1734; - peygamberî 1840. bkz. peygamber; - siyasiye 804; - teşriiye 328, 366, 518, 560, 1134, 1136, 1146, 1148, 1340, 1548, 1736. bkz. teşriiye; - vataniye 80, 368, 490, 514, 522, 964, 984, 1142, 1270, 1272, 1632, 1738, 1872. bkz. vatani vazife; -- ve milliye 1718; - vicdaniye. bkz. askeri vazife; millî ve vatani vazifeler; vatani vazife; vezaif.

vaziyet. "vaziyet ve manzara-i umumiye". "genel durum ve görünüş". [N] 2. **vaziyet-i** askeriye 732, 776, 872, 878. bkz. askerî vaziyet; - dahiliye 308, 310. bkz. dahilî vaziyetimiz; - hariciye 444. -- hariciye ve askeriye 896. bkz. askerî vaziyet; dahili vaziyetimiz; dahilî ve harici vaziyet; harici vaziyet; - isyaniye 1636. bkz. isyanlar; - maliyemiz 148. bkz. mali, maliye; - siyasiye 680. bkz. siyasi vaziyet; - umumiye 10, 40, 100, 448, 614, 668, 704. bkz. askerî vaziyet; coğrafi ve sevkulceyşi vaziyet; dahilî vaziyet; dahilî ve haricî vaziyet; Ermenilerin vaziyet-i isyaniyeleri; haricî vaziyet; iktisadi vaziyetimiz; muharebe vaziyeti; Rumların vaziyet-i isyaniyeleri; sevkulceyşi vaziyet; siyasi, mali, iktisadi ve idari vaziyet: siyasi vaziyet.

vaz'ulceyş. (askerî) birliklerin konumu. [N] 864, 1798.

vecibe-i vataniye. yurt ödevi. [N] 78.

Vehbi Bey (Bolak, Mehmet, 1882-1948). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II. dönemler Karesi (Balıkesir) üyesi. Maarif (Millî Eğitim) Vekili. [N] 228, 718, 720, 724, 726, 1078, 1150, 1158, [S] 229, 719, 721, 725, 727, 1079, 1151, 1159.

Vehbi Bey (Kıpçak, 1875-?). Albay. Tümgeneral. Kurtuluş Savaşı'nda On Birinci Kolordu Ahz-ı Asker (askere alma) Reisi, vali vekili. [N] 1426. [S] 1427.

Vehbi Efendi (Mehmet, Çelik, 1862-1949). Hoca. Konya vali vekili. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I. dönem Konya üyesi. Şer'iye (dinişleri) ve Evkaf Vekili. [N] 228, 1448. [S] 229, 1449.

Vehip Paşa (1877-1940). Çanakkale savaşları komutanlarından. 1930'dan sonra, İtalya'nın saldırdığı Habeşistan'da görev aldı. [N] 1134. [S] 1135.

veliaht. Padişahlığa aday padişah oğlu, kardeşi vb. (Burada, veliahtlığında: Vahdettin) [N] 1580. [S]

1581; veliahd-ı saltanat hazretleri 1580 (Vahdettin).

velinimet-i biminnetimiz padişahımız efendimiz hazretleri. [N] 1444 (Türkçesi için bkz. s. 1445).

Velit Bey (Ebüzziya, 1884-1945). Ebüzziya Tevfik adlı ünlü gazeteci ve basımcının oğlu. "Tasvir-i Efkâr", "Tevhid-i Efkâr" (bkz.) gazeteleri sahibi. Matbuat (basın) Cemiyeti başkanı.[N] 302, 1540, 1546. [S] 303, 1541, 1547.

Vels. bkz. Wells.

Venedik. İtalya'da kent. [N] 870, 904. [S] 871, 905.

Venizelos, (Elefterios, 1864-1936). Kurtuluş Savaşı başında Yunanistan başbakanı. 1920'de seçimi kazanamadı. Lozan Konferansı'nda Yunan başdelegesi. Daha sonra da başbakanlık yaptı. Girit'te isyan etti, yenildi; yurt dışına kaçtı. [N] 838, 998, 1026, 1026, 1200, 1636, 1878, 1884; - siyaseti 1810. [S] 839, 999, 1027, 1201, 1637, 1879, 1885; - siyasası 1811.

vekâlet,-ler. bakanlıklar. [N] 582, 710, 712, 822, 846, 1066, 1158, bkz. Dahiliye Vekâleti; Erkânıharbiye Vekâleti; İktisat Vekâleti, İmar (...bkz. mübadele...);Maarif Vekâleti; Mübadele İmar ve İskân Vekâleti; Müdafaa-i Milliye (millî savunma) Vekâleti; Nafıa Vekâleti; Şer'iye (Şer'iye ve Evkaf) Vekâleti. (İstanbul hükümetleri için bkz. nezaret).

vekâletpenahi. [N] (Halife) 940.

vekil,-ler, Ankara hükümetinde bakanlar. [N] 670, 696, 718, 754, 818, 844, 906, 1048, 1060, 1062, 1064, 1070, 1138, 1152, 1154, 1158. bkz. (umur-ı) Adliye vekili; Bahriye (Donanma) Vekili; Dahiliye Vekili; Hariciye Vekili; Heyet-i Vekile (bakanlar kurulu); İcra Vekilleri (bakanlar); İktisat Vekili; (Mübadele) İmar ve İskân Vekili; Maarif Vekili; Maliye Vekili; Müdafaa (Müdafaa-i Milliye) Vekili; Nafıa Vekili; Sıhhiye Vekili; Şer'iye (ve Evkaf) Vekili; Ziraat Vekili. (millet vekilleri, bugün bitişik yazdığımız milletvekilleridir). Vekiller Heyeti Reisi 908. bkz. Rauf Bey; -- Reis-i tabiisi 754, 836; Vekiller Heyetinin intihabına ait kanun 670; **-vekillerin** vazife ve salahiyeti 1156. bkz. Heyet-i Vekile; İcra Vekilleri.

vergi. [N] 934, 1002, 1020; - **den** muafiyet 1020. bkz. âşar; gümrük resmi; müsavi vergi; resm; rüsum; tekâlif; Tekâlif-i Milliye; tekâlif-i harbiye. [S] 643, 649, 651, 935, 1003, 1023; - bağışıklıkları 1021. bkz. âşar; eşit vergi; gümrük vergisi; ulusal vergi; savaş vergisi; toprak ürünleri vergisi (âşar).

Versailles Konferansı. Kuzey Fransa'da bir bölge merkezi. Versailles'da, Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen Almanya ile barışın yapıldığı yer. [N] 1398 d, 1724. [S] 1399, 1725.

Versay. bkz. Versailles.

vesaik. belgeler. [N] 582, 1150 (mahrem). bkz. vesika-i düveliye.

vesait-i harbiye. savaş araçları [N] 850; - nakliye. taşıtlar 648, 812, 822, 888. bkz. iktisadi, umrani, medeni vesait; medeni ve ilmî vesait; münakalât.

vesika-i düveliye. devletler belgeleri. [N] 618, 1054. bkz. vesaik.

vezaif. ödevler; görevler. [N] 93, (hilafetin); **-vezaif-i** askeriye 628, 1148. bkz. askerî vazife; askerlik vazife ve icabatı; -hilafet 1102, 1138; - milliye 68, 1144, 1528, 1530; - milliye ve vataniye 368. bkz. vazife-i milliye ve vataniye; vazife-i vataniye; - mukaddese 410; - mühimme 1064; - teşriiye 354, 1136, bkz. teşri...; - vataniye 576. bkz. vazife-i vataniye.

Vezirköprü. Samsun'un ilçelerinden. [N] 1916. [S] 1917.

vicdan. vicdan. [N] 22, 1290, 1504, 1880; **vicdan-ı** millî 38, 140, 532, 1210, 1234, 1254, 1510, 1886. bkz. hürriyet-i vicdan; milletin ruh ve vicdanı; milletin vicdanı; millî vicdan. [S] 235, 557, 745, 1505; - özgürlüğü 955; - ödevi 23; -ve tarih görevi 747. bkz. ulusal vicdan; ulusun ruh ve vicdanı; ulusun vicdanı.

vilayat. vilayetler. iller. [N] 12, 32, 92, 190, 192, 200, 204, 224, 264, 278, 284, 406, 504, 568, 576, 1284, 1294, 1338, 1356, 1420, 1492, 1500, 1504, 1514, 1520, 1554, 1766; - efkâr-ı umumiyesi 1416. bkz. efkâr-ı umumiye; **vilayat-ı** garbiye 1284. bkz. Garp vilayetleri; - Osmaniye 554; - şahaneleri 1262.

Vilayat-ı Sitte. Osmanlı döneminde altı il. Mondros sözleşmesinin 24. maddesinde "altı Ermeni ili" olarak anılır: Erzurum, Van, Harput (Elaziz), Sivas, Bitlis, Diyarbekir. [N] 1722. [S] 1723.

Vilayat-ı Şarkiye. Doğu illeri. [N] 6, 8, 40, 42, 94, 122, 200, 650, 1004, 1208, 1232, 1254, 1258, 1270, 1282, 1284, 1360, 1392, 1400, 1404, 1476, 1498, 1514, 1542, 1548, 1730; -- Heyeti Temsiliyesi 198; -- Kongresi 62, 76, 122, 138, 1384, 1390, 1476. bkz. Erzurum Kongresi. -- Müdafaa-i Hukuku 110. bkz. Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti; -- müfettişliği 638; -- vali-i umumiliği 642; -- valiliği 636. bkz. Celalettin Arif Bey; bkz. Şarki Anadolu vilayatı; Şarki Anadolu vilayetleri; şarki vilayat; şarki vilayetler.

Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti. Doğu İlleri Ulusal Hakları Koruma Derneği. 1918 Mütarekesinden sonra merkezi İstanbul'da olmak üzere kurulan dernek. [N] 1204, 1206, 1208, 1248, 1250; ----- Heyeti Temsiliyesi 110; Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti (adı ile geçen sayfalar) 4, 6, 8, 1248, ------ Erzurum Şubesi 6, 58, 62, 84, 86, 1208, 1248;------ Riyaseti 1250; ------ (Erzurum) şube reisi 1252, Reisliği 1208. [S] 5, 7, 9, 63, 111, 199, 1205, 1207, 1249, 1251; ------ Başkanı 1251, ------ Erzurum Şubesi 7, 59, 63, 85, 87, 1209, 1249; ------ Başkanı 1253. bkz. Hoca Raif Efendi, ------ Başkanlığı 1253; ------ Heyeti Temsiliyesi 111, (Kongresi) 111.

vilayet,-ler. il, -ler. [N] 2, 34, 56, 62, 80, 82, 110, 116, 136, 192, 226, 322, 336, 366, 382, 446, 542, 562, 578, 616, 624, 636, 640, 786, 798, 830, 1002, 1204, 1208, 1214, 1228, 1260, 1336, 1352,

1354, 1406, 1424, 1524, 1556, 1588, 1592; - idare meclisi 564; - memurini 646. bkz. memurlar; - şifresi 232. bkz. şifre. bkz. Anadolu vilayatı; Ankara vilayeti; Arap vilayetleri; Aydın vilayeti; Bitlis vilayeti; Bursa vilayeti; cenup vilayetleri; Diyarbekir vilayeti; Edirne vilayeti; Elaziz vilayeti; Erzurum vilayeti; Garbi Anadolu vilayetleri; Harput (Mamuretülaziz) vilayeti; Hudavendigâr vilayeti (Bursa); İzmir vilayeti; İstanbul vilayeti; Kastamonu vilayeti; Mamuretülaziz vilayeti (Elaziz); Musul vilayeti; Osmanlı vilayetleri; Rumeli vilayatı; Sivas vilayeti; Şark vilayetleri; Şarki Anadolu vilayetleri; Trabzon vilayeti; Van vilayeti; vilayat; Yemen vilayeti.

Vilson, -ilkeleri, -prensipleri. bkz. Wilson.

Viranşehir. Urfa'nın ilçelerinden. [N] 594, 604. [S] 595, 605.

Vitel. bkz. Withal.

Viyana. Avusturya'nın başkenti. [N] 850. [S] 851.

Vrangel Ordusu. 1917'den sonra, Bolşeviklerle savaşan Rus generali Pyotr Nikolayeviç Vrangel'in (1878-1928) ordusu. [N] 522. [S] 523.

vükelâ. vekiller, bakanlar. [N] 270, 492, 1738; -yi meşrua 880 (ordunun asıl sahibi); vükelâ-yı millet. milletvekilleri 304, 710, 1556. bkz. millet vekilleri. bkz. heyet-i vükelâ; hükümet (İstanbul); kabine, meclis-i vükelâ; nazırlar.

W

Washington. George (1732-1799). Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanı. Onun adı verilen A.B.D. başkenti. [N] 1090, 1440 d; - Kongresi 1678 d; - Sefir-i kebiri 1440 (Ahmet Rüstem). [S] 1091; - Büyükelçisi (A.Rüstem) 1441; - Kongresi 1679. bkz. Ahmet Rüstem Bey; Amerikan Kongresi.

Weimar. Almanya'da, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kentte bir meclis toplanarak cumhuriyet ilân etmiş; Hitler'e değin süren bu yönetim, Weimar Cumhuriyeti adıyla anılmıştır. [N] 330, [S] 331.

Wells, Herbert George (1866-1946). İngiliz bilimkurgu romancısı, tarihçisi. "The Outline of History" adlı kitabı Türkçeye "Cihan Tarihinin Anahatları" adıyla çevrilmiş, Latin yazısıyla özeti yayımlanmıştır. Atatürk, bu kitaptan söz açar. [N] 948, [S] 949.

Wilson, Thomas Woodrow (1856-1924). Amerika Birleşik Devletleri'nin 1913-1920 yıllarında başkanı; profesör. Birinci Dünya Savaşı sonunda, dünyaya yeni bir düzen verilmesini amaçlayan on dört ilkesiyle gündeme gelmişti. [N] 122, 138, 1002, 1556 d, 1678 d, 1718 d, 1720 d, 1726, 1906 d; - **prensipleri** 134, 270, 306, 470, 478, 556, 1556, 1678, 1718, 1724, 1726, 1768, 1906, 1912. [S] 123, 139, 1003, 1721; **-ilkeleri** 135, 271, 307, 471, 479,

557, 1557, 1679, 1719, 1725, 1727, 1769, 1907, 1913.

Withall. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'da, İngiliz temsilcisi. [N] 546. [S] 547.

X

X.W. planı. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların altıncısında geçen, bir planın simgesi. [N] 396. [S] 397.

Y

Ya bağımsızlık, ya ölüm. [S] 19, **Ya istiklal, ya ölüm.** [N] 18.

yabancı. ecnebi. [S] 37, 61, 89, 93, 129, 141, 159, 173, 177, 185, 207, 209, 231, 233, 239, 241, 253, 285, 307, 317, 319, 323, 327, 329, 335, 341, 345, 359, 361, 389, 391, 397, 437, 455, 457, 467, 475, 483, 485, 495, 501, 505, 513, 531, 533, 657, 673, 743, 747, 851, 925, 933, 1043, 1055, 1103, 1261, 1269, 1271, 1285, 1325, 1363, 1389, 1397, 1427, 1431, 1443, 1515, 1537, 1569, 1575, 1577, 1599, 1617, 1635, 1641, 1657, 1665, 1667, 1669, 1679, 1703, 1705, 1707, 1725, 1727, 1731, 1737, 1873, 1893; - aleti 1267; - askerleri 171, 1219, 1227, 1319; - basın 277, 1677; - bir efendi 19; - birlik ve subaylar 25, 263, 773; - boyunduruğu 1257; - buyruğu 369; - çevreler 377, 407, 673; - denetleme kurulları 867; - devlet adamları 7; - devlet askerleri 595; - devlet baskısı 121, 505; - devlet temsilcisi 97, 211, 391, 407, 411, 1127, 1167; - devlet yardımı 109, 139, 155; **-devletler** 3, 11, 17, 25, 89, 109, 131, 149, 153, 329, 507, 559, 927, 1011, 1021, 1139, 1223, 1287, 1445, 1451, 1487, 1549, 1727, 1731; - **devletlerin** delegeleri 1023; -devletlerin güdüm ve koruyuculuğu 89, 143; - devletlerin koruyuculuğu 9, 19, 41, 1211, 1255; - devletlerin uyruğu 945; - dolapları 1579, 1689, 1729; -düşmanlar 1629; - düşünceleri 1893; -elçilikler 1009; -etkiler 513, 561, 1639, 1775; - gazete 443; - gazeteci 241, 1445; - girişimleri 1615; - görevliler 233; - gücü 1519; - güdücüleri 1295; - hükümet 785; - istekleri 303; - işgali. 373, 829, 1255, 1267 bkz. işgal. - kamuoyu 1339; - kara kuvvetleri 523; - karışması 1405, - kışkırtmaları 1613; - komiser 475; - koruyuculuğu 1583, 1861, 1913 bkz. yabancı devletlerin koruyuculuğu; - kuvvetler 171, 173, 183, 511, 543, 1495; - öğeler 1615; - öğelerin inançları 1729; - örgütler 673; - parası 331, 1259, 1611; - parası ile satınalınmış dernekler 331; - parmağı 1617; - postaları 773, 1021; - resmî görevliler 997; - saldırısı 1637; - sansürü 277. bkz. sansür; - sermaye 153, 329; -soruşturma kurulu 1715; - sömürgesi 1907; -subay 159, 185, 189, 233, 381, 443, 563, 1013, 1015, 1017; - subayların tutuklanması 499; -tekel ve baskısı 1289; - temsilciler 407, 837. bkz. yabancı devlet temsilcisi; - tutkuları 1405; - uyrukları 1023. bkz. yabancı devlet-

lerin uyruğu. - uzman 1011, 1767; - yönetimi 561, 657, 1913; - **ların** aşırı istekleri 1389; - iktisadi bayındırlık, uygarlık araçları 1257; - işgali 1055, 1907; bkz. yabancı işgali; - **larla** siyasal ilişkiler 271.

Yafes. Nuh'un üç oğlundan Türklerin atası sayılanı. [N] 1638. [S] 1639.

Yahudi. [S] 1571 d; **Yahudi Maşatlığı.** İzmir'de, sonradan parka dönüştürülen mezarlık. 14/15 Mayıs 1919 gecesi, yurtseverler burada toplanarak Yunan işgaline karşı Reddi İlhak (Yunanistan'a katılmayı ret) kararı aldılar. [N] 4. [S] 5.

Yahya, İmam. bkz. İmam Yahya.

Yahya Galip Bey (Kargı, 1874-1942). İstanbul hükümetinin Ankara'ya gönderdiği Ziya Paşa'yı istemeyen halkın vali vekili olarak seçtiği defterdar. T.B.M.M. I.-VI. dönemler Kırşehir, Ankara üyesi. [N] 348, 630, 1772. [S] 349, 631, 1773.

Yahya Kaptan. Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal'e, Kuşçalı telgrafhanesinden çektiği telgrafla onun buyruğuna girdiğini bildiren, Gebze ilçesi Kuvayi Milliye komutanı iken, İstanbul'dan vapurla gönderilen kuvvetlerce öldürülen motor kaptanı. [N] 412, 414, 416, 418, 420, 422, 424, 426, 428, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 1680, 1682, 1684, 1686, 1688, 1690, 1692, 1694, 1696. [S] 413, 415, 417, 419, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 439, 441, 1681, 1683, 1685, 1687, 1689, 1691, 1693, 1695, 1697.

Yakın Doğu. [S] 867; - sorunu 865. (N'ta: Şark-ı karip meselesi).

Yakup Şevki Paşa. bkz. Şevki Paşa, Yakup (Subaşı).

yalancı peygamber. [N] 460, 462. [S] 461, 463.

Yalvaç. Isparta'nın ilçelerinden. [N] 662, [S] 663.

yalvaç, -lar. peygamber. [S] 1839, 1841. (Âdem ve Nuh için kullanılmışsa da, aslında kitabı olan peygamber anlamına gelir.)

yanılgı. hata. [S] 1095, 1099, 1195.

yanıltma. iğfal. [S] 717.

yansız bölge (Boğazlarda). [S] 905, 1005. (N'ta: bitaraf menatık, mıntıka).

Yanya. Yunanistan'da eski bir Osmanlı kenti. [N] 1180, 1650. [S] 1181, 1651.

Yanyalı Esat Paşa (Bülkat, 1862-1952). Meşrutiyet öncesinde Selanik'te Üçüncü Ordu Kumandanı. Çanakkale savaşlarında tanındı. [N] 976, 978. [S] 977, 979.

Yanyalıların Türklüğü. [N] 1178 [S] 1179.

yapı (toplumsal). [S] 1089. (N'ta: bünye-i içtimaiye).

yarar. menafi. [S] 301, 311. 377, 439, 537, 751, 971, 1133, 1193. bkz. kamu yararı; ulus yararı; yurt ve ulus yararı; yurt yararı.

yarbay. kaymakam. [S] 599, 605, 607, 689. bkz. Ali Bey (Çetinkaya); Arif Bey; Hurrem Bey; İbrahim Bey. (Yunan) 1201.

yardakçılar. [N] 1634 (İngiliz). [S] (avene) 1315, 1341, 1615.

yardım. muavenet. [S] 7, 19, 39, 19, 127, 139, 143, 147, 153, 155, 705, 1017, 1509. bkz. Amerikan yardımı; Fransa'nın yardımı; ikti-

sadî yardım; İngiltere'den, İngiltere'nin yardımı; yabancı devlet yardımı.

yargı. hüküm. [S] 231. M. Kemal'in idama mahkûmiyeti. 1461, 1837 (dinsel).

yargıcı kurulları (hakem). [S] 1011.

yargılama hakkı. [S] 785, 935, 1399. (N'ta: hakk-ı kaza).

Yargıtay. Mahkeme-i Temyiz. İstanbul'daki Yargıtay. (Ankara hükümetinin Yargıtay'ı Kurtuluş Savaşı sırasında Sivas'ta idi. Oradan Eskişehir'de, daha sonra Ankara'ya getirildi). [S] 379, 1659.

"yarılmamış ve yarılmayan cephe yoktur." [N] 624. [S] 625.

"Yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz." [N] 1068. [S] 1069.

yarınki çocuklarımız. [S] 475, 1195. (N'ta: müstakbel...)

yas. matem. [S] 1899 (kara yas bayrakları).

yasa. kanun. [S] 23, 135, 185, 187, 193, 195, 211, 265, 277, 289, 301, 311, 341, 355, 419, 429, 431, 439, 457, 507, 553, 571, 591, 593, 601, 617, 719, 725, 753, 755, 759, 811, 819, 821, 829, 847, 871, 873, 877, 879, 881, 919, 921, 949, 953, 957, 959, 967, 997, 1019, 1061, 1077, 1079, 1083, 1095, 1117, 1131, 1133, 1155, 1157, 1163, 1169, 1171, 1173, 1177, 1185, 1195, 1359, 1373, 1563; - bilirlik 637; - buyruğu 953, 1513; - çağı 311; - dışı 51, 209, 247, 257, 285, 519, 721, 1081, 1153, 1191; -- davranışlar 1625; - gücü 1151; - önerisi 1131; - tasarısı 921, 965, 967, 969, 1011, 1061, 1071, 1081, 1083, 1173; - **lardan anlar...** 571; - **nın dokunulmazlığı** 277; - nın egemenliği 1109, 1543; - pençesi 641; **yasaya** aykırı 271, 275, 639, 641, 643, 645, 647, 847, 883, 1081, 1159; - karşı gelme 337; - uygun önlemler 1191; -- yönetim 309, 311; - uymayan 271; - **ve** töreye uygun 195, 371, 383, 567. bkz. Askerî Ceza yasası; Bakanlar Kurulu seçimleri ile ilgili yasa; Bakanların görev ve yetkileri ile ilgili yasa; Başkomutanlık yasası; Büyük Millet Meclisi'nin kuruluş ve niteliği ile ilgili yasa; Dirliği ve Düzenliği koruma yasası (Takrir-i Sükûn Kanunu); İstiklâl Mahkemeleri yasası; Köy yasası; Milletvekili seçimi yasası; Seçim yasası; Takrir-i Sükûn yasası; Yurttaşlık yasası (Kanun-ı Medeni).

yasal. kanuni. [S] 69, 103, 107, 189, 205, 209, 213, 257, 259, 371, 375, 391, 409, 411, 437, 439, 441, 473, 627, 919, 953, 1101, 1337, 1429, 1505, 1519, 1887; - amaç 257, 1355; - bir hükümet 191, 195, 203, 277, 754, 747, 917; - buyruklar 1599; - çalışmalar 245; - devlet 247; -eylem 1493; - hükümet 745, 745, 747; - hükümler 563; - ilke 239, 589; - istekler 195, 1783, 1869, 1875; - işlemler 1151; - kurul 1353; - olmayan 189, 209, 275, 1833; - örgütler 285, 1887; - ulusal eylem 267; - ulusal örgütler 285; - **ve** bağımsız tek egemen kuvvet 745; - ve kutsal istekler 1887; - yollar 7; **yasallık** 733, 1739. bkz. ulusal yasal haklar; ulusun yasal istekleri.

yasama. teşri. [S] 371, 875; - adalet ve yürütme gücü 563; - görevi 329, 355, 365, 561, 1145, 1147, 1149, 1193, 1737; -- yapan bir millet meclisi 875. bkz. T.B.M. M.'nin yasama gücü; - gücü 357, 455, 457, 771, 1629, 1631; - kurulu 327;- organı 125; - ve denetim görevi 1549; - ve denetleme hakları 329, --- yetkisi 521; -- yürütme gücü 771; --- yetkisi 589; - yetkisi 753, 927, 1861.

yaşam. hayat. [S] 827, 1727. bkz. ulusal yaşam. yaşamsal çıkar 1455; - yarar 377.

yaşama hakkı. [S] 101, 329, 1037, 1391, 1395; -ve bağımsızlık hakkı 561.

yaşamöyküsü kitapçığı. [S] bkz. Nurettin Paşa.

"Yaşasın cumhuriyet!" [N] 1082, 1086. bkz. cumhuriyetin ilânı. [S] 1083, 1087.

yatılı okullar. [S] 1139. (N'ta: leyli mektepler).

yaver. emir subayı. [N] 428. bkz. Cevat Abbas Bey; yaver-i hazret-i şehriyarî 94, 334. bkz. Mustafa Kemal; Naci Bey; fahrî yaver-i hazret-i şehriyarî. [S] 165, 957. bkz. padişah yaverliği; padişah hazretlerinin onursal yaveri.

Yaver Paşa (?-1931). Mütareke'nin gizli maddelerini imzalayanlardan. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 1814, 1818. [S] 1815, 1819.

Yavuz, - Hazretleri (Sultan Selim, 1471-1520). Dokuzuncu Osmanlı padişahı. Osmanlı padişahlarında ilk halife. [N] 918, 1850 d, 1854. [S] 919, 1851, 1855.

yaya kuvvet. bkz. piyade.

yayılma. istilâ. [S] 1587, 1837. - tutkusu 1857. bkz. istilâ.

yayın. [S] 301; **yayınlar** 392, 1111 (karşıcıl), 1515. (N'ta: neşir, neşriyat).

yazar. muharrir. [S] 53, 77, 401, 517, 1087, 1091, 1103, 1165, 1169, 1171, 1173, 1183, 1675. bkz. Vatan yazarı.

yazışma. muhabere, muhaberat. [S] 121, 279, 649, 651, 667, 681, bkz. askerî yazışmalar; İstanbul yazışmaları; resmi yazışmalar; -- ın kesilmiş bulunması; telgraf yazışmaları.

yazman. kâtip [S] 1825 (Heyet-i Temsiliye). (N'ta: kâtip).

yedek teğmen [S] 645. bkz. Hüseyin Avni Bey; Yedeksubaylar Derneği. bkz. İhtiyat Zabitan Cemiyeti. (N'ta: ihtiyat mülazımı).

Yedinci Alay. bkz. Dicle Grubu.

Yedinci Kolordu. Diyarbekir'de. [N] 1140, 1142, 1144; - Kumandanı 1140, 1142, bkz. Cafer Tayyar Bey. [S] 1141, 1143, 1145.

Yedinci Ordu Kumandanlığı. Mustafa Kemal'in 1918'de Suriye'de yönettiği ordu. [N] 1552. [S] 1553.

yedirme, barındırma işleri. iaşe, ibate... [S] 1157 (Bu sayfada yanlışlıkla: yedirme, giydirme); yedirilip giydirilme. iaşe ve ilbas. [S] 823.

Yedullahi âyet-i celilesi. Kur'an'ın Fetih suresinde onuncu âyet. Tanrının eli.. [N] 1462; -- kerimesi 250; - fevka eydihim. Tanrı'nın eli her elden üstündür 242, 1462.

yeğlenme hakkı. istisnaiyet. [S] 935 (Lozan'da).

Yellice Dağı. Kütahya yöresinde. [N] 736. [S] 737.

Yemen. Arap yarımadasında eski bir Osmanlı ili. Bugün bağımsız ülke (Yemen+Güney Yemen). [N] 944, 972, 986, 1730, 1844, 1846; - çölleri 946; - kıtaatı 987; - Kuvası Kumandanı 1604. bkz. Ali Sait Paşa; - vilâyeti 984. [S] 945, 973, 985, 987, 1741, 1845; - birlikleri 987; - çölleri 947; - ili 985; - kuvvetleri komutanı 1605.

yeni devlet. [N] 946. [S] 947.

Yeni Dünya. 1920 yılında Eskişehir'de yayıma giren İslamcı-Bolşevik gazete. [N] 632, 714. [S] 633, 715.

Yeni dünya. Amerika. [N] 130. [S] 131. bkz. Amerika Birleşik Devletleri.

yeni kurulan devletler. teşekkül eden devletler. [N] 1008. [S] 1009.

yeni Türk devleti. bkz. Yeni Türkiye Devleti.

Yeni Türkiye Devleti. [N] 18, 130, 556, 583, 638, 830, 919, 932, 934, 946, 954, 957, 1180, 1194; --- nin makarr-ı idaresi 1060; --- tarihi 826, 998. bkz. Türk Devleti; Türkiye Devleti; -- nin tarz-ı idaresi 932. [S] 19, 131, 557, 583, 639, 831, 919, 933, 935, 947, 955, 957, 1063, 1187, 1195; -- halkı 947; -- sınırları 129; --- nin başkenti 1061; --- yönetim biçimi 933.

yeni ve gelecek kuşaklar. [S] 811. (N'ta: ensal-i cedide ve müteakıbe).

Yenihan. Sivas'ın Yıldızeli ilçesinin eski adı. [N] 594, 622; - isyanı 600. [S] 595, 601, 6_3; - ayaklanması 601.

yenik devletler. [S] 1745, yenikler 1585. (N'ta: mağlûp...)

Yeniköy Rumları. İstanbul'un Sarıyer ilçesinin bucağındaki Rumlar. [N] 422, 1686; [S] 423, 1687. bkz. Rumlar.

yenileşme. teceddüt. [S] 1185, 1195; - düşüncesi 855; **yenilik** 857; - ve uygarlık düşmanlığı 1193.

Yenileştirme Grubu. bkz. Islahat Grubu.

yenilgi. mağlubiyet. [S] 623.

Yenişehir. Bursa'nın ilçelerinden. [N] 666. [S] 667.

yerel yönetim,-ler (özerk). muhtar mahallî idareler. [S] 139, 1657.

yerli halk. [S] 999; - Rumlar. [N] 1798, 1878, 1880. [S] 1799, 1879, 1881. bkz. Rumlar.

Yermanos. Amasya-Samsun dolayları metropoliti. [N] 836, 838. [S] 837, 839.

yeryüzü halifesi. Halife-i rû-yi zemin. [S] 11. bkz. halife; halifelik.

Yeşilköy. İstanbul'un Bakırköy ilçesine bağlı bucak. [N] 984. [S] 985.

Yeşiloğlu, Mehmet Salih. bkz. Salih Efendi (Yeşiloğlu).

Yeşilordu. 1920'de kurulan İslamcı-Bolşevik, resmî olmayan örgüt. Çerkez Ethem ve kardeşleri de bu örgütten idiler. Yılın sonuna doğru engellendi. [N] 626, 628, 630, 632, 664; - teşkilâtı 628, 632. [S] 627, 631, 633, 665; - örgütü 629, 633.

yetenek. kabiliyet. [S] 535, 561.

yetimlerevi. eytamhane. [S] 1317 (Amerikan), 1343 (Ermeni).

yetki. salahiyet. [S] 65, 229, 231, 521, 539, 945, 1117, 1157, 1293;

- genişliği. tevsi-i mezuniyet 505, 1767. bkz. olağanüstü yetkiler; padişah ve halifenin hak ve yetkileri; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkileri; yürütme yetkisi.

Yetkin, Şeyh Saffet. bk. Şeyh Saffet (Yetkin).

Yetmiş seferi. 1870 yılındaki Fransız-Alman savaşı. [N] 328. [S] 329.

yevmülkıyam. Mezarlardan kalkılacak kıyamet günü. [N] 1260.

Yezitler zamanı. Emevilerin ikinci halifesi Yezid (ölümü 683), Kerbela olayı, ayrıca Mekke ile Medine'yi yakıp yıktırmadaki kıyımları dolayısıyla kötü ad bırakmıştır. [N] 954. [S] 955.

yıkıcı akımlar. menfi cereyanlar. [S] 593; - propaganda 1123; - ve hain örgütler 593.

yıkılma. 481, 1281, 1881. (N'ta: izmihlâl).

yıkım,-lar. [S] 7, 469, 585, 751, 903, 1393; - ve yoksulluk. 7. (N'ta: felâket.).

yılbaşı (sene başı) söylevi. Mustafa Kemal'in T.B.M.M.'nde, yılı açış söylevi. [S] 1165.

Yıldırım Birlikleri. Yıldırım Kıtaatı. Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye cephesindeki ordular grubu. Mustafa Kemal de bu birliklere komuta etmiştir. [N] Yıldırım Grubu Kumandanlığı 1552 (Mustafa Kemal); - Kıtaatı Müfettişi. bkz. Cemal Paşa, Mersinli. -- Müfettişliği 1214, 1218. [S] Yıldırım Birlikleri Müfettişi 39, 1319; - Müfettişliği 1215, 1219; - Grubu komutanlığı 1553.

Yıldız Sarayı. İstanbul'da Beşiktaş ile Ortaköy arasında, İkinci Abdülhamid'in oturmuş olduğu saray. [N] 922, 1230. [S] 923, 1231.

Yıldızeli. bkz. Yenihan.

yırtıcılık. bkz. Yunan yırtıcılığı.

Yiğit, Süreyya. bkz. Süreyya Bey, Ibrahim (Yiğit).

26 Ağustos 1922 taarruz günü, -sabahı. [N]898, 988. [S] 889, 989. bkz. Büyük Taarruz.

yirmi asırlık bir medeniyet ve insaniyet. Yirmi yüzyıllık uygarlık ve insanlık. [N] 558. [S] 559.

Yirmi Beşinci Kolordu. İstanbul'da. [N] 12, 266, 1488, 1878; --- Kumandanı 1488, 1496, 1604. bkz. Ali Sait Paşa; Şevket Bey, Galatalı. [S] 13, 267, 1489, 1497, 1605, 1879; - komutanı 1488, 1497, 1605.

Yirmi Birinci Kolordu. [N] 990, 992. [S] 991, 993.

29 Ekim 1923. [N] 1070. [S] 1071.

Yirmi Dördüncü Fırka. Ankara'da Yirminci Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 464, 574, 596, 624, 780; --- Kumandanı 464, 574, 596, 1710. [S] -- Tümen. 13, 465, 575, 597, 625, 781; --- komutanı 465, 575, 597, 1711. bkz. Mahmut Bey.

Yirminci Dördüncü Tümen. (yukarıdaki maddede).

Yirmi İkinci Alay. bkz. Dicle Grubu.

23 Nisan (1920). [N] 574, 576, 578, 590. [S] 575, 577, 579, 591, bkz. T.B.M.M.; Nisan'ın 23. günü.

Yirmi Üçüncü Fırka. Afyon'da, 12. Kolordu'ya bağlı. [N] 12, 26, 322, 618, 780, 1214, 1216, 1218; --- Kumandanı 226, 322. bkz. Ömer Lûtfi Bey. [S] -- Tümen 13, 27, 619, 781, 1215, 1217, 1219; --- komutanı 227, 323.

Yirmi Üçüncü Tümen. (Yukarıdaki maddede).

Yirmi Üçüncü Piyade Fırkası, Tümeni. [N] 778. [S] 779.

Yirmi yüzyıllık bir uygarlık ve insanlık. [S] 559.

Yirminci Asır. [N] 146. [S] 147; **Yirminci Asr-ı medeniyet ve insaniyet.** [N] 556. bkz. insaniyet; medeniyet. [S] Yirminci Yüzyıl. 147; -- uygarlık ve insanlığı 557.

Yirminci Kolordu. Ankara'da. [N] 12, 30, 178, 254, 464, 1240, 1336, 1354, 1710; -- Erkânıharbiye Reisi. 102. bkz. Ömer Halis Bey; -- Kumandanı 24, 26, 38, 44, 102, 114, 136, 138, 186, 218, 226, 266, 362, 578, 1214, 1216, 1242, 1250, 1432, 1572, 1576, 1578, 1594; 1624, 1646. bkz. Ali Fuat Paşa; -- kumandan vekili, vekâleti 232, 538, 1328, 1346, 1434, 1496, 1564, 1574, 1578, 1590, 1620, 1760, 1782, 1786, 1814, 1818. bkz. Mahmut Bey; -- Kumandanlığı 134, 188, 190, 192, 424, 428, 430, 432, 434, 436, 454, 458, 462, 486, 534, 538, 548, 552, 1219, 1294, 1308, 1352, 1406, 1504, 1626, 1686, 1690, 1692, 1694, 1740, 1750, 1752, 1754, 1756, 1758, 1768, 1774, 1776, 1780, 1784, 1786, 1790, 1794, 1812. [S] 13, 31, 178, 255, 465, 1219, 1241, 1337, 1355, 1711; -- Komutanı 25, 27, 39, 45, 103, 137, 139, 187, 219, 227, 267, 363, 579, 1215, 1217, 1243, 1251, 1433, 1573, 1577, 1595, 1625, 1647.bkz. Ali Fuat Paşa; --- vekili 233, 538, 1329, 1347, 1435, 1497, 1565, 1575, 1579, 1591, 1595, 1621, 1625, 1647, 1761, 1783, 1787, 1815, 1819. bkz. Mahmut Bey; -- komutanlığı 135, 189, 191, 193, 425, 429, 431, 433, 435, 437, 455, 459, 463, 487, 535, 537, 549, 553, 1219, 1295, 1309, 1353, 1407, 1505, 1627, 1687, 1691, 1693, 1695, 1741, 1751, 1753, 1755, 1757, 1759, 1769, 1775, 1777, 1781, 1785, 1787, 1791, 1795, 1813; -- Kurmay Başkanı. 103. bkz. Ömer Halis Bey (Bıyıktay).

Yirminci Yüzyıl. [S] 147; - uygarlık ve insanlığı 575.

yiyecek. [S] 601, 643, 649, 651, 823. (N'ta: erzak; iaşe).

yok etme. imha. (Türkiye'yi). [S] 511, 765.

yoksulluk. sefalet. [S] 7.

yol ve demiryolu yapımı. [S] 1005. [N] -ve şimendifer inşası 1004; yollar 152. [S] 7, 153; 1005 (gerici yol). 1295 (meslek-i irticakârane).

yolsuz kişiler. suiistimal erbabı. [S] 641; -luklar 635, 637, 641, 643, 649, 655.

Yozgat. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya bağlı, merkezi Bozok olan sancak. [N] 594, 602, 628, 630, 632, 840, 1336, 1376 (murahhas); - isyanı 600, 630; - mebusu 632. [S] 595, 601, 603, 629, 631, 633, 841, 1337, 1377; - ayaklanması 601, 631; - milletvekili 633. bkz. Süleyman Sırrı Bey (İçöz).

yönerge. bkz. gizli yönerge.

yöneticiler. idare adamları, müdiran. [S] 77, 235, 383. bkz. Fransız yöneticisi: sivil yöneticiler.

yönetim. idare. [S] 121, 131, 139, 189. 309, 311, 323, 409, 505, 555, 615, 637, 687, 689, 801, 851, 857, 869, 933, 955, 957, 959, 1007, 1065, 1071, 1117, 1149, 1163, 1173, 1179, 1209, 1259, 1279, 1583, 1621, 1679, 1767, 1679; - biçimi 563, 913, 933, 1007, 1095, 1099, 1105, 1119, 1257, 1517, 1797, 1873, 1879; bkz. cumhuriyet biçimi; - devrimi 799; - işleri 855, 1003, 1367; - örgütü 33, 761, 771; -, siyasa, maliye, iktisat işleri 963; - **sel** alanlar 1037; - denetim 1619; - durum 1475; - konular 1585; - sakıncalar 1643; - sorunlar 1037. bkz. Amerikan yönetim makinası; devlet yönetimi; geçici yönetim; İstanbul yönetimi; ordu yönetimi; Osmanlı yönetimi; özel ve yerel yönetimler; sivil yönetimler; yabancı yönetimi; Yunan yönetimi.

yönetim kurulu. [S] 507, 1069, 1511, 1807, 1811, 355 (İngiliz Muhipler Cemiyeti). bkz. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu yönetim kurulu; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli yönetim kurulu; Müdafaa-i Hukuk yönetim kurulu. (N'ta: Heyet-i idare).

yönetme. idare... [S] 643, 673, 1065; **yönetmelik** 541 (gizli). (N'ta: talimatname).

yöntem. usul. [S] 585, 1165. bkz. siyasal yöntem.

yöre. 869, 1441; - **sel** Türk hükümeti 653. (N'ta: havali).

Yörük Ali Efe (Yörük, 1896-1957). Kurtuluş Savaşı'nın önde gelen efelerinden. [N] 606. [S] 607.

Yunan. [N] 1588; - ajanı 1898. bkz. Vamvakas; - alayı 780; âmâli 125. 1258, 1878, 1880, 1906, 1908; - askeri,-leri 4, 750, 1216, 1884; 1896, 1898; - başvekili 998. bkz. Venizelos; - bayrakları 1802; - cephesi 614, 624, 676; - fırkası (tümeni) 618, 658, 664; - gemileri 624. bkz. sefine; - Grubu 778. bkz. Grup (Yunan); - hafi zabıtası 838; - Harbi (1897) 974; - heyet-i murahhasası 772, 1028; - hududu. bkz. hudud-ı Yunaniye; - hükümeti 742, 864, 900, 1200, 1898, 1908, 1910; - idaresi 772, 1794, 1796; - işgali,-leri 4, 862, 1210, 1678, 1898, 1904, 1908, 1916; -- kuvvetleri 1258. bkz. işgal; - kaymakamı (yarbayı) 1200. bkz. Katehakis; - kıtaatı 470, 472, 606, 904, 1714; - konsoloshanesi 1200; - kulübü. bkz. Rum kulübü; - kuva-yi işgaliyesi 606; - kuvveti,-leri 606, 622, 658, 728, 772, 780, 1000, 1762, 1898; - menafii 1392; mezalimi 1891; - milleti 812; - muhacirleri 1794. bkz. muhacirler; - muhipleri 764, 1800; - murahhasları 772; - müddeayatı 750; - müstemlekesi 1392; - **ordusu** 2, 28, 594, 604, 606, 620, 622, 624, 658, 660, 664, 666, 678, 732, 734, 774, 778, 780, 808, 810, 812, 840, 848, 864, 888, 900, 902, 990, 1036, 1040, 1044, 1216, 1218; -- **nun** propagandası, - ları 1878, 1910, 1912. bkz. düşman ordusu; -- taarruzları 594, 658, 732, 778, 810, 812. bkz. umumi taarruz (Yunan); Yunan taarruzu; - rüesa ve kumandanları 368; - Salib-i Ahmer'i (Kızılhaç); 2,

1200; -sefinesi 1200. bkz. Yunan gemileri; - şekaveti (eşkiyalık) 542. bkz. şekavet; - taarruzu 614, 618, 620, 622, 624, 676, 774, 828, 1042. bkz. umumi taarruz (Yunan); Yunan ordusunun taarruzları; - taburu 1794, 1796, 1798, 1878; - tamirat meselesi 1026, 1028, 1032, 1034, 1036; - tamiratı 1030, 1038, 1040, 1042, 1044; - tesiratı 1880; - torpidosu 838; - yırtıcılığı 468, 1714. bkz. zulüm; Yunaniler 788; **Yunaniye** 982; **Yunanlılar.** (Yunanistan maddesinden sonra).

Yunanistan. [N] 146, 764, 806, 868, 904, 1002, 1004, 1008, 1012, 1014, 1016, 1020, 1026, 1254, 1582, 1796; 1878, 1880, 1898; - **Yunanistan'a** ilhak 1878; - **daki** üseramız. bkz. esaret; **-ın** yevm-i istiklâli 838. **Yunanlılar.** [N] 30, 32, 38, 192, 372, 442, 490, 508, 510, 520, 522, 526, 528, 538, 540, 604, 618, 624, 658, 676, 730, 738, 740, 744, 766, 772, 774, 806, 812, 848, 858, 862, 864, 868, 1000, 1026, 1028, 1030, 1032, 1034, 1036, 1040, 1042, 1254, 1258, 1356, 1580, 1588, 1716, 1724, 1762, 1768, 1776, 1782, 1784, 1786, 1790, 1794, 1798, 1800, 1802, 1810, 1878, 1884, 1888, 1890, 1908, 1910, 1914, 1916; - tarafından bir idare-i hususiye 688; **-ın** işgali 472, 1916. bkz. işgal; - İzmir'deki kuvvetleri 1762; - mezalimi 1890. bkz. zulüm; - tecavüzü 1290; - zalim ve ateşin tahribatı 1254; - zulüm ve itisafı 372. bkz. zulüm. **Yunanlılık.** [N] 836 (eski), 1392; - âmal-i milliyesi 836. [S] **Yunan.** 1589; - ajanı 1899; - askeri,-leri 5, 751, 1217, 1885, 1897, 1899; - başbakanı 999. bkz. Venizelos; - bayrakları 1803; - birlikleri 471, 473, 607, 905, 1715; - cephesi 605, 615, 625, 677; - çıkarları 1393; - delegeler kurulu, -ları 773, 1029; - dostları 765; - etkileri 1881; - gemileri 625, 1201; - genel saldırısı 659; 779; - genel seferberliği 813; - gizli kolluğu 839; - göçmenleri 7195; - Grubu 779; - haydutluğu 543; - hükümeti 743, 865, 901, 903, 1201, 1899, 1909, 1911; - istekleri 751, 763, 1251, 1259, 1879, 1881, 1907, 1909; - işgal kuvvetleri 607, 1259, 1881; - işgali 5, 863, 1211, 1679, 1899, 1905, 1909, 1917, bkz. işgal; - kara kuvveti 523; - kıyıcıları 1289; - kıyıcılıkları 1891. bkz. kıyıcılık; - Kızılhaç'ı 3, 1201; -komutanlığı 369, 731;- konsolosluğu 1201; - kurulu 1029; - kuvveti, -leri 607, 623, 659, 729, 773, 781, 1001, 1258, 1763, 1899; - onarımı, -- sorunu 1027, 1029, 1031, 1033, 1035, 1039, 1041, 1043, 1045; - ordusu 3, 29, 595, 605, 607, 621, 623, 625, 659, 661, 665, 667, 679, 733, 735, 775, 779, 781, 811, 813, 841, 849, 865, 889, 901, 903, 991, 1037, 1041, 1045, 1217, 1219; -- Uşak Grubu 779, 781; -- **nun** tutsaklığı 991; - propagandası 1879, 1911, 1913; - saldırısı 615, 619, 621, 623, 623, 625, 677, 733, 741, 775, 813, 1043; - Savaşı (1897) 975; - sınır komutanı 983; - sınırı 1883; - sömürgesi 1393, 1795; -subayları 1795; - taburu 1795, 1797, 1799,

1879; -toprakları 193; - torpidosu 839; - tümeni 619, 659, 665; - ulusu 813; - yarbayı 1201; - yurtıcılığı 471, 1715; - yönetimi 1795, 1797.

Yunanistan. [S] 147, 765, 807, 869, 905, 1001, 1003, 1007, 1009, 1013, 1015, 1017, 1021, 1027, 1255, 1583, 1589, 1797, 1879, 1881, 1899; **-a katılma** 1879; **-daki** tutsaklarımız 90; **Yunanistan'ın** kurtuluş günü 839.

Yunanistan'a Katılmayı Ret Derneği. Bkz. Redd-i İlhak Cemiyeti (Derneği).

Yunanlı,-lar. [S] 5, 31, 33, 35, 39, 147, 193, 373, 443, 473, 491, 509, 511, 521, 527, 529, 539, 541, 605, 607, 619, 625, 659, 677, 731, 739, 741, 745, 751, 763, 767, 773,775, 809, 813, 829, 849, 859, 863, 865, 869, 1001, 1027, 1029, 1031, 1033, 1035, 1037, 1041, 1211, 1255, 1259, 1357, 1581, 1587, 1717, 1725, 1763, 1769, 1777, 1783, 1785, 1787, 1791, 1795, 1799, 1801, 1803, 1811, 1879, 1885, 1889, 1905, 1915, 1917; - başkan ve komutanlar 369; **-ların** bir özel yönetim kurmaları 679; - ın ilk genel saldırısı 619; - işgali 473, 1917; - İzmir'deki kuvvetleri 1763; - kıyıcılıkları 373, 1255, 1891; - saldırısı 1291. **Yunanlılık.** [S] 837, 1393; - ulusal amacı 837; **Yunansever.** [S] 1801.

Yunus Nadi Bey (Abalıoğlu, 1879-1945). Kurtuluş Savaşı sırasında "Yenigün" (yeniden 1929'da), 1924'te "Cumhuriyet" gazeteleri kurucusu, başyazarı. Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VI. dönemler Menteşe (sonraki adı: Muğla) üyesi. [N] 278, 280, 282, 284, 286, 1078, 1154, 1156, 1174, 1176, 1178, 1520, 1524. [S] 279, 281, 283, 285, 287, 1079, 1155, 1157, 1175, 1177, 1179, 1521, 1525.

yurd. vatan. (aşağıda: **yurt** maddesinde sürdürülecektir. Burada, sadece, soneklere göre): **yurd.** [S] **-a** yararlı 539; **-u** bölünmekten kurtarmak 385; - işgal edilmiş olanlar 769; **-u** kurtarma 233, 289, 291, 411, 481, 1701; **-umun** mutluluk ve bağımsızlığı 1275; - **umuzun** bütünlüğü 1575, 1453; 1549; -geleceği 1307, 1915; -kurtarılması 1275, 1639;-ve ulusumuzun mutluluğu 1079; - mutluluk ve esenliği 289; **yurdun** alınyazısı 41, 141, 245, 293, 305, 561, 589, 643, 1271, 1451, 1881; - bağımlılığı 577; - bağımsızlığı 757, 941, 1095, 1171, 1549; - bölünmesi 29, 1221, 1235, 1255; - bölünmez parçaları 327; - bütünlüğü 43, 139, 151, 371, 443, 1093, 1233, 1287, 1453, 1549; - bütünü 121; - çıkarları 1305, 1363, 1385, 1557, 1699, 1713; - esenliği 109, 237, 241, 427, 809, 1249, 1283, 1331, 1431, 1437, 1439, 1445, 1471, 1487, 1581, 1599, 1863; - genel durumu 969; - gerçek esenliği ve kurtuluşu 725; - hakları 1837; - işgal edilmiş bölgeleri; 511; - işleri 617, 877; - iyiliği 1439; - kaderi 271, 307, 385; -korunması 309, 561, 1463, 1549, - kötülüğüne 1309; - kurtarılması 515, 523, 1437, 1451, 1489, 1495, 1529; - kurtuluşu 247, 461, 1431, 1455,

1461, 1469, 1873; - kutsal toprakları 529; - mutluluk ve esenliği 269, 727; - namusu 1171; - parçalanması 127, 1281, 1343; - savunması 1149; - ve ulusun alınyazısı 1257, 1381, 1673; -- ulusun bekçisi 315; --- bütünlüğü 1509; --- dokuncası 1259; --- dokunulmazlığı 1509; --- en yüksek çıkarı 723, 741; --- esenlik ve mutluluğu 1441, 1555, 1767; --- kurtuluş ve esenliği 1501; --- kurtuluşu 1263; --- kutsal varlıkları 87; - yaşamsal çıkarı 1455; -- yararları 377; - yüksek çıkarları 761, 1049, 1261, 1263, 1429, 1499, 1881; - yüksek yararı 493; **yurduna** girilmiş olan ulus 769.

Yurdalan, Kâzım. bkz. Kâzım Bey (Yurdalan).

Yurdu Savunma Derneği. Müdafaa-i Hukuk-ı (Milliye) Cemiyeti. [S] 1291. bkz. Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti.

"Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir". "Vatanın tamamiyeti, milletin istiklâli tehlikededir". Amasya Genelgesi (Tamimi)'nin ilk maddesi. [S] 43. bkz. Amasya Tamimi (Genelgesi).

yurt. vatan. [S] 4, 11, 15, 19, 21, 23, 31, 39, 49, 69, 87, 89, 95, 97, 101, 105, 135, 141, 153, 157, 171, 177, 183, 185, 195, 197, 209, 213, 215, 225, 237, 239, 241, 245, 251, 257, 259, 261, 265, 271, 277, 287, 289, 293, 295, 297, 305, 309, 311, 317, 319, 321, 335, 337, 337, 355, 369, 377, 379, 387, 405, 407, 411, 415, 435, 443, 445, 453, 457, 461, 479, 481, 507, 515, 523, 529, 531, 537, 539, 541, 543, 561, 571, 577, 581, 591, 593, 595, 615, 617, 625, 655, 729, 733, 741, 745, 757, 759, 769, 777, 797, 809, 823, 827, 835, 851, 905, 933, 965, 967, 1051, 1093, 1099, 1115, 1139, 1159, 1163, 1187, 1189, 1195, 1197, 1225, 1235, 1237, 1249, 1251, 1555, 1259, 1261, 1265, 1267, 1271, 1273, 1275, 1277, 1279, 1281, 1283, 1285, 1287, 1289, 1291, 1309, 1319, 1325, 1327, 1341, 1345, 1347, 1385, 1391, 1393, 1405, 1427, 1435, 1437, 1445, 1457, 1459, 1465, 1467, 1469, 1493, 1501, 1509, 1511, 1539, 1541, 1547, 1549, 1555, 1563, 1567, 1573, 1577, 1579,1597, 1609, 1615, 1639, 1643, 1667, 1669, 1699, 1705, 1707, 1731, 1733, 1735, 1737, 1739, 1807, 1811, 1889, 1913; **yurt** bağımsızlığı 1639; - bağlılığı 623; - borcu 363; - çocukları 689, 1389; - dokunulmazlığı 37, 1477; - duygusu 1555; - görevi 593, 661, 965, 993, 1143, 1273, 1633; - hainliği 515, 569, 1321, 1327, 1337, 1355. **Yurt Hainliği Yasası.** Hıyanet-i Vataniye Kanunu. [S] 593, 613, 733, 719: Yurt hayınları 1313, 1319, 1343, 1579, 1611, 1803; - kaygısı 237, 1467, 1673; - kuramı 1393; - mutluluğu 1537; - ödevi 79, 81, 369, 467, 491, 553, 577, 965, 1249, 1271; - özvericileri 1307; - parçalarının kurtarılması 577; - savunma yasası 829; - sevgisi 1267; - ülküsü 237, 1439; - ve ulus bağımsızlığı 757, 759; --- çıkarları 765, 1143; --- esenliği

399, 1535, 1553; --- görevi 1341, 1739; --- hayını yabancılar 1617; --- hayınları 1333; --- kötülüğü 1311; --- yararları 287, 297, 335; -- **ulusa** bağlılık 469; --- ihanet 1325; --**ulusun** geleceği 391; ve ülkeye hizmet 375; **-un** savunulması 1149; yurdun ve ulusun hakları 189; yurdun kurtuluşı 297, 1259, 1287, 1673, 1713; yurt ve ulusun tam kurtuluşu 295, 299; bkz. ulus; yurt. **yurtluk.** malikane 1259; **yurtsal** amaçlar 1787; - bağımsızlığımız 531; - çabalar 1307; - dernekler 1283; - görevler 563, 1735, 1883. bkz. ulusal ve yurtsal görevler; - ödev 523; - uğraşlarım (M. Kemal) 1285; zorunluk 1235; **yurtta** birlik 311. bkz. Ata yurdu; cansız bir yurt...; Ermeni yurdu; kutsal yurt; Türk ata yurdu; Türk yurdu; ulus ve yurt ödevi. **yurtsever,-ler.** vatanperver. [S] 5, 75, 87, 95, 103, 169, 215, 221, 229, 235, 237, 241, 247, 405, 415, 439, 553, 557, 607, 635, 645, 707, 769, 957, 1233, 1235, 1245, 1249, 1253, 1277, 1279, 1289, 1319, 1339, 1341, 1385, 1427, 1429, 1439, 1447, 1459, 1487, 1495, 1497, 1511, 1529, 1581, 1595, 1589, 1591, 1639, 1655, 1721, 1875, 1879, 1907; - dindaşlar 1281; - kişiler 1273; - ordu 655; **yurtseverlik.** 49, 71, 107, 109, 243, 299, 321, 383, 395, 409, 445, 451, 515, 521, 531, 559, 563, 661, 751, 763, 777, 793, 1107, 1171, 1175, 1211, 1255, 1277, 1325, 1327, 1403, 1407, 1449, 1475, 1493, 1523, 1621, 1631, 1769, 1775, 1805, 1807; - coşkusu 623; - onuru 1631. **yurttaş,-lar.** [S] 303, 377, 841, 1511, 1667, 1721, 1731, 1735, 1741; **Yurttaşlar Yasası.** Kanun-ı Medeni, Medeni Kanun. 1195. **yurttaşlık** hakları 965, 1557; - haklarından yoksun 967. (N'ta: efrad-ı millet; vatandaş...)

Yusuf (Başkaya, 1879-1945). Sivas Kongresi'nde Denizli delegesi. T.B.M.M. I-VII. dönemler Denizli üyesi. [N] 1376. [S] 1377.

Yusuf İzzet Paşa (1876-1922). General. Kurtuluş Savaşı komutanlarından. T.B.M.M. I. dönem Bolu üyesi. Ailesinin soyadı: Met. [N] 12, 266, 362, 716, 718, 1648, 1904. [S] 13, 267, 363, 717, 719, 1649, 1905.

Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk, 1878-1969). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-VI., VIII. dönemler Kastamonu, Sinop üyesi. İktisat, Adliye, Hariciye Vekili. Profesör. [N] 618, 830, 862, 864, 906, 908, 910, 1068, 1080. [S] 619, 831, 863, 865, 907, 909, 911, 1069, 1081.

Yusuf Talat Bey. Antalya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanı. [N] 1886. [S] 1887.

yüce amaç. gaye-i âli. [N] 1379.

Yüce Divan. Divan-ı Âli. Nazıları, onlarla birlikte suç işleyenleri yargılayan mahkeme (İstanbul). [S] 265, 277, 1519, 1541.

yüce halifelik. [S] 1343; -- makamı 1285, 1345; -- merkezi 931; -- ve padişahlığın kurtarılması 577; - padişahlık 247; - saltanat ve halifelik makamı 1345. bkz. halifelik; padişah,-lık.

Yüce Tanrı. [S] 1261, 1469. bkz. Tanrı. (N'ta: vahibülâmal; cenab-ı Mevlâ).

yüksek amaç. maksad-ı ulvi. [S] 407; -görevliler 367, 375, 383; - komiser 471, 473, - kurul, (Paris). 469, 471, 473; - Meclis. bkz. Paris Yüksek Meclisi; - siyasal mutemet 183.

Yüksek Askeri Şûra. Âlî Askerî. Şûra. Genelkurmaya bağlı, silahlı kuvvetlerle ilgili konuları inceleyen kurul. [S] 1173.

Yüksek Sağlık Kurulu. Meclis-i Âli-i Sıhhi. Sèvres Antlaşması'nda geçer. [S] 1023.

yükseliş. itilâ. [S] 1163 (yurdun).

yükselme. bkz. Kürt Yükselme Derneği; - Devri. [S] 1855. (N'ta: teali).

yürütme erki [S] 927; - gücü 563, 753, 771, 1861. bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yürütme gücü; - işleri 755; - yetkisi 563, 589, 803, 875; **yürütülme** (buyrukları) 953; (N'ta: icra).

Yürük Ali Efe. bkz. Yörük Ali Efe.

yüz bir kez (pare) top atışı. [N] 1084, 1092, [S] 1085, 1093.

Yüz Yetmiş İkinci Alay. Ayvalık'ta, Elli Altıncı Tümen'e (Fırka) bağlı, Ali Bey'in (Çetinkaya), düşmana karşı ilk savaşı açan alayı. [N] 606. [S] 607.

Yüzellilikler. Kurtuluş Savaşı'na karşı eylemleri, yazıları, ihanetleri nedeniyle, Lozan Antlaşması'na bağlı genel af bildirisi dışında bırakılarak yurt dışına çıkarılan ya da önceden kaçmış olan. Bu adla anılan kişilerin Bakanlar Kurulu'nun 1 Haziran 1924 günlü kararla yurda dönmeleri yasaklanmıştır. 29 Haziran 1938 günlü yasa ile bağışlanmışlar, kimisi yurda dönmüştür. Sayıları yüz elli idi. [N] 1134. [S] 1235.

Z

Zabıt Ceridesi. T.B.M.M.'nin Tutanak Dergisi. [N] 620, 1082; zabıtnameler 582.

zabıta, -işleri. [N] 1022, 1766. [S] 1023, 1767. bkz. kuva-yi zabıta; Yunan hafi zabıtası.

zabit, zabitan, zabitler. subay,-lar. [N] 14, 30, 54, 58, 62, 98, 112, 154, 156, 158, 160, 162, 164, 168, 172, 174, 182, 184, 188, 220, 262, 330, 340, 344, 346, 372, 378, 414, 420, 428, 432, 434, 442, 462, 464, 486, 498, 524, 540, 572, 598, 600, 608, 620, 624, 630, 644, 649, 654, 678, 690, 706, 708, 714, 716, 734, 776, 902, 906, 982, 988, 994, 1012, 1016, 1208, 1298, 1304, 1306, 1310, 1316, 1318, 1332, 1340, 1362, 1490, 1494, 1496, 1498, 1550, 1562, 1564, 1584, 1590, 1614, 1652, 1628, 1652, 1684, 1794, 1804; - ailesi 648; zabitanın terfih-i hali 1584. bkz. asker; ihtiyat zabitleri; kumandanlar; küçük zabitler; ümera. (yabancı) 24, 104, 182, 226, 380, 404, 562, 772, 786, 1000, 1014, 1388, 1748; zabit ve memurlar (İtilâf) 232. bkz. ecnebi zabitan, zabitler. [S] zabitan. bkz. İhtiyat Zabitan Cemiyeti.

zafer. utku [N] 902, 906, 936, 1022, 1030, 1052, 1054, 1084. bkz. Büyük Zafer; nihai zafer; İnönü

savaşları; muzafferiyet; Sakarya zaferi.

zahiri cephe. görünürdeki cephe. [N] 852. bkz. cephe; dahilî cephe; haricî cephe.

Zaho. Irak'ın kuzeybatısında, Türkiye sınırına yakın kent. [N] 892. [S] 893.

zait görülen... tabirat. gereksiz terimler. [N] 756.

zalimler. bkz. Ermeni mezalimi; Ermeni zalimleri; mezalim; Yunan mezalimi; - yırtıcılığı; - zulmü; zulüm.

zaman-ı Peygamberi. Peygamber zamanı. [N] 1470. bkz. Muhammed...

zaman-ı saadet. Peygamberin mutlu çağı. Asr-ı saadet. [N] 1844.

zapt ü rapt-ı askerî. askerlik sıkıdüzeni. [N] 724. bkz. asker; inzıbat.

Zara. Amasya'ya bağlı bucak. [N] 594, [S] 595.

Zaralızade Celâl. Sivas'tan, o sırada Amasya'da bulunan Mustafa Kemal ve Salih paşalara telgraf çeken, gerici eylemin öncülerinden. [N] 334, 336, 340. [S] 335, 337, 341.

Zarelizade Celâl. bkz. Zaralızade Celâl.

zarar. [S] 869. bkz. savaş zararları.

Zat-ı akdes-i hazret-i hilâfetpenahi, -leri. [N] 534, 1238, 1344, 1354, 1442, 1502, 1580, 1582, 1860; --- padişahi 1354, 1582; -- hilâfetpenahileri 1238; -- humayunları 1404; -- tacdâri 1792; - hazret-i cenab-ı hilâfetpenahi 1860, 1862; -- padişahi 188, 1230, 1348, 1398, 1448, 1500, 1526, 1580, 1588; - humayun,-ları 354, 1344, 1446, 1458, 1636; - humayun-ı mülûkâneleri 1388; - kutsiyet-sıfat-ı şahaneleri 1236; -- padişahi 342, 1602, 1606, 1636; - pâk-i hümayun 354; - seniyeleri 1238; (padişahın çeşitli sıfatları). (S'deki sayfalara bkz.). **Zat-ı şahane,** -- leri. padişah. [N] 40, 76, 84, 180, 194, 198, 202, 206, 212, 238, 252, 258, 352, 354, 356, 368, 370, 392, 394, 398, 404, 472, 746, 748, 752, 922, 978, 1268, 1348, 1366, 1374, 1376, 1380, 1392, 1394, 1404, 1420, 1472, 1474, 1478, 1494, 1500, 1540, 1600, 1606, 1622, 1626, 1628, 1630, 1630, 1630, 1664, 1706, 1718, 1738, 1770, 1772; -şehinşahileri 1402, 1404; - şevket-simat-ı hazret-i padişahi 1492; ---tâcdar-ı âzami 250, 1462; --- tâcdar-ı ekrem 210; - vekâletpenahi 940. bkz. Halife; padişah.

zavallı milletimiz. [N] 820; - milletimizi esir etmek isteyen düşmanlar 820; [S] zavallı ulusumuz 821.

Zaven Efendi. Ermeni patriği. [N] 4, 346, 1200. [S] 5, 347, 1201.

zaviyeler. Tekkelerin küçüğü. bkz. tekke ve zaviyeler.

Zaza. Kürtlerin bir kolu. [N] 136, [S] 137.

Zeki Bey (Ahmet, Soydemir, 1883-1954). Sivas'taki 3. Kolordu Kurmay Başkanı. Cumhuriyetten sonra Jandarma Genel Komutanı. Tümgeneral. T.B.M.M. V-VIII. dönemler Erzurum, Çankırı üyesi. [N] 340. [S] 341.

Zeki Bey (Kadirbeyoğlu, 1884-1952). Erzurum Kongresi'nde Gümüşhane delegesi. Osmanlı

Meclisi, T.B.M.M. II. dönem Gümüşhane üyesi. [N] 82, 162, 198, 252, 256, 1158, 1370, 1476, 1478. [S] 83, 163, 199, 253, 255, 1159, 1371, 1477, 1479.

Zeki Paşa. Müşir (mareşal). İstanbul'da kurulacağı söylenen bir hükümet nedeniyle adı geçer. [N] 356, 400, 1626, 1628. [S] 357, 401, 1627, 1629.

zenciler. [N] 1168. [S] 1169.

Zeynelâbidin. Konyalı. Ahali, Hürriyet ve İtilâf partileri ileri gelenlerinden; Teali-i İslam Cemiyeti'nden. Yüzellilikler listesiyle yurt dışına çıkarılmıştır. [N] 518; - partisi 52, 396, 662. [S] 519; - partisi 53, 397, 663.

zıllullah. Tanrının gölgesi. Halife. [N] 940, [S] 941.

zırhlı. [N] 1822. [S] 1823 (İngiliz). bkz. gemi; sefine.

zihniyet. anlayış. [N] 16, 1195, 1672; - tahavvülü. 1086 (kafa değişikliği).

Zile. Tokat'ın ilçelerinden. [N] 594, 600, 602, 622, 840. [S] 595, 601, 603, 623, 841.

Zimbragaki, Aleksandros. Albay. İstanbul'da Yunan gizli kolluğunu kurmakla görevli. [N] 838. [S] 839.

zindanlar. bkz. Malta zindanları.

Ziraat Bankası. Erzurum'daki şubesi. [N] 648. [S] 649.

ziraat işleri. tarım işleri. [N] 1180.

Ziraat Mektebi. Ankara'da Mustafa Kemal'in karargâhı. [N] 614. (S'de: Tarım Okulu).

Ziraat Nazırı. bkz. Ticaret ve Zıraat Nazırı.

Ziraat Numune Çiftliği. Sivas'ta. [N] 56. [S] 57.

ziraat, sınaat vesair fenni ve idari ... muzaheret. tarım, sanayi vb. teknik ve yönetimsel konularda... destek. [N] 1584. [S] 1585.

Ziraat Vekili (Ankara). [N] 1156, 1180. bkz. Şükrü Kaya. (S'de: Tarım Bakanı).

Ziya Bey. Ticaret Nazırı. [N] 538. [S] 539.

Ziya Efendi. Sait Molla'nın Rahip Frew'ya yazdığı mektupların on ikincisinde adı geçer. [N] 402. [S] 403.

Ziya Hurşit. (1890-1926). T.B.M.M. I.dönem Lazistan (Rize) üyesi. 30 Ekim 1922 günü, Meclis'te, Osmanlı Devleti'nin son bulduğuna ilişkin karara (Mersin milletvekili Salâhattin Bey'le birlikte) karşıt oyu veren; 1926'da İzmir'de Atatürk'e karşı düzenlenen suikastın önderlerinden biri. İdam edilmiştir. [N] 918. [S] 919.

Ziya Molla. bkz. Kasidecizade (-oğlu) Ziya Molla.

Ziya Paşa. (Mehmet, 1860-?). İstanbul hükümetinin Bitlis valisi. Ankara'ya atanmış, ancak Mustafa Kemal geri çevirmiştir. [N] 348, 352, 372, 374, 512, 514, 740, 1830. [S] 349, 353, 373, 375, 513, 515, 741, 1831.

Ziya Paşa (Mehmet, 1850 ?-1929). İstanbul hükümetinin nazırlarından. [N] 1836. [S] 1837.

Ziyaettin, Şeyh. bkz. Nurşinli Şeyh Ziyaettin.

Zonguldak. 1920'de bağımsız sancak olmuştur. [N] 224, 226, 486, 610, 687, 680, 738, 858, 860, 1422, 1448; - İstihbarat Müdürü. 806; - işgali 610; - Mutasarrıfı 226; - Mutasarrıflığı 738. [S]

225, 227, 487, 611, 679, 681, 739, 859, 861, 1423, 1449; - Haberleşme Müdürü 807; - işgali 611; - Mutasarrıfı 227; -Mutasarrıflığı 739.

zor. [S] 589; **zorba** [S] 1169; **zorbalık.** istibdat 355, 1179; -aracı 1191, 1193; - çağı 985; - düşüncesi 1195; - tutkusu 1857; - yönetimi 977, 979.

zorunlu askerlik ödevi. [S] 1015. (N'ta: hizmet-i mecburiye-i askeriye).

zulm ü istibdat. bkz. istibdat; - ü taaddi. [N] 686, 1716. (taadi: saldırı).

zulüm. [N] 372, 1290, 1716, 1726, 1888; -ve imha siyaseti. 510. bkz. katil ve imha siyaseti; - ve katil. bkz. katliâm; **zulümler.** 1254, bkz. Ermeni mezalimi; Ermeni zalimleri; Yunan mezalimi; Yunan şekaveti; Yunan yırtıcılığı; Yunan zalimleri; Yunanlıların zulüm ve itisafı. [S] 373, 687 1291, 1717, 1727, 1889; -görmüş uluslar 97; -ve cinayetler, 7, 31, 331, 373, 517; -ve yok etme siyasası. 511. bkz. kıyım.

Zülfü Bey (Tigrel, 1876, 1940). Osmanlı Meclisi, T.B.M.M. I-II, IV-VI, dönemler Diyarbekir üyesi. [N] 1072. [S] 1073.

zümre. bkz. grup; Müdafaa-i Hukuk Zümresi; Rum zümresi, siyasi zümreler.

EKLER

I. Metin Bölümündeki Belgeler
II. NUTUK - SÖYLEV'in Çeşitli Basımları
III. NUTUK - SÖYLEV Üzerine Kitaplar
IV. Düzeltme Notları
V. Ek Bilgiler

I. Metin Bölümündeki Belgeler

Metin bölümünde (1., 2. ciltlerde) küçük puntolarla dizilmiş, tam ya da alıntı, özet halinde belgeler bulunmaktadır. Bunlar, 3. cildteki üç yüz belgenin dışındadır. İlk iki ciltte; üçüncü ciltte tam olarak alınmış belgelere ilişkin bilgiler verilirken, belge sayıları ayraç içinde gösterilmiştir. R. Taşkıran, ilk iki cilteki, üçüncü cilde ayrıca alınmamış olan belgelerin sayfa sayılarını saptamıştı. Bunları aşağıda gösteriyoruz. Böylece, NUTUK-SÖYLEV'in belge sayısı altı yüze* ulaşmaktadır.

NUTUK metninde:

(1. cilt) 30, 32, 34, 36, 38, 40, 48, 50, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 96, 100, 102, 104, 106, 108, 120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 160, 162, 166, 168, 170, 172, 174, 176, 180, 182, 184, 186, 188, 190, 192, 194, 200, 202, 204, 206, 208, 210, 212, 216, 218, 220, 224, 236, 256, 260, 264, 266, 268, 270, 272, 274, 278, 282, 284, 286, 288, 290, 292, 308, 310, 334, 336, 338, 340, 342, 348, 350, 352, 354, 366, 368, 370, 374, 376, 378, 382, 384, 392, 394, 396, 398, 400, 402, 404, 406, 408, 410, 414, 416, 418, 420, 424, 426, 430, 432, 434, 436, 438, 440, 444, 446, 450, 452, 454, 458, 460, 462, 464, 486, 488, 490, 492, 494, 496, 498, 504, 506, 512, 514, 516, 518, 522, 526, 530, 532, 534, 536, 538, 540, 542, 544, 546, 548, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 562, 564, 566, 568, 576, 578.

(2. cilt) 616, 640, 642, 644, 646, 648, 650, 668, 680, 682, 686, 692, 694, 696, 706, 712, 720, 722, 724, 726, 730, 738, 742, 744, 746, 748, 750, 752, 754, 760, 762, 764, 766, 768, 770, 774, 776, 788, 790, 792, 806, 808, 816, 854, 856, 858, 860, 864, 866, 890, 892, 900, 902, 922, 940, 966, 968, 1032, 1034, 1036, 1038, 1040, 1042, 1044, 1046, 1048, 1050, 1052, 1054, 1064, 1066, 1126, 1128, 1134, 1136, 1140, 1142, 1144.

SÖYLEV metninde:

(1. cilt) 31, 33, 35, 37, 39, 41, 49, 51, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 97, 101, 103, 105, 107, 109, 113, 121, 123, 125, 127, 129, 131, 133, 135, 137, 139, 141, 161, 163, 167, 169, 171, 173, 175, 177, 181, 183, 185, 187, 189, 191, 193, 195, 201, 203, 205, 207, 209, 211, 213, 217, 219, 221, 225, 237, 257, 261, 265, 267, 269, 271, 273, 279, 283, 285, 287, 289, 291, 293,

* Kimi sayfalarda birden artık belge bulunmakta, kimi belgeler ise iki ya da artık sayfada sürmektedir. Bu arada, üçüncü ciltte de bulunan bir iki belge metin bölümünde yer almıştır. Metin bölümündeki belgeleri sayarak bu sayıyı bulduk.

309, 311, 339, 341, 343, 349, 351, 353, 355, 357, 367, 369, 371, 375, 377, 379, 383, 385, 397, 399, 401, 403, 405, 407, 409, 411, 415, 417, 419, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 433, 435, 437, 439, 441, 445, 447, 451, 453, 455, 459, 461, 463, 465, 487, 489, 491, 493, 495, 497, 499, 505, 507, 513, 515, 517, 519, 523, 527, 531,533, 535, 537, 539, 541, 543, 545, 547, 549, 551, 553, 555, 557, 559, 561, 563, 565, 567, 569, 577, 579.

(2. cilt) 617, 641, 643, 645, 647, 649, 651, 669, 681, 683, 687, 693, 695, 697, 707, 713, 721, 723, 725, 727, 731, 739, 743, 745, 747, 749, 751, 753, 755, 761, 763, 765, 767, 769, 771, 775, 777, 789, 791, 793, 807, 809, 817, 855, 857, 859, 861, 865, 867, 891, 893, 901, 903, 923, 941, 967, 969, 1033, 1035, 1037, 1039, 1041, 1043, 1045, 1047, 1049, 1051, 1053, 1055, 1065, 1067, 1127, 1129, 1135, 1137, 1141, 1143, 1145.

II. NUTUK/SÖYLEV'in Çeşitli Basımları

NUTUK. Ankara 1927 Türk Tayyare Cemiyeti. 2 cilt. haritalar. 2. cilt: Nutuk Muhteviyatına Ait Vesaik. Ayrıca, iki ciltlik lüks baskı.

NUTUK. İstanbul 1934 Devlet Matbaası. 3 cilt. haritalar, planlar. İlk iki ciltte, yan başlıklar; sonlarında kısa dizinler.

NUTUK. İstanbul 1939 Kültür Bakanlığı. İki cilt tek bir cilt içinde. 1934 basımının tıpkıbasımı, portre.

NUTUK. Hazırlayan: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. 3 cilt. 1950-1959. 1981'e dek 15 (?) baskı. Metin, geniş bölümlere ayrılmıştır.

SÖYLEV. (Nutuk). Hazırlayanlar: Dr. Mehmet Tuğrul-Salâh Birsel- Cahit Öztelli-Hamdi Olcay-M. Sunullah Arısoy; sonradan: Doç. Dr. Mustafa Canpolat. 2 cilt. portre. Dili özleştirilmiş. Ankara 1963'ten. Türk Dil Kurumu. portre. 2. cildin 6. basınında, kısa bilgilerle dizin. 1981'de 8. basım. Genel Kurmay basımı (NUTUK adı ile).

NUTUK. Dili sadeleştirilmiş. Hazırlayanlar: Dr. Birol Emil- Melin Has-Er, Mehmet Ali Aydın. Ankara 1973-1975 Kültür Bakanlığı. 2. baskı: 1980.

SÖYLEV. Hazırlayan: Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. İstanbul 1978 Çağdaş Yayınları. 1992'ye dek 21 baskı. 5. basımdan başlayarak kişi adları dizini. Kısaltılmış, metin aralarında bağlantı bilgileri verilmiştir. Belgeler'i içeren 2. cilt. portre. 1981, 1985, 1988'de üç baskı.

SPEECH. İstanbul 1963 Milli Eğitim Bakanlığı. portre, haritalar, sözlük. (1929 Almanya basımından).

NUTUK. Hazırlayan: Ahmet Köklügiller. kısaltılmış. Milliyet, sonra Karacan yayınları. İstanbul 1973. 1981'de 4. baskı. Çocuklar için.

NUTUK. (Söylev). Hazırlayan: Nurer Uğurlu başkanlığında kurul. sadeleştirilmiş, kısaltılmış. İstanbul 1980 Örgün Yayınları. resim.

NUTUK (Söylev). Hazırlayan: Hadi Besleyici başkanlığında kurul. kısaltılmış. İstanbul 1981 Ülke Yayınevi. Çocuklar için.

Tarihsel Olaylarla SÖYLEV. Hazırlayan: Baki Kurtuluş. Ankara 1981 Kurtuluş Yayınevi. 2. baskı: 1984. Sadeleştirilmiş, kısaltılmış, arada bağlantı bilgileri. Sonda, kişi ve kuruluşlar üzerine resimli bilgiler verilmiştir.

SÖYLEV (Nutuk). Hazırlayan: Ahmet Köklügiller. İstanbul 1981 Milliyet Yayınları. kısaltılmış. Sonunda kişiler için sözlük. resimli. (Önce: Milliyet Ço-

cuk Dergisi'nin 17-38. sayılarında (20 Nisan- 14 Eylül 1981) ek olarak verilmiştir. Bu derginin 45. sayısında (6 Kasım 1978), Şenol Kirpikçioğlu'nun resimleriyle öyküleştirilmiştir).

NUTUK (SÖYLEV). Ankara 1981 Genelkurmay Başkanlığı. Türk Dil Kurumu basımı yinelenmiştir. Dış kapakta adı, "Nutuk" olarak verilmiştir.

A SPEECH delivered by Mustafa Kemal Atatürk. Ankara 1981 Başbakanlık Basımevi. (Almanya'da 1929'da yapılmış basımdan).

DISCOURS du Ghazi Mustafa Kemal Atatürk. Ankara 1981 Başbakanlık Basımevi. (1929 Almanya basımından).

Die neue Türkei. 2 cilt. Ankara 1981 Başbakanlık Basımevi. (1928 Almanya basımından: Leipzig, F. E. Koehler Verlag. Yukarıdakilerle birlikte).

NUTUK. 3 cilt. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü yayını Nutuk'tan hazırlayan: Mehmet F. Arda. İstanbul 1981 Ar Ajans. Mobil kuruluşu armağanı. Portre.

NUTUK-SÖYLEV. 3 cilt. Ankara 1981-1989 Türk Tarih Kurumu. 1-2. ciltlerin 2. baskısı: 1986-1987. portre, haritalar. 3. baskı: 1989. 3. cildin sonunda, kişi adları, kısa bilgilerle. 1934 basımına dayanan bu basımın çift sayılı sayfalarında kendi dili ile NUTUK, tek sayılı sayfalarında, Türk Dil Kurumu SÖYLEV basımının yer yer değişikliklerle yinelenmişi. 3. cildin yeniden sadeleştirilmişi. İsmail Arar, Uluğ İğdemir, Sami N. Özerdim'den kurulu komisyonun ilk iki üyesi, Kurum'daki değişiklikten sonra, katılımda bulunamadan ayrılmışlardır. Kitabı sadeleştirmeyi üzerine almış olan İbrahim Olgun (1921-1978)'un ölümü bu işi yürütmesine engel olmuştur. Anısına saygılar.

The SPEECH. çevirip kısaltan: Önder Renkliyıldırım. İstanbul 1982 ABC Yayınevi. 3. baskı: 1983. kısa bilgiler, resimler.

NUTUK. 1-2. cildi hazırlayan: Prof. Dr Zeynep Korkmaz. 3. cildi hazırlayan: İsmet Gönülal. Ankara 1984 Başbakanlık Basımevi. Sadeleştirilmiş. 2. cildin sonunda: kişi, yer, çeşitli ad ve olayları içeren üç dizin. Yeni basımı, ilk iki cildi tek ciltte. Ankara 1991 Atatürk Araştırma Merkezi.

A SPEECH delivered by Ghazi Mustapha Kemal (Atatürk). İstanbul 1985 Üçdal Neşriyat. (Almanya basımından).

Atatürk -NUTUK. Olaylar Ansiklopedisi. Hazırlayanlar: Seyfettin Turhan-Güney Haştemoğlu. İstanbul 1986 Remzi Kitabevi. Nutuk'taki olay ve kişiler üzerinde bilgi ve yorumlar, alfabe sırasında bir araya getirilmiştir. Sözlük. maddeler dizini.

NUTUK (Söylev). Hazırlayan: Nur Ardakoç. İstanbul 1986 Geçit Kitabevi. Sadeleştirilmiş. kısa bilgilerle kişi adları dizini. resimli.

101 Soruda NUTUK. Hazırlayan: Oruç Aruoba. İstanbul 1987 Hürriyet gazetesi eki. özet. (cep kitabı).

NUTUK. İlk ve orta dereceli okullar için hazırlayan: Ömer Kemal. İstanbul 1988 İnkılap Kitabevi. kısaltılmış.

NUTUK. Ankara 1989 Atatürk Araştırma Merkezi. 2 cilt bir arada. Türk Tarih Kurumu'nun NUTUK/SÖYLEV basımının, yalnız 1934 basımına dayanan özgün dili ile basımı. haritalar. 3. cilt: Vesikalar. 1991.

SÖYLEV (Nutuk). Hazırlayan: Atilla Özkırımlı. İstanbul 1991 Altın Kitaplar. kısaltılmış,

NUTUK. (Söylev) Yukarıda sözü geçen, N. Ardakoç'un hazırladığı basımın yeni baskısı, 1992 "Sabah" gazetesinin okurlarına armağanı.

NUTUK. Bir kurulun hazırladığı çocuklar için basım. Kısaltan: Prof. Dr. İhsan Güneş. İyi kâğıda, büyük boyda, resimli olarak basılmış. 1995.

NUTUK. (Söylev). C. I-II (birarada). Hazırlayanlar: Prof. Dr. İbrahim Armağan-Necla Çoşkun. Ankara 1996 Bil Matbaacılık Yayıncılık, res.

Yabancı dilde basımları

Die Neue Türkei. 1919-1927. 2 cilt. Çeviren: Dr. Paul Roth. Leipzig 1928 Verlag von K. F. Koehler. 1. cilt: Der Weg zur Freiheit. 1919 - 1920. portre, 3 harita. 2. cilt: Die nationale Revolution. 1920-1927. 7 harita.

Discours du Ghazi Moustapha Kemal.... Leipzig 1929 K.F. Koehler Verlag. portre, harita. ek cildi: Documnts relatif au Dicours du Ghazi Moustapha Kemal Pasha.

A Speech delivered by Ghazi Mustapha Kemal... Leipzig 1929 K.F. Koehler, publisher. portre, 10 harita.

(Almanca ve İngilizce çevirilerinin belge ciltleri olup olmadığı saptanamadı).

Put Novoy Turtsii. 4 cilt. Moskova 1929-1934. planlar, haritalar. Belgeler, metin ciltlerinde, ait olduğu yerlerde dipnot olarak alınmış, metinlerden sonra çeşitli sözlükler eklenmiştir.

(Ettore Rossi, **Oriento Moderno**'nun Aralık 1929 sayısında, notlu kısa bir özet yayımlamıştır.)

III. NUTUK - SÖYLEV Üzerine Kitaplar

İsmail Hakkı Uluğ: **Atatürk'ün Çizdiği Portreler.** İstanbul 1968 İnkılap ve Aka Kitabevleri. Nutuk'taki kişiler üzerine bilgiler.

Özdemir Nutku: **Söylev.** Belgesel oyun. A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi 1973.

Türk Dil Kurumu: Türk Dili. **50. Yılında SÖYLEV Özel sayısı.** XXXVI/ 314. sayı, 1 Kasım 1977.

Türk Tarih Kurumu: **Atatürk'ün Büyük SÖYLEV'inin 50. Yılı Semineri.** Ankara 1980.

H. Adnan Önelçin: **NUTUK'un (Söylev'in) İçinden.** İstanbul 1981 Yüce Yayınları.

Sami N. Özerdim: **Açıklamalı SÖYLEV Sözlüğü.** Ankara 1981 Türk Dil Kurumu.

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı: **NUTUK'da Anılan Komutanların Biyografileri.** Ankara 1981.

Taha Parla: Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları. 1. cilt: **Atatürk'ün Nutuk'u.** İstanbul 1991 İletişim Yayınları.

Bilâl N. Şimşir: Atatürk'ün Büyük Söylev'i üzerine Belgeler. Ankara 1991 Türk Tarih Kurumu.

IV. Düzeltme Notları

• **Atatürk'ün notu.** Atatürk'ün eklediği dipnotları(*) işareti ile; bizim eklediklerimiz ise sayılarla gösterilmiştir. Ancak, NUTUK bölümünde, 1188. sayfadan öncekilere ayrıca "Atatürk'ün notu" kaydı eklenmiştir.

• İlk ciltte, belgelerde görülen (...) lar ile parantez içine alınmış anlamsız harfler, okunamamış sözcükleri işaretler. 3. ciltte, bunlar, dipnotlarda belirtilmiştir. (1. ciltte, şu sayfalardadır: 138, 160, 204, 348, 452).

• 1-3. ciltlerde yeni görülen yanlışlar

sayfa	satır	doğrusu
20	alt-12	ihzar
599	20	Albay Refik
688	alt-10	İslâmköy'e
773	20	adlî kapitülasyonlar
799	alt-9	Anayasadan yana
801	1	gazetecilerine
905	21	Devleti
991	alt-2	askerlik daireleri başkanlıkları
	alt-7	müstahfız
1001	1	öneriler
1007	alt-4	İzmit
1019	11	işgal kuvvetlerini
1075	11	Ardahan
1095	alt-11	çalışıldığını, yurt onur ve bağımsızlığının
1157	alt-5	barındırma, yedirme işlerinde
1184	alt-3	müritler
1196	alt-12	dağıtılmış
1207	son satır	ve Abanoszade Hüseyin ve
1489	13	Serezli Hamdi Paşa
1533	14	Üçüncü Kolordu
1542	alt-11	ahîri de
1572	alt-15	İlhak
1598	1	menafi-i hakikiye-i
1638	1	fırak
1715	alt-8	F,G 5)
1783	alt-12	âtidir (Rauf):

1809	1	olur. Yüce sadrazamlığın genelgesi biliniyor.
1842	alt-4	(Buna göre... cümlesinde sonra şu cümle gi-recek: Tanrı töresi bu yolda yürüyegelmiştir.)
1851	4	Seyhun
1925		(**Emir Paşa** maddesi şöyle değişecek): **Emir Paşa** (Marşan, 1860-1940). T.B.M.M. I. dönem Sivas üyesi.